

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

90000

~~Ext. B~~ Acc 4238
~~1888~~

Door Bayleing delat. 17. dec. 1728.

MEMORIAAL
of **B E S C H R Y V I N G**
V A N D E S T A D
G R A V E,
EN DEN LANDE VAN CUYK.

DER SELVER TYDELYKE HEEREN, HUNNE REGERINGE, WEDER-
VAAREN, RECHTEN, PRIVILEGIEN, COSTUMEN EN USANTIEN.

Te famen gebracht en in geschrift nagelaten,
D O O R

DEN HEER DIDERIK PARINGET,
In zyn leven Rentmeester der Stad Grave, Auditeur
Militair en voornaam Practisyn aldaar.

Uytgegeven en met Aantekeningen vermeerdert,
D O O R

M^r. PAUL VAN ALEN.

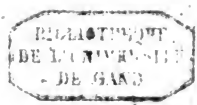
Tot **U T R E C H T,**

By **HERMANUS en JOHANNES BESSELING;** Boekdruckers
en Verkopers aan de Bescembrug.

M D C C L I I.

GEORGE VALE

THE UNIVERSITY OF GAND

L E Z E R.

DE redenen van de door den Druk gemeinmakinge van dit Memoriaal zyn eensdeels, om dat sommige der Practisyngs te Grave en in den Lande van Cuyk wel eenige stukken van 't zelve onder zich hadden, edog ten uyttersten geheim en alleen voor zich zelve hielden, om by tyds gelegenheid daar van gebruyk te maken, ofte wel achter te houden, gelyk de Lezer breedvoeriger pag. 179, en 195. zal kunnen zien: en anderdeels om dat 'ertot nu toe, voor soo verre my bewust is, niemand wordt gevonden, die de beschryving van de Stad Grave en Lande van Cuyk, welke zoo veel opmerking verdient, als hebbende zyn betrekking in onderscheide opzichten tot de Nederlandsche Historie, in 't bysonder heeft beschreven, en die de moeite heeft willen nemen, van by een te versamelen, het geene dienaangaande in verscheide Historieschryvers stuksgewysc wordt gevonden.

Wanneer my dit MS. van den Heer Paringer ter hand was gestelt, bevond ik by het doorlezen, dat zyn Ed. geene vroegere Schryvers bybragt, waar door deszelfs gezegde wierdt bewaarheid, waarom

me ik dan een groote reeks der zelve heb naargezien, zoo om het verhaalde van gemelden Heer, voor zoo verre gevoegelyk konde geschieden, te staven, als de gevoelens der tegenstrydige Schryvers by te brengen: ten dien einde hebbe ik het geheele verhaal der Schryveren meerendeels aangehaalt, op dat men dat van woord tot woord lezende met naaukeuriger bescheid over den inhoud kan oordelen en niet behoefte alle die geallegueerde auteurs te hebben en de geciteerde plaatsen naar te zien.

Verders heb ik uit liefde voor de getrouwheid in 't naarmaken van den Auteur, liever kennelyke schryfffouten laten doorgaan, dan willen verbeteren, offchoon genoegzaam bleek, dat door hem int copieren de vereyschte oplettendheid en naauwkeurige schryfwyze niet was waargenomen, en wel te meer, om dat my onbekent was, of het aan het te onrecht begrypen en verstaan der originelen, dan wel aan den eersten of tweden uytſchryver haperde.

Indien ik door veele lichaams ongemakken niet was belet geworden, soude ik mogelyk gelegenheid gevonden hebben, om alles netter en drydelyker naar te vorsſchen, sonder dat ik my, gelyk als nu, met toegesonde copien hadde behoeven te behelpen.

De

De Lezer zal naar den styl en spellinge der woorden niet gelieven te zien; gelet ik het fraye en zinnelyke van onze moedertaal nooit heb geleert, maar zoo geschreven, als ik gewoon ben in den dagelykschen omgang te spreken; sonder te letten of het zelfde woord op eenerleyd, dan wel, op verschillende wyze gespeld wierdt: het welk de Lezer te min sal qualyk opnemen; wanneer hy zal willen geloven, dat ik dit werk niet op de drukpersse heb doen leggen uit eene jeukte om ydelen roem daar door te verwerven, en by het domme graauw met den gemenen bynaam van Geleerd uitgekreten te worden, veel weniger om den broode, neen maar enkel en alleen om voorverhaalde redenen en om aan de begeerte van vele myner goede vrienden te voldoen, mitsgaders in hoope en verwagtinge, dat anderen, die van deze stoffe meer kennis verkregen hebben, een bredere en wydlopiger geschiedenis en een naauwkeuriger aan een geschakelt verhaal aan het gemeen sullen mededelen.

Wat aanbelangt de verschillende gevoelens der onderscheide Schryvers, door my aangehaald, als mede die vanden auteur, ik laate de zelve in zyn waarde en onwaarde, sonder daar van iets tot myn verantwoordinge te nemen, ofte te willen beslissen,

waarom ik zelve hebbe voorgesteld, sonder eenige redeneringen of gevolgtrekkingen, op dat de Lezers uit eigen oogen mogen zien en als verstandigen oordeelen.

De langwyligheid, door den Drukker veroorzaakt, heeft my gelegenheid gegeven, middelerwyl nog eenige nieuwelyks uytgekomen en andere schriften te lezen, waar van ik de uyttrekfels op deze beschryving betrekkelijk; om dat de zelve op de vereischte plaatzen niet konden gebragt worden, alsoo die bladen bereits waren afgedrukt, hier agter hebbe gevoegd.

Ongetwyfelt sal dit werk door eenigen gelaakt, en veellicht door sommigen geprezen worden, waan omtrent ik alleen met *APATI vita triumphans civilis sect. XVI. num. 4. circ. fin.* zal zeggen:

*Non volo, nec valeo placitum me reddere cunctis;
Sed volo, si valeo posse placere Bonis.*

Impossibile enim est, Omnibus placere: Nulli, miserabile. Paucis & Bonis, delectabile.

O P D E

BESCHRIJVING VAN DE STAD

G R A V E , EN DEN LANDE VAN K U I K.

Opgesteld door wijlen den Heer DIDERIK PARINGET,
uitgegeeven en met Aentekeningen vermeer-
derd door den Heer

MR. PAUL VAN ALEN.

V Erhevenheid van stijl noch tael
Spant hier de kroon,
Zulk bijfieraed krijgt menigmael
Noch lof, noch loon.
Geen lijstwerk, hoe doorwrocht, hoe eel
Van kunst het zij,
Zet oit een slecht gemaeld tafreel
Een' luister bij.

Men

Men roemt het stuk, daer 't voorwerp net
Getroffen is,
En alles wel in 't licht gezet,
Schoon 't glad vernis
Aen beeld- en bijwerk noch ontbreekt.
In elke zaak,
Waer groote nuttigheid in steekt,
Wordt zoet vermaek
Op laeger prijs dan zij geschat;
Dus vindt men 't nüt.
In deezen rijken letterschat,
Zoo diep geput
Uit d'oudheidsbron, de duisterheid
In licht hervormd,
't Geen duurzaam praelt, hoe 't onbescheid
Ook woedt en stormt.
Historikennis kan den geest,
In deeze blaên,
Met d'eelste vruchten, diese leest,
Alom verzaên.

De

De nijvre PARINGET gaet voor,
Ontdekt de bron,
Van ALEN volgt hem op zijn spoor.
Die 't werk begon,
Verdient en krijgt met recht zijn' lof;
Niet min de hand,
Die 't fraei verrijkt met keur van stoff',
En 't waerdig pand:
Der eeuwen ongenade ontruikt,
Terwijl zijn vlijt,
En arrebeid den lauwer plukt,
Die langen tyd
Bedoeld, en thans verdiend, 's Mans hoofd
Een' onverwelkbren krans belooft.

K. WESTERBAEN. W. Z.

**

OP

OP DE BESCHRYVING
DER STAD
GRAVE,
EN 'T LAND VAN
KUIK,

Door den Heer DIEDERIK PARINGET;
uitgegeeven en vermeerdert door den Heer

MR. PAUL VAN ALEN.

DE GRAVE, o sterke, o overoude Stadt,
Die voormaels mogt met KUIK een Graefschap heten,
Indien men ons het recht bescheit deed weten,
Al zyt gy vaek door 't oorlog afgemat,
Al lag uw roem in de oudheit ver verschoven,
Steek nu het hoofdt, o GRAVE, o KUIK, naer boven;
Uw

Uw glory, van den schrandren *Paringet*,
Door tydt en vlyt, by stukken en by brokken
Verzamelt en uit de oudheit opgetrokken,
Word eindlyk thans der Wereld voorgezet.
Van Alen, die noch moeite ontziet noch yver,
Beschaeft en schikt de stukken van den Schryver.

Dus kan nu elk, die nederduitsch verstaet,
Den loop van uw Regeringswys ontdekken;
Wat voorrecht en gebruik tot nut kan strekken;
Hoe 't ging van ouds, hoe 't nu nog by u gaet;
Wat Heer ge eerst had; wanneer den Graef van Buuren;
Wat Wet versleet en welke nog blyft duuren.

Voorts vind men hier, byna op yder blad,
Een helder blyk en onweerspreekbaer teeken,
Waer, en hoe ver, uw oude Rechten spreken,
En dus byeen een' ongemeenen schat
Van Oudheit - Wet - Gebruik - en Rechtgeleertheit,
Tot leering, tucht en spiegel der verkeertheit.

De blonde Maës, die langs uw boorden fchuurt,
o GRAVE, en u begroet, daer ge op uw wallen,
Op oudheit, fterkte en oorlogstuig moogt brallen,
Schoon ge eertyds wel veel krygsmart hebt bezuurt,
Tracht des uw' naem, op 't klinken onzer fnaren,
Aen alle vier de winden te openbaren.

Zoo rees weleer, in eenen andren tyd',
Versleten roem van gansch vergeten Braven,
Veel jaren lang in 't donker graf begraven,
Ten Kerker uit, door de ongemeene vlyt
En naerftigheid van wakkere Geleerden,
Die ware deugd op haren prys waerdeerden.

Wil des, o GRAVE, o KUIK uw' *Paringet*
Steeds eeren, blyf zyn' naam met achting' noemen.
Van Alen, op wiens gaven 't Sticht mag roemen,
Wiens nedrigheit ons hooger toon belet,
Hoe veel hy ook verdienen moog', bedanken
Wy voor zyn. vlyt, met dees geringe klanken..

NIKOLAES VERSTEEG.

O P
D E B E S C H R Y V I N G
V A N
D E S T A D G R A V E
E N
H E T L A N D V A N K U I K ,

Door den Heer Diderik Paringet, in deszelfs leven
Rentmeester der zelfde Stad ; uitgegeeven
door den Heer

MR. PAUL VAN ALÉN.

I s't heuchlyk, by den glans en koesterenden gloed
Van nieuwe welvaert, rust en blydschap, te overdenken
Den starreloozen nacht van bangen tegenspoed,
Die onzen groei en bloei, in vroeger tyd, kon krenken;
Dat wenschelykst geluk, dat heil bestraelt u thans,
o GRAVE, o KUIK, daer gy, gezeten in den lommen
Der Vredeolyven, en gekoesterd, door den glans
Der schoone Oranjezon, all' uw' voorleeden kommer
En ramp en bangen druk, met blydschap overdenkt;
Nu PARINGET herleeft, in zyn doorwrochte blaëren,
Die u VAN ALENS vlyt, zoo gunst-en geestryk schenkt.

** 3.

Hier

Hier ziet uw grysheit wat uw jeugd is wedervaren;

Hoe de afgunst u voorheen naer hart of eerkroon dong;

Hoe ge, een en ander mael, het Spaensche juk moest dragen;

Hoe *Maurits* u de klacuw der Dwinglandy' ontwong,

En (*) *Lodewyk* u weer in boeien heeft geslagen:

Tot Gy, door *Ravenshoofd*, gesteund door (**) *Willem's* magt,

Den prang der Tiranny kloekmoediglyk onttoegen,

En by uw' ouden Heer zeeghastig weêr gebragt,

Beschouwen mogt het eind' van zoo veel orelagen.

Hier ziet ge uw recht, uw' roem, door buitenlandsch geweld,

Zoo jammerlyk wel eer vertreden, en geschonden;

Door Wet en Voorrechtbrief, op 't luitferrykst' hersteld;

't Geen aen Oranjes trouw u eeuwig houd verbonden.

O Land, o Stad, die u in dit gezigt verblydt,

Looft de Almagt, door wiens gunst dit heil u mag bestralen.

Bedankt den Rentheer voor de rente van zyn vlyt.

Erkent den arrebeid des schranderen **VAN ALEN**.

Zoo worde uw welvaert nooit, door God of mensch beftreên.

Zoo houde uw glorie stand, door alle de eeuwen heên.

F. DE HAES.

(*) *Lodewyk* de XIVde.

(**) *Willem* den IIIde.

NA-

OP DE BESCHRYVINGE

VAN DE STAD GRAVE EN DEN LANDE VAN KUIK.

Eertyds ontworpen door den Heere

DIDERIK PARINGET.

Nu vermeerdert in 't Licht gebragt door

DEN HEERE MR. PAUL VAN ALEN.

VEEL Lof verdient hy, die zyn tyd
Besteed om met rechtaarde vlyt,
De Aloudheid na te speuren
Die, zonder dat hy arbeid myd,
't Verborgen op komt beuren,
Verkrygt te recht een Lauwerkroon,
Als hy het duistre steld ten toon,
Met onvervalschte kleuren.

Zulk

Zulk een is als een helder Licht,
Daar onkundsnevel ras voor zwicht,
't Welk domheit kan verjagen:
Wie is niet aan diens zorg verplicht?
Die's Waarheidszon doet daagen:
Die, als een baak aan boord der Zee,
Op 't zekerst wyft de beste reê,
Om 't Schip te hoên voor plaagen.

Nog meerder roem verdient die geen,
Die niet flegts de Oudheid wil ontleên;
Maar gantsch vergeten wetten,
Op nieuw weêr doet in 't daglicht treên,
En in haar glans kooft zetten:
Die wetten 't steun van Land en Staat,
Tot schrik en toom der eigenbaat,
Om 't onrecht te verpletten.

Wie kroont dan ook VAN ALLEN niet?
Daar hy dat edel wit beschiet,
In deez doorwrogte blaaren,
Die hy thans gul aan Neêrland biedt,

Waar

Waar in hy zal verklaaren.
Al 't geen *de Grave* een oude Stad,
En 't *Land van Kuik* merkwaardig had
In lange reeks van Jaaren.

Een ryke bron ontdekt zich hier,
Niet opgesmeukt met valschen zwier,
Maar nutte kundigheden,
Die PARINGET in dit papier,
Uit de Outhed kooft ontleden:
Zyn naam zal leven trots den Nyd,
Al de Eeuwen door, wyl hy zyn tyd,
Wilde aan dit Werk besteden.

Historie kennis toont hier klaar,
Hoe 't heden is, hoe 't voortyds waar
In *Grave* en *Kuik* geschapen,
Hoe dikwerf dat een trotze schaar,
Van razende oorlogsknepen,
Hun vryen hals dwong onder 't juk,
En hoe 't vervolgens weer den druk
Ontworstelt, heil mogt rapen.

Hun

Hunn' wetten, eertyds in den nacht
Der driefte onwetenheid verkragt,
 Zien wy hier weêr verrezen,
En in haar' juiſten ſtand gebragt,
 Naar de eerſte form en wezen;
Nu heeft geen bange onnozelheid,
Die vaak vergeefs om hulpe ſchreit,
 Voor onrechtsklauw te vrezén.

Verhef dan vry, *de Grave*, uw hoofd!
En *Kuik*: Uw' roem weleer verdooft,
 Word nu met heldre ſtralen,
Een ſchitterende glans belooft,
 Die nimmer weêr moet dalen:
Gy ziet uw' Lof in 't Licht gezet,
Dankt dit den nyvren PARINGET
 En kundigen VAN ALEN.

J O A N S T O U W

NA-

NAMEN der SCHRYVEREN en WERKEN, die in de
Aantekeningen van dese *Beschryving* aangehaald worden.

Anhangfel op de Kerkelyke Oudheden.

Aitzema. (*Lieuwe van*)

Albericus Monach: Trium Font.

Alciatus. (*Andreas*)

Algemeene Historie.

Alkemade. (*Cornelis van*)

Alting. (*Mensfo.*)

Ampzing. (*Samuel*)

Anselmo (*Anthony*)

Aquillius. (*Henricus*)

Argentæus.

Baldericus.

Balen. (*Matb.*)

Batavia Sacra. Fol:

Beka. (*Johan de*)

Bentivoglio. (*Guido*)

Berg. (*van den*)

Bertius. (*Petrus*)

Bizot.

Bokkenberg. (*Petrus Cornelis*)

Bor. (*Pieter*)

Bort. (*Mr. Pieter*)

Boxhorn. (*Marcus Zuerius van*)

Buchelius. (*Arnoldus*)

Burgundus. (*Nicolaus*)

Burman. (*Kaspar*)

Butkens. (*Christoffel*)

Bynkershoek. (*Cornelis van*)

Carpzovius. (*Benedictus*)

Chappeauville.

Christyn. (*Paulus*)

Chronyk(oude) van Holland, Zee-land, en Vriesland.

— van de Klerk uyt de Lage Lande by der Zee.

— Oude Goudsche.

— van Vlaanderen.

Clerc. (*Jean le*)

Coenen. (*Hermannus*) M. S.

Comines. (*Philippus*)

Commelyn. (*Casparus*)

Costumen. (*van s'Bos*)

Cuspinianus. (*Johannes*)

Daniel. (*le P. G.*)

Dapper. (*Olphert*)

Dithmarus. (*Jacob Frederik*)

Divæus. (*Petrus*)

Doufa. (*Janus*)

— (*Janus Filius*)

Drakenborch. (*Arnoldus*)

Dumbar. (*Gerbard*)

Emmius. (*Ubbo*).

Feltman. (*G.*)

Feuretjere. (*Antony*)

Foppens.

Foullon. (*R. P.*)

Gail. (*Andreas*)

Gargon. (*Mattheus*)

Gestel.

Goldastus. (*Haminsfeldt*)

*** 2

Goor

NAMEN DER SCHRYVEREN EN WERKEN.

Goor.
 Goris. (*Lambertus*)
 Goudhoeven. (*Willem van*)
 Grammaye.
 Graswinkel. (*Theod.*)
 Groot. (*Hugo de*)
 Groot Gelders Placaatboek.
 Groot Hollandsch Placaatboek.
 Groot Utrechts Placaatboek.
 Gronde. (*Anib. van der*) M. S.
 — (*Hendrik van der*) M. S.
 Guicciardin. (*Louis*)

Halma. (*Fr. van*)
 Haræus, (*Franciscus*)
 Heda. (*Job.*)
 Heedendagsche Historie of Te-
 genwoordige staat.
 Hemert. (*Antony van*)
 Hermannus Contractus.
 Hooft. (*P. C.*)
 Hoogstraten. (*David van*)
 Hubner. (*Johannes*)
 Hussen. (*Hugo van*)

Janicon. (*F. M.*)

Kemp. (*Abraham*)
 Knippenbergh. (*J.*)
 Kolyn. (*Klaas.*)

Laet. (*J. de*)
 Larrey. (*M. de*)
 Leuwen. (*S. van*)
 Leven van Prins Willem den I.
 Le Grande Theatre Sacré de Bra-

bant.
 Leydis. (*A.*)
 Lipsius. (*Justus*)
 Loo. (*Bertrant van*)
 Loon. (*Gerrard van*)

Mantelius. (*Joannes*)
 Mariana. (*Joban.*)
 Marcus.
 Marin. (*Pieter*)
 Martene. (*Edmund*)
 Mattheus. (*Anth.*)
 Meiboom.
 Mercator. (*Job.*)
 Merula.
 Meteren. (*Emanuel van*)
 Meerbeek. (*Anib. van*)
 Meyerus.
 Meyer. (*Job. de*)
 Mieris. (*F. van*)
 Miræus. (*Aub.*)
 Mutzaert. (*Dionizius*)

Nagge. (*Willem*)
 Naamregister der stad Grave.
 Nidek. (*Brouerius van*)

Opmeer (*Petrus*)
 Ortelius. (*Abraham.*)
 Orlers. (*Jan*)
 Oudegherst.
 Oudenhove. (*J. van*)
 Oudheden en Geschiede vans'Bos.

Peregrinus. (*Antonius*)
 Petit. (*Le*)
 Pise. (*de La*)

Pon-

NAMEN DER SCHRYVEREN EN WERKEN:

Pistorius. (*Joan*)

Pontanus. (*Isac.*)

Pontus Heuterus.

Rademaker. (*Abraham.*)

Reimer. (*de*)

Reyd. (*J. van*)

Reymer.

Roo.

Rouck.

Roy. (*Jacob Le*)

Roya. (*Egidius de*)

Ryn. (*Hend. van*)

Sanson.

Sande. (*J. V. D.*)

Sanderus. (*Antonius.*)

Scarlenfis. (*Occo*)

Schelling. (*Pet. van der*)

Schotanus.

Scrieck. (*Adriaan van*)

Schrassert. (*Jan.*)

Schrivierius. (*Petrus*)

Sichterman. (*Gerrard*)

Sigebertus. Gembl.

Slichtenhorst. (*Arend van*)

Smetius.

Snoi. (*Reinler.*)

Someren. (*Joan van*)

Stoke. (*Melis*)

Strada. (*Famianus.*)

Struben.

Struvius. (*B. G.*)

Suffridus. Petri.

Sweertius. (*Franciscus*)

Theffchemacher. (*W.*)

Thritthemius. (*Job.*)

Trotz. (*C. H.*)

Vaderlandsche Historie.

Valkenier. (*Petrus*)

Velferius. (*Marr.*)

Velthem. (*L. van*)

Voffius. (*Matth.*)

Walvis. (*Ignatius*)

Winsemius. (*Joban*)

Wrec. (*O. de*)

Wilh: (*Proc. Egmond.*)

Wierus. (*Joannes*)

BERICHT VOOR DEN BINDER.

Het half Blad A. pag. 1. 2. 7. en 8. als ook I 3. pag. 69. 70. en de Tietel van de Stukken en Documenten moeten uytgedaan en de verdrukten voor in de plaats gevoegt worden, om dat op de zelve eenige fouten zyn ingeslopen.

De Byvoegfels geteykent Hhh * Hhh ** Hhh *** moeten op Hhh van het eerst Deel volgen, als ook a. b. c. van den Bladwyzer agter de Byvoegfels.

MEMO-

M E M O R I A A L

AANGAANDE DE STAD

G R A V E

E N L A N D E V A N C U Y K ,

DER SELVER TYDELYKE HEEREN,
HAARE REGERINGE, WEDER-
VAAREN, REGHTEN, PRIVI-
LEGIEN, COSTUYMEN
E N U S A N T I E N .

Et Land van Cuyk (:voorbygaende de speculation, die men maken mogt op den oorsprong of reden van dien Naam (1), en vande daar onder gehoorrende dorpen en gehugten, als myns dünkens of nu fabuleus, of neven anderen door de Outheyt al te veel benevelt:) voert tot een Wapen, soo booven tegen 't wulffiel van 't Choor der Cathedrale kerke tot Grave afgetekent is (2), agt swarte Meerlen tusfchen twee swarte baaren in een vergult velt (3), hoewel men de Meerlen en baaren huydendaags in 't rood (4) teekent: Veen of Vierlingsbeek een Dorp in 't Overampt voert ook 't selve, dan daar neven het onderscheyt, apparent volgens 't Paaps gebruyk, dat daar is toegevoegt de beeltenis van den soo genoemde St. Lourens (5). De Stad Grave voert agt witte Meerlen tusfchen twee

A

witte

witte baaren in een blau velt, dan daar te midden een rooden Burgt (6), so mede tegen 't Choor wulffel van de voorschreve kerk te sien (7).

A A N T E K E N I N G E N

(1) Buchelius in not. ad bistor. Ultraj. Hede pag. 158. lit. a. vraagd: An non a Cauchis disti? Cujus originationis meminit non nemo.

(2) Dit is als nog klaar te sien.

(3) Sim. van Leeuwen *Batav. illust.* 2. stuk lit. M. pag. 1018. schryft: Het wapen van Cuyk is twee ronde fasces op een goud veld, rontsom beset met acht roode meerlen; die van Myerop als jonger sonen voeren de fasces Afur, en de meerlen swart op een goud veld.

By van Huesfen *Batav. Sacra part.* 1. pag. 143. Staat het Wapen boven Andreas Cuickenfis Episcopus Ultrajectinus XXV., verbeeldende volgens de tekenen der verwen in de wapenkonst gebruykelyk, acht swarte meerlen, boven en onder drie, en midden twee, tusschen twee roode balken op een goud veld.

(4) In deser voegen vind men het wapen van Cuyk alomine by Butkens *Trophees de Brab.* alwaar hy, tom. 1. pag. 320. segt: Jean Sire de Cuyck qui devoit avoir rang entre les premiers fermerat le discours de nos Bannieres, la sienne estoit armoyée d'or à deux fasces de guelles & huit merlettes de mesme mises en ourle sur l'or.

Mieris *Bischof. Munt. en Zegels* pag. 150. De Heeren en Graven van Kuyk voerden een wapenschild in vyf gelyke deelen gescheiden, door twee roode leggende dwarsbalken, de overige drie, het goude Veld van 't Schild uitmakende, zyn beladen med agt roode watervogels, van welke zoo boven als onder drie, en in 't midde twee gesteld waren.

Deze vogels werden volgens de konst-woorden van Herauldie in 't Fransch *Merlettes* genaamt. Ziet Rouck *Nederl. berauld.* 2. deel. pag. 3. schryvende aldaar: *Allerions*, ofte *Allelions*, die welke zyn verscheyden van *Merlettes*, Merlekens, Dan die *Merlettes* hebben die vleughelen toe ghesloten sonder beck, ende dyen, ende zyn als (*passantes*) gaende, maer de *Allerions* zyn om hooch, ende als in *pal*, ende hebben de vleugelen open ghepreyt, gelyk de Arents. Soo wanneer de *Merlettes* hebben beck ende klauwen, soo noemtmenfe *Cannettes*.

Marin *dict. Franc. & Holl.* pag. 708. verb. *Merlette*. On appelle ainsi en terme de Blason, un petit oiseau représenté sans pieds ni ailes. Vogeltje zonder pooten nog vleugels in 't Wapenschild verbeeld.

Furetiere *dict. univers.* verb. *Merlette*. *subst. fem. Terme de Blason.* Ce sont des oiseaux peints sur l'Ecu, qui n'ont ni pieds ni bec, non plus que les allerions. Ceux-ci sont differens d'avec les *merlettes*, parce qu'ils ont toujours les ailes ouvertes, étendues, & abbaissées, & sont posées dans l'Ecu de bout, & en pal: au lieu que les *Merlettes* sont *passantes*, avec
les

les ailes ferrées. Les merlettes sur les Ecus sont de marques des voyages d'outre mer, parce qu'on dit que ces oiseaux passent la mer tous les ans.

Op het Stadhuys binnen de Grave in een glas op de Raadkamer, en in de kerk van het dorp Cuyk werd het wapen, insgelijks de meerlen en baaren rood, op een gout veld, uytgeschildert gevonden: gelyk ook tot Utrecht in de Academie in het groot auditorium.

(5) Het wapen van het dorp Vierlinxbeek is in tweeën verdeeld, hebbende aan de rechter de beeltenis van St. Laurens, en aan de linker syde het wapen van Cuyk: sonder dat echter praesumtief is, dat Vierlinxbeek eerst het wapen van Cuyk alleen soude gevoert, en naderhand de beeltenis van St. Laurens daar toe gevoegt hebben, gelyk den auteur schynt te willen seggen: Maar het komt gelooflyker voor, dat dit wapen aldus in tweeën verdeeld van den beginnen af aldaar sal gebruykt syn.

(6) Dit wapen is op het Stadhuys tot Grave in deservoegen, als den auteur het afbeeld, te vinden, ziet ook Janicon *Republ. der Vereen. Nederl.* 3. deel bladz. 113. Tegenwoordige staat van alle Volkeren 12. deel 3. stuk pag. 278. Hoewel Mr. Jaques le Roy, *le grand theat. profane du Duché de Brabant*, onder de wapens der Brabantse steden, dat van de Grave steld, de Meerlen, balken en burgt alle rood op een gout veld. Het selve doet Butkens *troph. d. Brab. tom. II.*

(7) Tegenwoordig is het Stads wapen tegen 't Choor wulffel niet wel te kennen, als synde het selve door het witten van de kerk wat beklad.

Hoe en of dit Land en Stad van outs een Dominium geweest is, en altyt foodanig door eenen Heer beseten en geregeert (1); ook of het met der tyd uyt diverse is gecomponeert geworden, sal ik my van geen aangelegentheyt laten; soo mede niet hoe en wanneer het deels by syn tydelyke Heeren beleent, afgegeven, onder der selver Erfgenamen gepartageert, en dan weder samen gebracht mag syn geweest; alsoo my daar in niet kan voldoen, want vinde daar van geene sonderlinge Historien, en al de Cuyksche Archiven, uytgenomen die van St. Jans nu Sambeek of Santbeek (welke ik nogtans noyt heb konnen te sien koomen:) syn geduurende de Spaanse Oorlogen binnen de Stad Gennep, dat doen neutraal was gevlugt geweest en aldaar A°. 1597. in den brandt van de selve Stad geconsumeert (2).

A A N T E K E N I N G E N.

(1) My dunkt dat het al van veel aangelegentheit soude geweest hebben, indien den auteur had weten aan te toonen, hoe het sich ontrent dese

saeken had toegedragen, en of de stad Grave en 't Land van Cuyk van ouds twee byzondere Heerlykheden, dan wel een Dominium syn geweest.

Dat de Stad Grave ende 't Land van Cuyk eene Heerlykheyt is, getuygen onder meer andere: Slichtenhorst *Geld. geschied. lib. 1. pag. 49.* De Stad Grave het hoofd van de Heerlykheid ende eertyts Graefschap van Cuyk. (:Nochtans noemthuy ook *lib. 8. pag. 178. n. 48.* Sprekende wegens de Leenverheffing door Hertog Reynald van Gelder aan Hertog Antonis van Brabant den 23. October 1407. gedaan, de Heerlykheyt van Kuyck en zyne moederstad Grave, *Heerlykbeeden in plurali: vid. etiam Pontan. bist. Gelr. lib. 8. pag. 397. ubi: Cucae Dynastia &, quae ejus metropolis Graviae civitate, cum utrumque Brabantiae beneficium Judicaret.* Tegenw. Staat der Vereenig. Nederl. 2. deel 3. stukje. pag. 254. de *Heerlykbeeden* van Grave en Kuick wederom afloste . . . , De Keizer gaf verscheiden voorregten aan de *twee Heerlykheden.* :)

Le Roy *grand theat. prof. de Brab. liv. 4. pag. 52.* Grave est la capitale du Pais de Cuyk ou Cuyckland.

Alting *notit. Germ. infer. part. 2. pag. 108. voce Kuuc:* Post extinctos Kukienses, Gelri, occupatâ Graviâ Regionis primario Opido, Dicionem diu tenuerunt.

Ende werd het selve speciael bewesen door Haer Ho: Mo: Placcaet de dato den 20. Aug: 1609. Waar van de Heer Praesident van Bynkershoeck *quaest. Jur. publ. lib. 1. cap. 6. pag. 49.* schryft: Ordines Generales edixerunt, agrum Kuykensem ad se pertinere, quia possidebant Urbem de Grave, cui ager ille erat subditus.

Het gemelde Placcaet luyd aldus:

DE Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden, Allen den geen die dese tegenwoordige sullen sien ofte hooren lesen, saluit. **DOEN TE WETEN,** Nadien by het tractaet van Bestandt, by bemiddelinghe van de Heeren Ambassadeurs van de Conincklyke Majesteyten van Vranckryk &c. ende Groot Britanniën &c. tuschen de Heeren Eertz-Hertogen ende ons, den negenden Aprilis lestleden, binnen de Stadt van Antwerpen besloten, ende den twaelfden der selver Maent geaggre-eert, onder andere by het derde Artuyckel van dien (:volgende die originele offren van haere Hoogheden:) geaccordeert is, dat wy, gedurende 't selve Bestandt, vry souden behouden 't geene wy ten selven tyde hadden ende gebruykten, ende dat onder de Steden ende sterkten, die wy hielden en gebruykten, mede verstaen werden begrepen te zyn de Vlecken, Dorpen ende Gehuchten daer van dependerende, ende onwederspreekelyk is, dat wyten selven tyde, onder anderen, hielden ende gebruykten de Stad Grave. Wesende mede kennelyk dat over dertigh, 't festigh, hondert, twee, drie hondert, ja langer jaaren, de Stad Grave ende de dorpen van Cuyk eene Heerlykheyt is geweest ende noch is, hebbende van den jaare derthien hondert en acht haare gemeynthe in 't natte ende droge gemeyn gehad: Dat ook boven aller Menschen gedencken op het Casteel binnen de

de Grave, in Civile saeken, de appellatien ofte Provocatien van alle de Dorpen des Lands van Cuyk beroepen syn: Dat de Criminele Justitie over alle die voorfchreve Dorpen ende onderfaten immediate by de Amptman binnen de Grave beleyt syn, en dat de judicature van dien compeeteert den Schepenen van de Grave: Dat boven dien de Leenen des Lands van Cuyk binnen de Grave op 't Casteel by den Amptman, Leenmannen ende de Leen-Griffier, aldaer verfocht, verleent, en de questien van dien berecht worden: Dat van gelyken in de Beden over de Heerlykheyt van de Grave ende het Land van Cuyk, de Stad Grave een vyfden deel contribueert, ende die Dorpen de andere vierdeelen: Dat insgelijks veel preeminentien, Rechten en voordeelen aan de Stad Grave over de Dorpen des Lands van Cuyk van ouds geapliceert syn: Dat ook in verscheyden Chartren ende oude Brieven de stad ende Heerlykheyt van de Grave ende het Land van Cuyk als een Corpus gestelt syn, dat de verpandinge van dien als een Lichaem is gedaen, te weten de stad ende Heerlykheyt van Grave, ende het Land van Cuyk conjunctim: Dat haare Hoogheden selfs by publyke Brieven, voor de Reductie van de Stad Grave aen deser zyde, gestelt hebben, dat die Ingesetenen van de landen van Cuyk leggen onder het Resfort ende jurisdictie van de stad van de Grave, ende dat daaromme in de handeling van het voorf. Bestant by onze Gecommitteerden, ten overstaen van de Gefanten van hoogstgedachte Heeren Koningen, ende Gecommitteerden van de Heeren Eertz-Hertogen, wel klaerlyk ende uitdrukkelyk tot meermalen verklaert is, dat onwederfprekelyk de Vlecken, Dorpen, ende Gehuchten des Lands van Cuyk dependeren van de Stad Grave, dat wy, dien conform, regtmatelyk ende naer inhouden van de voornoemde handeling 't selve alsoo openlick hebben gepraetiseert, ende dat sonder violatie ende infractie van de voorn: handeling, daer tegens niet en magh werden gepretendeert van wegen Hoogst. gemekte Heeren Eertz-Hertogen: Soo werden Wy nochtans bericht, dat by Luyden haer particulier ende ongefondeerde querellen soeckende, te wege gebracht is, dat eenige Patenten op den naame van de Heeren Eertz-Hertogen, by nachte en ontyde heymelik, opgeslagen syn in de voorn: Dorpen, daer by contrarie word gepretendeert. Ende weseende Onse meyninge de voorf. handeling punctuelyk ende sonder eenige indracht te doen onderhouden, ende alle contraventien van dien te weeren: Soo belasten en bevelen Wy wel uytdruckelyk alle Officierien, Justicierien ende Onderfaten des Lands van Cuyk, niemants bevelen, in saeken de Hooge Overigheyt der voorn: Lande aangaende, te ontfangen ofte gehoorfaemen, directelyk ofte indirectelyk, ofte hen aen ymand dies aengaende te adresseren als van ofte aen Ons, ofte die by Ons daer toe Gecommitteert sullen worden, op poene van gestraft te worden als violateurs ende infracteurs van 't voorf. Bestant. Ontbieden daerom onsen Lieven ende Getrouwen den Gouverneur Generael, Eerste ende andere Raden, mitsgaders den Procureur Generael van de Steden ende Fortressen van Brabant, die Wy houden ende besitten, met de Vlecken, Dorpen ende Gehuchten daer van dependerende, Onsen Gouver-

verneur van de Stadt Grave ende de Landen van Cuyk, neerstigh devoir te doen in 't achterhaelen van de Contraventeurs van dese Onse Bevelen, op dat die gestraft mogen worden naa behooren. Gegeven in 's Gravenhage onder Onsen Contre-zegel in forme van Placaet hier op gedrukt den 20. Augusti in den jaere 1609. was geparapheert, J. Alting, ^{17.} onderstont. Ter Ordonnantie van de Welgemelde Hoogh Mogende Heeren Staten Generael, was getekent, C. Aerssen. Wefende daar op gedrukt het Contre-zegel van de selve Heeren Staten in roode Wasche.

Hier tegens hebbe alleen Janiçon gevonden, den welke positief staande houwt, dat de Stad Grave, schoon de selve op den uyttersten hoek van de Lande van Cuyk legt, geensints de hoofstad van 't selve is, soo als veelen verkeerdelyk wanen, maar eene Heerlykheid op haar selven, die steeds van die van Cuyk afgescheiden is geweest. Siet desfels *Republ. der Vereenigde Nederl. 3. deel 3. hoofst. pag. 95.*

Nog is my voorgekomen seker schriftelyk advys, gegeven door de Heer en Meester Johan van Willigen in desfels leven Drost der Stad en Landen van Ravestein, waar in dien Heer steld: Dat de Stad Grave ende de Landen van Cuyk in voorige tyden ider haare bysondere Heeren en Jurisdic tien gehad hebben.

Ende alsoo het voorschreve advys speciael betreckelyk is op de gementioneerde Stad en Land, sal het selve hier int geheel laten volgen:

C A S U S P O S I T I E.

A. ende B. syn te saemen getrouwt ende hebben altyt gewoont in de Stad Grave: sy hebben in haer leven aen Dorpen ende aen particulieren in de Landen van Cuyk ende Boxmeer uytgeset op intrest verscheide capitalen ofte obligatien, sonder dat daar van is betaelt den 40. penning, veel minder dat de selve syn geprothocolleert. B. is gestorven sonder kinderen in de Stad Grave, alwaer alle de goederen syn deylbaar sonder dat den langstlevende eenige tocht toekomt in de goederen van den eerst stervende: maer in de Landen van Cuyk ende Boxmeer syn ook alle de goederen wel deylbaar, doch de langstlevende heeft aldaer de tochte soo wel van alle gerede als van de ongerede goederen, de welke den eerst stervende onverdeylt beseten ende agtergelaten heeft.

D E V R A G E I S.

Of aen A. lanxtlevende toekomt de tocht van de voorschreve Capitalen ofte Obligatien?

A D V Y S.

Gesien by my ondergeschreve de bovenstaende casuspositie, ende de vrage daar

daar uyt geformeert, soude daar op verstaen, dat aen A. langstlevende de togt van de voorschreve obligatien voor soo veel het gedeelte van syne afgestorve huysvrouw aengaet behoorde te volgen.

Gemerkt dat het is eene onwederspreekelyke wet, quod consuetudines & statuta ad unguem sint servanda, & quod sese extra territorium indistincte non porrigant, nam potentia & auctoritas consuetudinis non extendit se extra proprios limites. DD. *ad l. fin. ff. de jatisd.* & ideo omnes res five domi five foris regulantur à statuto loci in quo res sunt. Daer dan in de Landen van Cuyk ende Boxmeer volgens de costuymen specialiter is gestatueert ende geordonneert, dat de langst levende der conthoraleen heeft de togt van de gerede soo wel, als van d'ongerere goederen des eerst afgestorvene, soo moet men in cas subject niet de costuymen der Stadt Grave, maar de Costuymen der Landen van Cuyk achtervolgen, des te meer om dat die Stadt Grave ende de Landen van Cuyk in de voorige tyden yder hare byzondere Heeren ende Jurisdicteien gebad hebben: vermeynende absurd te wesen, dat de costuymen der Stad Grave, de welke binnen haare poorten syn geslooten, souden vernietigen d'usantien ende Costuymen der Landen van Cuyk ende Boxmeer, de welke specialyk over de gerede goederen disponeren, ende daer van geve de togte aen de langstlevende.

Et hujusmodi consuetudinem propter individuum tam corporum quam animorum conjunctionem & societatem, propter tot matrimonii onera, quae conjuges moderate sustinere, & susque deque ferre debent, iustissimam & favore dignam esse, quis inficias ire potest.

Hier tegens obsteert niet d'opinie ende de leer van veele Doctoren, namentlyk dat men in de successie der vaste goederen achtervolgt de statuten der plaetse alwaer de selve syn gelegen; maar rakende de gerede goederen moet insien de plaets van de wooninge ende van 't sterf huys, ter oorsaeke dat de gerede goederen (:Waar onder sy dergelyke obligatien trecken:) geene vaste plaetse hebben souden, maer soude sitten vast gehegt aan den persoon van den crediteur.

Maar dese leer word van vele Doctoren gedebatteert, en kan in cas subject geen plaets grypen, om dat de statuten van de Landen van Cuyk en Boxmeer specialyk over de gerede goederen disponeren, ende omme meer andere hier nae volgende redenen.

Het is waer, dat onder de Doctoren seer wydloopigh gedisputeert word, utrum nomina & actiones inter mobilia aut immobilia contineantur, vel tertiam constituent bonorum speciem; ik weet ook wel, dat dergelyke obligatien, als in den casus positie vermeldt onder de gerede goederen gemeenlyk getrokken worden; maer daer tegens vinde ook, dat de gemeyne beschreve regten uytdruckelyk decideren, quod pecunia quae soenerandi causa collata est non habeatur inter mobilia, sed potius inter immobilia per l. 78. §. 1. l. 79. §. 1. *l. 92. ff. de Legat. 3.*

Waeromme leeren ook de Doctoren, quod omnes res ex quibus fructus percipiuntur inter immobilia computentur, quam communem dicit omnium DD. opinionem Molin. *in tract. de commerc. q. 37. nu. 237.* nam omnes prae-

praestationes quae repascuntur & repullulant sunt in fructu, & omne quod est in fructu possidetur vel quasi.

Dog dit alles hangt merkelyk aen d'intentie ende aen den wil van den eygenaer hoe ofte op welke manier hy over syne gerede goederen heeft geordonneert. Want eene slave gedefineert tot het cultiveren van een landt word voor ongereet goet gehouden. Servus glebae adscriptus pars fundi esse censetur ac pro eo habetur. Christin. vol. 1. decis. 212. nu. 12.

Daer beneffens peerden, osfen, schapen gestuyrt op een bouwhof om aldaer te blyven ende het land te missen ende te bouwen, worden gedeylet volgens de landrechten daer sy gevonden worden, in his successioheri debet juxta statuta loci, in quo reperiuntur, Carpz. def. for. p. 3. consil. 12. def. 15.

Dewylen de echtelydens hare penningen hebben uytgeset in de Landen Van Cuyk ende Boxmeer om aldaer te syn ende te blyven staen op intreft, soo is immers seker dat sy sijn de regten van die landen hebben onderworpen, ende gewilt dat nae doot van eene de langst levende soude genieten het recht ofte voordeel, het welk de Landrechten geven: synde tegens alle acquiteyt dat men de langstlevende soude afnemen het recht, het welk in de landen van Cuyk ende Boxmeer door de doodt van den eerst stervende verkregen heeft.

Het is nae regten indisputabel, dat den eygendom van geleent gelt overgaet aen den debiteur, dienvolgens word die actie van geleent gelt gehegt meer aen den persoon van den debiteur ende aen de plaetse daer hy woont, als wel aen den persoon ende plaetse van den crediteur, die den eygendom van syn gelt is quyt, ende wederom moet soeken ter woonplaetse van synen debiteur.

Waaromme traderen dan ook de Doctoren uytdruckelyk, quod nomina debitorum ejus sunt loci & situs in quo exactio aut petitio fieri debet. Ende alhoewel Christin. ad LL. Mechl. schynt eenigints contrarie te wesen, soo schryft hy dogh tit. 16. art. 39 nu. 6. in addis. quod nomina & actiones subjiciantur consuetudini ejus loci in quo habitat debitor. Et opinionem hanc tanquam communem & sanctam supremus Regiae Majestatis senatus arresto suo secutus est in duabus causis. diB. tit. 16. art. 39. nu. 8.

Ende alle het bovenstaende is ook met goede fondament, redenen ende wetten te vinden by Ant. Peregr. de jur. fyc. lib. 5. tit. 1. nu. 141. & seqq. alwaar hy decideert het geene kortelyk hier nae volgt, te weten quod opinio contraria in practica non sit recepta, quia fiscus loci, ubi bona sunt, illa capit, & indubitanter fiscus domini confiscantis occupat mobilia & mercaturas quae ibi sunt, quod vero attinet ad nomina debitorum, attendendum est domicilium debitoris non autem creditoris, nam nomina debitorum censentur esse ejus loci ubi de jure & de facto exigi possunt.

Et ad illam rationem, quod actiones personales inhaerent officibus creditoris, responderi potest, quod similiter e contra inhaerent personae debitoris, nec illius personam egrediuntur, effectum autem in omni materia potius intuendum esse, & idcirco spectandum esse potius locum ubi actiones ipsae exerceri & ad effectum reduci possunt, quam locum personae creditoris ubi inutiliter competunt.

Of

Of dan d'obligation gerekent worden onder de gerede of ongerede goederen, sy syn subjeet aen de Landrechten van de plaets, daer sy worden gevonden ende volgens die Landrechten word het recht van successie gedirigeert.

Maer dit alles onaengesien soude raden aen beyde de parthyen om 't onderzoeken, of niet te vinden syn eenige voorvallen ofte exempelen, waar door deze seer disputabele quaestie kan worden gedecideert, want d'ufantie ende het oudt gebruyk sal in sulcke voorvallen groot gewigt by brengen. Ende soo wanneer d'ufantie ofte Exempelen niet te vinden syn, soo sal het evenwel noch profitabelder wesen aen de parthyen, dat sy dese quaestie met een accoord afmaken, als wel dat sy daer over by wege van proces eene gerigtelyke decisie verkrygen.

Aldus, salvo meliori, advys ende Raedt gegeven binne Ravestein den 3. Sept: 1712. (:was getekent:)

JOHAN VAN WILLIGEN.

Wanneer ik nu de vooraengehaelde periode sooftrydig vond met Haer Ho: Mo: Placcaet, hebbe occasie gemaakt om gemelden Heer Drost daar over te onderhouden, den welke my tot antwoord gaf, dat hem de redenen in dat Placcaet bygebracht geensints satisfactor voorquamen:

En wel niet de eerste, namentlyk, dat de Stad Grave en de dorpen van Cuyk van den jaare 1308. haare gemeente int natte ende drooge gemeen gehad hebben: dewyl een souverain Heer, die twee heerlykheden besit, aan de inwoonders dier beyde voor een jaarlyxen en erfelyken thiens kan geven syne gemeente in een van die Heerlykheden gelegen soo in natte als in droge, sonder daar door van die differente Heerlykheden eene te maken: siet deze donatie onder de stucken dienende tot dit memoriael No. 11.

Wat aanbelangt de tweede; Dat boven alle menschen gedenken op het Kasteel binnen de Grave in civile saeken de appellatien ofte provocatien van alle de dorpen des Lands van Cuyk beroepen syn: hier omtrent stonde te letten, dat de banken des over en Nederampts Lands van Cuyk eerst haar beroep hadden aan den schout en schepenen tot Cuyk als aan oeren naasten Hofvaert, en dat alsdan eenige partye hen by sulke sententie beswaert vindende, daer van mocht appelleren aan den stadholder und mannen van Leen in de Cuykse Kamer op den slooten tot Grave als haaren oppersten Hofvaert, wiens vonnissen bleven tot ewigen dage arrest van magt und werde, sonder in eenige toekomende tyden die verder te appelleren. Op de selfde manier wierd van vonnissen van schepenen tot Grave aan die Cuykse kamer mede geappeleert; Ook van die der Heerlykheyten Aften *Vid. cost. van den Boschen Meyerie* door van Beughem pag. 403. en 418. Tot dat eyndelyk Keyser Karel nae de inlossinge der pandschap by syn Landkaarte aan die van Cuyk, en by de confirmatie der privilegien aan die van de Grave heeft verleent, dat men haare

vonnissen niet sal mogen appelleren, maar alleen reformeren aan den Raad van Brabant. Hier over konnen naargezien werden de N° 67. 68. 73. en 75. der documenten behorende tot dit memoriael.

De derde: Dat de criminele justitie over alle die voorschreve dorpen ende onderfaten immediate by den Amptman binnen de Grave beleyt syn, en dat de judicature van dien competeert den schepenen van de Grave: Wegens dit point wierd vermeynt, dat in voorige tyden de judicature in criminalibus, voor soo veel het Land van Cuyk aanging, aan die van Cuyk selver, ofte wel de genoemde Cuykse kamer hadde gecompeteert, maar geenfints als naderhand aan schepenen vande Grave.

Op de vierde reden wierd geantwoort, dat den Heer des Lands van Cuyk en der Stad Grave die soo genoemde Cuykse kamer, synde geweest het hooge Gericht dier twee Heerlykheden, soo wel hadde konnen oprechten en den Amptman, Leenmannen en de Leen-Griffier hunne byeenkomsten of vergaderingen doen houden in den Landen van Cuyk als binnen de Stad Grave.

Dat verders in de beden over de Heerlykheit van de Grave en het Land van Cuyk, de Stad Grave niet altyd een vyfde deel, immers op geengelyken voet, ende die dorpen de andere vier deelen gecontribueert hebben; dit is af te nemen uyt de contributie s'Lands van Cuyk aan Keyser Karel tot redemptie der pandschap aan de Graafinne van Buren No. 71. Ordres op het omslaen en inne der voorschreve contributie No. 72. Contributie vandie vande Grave ten selven eynde No. 74. Contributie s'Lands van Cuyk aan den Prince van Orange tot bekominge der Pandschap No. 78. ende de contributie van de Stad Grave ten dien fine No. 79.

De sesde reden wierd geoordeelt te syn als de *Eerste* en *Vierde*, namentlyk dat een souverain hier omtrent konde handelen pro libitu.

Ende voor soo veel, datter wel chartren en oude brieven gevonden werden daer de Stad ende Heerlykheit van de Grave en het Land van Cuyk als een Corpus gestelt syn, daar tegens waren ook verscheide oude documenten voor handen, die genoegsaam het tegendeel mede bragten, als onder anderen Nr. 52. alwaer Hertog Maximiliaen het Land en Stad vande Grave met de Landen van Cuyk en van Oyen van Gelderlandt separeert.

Behalven dat de Heeren der Stad Grave en den Landen van Cuyk hunne privilegien niet te gelyk en in een en het selfde diplomageconfirmiert of nieuwe hebben gegeven, maar merendeels daartoe twee differente brieven geëxpediert, gelyk te sien is by de Nummers 23. en 24. 28. en 29. 32. en 34. 73. en 75.

Dat wel aan die van Buren en den Prince van Orange de verpandinge als een lichaem schynt gedaen te syn, maar dat ook ter contrarie van dien, Otto Heer van Cuyk syn stad van de Grave, dat andersfints syn vry allodiael goed was, met al syn toebehooren in 't geheel aan Jan den derden Hertog van Brabant heeft overgelaeten, en nogtans het Land van Cuyk, als weseñde een Ryksleen, behouden.

Ende

Ende eyndelyk dat de laefte reden tegens de Heeren Eertz-hertogen volkomen probeerde en alleen peremptoir was, maar dat nogtans de selve hem omtrent het point in kwestie niet konde doen veranderen.

Gelet in een historie punt, gelyk voorz. Drost van Raveitein sustineerde, een Placcaat, in propria causa uytgegeven, niet als een beslissend en volkomen bewys by onpartydigen en buytenlanderan kan voorkomen.

Onaengezien alle de voorschreve raisonnementen hebbe echter tot nog toe in het sentiment niet konnen vallen, dat de Stad Grave en de Landen van Cuyk in voorige tyden ider haare bysondere Heeren gehad hebben;

Maar soude (: Onder verbetering nochtans :) van gevoelen syn, dat den Heer des Lands van Cuyk, naar de verwoesting van 't selve Land en het afsterven van Keyser Lotharius, sal versogt en geobtaineert hebben, van het Land van Cuyk, synde een Ryksleen, een seker terrein te mogen afgraven, om daar op een stad te bouwen, die Hy als syn vry allodiael goed soude besitten, gelyk het selve niet duyster is af te nemen uyt den Leenbrief te vinden by Pontanus *bist. Geln. lib. 6. pag. 194. & inf. in d'aanteekeningen op Otto. num. 3.* Waar by gemelden Otto door Ludovik van Beyeran verleyt werd met het Land van Cuyk en alle syn toebehooren, *uytgesondert de stad vande Grave*: indien nu de selve stad niet was gebouwt op Land wel eer behoort hebbende onder het Cuykse, was het geheel en al onnodig geweest de meergenoemde Stad Grave by die beeleening uyt te sonderen.

Mischien heeft de Stad Graaf ook syn naam gekregen van het gemeentioneerde afgraven, siet van Loon *bist. metal. tom. 1. ad ann. 1602. pag. 551. & seq.* Alwaar op de Medalie, door de Provincie van Utrecht, wegens de verovering der Stad Grave, gedaan slaan, op het revers te sien is, een spaa (: daar in 't Land genaamt een *Graaf* :) in een Laurierkrans, sinspelende op het afgraven en de naam van die Stad.

(2) Met de verklaringe van den 8ste. Meert 1620. hoe Oeffelt wel eer Cuyks geweest is, te vinden onder de documenten behorende tot dit memoriaal sub. No. 3. werd in sin. genoegzaam geverifieert, dat de Cuykse archiven in den brandt van Gennep, daar die gevlugt waaren, als synde een neutrale plaats, geconsumeert syn geworden; sonder dat nochtans by de selve verklaringe, het jaar 1597., gelyk den auteur, nominatiem werd vermeld.

In Rademakers *Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche Outbeden 6. Deel. pag. 318.* schryft Isaac Le Long: In den jaare 1599. heeft de Graaf Van der Lippe, Bevelhebber der Trouppen van den Westphaalschen Kreytz, de Stad en het slot van Gennep, in den naame van het Ryk veroverd; en Ao. 1602. en 1614. wierden de selve door Prins Maurits, ten voordeele van de Heeren Staten vermeestert.

En van Reynd in de *Nederl. Oorlogen pag. mibi 578.* op het jaar 1599. Twaes Vendels binnen Gennep toonden sulke kleynmoedigheyt, dat sy 't gantsch slechtelyk opgaven, als d'Admirant in het begin van Otober met weinig veldstukken daar voor quam.

11. BESCHRYVING VAN DE STAD GRAVE,

Mogelyk dat op die tyd binnen de Stad Gennip brand kan ontstaan, en daar door de Cuykse archiven geconsumeert syn, en den auteur by verfinning het jaar 1597. in plaatse van 1599. sal gesteld hebben.

Huydendaags syn van 't Land van Cuyk nog separaat Oploo eenigstints (1), maar voornamentlyk Boxmeer met het Kerspel St. Anthonis, en het dorp Oeffelt antea Uffelt.

Desen aangaande fullen wy, voor af seggen, dat wy menen Oploo een Cuyks Leen te syn, 't geen by onsen jegenwoordigen Amptman de Hoog Welgeb: Heer Walrad Baron van Steenhuys (2) beseten word, dan hoe, wanneer, en aan wien het eerst tot sulks is afgegeven, soude veelligt by de Leenboeken (3) gezien kunnen werden. Dito Heer Amptman exerceert daar hoge en lage Jurisdicctie; ook is daar een kaak of Crimineele Gerigtsplaats, daar men seyt dat eens seekere misdadiger gegeeselt soude weezen; hoewel ik onder verbeteringe meen, dat haar Criminele delinquanten, gelyk die van het geheele wezentlyke Land van Cuyk, of dat nog eygentlyk tot het Land van Cuyk behoort, gelyk mede die vande Stad Grave, staan ter Judicature vande hooge Vierschaar (4) des sulven Lands, die by Schout (5) en Schepenen der Stad Grave gecomponeert werd. Deeze hadden wel eer ten dien sine haar cessie en bankspanningen tot Grave op de voorplaats van 't groot Casteel onder den blauwen hemel (6), Op dit Casteel waren ook de crimineele gevangenisse. Van het civiel gewysde tot Oploo appelleert men ook aan de hoofbank van Cuyk, gelyk andere dorpen nog doen.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Sambeek, voor soo veel het halfheerig is, soude omtrent die halfscheyt mede als eenigstints separaat van den Landen van Cuyk kunnen gerekent werden, dewyl den Heer van Boxmeer aldaar by tourbeuren met den Baron des Lands van Cuyk insgelyks de hooge jurisdicctie exerceert.

(2) Werd alsnu by de Hoogwelgeb. Freule Amelia Cecilia Baronesse van Steenhuys beseten, uytwyfens dese copye uyt het Leenboek:

Op den 18. December 1739. Compareerde voor den gesubste. Stadhouder
en

en Leenmannen van den Cuyksen Leen-Hove hier naegenoemt Reynier de Haan Secretaris der Heerlykheid Oplo als volmagtigde van den Hooggeb: Heer Grave Bernard van Welderen, en voorts uyt kragte van subste. van syn Hooggeb: mede van desselfs Ehegemaalinne Vrouwe Genoveva Maria geb: baronnesse van Steenhuys vermogens procuratie den 16. Xber. deses jaars 1739. voor de Heeren Coenraad Piek Borgemr. der stad Nymegen als Leenman van syn Churvorstelyke Doorlugticheyt van de Pals als Heer vanden Lande van Ravestein, en Jan Engelen Secretaris der gem: stad als Leenman des Furstendoms Gelre en Graaffschap Zutphen by gebrek van Leenmannen vande Cuijke Leencamer gepasseert, en met onder-teekeninge en opgedrukte Cachetten so van gem: Heer Grave Constituant, als vande Leenmannen becragtigt den Gefubste. Stadhouder en Leenmannen in originali gebleeken, en heeft by Compt. uyt kragte van syne volmagte opgedragen overgegeven en in handen van den voorsz. Stadhouder gestelt, sonder eenig regt, afdie of toefeggen daar aan te behouden, de Heerlykheid Oploo met de ap en dependentien van dien, mitsgaders de hoge jurisdictie van de selve Heerlykheid Oplo en der selver dependentien, laast verhoffen den 31 Xber 1725, verfoekende dat daar mede mag worden beleyt en beleent de Hoogwelgeboore Freule Amelia Cecilia Baronesse van Steenhuys als haar Hoogwelgeb: by een Erf-magescheyd en generale Trans-afdie of uytcoop aangecoomen, en dat met Consent en kennisse vanden voorsz. Stadhouder: Ingevolg welk verfoek, so is Huybert Daenen als volmagtigde van Hooggeb: Freule Amelia Cecilia Baronesse van Steenhuys vermogens procuratie den 16 Xber desesjaars door de selve geadfisteert met Mr. Jan Willem de Man Leenman van den Huyse Batenburg by gebrek van Leenman vanden Cuyksen Leen Hove als haar gecooen momboir ten overstaan vande Heeren Coenraad Piek en Johan Engelen, den eene als Leenman van syn Chur-Vorstelyke Doorlt. vande Pals als Heere van den Lande van Ravestein, en den tweden als Leenman des Furstendoms Gelre en Graaffschap Zutphen, insgelyx by gebrek van Leenmannen van desen Leen-Hove gepasseert en met onderteekeninge en opdrucking van de Cachetten so vande Constituante en haren gecooen Momboir als vande Leenmannen becragtigt, den gefubste. Stadhouder en Leenmannen al mede in originali gebleeken, als hulder en besetman met de voorsz. Heerlykheid Oplo met de ap en dependentien van dien, mitsg: de hoge Jurisdictie met de ap en dependentien, in name en voor Hoog gem: Freule Amelia Cecilia Baronesse van Steenhuys beleyt en beleent, so als sulx naar Leenregten behoort, om 't selve voor Haar, Haere Erven en Nacomelingen te Leen te houden ten Cuyksen regten te verhergewaden met XV gguld: soo dik als het selve sal koomen te vaceren, en heeft daar op de voorsz. Huybert Daenen in naeme als voor behoorlyke hulde en eed van trouwe aan syn Hoogheyt als Heer en Baron der Stad Grave en Landen van Cuyk in handen vanden voorsz. Stadhouder gedaan, behoudens den Heer en een igelyx goed regt. Wazzen hier by aan en over als Leenmannen Jacobus Huybers en Justinus.

Verhorst, is by handschrift vanden Ontfanger vanden 40 pen: gebleken dat 't selve regt van dit Leen nevens dat van meer andere is voldaan den 18 Xber 1739 met 1250 gls (*was getekent*) Reynr. de Haen qq J. Huyberts, J: Verhorst, J: Blom Griff.

(3) De oudite Leenbrief van dese Heerlykheid, welke in de Leenboeken gevonden werd, is van den 22ste. October 1473. en luyd aldus:

Jan Stoep Secretaris myns gen: Heer, s'Hertoge van Bourgñie in synen Genade Raadcamer van Brabant en 't deses tyts Stadholder van de Leenen des Hertogdoms van Gelre en Graafschap van Zutphen in den lande van Cuyk en Kessel doen cond, dat voor ons als Stadholder myns gen: Hr. voorsz. in tegenwoordigh: syner gen: mannen van leen hier na beschreven comen is Jan van den Grave, en heeft ons in onse handen opgedragen en overgegeven die Heerlykheyd van Oplo met twee haven tot Uilants met allen haren toebehooren gelyk hem die van Mechtelt vanden Hoevelwyk syne moey, die welke egte huysvrouw was Thys vanden Grave, aan bestorven is. Item nog xx malder rogge s'jaars tot Oeffel geleege tot Cuyken Leenregten te verbergewayden, en vertegen also voorts daer op met hande, halme en monde als regt was, also dat die mannen van leen hier nabeschreeven wysden, dat Jan voorsz. daar af onterft en ontguyet was en geen regt meer, nog vorder daar aan en hadde nog en behiele, en dat wy als Stadholder van wegen myns gen: Heer voorsz. onsen vryen wille daar met doen mogte, en doe dit alles gelyk voorsz. staet geschiet was, hebben wy Stadholder voorsz. ter ootmoedige bede en begeerte van Jan vanden Grave voorsz. oirconden der nabeschreven mannen van leen also voort daar mede beleent Peter van Holt met den voorsz. Leengoederen gelyk hyde famelyk voorsz. staan tot Cuyken Leenregten te verbergewayden so dik dat gebeurt, en hierop heeft ons die voorsz. Peter tot behoef myns gen: Hr. voorsz., hulde en eed gedaan, en aldes een man van leen syns Leen Heer van regten wegen schuldig is, en was te doen. Beheltelyk dog anders myns gen: Hr. voorsz. syns regten en een jgelyk anders des syns in alle, ende hier waren over en aan mannen van leen. m. g: Heer voorsz. met name Henrik Snavel en Peter vande Werken. Des 't Oirconde hebben wy als Stadholder deses tyts m: g: Hr. voorsz., onsen Zegel hier aangehangen. datum in den Stad vanden Grave 22 October 1473.

(4) Den auteur heft hier voor, dat den Heer van Oplo daar *booge en lage jurisdictie* (*exerceert*: gelyk de Hoogwelgeb: Freule Baronesse van Steenhuys ook niet alleen is beleyt en beleent met de Heerlykheid Oplo met de ap en dependentien vanden, maar ook speciaal met de *booge jurisdictie* met de ap en depeutien van dien, blykende by, voorsz. Leen brief de dato den 18. December 1739:) en nu vermeent hy, dat haar criminele delinquanten, gelyk die van het geheele wesentlyke Land van Cuyk, of dat nog eygentlyk tot het Land van Cuyk behoort, gelyk mede die van de Stad Grave, staan ter judicature van de hooge Vierfschaar desselfen Lands: Maar wanneer men alleen insiet het geene Bort *traff. van Hooge en Ambachts*.

bachtsbeerlykbeden 2. deel. n. 5. § 6. schrijft, sal licht te decideren syn, Of den Heer van Oplo, aan den welke de *hooge jurisdictie* competeert, de judicature in criminalibus heeft, dan niet.

De woorden van gemelden Bort syn dese:

Hooge Jurisdictie seyt *Argenté ad consuet. Britan. tit. 20. art. 446. num. 6.* sich te strecken ad capitis coërcitiones, bannimenta, proscriptiōnes aut exilia, & membrorum mutilationem, waar mede over een komen Masuer. *in practica sua tit. de jurisdict. num. 12.* § Nicol: Burgund. *ad consuet. Flandr. traç. 9. num. 24.* alwaar sy seggen, tot berichtinge van Hooge Jurisdictien te staan, omnia facinora supplicium ingèrentia.

By ons soo en strekt sig Hooge ofte Criminele Jurisdictie niet alleen tot misdaden daer lyfstraffe toe staet, maar ook tot alle andere schandalcuse en ergerlycke delicten, ende forsaiten, aen welkers bestraffinge de gemeene saecke, ende sulx de Hooge Overigheyt is gelegen alhoewel daar geen corporele straffe toe en staet, maar alleen gelt-boeten. Siet den selven Bort. 3. deel. num. 1. § *seqq.*

(5) Den 1ste. articul. van de instructie voor den Amptman der Stad Grave en den Landen van Cuyk, by resolutie vande Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden den 8ste November 1731. geapprobeert, segt: Dat den Amptman vande Stad Grave en Lande van Cuyk, ingevolge de oude Privilegien van den selven Lande, aldaar mede sal syn Richter, voor soo veel 't Crimineel aangaat, en andere punten in dese instructie gemelt, daar voor by een ieder die het aangaan mag sal geconsidereert en gerespecteert worden.

En by den 14de artic. van de instructie voor den Schout der Stad Grave werd gestatueert: Dat den voornoemden Schouteth sig niet sal onderwinden eenige saken, die de Hooge Jurisdictie soude mogen aangaan, ende min of meer Crimineel soude mogen wesen, om daar van kennis te nemen, of eenige beregtinge daar over te doen, maer dat den Schout gehouden sal wesen, al het geene maer eenigstints de Hooge Jurisdictie soude mogen raken, en min of meer na een Crimen smaken, of Crimineel soude mogen syn, soo haast hy daer af kennisse sal hebben bekomen, sonder eenig uitsel of vertrek, getrouwelyk op de betragtinge van syn Eed in het aanvaarden van syn schout-ampt gedaan aan den Amptman vande Graaf en Lande van Cuyk, of in syn absentie aan deselfs Stadhouder of ander gesubstitueerde, aen te geven ende bekend te maken. *Groot Holl. Plac. boek 6. deel. pag. 735. § seqq.*

Ter oorsake dat in dese instructien werd gesproken van Richter en Schout, sal niet ondienstig wesen hier aan te halen, wat onderscheyt Anth. Matthæus de *Nobilitat. l. 2. cap. 17. pag. 326.* § 327. tuschen de selve schynt te maken, hy segt: *Prætor revera judex. t. tit. ff. § Cod. de Offic. Præ. sculteto nullum votum in judicio, ut ex Actis constat Ann. MCCCLXXIX.* soo wanneer een Scout van der stat, die is in der tyt een oordeel vraghet den Scepenen, ende hem die Scepenen daer op bera- den willen, so en zel daer die Scout niet toe seggen tot horen berade, end.

end hy zel ofgaen ont ter tyt, dat hem die fcepen beraden hebben, ende hy en zel dat berait niet hooren.

Van Ryn in de voorberigten op *Batavia Saera* pag. CIV. n. 5. fchryft: de Schout moest de ftemmen opneemen of ingaaren, want hy zat niet als Regter, en had geen ftem te geeven. de Schepenen waren de Regters, maar de Schout niet. En daarom zou een Schout, zoo als hy by de Urtregtenaars was, volgens Ant. Mattheus eigentlyk in 't Latyn geen *Prator* genoemd moeten worden: want een regte *Prator* was ook Regter: en hy, wierd ook geen *Prator*, maar *scultetus* of *sculdafius* genoemd: dit komt van 't Duitfche *fehuldaif* of *fehultnifch*, van fchuld en eifchen. Dus zal men een Schout by eenige oude fchryvers quansuys op zyn Latynfch zien noemen *Sculdaffio*, *Sculdacio*, *Sculdaxo* &c.

(6) Schepenen van den Criminele Gerichte hebben tegenwoordig haar hankfpanninge in de Vierfchaar, en Sessien in de Raadkamer op 't Stadhuys tot Grave, onder welk Stadhuys, ook de Criminele gevangeniſſe fyn.

Boxmeer nu (:voor defen alleenlyk Meer (1) genoemd, dan geaugmenteert met de naam van eenen Heer, die fy gehad hebben geheeten Heer Bok, foo fy ook nog een Bok in haar wapen voeren:) met het karſpel St. Antonis, nu behorende de Graven van den Bergh (2) leyt midden 's Lands van Cuyk: heeft ook tot fig de Heerlykheyt Haps (3) met de halfcheyt van St. Jansbeek (4) en Beugen (5), waarom die halfheerig genoemd worden, dog voornamentlyk St. Jansbeek. Hy heeft daar en verder door 't Land van Cuyk, sonderling tot Haps (6), wel groot aandeel in de Domeynen van Thienden en Thynſen, maar anders geen of weynig fingieurie, als dat hy, tot St. Jansbeek (7) en Beugen (8) den Predicant alternatief aanſtelt, daar den Heer van Cuyk anders de Collatie door 't gantſche Land aan fig houdt, foo hy ook aldaar de Magiftraat en Beampten in Politie en Juſtitie aanſtelt, maar den Heer van Boxmeer heeft tot St. Jansbeek een foo genoemden ſtillen Schout te gelyk ook gerichtsbode in 't Gericht om de breuken gade te ſlaan, welke by preventie of ook wel half en half geproſiteert werden, ik meen ook dat den Lantſchryver van Boxmeer tot St. Jansbeek het Gerigt vice verſa bedient, immers daar gerichtelyke aſtens mag formeeren en paſeren. Voorts heeft den Heer van Boxmeer boven de voorfz. Domeynen int Land van Cuyk ſpecialyk, den halven Hapſen Maafſtol-

Maaftol; die men wil dat fy van Cuyk te Leen (9) foudé houden, welkers wederhelft nog Cuyks, en van alle ouden tyden den Cuyksen Tol geweest is. De tyt en oorfaak van deze fplifinge en de atdeeling van het Cuyks en Boxmeers, kan ik ook niet vinden, sommigen willen dat het noyt afgedeelt, maar elk van outs feparaat geweest is: dan foo het eerfte waar, foo is dit een gevolgt nadeel, dat fchoon beyde maar een en den felfen Tol uytmaken, egter na dat feparaat fyn bedient en ontfangen geworden, ider met de tyt tot een geheelen Tol geëxtendeert is, ende Borgers der Stad Grave, ik giffe door eygen verfuym, foo anders niet door opgekome oorlogen en beroerten in deeze Landen, daar op haaren Vrydom verlooren, die fy op den Cuyksen Tol (10) nog behouden hebben, Integendeel van Nymegen en andere geprivilifeerde fteeden, die haaren vrydom te gelyk op de Boxmeerfen (11) en Cuyksen Tol als nog blyven profiteren. Belangende nu of Boxmeer van 't Cuyks is afgedeelt, als de laafte contrarie beweerén, daar van fal ik my geen difpuyt aantrecken. De Gelderfe Hiftorien melden, dat wylen Hertogh Arnoud een gedeelte van 't Land van Cuyk oft gebiet van Haps ten Zutphenfen Regten op feekere conditien aan een van fyn bastard foonen foudé hebben afgegeven (12). En ik vinde dat Heer Jan van Cuyk Ao. 1294. in fyn donatie der no-raal tienden aan het Gafthuys tot Grave fiet No. 10. die noemt onder Cuyk, Meere en St. Jansbeek, welkers Heer hy doe nog moet geweest fyn, dan kort daar aan, fiet de donatie van de gemeente int Nederampt Ao. 1308. fchryft hy Meere een Heer toe, diétus Bug (13). Voorts referere my tot het Memoriael van eenen Peelen, wel eer Paftoor tot Boxmeer fub No. 1. Boxmeer heeft ook een en de felve Regten gemeen met den Lande van Cuyk (14), dan van hun Vonniften, uytgenomen Criminele (:en waar in fy by Arrest wyfen:) komt men by middel van appél of per formam revisionis, foo fy seggen, aan de Hoofstbank van Cuyk, foodanigh men bevoorens door 't gansche Lant van Cuyk plagt te doen: Waar in als wylen Prins Maurits H. L. M. Ao. 1616. met een gereguleerde Ordonnantie hadde gebetert, foo heeft Graaf Albert vanden Bergh (15), maintinerende des-

selfs singieurie Ao. 1625. sig by Requeste liet No. 2. daar aan gecontrarieert, en is alsoo nog by het out gebruyk gebleven, te weeten, dat men na geinterjecteert appel de zaak van Boxmeer beslooten na Cuyk brengt, aldaar opent en ex iisdem actis sonder eenige formalia tot approbatie, correctie of nullityt termineert, en weder beslooten in voegen als vooren te rug send, daar het die vanden Boxmeersen Gerigte dan pronuntieren, soo sy het ontfangen hebben, maar wanneer men sig daar in heeft verleegeu gevonden, als van het Cuyks gewysde gereformeert wiert aan den Ed: Raade van Brabant in s'Hage, alsoo men dan de stukken, als geseft na Boxmeer te rug gefonden, weerloos was, welke sy om hun het gesag van welgem: Raade soo veel mogelyk te onthouden niet willen te rug geven, soo hebben haar die van Cuyk van doen voort noyt meer dan een copie van hun Vonnis toegesonden (16).

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Men vind ook nog in verscheide Landkaarten den naam van *Meer*, en geen *Boxmeer* gelyk onder anderen kan gesien worden by Ortelius *Theatre de l'Univers in de kaart van Brabant fol. 41*. In de generael kaart van Gelderland by Slichtenh. Den Atlas van Mercator *de kaart van Brabant pag. 185*. Wegens dese Heerlykheyt ziet. Janicon *Republ. der Vereenigde Nederlanden pag. 87 & seqq.* en den tegenwoordige staat der Vereenigde Nederl. 2. deel. 3. stukje pag. 290. & seqq.

(2) Slichtenhorst *Geld. Geschied. 1. boek pag. 78*. De Graven van s'Heerenbergh besitten int Land van Cuyk, *Haeps. half Sambeek*, ende de aen Brabant Leenplichtige Vrye Heerlykheyt van *Boxmeer*, waar onder behoort het Kerspel van St. Thomas*.

(3) Dese Heerlykheyt werd te Leen gehouden vanden Heer en Baron der stad Grave en Landen van Cuyck, als blyk uyt de volgende copye:

Den 5. April 1713. heeft den Eerentfesten Johan Hendrik Verheyen Rentmr. der Vrye Heerlykheyt Boxmeer als gevolmagtigde van den Hooggeb: Heer Maynard Vorst van Hohenzollern, Grave tot Zigmaringen Haygerloch &c. &c. in qualiteyt als Vader en Momboir van synen onmundigen Soon de Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg Hohenzollern, Zigmaringen &c. &c. volgens procuratie van dato den 21. Aug: 1712. onder desselfs hand en Zegel voor Leenmannen van den Hooggraclyken Huyse Berg gepasseert, den gesubste. Stadhouder en Leenmannen gebleeken, na dode en aflyvigheyt vanden Hooggeb: Heer Oswalt Grave tot den Berg en Ritberg &c. &c. wederom te leen ontfangen ten behoe-

* Lees. St.
Antonius of
S. Theunis.

re vanden voorsz. Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg &c: &c: *Huys en Heerlykheit van Haps met den Hapsen Maas-Tol en alle verdere ap en dependencien*, so ende gelyk in de Oude Leenregisteren staat vermeldt, staande ten *Cuykens Leenregten* te verhergewaden met vyftien Goud guldens so dik 't selve sal komen te vaceren en ledig bevonden sal werden, En heeft den voorsz. E. Johan Hendrik Verheyen daer van hulde en eed van trouwe aan den Heer en Baron der Stad Grave en Landen van Cuyk in handen vanden Gefubste. Stadhouder gedaan, behoudens den Leen-Heer en een igelyx goed regt en dat den voorsz. Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg &c: &c: gehouden blijft binnen 's jaars als tot syne mondigen jare gecomen sal syn den eed selfs te doen. Waren hier by aan en over als Leenmannen Johan Adolph van Reiphenberg en Gerardus Nouwens.

(4) Dat *de balve Heerlykheyt Sambeek* insgelyks Leenplichtig is aen de Baronnye van Cuyk is te sien by dit extract uyt het Leen Register:

Den 5. April 1713. heeft den Erentfsten Johan Hendrik Verheyen Rentmr. der Vrye Heerlykheyt Boxmeer als volmagtigde van den Hooggeb: Heer Maynard Vorst van Hohenzollern, Grave tot Zigmaringen, Haygerlok &c: &c: in qualiteyt als Vader en momboir van synen onmundigen soen de Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg Hohenzollern Zigmaringen &c: &c: volgens procuratie van dato den 21. Aug: 1712. na dode en afwygheid vanden Hooggeb: Heer Oswald Grave tot den Berg en Ritberg &c: &c. mede te Leen ontfangen ten behoeve vanden voorsz. Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg &c: &c. *de balve Heerlykheyt Sambeek met syn toebooren* staande te verhergewaden ten Zutphenen regten, so dik 't selve sal comen te vaceren, En heeft den voorsz. Heer Johan Hendrik Verheyen daer van hulde en eed van trouwe aan den Heer en Baron der stad Grave en Landen van Cuyk in handen vanden voorsz. Stadhouder gedaan behoudens den Leenheer en een igelyx goed regt en dat den voorsz. Heer Frans Wilhelm Grave tot den Berg &c: &c. gehouden blijft, binnen 's jaars als tot syne mondige jaeren gecomen sal syn den eed selfs te doen. Waren hier bij, aen en over als Leenmannen Johan Adolph van Reiphenberg en Gerardus Nouwens auditeur militair binnen de Stad Grave.

(5) My is nergens voorgekomen, dat De Graven tot den Berg hun schryven Heeren van *Beugen*, maar wel van *Haps* en *Sambeek*, gelyk uyt dese Ordie rakende de Vacantien en opdingen van die bancken in de Vry-Heerlykheeden van Boxmeer en St. Anthonis, consteert:

Oswald Grave tot den Bergh en Ritbergh Markgrave tot Bergen op Zoom, Grave tot Walhaeim, Boxmeer en Camplite, Vryheere tot den Bylandt en Wisch Pervé, Heere tot Dixmude, *Haps*, *Sambeek*, Bersell, Brinelalet, Homoet, Millingen, Genderingen en Etten &c: &c: &c.

Erfbanner Heer des Furstendoms Geire en Graaffschap Zutphen &c: &c: &c.

Alfoo verscheydene abuysen aan die gerigtshanken onser Vry-Heerlykheden van Boxmeer ende St. Anthonis door verloop van tyden syn inge-

kropen, als onder andere omtrent het houden van die vacantien en opdingen van die banken, waar inne wy, by provisie willende voorsien: soo ordonneren en statuieren hier mede genadiglyk, dat den Droffart van die voorsz. onse vryheerlykheden voortaan sal sorg dragen, dat altoos den Gerigtsdag worde gepubliceert op den eersten sondag na die vacantien, die men sal houden agt dagen voor ende agt dagen naar Paaschen, en Pinkten. Item vanden 15. July, tot den 17. September, ende vanden 20. December tot den 7. Jann: waar na alsdan die gerigtsdagen sonder nieuwe publicatien haaren loop sullen nemen van 14 tot 14 dagen.

Ende soo wanneer een van beyde parthyen op synen behooryken tyt en termyn niet compareerde en handelde naar behoren, sal voor den eersten en tweden gerigtsdag als contumax verklaart, ende daar naar niet wederom gehooft worden, als naar voorgaande refusie van die contumaciale kosten, oft regtelyke vernootfinninge, door Liefshoot, waterhooft, oft Heeren geboht, by een yder eenige van die selve allegerende naar Regten genoegsaam te bewyfen, ende ten derde maal niet erschynende, sal die banke opgedongen ende den gecontumaceerden van syn regt versterken, ende die sake pro conclusa op ende aangenomen worden, schoon ook eenige vacantien of andere erheffelycke belet waren tuschen beyden gevallen, dat geen drye gerigtsdagen van 14 tot 14 dagen successive malkanderen hadden konnen volgen, waar naar die van onse voorsz. Gerigten, ende die parthyen in 't compstige sullen hebben te reguleren, tot dat wy nader by een generaal Reglement; over hetgenieten van die gerigtsjura en andersints sullen hebben gedisponeert: Ende op dat niemand hier van ignorantie moge pretenderen, soo Ordonneren mede genadiglyk dat dese ter gewoonlycke plaatse tot driemaal, naar malkanderen sullen worden gepubliceert na behoren, in oirconde hebben wy dese eygenhandigh onderteekent, ende met onse aangehooren Graafelycken Zegel becragticht laten op ons Slott s'Heerenbergh den 15. Marty 1697. was getekent. Oswalt Grave zu den Bergh Markgrave zu bergen op Zoon, ter zyde stond. den Hooggraaffelycken Zegel uytgedrukt in Roode hostie overdekt met wit papier. lager stond. gepubliceert engeaffigeert den 14 April 1697.

Collatione facta Concordantiam attestor (:get:)

PETER ANT. PEELN

gefabstitt. Lantr.

(6) Tot Haps heeft syn Hooggraaffelyke Excellentie den Heere Grave tot den Bergh, soo wel als syn Doorlugtigste Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau een tiende, en andere goederen, dog geen het minste regt tot het aantellen van eenig officiant, die alle van wegens syn Doorl. Hoogheid worden gesteld en gecommiteert, die ook alles, gelyk tot Beugen wegens voorvallende boetens en jura trecken.

(7)

(7) Syn Hooggr: Excel. is half Heer van Sambeek, en stelt uit dien hoofde daar ook Droft, schout (: welke twee ampten in een perfoongecombineert fyn:) Landschryver en Richterbode, gelyk er die zelve Officianten van wegens fyne Doorl. Hoogheid ook gestelt werden. De Criminele jurisdictie exerceren beyde hooge Heeren beurtswyze, en werden de delinquanten, in den tour van syn Doorl. Hoogheid, door den Amptman tot Grave, en in die van syn Hoogh Gravel. Excel. door den Droft tot Boxmeer te regt gesteld, de breucken en boetens, als mede de geregtelyke jura worden half en half tuschen de respectie wederzydsche Officianten genoten en verdeelt; vervolgens worden de Schepenen tot Sambeek uyt naam van beyde hooge Heeren aangestelt, en in eed genomen, en cyndelyk de Prædicants en Schoolmeesters plaatsen alternative vergeeven, dan door syne Doorl. Hoogheid, en dan wederom door syn Hoogh Gravel. Excellentie.

(8) Tot Beugen heeft syn Hoog Gravel. Excellentie omtrent de vergeevinge van de Prædicants en Schoolmeesters plaetsen het selve alternative regt, als tot Sambeek, dog buyten dat niets, als alleen, dat niet beeter weet of syn Excellentie stelt aldaar een soo genoemden stillen schout, die den regten naan heeft, om dat hy, nergens by geroepen of over gevraagd word, 't welk eygentlyk niets willen seggen, als wordende door syn Doorl. Hooght. tot Beugen alle Officianten aangestelt, die ook alle breuken en boeten, benevens alle de geregtelyke jura int geheel trecken en genieten.

(9) Dat den Hapfen Maaftol van Cuyk te Leen werd gehouden blykt uyt den hier voor aangehaelde Leenbrief: Waar by nogtans van geen *hapfen Maaftol*, maar van Huys en Heerlykheyt van Haps met den *Hapfen Maaftol* werd gesproken.

(10) De lyst of tauxatie van desen tol, geordonneert by wylen syn Excellentie Maurice de Nassau H. L. M. den 10. Maert 1612., ziet onder de Documenten No. 103. en 't Groot Hollands Placcaet Boek. 4. deel. fol. 651. alwaar wel gesegt werd, dat op dien Tol vry varen de steden hier nae volgende, sonder echter daar by andere steden te nomineren dan alleen *Graaf en Nymegen*.

(11) Gelove dat den auteur wil seggen: op den Hapfen Tol; aangefien den Tol, waar van alhier gementioneerd werd, de Grave tot den Bergh niet competeert als Heere van Boxmeer, maar als Heere van Haps, op welken Hapfen Tol de borgers van de Graaf vry syn, gelyk hier van door de Heer en Mr. David Ragay. Secretaris der gemelde Stad onderregt ben, en dat daar overmandement is gelicht geweest. Blykende sulks by het Resolutie boek beginnende met 1602. fol. 183. vers. en dese vrydom gefundeert is op het Privilegie van Weunmer Heer van Cuyk. ziet onder de documenten No. 19.

Insgelyks ben door den WelEd: Gestr. Heer G. Torfinck, Raad en Rentmeester der Domeinen en geestelyke goederen van syn Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau over de stad Grave en den Landen van Cuyk, geïnformeert geworden, dat de Graef vanden Bergh wegens

den Hapschen Tol soo veel ontfangt als syn Doorl. Hoogheid vanden Cuycken.

(12) Slichtenhorst *Geld. geschied.* 1. boek pag. 82. in fin. De Heerlykheid van Haeps int Land van Kuyk is na 't uytsterven van haer Grond-Heeren (onder de welke Hendrik Heer van Haeps als Ridder en Raed van Reynald tweden Hertog op het jaer 1342. In de jaer boecken word gemelt;) in 't jaer 1418. met haar tollén, thinsén, bos, broekkuynen, visseryen en anders door Hertog Reynald den vierden aan syn speekkind Eduard van Gulich, wanneer hy trouwen soude met Catharina van Bel, ten Zutveenssen rechten mede gegeven; welke echter kortst daer na, by gebreck van geboorte, op de Geldersse Vorsten wederom is vervallen, ende int jaer 1472. door Arnold van Egmond aan syn broeder Willem ve-eert; 't welk Carel van Burgondien op het volgende jaer heeft stand ge-daen.

Den selven 8. boek. pag. 188. n. 73. Reynald Schonk aen syn zoon tot een ervelyke houwelyx-gift het gantse gebied van Haeps in 't land van Kuyk tot Zutphensse leen-rechten, na syns Reynalds dood te bezitten, behalven de Amptmanschap en het Gerecht van Bel ofte Bellem; mits dat de echte luyden zonder wetlyke erven verstervende, het goed wedet zoude gaen daer het van daen was gekomen.

Pontanus *bist. Gehr. lib. 8. pag. 403. ad ann. 1418.* Auspicatus est per idem id tempus nuptias cum Catharina Bellenfi Eduardus Juliacenfi, filius notus Reinaldi Ducis Conjux Catharina, quæ ei in conubium est tradita, à Bel cognominata, filia fuisse memoratur Gerhardi à Bel, cui parens fuerat Everhardus præfectus olim Bellenfi, eques. Filio eidem suo naturali Eduardo Dux Reinaldus dotis nomine in perpetuum hæreditarie concessit ac donavit ditionem universam Haeps dictam, sitam in regione Cuyckensi, cum omnibus appendicibus aliisque eodem in præfenti pertinentibus aut in posterum adjiciendis; hac tamen lege ac conditionibus: ut eadem ditio Haepsensis in omnem eventum, ac decedente ex hac vita Duce Reinaldo, haberetur ex jure Zutphanienfi ut clientelaris præfectura dicti Ducis, recideretque perpetuo ad ejusdem Ducis successores ac hæredes. Eidem præterea Eduardo ejusque legitimæ conjugii Catharinæ accederent tribuerenturque una cum arce ditio ac præfectura Bellenfi, cujusmodi eas possederat jam ante præfectus modo dictus: & simul, si, quod Deus omen averteret; decedere ex hac vita Eduardum Juliacensem memoratum ejusque uxorem Catharinam Bellensem absque prole legitima contingeret, eo tum singula, unde profecta essent, reciderent.

Slichtenhorst 1. boek pag. 83. verhalende in wat voegen de Heerlykheid Haps aan den Huysse Bergh is gekomen, segt onder anderen: Op het jaer 1533. heeft Grave Philips van Vernenburgh syn bezit en gerechtigheyden de Heerschappyyen van Boxmeer, Haeps en Sambeek opgedragen aan Floris van Egmond Grave van Buyren, ende de Schouten en onderdanen van synen eed ontslaegen.

Ende daar naar: Int jaer 1545. heeft Oswald de driede Grave van
s'Hee-

s'Heerenberg (:met believen ende onverminderd de leenheerschap vanden Keyser:) de opspraak die Maximiliaen van Egmond hadde aen de Huysen en Heerlykheden van Haeps en Boxmeer voor tien duysend 450. Brabandse goud guldens afgekocht.

Den auteur, gelyk mede Slichtenhorst en Pontanus *loc. cit.* schryven, dat de Heerlykheid van *Haeps ten Zutphense Leenrechten* soude weg geschonken syn, nochtans leest men in de voorgem: Leenbrief: Staende *ten Cuyksen Leenregten* te verhergewalden met vyftien Goudguldens so dik 't selve sal komen te vacceeren en ledig bevonden sal werden.

(13) Het schynt, uyt dese twee documenten, als soude Johan Heer van Cuyk tusschen den jaare 1294. en 1308. de Heerlykheid Meere aan Johannes de Buck verkocht, overgegeven of afgestaan hebben, dewyl in het eerste No. 10. werd gesegt: onse dorpen en Parochien van Cuyk, van Beugen, van Meere &c: en in het tweede document No. 11. Intrajurisdictionem Di. de Herpen & Jois. dictus *Buck de Meere &c.*

(14) Ziet vanden Berg *Nederlands Alwys boek 1. deel. cons.* 147. alwaar dese periodes gevonden werde: Gepresupponneert nogtans dat de geappelleerde, sullen den Regten genoeg synde bewysen, dat de Stad vande Grave, in materie van questieuse ende andere successien heeft ende observeert, een ander Regt ende Costuyme met de voorsz. Cuykse Regten en Costuymen niet over een komende, maar daar van geheelyken verschildende; mede gepresupponeert, dat de Heerlykheyt van *Boxmeer*, ende het Dorp van Oeffelt, van gelyken hebben ende onderhouden *Cuykse Regten*.

(15) *Notatio de Comitibus Bergensibus seu Herenbergensibus, videri potest apud Miræum notit. ecclæs. belg. cap. 176. oper. diplom. tom. 1. pag. 754. S. de Vries doorluchtige Wereld. 2. deel. pag. 9. & seqq. Slichtenhorst Geld. Geschied. 1. boek. pag. 77. & mult. seqq.*

(16) In myn tyd en nog tegenwoordig, gelyk van seer goederhand onderrecht ben, worden de zelve stucken, welke die vanden Revisions Gerigte tot Cuyk van Boxmeer bekoomen, wederom aan die van Boxmeer toegesonden, gelyk ook de sententie vanden Revisions Gerigten, welke tot Boxmeer gepronuntieert word.

Oeffelt antea Uffelt (1) is voor deesen mede Cuyks geweest, immers nog by tyde Heer Jans, welke in syne donatie van de gemeente int Nederampt Ao. 1308. Num: 11. aangetoogen onder anderen Brakel daar ook mede begiftigt. Dit Oeffelt nu siet No. 3. soude wel eer aan de Heeren van Gennep (:die men seyt dat uyt de Familie van Brederode waare en Gennep gestigt soudén hebben (2):) afgegeven syn onder andere op conditien, dat men van haar gewysde soude mochten blyven appelleren aan de Hooftbank van Cuyk, op poene dat men haar 't genot of gebruyk vande

de gemeente soude beneemen: dan men appelleert nu van daar aan het Hof van Cleef. Dit dorp wert doorloopen van een gering beekie, 't geen sig uyt de heyde vergadert: het eene gedeelte van dit dorp over geene syde van 't beekie nae de Beugenſe kant en van het Beugenſe genomen van outs Oeffelt of Uffelt, en het wedergedeelte nae de Cuykſe ſyde daar de Parochie kerk ſtaat en van het Cuykſe genomen Brakel genoemd ſoude ſyn geweest. Siet verder het voorgeallegerde product.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Dit is my nergens voorgekomen, ſelver heeft Janicon den auteur hier in niet naar gevolgd, maar alleen Oeffelt geſteld. Ziet deſſelfs *Republ. der Vereenigde Nederlanden*. 3. deel. pag. 93.

(2) Rademaker kabinet van *Nederlaudiſche en Kleefſche Oudheden*. 6. deel. pag. 317: Men wil, volgens Egbert Hop, dat Gennep, van een ſeker Geſlachte deſes Naams, 't welke het ſelve beſeeten, of mogelyk geſticht heeft, deſen Naam ontfangen heeft. Dit was van outs een Heerlykheit, en volgens de Gelderſche Geſchiedenis Schryvers, een Leen van Gelderlandt, 't welke naderhandt aan de Heeren van Brederode heeft toebehoort. vid. *Slichtenhorſt*. 8. Boek. pag. 184. in ſin. & pag. 185. 9. boek. pag. 210. n. 4. & pag. 231. n. 44.

Komende weder tot den lande van Cuyk (1) ſo iſt ſelve ten meerendeel een vlak vrugtbaar land, onder een geſont Climaat, heeft langs de Maas, en ſonderling tegen 't Nederampt veel vette hooy en weylanden, daar agter vrugtbare bouwlanden, die hun te ſamen overvloed van levens middelen verſchaffen, te midden int Overampt vanbooven tot by Cuyk een ruyme heyde, die meest of met ſchappen beweyt of tot vlaggen en mitting der bouwlanden afgeſlagen en gebruykt wort, te midden int Nederampt een koſtelyke gemeente of broek tot genoegſame weyde der peerden en beesten vande omgeleegen dorpen, ſoo maar niet misbruykt wiert, als nogtans veel geſchiet door die daar boven hun eygen ook heymelyk vreemt en ingehuert vee van buyten houden en inſchooren, behalven het mede niet weynig geſchonden wort door een ontydige drift voornamentlyk in aanvang vande lente als de gront nog dras is, Item door ſchappen, gansen en ongeringde

vcr.

verkens, ten anderen is deese gemeente veel benadeelt en verkleynt, als men uyt een verkeerde menagie eenige jaaren herwaarts eenige voorname aandeelen daar uyt verkogt en afgegraven heeft, daar dog de coospenningen tot verval vande gemeene lasten en vyandlyke contributien in de twee oorlogen met Vrankryk Ao. 1672. begonnen geconsenteert, al heel niet wel geëmplojeert nog verantwoordt syn: en daarom wel wenschelyk, dat geen meer Oÿtroyen tot sulke verkopinge versogt of verleent wierden. Van agteren langs de Peel heeft men sandige ook veel swartaardige niettemin bekwame teullanden met eenige laage en suere weyden, nogtans voldienstig voor beesten die daar gewent syn, het heeft ook veel boschen en houtgewas, en de aangelege Peel verschaft hun overvloedige brantstofte, in welk ieder dorp syn aandeel afgepaalt is, en de ingesetenen voor den arbeyt van iteeken, droogen en 't huys haalen soo veel nemen als sy willen of behoeven: daar toe om tot Grave ter markt te brengen, waar by veel peel boeren haar broot winnen, dan soo men segt mag buytens lants niet vervoert worden, soo ook niet behoorde, en dat men om sulks te beletten en in tyde en wylen selfs geen gebrek te hebben daar een tax of impositie van s'Heeren wegen op stelde; maar ik heb hier van nooyt eenich geset gevonden. In dese Peel heeft den Heer en ook sommige particuliere eenige eygene portien of aandeelen.

Deese lanststreecke van Cuyk, Boxmeer ingerekent, heeft in syn lengte van Oosten ten Westen 6. groote en in syn breete van de Maas tot de Peel meerendeels 3. uren gaans in distantie (2).

Het grenst ten oosten 't landt van Kessel (3), daar het Ao. 1553. by mediatie van Heeren commissarisen en opgevolgde approbatie van Keyserlyke Maj. (4) siet No. 4. afgepaalt is, en de steene afpalinge daar by genomineert, nog te sien.

Van agteren of ten suyden werdt het vande peel beslooten, en daar door vande Meyerye van s'Bosch en het district van Brabant gesepareert.

Ten suydwesten en westen schiet het op de Heerlycheyt van Uden en Herpen, nu Lande van Ravesteyn (5) siet No. 5.

D

Ten

Ten Noorden bestrykt het de soetvloeiende vis en schipryke reviere de Maase, langs welke tot voordeel van den tol en gerief vande inwoonders allerley boven en Nederlantse waaren op en afgevoert worden.

Over dese riviere tegen dit distrikt heeft men onder anderen ses geöstroyeerde veeren of capitale transport ponten (6), als tot Vierlingsbeek, Boxmeer, Oeffelt of Uffelt (7) tegen over Gennepe, tot Cuyk, tot Catwyk tegen over Mook antea Mol-donk (8), en cyndelyk voor de Stad Grave, dat het laatste of nedergedeelte van dit territoir is (9) schietende met syn vryheyt of angehoorig land, genaamt Mars en Wyt, tuschen de Maas en het dorp Velp s'Lands van Ravensteyn een kleyn half uur langer uyt. Geen van dese veeren, quod mirum, behooren aan den Heer vanden lande en syn alle aan particuliere cygen, uyt reeden in myn begryp, dat de selve veeren tot behulp van pasan-ten eerst syn begonnen en bedient door die met fulks haar kost wonnen, 't geen sig met der tyt geëxtendeert sal hebben foo nu hier en elders is. Van des Heeren leenen, thienden, thynsen, tolln en domeynen vide latius (10).

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Janiçon *Republ. der Vereenigde Nederl.* 3. deel. pag. 57. beschryft de voordelen des Lands in deser voegen: Het land van Kuyk is zeer vruchtbaar in allerhande koorn, uitgezondert tarwe (:welke uytsondering den auteur vanden tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden 2. deel. 3. stukje pag. 246. tegenspreekt:) en de luchtstreek zacht en gesont. Langs de Maas, voornaamlyk in 't Neeramt, zyn zeer vele weyden, welke die rivier verdrinkt, en des winters vet maakt, Van den uitersten hoek van 't land ten zuiden, tot aan 't dorp Kuyk, ziet men een zeer grote heil, op de welke een oneindig getal kudden schapen weyden. Behalven dit voordeel, zyn 'er grote gemene weyden, in de welke alle opgesetene hunne beesten kunnen drijven. Deze gemene weyden zouden beter en voordeliger voor de boeren wezen, zoo men de verkens, schapen en ganzen, die ze veel bederven, daar uit hield. Aan de kant van Ravelstein is een byster groot veenland, daar de opgesetenen van den gehelen lande turf maken, hebbende ieder dorp zyn aangewezen grond. Ook zyn 'er zeer vele hout boschen, voornaamlyk van elzen, en eenige van hoog slammige bomen.

(2) Janiçon *int aangehaalde dest.* pag. 25. Is noord ten zuiden ontrent
261

zes uren lang en drie oost en west breedte, ziet ook Tegenwoordige staat der Vereen. Nederl. 2. deel. 3. stukje pag. 246.

(3) Janiçon *loc. cit.* Dit Land, 't welk den titel voert van Baronie, paalt ten noorden de Maas, die het van 't quartier van Nimwegen afscheid; ten oosten die zelve rivier, die het afzondert van 't Hertogdom Cleve en Prussisch Gelder; ten zuiden het landschapje Kessel; en ten westen de heerlykheid Ravestein en 't landschapje Peelland. *vid. tegenw. staat. pag. 245.*

(4) Den 23. Juny 1718. is tuschen de Gecommitteerdens van 't Land van Cuyk en die van de Ammanie van Kessel aangegaan, gesloten en getekent een nadere conventie tot wegneming van sekere disputeren over de Peel en wederzyts limiten, ende terwyl dese conventie sig principaal reserveert tot seker tractaat of conventie den 20. November 1716. tuschen Gecommitteerdens van syne Konigl. Majt. van Pruysen, en haar Ho: Mo: de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, tuschen die vande Meyerye van s'Bosch en den Ampte van Kessel over de differenten, die sy lange jaaren met den anderen over de Peel hebben gehad, gemaakt en geslooten, hebbe nootsakelyk geacht dese beyde conventien met de respectieve ratificatien den goedgegunstigen leser alhier mede te deelen, soo en in diervoege de selve my copieelyk syn toegesonden.

Tractaat wegens den Peel in het Ampte Kessel tuschen zyne Coninklyke Majt. in Pruysen &c. ende haar Hoogmogende de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

TRANSLAET.

Conventie ofte overeenkomst gemaakt tuschen syne Majt. den Coninck van Pruysen van den eenen kant, ende haar Hoog Mo: de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden van den anderen kant, over het subjeet van de questieuse limiten in den peel gelegen tuschen het Ampte Kessel int Overquartier van Gelderland ende de Mayerye van s'Harthogenbosch.

ZYe kennelyk aan alle en een ieder soo tegenwoordige als toecomen- de dat by naar zeedert eene Eeuwe geleden, geweest hebbende groote twisten ende tweedragten tuschen de inwoonderen van het Ampt Kessel van den eenen kant, en die van de Mayerye van s'Harthogenbosch

van den anderen kant over het subjeet van de limiten, die ieder parthie prætendeerde in het Moerfch genaamt den peël fyne Majt. den Koonink van Pruysfen als Souverain van het bovengemelte Ampte Keffel ende haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden in qualiteyt als Souverainen van de Majerye van s'Hertogenbofch begerende te eyndigen deeze difpuuten ende Verouderde ftrydigheeden, die fouden konnen veroorfaeken feer grote inconvenienten ende ongelucken, ende willende in plaatze van die doen Succederen eene goede intelligentie ende harmonie, hebben goedgevonden Commifarifen te noemen foo van den eenen, als ook vanden anderen kant om op de plaatzen t'Examineren ofte onderfoeken de limiten die ieder parthie voor de zyne reclameerde, mitsgaders de redenen ende de documenten van den eenen ende vanden anderen kant, om te Convenieeren ofte over een te koomen onder ratificatie foo het moogelyk waare, van de waere limiten van het Ampte Keffel, en van die van de Majerye van s'Hertogen Boſch in den voorſ: Peel.

Waaromme fyne Majt. den Coninck van Pruysfen hebbende Genoemt den Heere Wilhelm Frederik Duncker ſynen Hoffraet ende Raet vande Finantien van het land van Cleve ende den Heer Frederick Otto de Saint Paul Raet van het Commisfariaet van het Land van Cleeve.

Ende haar Hoog Mogende hebbende van 's gelycken genoemt den Heere Daniel L'Estevenon Oudborgermeester ende Raatſheer van de Stad Goude gedeputeerden ter vergaderinge van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden voor de Staten van Holland ende Weſtviſtland, ende den Heere Adriaan Velters Ordinaris gedeputeerden voor de Staten van de Provincie van Zeelandt ter vergaderinge van de Staten Generaal, uyt Cragte van Voorgebrogte Volmagten, dewelken zynde Vergadert in den Maend Auguſtus leſtleeden op de queſtieuſe limiten, ende daar van eenige dagen lang hebbende genoomen inſpectie, ſonder als doen deeſe ſake gehelyk te hebben connen eyndigen foo by foute van eene exacte ofte pertinente Caarte van den Peel, als ook om dat de nodige Documenten aan de Parthyen manqueerden, ſyn overeen gecommen door een Proviſioneel Accord van den 15. Auguſtus leſtleeden van ſonder ophouden daar aan te laten arbeyden, ende dat ſy wederom op nieuws zouden Vergaderen binnen eenige maanden om de leſte handt daaraan te leggen.

Daaromme hebbende de Conferentien hervat ende vernieuwt in de Stad Venlo, ende aldaar hebbende onderſogt ende geexamineert de voorgebrogte documenten vanden eenen ende van den anderen kant, mitsgaders de nieuwe Caarte figurative gemaakt door de daar toe vercoſene Ingenieurs ofte Landmeeters, ende door hyderzyts parthyen voor goet erkent, is over een gecommen ende ſyn vaſtgeſtelt onder approbatie ende Ratificatie deſe naartvolgende Articulen te weeten.

I.

Dat op gelyke Coſten ſal geſtelt worden eene groote ſteen ofte pael in 't midden van de linie tuſſchen ſpringelbeek, ende de loeff, getrocken zynde op de nieuwe Caarte figurative gemaakt door Ordre vande Voorn:

Com-

Commisfarisfen, welke steen ofte paal sal dienen tot een altyd duerende punt, alwaar het landt van Gelder moet eyndigen met het land van Brabant, ende sal genoemd worden Vreedepaal.

2.

Van desen paal ofte steen alsoo gestelt synde in egale distantie vande loeff ende springelbeek sal getrocken of gemaakt worden een graghte in reghte linie tot op de plaatze of punt in de nieuwe Caarte geteeckt langerijfer van welke de helfte sal gemaakt worden door die van Baeckel ende Conforten, ende de andere helfte door die van Venray.

3.

Vant voorsz. punt de langeryfer sal getrocken ofte gemaakt worden een graghte in regte linie tot eene groote steene paal die sal gestelt worden op gelyke Costen van deursen ende van Venray op de grootenbergh, te rekenen van den kant van Deursen van de letter A. naar de letter B. ofte naar de Capeele gelyk men dat geteeckt vint op de grote Caarte figurative: op welken paal sal gesneden ofte gegraveert worden op den eenen kant Geldria ende op den anderen Brabantia ende den voorn: grotenbergh sal niet doorgraeven ofte doorsneden worden, maar sal in syn geheel blyven.

4.

Van den voorn: paal op grootenbergh zal gemaakt worden een ander graghte tot op de plaatze geteeckt Vossen hollen op het punt daar den steen is weggehaalt in 't Jaar 1713., welke twee graghten sullen gemaakt worden de helfte door die van Venray, ende helfte door die van Deursen.

5.

Ende vande Vossen hollen, alwaar eenen anderen steenen paal sal gestelt worden op gelyke Costen, sal gemaakt een graghte in regte linie tusfchen de twee brunne Heeren, alwaar men vint op de Voorsz. nieuwe Caarte de letter F. ende van daar op de dwers linie tusfchen Volkmeer ende de letter Q. op die plaatze daar men vint geteeckt op de Voorn: Caarte de letter R. ende alwaar vans gelyken op gelyken Costen sal gestelt worden eenen steenen pael genaamt Eynde paal welcke sal weesen het leste punt van Brabant naar het land van Gelder welke graghte sal gemaakt worden de helfte door die van Deursen ende lissel, ende de helfte door die van Horst sevenum &c.

6.

De linien ende graghten alsoo getrocken ende gegraven, sullen voor altyd aangesien ende gehouden worden voor de waaragtige limiten in den peyl tusfchen syne Majt. den Conink van Prusen, ende tusfchen haar Hoogh Mo: ten aensien van 't overquartier van Gelderland gecedeert aan den Coninck van Prusen ende de Mayerye van s'Hertogenbosch toebehoorende aan de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, sonder oyt te connen gealtereert nogte verandert worden door de onderfaeten van den eenen nogte van den anderen kant op wat pretext het zoude mogen weesen.

7.

Men sal de graghten beginnen te graaven toe commende lenten, soo
D 3 haast

haast als het seizoen ofte weeder sulks zal toelaten ten langsten te beginnen met den maandt may toecommende, om die te voltrecken soo haast als 't mogelyk sal weesen,

8.

Dat de Ingenieurs van den eenen ende van den anderen kant de plaatsen op den grond sullen teekenen waar de paelen, ofte steenen sullen gestelt worden volgens de designatie hier voorens geteeckent, ende dat sy ook de linien op den grond sullen trecken langs dewelke de gragten sullen moeten gegraven worden welke gragten sullen moeten thien voeten breed weesen, ende ten minsten vier voeten diep.

9.

De graghten voltrocken synde, sullen gevisiteert ende geexamineert worden door de Ingenieurs in praesentie van de Comisarisfen die vanden eenen en anderen kant daar toe sullen benoemt worden om te sien ofte die ook gemaakt syn in reghte linie volgens het hier voorenstaande plan, ende soo bevonden word dat den eenen ofte den anderen daar aan gemanqueert heeft, sal de faute gerepareert worden op Costen van de partye die gemanqueert sal hebben. Ende dat ten minsten van drie jaaren tot drie jaaren de Voorn: graghten sullen gevisiteert worden door de Schepenen van die plaatsen die van den eenen ende den anderen kant het naeste daar aan gelegen syn, dewelke sullen forge dragen, dat die wel worden onderhouden door de geintereseerde van weer kanten.

10.

Dat den geheelen peel ofte grond aan de oversyde van de voorn: linien ofte graghten naar Deursen toe sal erkent worden voor Braband, ende alle het geene aan deze zyde is voor het land van Gelder toebehorende aan syne Majt. den Conink van Prussen, ende dat also de onderdanen ofte inwoonderen van den eenen ende vanden anderen kant niet sullen mogen pasfeeren eenige van de voorn: graghten ofte linien omme te cominen torff steecken, vlaggen houwen, beesten weyden, byenkurven setten ofte eenige ander Aste van eygendom ofte Jurisdic tie exerceeren op wat pretext het soude mogen weesen.

11.

Dat soo iemand van den eenen ofte den anderen kandt dit comt te overtreeden die sal gestraft worden volgens de wetten door die van de plaatze daar het attentat sal bedreven syn, welke straffe ofte Amende niet minder zal mogen weesen als thien pattacons.

12.

Deese tegenwoordige Conventie ofte overeencomste sal geapprobeert worden ende geratificeert worden in dentyd van twee maanden, ofte soo haast als 't mogelyk is. In waerer Oirconde hebben voorn: Commissarisen deese teegenwoordige Aste onderteekent ende met haare seegels becraghtight tot Venlo den 20 November: 1716. ende was onderteekent.

(L. S.) W. F. DUNCKER,
(L. S.) F. O. SAINT PAUL.

(L. S.) D. L'ESTEVENON,
(L. S.) A. VELTERS.

RA.

RATIFICATIE VAN SYNE CONINCKLY- CKE MAJT. IN PREUSSEN.

Wir Friderich Wilhelm von Gottes gnaden König in Preussen, Marggraff zu Brandenburg des Heyl: Romischen Reichs Ertz Cammerer and Cursfürst, Souverainer Printz von Oranien, Neuschatel und Vallengin, zu Magdenburg, Cleve, Gulich, Berge, Stettin, Pommeren, der Casubien und Wenden, zu Mecklenburg, Auch in Schlesien, zu Crossen Hertzog: Burggraff zu Nurnberg: Fürst zu Halberstadt, Minden, Cammin, Wenden, Schwerin, Ratzeburgh und Moers: Graff zu Hohenzollern, Ruppin, der Marck, Ravensbergh, Hohnstein Tecklenburgh, Lingen, Schwerin, Bühren, und Lehrdam, Marquis zu der Vebre und Vlislingen: Here zu Ratzestein, der Lande Rostock Stargard, Lauenburg, Buton, Arlay und Breda &c.

BEkennen hier mit: Alsoo zedert veele jaren tuschen de ingefetenen van den Ampte Kessel in ons deel in 't overquartier van Gelderlandt, ende die Ingefetenen van de Majerye van s'Hartogenbosch in den soogenoemen peel groote strydgheeden gewéest hebben over de limiten, ende die selve dikwils uitgebroken syn tot grote wederweerdigheeden, ende wy dan goedgevonden hebben beneffens haar Hoogh Moog: die Heeren Staten Generael als Soeverainen van de bovengem: Meyerye tot voorkominge van alle ongelucken, die daar uit voorders te besorgen stonden, ende tot stiftinge van eene goede Naerbuylke vrindschap tuschen byderzyds onderdanen, deese strydgheeden door seecere Commissarissen t'ondersoeken, ende te handelen om eenen goeden accordt op te righen. Wy ook van onsen kant daar toe aldergenadighst benoemt ende bevolmagtigt hebben onse Hof Cammer ende Commissariaets Raeden Willem Friderich Duncker ende Frederich Otto de Saint Paul, ende deese daar op sig vervoecht hebbende mit die daertoe benoemde Commissarissen van haar Hoogh Mogende, ende mit de selve eenen vasten vergelyk ofte accordt sub dato Venlo den 20. Novemb: tefleden onder onse Ratificatie opgerigt ende geslooten den welken van woordt tot woordt alsoo luyt.

Sequitur.

Sequuntur verba Tractatus.

Ende wy dan alfulcken accordt naar rype overweginge geapprobeert; als willen wy denselven hier mit ende cragte deeses in alle punten, Clausulen ende Artikelen aldergenadigst geconfirmeert ende geratificeert hebben, alsoo wy dan hier mit verspreken, dat wy den selven altyt nauw naar commen, ook daar opletten willen, dat sulks geschieden maegh van onse Geldersche onderdaenen. In oirconde hebben wy deese cygenhandigh onderteekent ende mit onsen Conincklycken Zeegel doen becragtigen. Gegeven tot Berlin den 4. Decemb. 1716. ende was onderteekent.

(L. S.)

F: WILHELM.

In *Margine stont* Aldergenadighste ratificatie van den accordt wegens de strydgheeden over de limiten int Geldersche opgericht tuschen de Commisfariisen van syne Coninklyke Majt. ende die van de Staaten Generaal, *leeger stont* nagh onderteekent M: L: VON PRINTZEN.

RATIFICATIE VAN DE HEEREN STAATEN GENERAEL DER VEREENIGDE NE- DERLANDEN.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Neederlanden aen alle die geene die deese tegenwoordige brieven sullen sien salut. Hebbende gesien ende geexamineert de Conventie ofte overeencomste gemaakt tuschen zyne Majt. den Coninck van Preussen van den eenen kant ende ons van den anderen kant over het subjeet van de twistige limiten in den peell gelegen tuschen het Ampte van Kessel int overquartier van Gelderlandt ende de Maierye van s'Hartogenbosch geteeckent door de Commisfariisen van den eenen ende den anderen kant tot Venlo den 20. Novemb. 1716. van welke den inhoudt is als volgt.

Sequuntur Verba Contractus.

Wy hebben geaggreërt, geapprobeert ende geratificeert de Voorn: Conventie ofte overeencomste, gelyk als wy dezelve aggreëren, approberen ende ratificeren mits deesen, belovende sincerelyk ende opregtelyk deselve te onderhouden, observeeren ende executeeren in alle ende ieder syne Articulen.

In oirconde hebben wy deese tegenwoordige doen becleeden mit onsen ordinariisen Zeegel ende door den Præsident van onse vergaderinge laten teekenen ende door onsen Griffier onderteekenen ins'Gravenhage den 15. Decemb: 1716. ende was onderteekent,

(L. S.)

W. VANDER DOES vt.

Leger stont, door ordonnantie van de voorn: Heeren Staten Generael, ende was onderteekent.

F: FAGEL.

Nog *leger stont*.

Alle

Alle het bovenstaande is met de Originelen gecollationeert ende is bevonden daar meede 't Accorderen, het welk hier mit word geattesteert Gelder den 24. Feb. 1717. *Geteekent* E. L. Fridericks Konigl. Prussischer Secretarius und Archivarius.

DE STAETEN GENERAEL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Allen den geenen die deesen sullen sien ofte hooren leesen Salut, alsoo tusschen de Gecommitteerden vant Land van Cuyk, en die van de Ammanie van Kessel op den 23. Juny des voorleede Jaars 1718. is aangegaan, geslooten, ende geteekent een nader Conventie tot wegneeminge van seekere disputen over de Peel en wederzyds limiten, soo als dezelve conventie hier na van woorde te woorde staat geinfereert.

Alsoo tusschen Gecommitteerden van syne Conl. Majt. van Pruysen, en haar Ho. Mo. Heeren Staeten Generael der Vereenigde Nederlanden in den Jaere 1716. tusschen die van de Meyerye van s' Bosch, en den Ampte van Kessel over de differenten die sy lange Jaaren met den anderen over de Peel hebben gehad, is gemaakt, en gesloten den 20. Novemb. deszelve jaars een Tractaat, ofte Conventie, en nyt dien hoofde hebben doen stellen de paelen, en limit scheydingen daar by bleyckende, waar door den Lande van Cuyk een aanmerkelyk, en incontestabel praecjudicie, en wel voornamentlyck door den soo genoemden vrede pacl zoude syn toegebracht, waar over zy sig hadden geaddresseert aen syn Excellentie den Heere Baron van Myrnsbaegen Envoye van syne Conl. Majt. van Pruysen, ende meergeml. Gecommitteerde van haar Ho. Mo. ten eynde sulx mogt worden geredresseert, en op den ouden voet gestelt, 't welk van die nytwerckinge is geweest, dat daar over aan het Hoff van Berlin is gescreven geworden, en door syne hoogsted: Majt. die saake is gerenvoyeert aan de Heeren van de Commissie, en gesonden op 't advys van syne Conl. Majts. Raad, en Monboir tot Geldre, die dan ook met de Gecommitteerden van den Lande van Cuyk daar toe zerequireert synde, alhier op den 23. Juny dees jaars, 1718. Ampel, en breed hebben gesproken, allegerende den gem: Raad, en die gecommitteerden des kerspels van Venray, tegens die boven geroerde be-

E
swaar-

swaarnis, dat die voors. conventie aan de brieven van Keyser Carel sub dato den 5. Mey 1553. in geen en deele te weeder waare, en dat het voors. Tractaat, of conventie tusschen de voors. Heeren Commissarissen ingegaan, geslooten en by de respectv. Souvereinen geratificeert synde, met voorweeten, en sonder Contradicctie of oppositie van die van den Lande van Cuyk, als nu aan geene veranderinge mogte onderworpen weesen, te minder als waar in Augusto des jaars 1716. by het noemen van oghensbeyn ende ter presentie van de voorn. Heeren Commissarissen, die gedeputeerde van den Lande van Cuyk souden hebben gedeclareert, die groote Loeff, leggende in regte Linie met de Springelbeek, en den soo genoemden vreedepaal, te weesen bez limit, tusschen hun, ende die vande Meyerye, is cyndelyk tot onderhouding van goede Correspondentie, en vrundnabuurlyke intelligentie, ende omme daar door te praecaveren alle twisten, tweedragten, ende verwyderingen die daar uyt namaals zouden connen spruyten, geconvenieert, ende geaccordeert.

Ten eersten, dat soo wel de hier boven geroerte brieven van Keyser Carel sub dato den 5. Mey 1553. als de Commissariaele conventie van den 20. Novemb. 1716. in alle hunne stucken, ende poincten sullen blyven in haer geheel, sonder dat door het hier onder volgende bespreek daar aan iets zal worden gederogeert.

Ten tweeden, vermits den soogenoemde Vreedepaal seytelyker wyse is worden geviolert, en in stucken geslagen, sonder dat men heeft kunnen agterhalen, of sulx geschiet is door de ingesetenen van de Meyerye, of door die van het Land Cuyk, dat eenen anderen van gelyke koozse, groote, en forme sal gestelt worden op deselve plaats, alwaar den eersten door de wederzydsche Heeren Commissarissen is geplacert geweest ende sulx op kosten van die geene der boovengenoemde, die haer Ho: Mo: sulx zullen te laste leggen.

Ten derden, is geconvenieert, dat het terrain, off triangel, leggende tusschen den paal, het swarte waeter, en den Baekelsche tooren, ende van 't swart waeter op den vrede paal sal in vrede blyven, in deesen verstande nogtans, dat de ingesetenen van het Land van Cuyk beregrigt sullen weesen, omme privative alleen te torven in den peel, leggende in triangel tusschen de Springelbeek, den Baekelsche toren, en den voorsz. Vreedepaal.

Ten vierden, sullen de zelve tot hun gerief moogen maaken een bequaamen wegh, of doorgang over scheidgrave opgeworpen in de laest genoemde peel, of triangel, gemarquiert in de vertoonde Caarte figurative met litt: G.

Ten vyfden, vermits eenige Ingesetenen soo van de Lande van Cuyk, als Venray, sij ondersstaan, heymelyker wyse af te vlaggen de beyde, ende te schelferen den grond van den voorsz. Vreedepaal tot groot verderf van den selven, soo is wederzyds geconvenieert, dat om sulx voor het toekommende te des te beeter praevenieren, die genige, derwelke daar over sullen worden agterhaalt, niet alleen sullen verbeurt hebben de beyde, of den torff, die

sy alſoo onbeoorlyker wyſe hebben gebouwen, of geſteeken, maar daar en boven geſtraft te worden met eene amende van tien goldguldens, waar vanden aanbreyger ſal profiteeren een derdendeel, ende op dat deſe heylſaame voorzieninge ſoude weſen van des te kragtiger effect, ſoo is.

Ten ſesden, overkomen, dat de Contraventeurs weefende Venraeyſche Ingeſecten, door die vanden Lande van Cuyk, en reciproquelyk die van den Lande van Cuyk door die van Venray ſullen aangehouden, ende geſchut, en aan der delinquanten officier gedenuntieert worden, den welken ſal gebonden weſen een derdendeel vande voorſz. amende uyttereyken aanden ſchutter of denuntiateur als articulo præcedenti geſeyt is. Aldus geconvenieert ende geaccordeert onder ratificatie van wederzydſche Souverainen, ter præſentie van Heer Wilhelm Frederik Duncker, ſyne Con: Majſt. in Pruſſen gebeymen Raed, en de Heer Frederik Otto de Saint Paul, ſyne allerhoogſted. Con. Majſt. krygs, ende Gleeſſche Commiſſariaats Raed; oircontelyk deeſes zyn hier van twee gelyk luydende gemaakt, en door wederzydſche gevolmagtigde geſteekend binnen Gelder den 23. Juny 1718.

(:get:)

J. RUYL.
C. HEINSIUS.
RUTO: DE HAER.
H. RUITEN.

THYS GOOSENS.
J: KERSTENS.
PATER VERGELT.

Onder reſerve van de
boven geſtatueert tot
's ſteeken in de Vrede
geel, als zynde buyten
ſyne Commiſſie.

Soo is 't, dat wy de Voorſz. naedere Conventie geſien, en geexamineert hebbende, dezelve hebben geaggreeert, geapprobeert, en geratificeert, aggreeeren, approbeeren, en ratificeeren dezelve mits deezen, willende dat dezelve in 't geheel en ieder Articul van dien zal worden agtervolgt, ende naargekoomen.

Aldus gedaan onder het Cachet van den Staet, de Paraphure van den den Heer præſiderende in

E 2

onſe

onſe vergaderinge, ende de ſignature van onſen Griffier op den dertiende January Seeventien honderd negentien, *was geparapheert J. A. Sloet vt. onderſtond* Ter ordonnantie van de hoog gem: Heeren Staten Generael *ende was geteeckent F. Fagel.*

Bezyden Stond.

't Cachet van den Staat gedruckt in een rooden Ouwel overdeekt met een witte papiere ruyte.

HET HOOFFD VAN DE RATIFICATIE OP DE NEVENSGAANDE CONVENTIE LUYD ALS VOLGHT.

De tituls der vorige Ratificatie, en deſe diſfereren in ſommige opſigten. Ziet pag. 31.

Wy Frederick Wilhelm, Koningh van Pruyſſen, Mark-Graeff van Brandenburg, des Hyligen Roomſchen Ryks Aerds-Cameraer en Ceurvorf, Souvereynen Prins van Orange, Neufchatel, en Valengin, Hertog van Gelre, Maegdenburg, Cleve, Gulick, Berge, Stettyn, Pomeran, van Caſſouben en Wenden, van Mecklenburgh, ook van Silcſien en van Croſſen, Borg-Graeff van Neurenbergh, Vorſt van Halberſtad, Minden, Camin, Wenden, Schwerin, Radzenburg, Ooſtvrieſland en Meurs, Grave van Hohenzollern, Rupin, van het Mark, Ravensberg, Hogenſteyn, Tecklenburgh, Lingen, Swerin, Bueren, Leerdam, Heer van Raveſteyn, van den Lande Roſtock, Stargard, Lauenburg, Butau, Arlay, en Breda &c.

DOen cond, en laten by deſſen weeten, dewyl wy het altyd eene der aangenaamſte bemoeyingen van onſe Conincklyke Regeringe hebben

ben laten syn niet haar Ho: Mo: de Heeren Staeten Generael der Vereenigde Nederlanden eene vertrouwde Vrindnabuurlykheid te Cultiveren, en te onderhouden, en in het bysonder ook die weegens de soo genaamde Vredepeel oprysfende differenten in der minne te reguleren, en af te doen, soo is zoo wel uyt onse Geldrische Heerlykheydt Venracy, als ook uyt 't onder haar Hoog Mo: gehoorfaamheyd gelegen, en aande Myerye van 's Bosch enclaverende Land van Cuyk daar toe door gelaste Gedeputeerden op den 23. Juny 1718. eene seekere andermalige Conventie getroffen, dewelke van woord tot woord luyd als volgt.

Het slot Luyd als volgt.

Dat wy sulke Conventie in haren ganschen begryp niets daar van uytgefondert confirmeren en bekragtigen gelyk wy meergemelte Conventie in alle haare pointen en Clausulen hier mede kragt deeses approberen Confirmeren en bekragtigen, alsoo en in dier voegen dat van onse syde deselve styff vast en onverbrekelyk gehouden en daar tegen geene contraventien gemaakt of gegeven sullen worden, wy sullen ook niet nalaten hier van kennis te geven aan onse Geldersche Regering en des selfs onderdanen ten eynde zy sig daar na behoorlyk gedragen kunnen. Ten oirconde hebben wy dese ratificatie eygenhandig onderschreven, en met onsen koninklyken segel bedrukken laten. Gegeven tot Berlin den 17. Novemb. 1733. was geteeckent F. WILH: en was daar ondergedrukt syn Koninklycke Majesteyts Cachet in roden wasse overdekt met eene witte papiere ruyte, bezyden stond.

Koninklyke allergenadigste Ratificatie van het grens vergelyk op den 23. Juny 1718. getroffen tuschen de Geldersche Heerlykheid Venray en den Staats Lande van Cuyck.

Geteeckent A. B. V. BORCKEN, H. V. PODEWILS.

(5) Butkens *tropbées de Brabant. tom. II. pag. 161.* Le pays de Herpen, situé vers la Meuse, comprend quelques Villages avec le Château & ville de Ravesteyn. c'estoit ci-devant une terre libre & de franc alleu, jusques en l'an MCXCI.

(6) Tegenw. staat der Vereen. Nederl. in het vooren aangehaalde stukje pag. 246. & seq. Van het Dorp Vierlinksbeck tot aan de Stad Grave, langs de Maaze, ontmoet men zes schouwen, waar mede men zig over die Rivier kan laaten zetten, ééne te Vierlinksbeck, ééne te Boksemeer, ééne te Oeffelt, eene te Kuik, eene te Katwyk en eene te Graave. Het voordeel, dat 'er van deeze schouwen komt, behoort den Heer van

Kuik niet toe ; maar zy worden door de byzondere Heeren dier Dorpen of andere perfoonen, die 'er Eigenaars van zyn , verpagt. Het Veer te Vierlincksbeek komt den Huize van Makken toe. Dat van Boksmeer behoort den Huize vanden Berg of Boksmeer. De andere Veeren hebben ook hunne byzondere eigenaars. Ziet mede Janicon 3-deel. pag. 58.

(7) Ziet hier voor de aantekeningen pag. 24. n. 1.

(8) Fides fit penes authorem.

(9) Neerloon, een klein dorp aan de Maas beflooten in de Heerlykheid van Ravestein, en behoorende onder de jurisdictie van den Lande van Cuyk legt nog lager. Janicon pag. 86.

(10) Voeg hier by: *Infra*.

Dit Lant word verdeelt in twee, als Over en Nederampt, waarschynlyk om dat het een ten Oosten boven het ander gelegen is, of wel om dat het Overampt als van wat hooger situatie des winters niet soo licht vande overloopende Maas geinundeert wort.

Het Overampt van booven aanvankelyk besluyt in sig Maashees en Holthees, een dorp, die dog haar Parochie kerk, en begraafplaats in de Heerlykheyd Geysteren, Ressort s'Lands van Kessel (1) haar aanpalende nabueren hebben, waar van men seyt: die van Maashees behooren tot Geysteren ter Kerkhof, en tot Grave (: Scilicet de misdadigers :) aan de galg.

Het tweede dorp is Vierlingsbeek met de onderhoorige Heerlykhyt Macken, Item het gehugt Overloon, Groeningen en Voitheym. Men houd deese naam Vierlingsbeek oorspronkelyk van een getimmer 't geen daar op een stuk lands, genaamt Beckeroortie, aan de Maas by de uytvliet van de Beek (2), die uyt de Peel komt, en waar van de Waatermoolen draayt gestaan heeft, en daar men wel eer een soort van gelt, genaamt Vierlingen gemunt soude hebben (3).

Hier na volgt Oploo.

Voort St. Jansbeek, nu in de wandeling Sant of Sainbeek, met den St. Jansbeeksen Hoek. en Mulheym.

Daar aan volgt het dorp Boxmeer met het kerspel St. Antho-nis.

Voort

Voort Beugen met de gehugten 't Rykevoort, Papevoort en Walschor.

Dan 't Ledeacker en Berkenbos.

En cyndelyk Oeffelt antea Uffelt.

In 't Nederampt Cuyk met St. Agatha, Heeswyk, Haps, Grootlinden, Kleynlinden en Catwyk (4).

Dan Beers.

Gaffel met Tongelaar.

Eeffcharen met Hal, en den Langenboom, schietende neven het Land van Ravesteyn Westwaarts tot de Maasdyk aan de Stad Grave.

Dan heeft men na de Peelkant het dorp Mil, met St. Huybert, -de Hulsbeek en Wanroy. NB. dat de Kerk tot Wanroy, eertyds een Capel was, dan Ao. 1550. tot een Parochie kerk gequalificeert.

En cyndelyk Neerloon, in tegenstelling soo ik giffe van het Overloon in 't Overampt, dit Neerloon is een kleyn dorpje en distrikt te midden int Land van Ravensteyn aan de Maase een weynig booven en neeven Nistright gelegen. Dit willen sommige dat de Heeren van Cuyk by beleening besitten, andere dat het hun kinderen tot een Pillegift gegeven is, dan want men van 't een of 't ander geen de minste blyk nog schyn heeft, meen ik het daar voor te mogen houden, dat het altyt Cuyks geweest en nog is.

Deese dorpen, kerspels en gehugten. Syn nog al in tamelyken staat en betimmerig. Men plagt daar ook veel Adel en Jonkheeren huysen, of so genoemde spykers te hebben, maar denouden Adel en haar gestigten syn meest weg.

De kerken en toorens van de respectv. dorpen, en sonderling int Overampt syn cierlyk, en die van St. Jansbeek wel de voor naamste: van binnen tegen welkers toorn haar outheyt isuytgetekent, 't geen ik aan geen andere gevonden heb, met deese woorden:

HEER

HEER JOHAN SYN SOON HENDRIK HACK

DOE HY ONNOSEL WAS

DOE LEYT HY DEN EERSTEN STEEN VAN DESEN TOORN

AO. 1486 WERT DAT WERK VANDEN TOORN BESTAAN

AO. 1532. WAAR 'T VOLDAAN

SINT JOHANSBEEK (5)

Des nagts tusschen den 11. en 12. Meert 1702. is deesen Toorn en Kerk neeven eenige nabuerige huysen door het onweer aangesteeken en 't eenemaal verbrandt (6), Item de Coster door het vallende Kruys van den Toorn gedoot.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Hoogstratens *groot Woordenboek. verb. Kessel*. Een landstreek in het Zuiderdeel van Gelder, in het kwartier van Roermond, tusschen het graafschap Hoorn, het landt van Kuik, de Peler moerasen, en de rivier de Maas gelegen. In het selve legt een schoon dorp van dien naam, met een fraai slot, tusschen Roermond en Venlo, aan den linker oever vande Maas. Ziet ook *Halma tooneel der Vereenigde Nederl. 2. deel pag. 16.*

Ortelius in *thesaur. Geograph. verbo Castellum*. Kessel vocant Hub. Leodius & Pet. Divæus, opidum est ad Mosam: ubi illud quoque Ammianus describit lib. 17. In regione quæ vulgo CUYCK dicitur, vid. *Scrieck orig. & res celt. & Belg. eod. verb. Castellum in Indice I.*

(2) By Ortelius *Theat. de l'Univerf* fol. 41. werd gevonden; *Smack flu.*

(3) Den goedgeunstigen leezér sal al het verhaalde vanden Auteur in dit Memoriael; waar van geen genoegsame preuves werden bygebragt, naar wel gevallen ter goeder trouwen kunnen aanneemen.

(4) *Voorberigten op Batavia Sacra in de aantekeningen 1. deel. n. 1. pag. 111.* Behalven beide de Katwyken hebben noch meer andere plaatzen den naam der Katten hier te lande vereeuwigt: als Kattenbroek by Woerden,

den, Kattenburg te Amsterdam, Katwyk buiten Delft, Kats een stedeke in Zeland dat zedert eenige jaaren onder de golven vande Zee begraven leit: Kattendyk een plaatsje by Ter Goes, Katwyk in 't Land van Cuyk &c.

(5) Neven de toorn trap, ter hoogte daar het gewelft der vervalte Kerk is geweest, op de muur zoo als die gewit is, worden eenige vande bovenstaande woorden gevonden, waar uyt men zou mogen besluyten, dat de overige daar ook gestaan hebben, dog meerendeels zyn ze onleesbaar, en geen jaargetal zoo weinig als wapen kennelyk. Volgens onderrigtinge zoude zeekeren Jonker Johan Hack met zyn Vrouw Juffer Catharyn genaamt, ontrent die tyd te Sambeek in het huys, tegenwoordig (:namentlyk int laast van 't jaar 1747.) by de Heer de Vree bewoond wordende, gewoont hebben, welkers zoon, als hy nog onnozel was, den eersten steen vanden Tooren zoude gelegd hebben, even na dat de Kerk gebouwt was.

(6) In de tegewoordige Staet der Vereenigde Nederl. 2. deel 3. stukje pag. 280. werd het volgende gevonden: In de jaaren 1738. en 1739. is de Tooren, zo veel mogelyk was, hersteld, met eene tamelyke spits en klokken voorzien, en beneden tot eene sierlyke Vergaderplaats, ter waarneeming vanden Godsdienst, bequaam gemaakt.

Dit lant en desselfs tydige heeren (1) syn wel eer by sig selven souvereyn en van niemant dependent (2), vervolgens by haar nabueren altyd in estime en ontfachelyk geweest, plegende altyd met de aanpalende landen van Kessel, Ravesteyn, Megen en Oyen de Hertogdommen van Brabant en Gelderland in haare differenten te balanceren en dan d'een dan d'ander tot een bariere te syn: waarom het van die beyde veelmaal ernstig gesogt, naderhandt d'een en d'ander leenpligtig, en laaststelyk volkomen eygen geworden is.

A A N T E K E N I N G E N .

(1) *Cronica de Traiecto & ejus episcopatu apud Matthæum in anal. vet. ævi. edit. in 4to tom. 5. pag. 332. & 333.* Isti sunt dioecesis Trajectensis alti viri ac administratores.

Primo Dux *Brabantie* est *Drossatus* Episcopi ac accommodatam habuit ab Episcopo civitatem de Tiel cum suis pertinentiis, & terram *Kemp*, & *Velue*. Secundo Comes *Flandrie* fuit secundus & habuit ab Episcopo quatuor administrationes.

Tertio, Comes *Hollandie* est Episcopi Mariscalcus & habet ab eo accommodatum *Waterlant*, & quadam alia in *Hollandia*, & *decimas in Zelandia*.

Quarto, Comes *Gelrensis*, qui est summus venator Episcopi, habet ab eo Comitatum *Zutpharie* & mediam partem de *Emmerick*.

Quinto, Comes *Clivensis*, qui est summus Camerarius Episcopi, & ha-

bet ab eo Comitatum de *Teysterbant*, & partem in *Tielrewaert*, & totum in *Bommelrewaert* cum *Betuwe*, quod totum nunc est partis Gelriæ, & etiam terram de *Heusden* & terram *Altena*.

Sexto, Comes de *Benthem*, qui est summus ostiarius Episcopi, qui habet ab eo comitatum Burgensium in *Benthem* totum, & alia multa.

Septimo, Comes de *KUUK* pincerna Episcopi, qui habet ab Episcopo majorem partem de *Cuuck*, & multa alia.

Octavo, Comes de *Goer*, qui fuit ejus portarius, qui omnia sua habuit ab Episcopo accommodata.

Omnes isti sunt officiales Episcopi præter Comitem *Flandriæ*, qui non habuit officium ab eo.

Welkers, wapenen, namentlyk van Brabant, Holland, Gelderland, Cleef, Benthem, *Cuyk* en Goer, tot Utrecht in het groot auditorium als nog te sien syn.

(2) Het schynt egter dat het Land van *Cuyk* al van seer oude tyden een Ryksteen is geweest, en wat het verdere gefegde van den auteur aanbelangt, het selve blykt genoegzaam uyt het vervolg van dit memoriael, d'aantekeningen en de daar by aangehaalde schryvers.

Der selver Heeren, welkers familie en posteriteyt nu gantsch te niet (1) en buyten memorie is, profiteerden wel eer de digniteyt van Graven (2). De eerste in de gedenkschriften vinde ik *Willem* (3) Grave van *Cuyk* Ao. 1034. (4) overleden.

A A N T E K E N I N G E N .

(1) Inter familias illustres Belgicas, quarum aut stirps mascula defecit aut splendor defuit, numeratur etiam familia de *Cuyck*. *Miræi oper. diplom. tom. 1. pag. 465. in addit. in fin.*

(2) Ziet achter d'aantekeningen op Herman de tweede. *num. 5.*

(3) Offchoon Butkens *trophées de Brab. tom. 2. pag. 54.* segt: Les Seigneurs ont esté de tout temps en grande reputation, & portoient titre de Comtes de *Cuyck*, desquels le plus ancien que je rencontre aux lettrages, est *Herman* Comte de *Cuyck*, soo vind uien nogtans by seer veel schryvers desen *Willem* vermeld, als onder anderen by *Slichtenhorst Gelders. Geschied. 1. Boek pag. 49. n. 89.* *Simon van Leeuwen Bat. illustr. 2. stuk pag. 847.* *Anonymi vitæ & res gestæ dominor. de Arkel apud Masibæum in analeæ. edit. in 4to tom. 5. pag. 206.* *Kemp. bes. der Stad Gorinchem ende Lande van Arkel. pag. 15.* Selver voegd gemelden *Slichtenh.* in syn voorz. *Geld. gesch. 5. boek pag. 61.* Sekere Geslachtrolle der Heeren van *Heusden* hem door Jonkheer *Barent Turk* Heer van *Aelst* gehandreykt, en vergaderd by den hoog-edelen *Otho* van *Arkel* Heer van *Amelroy*, een naerstig onderzoeker van foodanige Oudheden, waar by dese periode gevonden werd: De voorsyde *Robert* is gestorven int jaar 857. in *Brabant*, daar hy om de *Noordmannen*, die syn slot te *Heusden* hadden verwoest, met de syne was heen gevlugt, achterlatende een eenigen soen by

by *Ada* dochter van *Henrik Grave* van *Kuyck*; insgelyks schryft *Oudenhoven in syn beschr. van de Stad Heusden pag. 34. den druk van 1743. Anno 857.* is dese Heer van Heusden overleden, hadde tot syn huysvrouw de *Graven van Cuyks* Dochter, *pag. 38.* Robert Heer van Heusden gest. 857. Huisvr. *Ada*, dochter van *Henrik Graaf* van *Kuick*, en *pag. 45.* Robert van Cleve eerste Heere van Hoefden hadde te Wyve Vrouwe *Ada* des Graeven Dochter van *Cuyk*. *Pontus Heuterus rer. Burgund. lib. 6. pag. milii. 217.* Robertus primus Heusdæ Regulus, Comititis tamen Clivæ beneficiarius duxit Adamom filiam Henrici Comititis Cucani, oblitque an. 857. Tefschennacher in annal. Clivæ pag. m. 187. Robertus primus Heusdæ Dominus, ex Adama Henrici Cuyckii filia Baldnuinum genuit, & anno 857. in fata concessit. Ziet de laatste editie *pag. 203.* en in de *tabel-la Genealogica*, die 'er door *Ditmar* bygevoegd is. Noch werd by *Slichtenhorst 5. boek pag. 46. op 't jaar 910.* gesproken van eene *Gerlack* tweede Voogd van *Gelderland*, die, soo men zift, getrouwt was met de dochter vanden *Grave van Kuyk*. Tefschennacher. d. lib. ann. part. 2. pag. m. 495. Gerlacus ex conjugē Cuyckia, Godefrido relicto anno 927. velut alii 931. extinctus. *Dithmar. in annot. ad cit. pag. 500. n. 3.* Aquillii Chronic. Gelr. pag. 7. Gerlacus conjugem tenuit filiam Comititis a Kuick.

(4) Dat *Willem Grave* van *Cuyck* in 't jaar 1034. soude syn overleden vinde by geen schryvers, behalven *Janicon in de Republ. der Vereen. Nederl. 3. deel. pag. 25.* en den Auteur vande *Hedend. bist. ofte tegenw. Staet van alle Volkeren 12. deels 3de stukje pag. 249.* (waar van den eersten dit geschreeve *Memoriael* in handen gehad en gedeeltelyk opgevolgt heeft, en dierhalven in alle de aantekeningen moet verstaen worden buyten geslooten te syn, soo wel als de verdere latere schryvers, wanneer int generael van schryvers werd gewag gemaakt:) maar wel dat Heer *Johan van Arkel*, de welke getrouwt hadde *Elisabet* dogter van *Willem Graaf* van *Cuyk* op de *Mase*, anno 1034. in *Sirien* tegen de heidenen is gestorven. Ziet *Sim. van Leeuwen* en *Matthaeus* op de hier voren aangehaalde plaatfen. *Pont. Heuter. d. lib. pag. 219.* *Alhoewel Kemp beschr. van Gorinchem pag. 17.* het sterfjaar steld op 1034. of gelyk andere seggen op 1035, en *Slichtenhorst* positieve schrijft 8. boek *pag. 195.* *Jan* die met *Elisabet* dochter van *Willem Grave* van *Cuyk* was getrouwt stierf in 't jaar 1035.

Na hem (1) *Herman van Cuyk*, die geleefd heeft Ao. 1050. of 1060. tyde, wanneer *Lambert* (2) *Grave* van *Brussel* en van *Leuven* was. Hy is mede een vande principaalste geweest, dieden *Bisschop van Ceulen* (3) en *Luyk* (4) adstieerde tegen *Graaf Floris van Holland*. Hy soude 1058, neven andere Vorsten en Princen mede in de batalie geweest syn, die *Graaf Floris* tegen desen *Bisshop* en syn adherenten heeft gewonnen; desen *Graaf Herman*, soo geseyt word, is voor syn particulier intrest (5)

ook in tweedragt en oorlog geweest met Graaf Floris van Holland de eerste van dien naam, dog de oorzaak waarom is onbekent, hoewel eenige meenen, dat sulks om de Burggraafschap van Leyden (6) toegekoomen is geweest, den selven Graaf Herman heeft door behulp vanden voornoemden Graaf Lambert (7) van Brussel, den voornoemden Graaf Floris van Holland rustende met syn krygsvolk int dorp Hemert Ao. 1062. (8) die Martini ontrent halt July (9) overvallen, verwonnen en verslagen, en hy wederom werd Ao. 1064. (10) vande Dortenaars ontrent de Maas overwonnen en verslagen. Hy heeft een soen nagelaten genaamt *Hendricus* (11).

A A N T E K E N I N G E N

Op

H E R M A N . D E N I .

(1) Of desen *Herman* immediaet *Willem* is opgevolgd, dan of er nog andere syn tuschen byde geweest, mitsgaders hoe naar, en in wat graad den een den anderen bestaan heeft, is my nergens voorgekomen, waaromme niet ondienstig oordele, tot meerder elucidatie, alhier uit Buchelius in not. ad Hedam in vita *Andreae XXV. Episcopi Ultraj. lit. a.* dese pars stemmatis Cukiensium te laten voorgaan, om met de selve te kunnen beginnen en verders vervolgen:

P A R S S T E M M A T I S C U K I E N S I U M .

1062.

Hermannus Comes de Kuc obiit anno 1068. teste *Divus.*

{ *Henricus de Kuc* vixit anno. 1096.

{ *Hermannus de Kuc Comes* anno 1132. 1145. *Andreas Episcop. Traject.* *Godefridus Comes de Arnsberg.* *Aleydis ux.* *Arnoldi de Rotbem,* quorum filia.

{ *Henricus de Kuc Comes an.* 1171. 1198.

{ *Helwich, quam Florentius frater Holl. Comes sibi ambiebat conjugem.*

(2) Dat *Lambert Grave* van Leuven (:want soo wierden de Hertogen van Brabant eerst genoemd:) in 't jaar 1050. geleefd heeft, is genoegzaam buyten

buuten contestatie, maar dat hy mede in de bataille van den jaare 1058. en dienvolgens alstoen nog in levenden lyve, soude geweest syn, werd by verscheide schryvers tegensproken, gelyk dan Divæus rer. *Brab. lib. 6.* in deser voegen verhaalt; *Lambertus comes, cum Tornacum diu fortiter contra Germanos tutatus esset; tandem capto opido, cum multis Flandrorum interemptus est, anno 1054.* Cujus corpus suis redditum Nivellæ conditum est, post quem *Henricus II. filius ejus ex Oda filia Gozelonis Ducis, adito comitatu, cum Hollandis variè confliatus est: His enim anno 1058. confederatus Colonienfi Archi-episcopo, episcopo Leodienfi, Vichardo advocato Gelriae, & Hermanno Comiti de Cuyck bellum inferens, una cum Vichardo prælio captus est. Miræus in chron. Belg. pag. 222. Baldricus, alias Lambertus Barbatus Henrici I. frater pro Balduino Insulano Flandriæ Comite contra Henricum III. Imp. stans an. 1054 prope Tornacum cecidit. Idem oper. diplom. tom. 1. pag. 672. in not. num. VI. Justus Lipsius in descriptione Lovanii lib. 1. cap. 11. oper. in 8vo tom. 3. pag. 1368. Henricus Imperator Lambertum, cum Tornacum obsessum pergeret, obvian sibi, aut in ipsa obsidione (:ut alii:) interfecit. Obiit autem (:memoriæ Lovanienses notant:) XIII. Kal. Julii anno MCLIV. Wilm Nagge bijst. Holl. in analest. van Dumber tom. 1. pag. 319. Anno Christi 1058. na het schryven der Hollanders syn te samen verbonden Henrik Graef van Loeven, met die Bischoppen van Luyk, Collen, Wichart Voegt van Gelre, die Mark-Graef van Brandenburg, en Herman Grave van Cuyck, Godefrid Hertog van Lottheringen, Graef van Menegou, Baldewyn Grave van Vlaenderen, en quamen neder in Holland om Graef Floris daer uyt te slaen en Holland te verderven. By Dordrecht komende, was Graef Floris met de syne op syn hoede, en hadde heimelyke putteu doen graven by raede syns Ridders, daar veele vyanden in verdronken, die Hollanders dit siende liepen toe ende sloegen hare vyanden jammerlyck; Daer worde gevangen Henrik Graaf van Loeven en Wichart Voegt van Gelder, Haræus in annal. Brab. Tom. 1. ad ann. 1054. pag. 179. Henricus Imperator Lambertum (:Lovaniensem:) Comitem Balduini auxiliarem cum multis perimit, & dist. lib. ad ann. 1058. pag. 184. Inprimis errant annales Hollandici in nomine Comitis Lovaniensis, dum eum Lambertum vocant; nam supra patuit, Lambertum quadriennio ante & juxta Tornacum cæsum. Itaque hæc de ejus filio Henrico accipienda sunt. Verders konnen hier over gesien werden Matth. Vossii annal. Holl. lib. 1. ad ann. 1054. & 1058. Pontus Heuterus in genealog. Ducum Brab. pag. 256. Meyerus in annal. Flandricis. fol. 24. vers. Miræi annal. Belgici pag. 835. Le Roy in notis ad Chron. Balduini Avennensis pag. 27. Idem le grand abbat. profan. de Brabant. liv. 1. pag. 5. Joan. Pistorii chron. Vossii annal. Holl. rante Struvio. edit. nov. tom. 3. pag. 135. Van Ryn Oubbed. van Kennemerland. 1. deel. in de voorred. num. XVII. Hubners Geneal. Tabellen. de 65. tafel.*

Aan de andere kant schryft J. à Leidis Chron. lib. XI. cap. 6. door Ger. van Loon aleude Holl. bijst. 2. deel. pag. 307. in not. n. 4. aangehaalt: Conveniunt in unum Archiepiscopus Colonienfis, Episcopus Leodienfis, Marcgravius a Brandenburg, Lambertus Comes Lovaniensis, Wichardus tutor

Gelre, & *Hermannus Comes de Cuyck*, congregantes inæstimabilem exercitum, ut descenderent & debellarent Florentium Comitum Hollandia. *Cron. van Holl. Zeel. en Vriesland. 9. divis. 4. capis. fol. 78.* In den jaere ons Heeren duysent en acht en vyftig verbonden hen te samen die aeris Bisschop van Coellen, die Bisschop van Ludick, die Markgrave van Brandenburg, *Lambrecht* Grave van Loeven, Wichart Voogt van Gelre, ende *Herman* Grave van Cuyk, dese versaeinden een groot machtich heyr van volk, ende quamen neder in Holland, om Grave Floris daar uyt te slaen ende heel Hollandt te destrueren, en aan de andere syde van het blad: Die Grave van Henegouwe, ende Grave *Lambrecht* van Loeven, ende *Wichaert* Voogt van Gelre worden gevangen. *Butkens tropbées de Brabant. nov. edit. tom. 1. pag. 81.* La plupart de nos Historiens rapportent & sont d'accord qu'en ceste guerre (:sçavoir en l'an 1054.) nostre Prince *Lambert* auroit esté tué, en quoi toutesfois ils se mesprennent lourdement, car combien que *Sigebert* & *Alberic* parlant de ceste defaïcte disent que le Comte *Lambert* y fut tué, ils ne désignent pas toutesfois par la nostre Prince, ains le Comte *Lambert* de Lens, car ils le nomment expressément vassal du Comte de Flandre, ce que ne peut estre entendu du Comte de Lovain, ains bien du Comte de Lens qui estoit homme ligé au Comte de Flandre, puis que tout ce qu'est aujourd'hui de la Comte d'Arthois estoit alors compris en la Flandre. *Balderic* auteur contemporain en sa *Cronique* de Cambray nous rend de tout ce infallible témoignage, disant expressement que *Lambert* Comte de Lens fut tué en ceste guerre, sans faire mention d'aucun autre. En vervolg aldus pag. seq. Il ni avoit que Florent Comte d'Hollande qui refusoit de s'accorder avec *Willaume* Evesque d'Utrecht, usurpant ce que bon lui sembloit sur son Eglise, & faisant le sourd à tout ce qu'on lui sceut remontrer pour le détourner de ce mauvais dessein, ce qu'esmeut l'Evesque de requerir l'assistance des Princes ses voisins & fidels de son Eglise, entre lesquels sont nommes les principaux nostre Comte *Lambert*, les Comtes de Zutphen, de Cleves, de Gueldres & de Cuyck, avec l'Archevesque de Cologne & l'Evesque de Liege, ceux ci, aiant joint leurs forces entre-rent dans l'Hollande vers Dordrecht en l'an 1058. mais le Comte Florent aiant fait souïr des Puis legerement couverts de verdure par toute la campagne ou il attendoit ses ennemis, obtint par ce stratagème une insigne victoire sur iceux, entre les prisonniers fut nostre Comte *Lambert*, quine sceut estre relaxé sans paier grande rançon. Van Loon *Letterkundige en bist. aantekeningen op de Rym chronyk van den Heer Klaas Kolyn pag. 361. n. 1.* *Lambert* de III. Graaf van Loven was, naa zyns oudsten Broeders Zoon Otho int jaar duyzend acht en dertig overleeden was, eerst Graaf van Loven geworden, en heeft sedert dat Graaffschap tot in het jaar duyzend tweeënzeftig bezeeten: invoege het dees *Lambert* de III. is, welcke deezen oorlog tegen Graaf Florents gevoerd heeft *Butkens Tropb. de Brabant. tom. 1. fol. 79. & 83.* Noch hier stryd niet mede, dat men by zekerén ouden schryver (:Sige. Gembl. *Cron. ad ann. 1054.*) gemeld vindt, hoe zeker Graaf *Lambert*, Leenman van Vlaandre, en die door eenige latere schryvers

VOOR

voor Lambert Graaf van Loven wordt aangezien, in dat jaar zoude verlaagen zyn: mids dees nooit Leenman van Vlaandre geweest is, en dat voords uyt Baldr. *Chron. Camerac. cap. 70.* blykt; dat de alsdan verlaage Lambert Graaf van Lens geweest is. vid. Pontan. *Hist. Geir. lib. 5. ad ann. 1058. pag. 84.* Slichtenh. *Geld. geschied. d. lib. 8. ann. pag. 56.* Reneri snot rer. *Bataw. lib. 5. ad ann. 1058. pag. m. 63.*

(3) Dese Aartsbischof van Kolen soude volgens van Loons *aloude Holl. Hist. 2. deel. pag. 308.* geheeten hebben Anno. vid. etiam Ubbonis Emmii rer. *Frís. bist. lib. 6. pag. 92.* den selven van Loon *Letterk. en bist. aanteken. op Klaas Kolyn pag. 361. n. 2.* Pistorii *magn. Chron. Belg. tom. 3. pag. 123. edit. nov. curante Struvio.*

(4) Den bisschop van Luyck, synde geweest den LIII. was genaamt Theoduinus Foullon *historia Leodiens. tom. 1. lib. IV. ad ann. 1058. pag. 238.* alwaar hy op de voorsz. actie mede schynt te reflecteren in dese woorden: Contigisse id necesse est quo anno infelicitè à Cæsareis, & in his ab Theoduno in Hollandia pugnatum, id est seculi hujus quinquagesimo octavo.

(5) Het schynt dat de Heeren van Cuyk ter dier tyd syn gewikkelt geweest in alle de oorlogen en differenten tegens de Graven van Holland, gelyk is af te nemen uyt het bovengemelden, het naarovolgende, en 't geene de *Chronyk van Holland* vanden Klerck uyt de laage Landen by der Zee *pag. 49.* schryft: Dese Grave Dirck leefde onlange, want hy, van dien van Kuuck, die syn vyanden waren tot Doordrecht doot bleef. Het kort *kronykje* daar achter *pag. 212.* Item in 't jaar 1048. verboot Grave Dieric van Hollant, die vyfste Grave, synen vianden dat sy door Dordrecht niетtrecken en souden, daer wart hy tot Dordrecht verlaecht van die van Kuuck ende vermoert op ten vyftten dach van Meye. Van Loon op *Klaas Kolyn. pag. 353. n. 1.* In dit gevecht wierd de Graaf in zekere wyk (: welke daarom thans nog s'Graavenwyk of straatje genaamt is :) met eene venynische pyl door den Heer van Kuuck zoodanig in de dey gequets, dat hy het naa twee dagen bestierf. Te weeten op den veertienden van Louwmaand des jaars *duyzenđ negen en veertig.* Dit jaar werd ook gevonden in Hermannii *Contracti Chronic. vid. Pistorii rer. German. scriptor. curante Struvio. tom. 1. pag. 290.* Edog hier tegens vind men ook op seer veele plaatsen den sterfdag van Graaf Diederik van Holland gesteld in 't jaar *duyzenđ acht en veertig.* Gelyk by den Klerck uyt de laage Landen *loc. cit. in no. num. 4.* Graaf Dirk de V. stierf den dertienden van Louwmaand in 't jaar *duyzenđagtenveertig.* Melis Stoke *rym chon. door Alkemade pag. 27.* Oud Goudsche *Chron. pag. 28.* Myer. *ann. Flandr. fol. 24.* Gouthoeven *Chron. van Holl. pag. 257.* Schriver. *beschr. van oudt Batavien. pag. 100.* Alkemade *Munt der Graven van Holl. pag. 12. in fin.* Korte Leevensschets en Afbeeld. der Graven van Holl. *pag. 20.* Merula *Tyd Threfoor pag. 678.* Halma *Toneel der Nederl. 1. deel. pag. 236. in fin.* Graef Diederik wierd met eenen vergiftigen pyl in zyne dye geschooten, aan welke wonde hy den tienden daar na overleedt, den 13. May (: by anderen Januarijus :) 1048. In hoe verre dit different, door onderscheid te maken

maken tusſchen de Romeinſche en Franſche tydrekening, ofte wel door een nadere uitlegging ofte byvoeging, ſoude konnen ſamengebracht werden, laate aan den oudheidkundigen Leeſer over.

De Heeren van Cuyk hadden miſſchien ook haar belang wegens het vorderen van het Stapelrecht tot Dordrecht, waaromtrent meergemelde van Loon in *d'aantekeningen op Klaas Kalyn pag. 363. n. 1.* het volgende verhaald: Graaf Florents was ten tyde van zyns Broeders leeven alleen Graaf van Weſtſinge of het thans genaamde Weſtvrieſland geweest en hebbende toen geen deel in den voorigen Oorlog vanden Hollandſche Graaf tegen den Keyſer genoomen, daarom door den zelven ſedert in dat Graafſchap, en des waarſchynelyk toen ook met een in het bezit van Dordrecht opgevolgd, zonder nogthans het Stapelrecht, over het welk de voorgaande oorlogen gevoerd waaren, naar 't voorbeeld van zynen Vader en Broeder, vande aldaar voorbyvaarende ſchepen, tegens het uytdukkelyk verbod des Keyſers te vorderen . . . Dog wanneer Graaf Florents ondernam, om het zoo lang betwift zynde Stapelrecht, naar 't voorbeeld zynrer voorgangeren, van alle de voorbyvaarende ſcheepen weder in te voeren, wierd den oorlog, nauwlyks gezuft door het ſneuelen van deeſes Graaven Broeder, op nieuws, volgens de daar toe gegeeven bevelen des Keyſers, door de hier voor beſchrevene en daar in belang hebbende Lotheringſche Prinſen tegen Graaf Florents int jaar duyſent negen en vyftig hervat.

(6) Hier van werd niets by Bockenberg in de *Historia & Genealogia Lugduni Batavorum; & Waffenaria Heroum* gevonden.

(7) Vid. *Sup. adnot. num. 2.*

(8) In dit jaar komen met den auteur over een *Divus rer. Brab. lib. 6.* Renovato anno 1062. bello, Florentius Comes ab *Hermanui* Comitibus de Cuyck milite ad pagum, qui *Hemert* vocatur, inter Moſam ac Vahalim oppreſſus eſt. Oudenhoven *beſchr. vande Stad Heuſden nov. edit. pag. 58.* Floris de I. feſte Grave, wierd tot Hemert van Graef *Herman* van Cuyk verſlagen anno. 1062. *Scrivierius* in de *beſchr. van oude Batav. int leven van Graaf Floris den I. pag. 103.* Int jaar 1062. hebben wederom die Aertsbiſſchop van Colen, die Markgrave van Brandenburg, ende Graef *Harmen* van Kuyck, vergadert een groot ſwaer heyr van volk, ende ſyn gekomen in Holland, ſtichtende roof en brant, om alſoo te wreken dat verlies datſe in verleden jaren geleden hadden. Graef Floris als een onverſaegt ende vroom Prince hem ſelven ſeer betrouwende in die kracht ende mogentheyt ſyns heyrs, is ſyn vyandt ſtoutelyk te gemoet gegaen, ende heeft de overhand bevogten op S. Martinsdag te midſomer. Ende als Graef Floris ſeer vermoeyt was in den ſtryt, heeft hy hem met alle ſyn heyr te ruſten geleyt des middags onder eenen willigen boom tot *Hemert* by Huysden, tusſchen Maes ende Wael. Ende ſiet, Graef *Herman* van Kuyck, die voor vluchtigh was geweest in den ſtrydt, is onverſienlick komen vallen op Graef Floris ende ſyn vermoyde en ſlapende heyr, ende heeft den Graef met omtrent 26. hondert man deerlick verſlagen. de oude *Holl. Chron. 9. div. cap. 4. fol. m. 78. vers.* Slichtenhorſt *Geld. geſch.*

gefeb. 6. boek n. 2. pag. 70. Pontan. bift. d. lib. pag. 90. & 91. Wilh. Nagge bift. Holl. by Dunbar. anal. tom. 1. pag. 310. Merula Tydtref. op 't jaar 1062 pag. 689. Bockenbergh bift. Regular. Holl. pag. 8. & feqq. Joan. à Leidis chron. Belg. lib. 11. cap. 7. Aegidii de Roya annal. Belg. pag. m. 20. Jani Douſæ Fillii. annal lib. 10. pag. 465. & feqq. Mutzaert Kerkel. bift. 2. deel. pag. 188.

Alhoewel wederom onderscheide ſchryvers de dood van Florens den I. Graaf van Holland op het jaar *duyſend een en ſestig* ſtellen, als onder anderen Miræus in *chron. Belg. pag. 242. Perit autem Florentius an. 1061. in vico Hemert inter Moſam ac Vahalim ſito, cæſus ab Hermanno Comite Cudicenſi, Wichardo Gelriæ Advocato, aliisque conſoederatis. Melis Stoke Rym chronyk op Floris den 1. pag. 30.*

So dat hi op enen dach
 Ter Maſen wert ten Male
 Verwonnen hadde al te male /
 Een grot deel ſpre blande /
 Ende als hy heren ſoude te Lande /
 Nam hi ſyns ſelvēs quaden goem /
 Ende ſoude onder enen boem
 Te Hamert onder die ſcade ruſten /
 Want hitte ende vaec deed 's hem luſten.
 Daer hi ſekier waende weſen /
 Quamen ſine Blande in deſen /
 Op hem ridende onberſien /
 Ter hi en tie ſine conden blien /
 Wert hi verſlegghen daer ter ſtede /
 Ende vele van ſinen Lude mede.
 Ende wert t'Egmonde ghedzagen /
 Ende ghegraven bi ſinen Maghen
 T'Egmonde / daer ſyn Broeder Iach
 Diederle. Gzoet hantgeſlach
 Was daer / als cleen wonder ſceen.
 Men ſcreef tfeſtich doe ende een
 Ende duſent ons Heren jaer /
 Doe gheſchlede plaghe zwaer.

K. Kolyn Rym-Kronyk in de anal. van Dumbar Tom. 1. pag. 277.

Aldaer quamen ane gereeden
 Ti Heren van Cuuk in zine geleden
 Tie em verraste en floeg em doet
 Dat was ja jammere groet
 Voer hem, en ti mettem bleven,
 Dus voeren zi ten langen leven
 Ende begraven tot Hegmont,
 Alle t'land stont over unt.
 Dit heft zick alzo vervaren,
 Als men schreef Godts geboorte jaren
 M. LX ende ien.

Ziet ook de *Chronyk van Holl.* vanden Klerck uyt de lage Landen byder zee. pag. 51. Alwaar in de aantekinge n. 4. Staet: Graef Florens wierd verslagen op den agtienden Juny, des jaars 1061. volgens Joan. de Beka Cron. in Wilhelmo Episc. xxi. Trajeft. 't gene ook met den tyd zynner geringe overeenkomt. 'T oude Goudse Kronyxken pag. 30. & 31. Vos-sii anal. lib. 1. ann. 1061. Wilh. Proc. Egmon. *chron. in Matthæi analest. vet. ævi. nov. edit. Tom. 2. pag. 439.* Van Loon *aloud. Holl. Hist. 2. deel. pag. 308. & seq.* Marci Zuer. Boxhornii *Toneel van Hollandt. pag. 62. Meyer. ann. Fland. fol. 25. vers. Heda bist. Ultraj. pag. 125. Miræi anal. Belg. pag. 606. Alting notie. Germ. infer. part. 2. voce Hollandia. pag. 94. Matthæi chron. Egmond. pag. 151. Sweertii rer. Belgie. anal. *chron. pag. 355. Teschenmach. anal. Clivia cum annot. Diethmari pag. 216 K. van Alkemade Munt der Graaven van Holl. pag. 14. Suikers Algem. geschied: 4. stuk II. deel IV. tydbestek XIV. hoofdstuk. n. XV. op 't jaar 1061. Halma toneel der Vereen. Nederl. 1. deel. pag. 309. Ofichoon, van Loon in de vooraangebaalde *aloude Holl. Hist. 2. deel. pag. 308. & seq.* uytdruckelyk segd, dat Florens Graaf van Hollandt in 't jaar *duyzend een en zestig* omtrent Hemert, gelegen in de Bommelerwaard over Heusden, door den Graaf van Kuyck is verslagen, daar toe allegeerende seker *Chron. MS. de Holl. in vita Florent. en K. Kolyn vs. 930.* Ende als nog in de letterkundige en historishe aantekeningen op de Rymchronyk van den Heer Klaas Kolyn *pag. 373. aanhaald. Chron. d. Holl. & ejus Comitatu pag. 530. & percussit in lasso exercitu Florentii & occidit eum cum mille & sexcentis viris anno cixlxi. xiv. Kalend. July. en Chron. Meerhout ad ann. 1061. in eum e-ruentes cum multis suorum eum occiderunt, delatusque in Egmondam ibidem cum fratre suo Theodorico sepultus est; Soo schynd dien Heer echter pag. 375. van gevoelen verandert te syn, getet syn Ed. aldaar in de histo-***

historische aantekeningen. N. 1. aldus schryft: DUYZEND ZESTIG EN EEN. 't Gene het jaar van *duyzendeenenzestig* zoude betekenen, en dit zoo zynde dan weer tegen de getuygenis van meest alle andere Chronyk(schryvers onzes Lands aan loopen. In voege, wat deeze tydrekening van het overlyden van Graaf Florents aanbelangt, ik vertrouw, dat de zelve door het uyt(schryven zal bedorven, en van voore het woord IEN de letteren TW, gevallen zyn: zulks het zelve te vooren TWIEN zal geweest en des TWEE betekent hebben. Invoege dan Graaf Florents in het jaar *duyzenstweeënzestig* zoude verlaagen zijn, 't gene met de waarheyd overeenkomt. Want volgens de hier boven gestelde getuygenis van Kolyn zelf, heeft Florents, naa het ongelukkig sneuvelen zyns Broeders, nog dertien jaaren het Graaflijk gebied over Holland gevoerd: 't gene zoo door den *Duytschen Beka pag. 77. en M. Stoke fol. 30. vs. 25. als den Klerk der laage Landen pag. 51.* bevestigd word. En mids aan den anderen kant 's Graaven Florents Broeder, zoo als wy op *vs. 882.* gemeld hebben, den veertien den van Louwmaand des jaars duyzend negeneneertig te Dordrecht gesneuveld was, zo volgt daar uyt, dat Florents zelf, dewyl die de gemelde dertien jaaren sederd geleefd heeft, in het jaar *duyzenstweeënzestig* te Memert moet gesneuveld zyn. En dewyl nu de dag der maand, op welken het sterfgeval van Graaf Florents is voorgevallen, en door Kolyn hier boven niet gemeld, door den *Latynschen Beka fol. 41. in den Duytschen pag. 77. by W. Heda fol. 125. in Chron. de Holl. & ejus Comit. pag. 531. by J. à Leidis lib. XI. cap. 8.* en dus door allen by overeenstemming op den achtien den van Zomermaand gesteld wordt, zoo volgt daar uyt, dat Graaf Florents dertien jaaren, vyf maanden en vier dagen het Graaflijk gebied, naa zyns Broeders afsterven, over Holland, en drieëntwintig jaaren, tweeëntwintig dagen over Westvriesland, naa zyns Vaders overlyden, gevoerd heeft; mits die, gelyk wy op *vs. 801.* gemeld hebben, den zevenentwintigsten van Bloecmaand des jaars duyzendnegeëndertig deezer wereld overleden was.

(9) Batavia Sacra 2. *deel. bladz. 262.* Het dood-boek van S. Salvator spreekt aldus: Op den 4. July is het de vervoering van S. Maarten. Waaromme den auteur sig abuseert, wanneer hy den *dies Martini* stelt op half July. Behalven dat het sneuvelen van Graaf Florents is voorgevallen, niet in de maand *July* of Hooy-maand, maar in die van *Juny* of Zomer-maand. *vid. auct. sup. cit.*

(10) Vinde niemand dan den auteur, die het verlaan van Graaf *Herman* van Cuyk positieve in het jaar 1064. steld. Ende of wel *Divæus rer. Brab. lib. 6. pag. 71.* segd: obiit *Hermannus* Comes de Cuyck anno 1068. het welk ook overeenkomt met de voorz. *pars stemmatis Cukienfium* en Butkens *tropetis de Brab. tom. 2. liv. 3. pag. 56.* Soo syn 'er nogtans veele, die verhalen, dat de Dortenaers kort naer den vorigen strydt den *Kuyken* wederom hebben aangegrepen, int eyland besloten ende met al syn volk door de kling gejaegt. *Schriev. oul Batavien pag. 103.* Ende als dese strydt was geschiet, weynigh tyds daer nae quamen die van Dordrecht, die de achterhoede hadden, met alle haer macht ende bevochten weder den *Graaf van Cuyck*, die daar met al syn volk verslegen worde. *Vossii annal.*

annal. lib. 1. in fin. Editaque ingens simul strages fuisset, ni correptis armis Dordrechtani in se hostium agmen vertere vires adegissent. Itur in proelium, quod diu anceps, tandem secundum illis, interemtoque Cuicensi non inulta Comitum mors fuit. Pontan. *Hist. Geln. lib. 6. pag. 91.* Slichtenhorst *Geld. Geschied. 6. boek n. 2. pag. 70.* Holl. Chron. 9. div. cap. 4. in fin. Jan Doufa filii ann. *Holl. lib. 10. pag. 469.* Balen befebr. van Dordrecht pag. 705.

(11) Dat Herman de I. een soen heeft naargelaten genaamt *Henricus* is te sien by Divæus *loc. cit. de Pars Brematis Cukienfium*, en Butkens *tom. 2. pag. 54. & 56.*

Hendricus is syn vader in de regering gevolgt, en heeft geleefd by tyde Hendrici de tweede en derde Grave van Brussel en van Leuven (1). Hy heeft neven Vrouw Ida de Loquere (2) Graafinne van Boulonien en der selver soonen Godefroy Hertogh van Loreynen genaamt Godefroy van Boulion namaals Koning van Hierusalem met meer andere Ao. 1096. besegelt seekere donatie (3) tot vermeerdering der fundatie van het clooster van Affighem. Hy heeft drie soonen (4) nagelaten, *Hermannum*, *Godefridum* en *Andream* Prooft van St. Lambert binnen Luyk (5) Ao. 1121. en 1124. Bisschop van Uytregt (6).

A A N T E K E N I N G E N.

Op

H E N R I C U S. D E N I.

(1) Ook by tyde van Godefridus Barbatus die volgens *Harnus in annal. Brab. tom. 1. pag. 196. & 199. int jaar 1096.* heeft beginnen te regeren.

(2) Leez, *Ida* de Lothier ou Lorraine, Lotharinge of Lotreyck.

(3) Dese donatie werd gevonden by *Miræus donat. piar. cap. 67. oper. diplom. tom. 1. pag. 77.* en layt de inscriptie daer van aldus: *IDA Bolognensis Comitissa Godefridi Bullonii, Hierosolymorum Regis, mater, decimas Genapiæ, anno 1096. dat Monasterio Affligemienfi.* Ende de aantekeningh. n. 1. *IDA, Godefridi iusti seu Barbati, Lotharingie nostra Ducis filia, filios habuit, Godefridum cognomento Bullonium, Eustathium, Balduinum & Guilielmum.*

Noch is te sien by Heda *bist. Ultraj. pag. 145.* Sekere donatie int jaar 1101. door Burchardus XXIII. Bisschop, van Utrecht van sommige goederen gedaan aan 't Capittel van St. Jan, waar over mede als getuygen heeft gestaan *Henricus* de Kuc, en blykt verder uyt het diploma op de selve en voorgaende bladzyde te vinden, dat dien *Henricus* de Kuch int jaar 1108. bereyts overleden, edog desselfs Wede. *Averarde* nog in levende lyve was.

(4) Hier

(4) Hier omtrent varieren de schryvers in veelderhande opsigten; de meergenoemde *Paris Stemmatis* stelt het mede als den auteur, gelyk ook Butkens *trophées de Brabant tom. 2. liv. 3. pag. 54. Henry* Comte de Cuyck laissa trois fils, & une fille, sçavoir est, *Godefray* Comte d'Arensberge en Westphalie peut-estre de par sa mere, *Herman* second Comte de Cuyck, *André* Evêque d'Utrecht, & *Aleyde* de Cuyck, Mariée a Arnou sire de Redinchem.

Vossius soude wel schynen insgelyx in dat sentiment te vallen als men opmerkt, dat hy, *ann. Holl. lib. 2 ad an. 1128.* schryft: Prima illi arma, anno hujus sæculi duodetrigesimo, adversus *Hermanum* Cuicensium Comitem parata. Caussam belli apud auctores nullam invenio, præter vindictæ cupidinam, quod proavum Florentium Comes *Cuicensis* (forfan is hujus de quo loquimur avus fuerit) ad Hemertum trucidasset, stellende aldaer genoegefacin *Herman den I.* grootvader van *Herman den II.* Et ad *ann. 1133.* Sed Florentius vacuum a militia animum ad amores *Hedjugis* transtulit, quæ Arnoldo Rochemi Comite genita, *Hermannum* Cuicensium Comitem, *Andream* Antistitem Trajectinum, & *Godefridum* Arensbergicum avunculos, matrem Aleidam habebat: Ende alhier *Herman, Andreas* en *Godefridus* als drie gebroeders. Maer het komt met het verhaelde gansch niet over een het welk hy op 't voorz. jaer 1128. in deser voegen segt: sed *Hermannus* priusquam bellum erumperet, filium *Andream*, tunc Trajectinorum Antistitem crebris monuit literis, ut se Theodorico reconciliaret. Qui suæ simul ditioni metuens si hostilia inciperent, quando filium succurrere parenti ipsa pietas hortabatur, multum sollicitato Comite veniam patri hac lege obtinuit, ut in S. Mariæ insula occisi Florentii memoriz cænobium *Hermannus* exstrueret. Illeque acceptam conditionem eodem anno implevit, alwaer hy of *Herman de I. of de II.* maekt tot Vader van Bischoep *Andreas.* welke *Herman den I.,* onder wiens aenvoeringe Floris de I. Graaf van Hollant int jaer 1061., of 1062. verslagen was, op het jaer 1128. wanneer als doen nog in leven was, een bysonder Stokoud man moet geweest syn. Ten zye hy wilde stellen, gelyk Mieris *Bischoep. Munt. en zeg. pag. 148.* schynd te doen, dat voorz. Graaf Floris, niet door *Herman,* Vader van Bischoep *Andreas,* maar door eenen anderen uit den Huyze van Kuyk by Hemert eertyds verslagen was; Waaruit dan soude schynen te volgen, datter wel drie *Hermannen* geweest waaren, namentlyk *Herman,* die Graaf Floris verslagen had, *Herman* de Vader, en *Herman* de Broeder van den Utrechtsen Bischoep *Andreas.*

Slichtenhorst verhaalt *Geld. Geschied. 1. Boek. pag. 49. n. 89.* dat hy onder de Grondheren der Heerlykheyd ende eertyts Graefschap van Kuyck van ouds Vind *Willem* Grave van Kuick, wiens dogter *Elisabeth* getrouwt was met Heer Jan van Arkel, die in het jaer 1034. is ontslaepen; Grave *Herman* die, na 't betuygen van Divæus is gestorven op het jaer 1068; *Hendrik* van Kuyk hebbende geleest omtrent het jaer 1096; Grave *Herman* op het jaer 1132. en 1145. met syne kinderen *Andries* Bischoep tot Utrecht, *Godefray* Grave van Arnsbergh, ende *Aleyde,* de huysvrouw van *Arnold* Heer van Rothem ofte Reken. Ende 6. boek pag. 75. Diderik

de vyfde sogt vooral den nederflag van Floris den eerften syn overgrootvader te wreken, die door *Herman* van Kuyk by Hemert was over-yld. Waar over hy met een vinnigen haet ingenomen, sonder in 't minste na verfoening te luyfteren, doende was om den jongen *Herman* ofte met list te onderkruypen, ofte met geweld voort te helpen: tot dat op 't leste dese verbittertheyd door *Andries* (die naer Godebald vyf en twintigste Bischoep was van Utrecht, ende Oom vanden Kuykenae) onder de vorften is beflist ende verbeden.

Pontanus bift. Geld. lib. 6. pag. 99. Tandem Episcopus Trajectensis *Andreas*, ex eadem Cuchenfium seu Gugernorum, ut placet non nullis, profapia oriundus, qui in ordine praesulum XXV. sed à Gulielmo Gelro post Conradum, Burchardum, & Godebaldum praesules, quartus habebatur, tum & frater, aut ut alii tradunt patruus erat *Hermann*i Cuchenfis, omnem movere lapidem coepit, ut, sublati utrinque odiis, inter principes viros amicitia refarciretur.

Heda bift. pag. 156. *Andreas* Episcopus *Hermann*um Comitem Gubernorum, five fratrem, five nepotem suum (incompertum habeo:) à Theodrico Comite Hollandiae in ultionem Florentii proavi sui apud Hamerthem occisi, palam & occulte hostiliter impetuum, ac similiter *Godefridum* Comitem Aquilini Montis (hunc de Arenberch, illum de Kuyk vulgus appellat:) fratres ægré illi reconciliavit, pacemque composuit.

Divæ rer. Brab. lib. 8. Anno 1132. *Hermannus* Comes de Cuyck, *Andreas* Episcopus Ultrajectinus, *Gothfredus* de Arlisberch fratres, filii *Hermann*i Comitis (cujus ductu Florentius Hollandiae Comes an 1062. ceciderat, ut ante narravimus:) conspiratione inita, Florentium Nigrum fratrem Theodorici Comitis Hollandiae ad muros Ultrajecti interemerunt: daer hy nogtans *lib. 6.* heeft geschreven: Obiit *Hermannus* Comes de Cuyk, anno 1068. relictis *Henrico* ac *Gutfrido*.

Buchel. in not. ad Chron. Johan. de Beka. pag. 49. lit. h. Hunc *Hermannum* de Kuyck annales vulgares dicunt filium istius *Heromani* Comitis de Kuyck à quo Florentius I. Comes erat occisus.

Rener. Snoi. rer. batav. lib. 6. pag. m. 71. Theodoricus primam belli occasionem cepit adversus *Hermannum* Comitem Cuyckquensem, quod accepisset vel patris vel avi illius opera Florentium primam, proavum, infidiose atque nil tale suspicantem ad Ameram interemptum.

(5) *Buchel. in not. ad Wilb. Heda bift. in vita Andree Episc. XXV. lit. d. pag. 158.* *Andreas* ex Praeposito Leodiensi Episcopus Ultrajectinus factus vid. eund. *ad Chron. Beka pag. 49. lit. a. Bat. Sacr. part. 1. pag. 143.*

(6) *Merula tyd Tresoor op 't jaar 1128. pag. 744.* Godebaldus Bischoep van Utrecht, int clooster te Oostbroek 't welk hy geticht hadde overleden synde, is in syne plaetse gekofen *Andreas* des Grave soon van Cuyk. *Bockenbergh cat. & brev. bift. pont. Ultraj. pag. 18.* stelt het jaar van de verkiesing des laastgem. Bischoeps insgelyks op 1128. hoewel by *Suffridus Petri in append. ud. chron. Beka. pag. 138.* het jaar 1127. gevonden werd. Dat *Andreas* van Cuyk niet anno 1124. maar 1128. Bischoep van Utrecht gekooren zy, schynt te blyken uyt het geen gesegt is in het *Aanhangfel op de Kerk. Oudb. van Nederl. pag. 540.* uytgegeven door de Hr. Professor. *Arn. Drakenborch,*

Her-

Hermannus is syn Vader gefuccedeert, heeft geleest ten tyde (1) van Godefroy of Goduard met den baarde (2) eerste Hertog van Brabant (3). Defen *Hermen* heeft met syn broeder *Godefroy*, en haar gefelschap in het dorp Abfede by Uytrecht verflagten en ter dood gebragt Graaf Floris de swarte (4) Broeder van Graaf Diderik van Holland, om dat hy, soo men feyt *Andream* Bifchop van Uytrecht haaren broeder uyt Uytregt verjaagt hadde: dan de Hollantfe Rym Cronyk segt sulks gecaufeert te fyn door de vryagie van Graaf Floris de swarte aan de Graafinne *Heldewyk* lusters Dogter van Graaf *Herman*. Hier op volgde dat Graaf Diderik van Holland door syn Crygsvolk 't gantsche Lant van Cuyk met branden en blaken, rooven en moorden tot revenge van syn Broeders doot heeft gedevasteert, fynde daar in gefecundeert door den Keyfer Lothario moederlyke Oom van Graaf Floris de swarte, die daarom ook met groot rigeur en ranceur den voornoeinden Graaf *Herman* van Cuyk en syn posteriteyt heeft gedegradeert en benomen gehad de Grafe-lyken titul (5), alleen aen den felven latende de qualiteyt van Vryheer. Dog is eyndelyk door tusschenspreken vanden voornoeinden *Andreas* Bifchop van Uytregt de faak gemodereert en peys gemaakt: Onder anderen met bedingh dat Graaf *Hermen* groote giften en beneficien aan de arme geestelykheyt soude doen, en in specie de Abdy van Merrienweert vande præmonftrite ordre moeten ftighen, en met ryke goederen doteren in behulp der Ziele van gefeyden Graaf Floris de swarte (6). In dese diftruëie vetrou ik dat het Casteel of Stamhuys van Cuyk en andere oude gefighten syn geruineert, altyt Cuyk aangaande vind men nu de plaats niet meer daar het geftaan heeft: dan de weynige blyken die ons voorkomen soude my doen geloven, dat het geftaan heeft beneden de kerk daar nu de Maas overftroomt; uyt reden my van visfers vertelt is, dat wanneer fy daar by laag water met een haak op de gront tasten, hier en daar een hardigheyt als was het een gemetfelde steengront ervaren, en daar tusschen weer schielyk een groote diepte peylen als of in een kelderagtige holligheyt tasten: en heeft men daar voor deesen ook veel duyffteen uytgehaalt. Ook houd men dat de Maas wel

eer

eer syn cours gehad heeft tusſchen de nu overſtrooms gelegen uytterwaarden en de hooge heyde daar agter: dan deefe uytterwaarden hooren nu niet meer onder Cuyk. Na de diſtrictie van 't lant en Casteel van Cuyk heeft Graaf *Hermen* ſig op ſyn Burgt tot Grave onthouden, en meenen ſommige dat hy fondator of ſtigter van de Stad Grave ſoude ſyn geweest, en de naam van Grave, die hy verlooren had, aan de ſelve ſoude gelaten hebben, hoewel andere van gevoelen ſyn dat de voorchreve Stad haaren Naam en Fondatie heeft van eenen Gravio Julii Cæſaris centurione (7). Deſen *Harman* van Cuyk heeft een ſoon nagelaten genaamt *Henderik* (8).

A A N T E K E N I N G E N

Op

H E R M A N D E N I I.

(1) Deſe *Herman* de tweede, Graaf van Kuyck heeft niet alleen ten tyde van Goduard met den baarde geleeft maar ook nog ten ryde van Goduard den 2. en Goduard den 3. als blykt by *Miræus dipl. Belg. lib. 2. cap. 60. & 63. oper. diplom. tom. 1. pag. 180. & ſeqq.* alwaar twee diplomata gevonden werden, het eerſte, ubi Conradus I. Imperator confirmat prædia & poſſeſſiones Eccleſiæ Cathedralis Cameracenſis, anno 1146. over 'twelk nevens meer anderen als getuyge geſtaen heeft *Hermannus Comes de Cuick*. Ende het tweede, waar by *Fredericus I. Imperator poſſeſſiones Eccleſiæ S. Mariæ Antverpienſis, quæ nunc eſt Cathedralis, anno 1157. confirmat, petente Rainero, ejusdem Eccleſiæ Præpoſito*, alwaar mede als getuygen gevonden werden *Godefridus de Kuch & frater ejus Hermannus*.

(2) *Justus Lipsius in deſcript. Lovanii lib. 1. cap. 11. oper. in 8. tom. 3. pag. 1369.* Godefridum, de Lovanio dictum, his verbis depingit ſeu delineat potius: *Henricus liberos mares non reliquit, itaque venit in locum frater Godefridus, duplici cognomine, Barbatus, & Magnus. Illud habuit à voce qua ſe obligavit barbam non ponere, donec Lotharingiæ, Ducatus diu debiti, compos eſſet. Alterum ab iſto ipſo manavit, quod et adjectione vere jam magnus eſſet; tum & animo ac virtute merebatur.*

(3) *Pont. Heuter. rer. Burg. lib. 6. pag. 256. geneal. Duc. Brab. Godefridus Barbatus primus, qui Brabantæ Ducis titulum ſumpſit. Edog Verſtock vitæ ac res geſtæ Princ. ac Duc. Brab. pag. 98.* Godefridus Brabantæ Princeps in uxorem accepit *Sophiam Henrici Imperatoris filiam*, & ita ſibi ad Ducatum Lotharingiæ gradum ſtruxit & pag. 99. Ducatus Lothariensis datus Godefrido Barbato. *Lipsius loc. cit.* Ab illo (:Godefrido Barbato:) ſeries Ducum Lotharingiæ & Brabantæ.

Soo dat Godefroi met den baarde de eerste soude geweest zijn, die den titel aannam volgens sommigen als Hertog van Brabant en wederom volgens anderen alleen als Hertogh van Lotheryk. de Rouck *Nederlandsen Herauk. 1. deel pag. 235.* alwaar hy verder segt, dat Hendrik, soon van Godefroy den derden, of in de wiege, het eerste den titel van Hertog van Brabant met die van Lotheryk gevoert heeft. *Butkens troph. de Brab. tom. 1. liv. 4. pag. 143.* noemt hem: Henri I. du nom Duc de Lothier & de Brabant, Marquis du St. Empire Comte de Lovain &c. Van Gestel *bist. Mechl. tom. 1. pag. 150.* visitur in medio chori tumulus Henrici I. Ducis Lotharingæ Brabantæ &c: hoewel de eygentlyke inscriptie van deszelfs sterfyt alleen behest.

**ANNO DNI M: CC: XXXV NONIS SEPTEMBRIS
OBIIT HENRICUS QUARTUS DUX LOTHARINGIÆ BONÆ
ET PIÆ MEMORIÆ.**

Gelyk dan ook by Meyerus *annal. Flandriæ lib. 9. ad ann. 1247 fol. 75. verso* gevonden word: Defuncto Henrico Lovaniensi, subijt in locum ejus Henricus ejus nominis tertius, qui mutato titulo pro Comite seu Duce Lovaniensi, tum primum scribere coepit Dux Brabantæ. *Miræus ann. Belg. pag. 513.* Henricus III. Lotharingæ simul & Brabantæ Ducis titulum primus assumpsit. *vid. eand. pag. 707.*

By Oudenhoven *beschr. vande stad Heusden pag. mibi 55.* Henrick de III. seste Hertoge, sterf anno 1260. Dese was de eerste die sich liet noemen Hertoge van Brabant, daar sy te vooren wierden Hertoghen van Lotharingen genoemd.

Wiens tombe by gemelden van Gestel. *pag. 162. & dans le grand theatre sacré de Brab. tom. 1. pag. 113.* te sien is met dese inscriptie:

**HIC SUBTUS JACET DOMINUS HENRICUS EJUS NOMINIS
TERTIUS PRINCEPS ILLUSTRIS, DUX LOTHARINGIÆ ET
BRABANTIÆ SEXTUS, HUIUS CLAUSTRI FUNDATOR, ET
TOTIUS FUNDI DOTATOR, QUI OBIIT ANNO DOMINI
M. CC. LX. ULTIMA DIE FEBRUARII.**

Ik sal in 't vervolg den titel van Hertog van Brabant gebruyken, sonder nogtans daar door het eene of t'andere sentiment te willen verwerpen, maar enkel en alleen in navolginge van diverse schryvers en tot voorkominge van duysterheden.

(4) *Wilh. Heda bist. Ultraj. in vita Andrea de Kuyck Episcopi XXV. pag. 156.* van dit verslaen en ter dood brengen handelende schryft: Florentius Comes cognomento Niger instigantibus nobilibus quibusdam, Helwigim puellam formosam *Hermani* atque *Godefridi* Comitum ex sorore neptim, ex Principe de Rothen procreatam, sub tutela *Hermani* degentem, eo inconsulto, in matrimonium apperebat, obstitit *Hermannus* conatibus Florentii, adjutus viribus *Godefridi* Comitum, atque *Andrea* Episcopi. Unde

recrudescente odio, Florentius infert molestias. At Trajectenses, rursus concordem cum Episcopo, partim metu Lotharii Cæsaris, partim affectione, Florentium in civitatem recipiunt, & emittendi, recipiendique se potestatem faciunt, auxiliumque foveant, ita ut in Episcopo opprobrium, præsidium Episcopi ac vicos aliquos flammis consumeret: inter quos erat & pagus, quem oram Leccæ suæ sive Lexmundam vocant. Quo provocatus Hermannus, atque secum in animo revolvens, quopam pacto injuriam ulcisceretur illatam, tendit ad insidias, & submititens latenter, qui præstolarentur mane egredientem Trajectum, cum paucis ad venationem, haud longè ab urbe, in loco dicto Absteede, frustra quærentem fugam, collabente equo, occiderunt. Ipse autem Hermannus: patrator per Lotharium Augustum, qui cædem nepotis permolestè ferebat, ex sententia Principum, dignitate ac titulo Comitum, quo fulgebat, privatur perpetuo. Theodricus quoque Comes in ultionem fratris Hermannum atque Andream Episcopum pro fugavit, exuens illum omni Dominio suo, quod etiam in solitudinem redegit, incolas omnes percutiens in ore gladii. Ambo tamen per obitum Lotharii in gratiam à Theodrico recepti, ad sua redierunt.

In de aantekeningen op de *Chronyk van Holland vanden Klerk uit de laasge landen by der zee. n. 1. pag. 62.* wordt dit volgende gezegt: Naauwkeuriger vind ik dit geval beschreven in de meergemelde MS, *Chron. van Holland*, met deeze woorden: Te hant quam syn Oem die Keyser Lotharius die mare, ende quam tot Grave Dideric van Hollant sinen Neve ende wrac dit zwairlic. Dese Keyser nam Grave Herman van Kuuc myt recht zyns Princen name, die te voeren overal hiet een Grave van Kuuc. Grave Dideric van Hollant voir myt cracht in den Lande van Kuuc ende warp zyn Casteel neder ende verbrande zyn dorpen, ende vernielde al zyn Heerlicheit, oft een woestine wair, ende verdreef Grave Herman wt sinen lande. Oec soe hadde dese Keyser Lotharius, eer hi neder quam, de Grave Godewaert van Arensberch verdreven ende verjaecht uten sinen. Alsoe dat desen Keyser een zwair ziele anquam ende starf ten groten gelucke dien van *Arensberch* ende van *Kuuc*. Ten lesten wart die van *Arensberch* ende van *Kuuc*, na des Keyfers Lotharius doot, des Graven Diderics mannen, ende swoeren hem hulde ende quamen weder op huer goet: ende die Bischof *Andries* wezt weder in zyn Bisdom geset: siet ook Melis Stoke op *Diderik de VI. pag. 46. en 47.*

(5) Matth. Vossius *annal. lib. 2. ad an. 1133. pag. mibi. 68.* schryft rakende dit degraderen en benemen van den Grafelyken titul: Hæc ita Annalium scriptores: quos tamen falsi evincant, quod post illa quoque tempora Cuicensibus rectores Comitum titulo fuisse, ex ejus ætatis scriptis comprobari potest.

Alting notit. German. infer. part. 2. pag. 108. Vocæ Kuuc: Dynastæ hoc nomine fuerunt, ad Mosæzævam, inter Vassos Ecclesiæ Trajectinæ numerati, Pincernæ Officio. Comites etiam vocantur, sed ab alia Dictione, uti rectè observavit solertissimus Buchelius; forte ab Arensbergia, à qua Kukiensium Fratrum Majori cognomen addit Stokius (:in Diderico VI:) ad annum clæ cxxxj. Minori à Kukiensi, quorum Germanus fuisse vide-

videtur Andreas Kukiensis Episcopus Trajectinus electus elcxcviii. Sed Lotharius II. Imp. interdixit Minori Comitum dignitate undecunque etiam tracta, ob casum Florentium Hollandum sororis suae filium; narrante Beke, partim ex Stoklo; qui addit Kukienses fratres tam Arnsbergensem quam Kukiensem, Dicionibus quemque suis, à Theodorico, casti fratre, in feudum receptis, pacem redemisse. Ex Diplomate Conradi III. Imp. elc cxlv. intelligitur; redditam quoque fuisse Comitibus dignitatem.

Buchellus in notis op het vooraangehaalde van Heda litt. e. pag. 159. Erant illi Comites non ut hodie hereditarii, sed officarii, nec puto Hermannum Comitem dictum respectu bonorum Cuyckensium, sed quod esset Burchgravius vel praefectus Trajectensis. ut ad Bekæ Chronicon fuit indicavi.

Ende aldaar pag. 49. lit. e. Cuyckii aliquando Comites appellati sunt, non quod Cuyckense dominium hoc titulo gauderet, sed quia Burchgraviatum & Comitum civitatis Traject. aliquamdiu possederint: quod jus tandem, cum controversum ipsis esset, Arn. de Kuc (:cujus extant ea de re litera:) omne remisit Ottoni Episcopo anno 1220. Ideoque illi dicti Comites Trajectensis. vide diploma Conradi II. Imp. ubi Hermannus & Godefridus nominantur Comites anno 1145. aliquamdiu post Lotharium Imp. & Andream Episcopum: te vinden by Miræus donat. piar. cap. 97. oper. diplom. tom. 1. pag. 105.

Ant. Matthæus ad Andr. Alciati tract. contra vitam monast. & Syll. epist. post. epist. 126. Arn. Buchel. pag. 236. In diplomate quodam Godefridi Episcopi Trajectensis anno 1172. nominatur Henricus de Cuk Comes Trajectensis. Unde apparet territorium Cukiense nunquam Comitatus titulo insignitum, atque proinde à veritate abesse ea, quæ narrantur in Chronicis nostris Cukiensi titulum Comitatus ademptum sententia Imperatoris & Assessorum suorum propter eadem in Hollandia perpetratum, cum is titulus fuerit Praefecti Trajectensis, qui & Castellanus & Bruggravius dicebatur. Postquam vero Comitiam (:sic est in diplomate:) Cukiensis Episcopo resignasset, nunquam eo titulo ejus posteros usos fuisse compertum est.

Nochtans segt van Loon in 't historisch bewys, dat het Graafschap van Holland een Leen des Duytschen Ryks geweest is; pag. 255. op 't jaar 1471. Gedurende de regeering van Karel den Stouten, te weeten; in het vierde jaar, dat de nieuwe Landheer het volle bestuur der zaaken in handen gekreegen hadt, wierdt door den tegenwoordigen Keyser Frederik, volgens het tot nog toe onderhoude gebruyk zyner voorgangeren, te Regensburg wederom eenen Ryksdag of saamenkomst zyner onderhoorige Ryksstenden beschreven. Op welken, zoo als de schryvers getuygen, niet alleen de gemelde Hertog Karel, in de hoedaanigheyd van Hertog van Nederlotharinge en Brabant, maar ook als Graaf van Holland en Zeeland, nevens den Graaf van Egmond, van KUYK, van Kuylenburg en de Heer van Batenburg, alle vier in de hoedaanigheid van Vryheeren des Ryks, maar ook de Steden Amersfoort, Amsterdam, Kampen, Deventer, Doesburg, Groninge, Zwol en Uytrecht, als vrye Rykssteden, tot het by-

woonen van den zelfen zouden beschreeven, enook, nevens den gemelden Keyfer, aldaar verscheenen zyn.

(6) *Miræi Chron. Belg. pag. 243.* Florentius Niger ab *Hermann*o Comite Cudicensi & Folcoldo Bernæ Domino cæsus fuit. *Hermann*us postea insulam B. Mariæ. Abbatiam Canoniorum ord. Præmonstratensis in Batavia Gelrica, & Folcoldus Bernense ejusdem instituti coenobium altero lapide à Silva-Ducis, an. 1134. in expiationem cædis fundarunt.

Chron. de Trajecto & ejus Episcopatu in anal. Matb. nov. edit. tom. 5. pag. 327. *Andreas* filius Comitiss de Cuyck XXV. Episcopus Trajectensis magnam habuit Impugnationem propter *Hermann*um Comitem de Cuyck contra Theodricum Comitem Hollandiæ quia iste *Hermann*us posuit Theodrico insidias prope Trajectum, & occidit Florentium, fratrem Theodrici Comitiss. Quare Comes Hollandiæ expulit Comitem *Hermann*um de sua terra, & destruxit eam. Et Episcopus non fuit ausus in Trajecto remanere. Et Lotharius Imperator, qui fuit avunculus Theodrici & Florentii, qui doluit multum de hoc facto, posuit *Hermann*o diem judicium, & exiit eum omni dignitate & Comitatu denudatum. Sic solvit quodcumque contra Theodricum commiserat. Et *Hermann*us pacem quæsit cum Theodrico, & factus est suus. Et ex foedere fecit *Hermann*us Abbatiam in Marienweerde, & *Andreas* Episcopus rediit Trajectum.

Buchelius in not. ad Bekam. litt. b. pag. 49. Steld het twyfelachtig of de Abtbye van Marienweerd gesticht is in voldoeninge van den dootslag door *Herman* den I. Grave van Cuyck aan *Floris* den I. Grave van Holland tot Heimert begaan, dan wel tot uytwissinge van het ombrengen door *Herman* den II. aan *Floris* den Swarten broeder van Graaf Diederik den VI. tot Abtstede gepleegt, en raisonneert aldus: verum aliam cum *Kuyckensibus* contentionem narrat Chronicon Rhythmicum, *Florentii nigri* fratris Theodrici Comitiss, quæ eidem Florentio necem attulit & hujus vindictam Theodoricum profecutum arbitror, ejusque expiandi gratiâ forte ab *Hermann*o fundatam ac dotatam, ex tempore ejus ritu, Abbatiam Insulæ S. Mariæ in Betuâ; quod factum anno 1128. ut scedæ apud me referunt, vel sequenti ut vult *Miræus*, quo tamen tempore adhuc erat in vivis Lotharius, qui anno demum 1137. teste Rhythmico, vel ut Onuphrius tradit 1138. obiit. Seggende verders in *not. ad Hedam. pag. 158. litt. b.* De fundatione Monasterii insulæ S. Mariæ, vulgò Marien-weerd in Bataviâ sic in scedis Brockii invenio: Anno 1128. 4. Kal. Jul. fundata & dotata fuit ab *Hermann*o de Cuyck Comite. Hujus meminere plerique scriptores nostrî. Fuit autem olim celebre id monasterium, nunc præter tenues ruinas nihil ejus superest.

Alting notit. German. infer. part. 2. pag. 102. voce Insula S. Mariæ. Præmonstratensis Ordinis Cœnobium fuisse ex narratione Sibrandi Mariægardensis & Menconis Werumenfis satis intelligitur ad annum cccccxliiij. Condere illud iussu fuere *Kuckiensis* Comites anno cccccxviii. expianda cedi *Florentii Nigri*, qui Theodorico VI. Holl. Com. frater.

Et pag. 2. voce Abtstede: Trajecti vicus suburbanus, ad quem cæsus traditur

ditur Stoklo *Florentius Niger* Theodorici VI. Hollandiæ Comitiss frater anno cccccxiii. à *Cukienfis* Fratibus, instigante Episcopo Traiectino.

By Matth. in *analect. nov. edit. tom. 3. pag. 483.* wordt in duytere bevoordinge ontrent de stichtinge van dese Abdye dit volgende gevonden: Fundatio Monasterii Marienweert seu insulæ S. Mariæ in Gelria, inter Rhenum & Vahalim seculo XII. Annum foundationis vetus carmen ostendit:

Anno milleno centeno bis quoque deno
Insula fundatur, si bis quater adjiciatur.

In hostili exusti indicatur adhuc locus inter Culenburgum, Buram, & Tilam: Fundator olim *Hermannus* Comes de Cuyck, rogante id *Andrea* Episcopo Traiectensi, ad cædem scilicet expiandam *Florentii* I. Comitiss à patre ejusdem *Hermani* in Hamert olim cæsi, ut tradit Pontanus *hist. Geln. lib. 6.* qui id perperam tamen refert ad Ann. 1123. Vid. Jo. à Leydis *lib. 11. hist. cap. ult.* & Bekam in *Andrea Episcop.* Ne inultum abiret scelus filio diu jam infestus, clam insidiis ei factis, Theodericus Comes VI. *Andreas*, qui agnatus, ne in nervum res erumperet, & inajoris hinc tumultus nasceretur occasio, medium se interposuit, & postquam multa tentasset, partes tandem hac ratione in concordiam redegit. Cœnobium jussit extrui, & pro anima interfecti competenter dotari. Ut placuit & extruxit & dotavit *Hermannus*, monachis introductis ex Laudunensi cœnobio, fufuris pro cæsi anima quotidie ad Deum preces. Jo. à Leydis *lib. 11. hist. cap. ult. & lib. 17. cap. 3.* Beka in *Andrea Episcop. Pontan. hist. Geln. lib. 6.* Is autem cum cæsus demum seculi xii. secundo anno aut tertio supra trigessimum, ut Wilhelm. Procurat. ad Ann. 1132. an jam dicti versiculi tam exacte, ut oportuit, designent annum non constat.

De voorgeciteerde Miræus in *annal. Belg. pag. 785* alwaar hy de fundatien der ordre van Præmonstreit vermeldt, segt: Insula B. Mariæ apud Noviomagum condita anno 1124. Mudzaerts in de Kerklyke geschied. in de Nederlanden pag. 223. De Abdye van Marienweerd by Nimmeghen wierd gesticht in het jaar 1124.

Den selven Miræus in *chron. ord. præmonstr. pag. 74.* Anno circiter 1129. insulam B. Mariæ vulgo Marienweerd in Gelriæ confinibus condidit *Hermannus* Cuiquensis, vulgo Cuyck.

Hier tegen beweren seer veele schryvers, dat de Abtlye van Marienweert, in de Betuwe tusschen Ryn en Wael niet verre vande Linge eene myl van Kuylenburg gelegen, int jaar 1128. is gesticht, onder de regeringe en toedoen vanden Utrechtsen Bischop *Andreas*, door Herman doemaels Graaf van Kuyck, om voor de Neerlaag vanden Hollandschen Graef *Floris*. I. Overgrootvader van Grave Diderik den VI. van Holland, in de eldsde eeuw tot Hemert geschiedt, te voldoen, en alfulx voor 't omkomen van Graaf *Floris* den Swarten vid. Voss. *annal. lib. 2. ad. ann. 1128.* Chron. Jo. de Beka in *vita Andrea Episcop. pag. 47. Hist. Ultraj. Wilh. Hedæ. pag.*

156. *De Chron. van Holland. van den Klerk uit de laage Landen by der Zee.* pag. 59. & seqq. *Oude Holl. Chron. div. 12. cap. 5. & 9. bistor. Episcop. vol. 1. pag. 233.* Oudheden van Utrecht 2. deel. pag. 601. de aantekeninge No. 1. & 2. pag. 616. *Batav. Sacra. 2. deel. pag. 81. aanek. pag. 85. n. 2.* Joan. à Leidis *chronic. Belgic lib. 17. cap. 3.* Telschenmacher. cum annot. *Dithmari. pag. 216. n. 6. & pag. 503. n. 6.*

(7) Het was te wenschen, dat de auteur imand van die sommige en andere, die dit meenen en dat gevoelen, hadde naamkundig gemaakt, ofte ten minsten eenig bewys tot stavinge van syn geavanceerde te berde gebracht, want indien men vaststeld, dat Graef Diderik van Hollandt, gelyk bereits voor is aangehaald, met gewapender hand gekomen is in den Lande van Cuyk, en alle die slooten omgeworpen, alle die dorpen verbrant, ende 't heele land van Graaf Herman verwoest heeft, soo is ook presumtief, dat de *Burgt tot Grave* en die Stad, (: als 'er een te dier tyd mogt geweest, en aan gemelden Graaf Herman van Cuyk toebehoort hebben :) in dese generale verdelging niet sal gespaart syn geworden; ik sal dan by gebrek van behoorlyk onderrigten vereyscht bewys omtrent het stigten en den naam der stad *Grave*, dit gepoëerde vanden Auteur verders met stillwygen passeren, en den leser wyfen tot de aantekeningen op pag. 11. vers. maar soude & seqq.

Men vind in Mar. Velferi *oper. bistor. & Philolog. pag. 730.* genoegsaam ter Stêe, daar tegenwoordig de Stad *Grave* gelegen is, sekere plaats, genaamd *Covelum*, de welke door Petr. Bertius *lib. 1. Rer. Germ. in itinere à Noviomago Coloniam per Atuacam*, in het Duyts genoemd werd *Grave*, als te sien by Velferus *lib. cit. pag. 778.*

(8) Heeftook een soen genaamt Albertus, gewezen Bisschop van Luyk, nagelaten, waar van int vervolg nog sal vermeld werden.

Henrik de Cuyk (1) heeft geleest by tyde Goduard de tweede en Goduard de derde (2) Hertogen van Brabant, ontrent Ao. 1171. heeft hy neven andere Vorsten binnen de stad Aken mede besegelt een Confirmatie brief van Keyser Frederik, overmits seekere donatie soo Hertog Godefroy de derde van Brabant aan den Bisschop Rudolph van Luyk gedaan had (3). Hy heeft een soen nagelaten genaamt Hermannus.

Hermen de Cuyk heeft geleest tyde Goduard de derde en Hendrik de eerste van die naam Hertogen van Brabant, hy heeft twee soonen nagelaten namentlyk Hendrikus die hem gesuccedeert is, en Albertus Bisschop van Luyk, die ontrent Ao. 1200. of 1201. aan de teering gestorven is (4).

Hendricus de Cuyk de tweede van die naam heeft geleest by tyde van Henderik de eerste Hertog van Brabant. Hy heeft tot een

een huysvrouw gehad de suster vanden Grave van Loon met namen Sophia (5), daar van den voorschreve Hertog Henderik van Brabant ook een suster in tweede huwelyk gehad heeft (6), sulks hy is geweest de swager vanden Hertog van Brabant. Hy heeft neven syn Huysvrouw en Albert haarluyder soen syn Heerlykheit Herpen nu 's Lants van Ravenstein, synde desselfs allodiael goet in die tyt, geresigneert in handen vanden Hertog Henderik van Brabant Ao. 1191. en heeft den voorschreve Hertog deese Heerlykheit van Herpen neven de tienden van Heefe aan haar geleyden soen Albertus tot een Brabants leen te rug gegeven, en sulks dat by manquement van soonen 't selve succedderen soude op de dogteren of op de naaste erfgenamen in cas van geen testamentaire dispositie, behoudens aan syn Vrou de togt haar leven lang (7). Oorlog ontsaen synde tusschen Hertogh Henderik van Brabant en den Grave van Holland soo heeft den voornoemden Henderik van Cuyk gehouden en gedefendeert de partye van den Hertog van Brabant. Hy is binnen s'Bosch Ao. 1202 (8) de selve Stad door den Grave van Holland ingenomen en geintercipieert synde neven andere meede gevangen geworden. Waar na den voorschreve Grave van Holland bezig synde om wyder met syn leeger over de Maas te komen, soo heeft hem den Hertog van Brabant met syn Crygsvolk overvallen, tot den fryd bedwongen, uyt het velt geslagen, en den voornoemden Henderik de Cuyk neven andere gevangenen verlost. Den voornoemden Henderik de Cuyk is Ao. 1198. (9) of daar ontrent mede geweest over de keur of verkiefinge van Keyser Otto de vierde, en heeft de electie van den selven Keyser neven Hertogh Henderik van Brabant, Graaf Baldewyn van Vlaanderen, en andere Ryksvorsten, als een Grave van Cuyk en Ryksvorst meede beteecken. Waar uyt te noteren dat niet tegenstaende de voorschreve degradatie van Graaf Herman van Cuyk, desselfs nakomelingen, nog lange den titul en digniteyt als Graven van Cuyk behouden en geusurpeert hebben, en daar voor ook by de Ryksvorsten syn erkent geweest.

AAN-

A A N T E K E N I N G E N.

Op

H E N R I C U S . D E N I I .

(1) De auteur steld hier twee *Henriks* met tusschenvoeging van eenen *Herman*, van welke hy de laatste noemt *Henricus den tweeden*, die nogtans volgens dese optellinge de derde soude moeten syn, gelyk Janiſon (die, dit MS. mede gesien en gedeeltelyk opgevolgt heeft:) *Republ. der Vereenigde Nederl.* 3. deel. pag. 28. doet. De auteur schryft verders het bezegelen eener confirmatie brief van 't jaar 1171, toe aan dien eenen *Henrik*, en wederom aan den anderen *Henrik* de resignatie der Heerlykheit Herpen de anno 1191. sonder dat men tusschen die twintig jaren in eenige documenten of schriften den naam van *Herman* vermeld vind, maar ter contrarie nog wel die van *Henrik*, als op het jaar 1172. by *Matthæus de Nobilitate lib.* 2. pag. 525. Welk diploma, als synde betreckelyk op den Heer van Cuyck, ik niet ondienſtig geoordeelt heb den Leser mede te deelen:

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS ÆTERNÆ LUCIS VERE LUCENTIS. Lucidum & perspicuum eat universis fidelibus, clericis, laicis, tam posteris quam præsentibus, quod ego Godfriedus voluntate Dei Trajectensium Antistes Advocatiam de prædiis ecclesiæ sancti Johannis pertinentibus, quæ sunt in pago, qui *Balgeje* nuncupatur, quam *Henricus de Cuk* Comes Trajectensis diu sibi magis arbitrio voluntatis, quam aliquo titulo juris usurpaverat, divina pietate tandem inspirante resipiens gratuita voluntate mihi resignavit emancipatam, iudicio dictante, secundum beneplacitum meum *Arnoldo* Præposito & suis successoribus ecclesiæ prætaxatæ donando restitui, & restituendo libere donavi, ita ut de cetero nullus advocatus aliquod jus, vel exactionis iudicialiæ, vel postulationis violentiæ in his prædiis vel mancipiis habeat, sed solus Præpositus, cujus interest providere bonis ecclesiæ juxta rationem suæ dispensationis prudenter & fideliter in timore Domini regat & custodiat. Acta sunt hæc in conspectu venerabilis Domini Colonienſis Archiepiscopi *Phylippi*. Anno MCLXXII. incarnationis domini; anno XXI. regni. XVIII. imperii gloriosi imperatoris *Fribरिकi*. Indictione V. episcopatus mei anno. XVII. &c.

Als nog wordt op het 1176. jaar by voorschreven *Matthæus de jure gladii cap.* 22. pag. 361. dit volgende gevonden: Dominus Trajectensis sicut Dominus, sicut pius Ecclesiæ Advocatus accito illustri Comite *Henrico de Chuic* mediatorem se interposuit. . . . *Iwainus* fidejussores dedit dominum *Heinricum* Comitem de Chuic : . . . Waaromme dan ook vermyne 't sekerste te syn met Butkens *trophets de Brabant tom.* 2. liv. 3. pag. 55. & 56. dans la table genealogique des Comtes de Cuyck van dese twee *Henriken* maer eenen, met uytlaetinge van *Herman*, te maken en den selven te noemen *Henrik den tweeden* van dien naem.

(2) Deze

(2) Dese *Henrik* de tweede heeft vervolgens geleefd by tyde van *Goudard* den derden en *Henrik* den eersten; siet voor d'aantekeningen op *Herman* den tweden rakende de titels van *Lotharingen* en *Brabant*. pag. 57. n. 3.

(3) By *Miræus dipl. belg. lib. 1. cap. 67. oper. dipl. tom. I. pag. 188.* Kan gezien worden het diploma *Frederici I. Imperatoris de Heristallo Ecclesiæ Leodicensi oppignorato scriptum anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo primo, indictione quartâ, regnante Frederico Romanorum Imperatore, anno regni ejus vicesimo, Imperii vero decimo octavo. Datum Leodii III. Kalendas Octobris. waar over als getuygen syn: Christianus Moguntinus Archiepiscopus. Arnoldus Treverensis Archiepiscopus. Godefridus Trajectensis Episcopus. Theodoricus Comes de Cleve Adelbertus Comes de Molbach. HENRICUS DE CUKE. . .*

(4) *Albertus* Bischof van Luyk soen van *Herman* den tweden en broeder van *Henrik* den tweden is overleden den 1. Februarii 1200. *Butkens trophees de Brabant tom. 1. liv. 4. pag. 160. Albert Evesque de Liege frere de Henry Comte & Sire de Cuyk trespassa le premier jour de Fevrier de l'an MCC. consommé d'une continuelle & lente maladie & tom. 2. liv. 3. pag. 56. dans la table geneal. Albert de Cuyck Archidiaque puis Evesque de Liege eslu 1196. mourut 1200. Foullon bist. Leod. tom. 1. lib. 4. pag. 299. Obiit Albertus Cuiquutus Episcopus LXIV. Leodiensis anno supra millesimum ducentesimo, Calendis Februariis & tertio nonas elatus est in Lambertianam ædem magnifico funere. Miræi chron. belg. ad ann. 1200. pag. 328. Albertus Cudicensis Ep. Leodiensis 1. feb. moritur. Martene thesaur. anecd. tom. 3. fol. 1426. Hoe dese *Albertus* van Cuyk in Schismate anno 1194. tot Bischof van Luyk verkooren, anno 1196. ingehuldigt, en anno 1200 overleden zij, siet *Alberic. Monach. trium font. in chron. op die gemelde jaaren*, te vinden by *Leibnit. tom. 2. pag. 403. 406. en 421.**

(5) In het geheele Stemma Comitum Loffensium by *Mantelius bistor. Loffens. part. 1. lib. 10. pag. 297. & seqq.* komt geene eene *Gravin van Loon* voor, die ooit aan een *Heer van Cuyck* is getrouwt geweest, maar wel pag. 302. eene *Sophia* uxor *Waltheri de Bertout*, Domini sive Advocati *Mechliniæ*. Dit is ook te sien by *Butkens trophees de Brabant tom. 2. liv. 3. pag. 68. Wautbier Bertbout 4. du nom sire & Advoué du pays & ville de Malines esp. Sophie de Los. Van Loon aloude Holl. Hist. in de gesluchtyft der Graven van Loon 2. deel. fol. 276. Sophia van Loon, Gemaal Walter Bertbout Heer van Mechelen.*

De selve *Butkens* in de meer aangehaalde genealogie der *Graven van Cuyck* schryft: *Henry 2. Comte de Cuyck sire de Herpen & administrateur du Comté d'Utrecht esp. Sophie Dame de Herpen.*

Ik soude geloven, dat *Sophia* Vrouw van desen *Heer Hendrik van Cuyck* is geweest, eene nicht van *Godefrid van Renen* Bischof van *Utrecht*, als blykt uit een brief van dien Bischof van het jaar 1188. (leez met *Matthæus 1178.*) by den selven de *reb. Ultraject. pag. 113. & nov. edit. pag. 135.* alwaar de Bischof onder anderen segt: *Godefridus cognatus meus, vel quicumque de fratribus suis, filiis scilicet Sophie neptis meæ & Henrici de*

Kuc primogenitus tunc erit. Met dese heeft hy apparent Herpen ten huwelyk bekomen. Het zy dat die Heerlykheid is beseten door de familie van Renen, en dat dese *Sophia* is geweest een broeders dochter van voorsz. Bisschop Godefrid van Renen, of wel dat *Helewigis*, suster van dien Bisschop, is getrouwt geweest aan den Heer van Herpen, en alsoo die Heerlykheid is gekomen aan Hendrik van Cuyk door syn Vrouw *Sophia* van Herpen of *Sophia* van Renen.

(6) Dit verhaalt Thomas de Rouck *Nederlandschen Heratld. 1. deel. cap. 8. pag. 235.* geheel anders in deser voegen: Hendrik den eersten die den titel van Hertog van Brabant met die van Lotheryck voerde, nam ten houwelyck, Vrouwe Machtelt, des Graven van Bolonien dochter, daer hy by ghewan ses kinderen, Henrick de Grootmoedighe, die naer hem Hertoch wierde anno 1235; Godevaert Heer van Loven; Maria, ghetrouwt met den Keyser Otto den vierden; Margarita, ghetrouwt met Geerard, Grave van Zutphen; Aleyde, met Lowys, Grave van Loon; Machtelt met Floris, Grave van Hollandt; ende by syne tweede huysvrouwe, Maria van Vranckryck, twee dochters, Elizabeth, ghetrouwt met den Heere van Dinslaken, oudsten soon van Diderick den vierden, Grave van Cleve; ende Maria, sonder oir.

Schoon de Rouck hier maar noemt ses kinderen soude nogtans gemelden Hertog Hendrick by syn eerste Vrouw Machtelt seven kinderen ge-teelt hebben volgens het Graffschrift te vinden by *Diveus rer. Brab. lib. 10. in fin. pag. 115.* Butkens *traph. de Brab. tom. 1. pag. 197 & seqq.* *Le grand theatre sacré de Brabant. tom. 1. pag. 94.* Van Gestel *bijl. Mech. tom. 1. pag. 150. & 151.*

• Dit epitaphium luyd aldus by Diveus:

Brabantinorum Dux, regni Marchio, morum
Regula, iustorum speculum, vindieta malorum;
Flos patriæ, pax Ecclesiæ, clypeus viduarum,
Spes veniæ, vas munditiæ, tutela minorum:
Hic primus jacet Henricus Dux ordine quartus
Cui conjunx bina, Machtelt prior, inde Maria:
Septenam prolem genuit prior, ultima binam.

Waar op hy, *pag. seq.* vervolgd; Porro Mathildis hæc, erat filia Mat-thæi Comitis Bononiæ, qui frater erat Philippi Comitis Flandriæ: unde genuit septem, liberos; Henricum, Gothfredum, Mariam Ottonis Imperatoris, Mathildem primum Palatini, dein Florentii Hollandiæ Comitis actres alias, unam Ottonis Gelri, aliam Avernorum Comitis uxorem, ac tertiam; quarum nomina non reperi: Maria secunda uxor, erat filia Philippi Regis Francorum, mater duarum filiarum, quarum una Theoderico nupsit Cliviæ Comiti, vid. Haræi *annal. Brab. in vita Henrici I. in fin. pag. 250.*

Butkens segt *loc. sup. cit.* La Seconde femme du Duc Henry I. fut Marie fille de Philippe dict l'Auguste Roy de France, laquelle il epousa en l'an MCC. XIII. étant lors veuve de Philippe de Flandre Comte & Marquis

quis de Namur & Sire du pais d'Alost, & de cest Princeesse procrea nostre Duc tant seulement deux filles. Elle mourut envers l'an MCC. XXVI. & fut enterrée en l'Eglise de S. Pierre à Lovain, du costé de Mathilde sa premiere femme & l'on voit sur la tombe aussi sa figure, tenant en la main droïste une couronne, pour marque qu' elle estoit fille de Roy.

De aftekeningen deser tombe en vanden Hartog Hendrik I. konnen gezien werden op de vooraangehaalde plaats als mede het gemelde grafchrift, nogtans met enige verschickinge der versen, als beginnende met het vyfde en eindigende met het vierde vers.

(7) Butkens *tropb. de Brab. tom. 1. liv. 4. pag. 149.* Henry Comte & Sire de Cuyck de l'adveu de *Sophie* sa femme & d'*Albert* leur fils resigna en l'an MC. XCI. en mains de nostre Duc tout son Allieu de *Herpen*, & le dist Duc le rendit au dict *Sire de Cuyck* & a son fils pour estre tenu de lui en fief, & en recompense de ce donna le Duc au *Sire de Cuyck* quarante marcs de Cologne, avec la disme a Hese que semblablement ils receurent à hommage, à telle condition, que si le dict *Sire de Cuyck* decedat sans laisser fils, en tel cas sa fille succederait en tout ce que dessus; & s'il ne laissât aucun enfant, les dicts biens viendroient à celui à qui avant sa mort il en auroit fait assignation ou legat, & s'il trespasât sans en avoir disposé, lors son plus prochain heritier lui succederait es dicts biens, sauf en tout ce l'usufruit à sa dicté femme sa vie durant.

Het diploma hier van, voor soo verre 't in *Miræi donat. Belg. lib. 2. cap. 69. oper diplom. tom. 1. pag. 555.* gevonden wordt, is van desen inhoud:

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit tam præsentibus quam futuris, quod Dominus *Henricus de Cuyck* allodium de *Herpen* cum omnibus suis appenditiis, Uxore ejus *Sophiæ*, & Filio ejus *Alberto* principaliter consentiente, Domino *Henrico* Duci Lotharingiæ donavit; & idem in feudum ab eo ipse & Filius ejus receperunt. Dux autem, in recompensatione in prædictæ Donationis, quadraginta marcas nummorum Coloniensium ipsi dedit. Insuper decimas in Hese cum omni integritate, quæ eam possedit, prædicto *Henrico* & *Alberto* filio ejus in feudum concessit. Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini millesimo centesimo nonagesimo primo. Hujus rei Testes de Familiâ Ducis fuerunt,

Arnoldus Grimbergenfis,
Reinerus de Heverle,
Arnoldus de Wesemale,
Willelmus Rus,
Gerardus de Huldeberga,
Willelmus de Walem,
Walterus de Remenna,
Vulnus de Levario,

De familia Domini HENRICI DE CUYCK,

*Theodericus de Batenberch,
Robertus de Liite,
Egenus de Harem,
Hubertus de Ruselems,
Warnerus de Teruene,
Albertus de Langele,
Godefridus de Herpen,
Hermannus de Loen, & alii complures utriusque partis.*

Siet ook Butkens tom. 1. liv. 4. pag. 149. & 150. alwaar dese namen, hoewel eenigfints anders, mede te lesen syn.

By Miræus dipl. Belg. lib. 2. cap. 65. & 66. oper. dipl. tom. 1. pag. 290. & 291. & in bish. Episcop. vol. 1. pag. 258. worden nog twee diplomata gevonden, de welke ik als streckende tot ophelderinge der historie van de Heeren van Cuyck, nodig geacht hebbe alhier woordelyk te laten volgen.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Albertus de Dintere tradidi me ipsum Ecclesiæ S. Mariæ in Berna, & quidquid habere visus sum in vicinia Curiz, quæ vocatur Bernehefe, & universas possessiones agrorum meorum, & dimidietatem paludis quæ vocatur Loesbruc, cum libera potestate communis usus in aquis, & pascuis, & silvis, in Hefewich.

Et quia hæc à Domino Henrico de Kuc feodaliter tenebam, ipse autem à Duce Lovaniensi, & transferre in alienam potestatem per me ipsum, legitime non poteram, allodium meum, in medelæ loco, memorati feodi Domino Henrico confirmavi.

Quod in usum Ducis suscipiens, proprietatem ejus Duci legaliter assignavit, in die S. Servatii, apud villam, quæ vocatur Orschot. Dux vero jus suæ proprietatis, quod in meo feodo apud Bernehefe habebat, Ecclesiæ Bernensi condonavit, & Zalam ejus, in eodem loco & die, Dominus Henricus de manu Ducis, ad usum Ecclesiæ, suscepit, in præsentia bonorabilium Virorum istorum,

*Domini ALBERTI DE CUCK, filii Domini HENRICI,
Theoderici de Herlar, Huberti de Hefewich,
Wilbelmi Comititis de Megem, Anselmi de Wilde,
Walteric Bac, Henrici Schuketi.*

Ubi autem prædicta bona in Bernehefe Dominus Henricus & filius suus, ad usum Ecclesiæ, unâ cum manu Abbatis Everardi, apud castrum Herten susceperunt, hi sunt testes, qui præsentem fuerunt.

*Henricus de Batenberch, Consobrinus Domini HENRICI
Walterus Alf, Marsilius de Loen,
Wilbelmus Appelgrau,
Egeno de Har, & filius suus Robertus.
Henricus Spiegel, Helias.*

Gesta sunt autem hæc anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo sexto, Imperatore Henrico, Episcopo Leodiensi Alberto, Trajectensi autem Balduino, Duce Brabantie Henrico.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis, amen. Ego ALBERTUS de Kuc omnibus Christi fidelibus, tam posteris quam presentibus in perpetuum.

Cum facta Patrum præcedentium non semper tangant memoriam posterorum, necessarium duximus ex diligentioris stili officio describi, quæ sanctæ devotionis intuitu consummata vigili memoriæ perpetuo expedit commendari.

Hinc est, quod ea quæ devoto inchoata principio dignoscimus, idoneo fine terminare satagimus; scilicet quod quidam liberæ conditionis Miles Albertus de Dintere quantum Curiam in suo allodio apud Bernehefe possedit, in cuius possessionem jure hereditario successit.

Dicta autem Curia hoc jure in silva Dintere huc usque & nunc obtinet & obtinuit, quod ejus incolæ & ligna ardenda, & ligna ædificiis in eodem allodio construendis apta, pro suo placito, ad plenum libere possunt educere.

Porcos itaque domesticos in prælibata silva possunt sine decima nutrire, communibus pascuis pratorum & rivorum, cum suis coheredibus participare; nec super his Domini de Kuc vel alicujus sui coheredis prohibitionem vel gravamen formare.

Alter itaque ejusdem conditionis Miles Almericus de Heswic, apud Bernehefe, Curiam aliam, in suo allodio, eodem jure, quo & prædictus miles possedit; quæ Curia prænominatæ Curie jus in omnibus & per omnia à primo fundamento hætenus quiete obtinuit.

Horum militum uterque utramque Curiam Conventui B. Virginis Mariæ in Berna integrè & irrevocabiliter, Patris mei Henrici consensu annuente, contulit. Conventui quoque prædicto de bonis de Ambershoye collata est dimidia potestas, quæ quælibet Curia pollet.

Contulit etiam dicto Monasterio nominatus Albertus de Dintere medietatem de Lofebruc, tam in arboribus quam in plantis.

Nos autem dictis Eleemosynarum largitionibus nunc, nostri scripti & sigilli munimento, fidele testimonium adhibentes, ea quæ prælibavimus, rata & inconvulsa volumus permanere.

Qui autem sacrilego ausu hæc turbare vel violare attentaverit, Divinæ sententiæ & nostræ animadversioni, usque ad condignam & plenariam satisfactionem, subiacebit.

Dese diplomata in 't Nederduyts overgeset, syn te sien in de Oudheden van 't Utrechtse Bisdom. 3. deel. pag. 54. & seqq. en d'Oudheden en Geschieden van s'Hertogenbosch pag. 523. & seqq. Het contentue van het eerste diploma wordt insgelyks gevonden by Butkens troph. de Brab. tom. 1. liv. 4. pag. 154.

(8) Oudenhoven beschr. der Stad van s'Hertogenbosch bet 26. Hoofstuk. pag. mibi 178. verhaelt het innemen dier Stad op dese manier: Anno 1198. zyn t'samen verbonden Diederich de 7. van dien naam, de 14. Grave van Hollandt, ende Grave Otto van Gelre, Grave Willems Swagher, tegen den Bisschop van Utrecht. Die Grave van Gelre kreeg aan hem alle het Land van Over-Yssel, ende verdreef aldaer des Bisschops Ampt-

lyuden ende Droffaten, ende befette Deventer met syn Volk: Ende die Grave van Hollandt verwoeste alle het Land aan dese zyde van de Yfele, ende ginck liggen voor de Stad van Utrecht rontomme. Onder dese wort de Grave van Gelre onderschept ende gevangen van Hertogh Henrich van Brabant, doen hy totten Roomschen Koninck Otto op een vast gheleyde reyfen soude. De Grave van Hollandt dit verhoorende, brack zyn Leger op voor Utrecht, ende stack alle syn macht te samen, ende quam daer mede voor den Bosch, daer hy met geweldiger handt inquam op den 6. dach van September, ende vinck aldaer des Hertochs Broeder Willem de eerste Heere van Parwys, ende *Henrick van Cuyck* met sommige Ridderen ende Knechten. De Hertogh van Brabant wiert gewaer, ende verlaemde haestelyk syn Volck, ende hadde in syn hulpe den Aerts-Bisschop van Colen, den Bisschop van Ludick, den Hertogh van Limborgh, ende den Grave van Vlaenderen, ende is alsoo den Grave van Hollandt, die op den weghe was om de gevangens te vervoeren, gevolgt, om hem die wederom te benemen. De Grave vernemende dat hem die Hertogh vervolgde, dede van grootmoedicheyt syne banieren ontwinden, ende vertoefde hem tot Outhousden by Heusden ende sette hem daer ter weere, maar int eynde, alsoo de Hertogh hem te sterck van volk was, wierden zy daar gevangen.

Pieter Bor *Gelegentheyt van s'Hertogenbosch* pag. 11. In den jaere 1198. so heeft de Grave Diederick van Hollandt de 7. van dien name, met hulpe van Grave Otto van Gelre, de Stadt van s'Hertogenbosche geweldelick inghenomen, op ten zefsten dach van September, ende heeft daer binnen ghevanghen ghecregen Willem den eersten heere van Parwys, ende *Henrick* heere van Cuyck des Hertogen van Brabants broederen.

Oudenhoven schijnt in de *Beschr. vande Stad Heusden, den druk van 1743.* pag. 190. van gevoelen te syn, dat het selve was voorgevallen in 't jaar 1200. vermits hy aldaar segt: Anno 1200. wierde de Grave van Holland tot Oud-Heusden geslagen ende gevangen vanden Hertoge van Brabant: Het welke naar alle waarschijnlijkheit kort naar het innemen van 's Bosche sal geschiet syn.

Hier mede accordeert *Grammaye Antiq. Belg. in Taxandria.* pag. 4. col. 2. In Urhem (:Sylvamducis:) ad extremum, tam ferro, quam flammâ grassatus est Theodoricus Hollandiæ Comes anno 1200.

Daar tegens verskeren, wederom seer veele anderen dat het selve soude gebeurt syn in den jaere 1202. gelyk *Divæus rer. Brab. lib. 10. pag. 105.* *Haræus ann. Brab. tom. 1. in vita Henrici IV. pag. 239.* *Melis Stoke rymkronyk int leven van Diderik den VII. pag. 64.* *Voss. ann. liv. 2. ad ann. 1202.* *Wilb. Monachi & Procur. Ezmond. chron. in annalib. Mattbei nov. edit. tom. 2. pag. 486.* *Cbron. van Holl. van de Klerck uyt de lage Landen in de aenek. n. 5. en 6. pag. 87.* *Pont. Hist. Geln. lib. 6. ad ann. 1202. pag. 120.* *Slichtenh. Geld. geschied. het selfde boek en jaar pag. 85.* *Vaderl. Hist. 11. Deel bl. 290.* Graaf Dirk belegerde 's *Hertogenbosch*, welke, op den zevenden van Herfstmaand des jaars 1202, aan hem overging. Hy bekwam hier veel buit en gevangenen, en onder deezen, 's Hertogen Broeder *Willem*, en *Henrik*, Heere van *Kuik*.

Maar of dese gevangne Heer *Hendrik van Cuyck* mede een broeder des Hertog-

Hertogen van Brabant is geweest, soo wel als de Heer van Parwys, dan niet, syn het de Schryvers in verre nae niet eens.

Voor d'affirmative syn Divæus. *lib. 9. pag. 99. in fin.*: Gothfredus tertius Dux Brabantie Uxores duas habuerat, Margaretam filiam Comitiss Limburgensis Henrici; unde Henricum genuit, Albertum Episcopum Leodiensem & Aleydam. Ea mortua, filiam Comitiss Lossensis superduxit, è qua sustulit Gulielmum primum Parvisii Dominum, & Henricum Dominum de Cuyck: ad quem, quo jure hoc Dominium pervenerit, nondum reperi.

Idem *lib. 10. pag. 105.* Obsidebat tum Ultrajectum Theodoricus Hollandie Comes qui fortunâ Ottonis intellectâ, soluta obsidione, cum omnibus viribus, Brabantiam ingreditur, ubi subitâ invasione Boscoducis capto, Gulielmum primum Parvisii Baronem, & Henricum Dominum de Cuyck fratres Ducis cum ingenti præda abegit.

De Hollandische Chronyk 14. divis 10. cap. Die Grave van Hollant brack op van zynen belege vander Stadt van Utrecht, ende stacalle zyn macht te samen van vele goeder mannen Edele ende onedele, ende quam daer mede voor Tshertoghenhofsche, daer hy met geweldiger hant in quam op ten vi. dach van September, ende ving aldaer Willem denersten, Heere van Parwys, ende Henrick van Cuyck des Hertogen van Brabants broederen met sommighe Ridderen ende knechten.

Pontan *hist. Gelr. lib. 6. pag. 120.* Hollandie Comes, qui Ultrajectum obsidebat, cum Othonis Gelrie Comitiss fortunam intellexisset, solvit continuo obsidionem, ac toto cum exercitu, ut vinculis liberaret sororium suum Othonem, Brabantiam ingressus est, direpto prius atque incenso Thielensi municipio, quod tum erat Brabantie ditionis. Inde subitâ invasione Busco Ducis capto, Gulielmum primum Parvisii Baronem & Henricum, Cuyckie dominum, fratres Ducis, cum ingenti prædâ Comes idem abegit. Siet insgelyks Slichtenhorst 6. B. pag. 85. Schriv. *Oud Batav. op Diderik den VII.*

Le Roy *grand theat. prof. de Brabant. liv. 1. pag. 6.* Godefroi III. dit au Berceau, Duc de Lothier & de Brabant, Marquis du St. Empire, Epousa en premieres nôces Marguerite fille de Henri Comte de Limbourg, de laquelle il eut Henri & St. Albert Evêque de Liege & Martin. Et en secondes nôces il s'allia à Imaine fille du Comte de Los, de laquelle il eut Guillaume premier Seigneur de Perwez, & Henri Seigneur de Cuyck.

Ende voor de negative schynen te wesen: Miræus *notit. Eccles. Belg. cap. 82. oper. dipl. tom. 1. pag. 696.* Godefridus III. in cunis vulgo dictus ex Margarita, Henrici Ducis Limburgensis filia, genuit Henricum successorem, S. Albertum Episcopum Leodiensem, & Aleidem Othoni IV. Imperatori nuptam. Ex altera conjuge Imagina, Ludovici Comitiss Lossensis filia, procreavit Gulielmum primum Pervessii Dominum. Et in addit. ad cap. 136. tom. 1. pag. 731. Imaina, filia Ludovici Comitiss de Loz, fuit secunda uxor Godefridi III. Lotharingie ac Brabantie Ducis: Et peperit Illi Filios duos Gulielmum & Godefridum, dictos de Lovanio; quorum prior Dominia de Perwez & Ruysbroek in Brabantia, à Patre suo obtinuit, & longam posteritatem reliquit. Tho

Thom. de Rouck *Nederl. Mer.* op de hier voor gemelde plaats: Hertoch Godevaert den derden, of in de wieghe genaamt, nam te wyve voor syn eerste huysvrouwe, Margarita, Hertoch Henrik van Limbourchs dochter, daer hy aen gewan twee soonen, Henrik, die naer hem Hertoch wierde; Albert, Bisschop van Luyck: ende by syn tweede wyf Imaine van Loon, twee soonen, *Willem Heer van Perweys, en Godefroy van Loven:*

Melis Stoke pag. 64.

Oec was hem ghebanghen comen
Des Hertoghen broeder Willem /
Ende die Here van Cuijk met hem /
Ende Ridderen ende andere liede.

Voss. *annal. lib. 2. ad ann. 1202.* Hollandiæ Comes Sylvamducis aggre-
ditur, infessam Ducis Brabantiae fratri Wilhelmo Parvifio, & Henrico Cui-
censi Cæsium quicquid in armis erat, direpta urbs, Ducis-
que fratri cum Cuiensi vincula injecta sunt.

Bekæ *chron. in vita Theodorici secundi Episc. XXXII.* Theodoricus Hol-
landiæ Comes volens Ottonem Geldriæ suum complicem eruere de priso-
ne Ducis, dissolvit obsidionem ab urbe Trajectensi, ac oppidum Ducis,
quod dicitur Buscum armipotenter intravit, Wilhelmum fratrem Ducis,
ac Henricum de Cuyck complurimosque milites cepit. vid. etiam Hedæ *bijf.*
Ultraj. pag. 185. Matthæi *analekt. nov. edit. tom. 2. pag. 486.*

Butkens *tropheüs de Brabant tom. 1. liv. 4. pag. 136.* Enfants de Gode-
froy III. Duc de Lothier & Comte de Brabant & d'Imaine de Los sa se-
conde Femme:

Willlaume de Lovain Sire de Perweys & Ruschebrouc,

Godefroy de Lovain est expressement qualifié frere de Henry I. Duc
de Lothier & de Brabant en Charte de l'an MCC. XX. par la quelle le
dict Duc avec son fils le Prince Henry ratifie & confirma la donation de
quarante & deux bonnieres de terre qu' Olivier de Sottegem avec Pe-
tronelle fille au Chastelain de Bruxelles avoit fait à l'Abbaye de Vorst;
sur la fin de laquelle lettre sont nommés tesmoins Godefroy frere du Duc
Henry, & son fils Godefroy, Enguerand Perweys

De selve Butkens pag. 161: Le Comte d'Hollande quitta subitement le
siege d'Utrecht & se vint jecter sur la ville de Thielt qu' il print & fit con-
sommer par le feu, de la mit le siege a la ville de Bois-le-Duc, qu' il
pressa avec telle force & deligence, qu'en peu de temps elle fut rendue à
sa volonté, faisant entr' autres prisonniers Willaume Sire de Perweys fre-
re du Duc, & Henry sire de Cuyck, qui y estoient entrés pour la defen-
dre.

Ondertusschen soude my (: salvo meliori :) verbeelden, dat dese duyter-
heyt is veroorsaekt geworden, doordien en de Hertog Henrik de I. van
Brabant, en dese Heer Henrik de II. van Cuyck, beide een broeder heb-
ben gehad, genaemt Albertus die geweest is Bisschop van Luyck, en die mal-

malkanderen syn opgevolgt, vervolgens dese twee *Albertusen* voor een en de selve persoon nemende, soude daer uyt profluieren, dat de *Hertog van Brabant* en den *Heer van Cuyk* broeders moeten geweest syn; maar die wederom considereren, dat de eerste is geweest *Albertus Lovaniensis* broeder van den *Hertog van Brabant* en de andere *Albertus Cuiquius* broeder van *Heer Hendrik van Cuyk* en alsoo twee differente personen, sullen het tegendeel seer gemakkelyk begrypen. vid. *Foullon bist. Leod. tom. 1. lib. 4. pag. 287. & 295.* *Knippenbergh Histor. Ecclesiast. Ducatus Geld. lib. 4. cap. 10. pag. 161.* *Ægidius aureæ vallis relig. by Chapeauville in gestis Pontif. Leodiens. tom. 2. pag. 134. & 186.*

(9) *Principum Imperii epistola de Othonis IV. Imperatoris electione, anno 1198. data ad Innocentium III. Papam* kan gesien worden by *Miræus dipl. Belg. lib. 1. cap. 74. oper. dipl. tom. 1. pag. 194.* in 't eynde van welken brief dese navolgende ondertekeningen gevonden werden:

Ego Adolphus, Colonienfis Archiepiscopus, elegi & subscripsi.

Ego Berardus, Paderbornenfis Episcopus, elegi & subscripsi.

Ego Thietmarus, Mindenfis Episcopus, elegi & subscripsi.

Ego Witticbindus, Corbeienfis Abbas, elegi & subscripsi.

Ego Gerardus, Tudenfis Abbas, elegi & subscripsi.

Ego Heribertus, Werdenfis Abbas, elegi & subscripsi.

Ego Henricus, Dux Lotbaringia, qui & Brabantia, Marchio Romani Imperii, elegi & subscripsi.

Ego HENRICUS COMES DE CUKE consensi & subscripsi.

De meer geallegueerde *Butkens* schryft *tom. 2. liv. 3. pag. 55.* En l'an MC. XCVIII. *Henry* qualifié Comte de Cuyck, signa les lettres envoyées au Pape Innocent III. sur l'élection faite d'Otton IV. Empereur, signe evident de la grandeur & eminente qualité de ce seigneur, puis qu'il avoit part à l'élection de l'Empereur comme membre de l'Empire. Siet den selven *tom. 1. liv. 4. pag. 194.* *Miræi chron. Belg. pag. 328.* *Van Loon bistor. bewys pag. 36. en 255.*

Dese *Henrik* van Cuyk schynt behalven syn soon *Albert* noch eene dochter gehad te hebben, die getrouwt is geweest aan *Hugo van Voorn*, Borchgraaf van Zeeland. Want *Gouthov. Chron. van Holland pag. 144.* getuigt, dat dese *Hugo* getrouwt heeft des *Graven* *Dochter van Kuick op de Mase.* Verders heeft *Matth. in Dedicat. ad Anonymi Chron. Brabant. in fine* een verklaring uitgegeven, waar in verzekert word, dat *Haren Dirck de Borchgrave van Leyden*, die broeder was te *Kuick* (een kleyn-zoon van desen *Henrik van Cuyk*;) en *Hugo van Heenvliet* (een zoon van *Hugo van Voorn*;) susters en broeders kinderen waren: Men soude dan haar verwantschap dus kunnen stellen:

*Henrick Heer van Cuyk
S. Vr. Sophia van Renen of Herpen.*

<i>Albert Heer van Cuyk en Herpen.</i>			<i>Juffr. N. van Cuyk trouwt Hugo van Voorn. Burggr. van Zeeland.</i>	
<i>Henrik Heer van Cuyk</i>	<i>Renier Hr. van Her- pen</i>	<i>Dirk broeder te Cuyk tr. Christina Bu- rchgr. van Leyden.</i>	<i>Henrik van Voorn Burchgr. van Zee- land.</i>	<i>Hugo Heer van Heemvoliet.</i>

Albertus de Cuyk heeft (1) geleefd by tyde van Henderikus de eerste tot tyde Henderiks de tweede en derde (2) van dien naam Hertogen van Brabant, en heeft naegelaten drie soonen (3) als Hendricum, Regnerum (4) en Theodorum (5).

A A N T E K E N I N G E N.

Op

A L B E R T U S.

(1) *In not. ad Miræi donat. Belg. lib. 2. cap. 69. oper. dipl. tom. 1. pag. 555. staat. Ab isto Alberto alius fuisse videtur Albertus de Cuyck anno 1194. in Episcopum Leodiensem, jubente Cælestino 3. Papâ, Namurci electus anno 1196. ab Aigulpho Archiepiscopo Colonienſi consecratus & anno 1200. defunctus. Alius, inquam fuisse videtur, juxta diploma anno 1196. scriptum, & lib. 2. diplom. cap. 65. editum; in quo Albertus de Cuyck Henrici filius, & Albertus Episcopus Leodiensis, ut duæ diversæ personæ memorantur.*

(2) Wanneer men Butkens mach geloven, soo soude dese Albertus in den jaare 1233. gestorven syn volgens de genealogische tafel der Graven van Cuyk, *Tropbets de Brab. tom. 2. liv. 3. pag. 56.* geproduceert: *Albert Sire de Cuyk & de Herpen mourut 1233. de welke vervolgens de dood van Hendrik den I. Hertog van Brabant niet kan beleefd hebben, synde eerst overleden den 5. November 1235. vid. van Gheftel bijf. Mechl. in decan. Lovan. pag. 151.*

(3) Dit komt over een met de Gemelde Genealogische tafel van Butkens.

(4) De selve Butkens *d. tom. pag. 161.* schryft: *Le pays de Herpen fut doné en partage à Renier de Cuyck fils d'Albert susdict, qui avec son frere Henry de Cuyck, est nommé sur l'an MCC. XXXIV. en certaine lettre la quelle parle ainsi. Gilbertus, Miles, de Tilborgh, nobilis vir. Testes*

... Testes hujus donationis facti sunt hi, Arnoldus, de Wefemarle, HENRICUS & REYNERIUS MILITES DE CUICK.

(5) Bockenberghii *Batav. & Fris. prisci Reg. & Lugd. Bat. & Wassen. Heroum hist. & geneal. pag. 127.* Christina Castellana de Leyden anno millesimo ducentesimo quinquagesimo primo Theodorico, Cuquensis Domini Germano fratri, in matrimonium tradita.

Het soude by tyde van desen *Albertus* gebeurt syn, dat eene *Arnold* van Cuyck het *Burggraafschap van Utrecht* aan den Bisschop hadde overgegeven.

Buchelius in *not. ad Bekæ chron. litt. e. pag. 49.* scribit: Cuyckii Burchgraviatum & comitum civitatis Trajecti: aliquamdiu possederunt: quod jus tandem, cum controversum ipsis esset, *Arn. de Kuc* (cujus extant ea de re literæ:) omne remisit: Ottoni Episcopo anno 1220.

De Heer Grefsiervande Water *Groot Utrechts Placcaatboek. 3. deel. pag. 63.* *Arnold van Cuyck*, heeft dit *Burggraafschap* in het jaar 1220. aan Otto den tweeden, Bisschop van Utrecht overgegeven.

Butkens *trophees de Brab. tom. 2. liv. 3. pag. 55.* *Arnou de Cuyck* vendit en l'an MCC. XXIV. a Otton Evesque d' Utrecht, le droist Comital qu'il avoit en la dicte ville & Diocese, avec la Comté de Rumingen, qui en dependoit.

Welgemelde Heer Grefsiervande deelt ons *diß. lib. pag. 49.* den brief van de-
se overdracht mede:

Dilectis in Christo Prælati & fidelibus Ecclesiæ Trajectensis, tam nobilibus quam ministerialibus, hoc scriptum visuris A. de Kuc salutem & dilectionem. Notum vobis facimus & publice profiteamur, quod nos Comitatum & Rumingam & omnia jura, quæ nobis adscriptimus in Trajecto, vel de jure habuimus, Venerabili domino nostro Ottoni, Trajectensis Ecclesiæ Episcopo, pro ducentis libris Monetæ Trajectensis vendidimus, memoratæque Ecclesiæ resignavimus, libere in perpetuum possidenda, omni jure & actione super præmissis tam pro nobis quam heredibus nostris absolute renuntiantes: eo salvo, quod homines, qui jure fidelitatis nobis tenentur, retineamus. Dicitus vero Dominus Episcopus sumnam prætaxatam in festo Beatæ Walburgis, post consecutionem hujus scripti proximo nobis persolvat. Quod si non fecerit, singulis annis in festo sanctæ Walburgis viginti libras de Theloneo apud Renen nuncio nostro faciet exhiberi, donec ducentæ nobis libræ persolvantur. Ad hujus igitur facti confirmationem hanc paginam conscribi & sigilli nostri appensione fecimus roborari. Datum apud Zeist anno incarnationis Domini MCCXX. quarto Idus Martii. Testes sunt hi, Theodoricus Præpositus Daventriensis, Bernardus Præpositus Embricensis, Theodoricus sancti Johannis, Andreas sanctæ Mariæ Decani Trajectenses, Balduinus Comes de Benthem, Theodoricus de Alten, Giselbertus de Amestel, Hermannus de Vorst, Theodoricus de Bouckhorst, Fredericus de Thinhethe, Arnoldus de Almelo, Fredericus Rethinc, Arnoldus Loef, Alpherus de Rentheke, & plures alii.

Ontrent de enkelde A. in desen brief komt my eene speculatie voor, of

K 2 men

men door die A. niet ALBERTUS in plaatte van ARNOLDUS of ARNULPHUS (:zeggende van Ryn in de voorrede op de Oudheden van Kennemerland n. V. *Aarnout* op zyn Latynsch *Arnulphus*;) behoorde te verstaen, om redenen dat in geen schriften of brieven, en selfs niet in de hier voor op *Hendrik* den tweden aangehaalde diplomata, soo wegens de resignatie en beleninge der Heerlykheid Herpen, als de gifte van Albert Heer van Dintere aan de Abdy van Berne, en de daar opgevolgde bevestiginge door *Albertus Heer van Cuyck*, de naem van *Arnoldus* of *Arnulphus* de Cuyck gevonden werd, waar uyt men soude konnen infereren, dat het niet denkelyk is, dat *Hendrik* de tweede meer soons ter dier tyt sal gehad hebben, synde sekerlyk *Godefridus*, van wien in den hier voor pag. 65. aangehaalden brief van Bisschop Godefrid van Renen gementioneert word, bereyts overleden: Schoon Butkens d. tom. 2. pag. 65. nog van eenen *Arnou* en *Thierry* spreekt, behalven dat ook voor den naam van *Albertus*, elsdoen synde geweest den regerenden Heer en oudsten der familie, de presumtie soude milliteren.

Echter laete het selve seer gaarn aan het wyser oordeel vande Liefhebbers der Oudheden over.

Hendricus de Cuyk heeft geleefd by tyde van Henderik de derde en Johannes de eerste (1) Hertogen van Brabant, en hem is gevolgt synen soon Johannes.

A A N T E K E N I N G E N

Op

H E N R I C U S . D E N I I I .

(1) Hendrik de 3. moet ook geleefd hebben by tyde van Hendrik den 1. en Hendrik den 2. van dien naem Hertogen van Brabant, gelyk boven op Albertus van Cuyck uyt Butkens is aangetoont. Ziet pag. 74. n. 2.

By Bockenbergh in de voorgenomde historie en genealogie der Burggraven van Leyden pag. 128. vind men dit vetustissimum Burggravium diploma:

In nomine Domini, Amen. Ego, HENRICUS DOMINUS DE CUYCK, notum fieri volo omnibus præsens scriptum visuris, quod contuli dilectæ meæ Christinæ Castellanzæ de Leyden bona sua, quæ jure feudali a me tenet, in tali forma: si contigerit eam mori sine filio legitimo, filia sua legitima feudaliter obtinebit. Ut ratum permaneat sigillo meo roboravi. Acta sunt hæc anno Millesimo Ducentesimo Quinquagesimo primo, feria quinta, ante festum Mariæ Magdalene.

Waar op hy vervolgd: Annis sedecim Cuquensibus id jus, donec ipso Henrico, Anno circiter Millesimo Ducentesimo Sexagesimo Septimo (:ut colligo;) bona privilegiaque sua non sine fraudis suspicione alienante, Principi Hollandiæ cessit. Van

Van Ryn in de voorreden op de Oudheden van Rhyndland schryft ontrent het recht der Burggraven van Leyden aldus; *Christina*, de dochter vanden Burggraaf Jacob, stont onder de voogdy van Graaf Willem II. welke Willem het rechtsgebied over Leiden, 't welk de Burggraven te voren vry en onafhankelyk bezeeten hadden, aan *Dideryk van Kuick*, *Christinaas* Gemaal, te leen heeft opgedragen. Of hy dat met recht of onrecht gedaan heeft, zal ik daar laten; hoewel dat *Bokkenberg Prijsi Batav. & Frisiz Reges* pag. 127. het duidelyk genoeg als eene ongeregtige zaak doet gelden.

Op welke aangehaalde plaats dese woorden tusschen een parenthesis gevonden werden: *Servant sibi Guilielmo Rynlandiam, cum ante Lugdun liberum bohenus imperium, Domini Cuquensis clientelæ addixerat.* Soo dat Bockenbergh niet segt, dat Graaf Willem de tweede het regtsgebied over Leyden aan *Dideryk van Cuyk Christinaas* gemaal te leen heeft opgedragen; maar dat hy Leyden of het Burchgraafschap van Leyden, eertyds vry eigen goet leenplichtig gemaakt heeft aen de *Heeren van Cuyk*, en dat *Christina* selfs, niet *Dirck* haar gemaal, het van *Henrik Heer van Cuyk* te leen ontfangen heeft, en daar op laat hy de hier boven aengehaelden leenbrief selfs volgen.

Johannes de Cuyk (1) heeft syn Lant en Heerlykheyt van Cuyck met de tollē immediatelyk van 't Roomsche Ryk te leen gehouden, en syn stad van de Grave voor syn vry allodiael goed beseeten, soos syn Voorouders ook altyt gedaan hadden (2). Syn eerste Huysvrouw is geweest Johanna van Ginnig dogter van Heer Wemmer van Ginnig Heer van Hoochstraten (3), en is derhalven na doode van voornoemde Heer Wemmer geworden Heer van Hoochstraten (4) en Vorsele &c. Hy heeft by deze synē Vrouw gehad drie (5) soonen, te weten Hendricum, die binnen de Stad Maastrigt, de selve stad door de Luykenaaers Ao. 1304. (6) beleegert synde, ongelukkig met een pyl verwont en gedoot is: Otthonem die hem gesuccedeert is, en Johannem Proost van St. Servaas binnen Maastrigt en van St. Peter binnen Loven (7). Den bovengemelde Heer Jan heeft Ao. 1285. syn Stad Grave seer versterkt en gefortificeert, en houdende de partye vanden Hertog van Brabant, daar uyt den Grave van Gelder den oorlogh aangedaan, die de selve met groot getal van Volk van over de Maas heeft komen belegeren, maar siende het secours vande Brabanders aankomen, hebben hun leger opgebroken (8). Een weynig daar na heeft voornoemden Heer Jan met assistentie van-

de Vryheeren van Heusden en Arkel ontrent Drielaan de Gelderse slag geleverd, daar in de Gelderse de nederlaag kregen en den voorschreven Heer Jan victorieus gebleven is (9). Den voorschreven Heer Jan, is ook Ao. 1288. onder de voornaamste geweest in de vermaarde slag van Woeringen (10), soo Hertogh Jan van Brabant de eerste van dien naam gehad heeft tegen den Grave van Luxenburgh, den Grave van Gelder en meer andere Graven en Heeren, in welken slag den Grave van Luxenburgh dood gebleven, en Adolphus van Nassou namaals Rooms Keyser is gevangen geworden. Syn outsten soen Henderik de Cuyk is voor den aanvang vande voorschreve slag door den Hertogh van Brabant Ridder gemaakt, en heeft in deese slag van weegenden Hertog van Brabant de linker vleugel van de batalje gecommandeert, en groote oorzaak geweest door syn kloeke daaden dat de victorie aan de syde van Brabant gebleven is. Hij heeft 1296. wegens den voorsz. Hertogh gecorrespondeert met Heer Gerrit van Velsen (11) om Graaf Floris van Holland gevangen te krygen, die Gerrit van Velsen, als hy des niet volbrengen konde, vermoorde. Hy is dan by den voorschreven Hertogh in groot crediet en aanzien geweest, gelyk mede syn voorouders en nakomelingen om haar hooge afkomst en kloeke daaden (12) geweest syn, waar door sy onder alle Bannerheeren van Brabant de eerste cessie of suffragie gehad hebben, daarin alle Bannerheeren overtreffende. Syn tweede huysvrouw is geweest Juttha van Nassou (13), dog het schynt hy daar by geen kinderen verwekt heeft. Hy heeft met syn voorschreve tweede Huysvrouw binnen de Stad Grave gefondeert een Canoniksdye van ses in 't getal met een Decaanichap ter eere van St. Elisabeth Graafinne van Turingen, ook de Kerk aldaar de voorschreve Elisabeth toegewyt (14): apparentelyk om dat dese syn Huysvrouw is geweest van de afkomst van de voorschreeve Landgraafinne Elisabeth (15). Ofen dat hy ook stifter van de voorschreve Kerk is geweest en vinde ik niet. Gelyk getal van Canoniken had men ook aldaar in St. Joris Capel (16) op 't Casteel.

Het misvalle den Leefer niet, dat ik hier by voege seekere uyt het latyn getranslateerde annotata soo de selve Canoniken na syn

syn doot tot syn lof en eer in haar anniversaria of Register defunctorum hebben aangetekent.

Van

JOHANNES HEER VAN CUYK

Stigter van dit Collegie.

In den jaare na de geboorte onses Heeren 1308. den 13. July is godvrugtig gestorven Johannes der Duytscher Ordre soldaat, Heer van Cuyk, Edelman. Hy was een man vol van ingeboore wysheyt, en van God in syn leeven met soo veel gratien begunstigt, dat hy by al de weereld roem en eer hadde: Want door rypheyt van verstant en goet beleyd heeft selden iets qualyk gedaan, maar altyt vromelyk. Hy was soo groot in dit Leeven dat de Princen en Baronnen wyt en breet syn Helm gebruykten, ten lesten is hy in de Batalie met die van Vlaanderen tegen Koningh Philippus van Vrankryk in de tweede atacque gebleven (17). In dien slag verloor den Koning seventien hondert Edele in 't getal. Wat dient meer van deesen Heer van Cuyk geseyt: Hy was een soeten vertreder der procesfen, en onder den twedragtigen een Vreede en eendragts versterker; want hy heeft veel goets gedaan en in syn leeven volbragt soo nog blykt, want hy heeft gefondeert en begiftigt alhier tot Grave een Canonisie; alwaar hy met de grootste eer onder 't voordragen van wapen en schilt is begraven, dat syn Ziele door de Barmhartigheyt Gods mag rusten in Vreede. Amen.

De stad heeft ook Ao. 1290. waarschynlyk door des voorschreve Heer Jans intercessie van Graaf Floris van Hollant geimpeetreert het privilegie dat haar Poorters en Borghers met haar goederen tol vry syn door geheel Hollant en Zeelant, siet No. 6. 't welk hun ook Ao. 1421. by Johan Paltsgrave op den Rhyn Grave van Hollant in der tyt siet No. 7. en wederom Ao. 1427. by Philippus Hertog van Bourgondien als Grave van Hollant ter instan-

instantie van Hertog Arnoud van Gelder is geconfermeert. liet No. 8. En ook Ao. 1481. No. 9. by sententie van den Hove van Hollant speciaal geconfermeert (18). Den voornoemden Heer Jan van Cuyck heeft sub No. 10. Ao. 1294. het gashuys tot Grave begiftigt met de helft vande novaal thienden in de dorpen en Parochien van Cuyk, van Beugen, van Meere en van St. Jansbeek met haar aanhangfelen, en d'andere helft aan den Rector van de Parochien daar die vallen, dog dit heeft het gashuys nu niet meer. Heer Jan heeft nog sub No. 11. kort voor syn doot Ao. 1308. de stad Grave, mitsgaders de dorpen van Beugen, Brakel, Cuyk, Kerklinden, Beers, Mil en Eesscharen int Nederampt begiftigt met de Gemeente soo daar in gelegen syn en nog by hun gebruykt werden. Hy heeft ook een Dogter gehad genaamt Margriet, die ontrent Ao. 1290. of een weinig bevooren troude met Jan de agte Heer van Heusden (19).

A A N T E K E N I N G E N

Op

J O H A N N E S D E N I.

(1) Scriver. *beschr. van oudt Batav. pag. 272.* Daer is ook verschenen van des Hertoghen wegen van Brabant de Grave van Cuyck. Met naeme, soo ik raem, *Jan d'eerste* van dien name. Want ick vinde dat genoemd wort tusschen de jaeren 1290. ende 1308. *Jan Heer van Kuyck.*

(2) Dit gesegde van den auteur wordt genoegsaem bewaerheyd door het geschrift gemaekt tusschen Otto Heer van Cuyck en Jan Hertog van Brabant, waar by de Heer van Cuyck syne stad Grave als syn vry eigen goed met al syn toebehoren int geheel aan voorschreve Hertog van Brabant overlaet, en van den selven wederom te leen ontfangt: mitsgaders door de investiture van Keyser Lodewyck, die het Land van Cuyck, als wefende een Ryxleen, aan gemelden Otto opdraegt, vid. Pontan. *Hist. Gehr. lib. 6. pag. 193. & 194.* en hier onder in het leven van dien selven Otto Heer van Cuyck. num. 3.

Dese diplomata schynen nu int geheel te contrarieren aan het geene sommige schryven, dat, namentlyk *Herman* de tweede van dien naem Grave van Cuyck, na des Keyfers Lotharius doot, vafal van den Grave Diderik van Holland is geworden, ten sy men wilde seggen, dat de volgende Heren van Cuyck haar van die vafallage door de tyd ontdaen hebben, ofte wel het sentiment van Mieris *Bissch. munten en Zegels van Utrecht*

trecht pag. 149. aanneemen, te weten, dat *Herman van Cuyck* en deszelfs Broeders met Graaf Dirk bevreedigd zijn; op voorwaarde nogtans dat het land van *Cuyk* een Leen van 't Keizerryk zoude zyn; want ondersteld, dat het Land van *Cuyk* ten tyde van *Herman* den II. bereits een Ryksleen was geweest, soo hadde, volgens het gevoelen vangem. *Mieris Verbandeling over de Leenroerigheid van het Graafschap in Holland. in de aanmerkingen pag. 67.* die Heer *Herman* het zelve Land aan eenen vreemde Heer, (: als Grave *Diderik van Holland*;) niet konnen verbinden, zonder uitdrukkelijken last van den rechten Leenheer.

(3) *Butkens trophées de Brab. tom. 2. liv. 3. pag. 145.* Jenne Dame de Hoogstraten fut Mariée à Wennemaer de Gimnich, Sire de Kerpen, ils laissèrent deux filles; l'aînée, Jenne de Gimnich, fut Dame de Hoogstraeten, Voorsele, Meer &c. & fut donnée en Mariage à *Jean*, Sire de *Cuyck*.

(4) *Le Roy grand theat. prof. de Brab. part. 1. pag. 44.* Hoochstraten capitale de la Majcurie de ce nom & bourg celebre: autrefois honoré d'être d'ancienne Baronie, & à présent de celui de Comté. Ses plus anciens seigneurs étoient de la maison de Gimminich, ou Gheminich, de qui cette seigneurie passa par mariage à *Jean* seigneur de *Cuyck*, de cette maison de *Cuyck* en celle de Borselle, en suite à celle de Culenburg, & de là en la maison de Lalaing, dont le dernier Comte étant mort le 21. Juin 1691. elle vint à sa sœur veuve de N. Rhingrave. vid. *Gramaye Antverpia. cap. 11. Butkens troph. de Brab. tom. 2. pag. 145.*

(5) Dat *Johannes* nog een Soon, *Wilhelmus* genaamt, moet gehad hebben, is af te nemen uyt het kort begrip eenes briefs van *Johannes van Nasfauw xxxix.* Bischof van Utrecht, te vinden in not. *Buchel. ad Bekæ chron. lit. T. pag. 97.* in het eynde van welken de Bischof segt: *Insuper rogamus Magnificos & nobiles viros consanguineos & affines nostros dilectos, videlicet dominos Florentium Hollandiæ, Reinaldum Gelriæ, Theodoricum Cliviæ Comites, Jobannem dominum de Kuuck, Henricum & Wilhelmum ejus filios milites, quatenus una nobiscum promittant & se obligent ad observanda prædicta &c. in quorum omnium testimonium sigilla nostra &c. datum anno Domini MCC. nonagesimo quinto.*

Dit kort begrip is insgelyks vertaald te sien in *Bat. Sacr. 2. deel. pag. 201.* alwaar in de aantekeningen n. 1. gefegt wordt: Men siet ook uyt den openbrief van deezen Bischof, die hier in de beschryvinge van syn leven staat aangehaalt, dat hy behalven den Geldersman noch *Floris V.* Graaf van Holland, *Dideryk* Graaf van Kleef, *Johannes* Heer van *Cuyk* &c. onder syne bloedverwanten of aange trouwde magen heeft gerekent.

Maar wanneer men de Genealogie van *Buckens troph. de Brab. tom. 2. pag. 57.* wilde opvolgen, souden aan dese vier soonen, te weten *Henricus, Wilhelmus*, (:die nogtans aldaar niet vermeldt werd:) *Otto* en *Johannes*. Prooft van Maastricht en Leuven, noch al vry wat te kort komen, doordien hy aldaar als kinderen van desen *Johannes* Heer van *Cuyck* noemt de naartvolgende:

Henry de Cuyck, reçut l'ordre de Chevalerie à la bataille de Woeriringen 1281. tué au mois de Juillet 1304. à Maastricht.

L

Otton,

Otton, Chlr. Sire de Cuyck, Zeelhem, &c. Vendit la souveraineté de la ville de Grave à Jean 3. Duc de Brabant en l'an 1323. il esp. 1. Jenne Dame de Heverle. 2. 1333. Jenne de Flandre fille au Sire de Tenremonde Veuve de Gerard Sire de Dieft, il mourut peu après 1350. Sans enfans.

Jean de Cuyck Sire de Hoogstraeten & puis de Cuyck esp. Catharine de Berthout fille de Henry Berthout dièr Bebbeken. Il mourut 1354.

Wenemaer de Cuyck dièr de Hoogstraeten. 1336.

Gerard de Cuyck Prevost de Lovain.

Agnes de Cuyck esp. Henry de Leuwenborg. Il mourut 1342. Elle 1345. Giffent à Heysterbach.

Jean de Cuyck Sire de Mirop. 1350. esp. Marie de Berlaer. Il mourut 1354.

(6) Foullon *bist. Leod. tom. 1. lib. 5. in vita Theobaldi Barrensis Episcopi LXXIV. ab Ao. 1303. ad An. 1306. pag. 379. scribit. In obsequiis sagittâ transfixus occubuit Guilielmus Cuiquii Comitiss filius natu maximus, Brabant Duc inter familiarium intimos.*

Hocsemius bij Chapeauville in *gest. Pontif. Leod. tom. 2. pag. 343. Anno Domini 1303. mense Julio pro parte Ducis Dominus Wilhelmus primogenitus Domini de Cuc strenuissimi viri summi Ducis Consiliarii sagitta percussus interlit.*

Butkens. *liv. cit. tom. 1. liv. 4. pag. 354. Au mois de Juillet de l'an MCCC. IV. le Sire de Puifoye sous quelque pretexte vint mettre le siege à la ville de Maestricht du costé de Wyck. Le Duc y envoya en diligence le Sire de Cuyck & quelques Chevaliers de remarque, qui avec les bourgeois defendirent fort bien la ville, mais le malheur voulut que Henry fils aîné du Sire de Cuyck fut tué d'une fleche en certain rencontre, ce que les nostres sentirent grandement, parce qu'il estoit brave Chevalier & de grande attente.*

(7) Dat Johannes de I. heeft gehad een soon, genaamt Johannes, die in't jaar 1308. geweest is Proost van St. Servaes tot Maestricht en tot Leuven (Offchoon hij op de lyst der Proosten van Leuven nogte bij van Gestel *bist. Mech. tom. 1. pag. 149. nocte dans le grand theat. Sac. de Brabant. tom. 1. pag. 92. ontrent dien ryd gevonden werd:*) blijkt uyt de donatie vande gemeente in't Nederampt van Cuyck, gegeven in't jaar ons Heeren 1308. des Saturdays naar het seelt van Paesschen, hier achter te vinden onder No. 11, aldus beginnende: Nos *Johannes dominus de Cuyck universis presentes litteras visuris & auditoris cupimus esse notum, quod nos de consensu & libera voluntate collateralis nostræ dilectissimæ Juthæ Dominæ de Cuyck nec non filiorum nostrorum Johannis Sancti Servatii Trajectensis & Lovaniensis Ecclesiarum Præpositi & Ottonis domini de Zeelhem militis, ac nepotis nostri Johannis de Cuyck omnem communitatem nostram &c.*

(8) Butkens *dièr. livre pag. 305. & seq. Jean Sire de Cuyck & de Hoochstraete avoit tres bien fortifié sa ville de Grave, & comme il entendit que les treves estoient rompuës, il passa la Meuse & ravagea plusieurs Villages au pais de Gueldres, le Comte Raynaud pour prendre sa revenge vint avec*

avec son armée en intention de forcer la place & la reduire en cendres; mais le Sire de Malines envoya en toute diligence son fils Wauthier Berthout le jeune & Arnou de Gaesbeke Sire de Breda, avec leurs bannieres & bonnes troupes au secours du Sire de Cuyck & de sa Ville de Grave, lesquels firent si bons devoirs, que le Comte de Gueldres n'osa passer la Meuse ains se retira ayant perdu un tres-bon Chevalier nommé Tielman de Scinne.

(9) De selve Butkens pag. 307. Le Sire de Cuyck se mit en Campagne avec sa Banniere & tout ce qu'il avoit seu joindre, & appella à son secours le Sire de Heusden, qui sous sa Banniere mena tres-belle compagnie de Chevaliers sçavoir est: Jean Sire de Heesblien, Arnou Sire de le Sluse, Thiery de Heusden & autres: Jean Utenhoute vint aussi se joindre à lui avec ceux de Breda: de sorte que le Sire de Cuyck osa bien presenter la bataille au Gueldrois, non obstant qu'il fut bien en plus grand nombre: enfin l'on vint aux mains, & fit bien combattu d'une part & d'autre, mais le Sire de Cuyck obtint la Victoire, & fist prisonniers Otton Sire de Bueren un notable Baron, avec Alard Sire de Driele, Wauthier de Soelen, Rodulf de Haegt, Henry & Rolof de Cock Chevaliers & quelques autres.

Slichtenhorst *Geld. gesch. lib. 6. pag. 103.* schryft wegens het gepasfeerde in Gelderland aldus. Wanneer 'er een opschorting van wapenen was geskoten tusschen den Hertog van Brabant en den Grave van Gelder, soo heeft Reynald middelwyl (: om allenthalven vrienden aen te winnen, ofte immers syne voorige Vyanden gedwee te maeken:) door toedoen van Floris van Holland, naer een langh-wyiligen haet eene vrede ingegaen met syn nabuer Jan Heer van Cuyk. Edog dat tegen den uytgang van 't bestant en van 't jaar de Geldersche in den aanvangh des volgende jaars een inval gedaen hebben op des Brabanders Landen over Maes. Dan alsoo de bevelhebber der Stad Grave uyt den naem van den Hertogh met sterke rotten uytgaende de Betouw niet alleen en doorliep, maar ook zonder tegenweer tot voor de poorten van Arnhem zich quam vertoonen, was Reynald genootsaekt tot bevryding van de Betouw in eygen hoofd zich daer te laeten vinden, ende de Stadhouderfchap van Limburg aen Walraven broeder vanden Lutzenburger zoo lang te beveelen. Dewyl hy dan Thiel, eene vande vermaerste sterkten van 't Betouw-eyland bestormt, ende na de verovering doende is met alles te verwoesten, word hy door het schielyk overkomen van die vande Grave in zyn loop gestuyt en afgekeerd. vid. Pont. *Hist. Geln. lib. 6. pag. 162.*

(10) Vele Schryvers vermelden van dese Slag van Woeringen, als onder meer anderen Divæus *rer. Brab. lib. 12.* Haræus *in anal. Brab. in vita Joan. I. ad ann. 1288.* Miræus *in chron. Belg. pag. 347.* Pontan. *Hist. Geln. lib. 6. pag. 202.* Slichtenh. *Geld. Geschied. 6. boeck pag. 104. & seqq.* Maar Butkens *trophées de Brab.* beschryft de selve wel het breedvoorigste, hy segt dan rakende den Heer van Cuyck *tom. 1. pag. 312.* Notre Duc anima les siens par une harangue qu'il leur fit, deduisant en

icelle l'équité de sa cause & l'injustice des ses adversaires, & rapportant à leur memoire les beaux & valeureux faïts de leurs ancêtres, & plusieurs victoires par eux obtenus, Dieu secondant l'animosité de leur courage; ce qu'il fit avec une si naïve elegance & par des raisons si bien ageancées, que toute l'armée proposa de plustot perdre la dernière goutte de Sang, que de se laisser vaincre: apres cela le Duc donna l'ordre de Chevalerie à plusieurs Nobles de sa troupe, entre lesquels furent Henry Berthout dict Bebheken, Gerard fils au Sire de Jauche, Louis Berthout de Berlaer, Arnou de Steyn, Henry fils au Sire de Cuyck. . .

Pag. 313. Encor estoient en l'escadron du Duc Godefroy Comte de Vianden Sire de Grimberges, Wauthier Berthout Sire de Malines, Arnou Sire de Dieft, Jean Sire de Cuyck, Robert Sire d'Afiche, Jean Sire d'Arckel, Jean Sire de Heusden. . .

Pag. 314. Les Sires de Cuyck, d'Arkel & de Heusden ses tenoient sur les aîsles & combatoient tres bien, mais ils furent assaillis par une multitude si grande, qu'on les eust retranché de l'escadron, ne fut esté le secours que le Duc leur envoya en diligence.

Et pag. 320. Jean Sire de Cuyck qui devoit avoir rang entre les premiers fermerat le discours de nos Bannieres, la sienne estoit armoyée d'or à deux fasces de guelles & huit merlettes de mesme mises en ourle sur l'or, il menoit en sa route deux Barons relevés Jean Sire d'Arkel & Jean Sire de Heusden, desquels les Bannieres estoient suffisamment fournies de tres-braves Chevaliers, le premiers portoit d'argent à deux fasces rebretesquées de guelles, & le second d'or à la roue de guelles; au commencement de la bataille ils furent attaqué si rudement que le Sire de Heusden fut emporté prisonnier & quelques sergents tués, mais ils se defendirent si bien, que les ennemis furent repoussés avec notable perte: la Banniere de Heusden ne laissa toutes-fois d'estre portées jusques au dernier, estant defenduë par Arnou Clerc frere au Sire de Heusden & ses cousins Arnou vander Sluse & Thiery de Heusden deux braves Chevaliers, avec autres de leur lignage, mais le dict Thiery fut tellement blessé, qu'il mourut peu apres à Cologne: soubz la Banniere de Cuyck se trouverent aussi des tres bons Chevaliers, comme Alard Sire de Herpen, Herman Chastelain de Leyden ses cousins, Arnou Sire de Steyne, Arnou de Herlaer, Gosuin de Cock & autres.

Miræus verhaelt op de voorgeciteerde plaets in 't kort de reden van den oorlog tuschen Johannes den I. Hertog van Brabant en Reynald den I. Grave van Geldre, deuytkomst van den gemelden Slag van Woeringen en het gevolg van dien In deser voegen: Adulfus II. Comes Montensis ad Rhenum jus omne suum, quod ad Ducatum Limburgensem habebat, vendit & cedit Joanni I. Brabantie Duci. Hinc bellum enatum inter dictum Joannem Ducem & Rainaldum I. Gelriae Comitem: cui posteriori Ermen-gardis Walerami III. Ducis Limburgensis, ex illa stirpe postremi, filia unica nupserat. Ende wat laeger: Joannes I. Brab. Dux & Reinaldus I. Gelriae Comes prope Woringam secundo lapide à Colonia Agrippina, pro Ducatu Limburgensi, prælio in omne ævum famoso decertant. Victoria pro

pro Brabanto stetit. Ceciderunt ex iis qui Gelro adhærebant, Henricus II. Comes Luxeburgensis, cum fratre suo legitimo Waleramo, & duobus fratribus suis naturalibus Henrico & Balduino, Henricus Sifridi Ar. Coloniensis frater, & alii viri nobiles plurimi. Capti Sifridus Archiepiscopus, Reinaldus Gelriæ Comes, Adolphus Nassovius qui postea Rex Romanorum fuit, & Waleramus Falcoburgi dominus. Rainaldus Gelrensis jus omne, quod in Ducatum Limburgensem hætenus prætenderat, postea ejuravit, & agente Philippo Francorum Rege demum liber dimissus fuit.

(11) Rakende de correspondentie van Heer Jan van Cuyck met Geraert van Velsen, en verdere Edelen vind men dit volgende by Melis Stooke door Alkemade uitgeg. int leven van Graaf Floris de V. pag. 117.

Doe si des onder hem twee
Wel zorgen over een /
Leiden si dit te voren doe
Den Heere van Kuuc, die nam daer toe
Den Here van Puyesdem Haren Janne.

Die Here van Kuuc gheloesden daer /
Te doen hebben (:over waer:)
Helpe des Hertoghen van Brabant /
Ende des Gzaven van Vlaenderlant /
Ende des Coninx van Inghelant mede.

Ende op de volgende bladzyde:

Du verstaet (:alhier ter stede:)
Es Heren van Kuucs behendichede.
Hi ontfelde den den Gzave allene /
Dat ne dede anders ghene
Dan hem allen / sonder hi:
Ende ontboet hem; of dat si /
Dat ic ga ter Heren rade /
Daer u of mach comen scade
Nu u lpf / of an u ere /
Ic wil mi (:in allen here:)
Jeghen u daer in verwaren.

Mitsgaders by Petrus Scriverius in syn beschryvinge van Oud Batavien in 's leven van voorschreven Graaf pag. 242. Tot Cameryck, daer Gerrit van Velsen met den Bisschop van Durans uyt des Coninx name van Engclant,

ende met den Grave van Cuyc van des Hertogen wegen van Brabant, met noch twee Raedsmannen des Graefs van Vlaenderen vergaderd waren, is besloten, als dat men Graef Floris levendich vanghen soude, ende senden hem over den Coninck van Engelandt, die hem syn leven langh ghevanghen houden soude, ende men soude des Coninx Swager Graef Jan, Floris soon oversenden in Hollant om de heerschappye te hebben. Verders pag. 273. Tot Cameryck was besloten (als wy hier vooren vermaende) dat men hem levendich in Enghelandt soude oversenden, om daer syn leven langh gevanghen te blyven. Maar het is (cylaesl) anders ghevalen: ende hy is onder de hant jammerlick vermoort:

Die hier omstandiger van sullen begeeren, onderregt te syn, konnende aangehaalde schryvers selver naarsien, en speciael agter Melis Stoke de bylagen betreffende de *samen-sweeringe en uytspattende woede der Hollandse Edelen met de opgevolgde moord van Floris de V. Grave van Holland*. Commelin beschr. van Amsterdam. 1. deel. pag. 56. en verscheide volgende.

Alleen sal ik om syn singulier gevoelen en raisonnement den leseren meede deelen het geene Petrus Opmeerus wegens het ombrengen vange-noemde Graaf Floris in *opere chronographico* pag. 389. schryft: Florentius Comes ducta in uxorem Beatrice Guidonis Dampetri filia Flandra, ex qua undecim liberos tulit, etiam vagis indulgebat amoribus. Voluitque cogere Gerardum Velsium, quem innocuum gladio percussio fratre, post annum captivitatem vinculis liberaverat, matrimonio scorto suo jungere. Recusanti scortum ducere: VELIS, NOLIS, ait, SCORTUM MEUM IN UXOREM HABEBIS. Ubi ergo Velsius duxerat Gerardi Wordeni filiam, Gisberti & Arnoldi Amstelatorum cognatam, misit eum Comes Florentinus, cum ei à consiliis secretisque esset, aliquo, ut legatione fungeretur ejus nomine. Dum interea uxorem ejus indigne constuprare aggritando scelus Lucii Tarquini scelere scelestius: cum hunc amor illicitus: illum odium & iniquissima vindicta cupiditas eo compulerunt. Querela eadem viro & parenti exposita. Vicit mœrorem Wordenia patientia, cum Lucretia eâ neglecta sibi manus inferret vista à dolore. Vindices pudicitiae ambarum principes ac primarii viri: sed his fortuna secunda afflavit benignius: cum illis adversa procellis persequeretur crudelius. Romani falsa religione imbuti armis Batavi Christianâ pietate insignes consilio contra tyrannidem sunt usi. Etenim conventu habito Cameraci, cui Legati Regis Angliæ Eduardi, Ducis Brabantiae ac Comitissae Flandriae intererant, fuit Decretum ut Florentius captivus mitteretur in Angliam, atque ejus filius Joannes gener Eduardi Regis inde reversus pro patre captivo dominaretur. Egressum ergo ad venandum Comitem armati invadunt, atque captivum, cum eum Caninefates liberare molirentur, interimunt quinto Kalendas July. Cum apud alias gentes Tyrannicidis constituantur ingentia præmia, atque decernantur honores: placuit Hollandis hoc bello persequi, atque in captos tandem acerbissime sentire, & in singulis civitatibus præcipuæ nobilitatis viros interimere magnis cruciatibus. Præcipuè servitum in Velsium Leidis, quem vassalli clavis ferreis stipato per vias pro-

provolverunt. Imo nec innoxilis, ac rerum ignaris parcere placuit, sed omni humanitate exuta præter fas & æquum omnem ferè cognationem præcipuæ nobilitatis Hollandia expulerunt nomine Batavi, re verà immanissimi Tyranni, & Brutorum cognomine multo indignissimi, cum tamen peccata suos tenere auctores, nec ulterius progredi metu, quam reperiatur delictum, moveat Jus. *Cod. de penis L. Sancimus.*

De Heer Professor Trotz stelt rakende Graaf Floris den V. het volgen-
de in *thes. Jur. publ. ad leges foeder. Belg. fundament.*

Th. XVII. Juitas irascendi & tyrannidis Florentium adcusandi causas habuisse nobiles judicamus. Satis hoc evincunt continua & injusta ejus bella, læsa fœderis cum Rege Angliæ initi religio, novi equites in odium antiquæ nobilitatis creati. Injuria, quam Velsenio intulerat, gravissima & durissima conditiones, quas subire coegit Amstelæ & Woerdæ dominos.

Th. XVIII. Cædem vero Comiti illatam jure abominamur poenæque dignos fuisse violentos illos adgressores & occisores nusquam dubitamus; si modo probatum fuerit, legitima remedia adfuisse, illisque neglectis jus sibi ipsis dixisse conspiratos.

Th. XIX. Poenam memoriæ damnata & negata omni posteritati reconciliationis, conspiratione quadam urbana in illos statutam, ut injustam damnamus; nec habuisse potiore nobilium vel civitatum jus, putamus, nisi toto populo consentiente, avitum decus, cujus non fuerant auctores, liberis & innocentibus gentilibus adimendi.

Th. XX. Aequius forsitan Jure Belli civilis agendum fuisset cum occisori-
bus, pro hostibus publicis illis declaratis, qui, digna res est attentione, consentiente Rege Angliæ, duce Brabantia, Comite Flandriæ & insigni nobilium numero, satisfactionem sibi pro tot injuriis temere illatis quaerere conabantur, animum non habentes occidendi, quod necessitate demum & urgentibus armatis accidit & à solo Velsenio fuit perpetratum.

Th. XXI. Studia partium quam maxime tunc temporis viguisse, patet ex reconciliatione Joan de Kuik facta Anno 1300. cum Joanne Comite Hannon. & Holl. Quin & ipsum Angl. Regem Eduard. I. rerum omnium conscium, ipsos illos Nobiles, Joan. I. filium occisi, ad imperium invitantes, licet olim infesto sibi foederi Florentii V. cum Gall. Rege subscripserint, amice recepisse & conspirationem probasse, palam est.

(12) Joannes Dominus de Cuyck, vir tam re militari quam prudentia excellentissimus, Flandris fortissimus Francico bello Ductor extitit. Divæus *rer. Brab. lib. 13. Haræus ann. Brab. tom. 1. pag. 299.*

(13) De vooraengehaelde brief van Bisschop Johannes van Nassauw en de volgende donatie vande gemeente onder No. 11. fouden tot een soort van bewys omtrent dit gelegde vanden auteur konnen strecken.

(14) Wat aanbelangt het sunderen der Canoniksyden met een deken-
schap het toeweyen en sichten der Kerke heb niets sekens konnen ontdecken. Alleen schryft Pontan. *bist. Gelr. ad ann. 1323. lib. 6. pag. 194.* Templum præterea, quod Graviæ habetur divæ Elisabethæ sacrum, exor-
nare exinde idein Brabantia Dux Johannes coepit, constituto sacello &
ara

arā in honorem beati Nicolai, cujus, ut vocant, collationem sibi suisque successoribus reservari solum voluit.

(15) Meyerus *annal. Fland. fol. 70 verso ad ann. 1221.* getuygt van dese St. Elisabeth het volgende: Diva Elisabetha filia Andreæ Regis Ungariæ nupsit Ludovico Comiti Thuringiæ, unde ortus Hermannus Comes Thuringiæ, & pag. 72. *vers. ad ann. 1230. XIII. calend. Decembris obiit sancta mulier beata Elisabetha filia Regis Hungariæ quarto viduitatis suæ anno, & sepulta est Marpurgi quartoque post obitum anno in numerum divarum adscripta ab Gregorio ix. vid. Ant. Matthæum de fundat. & fat. Eccles. pag. 315. Knippenbergh Hist. Eccles. Duc. Gelr. lib. 2. cap. 9. Pistorii rerum German. Scriptores cur. Struvio tom. 1. pag. 1322. 23. 24. & 1371. Miræum in Fast. Belg. & Burgund. pag. 504. & 688.*

(16) By Foppens *biblioth. Belgica. tom. 1. pag. 327.* wordt wel gevonden eene Gaspar Hartevelt *Canonicus Eccl. colleg. S. Catharinæ Gravenfis*, qui scripsit *Chronica Geldriæ*, ende pag. 359. eene Gerardus Rodolphus *Gravienfis Canonicus Ecclesiæ S. Elisabethæ* in patria, qui demum obiit *Canonicus in Ecclesia Colleg. D. Petri Leodii*, circa annum 1594. dog hebbe nergens van Canoniken van St. Joris tot Grave ietwes gelezen. In de pointen van reconciliatie der Stad Grave aan syn Excellentie Graaf Maurits van Nassau by de burgeren der selver stad overgegeven en den 28. September 1602. geacordeert, vint men art. 4. wel vermeldt van de geestelykheyt van beide de Capittelen binnen genoemde Stad Grave, edog al mede sonder naam. *vid. inf. de aantekeningen op Graaf Maurits.*

De selve Foppens deelt ons nog mede *d. tract. tom. 2. pag. 1199.* behalven de twee genoemde Gravenaers, onder de Nederlandische schrijvers dese volgende:

Andreas Helmondanus Philologus.
Antonius Hermannus Gogava, Mathematicus.
Dorotheus Loeffius, S. J.
Gualterus Ruysius, Ordinis Prædic.
Guilielmus Verheyden.
Henricus Ersmers, Monachus Bened.
Henricus Gravius, seu Vermolanus, S. T. D. Ordinis Prædicatorum.
Jacobus Verheyden.
Jacobinus Axonius, J. U. Doctor.
Joannes Piscinarius, Poëta.

Noch segt meergemelde Foppens pag. 711. *Joannes Piscinarius, Gravianus, Brabantus*, edidit *poëmata sacra* Paris. 1538.

Et pag. 754. *Joannes Wierus*, quem Valerius Andreas & Melchior Adamus, *Graviæ* in Brabantia finibus natum dicunt anno 1515, ab aliis tamen è Zelandia ortus memoratur.

Schynende alsulks twee onderscheyde personen van *Joannes Piscinarius* en *Joannes Wierus* te maken.

Daar nogtans voor de werken van Wierus in de beschryvinge van deszelfs

selfs leven dese woorden gevonden werden: In Belgio natum accepimus *Joan. Wierum* Latino cognomento *Piscinarium*, quo apud exteros notior fuit; domo honestissima, patre Theodoro, matre Agnete, sub annum Christi millesimum quingentesimum decimum quintum, in oppido circa Mosam ad Brabantiae limites sito, *Gravia* nuncupato. Siet ook Slichtenhorst *Geld. geschied. 1. boek. pag. 50.*

(17) Door de bataille, van welke in dese anniverfaria gesproken word, kan niet wel een andere verstaen werden, dan die van Kortryk, voorgevallen den 11. July 1302. dewyl na dien tyd by 't leven van Heer *Jan van Cuyck* tusschen de Vlamingen en Franssen geen veldslagen van die consideratie inimmers geen in 't jaar 1308, meer syn geschiet. Siet Meyer. *ann. Flandria fol. 93. & seqq.* Butkens *tom. 1. pag. 352.* Haræus *ann. Brab. tom. 1. pag. 295.* alwaar hy echter, gelyk ook Divæus *rer. Brab. pag. 134.* den 11. Augusti in plaats van July steld.

Op wat fundament hier nu bygevoegd wordt, dat *Joannes* Heer van *Cuyck* in de tweede attacque in een bataille met die van Vlaenderen tegen Koning Philippus van Vrankryk soude gebleven syn, kan ik niet bezeffen, terwyl geen schryvers van het sneuvelen van Heer *Jan van Cuyck* de minste mentie maken, ende boven dien Meyer *fol. 108. verso* schryft. Anno 1304. Post pacem ac discessum ab *Isaluz*, statim octo electi arbitri qui de multa pecuniaria, ut dictum erat, statuerent: Pro Rege erant *Ludovicus Eburonicum Comes Regis frater, Robertus Dux Burgundiae, Amedæus Comes Sabaudiae, & Joannes Comes Druidum.* Nostri autem quatuor minoris dignitatis erant equites *Joannes Cuycus* exter Brabantus genere, *Joannes Gavernus Toparcha Scornacius, Gerardus Maurus Præfectus Castri Gandensis & Gerardus Toparcha ad Zotteghem.* Siet ook de chronyk van Vlaenderen, 1. deel. cap. 39. pag. 451. Oudegherst *annales de Flandre Chap. 141. pag. 234.*

Den selven Meyer *fol. 111. ad annum 1308.* Sub idem tempus *Joannes Cuycus* vir gravis & prudens, sed exacta ætate diem suum obiit. Erat ex nostris arbitris unus, sed semel duntaxat, aut ad summum bis interfuerat ubi de pacificatione agebatur. Chron. van Vlaend. 1. deel. cap. 40. pag. 457. Oudegherst *d. lib. pag. 236.*

(18) Dese sententie, met weinig onderscheyt, kan ook gezien worden in Kemps beschryving der Stad *Gorinchem* en de Lande van *Arkel.* pag. 396. Siet den selve mede pag. 348. & seq.

(19) Vinde in de respectieve geslacht rolle der Heeren van Heusden wel, dat *Johan* de VIII. van dien naam eerst hadde getrouwt *Margriet* des Heeren van *Kuycks* dochter, sonder nogtanste melden den naam van dien Heer van *Cuyck.* vid. van Leeuwen *Bat. illustr. 2. deel. pag. 984.* Slichtenhorst *Geld. Gesch. 5. boek. pag. 62.* Pontus Heuterus *rer. Burg. lib. 6. pag. 217.* Oudenhoven *besch. vande Stad Heusden pag. mibi. 37. 40. & 49.* Maar Butkens *troph. de Brab. 2. deel. pag. 57.* Steld *Margarete* getrouwt aan *Jan* Heer van Heusden als dochter van *Hendrik den III.* en suster van *Joannes den I.* Heeren van *Cuyck.*

Otto van Cuyk Heer Jans tweede soon is syn Vader in de Heerlykheit van Cuyk en der Stad Grave gefuccedeert (1) met seclufie van Jan van Cuyk des voornoemde Heer Ottens outften Broeders soon, welke syn Vader gefuccedeert is in de Heerlykheit van Hoogstraten. Deesen Hr. Otto heeft twee Huysvrouwen (2) gehad, dan geen kinderen nagelaten. Hy heeft ook syn Lant en Heerlykheit van Cuyk met den Tol van 't Roomsche Ryk te Leen gehouden, en is in der voegen voor hem en syne Erfgenamen Ao. 1324 (3) tot Ceulen door den Keyser Ludovicus daar mede als een Ryksleen geïnvesteert geworden, uytwyfens de brieven daar van gedepecheert, maar die ik noyt heb konnen magtig worden. Hy heeft door gebrek van gelt syn Stad Grave, dat anders syn vry allodiaal goet was Ao. 1323. overgegeven aan Hertog Jan van Brabant voor 5000. pont swarte Tournouisen (4), een grote Tournois gerckent voor sestien denier, waar van hy cerst Ao. 1328. op woensdag post Petri en Pauli Apostolorum is betaalt geworden (5), dog met beding dat hy de selve stad vanden Hertog te Leen soude houden. Hy heeft siet No. 12. Ao. 1320. de Stad haar Rechten en Privilegien geconfermeert en in soo ver verbeterd, dat hy de Borgers in de Stad en binnen de vryheit van de Grave tot Schepen vonnisse soude setten, en daar buyten tot sulke die vonnis te wyfen bevoegt waaren. Voort dat sy hem in syn heyrvaarden souden dienen, invoegen de Steden van Gelderlant haaren Heer dienen, en soo sy voor Hem in anderen Heeren heyrvaarden gebruykt wierden, dat sy dan souden wesen in synen kost, en eyndelyck dat hy haar met geen schattingen of beede soude belasten. Hier uyt is ligtelyk af te neemen hoe souverain die Heeren en wederom hoe slaafs onderhoorig de onderdanen dies tyts nog geweest syn. Deesen Otto heeft mede delimietscheydinge of palinge gemaakt tuschen de Stad Grave en des Abts van Merrienweerts goederen, uytwyfens de brieven, die men segt op St. Servaasdag Ao. 1333. daar van gemaakt te syn. Welke deeses Abts goederen, en waar de brieven hier gemelt geweest syn, of nog syn, vinde ik niet: maar 't schynt my apparent, dat tyde deesen Ottonis gemaakt syn de palingen en het gescheyt tuschen 't Lant van Cuyck en 't Lant van Herpen nu
resort

resort van Ravestein, doemaals behoorende de Heeren van Valkenburg, mitsgaders vande graspeel. Siet No. 5. want die acte is sonder datum, meldende alleen van voornoemden Heer Otto en den Heer van Herpen, maar niet van eenes Abts goederen, en die daarom soude denken de selve tesyn welke men hier noemt sub Ao. 1333. Hy heeft ook tot Grave het wollenmenst haar keuren en privilegien gegeven (6), want de draperye is voormaals binnen de selve stad heel florissant geweest, vinde die brieven wel aangetekent sub Ao. 1342. 1346. en 1348. maar hebbe noyt geene van die gesien.

A A N T E K E N I N G E N .

Op

O T T O

(1) By Divæus rer. Brab. lib. 16. & Haræus ann. Brab. tom. 1. pag. 357. werd gevonden een gedeelte van een geslacht-lyst der Heeren van Cuyck geheel contrarie aen dit memoriael, sy seggen aldaar: Pervenit tandem hic principatus ad *Henricum fratrem Henrici I. cujus in gestis anni 1202. meminimus. Huic successit Joannes*, dein *Joannes II. qui bello Flandrico clarus oblit anno 1308. post eum Joannes III. qui tempore Joannis III. Ducis defunctus, Ottonem Dominum à Cuyck & Heverlæ, & Joannem Dominum Hoochstrati liberos reliquit:*

De selve Divæus lib. 13. & Haræus pag. 299. schryven: Anno 1308. Oblit *Joannes Dominus de Cuyck. successit huic Joannes filius.*

Pontan. Hist. Geln. lib. 6. pag. 180 ad ann. 1308. Fatalis quoque, præterquam Imperatori Alberto, de quo dictum, annus idem accidit *Joanni Cuykensium Domino, viro militaris rei peritissimo, & qui Gelricis Flandricisque bellis strenuam sæpenumero operam navaverat: successorem is habuit filium cognominem Johannem.*

Slighthorst Geld. Geschied. op bet voorschreve jaar 1308. 6. Boek. pag. 111. Op dit jaer is mede gestorven Heer Jan van Kuyk, een man van kenbaere vroomigheyd, ende die soo in de Geldersche als Vlaemsche oorlogen goede diensten hadde gedaen, achterlaetende tot syn zoon en navolger Jan.

Indien nu de auteur niet klaer (immers gelyk het my voorkomt:) door de authentique stucken onder No. 11. en 13. hier agter gevoegt, quam te bewysen, dat *Joannes*, overleden anno 1308, is geweest de Vader van desen Otto, en Grootvader vanden volgende Heer Jan den tweede, soude hier over al vry wat te speculeren vallen; ondertuschen laete des onangefien, ieder oordelen naer syn goedvinden.

M 2

(2) But-

(2) Butkens *tröph. de Brab. tom. 2. pag. 57.* OTTON Esp. 1. *Fenne Dame de Heverle. 2. 1333 Fenne de Flandre* fille au Sire de Tenremonde.

(3) Defen Leenbrief wordt gevonden by Pontan. *lib. sup. cit. pag. 194.* en luydt aldus:

Ludovicus Dei Gratiâ Rom. rex semper Augustus nobili viro *Othoni de Cuyck* fideli suo gratiam & omne bonum. Licet regalis magnificentia suis fidelibus in conferendis beneficiis se exhibere consueverit liberalem, tamen illos uberiore benevolentie & favoris gratiâ non immerito prosequitur, quos sibi puritatem fidei & indefessam promptitudinem obsequiorum cognovit ferventius observare. Hinc est quod fidelitatis tuæ sinceritatem & grata servitia per te nobis & imperio exhibita & in futurum, etiam impendenda tuis petitionibus favorabiliter inclinati terram *Cuyckensem* cum jurisdictionibus ipsius, telonio & aliis bonis quibuslibet; quæ tui progenitores ab imperio hactenus habere in feudum consueverunt ad te, patre tuo de hoc medio sublato, per successionem hæreditariam devoluta, opido *Graviensi*, quod idem *Otho* ab illustri *Joanne* Duce Brabantie in feudum descendere asserit, excepto; tibi conferimus & te de iisdem infeudamus autoritate regiâ & præsentibus investimus harum testimonio literarum, quas conscribi super hoc & nostræ majestatis sigillo justissimum communiti. Datum in Colonia IV. nonas Martii anno 1323. regni vero nostri anno decimo.

Terwyl uyt Godfrids *bist. Kron. 6. Boeck. pag. 1246.* en *Opmeer op. ebrenogr. pag. 395.* blyckt; quod post interregnum anni unius, mensis unius, dierum viginti quattuor, decimo quinto Kalend. Novembris anni 1314. creatus Ludovicus V. Bavariæ à Moguntino, & Treverensi Episcopo, Volmaro Brandenburgensi atque Joanne Bohemiæ Rege fuerit coronatus, (:Alhoewel hier tegen Struvius in *corp. bist. Germ. tom. 1. pag. 578.* & 580. getuygt, dat Ludovicus Bavarus den 20. October 1314. tot Roomus Koning is verkooren en den 26. November desselven jaers eerst gekroont:) soo vermyne dat den auteur het jaar van 1324. volgens den Romeynschen styl wel gestelt heeft, vid. Butkens *tom. 1. liv. 4. pag. 396.*

De computu Romano & more Gallico vid. Knippenbergh *Hist. Eccles. Ducat. Gelr. lib. 3. cap. 11. pag. 132.* Haræi *annal. Brab. tom. 1. pag. 330.*

(4) Butkens verhaelt *loc. cit.* het volgende rakende de gemelde overlatinge: *Otton* Sire de Cuyck & de Heverle par ses lettres données à Bruxelles jour de la Nativité de S. Jean Baptiste de l'an mcccxxiii. transporta en mains du Duc sa ville de *Graeve* avec tous les droïts, siefs & libertes y appartenantes qu'il avoit possédé en Franc & libre alleu, & le Duc rendit la dicte ville & ses appartenances comme son vrai & propre alleu au dict *Sire de Cuyck* pour estre tenuë par lui & par ses heritiers en sief dudiët Duc au droit de Brabant, & de ce lui fit lediët *Otton* hommage & fidelité. Et en recompense dudiët transport le Duc donna audiët *Sire de Cuyck* cinq mille livres gros Tournois le gros compté à seise deniers; de quoi il donna quittance à Bruxelles lejeudi apres l'ostave de S. Pierre & de S. Paul de l'an mccc. xxviii. Et combien que le *Sire de Cuyck* vendit comme dict est

est son alleu de *Graeve* & en fit un fief de Brabant toutes fois retient il sa terre de *Cuyck* absolument, car par lettre de l'Empereur *Lovis* donnée à Cologne le IV. de Mars de l'an mccc. xxiv. stil Romain est expressement dict, que ledict Empereur donné à Noble homme *Otton* de *Cuyck* pour ses bons & agreables services l'investiture de la terre de *Cuyck* avec la jurisdiction & tollieu & autres bien, tout ainsi comme ses predecesseurs les souloient tenir de l'Empire, & comme ils lui estoient succedés par le trespas de son pere, horsmis la ville de *Graeve* que ledict *Otton* tient en fief de Jean Duc de Brabant.

Het diploma daar van is van desen inhoud: NOS OTHO Dominus de *Cuyck* & *Heverlé* notum facimus universis tam præsentibus quam futuris, quod nos de propria nostra & libera voluntate Oppidum nostrum de GRAVIA, cum omnibus juribus, feudo, attinentiis & libertatibus, ad dictum Oppidum spectantibus seu quocumque modo pertinentibus, quod nostrum verum erat Alodium, in manus illustris ac potentis Principis *Joannis Dei gratiæ Lotharingiæ. Brabantæ & Limburgi Ducis Domini nostri prælibati* portavimus, dedimus & ad usum ipsius ac hæredum suorum omne jus quod habebamus vel habuimus effusitando renuntiamus in perpetuum, nihil juris in dictis, Oppido, fundo, juribus, attinentiis ac libertatibus vel etiam Alodio pro nobis vel nostris successoribus retinendo. Promittentes eidem Domino nostro Duci antedicto, pro dictis Oppido, fundo, juribus, attinentiis ac libertatibus, firmam semper præstare guarandiam, ratam contra quoscumque, & ad hoc obligamus nos, hæredes nostros, bona nostra & hæredum nostrorum singula & universa, ubicumque sint vel poterunt inveniri. Et omnibus præmissis sic factis, idem Dominus noster Dux dictum Oppidum cum omnibus juribus, fundo, attinentiis ac libertatibus tanquam suum verum ac proprium Alodium, nobis in rectum feudum jure Brabantino ab ipso suisque post ipsum hæredibus & successoribus ac nostris successoribus & hæredibus hæreditariè tenendum, habendum atque possidendum concessit, atque suâ propriâ voluntate donavit. Et nos de dicto Oppido, fundo, juribus, attinentiis ac libertatibus, ipsi fecimus homagium & de manibus suis recepimus in feudum, cum nostro juramento ipsi facto de hoc debito & consueto. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum. His vero præmissis interfuerunt *Florentius Bertout Dominus de Mechlinia, Joannes Bertout Dominus de Helmont, Rogerus de Lesdale Dominus de Oirschot & Parcke, Nicolaus de Dorne, Joannes de Raidsboven, Henricus de Meldert, Joannes Meeuwe Dominus de Wavere, Joannes de Kesterbeke milites, nec non Rodolphus Pypenpooy Senescallus Brabantia* tanquam fideles Domini Ducis, ex parte nostra ad hoc specialiter vocati; quibus nos supplicamus ut ipsi sua sigilla cum sigillo nostro, in signum veritatis & causam cognitionis præsentibus litteris apponant. Et nos *Florentius Bertout Dominus de Mechlinia, Joannes Bertout Dominus de Helmont, Rogerus de Lesdale Dominus de Oirschot & de Parcke, Nicolaus de Dorne, Joannes de Raidsboven, Henricus de Meldert, Joannes Meeuwe Dominus de Wavere, Joannes de Kesterbeke & Rodolphus Pypenpooy antedicti*, ad preces prædicti OTTHONIS Domini de *Cuyck* quia omnibus & singulis præ-

M.

missis

missis interfuimus & sic acta fuisse testamur, sigilla nostra cum sigillo suo præsentibus litteris duximus apponenda. Datum Bruxellæ in die Nativitatis Joannis Baptistæ anno Domini MCCC. XXIII. vid. *Miræ. diplom. Belg. lib. 1. cap. 101. oper. dipl. tom. 1. pag. 217. Pontan. bist. Geir. lib. 6. pag. 193. Butkens preuves du liv. 4. pag. 157.*

(5) De quitance der betalinge is te sien by *Miræus d. lib. cap. 102.* en behelst het naarovolgende; NOS OTHO Dominus de *Cuyck* & de *Heverle* notum facimus universis, quod nos de quinque millibus librarum grossorum nigrorum Turonensium (:grosso Turonensi pro sexdecim denariis computato:) in quibus Illustis Princeps JOANNES Dei gratiâ Lotharingæ, Brabantæ & Limburgi Dux nobis tenebatur, eâ de causâ quod Opidum nostrum de GRAVIA (: quod nostrum verum erat Allodium:) ipsi dedimus & in manus suas portavimus, ipsum Dominum nostrum Ducem & suos heredes atque eorum successores quitamus & quitos clamamus per præsentis pro nobis heredibus & successoribus nostris: Recognoscentes nobis ab eodem Domino nostro Duce de prænominata pecuniâ summâ integraliter esse satisfactum, harum testimonio litterarum sigillo nostro sigillarum. Datum Bruxellæ die Jovis post Octavas Petri & Pauli Apostolorum, anno MCCC. vigesimo Octavo.

(6) Uyt de Keuren van Heer *Jan* den tweeden van dien naem Heere van *Cuyck* en *Hoogstraten* aangaande het wollenampt tot *Grave* int jaar 1351. des woensdags nae Remigii gegeven, is duydelijk af te nemen, dat wylen desselfs Oom *Otto* Heere van *Cuyck* daar omtrent bereyts eenige keuren en poinden hadde gemaekt en geordonneert. Siet de stucken en documenten behoorende tot dit memoriael No. 13.

Butkens troph. de Brab. tom. 2. p. 57. OTTON mourut peu après 1350. sans enfans. Immers het blykt uyt sekeren brief rakende de verkopinge van *Breda*, dat dese *Otto* Heer van *Cuyck* des donderdags naer *Paesdach* den eersten dag van *April* int jaar ons Heeren MCCC. L. nog in levende lyve is geweest. *Butkens dist. lib. tom. 1. preuves du liv. 4. pag. 186 & seq.* Hy heeft ook getekent het privilegium datum *Bruxellensibus* à *Joanne III.* *Brabantæ Duce* Ao. 1326. *Haræus ann. Brab. tom. 1. pag. 310.* *Verstock vit. & res gest. Duc. Brab. pag. 187.* Item foedus istum inter *Brabantæ Ducem* & *Comitem Flandriæ*, nec non utriusque *Provinciæ civitates* 1339. *Haræus pag. 320.* *Butkens tom. 1. pag. 427.*

Wanneer tusschen *Eduard* Koning van *Engeland* en *Philips* van *Valois* de oorlog over de opvolging in het Koninkryk van *Vrankryk* gevoert wierd, heeft deese *Otto* Heer van *Quick* de partye van *Eduard* gevolgt, en is hem daarom niet alleen een seker pensioen, so lang hij leefde, door *Eduard* toegesegt, maar ook beloofd, indien hy of zyn vrouw *Johanna* wegens dese verbintenis eenige schade leeden aan haar goederen, die sy in *Vrankryk* besaten, dat te sullen vergoeden. Siet de brieven van *Eduard* van het jaar 1339 en 1340. by *Reimer* in *Adis Angl. tom. II. part. IV. pag. 107. 145. en 149.* in de *Haagse editie pag. 44. 59. en 61.* Hy is ook tot *Arbiter* aangenomen over de begrooting van het pensioen, dat *Jan Hertog* van *Brabant*, sig aan de selfde lyde gevoegt hebbende, daar

voort

voor jaarlyks van Koning Eduard genieten soude in het jaar 1339. Reimer *ibid.* pag. 148. Haagse editie pag. 60. Gelyk Hy dan al mede onder den gemelden Hertog van Brabant tegenwoordig was, doen int voorschreve jaar 1339. Koning Eduard van Engeland vanden optocht der Fransche kennisse gekregen hebbende, hen te gemoet trock. *Haræus lib. sup. cit.* pag. 319. & Verstock pag. 196.

Heer Otto als voorschreve sonder kinderen deser weerelt overleeden, so is hem gesuccedeert Heer Jan, synen outsten Broeder Henderiks soon (1), die Heer van Hoogstraten was, en is van syn Vrouwswegen ook geweest Heer van Asten Meyerye van s'Bosch (2). Waar van daan dat Wenceslaus Hertogh van Brabant hem te geval geconsenteert sal hebben dat de voorschreve van Asten in Gerigtslaaken haar appel en Hof hebben aan schepenen tot Grave (3): ten welken effekte sig in memorie vint, dat nog den 28. Augusti 1548. de Schout van Asten twee vonnissen heeft overgebracht aan den Schout tot Grave, die het door den secretaris dede openen en aan schepenen voorleesen, dan dit is nu al geabrogeert. De schepenen en ingesetenen vant Hollanderbroek (4) nu resort en geincludeert in de gerigtsbanke van Cuyk plagten mede tot Grave't appelleren, dan gaan nu aan de Hoofsbank van Cuyck. Heer Jan heeft Ao. 1351. op woensdag post Remigii die vande Grave het wollen ampt in haar keuren en poincten geconfirmert No. 13. Hy is, siet Oudenhovens beschryvinge van Dordrecht pagina mihi 138. (5) Ao. 1339. een vande voornaamste Bannerheeren geweest, die de tractaten van commercie tusschen Jan Hertog van Brabant en Lodewyk Grave van Vlaanderen betekent en belegelt heeft, waarom diestyts nog van veel aansien Hy heeft vier soonen (6) gehad namentlyk Johannes die hem in de Herlykheyt van Cuyk ende Grave gevolgt is, Hendrik (7) namaals Heer van Hoogstraten en dataan dessels posteriteyt gebleven is, Wemmer Heer van Meeteren en Malfem, en Gerrit Prooft van Loven (8). Hy is Ao. 1357. binnen s'Bosch in de Minnebroederskerk voor 't hoog Altaar begraven (9).

AAN-

A A N T E K E N I N G E N

Op

J A N D E N II.

(1) Het contrarie van dien, namentlyk dat dese Heer Jan is geweest den broeder van den vorigen Heer Otto van Cuyk beweren Butkens trophées de Brab. tom. 2. pag. 57. Simon van Leuwen *Batav. illustr. 2. stuk letter M. het woord Myerop pag. 1016. en den NB. pag. 1018.* alwaar hy schryft: Otto van Myerop, uyt den huysse der baanderheeren van Cuyck, was een sone van Otto van Cuyck, geseit van Myerop, wiens broeder was Raso van Myerop beide sonen van Joban van Myerop, Ridder, die een soon was van Joban van Cuyk Ridder, Heer van Myerop, getrouwt met Maria Berlaer, de welke na de dood van Otto, Heer van Cuyk en de Grave, syn broeder, Heer van Cuyk geworden is, en overleden anno 1354.

Divæus en Haræus schynen mede van dit sentiment te syn op de voort-aangehaalde plaetsen in de aantekeningen op Heer Otto n. 1. pag. 91.

Hier tegen komen met het gevoelen van den auteur over een, voor soo veel dese JAN DE II. aldaar mede gestelt wordt, als een soon van Henricus Heer van Hoochstraten mitsgaders neef en opvolger van gemelden Heer Otto van Cuyk, het *Chronicon Anonymi Ducum Brabantiae ab Ant. Matthæo editum pag. 106. in fin.* in his verbis: Mortuo autem Ottone sine herede frater ejus Henricus dominus de Hoochstraten tres filios habuit, scilicet Joannem, Henricum & Wennemarum. Isti inter se omnia hæc tanta bona partiti sunt: Joannes obtinuit Cuyck & Grave, Henricus in funiculo hereditatis suæ accepit Hoochstraten, Wenemarus habuit Malsen & Mekerem.

Extrait d'une ancienne Cronique escripte en vers Tbois, by voorschreven Butkens tom. 1. preuv. de liv. 4. pag. 144. te vinden. het selve luydt aldus:

Doen Heer Otte van eertrijck schiet
 Geen oere hy achter hem en liet;
 Maer spin broeder zyt seker dag
 Die Heere van Hoochstraten was/
 Hadde dry sonen / dat was warr.
 Jan, Hendrick en Wenemaer:
 Als deser drien sonen Vaeder /
 Ende Heer Otto beyde gaerde
 Dese werelt hadden begeben /
 Soo spin de Heerlicheiden bleven
 Van Cuyck van Grave dat gy wet;
 Van Hoochstraten, Malsen, Meteren met
 Derstoven op dese sonen dreye /
 Jan, Hendric, Wenemaer, en drey

Depl.

Deplden die goeden allegaeder
 Den bleven van Dem ende vaeder /
 En al-te-mael die Heertlichepden
 Hebben gedepld ende gescheppen.
 Die outste broeder Jan beheit
 Cuyk en Graeve in synder gewelt /
 Henric die middelste 't spinte baeten
 Behielt 't lant van Hoochstraeten,
 Wenemaer die jonxste bleef met cere
 Van Malsen ende van Meteren Heere.

Dat Otto Heer van Cuyck en de Grave sonder kinderen stervende de ervenis vande Grave gelaten heeft aen syn Neve Jan van Kuyk, getuygt Slichtenhorst *Gelders. geschied.* 8. boek pag. 163. n. 18.

Pontan. *bist. Gelr. lib. 8. pag. 322.* Otto Gravia ac Cucæ Dominus moriens liberis non genitis, hæreditatem Graviæ reliquit cognato suo Johanni Cucio.

Pont. Heuter. *rer. Burg. lib. 2. cap. 20. pag. 45.* Otto Hervelius Dominus Graviæ ac Cuyckenfis moriens liberis non genitis, hæreditatem Graviæ adiit cognatus ejus Joannes Cuyctius.

Oudenhoven *besch. der Stad s' Hertogenbosche* 26. boofst. pag. mihi 184. OTTO sonder kinderen stervende, maekte de erffenis van de Grave aen syn Neve Jan van Kuyk.

Dus verre accordeert dit wel met den auteur voor soo veel het sentiment raecht, dat dese Heer Jan de tweede, successeur van Otto, is geweest desselfs Neve, en geenfints Broeder; maar de vooraangehaalde Kronyken verschillen hier in vanden opsteller van het memoriael, dat sy, eene generatie overslaende, Jan, Hendrik en Wenemaer seggen kinderen te syn van een broeder van Otto: die volgens het memoriael desselfs Broeders klein kinderen syn geweest;

Dit gevoelen van den auteur is gefundeert op het document onder No. 13. alwaar Jan soon vanden broeder van Otto, en syn opvolger schryft: WY JOHAN Heere van Cuyck en van Hoochstraten, doordien andersints volgens voorschreve chronyken Jan oudste broeder van Hendrik en Wenemaer sig geenfints konde titulieren Heer van Hoochstraten, aangezien die Heerlykheyt aan Hendrik de middelste broeder was toegedeylt.

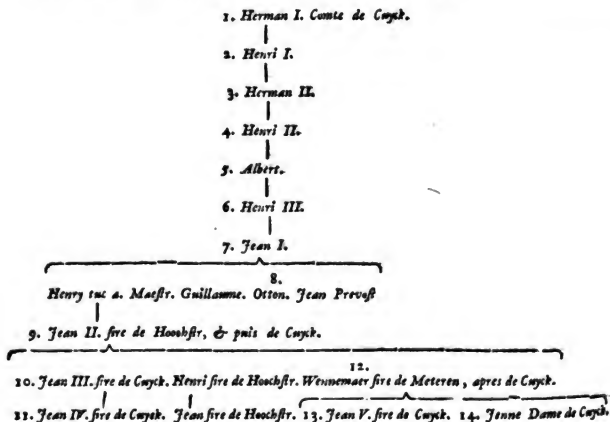
Waarom ik soude denken, dat wegens den korten tyd, dewelke dese Jan de tweede geregeert heeft, de schryvers Jan Klein soon van Hendrik, in syn vaders plaats Jan Soon van Hendrik, sullen genomen, en alsoo van twee Jannen eenen gemaakt hebben, (gelyk ook daardoor veele schryvers tuschen Otto en Wenemaer in plaetse van drie alleen, twee Jannen rekenen:) Het welk ook te apparenter voorkomt, om dat, ingeval men met voorschreve Chronyken Jan, Hendrik en Wennemaer wilde stellen als kinderen van Hendrik broeder van Otto, die volgens Butkens *troph. de Brab. tom. 1. liv. 4. pag. 354.* bereyts in den jaare 1304. was gefneuveelt, Wenemaer

maer van bysondere hoge jaaren soude moeten geweest syn, gemerkt hy den 16. Augustus Anno 1387. nog in levende lyve was, als blykt by het document onder No. 20.

Insgelyks dat niet waarschynelyk is, dat *Jan Soon* van *Hendrik* en successieur van *Otto*, den welke in den jaare 1308. naar alle gedagten meerderjarig is geweest, siet No. 11, int jaar 1364. nog een minderjarige soon soude hebben nagelaten, gelyk te sien is No. 14. en by het *Chron. Duc. Brab. pag. 107.*

Indien nu alleen dese geringe veranderinge in de genealogie van Butkens tom. 2. pag. 57. wierde gemaakt, dat men dese *Jan* de tweede, in plaatse van broeder van *Otto*, stelde als soon van *Hendrik*, soon soude de successie der regerende Heeren van *Cuyk* seer wel volgen, en dan daar uyt te infereren syn, dat voorschreve *Jan* de tweede *Hendriks Soon* en *Neef van Otto* tot syn Vrouwe sal gehad hebben *Catbarina Bertbout* dochter van *Hendrik Bertbout* geset *Bebbeken*, en overleden syn 1354.

Als te sien is uyt dese opvolging der regerende Heeren van *Cuyk* sedert **HERMAN** de I. tot Vrouwe **JOANNA** van **CUYK**.

(2) Soude geloven dat de auteur sich hier abuseert: Want de schryvers seggen wel, dat *Henrik* Heer van *Hoochstraten* is getrouwt geweest aan de dochter van *Piter Cottrel* Heer van *Asten*, maar vermelden nergens van eenen

eenen *Jan Heer van Hoochstraten*, die van syn *Vrouws* wegen ook Heer van *Asten* Meyerye van s'*Bosch* soude geweest syn: waar van infra latius.

(3) De auteur confundeert te deser plaetse schepenen tot *Grave*, met mannen van *Leen* in de *Cuykse kamer*, aan de welke die van *Asten* appelleerden, even'gelyk in vorige tyden vande appellationsbank tot *Cuyk*, en van vonnissen van schepenen tot *Grave* voor en aan Stadhouder en mannen van *Leen* in de *Kuykse kamer* op den sloote tot *Grave* als aan haaren naefsten en oppersten Hofvaert geappelleerd wierd. Siet No. 67. synde de manier van procederen voor die van den Landen van *Cuyk* art. Hoe men een vonnis van *Cuyk* in de *Cuykse kamer* appelleren sal, en No. 68. manier van procederen voor die van de *Grave*. art. Hoe men een vonnis vande schepenen tot *Graaf* aan of in de *Cuykse kamer* appelleren sal. Sulks seggen de *Costuymen en Usantien der Heerlykbeyt van Asten* ook duydelyk art. 13. Den gegraveerden mag appelleren aan syn wettig overhooft, en die *kamer van Cuyk*, en int eynde num. 2. Item refereren wy ons voorts nae den Rechten van onse overbanke en wettig Overhooft tot *Graef in de kamer van Cuyk: Cost. ende Usantien der Hoofst-ad en de Meyerye van s'Hertogen Bosche* door van Beughem. pag. 403. en 418. Christyn *Cost. van Brab. 2. deel. tit. Cost. van Asten* pag. 1030. *Et seqq.*

Mede schynt de auteur sig te abuferen, wanneer hy vermeint dat *Wenceslaus* Hertog van *Brabant* ten gevalle van desen Heer *Jan* de II. geconsenteert soude hebben, dat de voorsz. van *Asten* in Gerigtsaken haar Appel en Hof hadden tot *Grave*, gelet volgens *Butkens troph. de Brab. tom. II. pag. 57. dans la table geneal. des Comtes de Cuyk*. *Jan* de opvolger van *Otto* in het jaar 1354. bereits was overleden, als wanneer *Jan* de III. Hartog van *Brabant*, aan wien's dochter *Wenceslaus* broeder van Keizer *Carel* de IV. is getrouwt geweest, nog in levende lyve was. *Butkens liv. cit. tom. I. pag. 468. Estant depuis le Duc Jean pere de notre Princesse trespassee le V. de Decembre de l'an mccc. lv. elle comme fille aisnee succeda en tous les pais & Seigneuries qu'il avoit possede, & aussi-tost le III. de Janvier ensuivant elle avec le Duc Wencelin son mari firent leur entree solennellement en la ville de Lovain premiere de Capitales de Brabant. Haræus in ann. Brab. tom. I. pag. 328. Wenceslaus Dux, qui Joannam majorem natu Ducis Joannis filiam uxorem habebat, cum uxore Lovanium profectus, mox die tertia Januarii anni 1355. more Gallico ad proximum Pascha excentis, Principatum gentis Brabantie ibi suscepit.*

Noch is my ter hand gekomen eene simpele cople van eene donatie der Heerlykheid van *Cuyk* door voorsz. Keiser *Carel* IV. gedaen aan opgem: synen broeder *Wenceslaus* Hartog van *Luxenburg*, *Brabant* en *Limburg* de anno Domini Millefimo trecentesimo quinquagesimo sexto, mens. *Octobris*; Edog, dewyl de selve met een groot getal fouten is opgevult, hebbe die donatie, in het latyn geschreven, alhier niet woordelyk durven laten volgen. Indien echter by tyts daar van eene ordentelyke cople kan machtig worden, sal ik de selve by dese myne aantekeningen nog voegen.

Struvius in corp. bist. Germ. tom. I. pag. 640. §. XXXIII. Sigt wel: Multas novas dignitates illustres contulit Carolus IV. Wence-

flaum fratrem suum in Comitibus Metensibus a. 1354. confirmavit tanquam Ducem Luxemburgensem, erecto ipsius Comitatu in Ducatum: & in not. n. 74. Extat diploma erectionis apud Aub. Miræum *Diplom. Belg.* p. 215. Ditmarum *notis ad Tescbennacherum* pag. 437. Meibomium *Tomo III.* p. 211. & Leibnitium *Cod. Jur. Gen. p. I.* p. 207. Edm. Dinterum *lib. V. c. XL Datum in civitate Metensi, anno Domini MCCCCLIV. Inditione VII. tertio Idus Martii.* sonder nochtans eenige mentie van voorz. gifte des Lands van Cuyk te maken.

Omtrent de trouw van Wenceslaus en Joanna schynt het Struvius met Butkens, Divæus en meer andere niet eens te syn, schryvende de eerste in *corp. bist. Germ. §. cit.* Hic (:Wenceslaus:) etiam post mortem Johannis Ducis Brabantie filiam ipsius cum Ducatu recepit in conjugem, licet satis senem & ætate provectam.

Ende Butkens *troph. de Brab. tom. I. pag. 467.* La Princesse estant demeurée veuve fut sollicitée par divers Princes, mais Philippe Roy de France mena l'affaire en sorte qu' elle fut accordée en l'an mccc. xlvii. au mois de juing à Wencelyn fils malsné de Jean Roy de Boëme & de Beatrice de Bourbon, qui pour lors n'avoit, l'eage que de douze ans: son frere l'Empereur Charles IV. lui donna en advancement de ce mariage la Comté de Luxembourg, le Marquisat d'Arlon & les Comtés de Chiny, de la Roche & de Durbuy. Et pour honorer le festin de leurs nocces ledict Empereur erigea en titre de Duché la terre de Luxembourg par son diplome donne le xliii. de Mars de l'an mccc. liv.

Mitsgaders Divæus *rer. Brab. lib. XIV. p. m. 164. & seq.* Anno proximo, cum Joannes Dux in ægritudinem incidisset, Lovanii conventu Ordinum diu deliberatum est, cui imperium regionis, si eum inori contingeret, deferretur, filiis ejus paullo antè elatis. Tandem communibus omnium animis, Venceslaus majoris filie maritus, Gelro, & Flandro prælatus est. Sequenti anno Joannes Dux cum se morti jam proximum cerneret, demandatâ Venceslao Republicâ. commonitisque Ordinibus, ut ei uxorque fidi deinceps essent, Nonis Decembris fatis concessit, ætatis anno LV. suscepto, ut Trithemius scribit, habitu Benedictino. vid. Meyer. *ann. Fland. ad ann. 1347. fol. 151. vers. Haræi ann. Brab. tom. I. pag. 327.*

(4) Den auteur schryft int vervolg van dit memoriael, dat het Hollanderbroeck is van 't resort van *Mil*, waaromme gelove, dat hier abusieve de gerigtsbank van Cuyk in plaets van *Mil* is gestelt, gelyk uyt de volgende periode genoegsaem is af te nemen.

(5) Mihi pag. 238. Siet mede Miræi *oper. dipl. tom. I. pag. 323.*

(6) De gementioneerde rym-Chronyk en 't chronicon Duc. Brab. spreken *loc. sup. cit.* maar van drie soonen.

(7) Butkens *troph. de Brab. tom. I. pag. 486.* verhaelt, omtrent het geen hier vooren is aangeraakt wegens een houwelyk met de dochter vanden Heer van *Asten*, het volgende: Le Duc & la Duchesse par leur lettres donnees le dernier de Janvier de l'an 1366. donnerent à *Henri de Cuyk sire de Hoobstraten* tout ce qu'ils avoient au village d'*Asten*. n'y reser-

vant

vant que le droict de Souveraineté & son de cloche, la quelle terre doibs l'an 1362. ils avoient oëtroié à *Pierre Cottrel*, de qui le dist Sire de *Hoochstraten* avoit epousé la fille.

Et *Gramaye Lovanium pag. 10.* Huic radici insitæ plures familiæ, in primis *Couterellorum*, quæ demum clarescere coepit cum *Lovanii Prætorum* habuit *Petrum* eundemque *Astæ* in campania Dominum socerum *Henrici Cucani Hoochstratani* Toparchæ, cui tantam dotem assignavit, quantam petierat.

De welke meerder van desen *Hendrik van Cuyck* Heer van *Hoochstraten* gelieven te weten, kunnen na sien *Divæus rer. Brab. lib. 15. pag. 161.* *Haræus ann. Brab. part. 1. pag. 345. ad ann. 1371.* *Butkens tom. 1. pag. 489.* *Slichtenh. Geld. gesechied. 7. boek: pag. 147.* *Pont. Hist. Gels. lib. 7. pag. 292.*

(8) Om dese jaren werd in de lyst der Proosten van *St. Pieter te Loven*, gelyk die by van *Gestel bish. Mechl. pag. 149.* is opgegeven, geen *Gerrit* gevonden, maar *Butkens dist. lib. tom. 2. pag. 57.* segt: *Gerard de Cuyck* sijn de *Jean* sire de *Cuyck* esp. *Aleyde de Cock.*

(9) Vinde hier niets van, nog by *Gramaye Taxandria cap. 8. pag. 8.* Oudheden en gestichten van *s' Hertogenbosch boofdst. 19. n. 13. pag. 626.* Oudenhoven *beschr. der Stad van s' Hertogenbosche cap. 21. pag. mibi. 117.* *hiltor. Episcop. silvæ Duc. pag. 304.* nogte in het *grand theatre Sacré du Ducé de Brabant, tom. 2. part. 2. pag. 53.* op alle welke plaetsen egter vande *Minderbroeders Kerke* wordt gesproken.

Johannes de Cuyk heeft door kwade menagie en slordig bestuur syner saaken syn Heerlykheyt van *Cuyk en Stad Grave* verkogt aan *Jan Wytvliet* bastert des Hertogen van *Brabant* (1), die de bedonge conditien niet voltreckende, soo heeft Heer *Jan* syn *Stad Grave* en Heerlykheyt van *Cuyk* door behulp der burgers (:die meer haer natuerlyken dan gekogten Heer beminde:) gewapender hand geoccupeert, en daer nae in seker rencontre den voornoemden *Jan Wytvliet* verslagen. Waaron den Hertog van *Brabant* de voorschreve *Stad* ingenomen en met volk beset gehouden heeft, tot dat tuschen hem en Heer *Jan* de saaken geaccommodeert wierden, op conditie dat Heer *Jan* syn *Stad Grave* en *Lande van Cuyk*, andersinteen *Ryksleën* synde, voortaan van den Hertog van *Brabant* te leen verheffen en houden soude. Hy is weynig tyd daar nae overleden nalatende een minderjarigen soon genaamt *Johannes* (2) onder de voogdye van *Diderik van Heurne* Heer van *Perwys* (3) en *Cranenburgh*. Desen *Diderik van Heurne* siet *NÖ. 14.* heeft *Ao. 1364.* de *Stad* by syn hulding

ge haar privilegien geconfirmeert en beſwooren met belofte van den poorteren binnen en buyten tot ſchepen vonnis te ſetten, voorts conform de brieven, die ſy daer van hadden, en in ſpecie den vrydom op den Cuykſen tol voor haar propre goederen, behoudensalleen dat ſy den tollenaer oorlof moeten eyſſchen. Dit vinde ik de eerſte vrydom op den Cuykſen tol, waerom bedenke dat wy uyt dien op den Boxmeerſen niet kunnen vry ſyn (4) ſoo het anders waar is, dat als voorchreve Boxmeer Ao. 1308. al eenen anderen cygen Heer gehad heeft, genaamt Heer Bock. Den voorchreven Diderik van Heurne, ſiet No. 15. Ao. 1367. heeft tegen genot van een vrywillige gifte den borgeren der Stad Grave mede beloofte hun noyt meer te ſchatten, of beede op haar te vorderen.

A A N T E K E N I N G E N

Op

J A N D E N I I I.

(1) *Butkens trophées de Brab. tom. 1. pag. 370.* getuygt wegens het ver-
kopen der Heerlykheyt van Cuyck en de Stad Grave mitsgaders de onheyl-
den daar uyt ontlaeten het volgende: *Jean* Baſtard de *Brabant* ſurnomme
Wyſoliet acquiſt par achapt de *Jean* ſire de Cuyck la dicte terre de Cuyck
avec la ville de Grave, à cauſe de quoy des l'an MCCC. LV. il eſt qua-
liſié ſire de Cuyck & de Blaesvelde aux Regiſtres de Bruxelles, mais com-
me il demeura en faute de ſatisfaire aux conditions traitées ſur la dicte
vente, ou bien que *Jean* de Cuyck ſe repentit d'avoir fait le transport,
depuis grands débats s'eſmeurent à ceſte cauſe, & paſſa la choſe ſi avant,
que *Jean* de Cuyck une nuit entra ſecretement avec quelques gens d'armes
en la ville de Grave, & combien que *Jean* de *Wyſoliet* avec ſes ſiens s'e-
ſtoit mis en armes pour la defence, ſi eſt ce que le dit *Jean* de Cuyck avec
l'intelligence qu'il avoit en ladicte ville s'en rendit le maïſtre, & en ce
rencontre perdit noſtre *Jean Wyſoliet* la vie ayant eſté tué par le dit de
Cuyck, qui depuis parmi certaine compoſition qu'il fit avec la Duchefſe
Jenne obtint derechef la terre de Cuyck avec la ville de Grave. & pag.
506. Mais ceſte mort couſta bien cher au ſire de Cuyck, car ſa ville de
Grave fut ſaiſie par noſtre Duc avec ſes autres biens & tenuë à confiſca-
tion juſques à ce que depuis il trouva moien de ſ'accommoder avec le Duc
à certaines conditions, une deſquelles fut, qu'il devoit prendre ſa terre
de Cuyck en ſemble avec la ville de Grave en ſief de Brabant, & le Duc
prendroit ulterieurement la terre de Cuyck de l'Empire d'ou elle eſtoit
mouvante.

Ende

Ende de meer aengehaelde Rym Chronyk:

Hier nae ober een tpt
 Verhochte Jan des seker zpt
 Die Stadt van Graeve / alsoo hy helt
 Heer Janne van Blaersvelt, &c.
 Als dus Heer Jan van Blaersvelt
 Den Graeve hadde in synne gewelt;
 Oerlogde hier wt met moede hoge
 Van Gelre den Hertoge;
 Maer doen die daegen waeren comen
 Van betalinge / heb ick vernomen /
 En hielt Heer Jan niet zpt selier dag /
 Die voertwaerde so sy besproken was.
 Daerom vergaerde in korte stont
 Heer Jan van Cuyck doe ick u kont
 Haere vriende ende maghe /
 Ende quam tot eenen daghe
 Deymelpck ten Graeve binnen /
 Hy hadde daer vrienden dien minden
 En liever hadden soo my dochte
 't Geboren Heerschap dan 't gekochte.
 Daer nae wan hy borchte en grachte
 Heer Jan van Blaersvelt af met machte /
 Heer Jan van Blaersvelt te dier ure
 Bles doot in dier Schoffelture:
 Aldus Heer Jan van Cuyck behelt
 Den Graeve weder in syn gewelt /
 Als Hertoch Wencelpn dat vernam
 Ende Drou Johanne / waeren sy gram /

Mitsgaders het Anonymi *chronicon Ducum Brab. ab Ant. Matth. edit. pag.*
 107.

Post hæc Joannes vendidit oppidum de Grave domino Joanni de Blaersvelt, qui fuit frater Joannæ Duxillæ, illegitimus tamen; vendidit autem
 certa

certa pecuniæ summa. Sed dum dies perfolutionis advenisset, Ipse Dominus *Joannes* non complevit ea, quæ in pactum venerant. Quare graviter commotus *Joannes* de *Cuyck* convocavit amicos & propinquos, & quodam die venit abscondite in *Grave*, ubi habebat multos sibi faventes. In ipsa autem pugna *Joannes* de *Blaersvelt* mansit occisus. Ista autem dum audissent Dux & Duxissa in gravem iram exarserunt contra *Joannem* de *Cuyck*. Sed boni & potentes viri amici eorum pro pace & concordia se mediaverunt. Et in hanc consensionem res producta est, quod pro morte Domini *Joannis* prædicti daret quandam summam pecuniæ, & non solum *Grave* sed etiam oppidum & terram de *Cuyck* in feudum a Duce reciperet, & exinde servitium sibi præstaret. Sic evasit iram Principis.

(2) Vid. *diß. chron. loc. cit.* ubi: Successu temporis dum hic *Joannes* de *Cuyck* vitam universæ carnis fuisset ingressus, reliquit filium post se, qui etiam *Joannes* vocabatur. Et quia in annis pupillaribus erat constitutus, Dominus de *Parwys* accepit eum & terram ejus in tutelam.

(3) *Peruez*, sive *Perues*, quod *Antonino* in itineralio est *Peruiciacum*, *Gallo-Brabantiae* municipium, titulo *Baroniæ* clarum, potentes olim *Dominos* habuit, ex ipsa stirpe *Ducum* *Brabantiae*: cui stirps *Hornana* successit. Hodie Dux *Arembergici* & *Arſchoti* *Baronatu* *Peruetano* possidet. *Miræus dipl. belg. tom. 1. pag. 302. in not. n. 1.*

(4) Ziet voor pag. 21. in de aantekeningen. n. 11.

Johannes de Cuyk (1) meerderjarig geworden en 't bestierfner saake aangenomen hebbende, heeft Ao. 1375, fiet No. 16. de Stad Grave haar privilegien geconfirmeert Ao. 1376. No. 17. had hy om syn afwezen de Staden Slot van de Grave in bewaring gegeven aen Richard de Kocke Ridder en schout van s'Bosch, welke by voorschreve document onder andere de confirmatie van privilegien belooft heeft. Hy heeft Ao. 1378. No. 18. boven nader confirmatie van privilegien den borgen ook gegeven, dat hy geen guarnisoen in de Stad soude leggen dan met raad van Burgemeesteren en schepenen neven twee eerlyke mannen uyt ider vierendeel, dat hy ook niemant geleyde soude geven dan oircond twee schepenen der Stad, ook in cas van arrest haar buyten de Stad onvertogen regt te doen erlangen. Hy is sonder kinderen nae te laeten in Westphalen doot gebleven voor een Casteel genaamt Engelryk (2) 't geen den Hertog van Gelre belegert had. Nae syn aflyvigheyt is de Stad Grave en 't Land van Cuyk litigicus geworden tusſchen Heer Wemmer van Cuyk des voornoemden Johannes Oom en tusſchen Heer Jan de Cuyk Soone van wylen Hen-

Henderik de Cuyk Heere van Hoochstraeten des voornoemden Heer Johannes oudsten overleden Ooms Soon: dog heeft het Wemmer door behulp van goede vrienden behouden, en van Hertog Wenceslaus en Vrouw Johanna te leen ontfangen (3).

A A N T E K E N I N G E N

Op

J A N D E N I V.

(1) Het is dese Heer Jan geweest, waar van Knippenbergh *bijf Eccles. Ducat. Geld. lib. 8. cap. 9 pag. 289.* schryft: Joannes territorii Cuickenfis Dominus de consensu Episcopi Leodiensis donavit anno 1371. Ordini Crucigerorum Capellam S. Agathe, ea lege, ut Monasterium ibidem extruunt Crucigeri. Donationem Urbanus sextus Pontificatus sui anno secundo per Eminentissimum Pium titulo sanctæ Prædix Cardinalem 1379. confirmavit: quemadmodum etiam testimonia authentica Cathedralis Capituli Leodiensis palam faciunt.

't Klooster van St. Aegten, zoo als het zich in 't jaer 1620. vertoonde, kan gezien werden, in Rademakers *Kabinet van Nederlandsche en Kleefse oudheden VI. deel. pag. 319.*

Tabula Cortebèrgenses à Wenceslao Brabantie & Luxemburgi Duce, ejusque Conjugæ Joanna, anno 1372. edita, & à Brabantie Proceribus, (zonder dese mede door Joannes Heer van Cuyck:) sigillatæ videri possunt in Miræi *oper. diplom. tom. 1. pag. 325.*

(2) Jean sire de Cuyck, Grave & Hoogstraete dict le jeune Compagnon d'Armes au Duc de Gueldres fut tué au Chasteau Engelryck en Westphalie en l'an 1388. il avoit ep. en l'an 1380. Mehaut de Boetselaer. Butk. *tom. 2. pag. 57.* alwaar notoir het jaar 1388, gualyk gestelt is, gelet Wemmer des sels successor den borgeren der Stad Grave haare privilegien bereyts in den jaere 1382. geconfermeert had, siet het document onder No. 19: als mede dat dese Jan de vierde Heer der Stad Grave en des Lands van Cuyk ook Heer van Hoochstrate was, aangesien des sels neef Jan, Soon van Hendrik Heer van Hoochstraeten, die Heerlycheyt, besat, gelyk gemelde Butkens selve schryft op de volgende plaats.

(3) Butkens *tom. 1. pag. 506.* Jean IV. fut tué en la fleur de son age à la suite du Duc de Gueldres au siege du Chasteau d'Engelryck en Westphalie sans laisser aucune posterité; par ou la terre de Cuyck fut querellée entre Jean de Cuyck sire de Hoochstraeten, fils de Henry, & son oncle Wemmer de Cuyck Sire de Miteren & Mussen, qui par le support d'amis obtint finalement la possession, & fit hommage à nostre Duchesse tant pour la terre de Cuyck que pour la ville de Grave: tellement que consecutivement cinq seigneurs de Cuyck avoient relevé la ville de Grave des Ducs

& Ducheſſe de Brabant depuis la premiere acqueſte faite en l'an MCCQ. XXIII. par le Duc *Jean III.* ſiet *Slichtenhorſt Geld. Geſchied. 8. boek n. 18. p. 163. Pontan. d. lib. pag. 322. Pont. Heuterus rer. Burg. lib. 2. cap. 20.* die aldaar maar twee *Jannen* als Heeren van *Cuyck* tuſſchen *Ottoen Wemmer*, en ſulx ſedert degemelde overlaetinge int geheel alleen vier noemen. Siet voor de aantekeningen op *Jan den tweden pag. 97.* Concernerende het omkomen van deſen *Jan den vierden*, en het gepaſſeerde na ſyn doot ſchryft het Anonymi *Chronicon Ducum Brabantia pag. 107.* dit volgende: *Joannes* ivit cum Comite *Gelria* in obſidionem cujuſdam caſtri, quod dicitur *Engelryc*, quod ſitum eſt ſuper limites prope *Weſtphalia* in qua expeditione, quod lugubre fuit, ipſe diem clauſit extremum. Quod ut comperit dominus *Joannes* filius domini de *Hoebſtraten* pręparavit ſtatim apparatus ſuum illuc tendendi, ut terram de *Cuyck* & de *Grave* in ſuum acciperet Principatum. Sed pręvenit eum *Wenemar* patruus ſuus, junior trium fratrum, ut ſupra dictum eſt, qui primo ingreſſus eſt, & ex parte ſua eam bene & ſufficienter munivit. Veniente autem *Joanne* prædicto quilibet pro jure ſuo multa allegavit. Sed quoniam *Wenemar* jam erat in poſſeſſione, & actualiter etiam compos effectus ipſe obtinuit, & *Joannes* repulſus eſt.

Wemmer de *Cuyk* is geſuccedeert aan ſyn oudſten broeders *Soon* met ſeclufie van ſyn tweden broeders *outſten Soon* (1). Hy heeft *AO. 1382. No. 19.* den borgeren haar privilegien geconſirmeert en in ſpecie de vrydom op de *Cuycke* tollen, hy heeft *AO. 1387. ſiet No. 20.* van Hertog *Willem van Gulik* (2) en van *Gelre* gelyken vrydom op de tollen ſyner Lande voor de Graafſe borgers geobtineert in voegen ſy in *Brabant* gewoon waeren. Hier uyt is blykelyk dat wy lang te voren in *Brabant* hebben vrygeweeſt, ſchoon de privilegien van dien in onſe archiven niet ſyn te vinden. Hy heeft twee kinderen naegelaten als een *Soon* genaemt *Johannes* en een dogter *Johanna* (3).

A A N T E K E N I N G E N

Op

W E M M E R.

(1) Siet voor de aantekeningen op *Jan den Vierden pag. 105. & ſeq.*

(2) Ten tyde *Willem Hertog van Gelre* dit privilegie gaf, leefde der ſelfs *Vader* de Hertog van *Gulick* nog, waaromme hy ſich daar geen Hertog van *Gulick*, maar alleen van *Gelre*, en *Grave van Zuipben* noemt.

Siet

Siet Tefschemacher *om. Cito. pag. nubi* 398. alwaar hy schryft: Wilhelmus II. Julii Dux anno 1392. relicto successore filio primogenito Wilhelmo ex hac vita abiit.

(3) Alhoewel my geen schryvers, behalven Janicon in syn *republ. der Vereenigde Nederl.* 3. deel. pag. 35. en de Auteur vande *Hedendaegse-bistorie of tegenwoordige Staat van alle Volkeren* 12. deels derde stukje pag. 252. Waer van de eersten dit memoriael in handen heeft gehad, en de tweede Janicon is opgevolgt, syn voorgekomen, dewelke van dese *Johanna* Heer *Wemmers* dochter ietwes vermelden; soo wordt nochtans sonneklaer geve-reficeert door de bewijs stukken sub Nis. 21. 22. 23. 24. en 25. hier achter gevoegt, dat Heer *Wemmer* van *Cuyck*, een dogter genaamt *Johanna* heeft nagelaten.

Johannes de Cuyk Heer *Wemmers* Soon by 't leven van syn Vader door 't aanraden van de Gelderse de Stad Grave geoccu-peert en syn Vader heel onbeleefte tracterende binnen Nymegen gevangen gebracht; en in praesjuditie van den Hertog van Brabant syn voorschreve Stad Grave en Lande van Cuyk vande Gelderse te leen ontfangen (1), waarom de voorschreve Stad van wegen den Hertog van Brabant Ao. 1388. belegert en sterk be-vogten is geworden, maar Hertog Willem van Gelre heeft die met weynig volk ontfet, en 't leger van den Hertog van Brabant opgeslagen (2). Ten lesten de pais tusschen Brabant en Gelderland gemaakt (3) en Heer *Wemmer* Ao. 1390. (4) overleden synde, soo is Heer Jan Heer geworden, en heeft de voorschreve Heerlykheyt van Cuyk en Grave in gevolge de condi-tien van vrede van den Hertog (5) van Brabant te leen ontfange. Hy heeft Ao. 1394. die vande Grave haar privilegien geconfir-meert en in specie de vrydom op de Cuykse tollēn soo syn vader ook gegeven hadden; maar het schynt dat dit document int on-gereet is geraakt. Hy is kort daer nae in 't selve jaar sonder kinderen overleden en syn suster Johanna is hem gesuccedeert (6).

A A N T E R E N I N G E N .

Op

J A N D E N V.

(1) Volgens Pontanus *lib. 8. pag. 322.* en Slichtenhofst *bet selfde boek pag. 163.* Soude in 't jaar 1385. *Wemmer* van *Cuyck* door Hertog Willem

O 2

ge.

gevangen en binnen Nimegen in de gysel kamer overleden syn; als wanneer de Geldersse de hand boonden aan *Jan Zoon van Wemmer* en hem koppelden aen Willems onechte dochter, ende om de Stad met geweld aen Gelderland te trecken, verhiel *Jan* (voor-bygaende de Hertogin van Brabant) het leen van Willem; nam Geldersse besettinge in; en verliet eyndelyken het best van de Grave, ende ontfingh daar voor andere opkomsten binnen Gelderlande.

Divæus rer. Brab. lib. 16. ad ann. 1386. Schryft: Vedemarus ipso jure potior, occupatâ Graviâ, beneficiarium itidem Joannæ Principis se professus est. Hunc paullo post Joanni Domino Vuithemi, nomine Brabantinorum Graviam tradere volentem, *Joannes* filius, gener Gulielmi Ducis Gelriæ ex filia notha, socero vinctum tradidit, moxque soceri viribus occupato principatu, Graviam Gelrico præsidio custodiri permisit.

Maer hoe dese jaaren over een te brengen syn met 'het voorgemelde product onder No. 20. waar by Hertog Willem int jaar ons Heeren 1387. die sancti Arnulphi (den 16. Augustus:) om sonderlinge liefde wille die hy tot synen lieve neve *Wemmer* Heer van Cuyck en synen erve hadde, den borgeren der Stad Grave den Vrydom op de tollén in al synen Landen heeft gegeven, kan ik niet wel vinden.

(2) Van dese belegering verhaelt *Meyerus annal. Fland. fol. 208. vers.* 1388. Graviam oppidum Gelriæ ad Mosam Brabantii obfident. Dux Audax suppetias mittit Joannæ Brabantine. cccc. equites ducibus Gulielmo Trimolo Burgundo & Gervasio Miranda. in obsidione Graviæ xl. milia pugnatorum fuisse traduntur. Victi tamen & fusi fugatique Brabantii Gelderis: Multi caesi. Multi Mosâ flumine submersi. Capta xvii. signa militaria, quæ Neomagli ad aram Virginis matris in perpetuum memoriam Gelderus fixit. Siet ook *Slichtenhorst 8. boek. n. 23. en 24. pag. 165. & seq. Divæus. d. lib. ad ann. 1388. Butkens trophees de Brab. tom. 1. pag. 511. Pont. bist. Gehr. lib. 8. pag. 327.*

(3) *Slichtenhorst* segt op 't voorsz. jaar 1388. pag. 167. n. 26. in fin. Na dat dan de vrede met de Brabanders op den vorigen voet was herschaepen, ende bedongen, dat de bezitters vande Grave aen de vorsten van Brabant in der tyd den leen-eed zouden hebben te doen, is een yegelyk in de Wynmaend wederom syns weegs gegaen. Et pag. seq. op 't jaar 1389. Opt volgende jaer droegh hy zorgh ende begeerde door gesanten op Johanna van Brabant, dat de vrede tuschen beide onlanx getroffen (waer na de Brabanders ook verlangden:) in 't wit mogt worden gesteld.

Pontanus d. lib. & an. pag. 329. Cum Brabantis vero pax hunc in modum facta: ut haberet nimirum servaretque unusquisque quod obtineret: summum in Graviâ opidum Brabantio imperium maneret; possessorque se ejus beneficiarium, præstito juramento, profiteretur; captivi utrimque gratis dimitterentur; belli utraque pars sumptus suos sufferret. His mensis Octobris peractis, ad sua se quisque recepit. Et pag. 331. Id, præter coetera cordi curæque habuit, ut per delegatos, flagitantibus hoc ipsum quoque Brabantis, de pace, cujus superius cum Ductissa Johanna pactæ me-

meminimus, ageretur, eamque signatis codicillis ratam utrique firmamque facerent. Referunt hoc ad annum millesimum trecentesium nonagesimum chronologi.

Butkens *troph. tom. 1. pag. 514. in fin.* En suite de la paix traitée entre nostre Duchesse & le Duc de Gueldres furent designés de chascue costé six Conseillers pour moderer toutes les differences qu'il y avoit entre eux, lesquels apres bonne enqueste ordonnerent par forme d'arbitrage prononcé en la ville de Ravesteyn jour de S Severin xxiii. d'Octobre de l'an mccc. lxxxix. Que la ville de *Grave* seroit commé auparavant de l'hommage de Brabant. Que les prisonniers de part & d'autre seroient delivrés, que chascue partie porteroit les fraix, despens & interest souffert durant les guerres passées; & parmi ce la Duchesse & le Duc de Gueldres demeureroient amis & en bonne paix.

Pactio & foedus ipsum literis Ducis Gelriae comprehensum huiusmodi: Wy Willem van Gulich by der genaden Gods Hertoge van Gelre ende Greve van Zutphen doen kont allen luden mit desen apenen brieve, ende bekennen, dat wy by rade ende goitduncken onser rade ende vriende mit onser liever nichten Johanne Hertoginne van Luccenburg, van Brabant, ende van Lymburch, in orber ende nut ons, onser beyder lande, ende onderfaten overdragen syn eenre vrientenschappen ende eendrachticheyt in manieren als hier na beschreven staet; Dats te weten, dat wy, onse onderfaten, en Dienre, gene gewelt, angryp, oft onrecht keren en soilen an onse lieve nichte voirsz. an hoiren Lande, steden, sloten, luden, dienre of onderfaten, ende soilen doen verhoeden, weren, ende keren, na onse besten in goeden trouwen, dat uit onsen lande, steden, sloten, luden, Dienaren, of onderfaten, of van ymant anders, wie hi were, doer of uyt onsen landen, steden, sloten, en weder in, eghene schade en sal geschien onser liever nichten voirsz. noch hoiren lande, steden, sloten, luden, ende onderfaten op beyden syden der Mafen, ende sonderlinge Millen, Gangelt, ende Vucht. Ende weert sake dat ymant van onsen onderfaten onder ons geguid, of geerft des wy machlich weren, hier tegen dede, dat soelen wy hem doin beteren ende richten met synen lyve ende guede. Ende dede oic dat ymant anders, die onder ons niet gegoidt noch geerft en waer, of des wy niet wale mechtich en weren, ende onse vursz. liever nichten Amptluden of onderfaten den vervolgen binnen onsen palen ende machten, soe soelen wy hem onse Amptluden, ende onderfaten tot hoiren versuyck daar toe behulplich ende bystendich doin wesen, ende daer aver richten, gelike of die schade ons selven of onsen onderfaten gedaen wair. Also doch weert dat eyn ofte meere van onse onderfaten of dienren, tot onser liever nichten vursz. of tot hoiren onderfaten of Dienren ein gerechtlike ansprake hadde, des soelen wy mechtich wesen, dat hem wedervare na anspreke ende antwoerde, dat onser liever nichten vursz. Rade ende den onsen sal duncken dat reden, ende bescheit sy. Ende dese vursz. vrientchappe ende eendrachticheit hebben wy gelaist ende gelaiven in goeden trouwen te halden, ende te voldoin; durende also langhe als onse leve nichte vursz. leven

sal, behelsken ons, onse erve, ende nacomelinge alsalcker anspraken ende rechten, die wynu hebben of hebben moigen na dode onser liever nichten vursz. Ende in deser vrientschappen ende eendrachticheyt sal mit onser liever nichten vursz. stain ende wesen *Johan* Heer van Cuyck onse lieve swager: die onse dyener, ende onderfate is, ende syne lant, lude, sloite, ende onderfate, also lange als onse vursz. lieve nichte levete. Ende dese selve *Johan* sal van onse vursz. liever nichten ontfangen te lene also ons van alds heer comen is den *Grave* tusschen dit ende kersmisfe neestcomende tot hoire versuyck mits hoire brieven of vrienden. Ende sy sal hem ende de syne dan geleiden ende veligen comende ende kerende. Ende als *Johan* dese ontfangenisse gedaen heft, so sal onse lieve Nichte vursz. hem sonder vertrecken doin na synre ansprake, die hy an hoir heft, ende na hoire antwoerde, dat hoir vrienden ende den synen sal duncken reden ende bescheit te wesen. Alle argelist uitgeselden. In oerkonde ons segels dat wy by onser rechter wetentheyt an desen apenen brieve hebbe doen hangen. Ende omme dat te vaster te halden hebben wy gebeden onse lieve Raide ende vriende, Heren Henrich van Steenberghe Proist van Aldemunter tot Utrecht, Here Gerrit Here van Culenburch ende vander Leck, ende Heren Johan van Hoenfeler geheiten vanden Velde Riddere, dat sy hoire segele, ende die Burgemeistren, Schepenen, ende Rayde, van onsen steden van Nymegen, van Ruremunde, ende van Arnhem, dat sy onse vursz. steden segels an desen brief mit ons hebben doen hangen by onsen segel. Ende wy Henrick Proist van Aldemunter, Gerit Here van Culenburch, Johan van Hoenfeler geheiten vande Velde Ridder, bekonnen dat wy onse segel, ende wy Burgemeistren, Schepene, ende Rayd der stede van Nymeghen, van Ruremunde, ende van Arnhem vursz. bekennen, dat wy onse steden segelen vursz. hebben ommebeden wille ons genedigen Heren van Gelre by synen segel an desen brief doin hangen te tuge aller vurwaerden als vursz. is. Gegeven int jaer ons Heren cdo. ccc. ende xc. op sinte Severinusdach. vid. in not. Ant. Matthæi *ad anonymi chron. Duc. Brab. pag. 118. n. 1.*

(4) Het precise jaar vant affsterven van Heer *Wemmer* van Cuyck heb ik by geen andere gevonden.

(5) Moet syn Hertoginne, namelyk Johanna, gelet Wenceslaus haer gemaal ten dien tyde bereyts overleden was, Knippenbergh *bist. Eccles. duc. Gelr. pag. 108.* edog of hy 1383. dan wel 1384. is afgeltorven siet daar over Haræus *ann. Brab. tom. 1. pag. 358.*

(6) Dit blykt genoegsaem uyt het document onder No. 21.

Johanna de Cuyck Heer Wemmers dogter heeft Ao. 1394. de Stad Grave haar privilegien bevestigt en in specie den vrydom op den Cuyksen tol. Hem dat men geen poorter in de klage van een doodslag leggen sal, dan die daar aan hantdadig is geweest, of die met de wettige waarheyt betuygt word. Alsnog dat

dat die een doodslag doet niet meer verbeurt dan syn eygen propper goet: welke point dien conform Ao. 1684. fiet NO. 22. nog gerespecteert is by de Ed. Mog. Heeren Raden van State der Vereenigde Nederlanden in saake tegens de geaufugeerde aannemers der fortificatie werken alhier. Eyndelyk contineert dit privilegie van Vrou Johanna; dat soo een porter te water of te lande by ongeval syn lyf verloor hy daar aan geen goed verbeuren sal fiet No. 21. Ik meen dat zy ook gelyk voorregt aan die vant Land van Cuyk gegeven heeft dat in de kom van St. Jansbeek soude berusten.

Sy heeft den 10. December (1) 1400. haar Stad Grave en Heerlykheit van Cuyk met alle regt en geregtigheyt overgegeven en gecedeert aan haaren neef Hertog Willem van Gulik, en van Gelre, eniste familie vande Heere van Cuyk ook met haar geeyndigt (2).

A A N T E K E N I N G E N

Op

J O H A N N A.

Butkens *trophees de Brab. tom. 1. pag. 520. ad ann. 1399.* schryft: Le Duc le Bourgogne fit dresser belle & puissante armée en intention de passer lui mesme au secours de sa belle tante nostre Duchesse tellement que le Duc de Gueldres considerant qu'il auroit à faire à forte partie, fit par amis traicter en sorte que pour mettre bas les armes & moderer les dissention une journée seroit tenue à Ravesteyn, ou de la part de nostre Duchesse furent deputed Sweer d'Abcoude sire de Gaesbeck, Putte & Stryen, Guillaume de Milenberg sire de Sevenhorn & Cranendonck, Jean van Calsteren & Renier Grootheer Prevost de Maastricht; & de par le Duc de Gueldres Jean sire de Ryfsecheyt, Thiery de Bronchorst sire de Batenborg, Hubert sire de Culemborg, Alard sire de Bueren & Gerard sire de Werdembourg, lesquels finalement le V. de May jour de S. Boniface en l'an susdict arresterent certaines convenances par lesquelles fut dist que *Willame* sire de *Cuyck* fils *Bastard* au Duc de *Gueldres* recevroit de nostre Duchesse à la hommage la ville de *Grave* en la mesme forme comme les sires de *Cuyck* la souloient tenir, & que la dite ville & chasteau devoient estre à tousiours places ouvertes aux Ducs de Brabant, à ceste condition toutesfois que la Ducesse durant la vie du Duc de Gueldres, ni le mesme Duc durant la vie de la Ducesse, ne pourront de ladite ville & Chasteau porter dommage l'un à l'autre reciproquement, de quoi furent despeschées lettres par le

Duc

Duc de Gueldres le lundi apres la S. Boniface susdite, & scellées par lui, les arbitres susdits, & Jean sire de Molénarck: quoi suivant nostre Duchesse receut à hommage ledict Bastard de Gueldres.

Nochtans werd in het Anonymi *Chron. Duc. Brab.* door Ant. Mathæus uytgegeven pag. 125. hier van niets anders, dan het volgende gevonden: Philippus Dux Burgundiæ præparavit se cum omni & maxima militia Provinciarum suarum venire contra Ducem Gelriæ ætate futura. Quod Gelrienses audientes timuerunt valde à facie ejus, habueruntque secretum consilium cum his, qui familiarius adhærebant Duxissæ Joannæ, quatenus inter eos pax reformaretur, ac Deo prosperante convenerunt ambæ partes apud Ravesteyn & ibi colloquentes ac mature tractantes conclusio pacis facta est anno Domini cix. ccc. xcix.

En by Slichtenhorst *Geld. geschied. lib. 8. pag. 171. n. 35. in fin. ad ann. 1398.* Daer na gingen er tuschen beyde, die een wapen stand eyndigende met het begin van de lente, ofte (: soo andere dryven :) een altoosduerende vrede beslooten. De vernaemste koppelaer hier van was aen de zyd vande Hertogin Heer Reynier Proost van Maastricht, neffens de Heeren van Gaesbeek, Sweert van Kranendonk, en Jan van Kulenburgh: Willems volmachtigers waren de Heeren van Reiferscheyd, van Kulenburgh, van Oyen, en van Mora, vid Pontan. *Hist. Geld. lib. 8. pag. 339. Pont Heuteri rer. Burg. lib. 2. cap. 21.*

(1) Dat Willem Hertog van Gulik en Gelre den 16. December des jaars 1400. is geweest Heer van Stad Grave en den Lande van Cuyck, is af te nemen uyt de bevestinge der privilegien sub No. 23. maer of daarom de overgifte van Vrouwe Joanna van Cuyck juist op den 10. der selver maand December is geschiedt geweest, gelyk de auteur stele, durve ik niet positive toestemmen, en wel te minder, om dat nooyt eenig bewys van dese overgifte ofte diploma daar van gesien hebbe.

(2) Het kan wel wesen, dat de linie van Heer Wemmer van Cuyck met Joanna des selfs dogter geëyndigt is, alhoewel uyt het document No. 21. schynt, als soude dese Johanna nog een suster gehad hebben, die getrouwt was geweest met Herbert van Hoekelom Heer van Artois, maar geenints de geheele familie vande Heeren van Cuyck, aangesien by Miræus *oper. diplom. tom. 1. pag. 325.* gevonden wordt seker foedus unionis inter Brabantos & Limburgenses anno 1415. initum, het welke onder meer andere ook besegelt is door Johannes de Cuyck Heer van Hoochstraten: Et dans le grand theatre sacré du Duché de Brabant tom. 2. part. 2. pag. 112. een begrafplaats in de kerke van 't Klooster der kanoniken regulier van St. Augustyn tot Corfendonk. waar op geschreven staet: **HIER LEGHET BEGRAVEN H. JOHAN VAN CUYC RIDDERE HEERE VAN HOOCHSTRATEN DIE DE BORCH TOT GELMEN HEEF DOEN MAEKEN FOND . . . DEN BEGINSSEL DER CANONIEN VAN HOOCHSTRATEN DIE STARF INT JAER ONS HEEREN DUSSENT CCCC. ENDE XLII. XV. IN JUNIO.** Siet ook Gramayé *Autverpia cap. 11.* en Le Roy not. *Marchion. S. R. I. pag. 336. P. 408.*

Maer of schoon gemelde Heer Jan van Cuyck hier nog genoemt werd
Heer

Heer van *Hooghstraten*, soo hadde echter volgens voorschreven Gramaye *loc. cit.* Franck van *Borsele* den tytel van Heer van *Hooghstraten* al in den jaare 1433. aangenomen. Ende wordt in de *befchr. van de Stad Brielle en Landen van Voorne* door Cornelis van Alkemade 2. deel. pag. 67. gevonden een brief de dato 13. Octob. 1436. waar by Frank van *Borsele* belooft de Visfery in de stedegrazten van den Briel, door de Stad aan hem vergant voor zyn leven, niemand te zullen verhuieren, verpagten nog weg geven, maar zelfs te gebruiken, tot zyn eigen behoef, op pene van Verstek, in den welken hy sich schryft: Franck van *Borsele*, Grave van Oistervant, Heere van Voorne, van Zuylen, van *Hooghstraten*, van Sinte Martins dyck, ende van Kortkene.

By van Loon in *het historisch bewys* pag. 255. vindt men ook dat de Graaf van Cuyk op den Ryksdag van den jaare 1471. zoude beschreven en verschenen zyn. Ziet voor de aantekeningen op Herman den tweden pag. 59. n. 5. in *fin.*

Wilhelmus hertog van Gulik en van Gelre (1) by de voorsz. overgifte alsoo heer geworden vande Stad Grave en Lande van Cuyk, vinde nogtans niet dat daar van ten volle heeft gegau-deert, apparent dat door de quade menagie en confusien 't se-dert de doot van heer Otto eenige belastinge of alienatie van ge-deeltens gedaan sullen syn (2). Hy heeft syn Stad Grave gepos-si-deert en Ao. 1400. siet No. 23. (3) haar privilegien bevestigt en in specie de vrijdom op de tolln in al syn landen. eodem die & anno, siet No. 24. heeft hy ook den lande van Cuyk haare regten bevestigt met dese woorden: DAT WY VOORT ON-SE DORPEN EN ONS ALING LANT VAN CUYK VAN OEFFELRE BEEKE NEDERWAARTS &c. ergo van Beugen en opwaarts moet hy geen eygendom gehad heb-ben (4). 't Is mede notanter dat Oeffelt of Uffelt dies tyts ook noch Cuyks geweest is. Ik heb een brief gevonden, siet No. 25. het origineel van welk ik aan eenen Wyenberg tot Vierlinx-beek gegeven heb, meldende de Ao. 1403. daar by Udo de Bo-ye sig in die tyd qualificeert Heer van Vierlingsbeek, Maa-lése en Holtése en der ingesetenen privilegie confirmeert, soo sy van heer Otto en vrou Johanna hadden. Tot verder blyk dat dit Vierlingsbeek een separate singicurie geweest kan syn, vind men daar nog een antiquityt, te weten ontrent de kerck by een poeltie staat een oude populiëre boom, daar een kaak-
P
beu-

beugel aangehegt en door lancheit des tyts wel halvingewasfchen is. Hoe dit afgedeeft en wanneer weder 't famen gebragt, is my gansch duyster en onbekent. Dan de faak als vooren aangemerkt is dit lant feer nae in drie portien verdeelt geweest, als Cuyk met het Nederampt, Boxmeer te midden, en Vierlingsbeek boven. Hertog Willem heeft Ao. 1401. No. 26. syn dorpen Cuyk, Mil, Beers en Eescharen begiftigt met vyf hoeven van syn turfspel onder Mil voorfz. Hy is cort daar aan overleden en syn broeder Reynout is hem gefuccedeert (5).

A A N T E K E N I N G E N

Op

W I L H E L M U S.

Hertog van Gulik en van Gelre.

(1) Knippenbergh *bist. eccles. Duc. Gelriae pag. 107.* fchryft: Gelriam hærede vacuum obtinet Guilielmus Juliacus, Dux Geldriae quartus, quivaria cum Brabantis, ac Prutenis bella gessit.

Tesschenmacher *annal. part. 2. mibi fol. 398.* Wilhelmus, ejus nominis IX. 3. Juliae, ac. 4. Gelriae Dux.

Slichtenhorst *Gelders. Gefchied. 8. boek pag. 154.* Willem de eerste, uyt de ftam van Gulich vierde Hertog van Gelder en Gulich en Grave van Zutveen.

Pontan. *bist. Gelr. lib. 8. pag. 299.* Gulielmus I. Juliacus, Dux IV. & pag. preced. in Summar. Gulielmus II. Juliacenſium, & IV. Gelrenſium Dux, filius Mariae Gelrenſis & Gulielmi Juliacenſis.

(2) Uyt het document sub No. 25. is af te nemen; dat *Joanna van Cuyk* Venlingsbeek, Maſefe en Holteſe nog moet beſeten hebben, dewyl *Udo de Boye* daar by confirmeert alle de regten, die de ingefetenen aldaar hadden van Heer *Ouentyde* Heer van *Cuyk*, doen hy leefde, des God genadig ſy, en die *Juffrou Janna van Cuyk* wylnier was joncheer *Wemmers* dogter Heere van *Cuyk* den gemeenen Lande van *Cuyk* gegeven en beſegelt heeft.

(3) Miſchſien heeft Slichtenhorst in ſyn *Geldersche geſchiedenisſen* deze confirmatie van privilegien in het oog gehad, wanneer hy op het jaar 1400. 8. boek pag. 172. n. 38. ſegt: Uyt zecker een brief kan men beſpeuren, dat, niet tegenſtaande het Brabants verbond, de poorteren vande Stad *Grave* onſen Hertogh *Willem* als hun wettelyken erfheer hebben erkent en aangehangen.

-Et Pontan. *lib. 3. pag. 340. ad d. ann. 1400.* Cum Brabanto quod erat super *Gravia* pactum, ut est relatum superius *ad. ann. 1388.* id aut irritum, aut firmiter minus servatum indicant codicilli hujus ætæ, ex quibus est intelligere, habitum agnitumque à *Graviensibus* Ducem *Gulielmum* pro Duce dominoque ipsorum hæreditario.

(4) *Vid. n. 2.*

(5) *Butkens tropheés de Brabant. tom. 1. pag. 522.* dit: Le Duc de Gueldres & de Juliers qui avoit tant fait la guerre à nostre pays tres passa le XVI. de Fevrie de l'an MCCCC. II. ne laissant aucun enfant de Catharine de Baviere fille au Comte de Haynaut sa femme, & lui succeda Raynaud son frere. Ils estoient fils de Willaume Duc de Juliers & de Marie fille de Raynaud Duc de Gueldres.

Tesschenmacher ann. Civica part. 2. pag. mibi 401. Anno 1402. Ludovico Aurelianensi contra Burgundum foedere cum eo in odium Brabantiorum facto 500. Equites adduxit: Sed inde domum reversus an. eodem 1402. 16. Feb. aliis Cal. Martii diem clausit in his terris supremum in claustrum Monchusio prope Arenacum, cum uxore conditus.

Slichtenhorst geld. Gesch. 8. boek pag. 174. Hertog Willem viel voort na zyne wederkomst op 't eynd van 't jaar in een slaeuwigheyd. Wanneer hy sich van dagh tot dagh erger bevont dacht hy op syne sterfelykheyd, ende om voor zyne dood van het zyue yet te bevelen, dat na syne dood eerst gelden zoude. In zyne uiterste wille ingesteld by zyn gewooren schryver Herman Mollart, gaf hy aan zyne Zoon *Willem* van *Cuyk* te leen het huys en gebied van Middelaer uytgenomen den tol vande Maes.

En op bet jaar 1402. Daar na is de vorst den 16. van de volgende maend op 't 38. jaar syns ouderdoms in zyn hof tot Arnhem ontslaepen. 't Lichaem is volgens syn begeeren int Carthusier Klooster te Monickhuysen by dat van syne waerde by-slaep Catharine ondergeleyd. Door syn toe-doen heeft het Hertoghdom onder andere aengewonnen dese Vastigheden en Heerlykheden, Randeroyen, de Grave, *Cuyk*, Born, Schoonvorst, en 't vernaemde slot van Oyen.

Dese gemelde uysterste wille is te sien by Pontan. *bist. Gelr. lib. 8. pag. 350. & seqq.* waar in onder anderen mede gevonden wordt dit volgende: *Donavimus præterea testamentoque legavimus Gulielmo filio nostro Cuykens domum ac ditionem Middelaræ cum appendice universa annuisque censibus, quomodo eadem olim possedit Arnoldus ab Hoemen, excepto ac reservato hæredibus nostris, quod Middelaræ dependitur, Mose telonio.*

En welckers schryver fig *pag. 354.* noemt Hermannus Nollart, Clericus Trajectinæ dioceseos, publicus Apostolica & Imperiali auctoritate Notarius, Illustrissimi Principis & domini mei gloriosissimi, domini Wilhelmi Ducis Gelræ & Juliacensis ac Comititis Zutphanæ secretarius & scriba juratus.

Wyders vervolft Pontan. aldaar; Quibus ex codicillis, præter cetera, est intelligere, filios naturales Gulielmo Duci fuisse plures, præter filiam *Mariam*. Quibus ille singulis liberalissime prospectum voluit. *Maria* etiam superius Ducissam Catharinam, conjugem ejus, suo testamento meminisse

minisse ex actis ejusdem Testamenti, quæ jam sunt posita ad annum 1400, liquet. Ubi & monuisse nos scio, nominari & alteram ejus filiam notham, quæ nuptui est data *Joanni Cucii* dynastæ, ut est ad annum 1385. & 1387. jam modo memoratum. Cujus tamen nec hic, nec in Ducissæ tabulis mentionem ullam fieri ob id fortasse verisimile est, quod vel diem obierit, vel etiam quod ei jam antè, utpote maritatæ, satis provissum fuerit.

Hinc proximo, qui sequutus est, mense Februar. MCCCCII. Dux Guilielmus corpore jam animoque fatiscens, se spiritumque suum Deo optimo Max. commendavit, ac certâ in Deum fiducia ac spe mortalitatem in palatio suo Arnheimii complevit, ejusdem mensis die decimo sexto, ætatis suæ anno trigésimo octavo vixdum completo: Exequiæ ingenti magnificentiâ celebratæ ibidem conditunquæ funus in eodem, quo conjux Catharina, monasterio, quod Arenaco est proximum, Monachufio; idque ex ejusdem decreto ultimaque voluntate, quemadmodum in tabulis testamenti ipsius expressum jam modo meminimus. Quantis idem Gelriæ Ducatum Zutphanicæque Comitatus hærediis bonisque adauxerit, loquuntur, præter alia, dynastiæ territoriaque perplura, & in his, de quibus suo superius loco injectimus, Randeroya, *Gravia*, *Cuca*, Borna, Schoonvorsta & Oya castrum munitissimum, ut addere de ceteris, aut isto hic loco repetere superfedeam.

Mejerus in *annal. Flandriæ ad annum MCCCC. l. fol. 218. vers.* Scribit: Reversus domum Gelrius diem suum obiit sine liberis XIII. Calend. Martias, tumulatus cum Catharina uxore apud Monachufam, hoc est, Monachorum domum. Successit illi in Juliacum, Gelriam, & Zutphaniam Raynoldus frater ejus quartus sui nominis.

Om dese Schryvers wegens het sterfsjaar van Hertog Willem over een te brengen mag hier wel aangehaald worden het geen Knippenberg *bijf. Eccles. Duc. Gelriæ pag. 132.* aan sye lefers met dese woorden waarschouwt: Cum Mejeri Annales Flandriæ hinc inde in testimonium adduxerim, id de eo notare libet, Meierum in signandis quas narrat, rebus annum veteri Gallorum more à Paschate inchoasse, cum alii Romanorum methodum secuti initium anni à Calendis Januariis faciant, atque apprens hinc inter historicos discrepantia quædam videatur; attamen re propius inspectâ conveniant. Exemplo sit mors Caroli Burgundi, ubi Meieri historia definit, hanc utpote pridie Epiphaniæ id est 5. Januarii factam ad annum 1476. refert citatus Auctor, cum alii eandem anno 1477. consignent; neque ulla hinc inter narrantes contrarietas: porro mors Caroli, sicut & alia, quæ à Januario usque ad sequens Pascha acciderunt, ad annum 1476. spectabant, ast juxta Romanorum morem factò à Calendis Januariis anni principio, dicta mors ad annum subsequenter, nempe 1477. referenda erat. Quæ diversa anni inchoandi ratio si attendatur, pleraque quæ apud Historicos inter se pugnare videntur, hac ratione facile conciliantur.

Reinoud hertog van Gelre en van Gulik (1) heer der Stad Grave en lande van Cuyk heeft Ao. 1402. No. 27. de stad haar privilegien
gc:

geconfirmeert en in specie den vrydom op de tollē in al synē landen, die hy doenmaals had of naemaals verkrygen mogt, dit heeft hy naderhant, siet No. 28. gerenoveert Ao. 1410. Eodem Ao. 1410 No. 29 exprimeert hy syn lant van Cuyk, gelyk syn broeder en voorfaat hertog Willem, te weten CUYK, MIL, BEERS, EESSCHAREN MET NEERLOON en niet meer (: of en wat Gafsel en Tongelaar dies tyts was vind ik niet :) confirmerendede ingezetenen haar priveligien, met specifice infertie als vrou Johanna dat niemand in de klage van een dootslag geleit sal werden hy en sy daar aan hantdadig of met der wettige waarheyd overtuygt: dat ook niemand over dootslag meer verbeuren sal dan syn eygen proper goet, sonder dat van syn Vrou of kinderen te zullen vervegten: en eyndelyk soo imand by ongeval syn lyf verloor te water of te lande, dat hy daar aan niet verbeuren sal; met speciael bevel aan synen Amptman om dat solemneel te beswēren. By synen tyd en regeringe op St. Servaas nagt Ao. 1415. is de stad Grave door een schielyken brant toteen onmetelyke schade heel en al in de afschen geleyt, uytgenome 4. of 5. huysen, selfs ook de kerk en het capittel: desen brant was soo vehement, dat ider syns lyfs genoeg te bergen had, mitsdien geen of weinige goederen geconserveert syn, soo als ik in de voorz. anniversaria der Canoniken aangetekent heb gevonden (2). Hy is sonder kinderen overleden (3). en Arnoud van Egmont, daar hy outoom (4). van was is hem gesuccedeert. Nog by syn leven Ao. 1418. siet No. 30. slooten die van Nymegen, Thiel, Saltbommel, Maasbommel, Grave en Gent met sommige vande ridderchap een verdrag, om neven de andere steden en leden des Hertogs landen 't samen te houden en te verdedigen, en inval den hertog sonder kinderen stierf geen anderen aen te nemē dan met de meeste stemmen (5). Ao. 1419. siet No. 31. heeft de vorstinne Maria (genaamt Maria van Harcourt nigte vanden hertog van Orleans uyt koninklyke stamme (6). en die hy Ao. 1405. getrouwt had :) met Jan Schellart van Oppendorp en andere gequalificeerde in naam van den hertog verklaart het voorz. gedrag niet euvel te sullen nemen, en belooft dat den hertog hare man de stad Grave

van Gelderlant noyt soude separeren of versetten, dan uyt noot en met consent van het gemene lant (7).

A A N T E K E N I N G E N

Op

R E Y N O U D.

Hertog van Gelre en van Gulik.

(1) Knippenbergh *bist. Duc. Gelr. pag. 113.* noemthem Reinaldus IV. Julius ac quintus Geldriae Dux.

Tesschenmacher *ann. part. 2. pag. mibi 402.* Reinholdus nominis III. quintus Gelriae, ac quartus Juliae Dux.

Slichtenhorst *Geld. geschied. 8. boek pag. 175.* Reynald de vierde, uyt de stam van Gulich, vyfde Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

Pontan. *bist. Gelr. lib. 8. pag. 357.* Reinaldus IV. Dux Gelriae ac Juliae &c.

Int jaar 1407. heeft dese Hertog Reynald wegens de Stad en 't Kasteel vande Grave den Hertog Antonius van Brabant als Leenheer erkent. vid. Tesschenm. *d. part. 2. pag. mibi 403. ubi:* Ad Brabantinam denique controversiam quod attinet, supra dictum est, quod frater ejus Wilhelmus inter cetera etiam ob *Graviam* cum Johanna belligeravit: Quod quia compositum & *Gravia* jure clientelae Geldriae unita mansit, hanc Reinholdus, Roberto Palatino Imp. Subnixus, Anthonio Philippi 2. Burgundi filio anno 1406. praefare recusavit; Unde bello ab eo impetitus anno 1407. 23. Octob. eandem praestitit.

Slichtenhorst *d. lib. pag. 178. n. 49.* De nieuws ingehulde Hertogh van Brabant Antonis vond op desen tyd goed Vorst Reynald over de Heerlykheid van Kuyt en zyne moeder-stad Grave aan te spreken, welke hy voor een leen van Brabant was houdende; te meer dewyl Reynald van hem als nieuwen leen-heer had versuymt verly te begeeren: waaromme Hertog Antonis een opzet had onsen Reynold gewapender hand te dwingen, om by hem het voorzeyde leen te koemen belyden. Reynald voelende zyn zelven ongereed ende syn vyand voor dien tyd niet gewoogen, zond Hertogh Antonis een man van aensien tot aen Valkenburgh tegen; alwaar beslooten wierd, dat Reynald een heer-gewaed van etlyke duyzend kroonen aen den Brabander zoude opbrengen, ende in eygen lyf naer Brabant koemen, om hem Leenheer te erkennen vande gedachte Heerlykbeden; gelyk ook dienvolgens de eed gedaen is int Dorp Empel aen de Maes niet ver van s'Hertogenbos, in handen van Willem den

den jongen Grave van Seyne, in 't oog van veelé honderd menschen.

Knippenbergh *d. traß. pag. 114.* Anthonius Philippi Burgundi Secundo genitus, in quem Joanna Brabantica Ducatum suum transulerat, à Gelro homagium exigit intuitu *oppidi Graviensis*, ait Reinaldo nonnihil cunctante ingentes subito copias transito Mosâ Falcoburgum infudit, Geldriâ hostiliter imminens; quo accepto Gelder pacis, quam belliamantior clientelam 1407. xxiiii. Octobris Brabanto præstitit.

Pontanus *d. lib. 8. pag. 367.* Inauguratus Brabantiæ Dux Antonius è re existimabat Gelriæ ac Juliaci Ducem Reinaldum, de *Cuca Dynastia* &, quæ ejus *metropolis Graviæ* civitate; cum *utrumque* Brabantiæ esse beneficium judicaret, propius compellare: & maxime quod Reinaldus, ab obitu fratris sui Gulielmi, Ducatum Juliaci ac Gelriæ tenens, apud se, jam noviter Brabantiam Ducem creatum, clientelam professus haud fuisset.

Memorat *vernaculum Brabantiæ chronicon*, Ducem Antonium Valkenburgum motis castris, constituisse vi adigere Reinaldum Gelriæ ac Juliaci Ducem, ut *Cuca & Graviæ* dittonem à se ut clientelarem susceperet: Sed Reinaldum, qui se imparatum nec viribus parem animadvertebat; Valkenburgum virum gravem ac honorabilem, cujus nomen Chronicon non exprimit, Duci Antonio in occursum misisse: ac ibi statutum, ut Duci Antonio millenos aliquot coronatos Dux Reinaldus penderet, ipseque in Brabantiam accederet, ibi Ducem Antonium Dynastiâ jam dictæ dominum ac beneficiarium agnitus: atque id haud multo exinde, ipsa die, qui Severino facer est, à Duce Reinaldo præstitum, fecisseque hoc nomine ipsum Duci Brabantiæ Sacramentum in pago Empelæ, ad Mosæ crepidinem sito, haud procul Busco Ducis, inspectantibus pro more per pluribus.

Anonymi *chron. Duc. Brab. cum observ. Ant. Matthei pag. 135.* Porro Reynoldus Dux Gelriæ ac Juliacensis audiens, tantam multitudinem exercitus circa partes illas congregatam timuit valde, ne propter ipsum hoc fuerat practicum, sicut & revera pro magna parte fuit. Nam ipse post mortem fratris sui Gulielmi sine liberis defuncti homagium non fecerat Franciæ Duxissæ, nec Anthonio Duci de *oppido Graven & terra ad ipsum pertinente*. Misit ergo quantocyus Consiliarios suos & notabiles viros ad ipsum, & tractantes de pace convenit inter eos, quod ipse Reynoldus solveret ei multa millia Renensium aureorum, & insuper quod ipse veniret in Brabantiam feudum suum recepturus ab eo. Anthonius cum nobilibus & militibus & cum Philippo fratre suo perrexit ad Buscumducis, & inde accesserunt usque ad Empel supra Mosam. Venit ad illum locum Dux Gelriæ Reynoldus, & valde solemniter fecit homagium sibi *de terris suaradijs*, & ab invicem cum pace & caritate disceserunt.

Litteras homagii hîcse verbis refert Pontanus *loc. sup. cit*

Nos Reinaldus Dei gratiâ Dux Juliaci ac Gelriæ & Comes Zutphanîæ omnibus constare volumus, nos isto die in pago Empelæ supra Mosam accepisse émanibus cognati nostri dilecti Ducis Brabantiæ nostram *civitatem atque arcem Graviæ*: eique hoc nomine homagium præstitisse, ad cuius cer-

certiorem fidem sigillum nostrum hifce appendi fecimus, quæ datæ sunt A. Ch. 1407. die dominicâ S. Severini, præsentibus ex consiliariis nostris nobili domino Johanne de Arckel & Hagestein, & domino Johanne Schelart de Oppendorp, magistro Curie, & Johanne Wyenheist equitibus, vid. Vredius *gener. comit. Fland. part. 2. pag. 89.* Divæus *rer. Brab. lib. 17. Haræi ann. Brab. tom. 1. pag. 374. & 376.*

(2) In den Gildenbrief van Hertog Arnout voor die van het kleerma-kers ampt onder N. 39. wordt gementioneert, dat de brieven daar af in voortyden in den brant verlooren en verwaarloost waaren: sekerlyk sal het selve syn reflexie op desen brand hebben, waar van in het resolutie boek vande Magistraat der Stad Grave beginnende met den jaere 1551. fol. 22. het volgende gevonden werd: Dat die Heeren van Cuyk alsulken Corpus van den banwyn der Stad erfelyk hebben uitgegeven veur veertig Ponden Pajements, daer van de Originael bescheet, met andere brieven en segel daer van wezende in den jaere MCCCC. en vyftien, op Sunt Servaes nagt, als die Stad metten Raedhuysse, ende die Kerke afbrande, metten brand vernield is. Edog, voor soo veel aangelangt het geene de Auteurs op meer plaatsen vande anniverfaria der Canoniken vermeld, moetik bekennen dat noyt heb konnen ontdekken, waar die als nu syn, of ten tyde van den auteur geweest mochten hebben, waarom men alle het geen, waar van geene andere preuves, buiten die foo genoemde anniverfaria worden bygebracht, op het goed geloof van den Auteur sal moeten aennemen.

(3) Tandem sibi tamen morte equo descendens ut naturæ opus expleret, nullis relictis hæredibus in LATHUM prope Arenacum in profesto Johannis Baptiste anno 1423. defecit, & in clauistro Monchusio ad latus fratris Wilhelmi tumulatus est. Toffchenmacher *pag. m. 403.*

Slichtenhorst *op 't gemelde jaar 1423. 8. boek. pag. 193. n. 85. schryft:* Onder dit is Hertogh Reynald uyt dese na d'andere wereld verscheyden, daegs na de geboorte van Jan den Dooper omtrent de driede uyre aftermiddagh, aengegreepen synde van een haestige krankte, die hem onvoorsiens in de boerschap ter Let by Rosendael van 't leven ter dood braght, na dat hy 21. jaeren syne landen wysfelyken had bedient. Hy is bezeyden syn broeder Hertogh Willem in 't Carthuyser-Klooster van Monikhuyfen by Arnhem begraven 't zaemen met syne helm en schild, als wezende de laetste Heer van Gelder uyt het bloed van Nassouw. Siet Pontan. *lib. 8. pag. 415.* Aquilii *Cbron. Gelr. compend. pag. mibi. 35. & in addit. Knippenb. pag. 118.*

(4) Na de met betamelijke pracht gehouden lykplight van Reynald, is Arnold van Egmond, after neve van de vorsten Willem en Reynald uyt hun zuster Johanne, by de Staeten des lands voor Hertogh van Gelder en Grave van Zutphen binnen de Stad Nymegen in gewillighd. Op den festen van Hoymaend zwooren hem met opgesteecken vingeren Willem Heer van Bueren en Iffelsteyn, neffens de Proosten van Aken, ende van onse L. Vrouw int Sticht van Utrecht. Slicht. *9. boek. pag. 209.*

By

By Knippenbergh *bist. eccles. Duc. Gelr.* werdt pag. 119. uyt Aquilius en Pontanus dit Schema Genealogicum Arnoldi Egmondani gevonden:

Conjuges	
Maria filia Reinaldi Geldriae Ducis primi.	Guilielmus Dux Julia
bonum libri	
Guilielmus Dux Geldriae & Julia sine bærede decedit.	Joanna nupta domino ab Erckel cui peperit
	Reinaldus Dux Geldriae & Julia improlis obiit.
Guilielmum Dominum ab Arckel ad Gorichem seu Gorcumiam cæsum.	Mariam conjugem Joannis Comitiss Egmondani, cui peperit.
Arnoldum Egmondanum ejus nominis primum, Geldria Ducem.	Guilielmum Iselstei- nium Buræ dynastam apponit Pontanus.

Officchoon Knippenberg in dit Schema schryft: Maria Uxor Joannis Comitiss Egmondani, soo noemt hem echter Aquilius alleen: *Dynasta Egmondanus*, en Pontanus: *Johannes Egmondæ Dominus*. vid. *Aquil. chron. Gelr. comp.* pag. 36. & Pontan. *lib. 8. pag. 416.*

Alhoewel de selve Pontan. *lib. 9. pag. 422. & 423. ad an. 1424.* segt: Imperator Sigismundus literis, quæ *Jobannem-Egmondanum* concernunt, nobilitatem imperii, quæ hoc ipsum obsequio ac fide erga imperium mereatur, altius evehl ac dignioribus honorum insigniis ornari, sibi esse cordi ac curæ commemorat; & ideo *Jobannem Egmondanum* hac suâ reglâ gratiâ, præ ceteris, ob ejus erga Imperium Romanum merita, uti frui cupit, atque eum, ejusque ex ipso legitimè natam prosapiam universam, filios filiasque, & si qui ex eis longâ serie. exinde progenerarentur, eâ, quâ pollet, regiâ potestate, idque animo deliberato, & habito cum Principibus, Comitibus omnibusque Imperii fidelibus consilio, esse honestatos, nobilitatos altiusque evehl, ac veros *Comites* ac *Comitissas Egmondæ* in Dei nomine declaratos ac pronunciatos; atque hisce se coram omnibus eodem tales agnoscere, declarare ac pronunciare testatur: serio omnibus Imperii subditis ac fidelibus per præsentis codicillos mandans imperansque, ne quid adversus hanc suam Imperialem gratiam faciant committantque. His subscriptum legebatur; Ad mandatum Domini Regis Johannes episcopus Zaigenderensis, Cancellarius.

En Slichtenhorst 9. boek pag. 211. op 't jaar 1424. n. 5. Op Marien Hemelvaersdag gaf Keyser Sigismundus, die doen te Ofen (:Buda popularibus dicta:) in Hongaryen was, verscheyde brieven uyt, raekende onse landfchap, ende des selfs Hertogh en Ruwaerd. In den eersten verklarede hy, *Jan van Egmond*, met alle zijne echte zoonen, dochteren, ende huu naekomelingen voor waere *Graven* en *Graavinne* van Egmond.

Van Loon *historisch bewys, dat het Graaffschap van Holland een Leen des Duytschen Ryks geweest is. pag. 195.* Vanden Kabeljaauwschen aanhang was het Geslacht van Egmond een der voornaamste hoofden, welken de manlyke erfvolging, zoo als wy, gemeld hebben, voorstonden, en des ook zoo door het innemen van Ysselsteyn en Gornichem als anders, by 't leeven van Johan van Beyere ongemeen geyverd hadt, om den zelve aan het bezit van alle die landen te helpen, met welken hem Keyser Sigismund verleyd hadt. En waarom dees Vorst, uyt erkenenis van den ongemeenen yver, welken het *Egmondsche Huys*, tot handhaaving van des Ryks gerechtigheden, by dat geval hadt laten blyken, de gemelde Heeren van Egmond, volgens het recht, 't gene den Duytschen Keyzeren te die tyden in Holland, om de inwooneren aldaar te konnen vereedelen, als dan toekwam, tot den *Graaflyken Stand* in 't voorgaande jaar verheft hadt.

Nochtans verhaelt Gouthoeven *Chron. van Holland pag. 129.* Heer Johan, heere van Egmont, geboren An. 1438. Ridder gellagen te Jerusalem, An. 1465. An. 1484. gekocht hebbende de heerlykheydt van Purmerend van Heer Balthazar van Wolkenstein, wert hy aldaer ghehult, ende troude daer na in den Haghe Vrou Magdaleen van Waerdenborgh, Grave Joris Dr. An. 1486. wert hy by opene brieven van den Koninck Maximiliaen gemaect den *eerste Grave van Egmont*.

Simon van Leuwen *Bat. illustr. 2. stuk pag. 952.* Johan van Egmont; soone van Willem van Egmont, en van Walburg, Grave Frederix dochter van Meurs, geboren anno 1438. Ridder gellagen te Jerusalem anno 1465.

Anno 1486. wert hy by opene Brieven vanden Koninck Maximiliaen gemaect den *eersten Grave van Egmont*.

Bockenbergh *Egmond. bistor. pag. 134.* Guilielmo Quarto, Joannis Secundi filio, & Arnoldi Geldriae, Zuphanique Principis fratri, matrimonium fuit cum Valburge Frederici Moersensis Reguli filia, tulitque ex ea, tres Filios; Joannem, Primum *Egmonds Comitem*; Fredericum; & Guilielmum; Filias quatuor; Annam, Elisabetham, Valburgim, & Margaretam.

Het selve stelt Pontus Heuter. *in operib. bist. rer. Burg. pag. 238. Lit. R.*

Van Loon *int gemelde bist. bewys pag. 266.* Het was dierhalve uyt kracht van deze Leenroerigheyd van het Hollandsehe Graaffschap aan 't Duytsche Ryk, dat de gemelde Aartshertog Maximiliaen, reeds by het leeven van synen Vader Frederik, in het jaar veertien honderd ses en tachtig tot Roomsche Koning verkoozen en dus met een Leenheer van het Hollandsehe Graaffschap geworden zijnde, straks nog in 't zelfde jaar goed voedr, om den tegenwoordigen Graaf Johan van Egmond en alle des zelfs wettige zoo Man- als Vrouwlyke naakomelingen op den twaalfden van Augustinaand tot Ryksgraaven en Ryksgraavinnen te verheffen; met bevel, dat het gemelde *Egmondsche Ryksgraaffschap*, behalve de landen, gehuchten, bergen, Boschen, velden, wateren, water loopen, jagten, leenen, dienstmannen, Boeren, huyslieden en alle andere inwooneren, den Graaf toebehoorende, ook nog de stad Purmerend (welke thans zitting in de booge Staatsvergadering van Holland heeft) en de Dorpen van

van Ipendam en Neck zoude bevatten, en zoo van hem en van alle de volgende Keyzeren van Duytschland, als onmiddelyk onder het Duytsche Ryk staande, te leen gehouden worden: Vervolgens dat de *Egmondse Ryksgraaven* alle rechten, gerechtigheden, waardigheden en vrydommen bezitten zouden; welken aan alle de andere Ryksgraaven van Duytschland eygen waaren: zoo nogtans, dat het oude recht van den Graaf van Holland, zoo in opzigte van des *Graaven van Egmond* persoon als van de tot dien *Graafyken* rang verhefte goederen, des onaanzeien ongekreukt bleef. Het diploma hier van is te sien by *Miræus oper. diplom. tom. 1. pag. 463.*

Pontanius *lib. 10. pag. 580. ad an. 1486.* Romanorum Rex, *Johannem* ejus nominis tertium, *Dynastam Egmondianum*, aurei velleris Equitem ac sacri Imperii Comitem solemniter declarat: idque ob varia erga imperium Romanum beneficia ejus ac merita, cum togâ tum bello parâ; additis eidem, ejusque Comitatu oppido & castro Purmerendæ, cum pagis, Neck, Purmerlandt & Ulpendam. Suntque *Dynastæ Egmondani* eorumque posterum in modum tum titulo ac prærogativâ exornati: cum tamen, illis & avo præsertim hujus *Johanni* ejus nominis primo, idem honor & dignitas concessa, aut saltem destinata fuerit jam ante ab Imper. Sigismundo, quod ad annum Christi *millesimum quadringentesimum vigesimum quartum* re-tulisse superius nos memini.

Slichtenhorst *10. boek. pag. 290. op 't jaar 1486.* Maximiliaen trok wederom naer Bruysfel, alwaer hy *Jan*, den 1erden van dien naam, *Vrybeer van Egmond*, om syne meenigvoudige diensten, tot een Ridder van 't gulde Vlies en *Grave van 't H. Ryk* verhoogde Hoewel de naem van *Graven* ten tyde van Keyser Sigismund den *Vry-beeren van Egmond*, te weeten deses grootvader *Jan den eersten* al was verleend ofte immers toegedacht.

Men vind ook in Goldasti *collect. constit. Imper. tom. 1. pag. 22.* op de beschryving des Ryksdags te Regensborg, door Keyser Frederik in den jaare 1471. gehouden, die van *Egmont* bereyts onder de *Graven* beschreven.

(5) Vid. Pontan. *list. Gelr. lib. 8. pag. 405.* alwaar hy schryft: datæ hæc litteræ anno Chr: millesimo supra quadringentesimum decimo octavo, mense Majo. Et statim exinde plures accessere, qui eidem foederationi novis codicillis exaratis subscribere haud neglexerunt: in his, anno proximo, qui fuit supra millesimum quadringentesimum decimus nonus, die Saturni post festum Paschatos, nomina professi sunt sua Wilhelmus à Drueten, Wilhelmus à Galen, Bertholdus à Ghent, Johannes à Werdenborch à Nienwael, Rudolphus vander Lawick, Gishbertus à Ranwick, Franco Pleck & Otho Hacke à Beesde. Quibus initio desinde Maji mensis alias litteras ac chirographa adjecere Johannes à Weerdenburch, & Theodorus à Weerdenburch, domini Zuederi filii, fratres; Arnoldus Cock ab Opynen, Goswinus à Vandrick, Petrus à Vandrick, Theodorus à Tuyt, Gerbrandus à Beesde, Wilhelmus à Beesde fratres, Gerhardus à Beesde domini Gerhardi filius, Wilhelmus ab Heese & Valerius Doyt ab Ave-aet, milites. Similiter & mense eodem Maji foederationis eisdem liti-

ris novas adjecere, firmatas ac communitas Sigillis ac subscriptione sub Otho ab Hoekelom, Henricus à Nienstein, nothus Arculenſis, eques, Wilhelmus à Gellichem, Rudolphus à Gellichem, Winaldus ab Haefften, Johannes à Bechde de Reynoye, Allardus ab Haefften, Wilhelmus, Floris, Johannes à Beesde fratres, Huberti filii, Wilhelmus à Tuyl, Henricus van den Rhyn, Herbernus vanden Rhyn, & Theodorus Tyelman van Romde Alardi filii, milites. Inde mense Julio ejusdem hujus anni 1419. idem, quod superiores manu ac sigillo suo obſignatis codicillis promiſit, ac Sacramento foedus ante dictum firmavit Hubertus Culenburgi, Leccæ ac Mackoyæ Dominus, idque suo & posterorum suorum nomine fideiſicerà & bonâ protestando se univërſa capita, quæ literis superioribus dicti foederis habentur comprehenſa pro virili habiturum sanctâ fartaque, exceptis aut reservatis ſemper domino Gelriæ Duci juribus suis ac jurisdicti-one: Quæ defendere ac tutari, ut & territoria ejusdem ac ditiones, adversus quoscumque se paratum fore perpetuo iisdem codicillis ostendit.

Dit verbondt van Ridderſchap, Hooft en kleyne ſteden des Furſtendoms Gelre en Graafſchap Zutphen, de anno 1418. op den derden dag in de Mey, met vyf transfixen, waar van de vier eerſte vanden jaare 1419. de leſte van den jaare 1421. mitsgaders de belivinge des verbonds van den jaare 1418. door de Hertoginne van Gelre en Gravinne van Zutphen d'anno 1419. Siet by van Loon groot Gelders Plac. boek. 1. app. blad. 175. & ſeqq. Welke belivinge nogtans aldaar in een notabel point met de copye authentiecq van den auteur onder No. 31. niet overeenſtemt, als werdende by de eerſte geſegd: *Voort ſoe en ſal onſe alreleſſte Geſelle ind onſe alreghenedigſte Heer ſyne Steden, Sloeten noch Landen verſetten, verkopen noch veranderen buiten noet.* En by de tweede: *Voort ſoe en ſal onſen allerleſſten geſelle en allergegadigſten Heer ſyne Siede GRAVE nog landen verſetten verkopen nag veranderen buyten nood.*

(6) Reinholdus Uxorem duxit Mariam Harecurtiam Artheſiæ comitem Arſchottæ & Borbeeciæ Dominam, ex quâ ille quoque ſobolem nullam ſuſtulit. Teſſchemacher ann. par. 2. pag. 402.

Aquillii compend. Chron. Gelr. pag. m. 35. Reinaldi uxor erat filia Comitiss Artheſiæ.

Pontan. lib. 8. pag. 361. Reinaldus præ ceteris cognatam ſuam, è ſanguine Gallorum Regio prognatam, Mariam Harcurianam in conjugem aſſumit, labente anno milleſimo ſupra quadringentefimum quinto. Hanc perperam alii Artheſiæ Comitiss filiam paſſim faciunt, non Aquilius modo, ſed Hollandiæ quoque chronicon Heuterusque, & eos quicumque ſecuti hucusque. Error vero hinc ortus, quod Mariam de Artoys pro Mariam de Arcour legiſſe videantur, quomodo diſerte habent, præter Berchemium, etiam tabulæ nuptiales vernaculè conſcriptæ, in quibus eſt, Marie van Harcourt. Siet ook Slichten. d. 1. 8. pag. 176.

(7) Slichtenhorſt Geld. Geſchied. 8. boek. pag. 189. verhaelt het gepaſſeerde omtrent de verklaringe van de Vorſtinne Maria in deſer voegen: Een weynig daer na hebben de Vorſtin Marie, als mede de Ridderen Jan Schelart van Obbendorp, Willem Heer te Zintzich, Werner van Pallant

Heer

Heer van Bredenhende, Andries van Llesing Heer van Trevel. Goossen Brente van Warnich, Willem van Vlatten, en Govert van Bungard, neffens Winand van Roye krygsman, een yegelyk kond gedaen, dat de Hertogh van Gelder de bovenstaende verbintenis niet en strafte oft wrackte, ende voorts op het begeeren vande Ridderfchap, Knechten en Steden van 't Vorstendom en Graefffchap had wederroepen en vaeren laeten zyne voorige voorwendinge, van dat hy fyne onderdanige luyden en syn eygen goed wilde gebruyken, als het fyne voor-zaeten ende hy tot nu toe hadden gebruykt. De waerom hier van was, dat de Vorstin met de gemelde Ridderen een luttel te voren hadde. doep aflyuden, hoe de Hertogh fyne steden, floten en Landen aen niemant geloofde te verkoopen, verpanden ofte te vervreemden buyten de hoogfte nood, ende niet dan met voor-kennis vande Ridderfchap en steden; welke zoo fy alsdan den Vorst met raed en daed niet en konden helpen, hem niet behoorden tegen te wesen, zoo hy fyne wille deed met het geen dat hem eygen was.

ARNOUD van EGMONT agter neve van de Vorsten Willem en Reynout (1) nog heel jong, en daarom voor of onder de voogdye van syn Vader Ruard van den Lande, geworden Hertog van Gulik en van Gelre (2), heeft Ao. 1423. No. 32. de stad haar privilegien geconfirmert. Hy is Ao. 1424. (3) getrouwt met Catharina dogter s'Hertogs van Cleef. Hy is Ao. 1425. fiet No. 33. met syn Hertogdom van Keyfer Sigismundus speciaal begiftigt en beleent geworden (4). Hy heeft Ao. 1426. fiet No. 34. die vanden lande van Cuyck mede haare privilegien bevestigt, die noemende in generale termen de ridderen, knegten en onderfaten s'Lands Cuyk, sonder die als syn twe laatste voorfaten nominatim en voor een gedeelte te specificeren; sulks niet ervaren kan welke en hoedanige hy meer van 't lant van Cuyk aan sig gekregen heeft, dan syn voorfate als voorfz. daar van gehad hebben, vervolgens ook niet, hoe en wanneer dit lant tot syn tegenwoordigt compendium is gebragt. Hy heeft als voorfz. Ao. 1427. fiet No. 8. van Hertog Philips van Bourgondien als graaf van Holland voor de borgers de confirmatie van den vrydom op de tolln in Holland en in Zeelant geobtaineert. Hy heeft mede Ao. 1429. de stad om haar vesten daar mede te maken en te verbeteren twaalf mergen lant gegeven onder Gassel by Schobbenkamp, met permiffie om die te verpanden, beleenen of verkopen int geheel of ten deel tot

Q 3

hun

hun nut en goetdunken. Dit heeft hy Ao. 1450. noch geconfirmceert, en de opponenten; die daar tegen indragt gedaan hadden, gecorrigeert. Hy heeft Ao. 1438. het smedenampt ge-octroycert (5). Hy heeft Ao. 1446. No. 35. een fray reglement en manier van procederen in cas van provocatie tot behulp van justitie int lant van Cuyk gemaakt, en daar by onder anderen ge-ordonneert, dat men geen pagtgoet, thynsgoet of lyfsgewinsgoet sal verkoopen, men en moet die heerschappen daar die goederen behooren den coop eerst bieden, en dat schepenen over lyfsgewinsgoederen niet mogen segelen, Ao. 1448. No. 36. heeft hy bovenconfirmatie van privilegien de borgers ook schat, tol, beede en dienstvry gegeven door al syn landen, ook de selve nog haar goederen in den lande van Cuyk niet te mogen besetten of arresteren, dan die te soeken en aan te spreken voor de bank tot Grave, 't sy in materie van erftaal, 's heeren breuken of renten, en soo sy dog daarenboven gearresteert wierden, soo mag hy sonder te breuken uyt sulken besettinge te gaan, voorts dat de goederen der ingesetenen 's Lands van Herpen int land van Cuyk schatvry souden wesen, en tegendeel en soo lang men der borgers goederen int lant van Herpen ook schatvry hield. En eyndelyk dat hy de stad Grave aen niemant soude versetten of verpanden, dan die te sullen laten op de succesoren en aan den lande van Gelre. Hy heeft Ao. 1450. siet No. 37. dit privilegie van geen borgers int lant van Cuyk te mogen arresteren nader bevestigt, met augmentatie dat sy hun via facti daar tegen mogen stellen sonder te breuken uytgenomen dootslag. Hy heeft Ao. 1456. No. 38. de stad haar vier jaarmarkten (6) deels geconfirmceert en deels op nieuw ge-octroyeert. Hy heeft Ao. 1459. No. 39. de snyders of kledermakers haar ampt keuren en privilegien gegeven (7). Men wil dat hy het huys Macken onder Vierlingsbeek gestigt heeft, op welkers toorn het Gelderse wapen nog huydendaags in de vaen gezien wort (8), dan dat is onseker. Hy is om syn lang leven eyndelyk van syn soen Adolphus door instigatie van syn huysvrouw met behulp van die van Nymegen, welke hem heel trouloos waren, benyt en belaagt, en by nacht op syn Casteel tot Grave overvallen en op 't

Cas-

Casteel tot Bueren gevangen gebragt (9) en bedwongen de landen aan synen soon te resigneeren (10). Siet den brief Ao. 1465. No. 40. deswegen aan de regering der stad Grave geschreven. Hy bleef tot Bueren ontrent ses jaaren in detentie (11).

Voorn: ADOLPH de landen geoccupeert hebbende (12), heeft Ao. 1465. No. 41. de stad haar privilegien bevestigt. Dan Carolus audax hertog van Bourgondien en Brabant gekooren om de saak rusichen vader en soon te accommoderen, heeft eyndelyk Adolphus by hem ontbooden en behouden, en wanneer hy sig tragte 't soek te maken, binnen Namen gedaan apprehenderen, en uyt vrees voor nieuwe rebellie op het casteel van Cortryk gevangen gehouden (13), daar hy bleef tot de doot van geleyden Hertog (14).

ARNOLDUS weer aan de regering gekomen begaf sig nae de Grave, die hem met groote eer en vrintschap ontfingen, maar synen amptman Jan van Donk en Claas van Haestyn castleyn op den huysc tot Grave met haar adherenten resisteerden hem kragtelyk, schietende met busen en vuer in de stad dan tot weynig schade door de kloeke weer vande poorters en des hertogen volk, die een toorn vant sloth stormenderhant bemagtigden, en wierden vier vande gevangens onthalst en op raderen geset, waer nae de andere sig mede overgaven behoudens haar lyf en leven (15). Hertog Arnoud heeft doen vooraf siet No. 42. Ao. 1471. een pardon brief uytgegeven en daar op eodem dito siet No. 43. de stad haar privilegien gerenoveert en gearresteert, en in specie het poinct dat sy int land van Cuyk niet arrestabel syn. Hy heeft naderhant syn goederen seer bekommert, apparent uyt behoef om sig weer in te stellen. Eyndelyk heeft hy Ao. 1472. syn gantsche hertogdom van Gelre en 't graaffschap Zutphen met de heerlycheden van Cuyck en Grave voor 92000. goude ryngulden eens verkogt (16) aan voorn: hertog Carel van Bourgondien, mijs behoudende syn leven lang de togt volgens de tractaten daar van gemaakt, by welke hy in specie heeft geconditioneert, dat die van de Grave om haar sonderlinge trouwe (17) aan hem bewesen by haar oude regten, privilegien, vryheden en goede gewoonte gehouden souden werden. Hy heeft stervende dese

deſe verkopinge by ſyn teſtament geconfirmceert; ſyn ſoon Adolp geëxheredeert, en hertog Carel tot erfgenaam geinſtiteert (18). Hy is in het vyf en ſestigſte jaar ſynes ouderdoms op St. Mathys avond den 14. Feb. (19) 1473, nae dat hy ongeveer twee jaaren van ſyn ſoons gevangenis was ontlaſt geweest, geſtorven, en in 't choor van St. Elilabeths kerk voor het hoog altaar begraven, daar hem ſyn broeder Willem naderhant is bygeleyt. Men ſeyt hy op ſyn doot bedde begeert ſoude hebben geopent te worden en ſyn hert tot s'Boſch in St. Geertruyds vrouwen clooſter begraven te werden (20). De tombe is nog tegenwoordig tot Grave te ſien en in een tamelyken ſtaat, hoewel in 't laaſte beleg der ſtad wat geſchonden (21), en het op of omſchrift ſoo veel leesbaar van inhoud en gedaante vancyfers (22) als volgt, dan in plaats vande naam Aarnoud ſchynt de moet van de letters te teekenen (23) **HIER LEYT BEGRAVEN DEN HOOGGEBOOREN VERMOGENDE VORST HERTOG VAN GELRE EN VAN GULICK GRAVE VAN ZUTPHEN STERF INT JAAR 1473. DEN EN DIE ED: WAALGEBBOORE HEER WILLEM VAN EGMONT TOT BAAR EN TOT KESSEL TWEE GEBROEDERS EN STERF IN 'T JAAR ONS HEEREN 1483. DEN 17. DAG JANNUARY (24).**

A A N T E K E N I N G E N

Op

ARNOUD VAN EGMONT

En

ADOLPH SYN SOON.

(1) Siet voor het Schema genealogicum *Arnoldi Egmondani* in de aantekeninge op Reynoud Hertog van Gelre en van Gulik. pag. 121.

(2) *Slichtenhorst Geld. Geſchied.* 9. boek pag. 209. *Arnold* was doen veertien jaeren oud, ende noch in levenden tyve ſyn Vader *Jan van Egmond*, een kloek en vernuftigh Heer. Dees is met eendragtige ſtemmen ſchier van alle de leeden des Vorſtendoms (wtgenomen dat die van Gulic-

Gulicherland en 't Roermondse vierdeel het hoofd meer scheen te hangen naer *Adolf* van den *Berge*: over syn minderjaerigen zoon en 't gansse Hertoghdome en Graeffschap Voogd verklaerd op zeekeere voorwaardeden, waar van onder meer andere deese ook was: Vermits mede de Stad *Grave* aen den Heer van *Bueren* was verpand, ende te beduchten stonde, dat die plaets, de schuld te diep inwortelende, metter tijd van 't vordere lichaem mogt worden afgescheurt, zoude het den Vorst believen, de gedaghte Stad als een tuyn en sleutel van Gelderland, met den eersten vrij te maken. vid. Pontan. *Hist. Gelr. lib. 9. pag. 419. & 420.* Tessenmach. *ann. Civ. nov. edit. pag. 519.* *Arnoldus Egmondanus*, sub *Sigismundo*, *Wenceslai* fratre *Caroli IV. filio*, *Alberto II. & Frederico III. Austriacis* Imp. anno 1410, patre *Wilhelmo * Egmondano*, & *Maria * Lees. Jo. Herculea*, *Johannis Herculei*, & *Joannæ Julizæ filia*, natus, Dux *Gel. hanne*, vid. drix anno 1423. factus in ordine 6. *Wilhelmo & Reinholdo* defun. *Ditlmari* Etis fratribus, *Julizæ & Geldrix Ducibus*, matris avunculis, successit, tab. *geneal.* licet *Adolphus Montanus*, ejusque ex fratre *Wilhelmo*, *Ravensburgio* Co. ad pag. mite, nepos, *Gerbardus*, *Julizæ & Montium* Duces, vehementer repug. 457. narent.

Knippenburgh bist. eccles. ducat. Geld. lib. 3. cap. 8. pag. 118. *Bisariam* *Reinaldi* defuncti hæreditas divisa est: *Juliacum Adolphi Bergensium* Dux patris nomine sibi proxime debitum occupat: *Geldria Arnaldo Joannis Egmondæ Comitissæ* filio *Gelrici* sanguinis per matrem propiori à primatibus populoque defertur, quod ob ætatis imbecillitatem rebus necdum maturo *Joannes* Pater, manu ac consilio strenuus *Gelrix* præstitur.

(3) *Slichtenhorst loc. cit. pag. 210. n. 4.* Segt op het jaar 1423. Op desent tyd is *Arnald*, met der Staeten ende zyner vrienden raed getrouwd met *Catharine*, gebooren uyt Hertogh *Adolf* van *Kleve* ende *Marie*, welkers vader was *Jan de Onvertsægde Hertogh* van *Burgondien*. *Arnald* was doen niet over syn viertiende jaer, ende de bruyd nog geen negen jaeren. De zelve *Slichtenhorst pag. 227. n. 34.* In de houwlyx voorwaarden van den jaere 1423. tusschen *Arnald* en de Vorstin *Catharina* van *Kleve &c.* vid. Pont. *loc. cit. pag. 421. & 459.* Tessenmacher. *loc. sup. cit.* Cum tamen *Catharinam Cliviam*, *Adolphi* primi Ducis filiam, duceret patris ex parte sua a *Joanne Egmondano*, *Joanne Cuilenburgio*, *Theodoro Wischio*, *Joanne Werdenburgio*, *Gisberto Meckerenio*, & *Gisberto Picchio*: ex parte *Adolphi*, *Clivorum Ducis*, filizæ *Catharinæ* a *Præposito Wiselio*, *Wilhelmo Reessio*, *Arnholdo Hesenio*, *Rutgero Cuilenburgio*, *Gerlaco Rosheimio*, *Elberto Alpenfi*, & *Henrico Schienkio* a *Nydeggen*, cum omnibus *Clivizæ* civitatibus initis atque subscriptis, admissus, ipsaque *Remigii* anno 1423. Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederl. 3. deels 1. stuk pag. 92. Voor 't einde van 't jaar 1423. trouwde Hertogh *Arnoud* met *Katarjyne*, Dogter van *Adolf*, Hertog van *Kleef*.

(4) Dese investiture is niet aan *Arnoud* van *Egmont* verleent; maar aan *Adolf* Graaf van den *Berge*, alhoewel dien selfden Roomschen Koning *Sigismundus* het jaar te voren, te weten 1424. de week naar *Maria* hemelvaert, by een brief, voorschreven *Arnoud* van *Egmond* als den oudsten

op straet, voornaemsten erfgenaem en regten Heer der Hertogdommen van Gelder en Gulich met het Graeffschap Zutphen naar doode van Reynald hadde erkent. vid. Pontan. *bist. Gelr. lib. 9. ad ann. 1424. pag. 423. & ad ann. 1425. pag. 425.* Slichtenhorst. 9. boek. n. 5. pag. 211. & n. 8. pag. 212.

Knippenberg *bist. eccles. ducat. Gelr. pag. 119.* Sigismundus Imperator Arnoldo Egmondano præter Geldriam Juliacum etiam 1424. hebdomade post Assumptam in coelos B. Virginem, datâ investiturâ concesserat, ait mutato brevi consilio, utrumque Ducatum Adolpbo Bergenfi assignat litteris 1425. Osâ datis, unde perpetua posthæc bella pullularunt.

Welk eerste gesegde volkomen geconfirmeert werd door het volgende diploma te vinden by Pontan. *loc. cit. pag. 425.* (behalven dat het genoegzaam uyt den inhoud selve is af te nemen, dat dese investiture sub No. 33. niet aan Arnoud van Egmond maar aan Adelf vanden Berge is verleent:)

Nos Sigismundus Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus, Rex Ungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ; significatum volumus universis ac singulis, Consulibus, Scabinis, Senatoribus, civibus totique populo civitatum Ruremundæ, Gochæ, Venloæ, Erckelenzæ, Stralæ, Neomagi, Graviæ, Bomeliæ, Tielæ, Arnhemæ, Vagendoncæ, Hardervici, Elburgi, Zutphanîæ, Dodecomii, Doesburgi, Groenloæ, Gosveltia aliarumque urbium, Mercatum ac pagorum Ducissæ Gelriæ ac Comitatus Zutphanîæ, nostræ atque imperii clientis dilectæ ac fidelis, Ducatum Gelriæ ac Comitatum Zutphanîæ post obitum illustri Principis ac Ducis Gelriæ ac Comitatus Zutphanîæ Reinaldi avunculi nostri dilecti, qui sine prole decessit, juxta Imperii leges ad nos, utpote Regem Romanum recidisse, nosque ob id principatus prædictos Juliaci ac Gelriæ nec non Comitatum Zutphanîæ cum omnibus ad eosdem spectantibus territoriis ac jurisdictionibus concessisse ac transcripsisse dilecto avunculo ac principi nostro Adolpbo Juliaci ac Gelriæ Duci ac Comiti Zutphanîæ: unde & serio per præsentis codicillos idque ex regia nostra Romana potestate omnibus vobis ac singulis mandamus atque imperamus, ut secundum fidem ac Sacramentum quo nobis atque imperio tenemini obstricti, dictum Adolpbum, qui verus ac naturalis vester est hæres, absque mora aut ulla obloquutione in Ducem Gelriæ ac Comitem Zutphanîæ recipiatis, habeatis: Eique solenni inauguratione juramentum, fidem atque obsequium præstetis, utpote hæreditario vestro domino; neque virum nobilem Arnoldum Egmondanum, qui sibi una cum adiutoribus suis ditiones Gelriæ ac Zutphanîæ adversus nos & imperium imperique jura vindicare est conatus, quidquam faciat, ut curetis; neque eum ut Ducem Gelriæ aut Comitem Zutphanîæ agnoscatis, assumatis aut eo titulo vel nomine afficiatis, nisi incurrere nostram atque Imperii indignationem velitis: Vosque ad hæc universos â fide, obsequio ac Sacramento, si quod prædicto Egmondano præstiteritis, liberos ac immunes pronunciamus ac declaramus. Datum Osâ post natum Christum anno 1425, proximâ septimanâ post Pentecosten.

Hier op vervolgt Pontanus: Habetur & aliud investituræ exemplum Adolpbo

Adolpho Bergensi per eundem Imperatorem Sigismundum, Ofz quoque seu Budæ, datum signatumque die Jovis ante festum Pentecostes ejusdem anni 1425. sed id, cum typis excusum sit, hic omisimus.

Uyt alle het welke onwederfprekelyk proflueert, dat te regt in dese investiture de naam van *Adolph*, en niet van *Arnout* gevonden wordt, gelyk de auteur by deszelfs NB. agter No. 33. abusively schynt te willen fustineren.

Nog is omtrent dese twee diplomata remarquabel, dat Sigismundus sich alleen schryft *Roomfch Koningh*, en geen *Keizer*, welken *Keizerlyk*entijtel hy niet eerder schynt gebruykt te hebben, dan na hy int jaar 1433. te Rome gekroont was. vid. Struvii *corpus hist. German. tom. 1. pag. 705.* ubi: Romam fuit progressus, ibidemque a. 1433. in festo Pentecostes ab Eugenio IV. Papa solenni ritu fuit coronatus in Imperatorem & pag. 684 §. 7 n. 48. in not. Extat apud Tolnerum n. CXLVI. datum Basilæ: Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo quarto, die octava mensis Martii, Regnorum nostrorum, Anno Hungariæ &c. quadragesimo septimo, Romanorum vicesimo quarto, Bohemiæ quarto decimo, Imperii vero primo.

Verders schryft Pontanus pag. 460. §. 461. ad an. 1433. iisdem circiter diebus eodemque tempore, quo inter Ducem *Arnaldum* & Philippum Burgundum Brabantæ Ducem foederatio Antverpiæ est inita, de qua ad annum 1432. est memoratum, Bruxellis quoque eidem Philippo homagium, ut vocant, præstitisse videtur *Gravia* opidi nomine.

Slichtenhorst 9. boek pag. 227. n. 35. Wanneer op 't vergangen jaar *Arnald* met Philips van Burgondien Hertogh van Brabant tot Antwerpen een verbond trefte, deed hy met een te Bruyffel den gewoonlyken leen eed aangaende de Stad *Grave*.

(5) De auteur verhaelt wel, dat Hertog Arnoud Ao: 1429. de Stad *Grave*, om haar vesten daarmede te maken en te verbeteren, soude gegeven hebben twaelf mergen land onder Gasfel by Schobbenkamp, met permissie om die te verpanden, beleenen of verkopen int geheel of ten deele tot hun nut en goetdunken, Dat hy 1450. het selve nog hadde geconfirmeert, en de opponenten die daar tegen indragt gedaan hadden, gecorrigeert; gelyk mede dat Arnoud 1438. het sineede ampt hadde gecrotoyeert, edog hy allegeert geen documenten, waar door dit syn gezegde wordt geproheert.

(6) In de Utrechtse Almanacken wordt als nog aangetekent een paerde markt tot *Grave* op donderdag naar den sondag *reminiscere*.

Offchoon Hertog *Arnout* by dit privilegie heeft gestatueert, dat de vryheyt en merkrecht der peerde-en snydemerkt soude aangaan des dinsdags na den sondag *reminiscere*, dueren ende wederom uytgaen t'eynde vanden heyligen *palmavont* ter sonne opgang ende voor ofte nae niet langer.

Ende dat van de twee Vee-en peerde merken, by gemelde privilegie verleent, de eerste daar af wezen en syn soude alle jaer vier daagen voor *May* avond en drie dagen naar den anderen duerende ende die andere veemerkt alle jaer vier dagen voor *St. Martens avond* in den winter, als

R 2

nament-

namentlyk op *St. Wilbortsavond*, ook drie dagen naer eenen anderen duerende, en dat daar af die vryheyt ende merktrecht van elcker deser voorschreve twee merckten twee dagen te voorens aengaen ende twee daegen naer elck merkte voorsz. uytgaen sullen, soo worden tegenwoordig door de poortiers volgens ouder gewoonte, gelyk sy voorgeven, de kruysen aan de poorten tot *Grave* jaarlyks geslagen, eerstelyk veertien dagen voor de snymarkt (:de welke gehouden wordt op maandag, dinsdag en woensdag naar den fondag *judica*;) en blyven daar aan veertien dagen na genoemde snymarkt.

De tweede reyfe worden voorsz. kruysen geslagen drie dagen voor de maand *May*, en blyven aan de poort de drie eerste dagen vande selve maand *May*.

En laestelyk ten derden maele drie dagen voor *St. Marten*, en blyven drie dagen daarna.

Noch heeft Hertog *Arnoud* by meergemelde privilegie aan die tot dese voorsz. merkten tot *Grave* ter merkt komen werden, gegeven een goed, vry, vast en seker geleyde over al binnen synen Lande van Gelre te water ende te Lande met al haar goederen en haven veylich af ende aen te koomen, te vaeren ende te dryven op den gewoonlyken tholl ende onraet, die vryheyt lank van elcker voorsz. merkte duerende ende niet langer; uytgescheyden die syne openbare vyanden, ofte tegen hem, ofte syne Stad van *Grave* voorsz. breukelyken weren.

Onaangefien Hertog *Arnold*, uyt consideratie en ter begunstiging der Vrymarkten in de Stad *Grave*, binnen synen Landen van Gelre niet meer wil gevordert hebben, dan den *gewoonlyken thol en onraet*, hebben echter de Heeren Amptman, Scholtis, Burgemeesters, Schepenen en Raet der Stad *Grave* by de gerecolleerde ende gearresterde ordonnantie ende politie op de Accynsen en gemeene middelen der voorsz. Stad de dato den 31. December 1693. tit: *het Wechgelt. in fin.* gelieven te seggen: Ende zy verdagt, dat ten tyde der vrye Merckten, wanneer de kruysen aan de Poorten geslagen zyn, sal men *de helft meer voor weg gelt moeten betalen*. Siet onder de documenten No. 116.

Waar uyt dit stellen der kruysen op Vrye Markten syn oorspronk soude hebben, kan gesien worden by van Loon *beknopte verbandelinghe der kermisfen in Holland pag. 49. en verscheyde volgende*.

(7) Hier achter syn noch gevoegt diverse stucken spesterende tot het Kleermakers gilde.

(8) In het Overquartier van Gelderland wordt gevonden een voorname Familie voerende den naam van *Gelder*, en het Gelderse wapen, mischien dat aan dit Geslacht het huys *Macken* eertyds heeft toebehoort, en de selve dit wapen in de vaan op den tooren hebben doen stellen, immers dit is seker, dat de Ehegemaalinne van Johan Albert baron van Neerysche en Macken is afkomstig geweest uyt de voorschreve familie van *Gelder*. 't Gezigt van dit Kasteel wordt gevonden in het *verbeerykt Nederland of kabinet van bedendaagsche gezigten. 1. deel. num. 17. alsmede num. 18.* dat van 's Hertogen Torren in 't Land van Kuik.

(9) Kemp.

(9) *Kemp beschryving der Stad Gorinchem ende Lande van Arkel* schryft pag. 317. De Hertogin van Gelre, en *Adolf* haren sohn, even volherdigh in 't quaad tegen Man en Vader, alles vast beslooten hebbende, dat sy voornamen te doen, komt d'Hertogin na Korsmis 1464. met weynig gevolg voort slot te *Grave*, begeyrende in te zyn. Den goeden *Arnout* ontfangt syn Vrouw blydelyk, korts na dertien-dag 1465. komt *Adolf* ook met weynige te *Grave*, en word soo wel ontfangen als syn moeder. Den 7. van Louw-maant, 't heel Hoff-gefin is vrolyk, *Adolf* schaakt met *Vrederik* van Egmond Heer Willems Sohn van Egmond en Ysselsteyn (:die Broeder was van Hertogh *Arnout*:) tot mid-nacht toe, een van de Dienaars luyftert *Adolf* heymelyk in 't oor, die van Nieuwegein met haar hulpers zyn gekomen, die opstzat, en sich veynst eenen dans te maken met te Joffrouwen, ernstelyk willende *Vrederik* sou mē dansen, maar die sulks weygerende ging in syn slaap-kamer, en voort te bed, soo ook dede Hertogh *Arnold*. De nieuw-gekomenen wel gewapent, door Moeder en Sohn op 't slot gelaten, sloegen ruydelyk op s'Hertogen kamer deur, roepende, sta op, kom by ons. Hy weér, lieve kinden, laat my nu met vreden, ken magh niet dansen, 'k sal 't op een ander tyd verbeteren. Sy breken de deur geweldelyk op, staan met 't bloote punt voor den Hertogh, en roepen geeft u gevangen, hy vraagt, waar 's myn Sohn, waar 's myn beminde Sohn, niet bet wetende of 't waren haar beyder vyanden. *Adolf* vol venyn in 't hert, feyd noch met schoone woorden, beminde Vader (:Schorpioens aanzicht:) geeft u gevangen (:t venyn in den steert:) 't moet nu dus zyn. *Arnout* uytbarltende in tranen, siet synen ontrouwen Sohn, by hem soo hoogh bemind, deyrlyk aan, seggende, Sohn, myn lieve Sohn, wat doet stu? Geen antwoord, maar als een dief of moorder, half gekleet, brengen s' hem over de gracht, daar die van Nieuwegein wachten, setten hem op een peerd, en ryden heen, Vrouw en Sohn volgen. Hy roept erbermelyk, Sohn, breng my niet te Nieuwegein, maar elders waar 't u belieft, sy brochten hem eerst op 't huys te Lobek, daar na op 't Kasteel te Buyren.

Slichtenhorst *Geld. geschied.* 9. boek. pag. 255. n. 95. op 't jaar 1465. Daer nae is *Adolf* op drie Koningen syne moeder gevolgd, ende insgelyx als een lief en eenigh Zoon, met uytgestreckte armen vanden goeden Heer ontfangen, die geen quaed altoos en wist noch quaed en dacht. . . "T was op dien tyd zoo een strenge koude, ende de grasten zoo hard met ys toegevroosen, dat men van buyten een veyligen toegang had tot op het slot. Weshalven *Arnold* het ys béval te breeken, en bytten te maken, om alzo den overgang te beletten. *Adolf* overleggende dat met het ys ook zyn verraed zoude gebroken worden, bad syn vader een deel van 't ys gaef en ongescheurd te laeten, om aldaer met de Juffrouwen, zoo hy zeyde, ende 't vrouwen getimmer wat te vermeeyden. Maer dit spel is haast in treuren veranderd. Want den vierden dag daar aen was tot uytwerkinge van dat opper schelmstuk voorbestemd.

Knippenberg. *Hist. Eccl. Dne. Geln.* pag. 125. *Arnaldus* injuriarum obli-

tus nec quidquam hostile metuens secure agit, ast filius in facinus meditatum intentus bonum senem 1465. nono Januarii in speciem officii *Gravia* convenit, ubi liberaliter habitus, opera Neomagensium patri vim infert, atque ex cubili raptum, ac penè nudum Buram usque perducit.

Deze wonderbare Geschiedenisfe wordt door Isaac Le Long in *Rademakers Kabinet van Nederlandsche en Cleeffche Ousbeden* 6. deel. pag. 160. & seqq. breedvoering beschreven. Alleen sal men daar uyt de koddige beschryvinge van *Sueder van Kuylenburg*, die deselve Geschiedenisfe schynt beleefte te hebben, den goetgunstigen Leser hier mede deelen:

„ God den Heer geclaeght,
 „ End' *Maria* die reyne Maegt,
 „ Hoe een Vorst end' mogent Heer,
 „ Weder Godt en weder eer,
 „ Jammerlyck ende onverschult
 „ Uit den synen is verdoelt.
 „ Een minlyck maelyt hy hadt
 „ Mit syne Furstinnen, dair hy sat
 „ Mit Hertoch *Adolp* synen Soen,
 „ Als gewoenlick was te doen;
 „ Mit al so minnelycker tale,
 „ Als *Christus* deed in 't Avontmale,
 „ Dat hy syn Jongeren had geleert;
 „ Hoort hoe dees Maelyt is verkeert.
 „ Dees Mogende Furst is opgestaen,
 „ In syn camer te bed gegaen,
 „ Intentlic in syn gebeden,
 „ Om te hebben rust en vreden.
 „ Dair hebben sy die door oploopen;
 „ 't Kindt heeft tot den Vader geropen:
 „ Het is tyt, geest u gevangen!
 „ Tot Jo. *Fredrik van Egmont*,
 „ En *Jan van Rossum* t'zelver stont;
 „ En syn t' *Nymegen* op 't slot geset.
 „ *Jan van Rossum*, die alde cat,
 „ Cost zeylen 50. Meeren,
 „ Most 't Lant helpen regeeren,
 „ Die quam mitten eersten quyt.

„ Wat

„ Wat is daer voort geschiet?
 „ Daer wort genomen dees Mogende Vorst,
 „ In een koude winter en harde vorst,
 „ Bloots-hoofds daer hien,
 „ Dat seer erbermelick was te sien.
 „ Boven die Soen, die wel gemaeckt,
 „ Heeft 't Kynt den Vader gansch verlaekt,
 „ Segel, Brief end Was,
 „ Syn geworpen in d'as.
 „ (Siet hoe dees veravoece honden,
 „ *Samson* den Reus hebben gebonden!)
 „ End' is op *St. Juliaeni*-Nacht,
 „ Van dane op 't *Tol-buys* gebracht.
 „ (Wie quaet doet, die scouwt het licht,
 „ So seyt ons die Schrift voor richt.)
 „ Van daar is hy voort-gevoert
 „ Te *Buiren*, als ghy hebt gehoert.
 „ (*Josepb* wert in *Egypten* gebracht,
 „ Doe hem syn Broeders hadden vercracht.)
 „ Der Jaren ses, dees Furst daer sat,
 „ Onder die Joden, niet vele bat.
 „ *Wessel van Boeselaer* was daerby,
 „ *Jan van Horst*, *Reyner van Dey*,
 „ *Bartout van Driel*, *Peter van Blœe*;
 „ Sy songen, sy sprongen, sy waren vroe;
 „ Sy waenden 't Lant dat was gewonnen:
 „ Heer Godt 't en was niet wel versonnen.
 „ Wie namen dit spel by der hant?
 „ Dat deden die van *Bylant*.
 „ *Gerrit die Joede*, *Jan die Cock*,
 „ Ende *Cornelis van Merwyck*,
 „ *Jan van Rossum*, Heer van *Zoelen*,
 „ Was 't Regiment mede bevoelen.
 „ Heer *Wynant van Arnhem*, und een van *Dyl*,
 „ Hadde 't Lant van *Gelre* veyl,
 „ En hebben so lange te samen gejaecht. &c.

En om den Leser het gróóte onderscheydt der Dicht kunde, tuschen dien tydt en nu, te toonen; volgt hier deselve Geschiedeniste door den Puyk-Digter Claas Bruin in Dichtmaat gebracht:

„ Dit is het Slot, waarop twee Eeuwen ruim geleén,
 „ Een Treurspel is gespeelt, zo vol afgryfslykheén,
 „ Als ooit een Dichter uit de *Grieksche* Schriften haalde,
 „ Een wreede Zoon, niet waard dat hem de Zon bestraalde,
 „ Een monster der Natuur, die door een slinkse trek;
 „ Zyn' Heer en Vader zelf de voet zette op den nek,
 „ En 't *Gelders* Hartogdom door list zich eigen maakte:
 „ De goede Vorst, men denk hoe dit hem trof en raakte,
 „ Wierd van dien beul half naakt, bloodshoofds, in strengekou,
 „ Gebracht naar *Lobek*, daar hy smolt bynaar van rouw,
 „ Tot dat hy eind'lyk hier zes jaaren bleef gevangen,
 „ Eer hy zyn vryheid door bemid'ling kon erlangen.
 „ Wat ziel word niet door schrik van zulk een' hoon bezwaart?
 „ De wilde dieren zyn meedogener van aart.
 „ *Garfias*, dien 't my luste eens op 't Toneel te voeren,
 „ Was zo afschuwlyk niet, hij liet zyn bloet ontroeren
 „ Door lossé wulpsheid in het opgaan van zyn Jeugd;
 „ Maar deeze, in ryper tyd, ontbloot van eer en deugd,
 „ Met 's Moeders wreeden wrok, ô gruwel! aangespannen,
 „ Liet Vader-liefde, ô smaad! uit zynen boezem bannen;
 „ Een Moeder styft, helaas! d'ontaarden Zoon te snood,
 „ In 't streng mishandelen van haaren bedgenoot.
 „ Kan 't moog'lyk zyn? ik beef. Ai houd het my ten goede,
 „ Reisbroeders, dat ik niet meer schryf van zulk een woede.

(10) *Slichtenh. pag. 256. n. 97.* Hy ribzackte en dreygde syn gevangen vader zoo lang, dat hy 't zaemen met de Vorstin de landen van haeren eed ontsloegen, en last gaeven aen den onderfaeten *Adolf* als hun Heer te gehoorfaemen, betuygende, dit haer ongeveynsde en uyterste wille te wesen. Siet ook *Pontan. bist. Gelr. lib. 9. pag. 526.* alwaar een diergelijken brief aan de regering der stad Nymegen op dien selfden 14. Janri. of *Poutianus* dag geschreven, gevonden wordt.

(11) *Kemp. beschr. van Garinchem pag. 318.* Daar hy 6. jaaren gevangen was.

Knippenbergh loc. cit. Totosque sex annos carcere concludit.

Tesschen.

Teffchenmacher *part. 2. pag. 521.* *Adolphus* urbem Neomagensem dono accepit, cujus ope carcerem patri postea molitus est anno 1465. quo *Gravia* eum coepit, annisque octo *Lobitbis* & *Burenæ* captum detinuit: en kort hier na: Hoc tantum addentes, quod ex *Septemmalibus* filii compedibus liberatus, cum rogaretur pius & sanctus Princeps: Quidnam toto hoc captivitatis tempore intolerabilius sibi visum? respondit: Nihil, quam pravam proprii filii facinus.

Aquilus in chron. Gelr. compend. pag. 36. *Arnoldus* hic Ducatum tenuit quadraginta octo annos, in quibus inclusi sunt quinque anni, quibus in vinculis à filio *Adolpho* detentus est, & duo anni, quibus regnavit post captum a Duce Burgundiæ filium *Adolphum*.

(12) *Slichtenhorst. 9. boeck. pag. 254. op 't jaar 1463.* Korts daar na schiep hem syn oom Ridder van 't gulde vlies, door wiens aanraeden en voorpraeck hy daer na binnen Brusfel houwelyk aanging met de dochter van Karel van Bourbon Catharine, welkers zuster aen den zoon van Philips, Karel den Stouten te voeren was getrouwd. De bruyloft wierd zonder zyn vader den Hertogh van Gelder, dan in 't bywezen (:zoo men gist:) van syn moeder Catharine, aldaer int hof, geheeten den Koudenbergh, gehouden.

En in de aantekeningen in fine: Sommige willen, dat *Adolf* haer eerst heeft ter kerken geleyt in het jaer 1465. na de gevangenis van syn vader.

Pontan. lib. 9. pag. 522. ad. d. an. 1463. Unde & illud intelligere sit, tumquidem pactas, sed necdum consummatas eas nuptias fuisse, cum præsertim sponfam speratam ejus, ac futuram adhuc filio thori sociam, appellat. Sub finem igitur anni, celebratis illis nuptiis, cum jam *Adolphus* domum rediisset, nec iram adhuc patris mitigasset, omnem movere lapidem coepit, & imprimis Gulielmum Egmondanum patrum suum sollicitare instituit; ut ejus præsertim intercessione atque operâ, parente uteretur pacatiore.

Aquilus d. tract. pag. 37. *Adolphus*, capto patre, regnum invasit anno Christi MCCCC. LXV. Duxit *Catharinam Borbonensem*, cujus soror *Carolo* Duci Burgundiæ tradita fuerat. Liberos ex illa habuit *Carolus*, qui natus est *Gravia* anno salutis MCCCC. LXVII. & *Philippam*, quæ in matrimonium cessit *Renato* Duci Lotharingiæ.

Slichtenhorst pag. 239. n. 102. op 't jaar 1467. Dit jaer was vermaerd door de geboorte van dien grooten en ontzaghelyken held *Karel van Egmond*, den achtsten Hertogh naderhand van Gelder, van wien *Adolfs* gemaelin *Catharine* van *Bourbon* op den 9. van de laghtmaend ten tien uyren voor noens binnen de *Graeve* in de kraem beviel.

Teffchenmacher ann. Cliv. part. 2. pag. 525. *Carolus Adolphi* filius anno Christi 1467. 10. Novembr. hora nona antemeridiana *Gravia* natus.

De genoemde *Slichtenhorst* getuygt 1. *Boek. pag. 36. n. 63.* Tot Nynegen in de *Stevenskerk* ziet men het prachtigh graf van *Catharine* van *Borbon*, dochter van *Karel* van *Valois* Hertogh van *Borbon* in haer leeven eegemaal van *Adolf* den zevenden Hertogh van *Gelder*, ende moeder vanden Gelderssen *Hercules Karel* van *Egmond*. Dese hoogh geboore-

ne (: zoo luydt het opschrift :) doorluchtige en vermoegende Vorstin is gestorven in 't jaar 1469. op den 21. Mey-dagh, ende legt in koper na het leven uytgebeeld, hebbende de handen 't zaemen gevouwen, ende 17. wapens zoo van vaders als moeders zyd rontom haer graf; met naemen, Bourbon, Auvergne, Brabant en Limburgh, Vrankryk, Briga, Valoys, Keyser Lodewyk Hertogh tot Beyeren, Henegouw en Holland. Alsmede Bourgogne, Boheemen, Forest in Delfinaet, Auvergne, Armagnac, Vlaenderen, Vrankryk en Berry. Ziet den selven 9. boek. pag. 262. Pontan. lib. 9. pag. 534.

(13) Meyer. annal. Fland. fol. 349. ad an. 1470. verhaelt dit naervoigende: *Adulphus* Geldrius ingratus & rebellis filius parentem suum *Arnoldum* Duceum Geldria captum tenebat in arce Burensi, ducatumque Geldria & Comitatum Zutphania per tyrannidem invaserat. Hortantur autem Carolum Principem Paulus Pon. Romanus & Fridericus Imp. et pacem inter patrem filiumque componat. Eo in negotio ita agit Carolus ut cum patre *Adolphus* cum fide publica ad se concedat Hisdinum: Sed *Adolphus* quum minus solito sibi videt haberi honoris, suspicatus nescio quid mali, non filius Carolo clam Hisdino aufugit cum duobus tantummodo equis, qui tamen ubi Namurcum pervenisset ex itinere retrahitur, & Villfordia primum, inde Curtraci ad usque Caroli obitum custoditur. Habebat *Adolphus* in matrimonio *Caterinam* sororem Isabellae Borboniae defunctae uxoris Caroli Ducis, indeque liberos *Carolus* & *Caterinam*. Erat & eques auri velleris Carolo admodum charus. Itaque Carolus mandavit tum Patrum Imp. arbiter & disceptator constitutus adjudicat filio possessionem Geldriae, praeter solam *Graviam* Mosae oppidum, quod patri assignat *Arnoldo* in vita cum senis florenorum milibus annuis. Desert insuper *Adolpho* procuracionem Burgundiae: Sed socors & contumax filius respondit (: inquit Cominius qui interfuit :) se malle praecipitem dare parentem in puteum, & se ipsum deinde eodem conjicere potius quam ejusmodi conditiones accipere. Juste ergo in custodiam reiectus est, ad miseramque postea mortem juste pervenit.

Slichtenhorst. 9. boek pag. 264. *E^o seq. n. 112.* Karel was nu van Hedin op Dorlens gereysd, alwaar sich ook Hertogh *Arnald* en *Adolf* bevonden, en beyde haer recht in 't aanhooren van de doorluchtige vergaederling voor Karel met de mond zochten staende te houden

Karel, hoewel hy ze zocht een vrede op te leggen, was *Adolf* nochtans meer goedgunstig, dien hy de Stadhouderfchap van Burgundien en 't bezit van Gelderland aanbod, uytgenoomen vande Stad Grave aen de Maes, welke hy den vader had toebescheyden met noch 6000. goudguldens jaerlyx, ende dan den bynaem van Hertog van Gelder. Wanneer Comines neffens eenige andere dese voorwaerden uyt last van Karel *Adolf* voordroegen, gaf *Adolf* dit uytzinnig antwoord, Dat hy liever syn vader van boven neder in een put wilde werpen, ende hem naspringen, dan zulk een voorflag aannemen. Syn Vader had nu heele 44. jaeren aen 't roer gezeeten: het was hoog tyd en billyk, dat hy mede een beurt hadde. Hy mogt wel lyden dat hy jaarlyx 3000. goudguldens genoot,

noot, doch met dit beding, om uyt Gelderland te verhuysen, noch oyt daer weder in te komen. Dese en meer ongewaschene woorden liet *Adolf* sich ontvallen. Dit gebeurde, ten tyde de Koning den Burgondier de Stad Amiens ontnam, die doen met de vader en zoon te Dorlens was, ende op dese kondschap dit gekyft liet vaeren, ende sich naer Hesdin begaf. *Adolf* gisfende, dat Karel op desen schielyken donderslag meer denken zoude dan op zyne verschillen, packte sich by gelegentheyd in een Fransse kleedinge wegh uyt Hesdin, met gevolg alleen van twee van syne Hovelingen. Maer zoo hy by Namen de Maes dacht over te schepen om onvoorliens weder in Gelderland te treden, wies hy ter quaderuyte van seker Priester gekent en verraeden. Gegreepen zynde is door den Burgh-grave van Namen, uyt beitel van Karel, aldaer op het slot verzeekerd, van Namen naar Vilvorden ende eyndelyk naer Kortryk gevoerd, daer hy tot de dood van Karel, als een dood-eeter, in een eerlyke gevangenissen wierd wegh geslooten. Siet ook Pontan. *lib. 9. pag. 539.*

Pontus Heuter. *rer. Burg. lib. 5. cap. 7. pag. 134.* Carolus Pugnax re in deliberationem adhibita sententiam hoc tenore pronuntiat: *Arnoldus* quamdiu vixerit, solus Ducis titulo utetur, atque excepta arce, oppidoque *Gravia*, omnibus reliquis Ducatus urbibus, oppidis, castellis, ac munitionibus, filio *Adolfo* cedet, numerabunturque ei singulis annis è Geldria Ducalibus redditibus, quo familiam pro dignitate sustentet, tria aureorum lilliorum millia. *Adolfo* cedent reliqui Ducatus Geldriae redditus, contentusque titulo Gubernatoris Burgundiae, eo profectus ad mortem usque patris habitabit. Audita *Adolfus* sententia, in hæc verba prorumpit: Prius patrem capite pronum puteo injici conspiciam, meque desuper immitti sinam, quam hac stare sententia, Contentus sum patri mille quingenta numerare aurea lilia singulis donec vixerit annis, modo Ducis titulo abstinere, ac Geldriae possessione in univrsam cedere velit, cum plus quam æquum sit, me jam tandem Ducis semel titulo ornari, atque emolumentorum fructus gustare, quos ipse per quadraginta quatuor continuos devoravit annos.

Tesschenmacher *ann. Cliv. nov. edit. part. 2. pag. 523.* Itaque re cum suis deliberata, pro sententia dixit: *Arnoldus* pater solus titulo Ducis utatur, sed filio oppida arcesque totius Geldriae cedant, sola *Gravia* sibi accepta, accipiat etiam in alimoniam de manu filii tria quotannis aureorum millia.

Et infra: At illis respondet in ipsa verba: malle se præcipitem dare patrem in puteum, se deinde superjicere, quam ut has condiciones paciscatur; quid malum? inquit, pater alibi imperet, qui totos 40. annos omnibus præfuit; æquum est, ut nostræ quoque jam vires sint, nec aliud admifero, quam de pensione trium millium, sic quoque, ut pater tota Geldria cedat, atque adeo excedat, nec unquam pedem in eam referat.

Philip de Comines *dans ses memoir. liv. 4. chap. 1.* Le Duc de Bourgogne disoit fort les appointer: & favorisoit le jeune: & luy offroit le tiltre de Gouverneur en Bourgogne. Le pais de Gueldres luy demoureroit avec tout le revenu, sauf une petite ville, assise aupres de Brabant

(qui a nom *Grave*;) qui debuait demourer au pere, avec le revenu de trois mille Florins & autant de pension. Ainſi le tout luy eut valu fix mille Florins, avec le tiltre de Duc, comme raiſon eſtoit. Avec d'autres plus ſages je fu commis à porter ceſte parolle à ce jeune Duc: lequel ſeit reſponſe, qu'il aymeroit mieulx avoir jetté ſon pere la teſte devant, en un puis, & de s'eltre jetté apres, que d'avoir fait ceſt appointement: & qu'il y avoit quarante & quatre ans que ſon pere eſtoit Duc, & qu'il eſtoit bien temps qu'il le fuſt: mais tresvolontiers il luy laiſſeroit trois mille Florins par an, par condition qu'il n'entreroit jamais dedans la Duché: & aſſez d'autres parolles tresmal ſages.

(14) Terwyl de auteur niets aanhaalt van't geene na de dood van Karel den Stouten, Hertog *Adolf* is wedervaren, hebbe niet ondienſtig geoordeeld hier by te voegen het geene de ſchryvers daarvan vermelden:

Bockenbergh *Egmond biſt. pag. 126.* Scribit: *Adolphus, Arnoldi Egmondani Geldriæ & Zutphanix principis filius Geldriæ tyrannide ſex circiter, annos potitus, Anno Milieſſimo Quadringentefimo ſeptuageſimo in cuſtodiam traditus, à morte Caroli Burgundi, Mariæ filiæ ejus & Gandavenſium potiſſimum opera, medium jam circiter annum è carcere emiſſus, mox propriæ recuperandæ ditionis ſpe, duxit Flandrorum exercitum in Ludovicum Gallix Regem. Is enim Bellicoſo Carolo, Anno Milieſſimo Quadringentefimo ſeptuageſimo ſeptimo ad Nancium caſo, Mariam unicam ejus filiam, Carolo filio Gallix Delphino in matrimonium nequicquam expoſcens, cum primum Maximiliano 3. Frederici Imperatoris filio deſponſatam intellexit, intolerantiſſimè Provincias ejus invadens, non ita pridem Tornacum fraude occupaverat: Hucque feſtinans *Adolphus*, circa undecimum Cal. Auguſti, incendiis atque rapinis, proxima Urbis infeſtans, erumpentes in ſe Gallos accerſit, longiuſque in Eos penetrans, cæſus, tranſverſusque impoſitus equo, hinc capite ſparſisque crinibus, illinc pedibus miſerabiliter pendens, in Urbem veſtus, inque Auguſtiſſimo ibidem Templo humatus, Deo tandem ſummæ impietatis ultore, juſtas in patrem rebellionis poenas luiſſe creditur.*

Comines *liv. cit. Adolf* eſt demouré priſonnier, juſques au trespas du Duc de Bourgogne, que les Gandois le mirent dehors, & avoyent vouloir luy faire eſpouſer celle qui depuis a eſté Duchefſe d'Autriche, par force: & le menerent avec eux devant Tournay: ou il fut tué meſchamment, & mal accompagné: comme ſi Dieu n'eût pas eſté ſaoul de venger ceſt oultrage, qu'il avoit fait à ſon pere.

Porrus Heuter. *loc. cit. pag. 135.* Carolo ad Nancæum caſo, *Adolphus* a Gandenſibus liberatus præſcitur militibus, quos Flandri contra Regem Ludovicum ſcribebant, qui ditiones Pugnacis occupare, ac filium ſuum Carolum cum Maria unica Pugnacis hærede matrimonio jungere ſtatuert. Proſectus Tornacum *Adolphus*, quod tum primum Franci per inſidias occuparant, ante urbis mœnia ab erumpentibus Francis levi in pugna caſu interficitur, puniente juſtiſſimo Deo ſerinam ingratiſſimam, inhumanam crudelitatem, & impietatem abominabilem, longi carceris juſtiſſimæ ratione, Geldricque Ducatus, quam impie ambiçrat, ereptione.

Johan

Johan Berthaut van Loo *beschryvinge der Forestiers ende Graven van Vlaanderen. lit. Q. 4.* *Adolf* sat eenige tyt te Corttrycke in Vlaenderen gevangen, ende ontslagen synde, quam in 't Gilde oft Ambacht van de Goutsmeden te Ghendt, die hem haren Capiteyn maeckten, ende trocken daer mede in 't Beleghe voor Doornicke, daer desen *Adolf* van Geldre in een schermtufel tegen de Francoisen doot geslagen wert, met eenen Jan vander Gracht van Ghendt, die hem gaerne soude ontfet hebben, den 26. Juny 1477.

Chronyke van Vlaenderen 2. deel. XXVI. cap. pag. 514. Hun eerste besluit was (namentlyk van de staats vergaederinge tot Gent by een geroepen:) *Adolf* van Gelderen, die nu over de 5. jaeren in Echtenis binnen Corttryck hadde geweest, in vryheyt te herstellen, om allen onheyl te voorkomen, het welke konde gevreesd worden.

Pag. 535. Gedeurende alle de vyandschappen en Oorloghen in Artois, hebben de Hovelingen van de Princeffe Maria, maer aldermeest Jan Hertog van Cleves niet konnende verdraeghen, dat *Adolf* van Gelderen, soo veel heymelycke Vrienden hadde, die hem dagelyx quaemen toespreken, en besonderlyk uyt Gelderen verscheyde nieuwe saeken aenseggen, soo veel ghemaect in den geheymen Raed, dat desen wederom veroordeelt wierdt naer syn voorige Vangenis geleyt te worden.

De Gentenaers, die geen kleyn agtinge en hadden voor *Adolf*, bedagten alle mogelycke middels, om hem te verlossen, en vonden eyndelyk een soodaenighen middel, die g'heel het Hof niet en konde wedervae- ren. Hy nu in Vangenis zynde, door het ingeven van syn getrouwste Vrienden van Gendt, verfoekt te mogen aengeschreven worden als Poorter en Goud-smit van Gendt. Een diepe vernederinge voor eenen welgeboren Edelman. Deken en Eedt zyn vergaert; hy wort aenveirdt, en als Poorter vande Stadt van Gendt uyt de Vanghenis verlost, tot spyt en smert van syn vervolgers en benyders.

Pag. 536. Soo haest *Adolf* van Gelderen binnen Gendt was ghekomen, heeft hy alle teekens van dankbaerheydt ghethoont aen de Gentenaers, die hem mogelyk waeren, met opdragt van synen Dienst, ook niet sullende spaereng goedt en leven, mits nochtans altydt de toestemminghe van de Hertoginne, de welke hy (:soo hy seyde :) met alle haere Landen en goederen wilde beschermen en bewaeren, jae vergrooten en vermeerderen, indien sy hem hier toe wilde gelegentheydt geven.

Pag. 537. Waar naer sy besluyten een Legher te Velde te brengen, en onder het beleydt van *Adolf* van Gelderen uyt te fenden om de woedende Fransche te bethoomen, en weder te drijven naer hun Rykx paelen. Sy stellen dese saek voor aen Maria, die haeren standtaert selfs in d'handen geeft van *Adolf*, hem bevelende, dat hy als eenen vroomen en getrouwen Crygheldt, haere Landen en steden soude beschermen, den Vyandt vroome-lyk aenvallen, en allen onheyl soo haestig soude afweiren, als Godt hem de magt soude geven.

Pag. 542. Nu hadde *Adolf* van Gelderen syne Gerttsche soldaeten van d'ander gescheyden, en geplant op de Brugghe van S. Pierre ontrent twee mijlen

en half vande Stadt Doornyk; het welke de Fransche foldaeten, Doornyk bewaerende, ook seer wel wetende, en hebben daerom hunne daeghelyksche uytloopingen op de Vlaemsche en Henegauwsche platte Landen niet gelpaert, maer in tegendeel met grooter getal dagelyx al onroovende, vonden sy eenige gewaepende Vlaemingen, de welke sy met het sweirdt aantasten, soo dat 'er dikwils kleyne togten wierden gehoort. Op eenen nacht heeft *Adolf* ook syn Volk uytgeleyt tot onder de Stadt Doornyk, alwaer hy g'heel de Voorgeborgten heeft in vuur gestelt, ende des smorgens verwagende de uytvallende Fransche, de welke niet en scheenen te willen komen, is hy weder-gekeert naer syn Veldt plaetse. Edog alsdan zyn de Fransche uitgevallen, en hebben met alle vreedtheyt gesprongen op de leste benden van *Adolf* den welcken willende tydt geven aen de syne ofte van te vlagten, ofte van eenen slag te beginnen met weynig Volk, sig vroomelyk heeft tegen-gestelt, en de aendringende Fransche voor eenigen tydt opgehouden, tot dat hy van het meeste deel van de syne verlaeten zynde, wiert doorsteken, en van syn peirdt geworpen. Nu vogt hy te voet, en met een doodelycke wonde gequetst; maer van veele aangerandt zynde, wiert hy noch met twee spieien doorboort, en is vol glorie al vechtende ter plaetse gebleven, al roepende twee-mael, GELDERLANDT, GELDERLANDT. Syn lichaem wierdt op een peirdt binnen Doornyk gebrogt, ende naer dat het selve met ongedekt hoofd eenigen tydt by S. Jacobs Kerke hadde ten thoon ghestelt geweest, wiert het met groote Lyk-pragt begraven in de Capelle van S. Lodewyk binnen de Kerke van O. L. Vrouwe. Met syn Huysvrouwe Catharine van Bourbon, Moye van onse Graevinne, heeft hy nagelaeten twee Kinders, *Carel* ende *Philippine*.

*Knippenbergh bist. eccles. Duc. Gelr. pag. 127. beweert, quod Catbarina Adolphi conjux præter Carolum, Philippam & Catbarinam Adolpho filias peperat. En vervolgt pag. 130 aldus: si virtuti debeatur laus, eamque velut umbra sequatur gloria, haud committendum duxi, si Philippam ac Catbarinam Adolpho Geldrie Duce natas tacitus præteream, ut pote virtute, quam sanguine clariores, proinde earum encomia ac virtutes ab aliis neglectas hic ad calcem libri tertii narratis meis inferere placuit. Daar hy dan de levensbeschryvingen harer beyden op laat volgen, de welke ter aangehaalde plaetse door de nieuwsgierige konnen gelezen worden. Vorders kan nopende het gepaspeerde sedert de dood van Karel van Bourgondie, rakende Hertog *Adolf* van Gelder, worden naargezien Slichtenh. 9. boek. pag. 274. n. 128. op 't jaar 1477. alwaar hy schryft: Het lichaem wierdt op een paerd vande Franssen naar Doornyk gevoerd, en aldaer (:alzo het niemant quam soeken ofte losen:) in de Marienkerk (:alst divi Eleutherii ædem, alii Capellam divi Ludovici appellant:) doch sonder Vorstelyken pracht, begraven, in 't negen en dertigste jaer van syn ouderdom. vid. etiam Pontan. pag. 557. Aquilius. pag. 37. Haræus. annal. Brab. tom. 2. pag. 451.*

(15) Slichtenhorst. 9. boek. pag. 265. n. 113. op 't jaar 1471. *Arnoldus* tegen Gelderland optreckende, wierdt op staende voet van die van de Grave

Grave hoffelyken binnen gebaeld. Dan die op het slot, Ridder Jan van Donk ende Claes van Haesten, Burgh-bewaerder, wilden hem noch kennen noch in laeten, ende met swaer geschut ongenaedlyken op de Stad speelende, toonden anders van beraed ende over dese daed misnoegt te wesen. Maer de burgers des Hertogs Krygs-volk te baet neemende, hebben sich ten laetsten tot het stormen vervaerdicht, ende het vernaemste bol-werk van den Burght gewapender hand ingenoomen. Doen beval de Vorst aen vier vande belegerde de hoofden voor de voeten ende hun lichaemen op een rad te leggen, om de andere alzo vernaemis aen te jaegen. Die het binnenste slot noch in hadden, dit Schouw-spel ter herten trekkende, leverden, mids het leven bedingende, zich ende het slot in handen vanden Hertogh. Siet Knippenbergh *list. Duc. Geld.* pag. 128. Pontan. *lib. 9. pag. 540.*

(16) Dit zelve, voor zo veel het verkopen aanbelangt, affirmeert Meyerus in *ann. Fland. fol. 356. vers. ad an. 1472.* Septimo Idus Septembris pridie natalis Virginis Deiparae emit Carolus de Arnoldo Duce Geldriae jus Ducatus Geldriae & comitatus Zutphaniae xcii. milibus aureorum rhenensium, & certis annuis redditibus decem annorum, praesentibus Joanne Duce Clivenfi, Guilielmo Egmondano fratre ejus cum aliis nobilibus.

Pontus Heuter. *rer. Burg. lib. 5. cap. 7. pag. 135.* Dux Arnoldus in libertatem ac Ducatum restituitur, qui mense Septembri hujus anni Geldriae Ducatum, Comitatumque Zutphaniae Pugnaci vendidit, acceptis nonaginta duobus aureorum florenorum millibus, certoque sibi loco annuis donec viveret assignatis redditibus.

Bockenbergh *Egmond. bist. pag. 125.* Arnoldus Geldriae Zutphaniaeque imperium, cum divini humanique juris violatione, ab impiissimo filione farie & intempestive invasum Carolo Bellicoso de se optime merito, praesentibus inter Testes Alios Joanne Clivia Regulo Fratrequ Guilielmo Egmondæ Dynasta, nonaginta duobus Florenorum aureorum Rhenensium millibus, certisque decem annos continuandis redditibus vindidit.

Insgelyks schryven Haræus *annal. Brab. tom. 2. pag. 437.* Aquil. *comp. chron. Geld. pag. 36. in fin.* Chron. van Vlaend. 2. deel. pag. 433. Teschenmacher. *part. 2. pag. 521.*

Janicon *Republ. der Vereenigde Nederlanden 3. deel. pag. 39.* Arnold uit zyne gevangenis ontslagen en door dien Prins (Carel den Stouten:) in zyne Staten herstelt zynde, dan diep in schulden stekende, verkoft in den jaere 1472. aan dien Hertog het hertogdom Gelderland, het Graaffschap Zutphen, en de heerlykheden van Grave en den Lande van Cuyk, voorde somme van twee en negentig duizend Rhynsche goudguldens, met beding dat hy de inkomsten van alle zyne staten zoude genieten, zoo lang als hy leefde.

De Schryver van den tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden 2. deels derde stukje pag. 253. Arnoud, wederom in zyne Staaten hersteld zynde, stak zo diep in schulden, dat hy zig genoodzaakt zag, alle zyne Heerlykheden, en onder die ook het land van Kuik en de Stad Grave aan Hertog Karel te verkoopen, onder voorwaarden, dat hy er de inkomsten, zyn leven lang van zou genieten.

Hier

Hier tegens segt die selve Schryver *vanden tegenwoord. Staat der Vereen. Nederl. derde deels eerste stuk. pag. 106. op 't jaar 1472.* Hertog *Arnoult* zat zo diep in schulden, en hadt zo weinig in te komen, dat hy eindlyk belloot, alle zyne Landen aan Hertog Karel den Stouten, voor twee en negentig duizend Rynsche Goud guldens, te *verpanden*, mits dat hy gedurende zyn leven, de inkomsten der zelveu trekken, en 't bewind over de zelveu behouden zou. 't Verdrag wert, te S. Omer, omtrent het einde des jaars 1472. geslooten.

Dithmarus in not. ad Tefschemacheri ann. loc. cit. n. 3. Vel potius opignoravit jure antichretico.

Slichtenhorst 9. boek. pag. 267. n. 116. op 't jaar 1472. Hertogh *Arnald* speurende hoe langer hoe meer de groote driefligheyd en onverwinyelyk hardigheyd van syne oproerige onderzaeten, ende nauwlyx hebbende waervan langer te leeven, ofte zyne houwbare dochter Catharine aen een man te helpen, volbraght op defen tyd zyne vorige dreygemementen, ende ginghaen Karel van Burgondien (ten overstaen van syn broeder Willem van Egmond, Jan Vorst van Kleve en andere deffige luyden:) te S. Omer voor 92000. Rhyne goud guldens niet verkoopen (gelyk tot nu toe alle schryvers zich zelve en anderen wys maeken:) maar blootelyken bezwaeren en verpandschappen het Vorstendom van Gelder en Graeffschap Zutveen, mids behoudende syn leven lang de lyfsocht, het bewind ende den naem der gedachter landen, ende laetende aen Karel uyt yeder Vierdeel (indien zulx in zyne macht was:) een sterkte ofte slot tot keur van Karel om by des zelfs Ampt-luyden bewaerd te worden; op gelyke ende geen hooger belooninge dan *Arnalds* voorgaende Ampt-luyden tot nu toe daar hadden genooten, schoon genooten ook de Burgondier goed vond op yedere sterkte meer dan eenen Voogd te bestellen; die effenwel den Hertogh van Gelder, zoo dikmaels en lang als 't hem beliefte, aldaer onbespeerd met zijne Hofhoudinge zouden laeten koemen, verkeerren en blyven: uytgezondert dat Karel de Stad en 't slot vande *Grave* buyten de keur zoudelaeten, ende beyde aen *Arnald* voor syn leeven vergunnen; die na 't afzetten ofte versterven van Frederik van Egmond ook een anderen Slotwaerder, doch niet buyten voorkennis van Karel, daer over mogt stellen, onder eed nochtans vande gezeyde Vesting, na dood van *Arnald*, in Karels ofte zijner erven handen te leveren. Hy liet *Arnald* mede vry, om zyne overige ervenis en roerende goederen na syne geliefte wegh te schenken ofte te vermaken. Vorder wierd 'er besproken, dat Karel, zoo haest hy delanden van Gelder en Zutveen weder aen syn neve zoude hebben gebraght (gelyk hy op het spoedigste gehouden was te doen:) aldaer een beede van 50000. goud-guldens, ten minsten tien jaeren after een, zoude uytzetten, onder beyde Vorsten gelykelyken te verdeelen, zoo lang *Arnald* in levende lyve was; zullende na *Arnalds* overlyden de over-entsige jaeren in 't geheel tot nut koemen van Karel, voorbehoudens dat *Arnald*, behalven de voorgaende after-stallen, syne helfte vande twee jaren ende niet meer na syn dood mogt gunnen en wegh maeken aen wien hy wilde.

Ende

Ende n. 117. Karel verbond zich mede, de poorten, toorens en vesten der steden Nymegen en Venloe, als zynde de eerste oorzaaken en bakermoeders van dese bloedige oorlogen en zijdigheeden (zoo wanneer hy daer van Meester wierd:) tot den grond toe te slechten, tot straffe van haer oproerigheyd en tot spiegel van andere, zonder daer van in gebreck te blyven om eenige bedenkelijke oorzaaken. Ende alzo *Arnald* aen syn neve den Burgondier opdraght gedaen hadde van alle verbeurten van goederen, gaende over de onderzaeten in de drie Vier-deelen van Nymegen, Zutveen, en Arnhem, doch acht luyden alleen tot syne straffe voor hem uytbedongen; zoo vergost hem Karel wederom, om noch acht van de vernaemste tegen-streevers en dwars-drijvers daerbij te doen, te weeten Gysbert van Bronkhorst Heer van Batenburgh, Oswald Heer ten Berge, Evert van Wilp, Jan van Hemert, krygs-luyden; Jan van Kel, Herman van Wye van Arnhem, Wolter van Keppel van Verwolde, ende Claes van Aller van Stoutenburgh, voor zoo veel hun lichaemen en gerede goederen aengingh; blyvende haere erfgronden en alle winsten aen Karel verbonden; die aen de voorsz. festiene ook geen vry-geleyde ofte zeekerheyd beloofde te houden, ofte toelaeten gegeven te worden, tot dat sy met *Arnald* waren gezoend. Karel stond mede toe, dat in de landen van Gelder en Zutveen, voor *Arnalds* leeven, een Raed-kamer zoude worden opgericht, onvermindert nochtans in alle andere deelen het verdragh van S. Omar. Karel insgelyx bericht zynde, hoe stuers en onredelyken Catharine Vorstin van Gelder sich tegens haer man, zoo in syne gyzelingh als anders had aangestelt, ende het geheele land in roer en ergernis geholpen brengen, vergost aen *Arnold*, om met zynes vrouws goederen zyne wille te doen.

Pontan. *hist. Gelr. lib. 9. pag. 542.* Ac ultimo animadvertens *Arnaldus* Dux suorum, qui *Adolphum* suspiciebant, pervicaciam ac animi induratum obstinationem; quod ipsis jam ante, nisi saniora sequi instituerent, interminatus per literas fuerat, ipsa vespere Nativitatis Mariae, qui fuit septimus septembris, cum Carolo Burgundiae Duce de oppignorandis Gelriae Ducatu ac Comitatu Zutphaniae, elique transcribendis agere in oppido Divi Audomari institit. Actumque eum in modum, praesentibus fratre *Arnaldi* Ducis Gulielmo Egmondano, Johanne Clivensium Duce, ejusdem *Arnaldi* affine, aliisque perillustribus viris, ut acceptis nonaginta duobus aureorum Rhenensium millibus, ac certis retentis redditibus annuis, Burgundo ditiores suas *Arnaldus* cederet, idque occasione impignorationis sive titulo ac jure oppignoratio, ut habent ipsius Caroli Ducis hac de re codicilli, quos eadem, qua Latina scripti sunt, lexi ac formula his proximè subjeci.

Hier op volgen seven brieven of codicillen alle, door Karel Hertog van Bourgondien, gegeven in de Stad Bruggen op den 30. van de Wintermaand 1472. te sien van gemelde *pag. 542. tot 549. inclusy.*

In het Privilegie van Hertogh Carel de dato 27. Martii 1473. onder de Documenten sub No. 46. te vinden, wordt het volgende gesegd: Cumque etiam praefatus Dux *Arnoldus* consanguineus noster pridem in hu-

manis adhuc vivens patrias & Ducatum Gelriensem & Comitatum Zutphaniam cum eorum pertinenciis nobis impignoraverit ascripterit & transportaverit, juxta contentum litterarum suarum, quas desuper ab eo recepimus & poenes nos habemus manu sua propria subsignatas, quarum prae-textu illi de Oppido praedicto de *Gravia* novissimis diebus benevole & liberaliter fidelitatem & juramenta praestiterint ad opus nostrae impignoracionis, in quo nobis valde complacuerunt.

En in de misive aan die van de *Grave* den 27. Feb. 1473. geschreven: En want dan hier vooren en binnen syn leven seekere dedinge gemaakt en geslooren syn tuschen hem en ons, overmits de welke onsen lieven Neve Heer *Arnoud* Hertog van Gelre ons verset, opgedragen en overgegeven heeft pantsgewijs de landen en Hertogdom van Gelre en Graafschap van Zutphen met al haar toebehooren voor een merkelyke groote somme van penningen. ziet No. 45.

Knippenbergh. *bist. Eccles. duc Geld. pag. 129.* *Arnaldus* Burgundo Geldriam, Zutphaniamque oppignoravit.

Et infra: Enim verò hæc oppignoratio (:id enim nominis Codicilli ferunt:) cui ansam præbuit tum *Adolphi* impietas, tum Geldrorum rebellio, ingentia in Geldriam mala invexit, ab præsentī namque anno nata exinde bella Egmondanos inter & Auftriacos Burgundi hæredes ad annum usque 1543. tenuerunt, donec subactō Guilielmo Juliacenſium Duce Gelria omnis Carolo V. Imperatori apud Venloniam pacifice cederet.

(17) Ziet het document No. 44.

(18) Dit getuygen seer veele schryvers als, *Meyerus op de vooraengebaelde plaets* in verbis. *Arnoldus* Dux Geldriae filium suum *Adolphum* contumacem atque rebellem jure optimo exhæredavit, suaque, omnia Carolo tum venditione, tum jure testamenti assignavit.

Bockenbergh. loc. cit. Scripsitque quo prorsus justa *Adolphum* poena mulctaret, Carolum ex asse hæredem.

Haræus in ann. Brab. tom. 2. pag. 437. *Arnoldus* itidem testamento venditionem confirmavit.

Janicon lib. cit. pag. 40. Hy bevestigde dien koop hy zynen laaften wille, onterfde zynen zoon *Adolf*, en maakte den Hertog van Bourgondie zynen erfgenaam.

De schryver van den tegenwoord. *Staat der Vereen. Nederl. 2. deels derde stukje pag. 253.* Hy bevestigde deezen afstand, by zynen uitersten wil.

Phil. de Commines, synde een schryver, de welke op dien tyd geleest heeft, verhaalt in synen memorien *liv. 4. chap. 1. pag. mibi. 242.* omtrent de successie van *Carel* Hertog van Bourgondien op *Arnold* Hertog van Gelder, dit volgende: Le Pere (:*Arnoul*;) estoit mort avant le trespas du Duc de Bourgogne, estant encores son filz (:*Adolf*;) en prison: & à son trespas laissa au Duc de Bourgogne sa succession, à cause de l'ingratitude de son filz. Sonder echter daar by te melden, of Hertog *Carel* van Bourgondien de successie in de nalatenschap van Hertog *Arnold* van Gelder pre-tendeerde uyt kracht van testament, of gemaakte dedinge, dan wel uyt hoofde van beyde.

Noch

Nochtans wordt in de vooraangehaalde documenten onder de Nummers 45. en 46. geen de minste mentie gemaekt van eenige testamentaire dispositie, maar alleen gesproken van en Hertog Carels regt gesfundeert op de dedinge tusfchen gemelde twee Hertogen gemaekt en gelooten.

(19) Dit moet by inadvertentie foo gefchreven fyn; (:Hoewel Janiçon op de geciteerde pag. 40. insgelyks den 14. Februari stelt, sonder nogtans daar by te voegen, gelyk de auteur, St. Matthys avont:) aangefien het kennelyk is, dat St. Matthys avond niet kan vallen op den 14. Febr., en de fchryvers eenparig verhalen, dat Hertog Arnoud den 23. Febr. is overleden, als onder meer anderen Meyer. *loc. cit.* ubi: septimo Calend. Martias pridie feriarum divi Matthiae Apostoli Gravia oppido Geldriae obiit Arnoldus Dux Geldriae, condito prius testamento, in quo praterito Adolpbo contumaci filio Carolum Principem scripsit ex asse haeredem. Pontan. lib. 9. pag. 549. Arnaldus ipsa divi Matthiae vespera, qui fuit Februarii 23. ex humanis eripitur, in oppido Gravia. ann. 1473. cum ultra non nihil biennii tempus è carcere ac vinculis dimissus fuisset. en Slichtenhorst. pag. 268. Hertog Arnold, word op Matthysavond, zynde den 23. van de Schrikelmaand 1473. schielyken binnen de Stad Grave, uyt dese na d'andere wereld geroepen, na dat hy nu een weynig boven de twee jaeren van zyne banden was ontslagen, ende 51. jaeren zoo in syn bewind als in de gevangenis, ende 65. in ouderdom had toegebracht.

Aquilius in comp. *chron. Gelr.* pag. 36. Schryft ter contrarie, voor foo veel de jaeren der besittinge des Hertogdoms als ouderdoms van Arnald aanbelangen, dat Arnaldus het Hertogdom acht en veertig jaren heeft beseten gehad, waar onder begrepen fyn de vyf jaeren, welke hem syn soen Adolf heeft gevangen gehouden, en de twee jaren, die hy na het gevangen nemen van syn soen Adolf door den Hertog van Bourgondien, geregeert heeft.

Et infra: Quum inchoasset annum imperii quadragesimum secundum, ætatis quinquagesimum quintum, in oppido Gravid ab Adolpbo filio captus est. Sed post quinquennium pristinae dignitati restitutus, duos adhuc annos imperavit, sepultus Gravia.

Gouthoeven *Chronyk byvoegsel.* pag. 128. Ende hebbende de Landen van Ghelder ende Zutphen verkoft aan den voorsz. Hertoge, ende synen sone voorsz. onterft, is hy An. 1473. op S. Matthys avont, op 't Slodt in der stede van de Grave op de Mase overleden, out 62. jaren, en aldaer begraven.

(20) Slichtenhorst meldt hier van dese rede op de voorsz. plaats: Het hert is op zyne begeerte naar s'Hertogenbos in 't Geertruden Beggyne Klooster besteld, ende met een zilveren Kofferken in d'aerde gesteecken: uyt oorfaeke hem voor dezen in syne hechtenis te bueren een Beggyne uyt dit Klooster t'elkens had koemen verzoeken en troosten, daer nevens op zeekeren tyd aengebooden en geraeden haere kleederen aen te trekken, ende zyne wachters alzoo met desen vreemden dragt te verbysteren, om wegh te koemen: 't welke de vroomme Hertogh, vreesende dat de onnoofele vrouw het gelagh moght betaelen ende daer over in 't lyden

koemen, alsdoen weygerde, ende echter in syn uytterste op dese trouw-
hertigheid aenschouw neemende, syn hert binnen den Bos beval te be-
graeven.

Pontanus *loc. cit.* Sub extrema tamen memorem hujus monialis ejusque
erga se fidel atque affectus, testamento cavisse, ut cor suum in eodem apud
Silvâduenfes coenobio Gertrudensi conderetur.

(21) De tombe van Hertog *Arnoud* en syn Broeder *Is*, naar dat de Hr.
Paringet dit memoriael geschreven heeft, al vry wat geschonden, dog
wanneer de Heer Gerard Torsinck, tegenwoordig Raad en Rentmeester
der Domeinen en geestelyke goederen over de Stad Grave en den Landen
van Cuyk, was Kerkmeester geworden, heeft gemelde Heer in den
jaare 1733. daarom een houtte heckentje doen maken, en daar door de
verdere schendinge geprævenieert; Die selfde Heer heeft in syn voorz.
qualiteyt anno 1739. de gevel van de Kerk, door de belegering seer ge-
schonden geweest, soo fraai laeten herstellen, dat die er mischien nieuw
soo wel niet heeft uytgesien, synde het selve door genoemden Heer Tor-
sinck ontrent den tooren insgelyx gedaan effectueren. Siet *Tegenw. staat
der Vereenigde Nederl. 2. deel. 3. Stukje. pag. 272.*

(22) Doordien de drukker de gedaante vande vier niet konde setten,
gelyk die in 't omschrift staet, is het tegenwoordig in gebruyk synde cy-
fer daar toe geemploieert moeten worden.

(23) Om de selve reden heeft men de *moet van de letters* insgelyks uyt-
gelaten.

(24) Of wel in het omschrift vande tombe volgens dit memoriael sou-
de gevonden worden den 17. dag van January. soo schryft nochtans Slich-
horst. 10. boek. pag. 287. n. 20. Te vooren te weeten op den 19. vande
Louwmaand was gestorven *Willem* van Egmond, ende binnen de *Grave*
begraeven beyden zyn lieven broeder Hertogh *Arnald*, van wien hyzelfs
na den dood niet en heeft willen verscheyden.

Pontan. *lib. 10. pag. 576. in fin.* Eundem hunc annum fatalem ac ul-
timum habuit, sed anni statim initio, qui fuit decimus nonus Januarii *Ar-
naldi* Ducis frater, *Gulielmus* Eginondanus.

Bockenbergh *Egm. bisk. pag. 137.* *Gulielmus* moritur anno Millesimo
quadringentesimo Octuagesimo tertio, decimo nono die Januarii. Hu-
maturque *Gravæ* ad *Arnoldum* fratrem Geldriæ Principem.

Gouthoeven *loc. sup. cit.* Segt dat *Arent* Herthoge van Ghelder gewon-
nen hadde een sone ende 3. dochters als.

Adolp, met tyrannyen Hertoge van Gelder.

Vrou *Maria* van Egmont, die troude An. 1448. Jacob Stuart, de 2. dier
namen, Koning van Schotland overleden An. 1460.

Vrou *Margriet* van Egmont, had te man, de Paltzgraef *Frederyc*, Her-
toge van Simmeren, Grave van Sparheym.

Jouffr. *Catharina* van Egmont, die de Gelderschen geerne gehout soudent
hebben aen Hertogh *Frederyc* van Brunswyk, maer sy sterf onbestaet.

Aquil. d. pag. 36. *Arnoldus* Conjugem tenuit *Catharinam* Clivensem, ex
quâ genuit, filios; *Eduardum*, qui obiit puer, & *Adolphum*, filias, *Ma-
riam*,

nam, quam tradidit Regi Scotiæ, *Margaretam*, quæ nupit Duci Bavariz, & *Catharinam*, quæ mansit coelebs. Ziet ook Slichtenhorst 9. boek. pag. 222. en Pontan. pag. 444.

Na Hertog *Arnold* zyn van zyne kinderen overgebleven syn zoon *Adolf*, *Catharina* die ongehouwd gestorven is, hoewel het eens in de penne was dat sy met Frederick Hertogh van Brunswyk zoude trouwen; ende *Margriet*, bed-geuoote van Frederick Palts-grave aen den Rhy, en Grave van Obrink. Slicht. 9. boek. pag. 268. *in fin.* Pontan. pag. 549. *in fin.*

CAROLUS VALESIUS (1) hertog van Bourgondien had reeds den 30. Decemb. 1472. liet No. 44. op begeeren van hertog Arnoud ingevolge vande tractaten de stad Grave haare privilegien geconfirmceert, en nae doode van hertog Arnoud sond hy haar met heer Frederik van Egmont heer van Ysselsteyn en den heer van Perwys met den heer van Gemert synæ raaden en kamerlingen een missive dato 27. Feb. 1473. liet No. 45. en is daar op in de persoon vande selve heeren gehult geworden als heer der stad Grave en lande van Cuyk. Den 27. Meert daar aan liet No. 46. (2) heeft hy boven nader confirmatie van privilegien de stad noch verleent, dat men in den lande van Cuyk geen bier tappen sal dan dat tot Grave gebrouwen is, by poene vanden hoogsten penningbreuk op elke ton soo dikmael dat geschiede: waar door de stad heel florissant geworden is, en veel brouwerijen aangetimmert syn: maar dit voorregt is 't samen te niet en onderkomen, meest by tyde vande beroerte en oorlogen met Spangien. In dit privilegie gaf hy haar ook nog, dat de borgers vande Grave int land van Cuyk voor besating, panding, slyting, condon &c: niet meer sullen betalen dan men in de stad Grave gewoon is, de quo latius. Hy is Ao. 1477. (3) voor Nancy dootgebleven en aldaar begraven. Hem is gesuccedeert Maria Valesia eenige erfdogter van gesyden Carolus (4).

Nae doode van hertog Carel (5) waaren syn landen alom in groote beroerten, want die van Gelderland tragten hun territoir te maintenireren voor de kinderen van hertog Adolp onder de voorgdye van hertog Frederik van Bronswyk, die sig qualificeerende Voorstander des hertogdoms Gelre Ao. 1478. de stad Grave haar privilegien heeft bevestigt liet No. 47. en nae hem Ao.

1480. heer Henderik Bisfchop van Munfter in de voorfz. qualiteyt fiet No. 48. (6).

A A N T E K E N I N G E N

Op

CAROLUS VALESIUS.

Hertog van Bourgondien.

(1) *Carolus Aulax erat ex Regia familia quæ à Philippo Johannis Regis filio natu minimo descendit. Coring. oper. tom. 4. pag. 169. lit. F.*

De tytel voor Pontus Heuterus luydt aldus: Ponti Heuteri, Delfii, rerum Burgundicarum libri sex, in quibus describuntur res gesta Regum, Ducum, Comitumque utriusque Burgundiæ; nempe Philippi Audacis, Joannis Intrepidi, Philippi boni, Imperii Belgici conditoris, *Caroli Pugnacis*; qui è *Valesia* Francorum Regum familia apud Burgundos ac Belgas imperarunt.

Valois n'a été autrefois que Comté, ordinaire apanage des enfans de France, depuis Charles de *Valois* frere de Philippe le Bel, & pere de Philippe de *Valois* Roi de France; Moreri *diction. bist. Verb. Valois*.

(2) Na dat Hertog Carel van Bourgondien de gementioneerde missive de dato 27. Februarii aan die vande *Grave* hadt gefonden en op den 27. Maert 1473. het aangehaalde privilegie verleent, is hy naar Valenchien getrocken en heeft aldaar op den 2. May daar aan volgende, de ordre van 't gulden Vlies gehouden.

In his comitiis, scribit Meyerus in *anal. Fland. fol. 357. ad ann. 1473. Adolpho* Gelrensi fratri ordinis perpetuus decretus carcer, quia patrem suum annos sex tenuisset captivum illumque spoliasset principatu.

Slichtenhorst *Geld. Geschied. 9. boek pag. 269.* Waar heen hy met een *Adolf* van Gelder liet verdagvaerden, ende (:om syn doen met een eerlyken schyn van recht te bemantelen :) in den vollen Nederlandschen Raed door syn Momber aenklaegen, dat hy syn vader t'zaemen uyt syn eer en goederen had verstoeten, ende tegen het aengehooren en aller volken recht ses jaeren gevangen gehouden: tegen welke beschuldigen *Adolf* door zyn voorspraak alle moegelyke middelen van verweeringen te werk stelde, om in desen strick niet gevangen te worden. De Richters van de zaak (:die alle door voordeel eed en ontzagh aen den aenlegger waren gehouden :) weesen na een wyl tyds eendragtelyken, dat de handelinge tusschen de Vorsten *Karel* en *Arnald*, aengaende het Hertoghdom van Gelder en Graaffchap Zutveen, duchtigh en bestendigh was, ende *Karel* de gemelte landen niet alleen en moght bestryden, ende het bezit daer van aenvaerden, maer ook *Adolf*, om de godloosheyd tegen syn vader ge-

gepleeghd, straffen met een eeuwige gevangenis. Vid. etiam Pontan. *bist. Gehr. lib. 9. pag. 552.*

Pontus Heuterus. *rer. Burg. lib. 5. cap. 7. pag. 135.* Cum *Pugnax* menſe Majo Collegium Equitum aurei Velleris Valencenis ſuppleret, citatus eſt *Adolphus* Geldrius ad Collegii tribunal, accuſatusque à *Pugnacis* procuratore, quod patrem bonis ac honore ſpoliatum contra naturæ leges tetro in carcere per ſexennium impie detinuiſſet. Defendit ſe *Adolfus* per ſuum, ut potuit, procuratorem. Cum diu multumque res eſſet à iudicibus tractata, tandem ad hunc modum ſententia pronuntiat; Venditio Ducatus Geldriæ ac Comitatus Zutphaniz, teſtamentumque Ducis *Arnoldi* juſtum, ratumque cenſetur. *Pugnax* Ducatus Geldriæ ac Comitatus Zutphaniz poſſeſſionem omni tempore adire jure poterit. *Adolfus* Geldrius propter inhumanam erga proprium patrem impietatem in carcere vitam finiet.

Hierna vervolgt gemelde Heuterus; *Gerardus* Juliacenſium Dux, qui juſ ſibi in Geldriæ Ducatum eſſe dicebat, non dubitans, quin vi aut voluntate brevi regionem eſſet redaſturus in poteſtatem, quamquam Imp. Fredericus accepto clientelari Sacramento in poſſeſſionem Geldriæ ac Zutphaniz ipſum ſtatuifſet, exiſtimans tamen non eſſe noſtra, quæ defendere non poſſumus, cum *Pugnace* potentiam ejus veritus, conſentiente filio ſuo Guilielmo, tranſigit, actionemque omnem, quam in Geldria ac Zutphania allegare poterat, promiſſis ſibi octoginta aureorum florenorum millibus, vendidit, Imp. Frederico venditionem ratam habente.

Slichtenhorſt *lib. cit. pag. 270.* *Geeraerd* Hertogh van Gulich, die ſich ſelven mede eenig recht (:t welk echter geen en was:) op Gelderland woude in-beelden ofte aenmaetigen, heeft, uyt ontzag van zoo een hard vyand ende om ſich en de zyne in geen verderf te brengen, het zeeker voor het onzeker gekooſen, ende op dien tyd aen den *Burgondier* al ſyn opſpraak voor 80000. goud-guldens overgezet.

Pontanus *d. lib. 8. pag.* *Gerhardus* Juliacenſium Dux, qui juſ etiam aliquod in Geldriæ Ducatum ſibi eſſe memorat (:quod tamen fuiſſe nullum ad annum 1429. liquidò oſtenſum:) promiſſis ſibi octoginta aureorum millibus, cum *Pugnace* tranſegit.

Meyerus *cit. fol. 357.* ſub ſerías corporis Chriſti *Gerardus* Dux Juliacenſis & filii ejus Guilielmus & *Adolphus* quod intelligerent brevi totam ſubactum iri Geldriam, ad *Carolus* concedunt: illique omne juſ ſuum quod habebant in Geldriam & Zutphaniam probante & confirmanſe Frederico Imperatore LXXX. millibus florenorum rhenenſium vendunt. Fama quippe erat optimo Juliacenſem jure Geldriæ Ducatum petere: eratque ab Imperatore admiſſus & inveſtitus: quanvis obſtantibus Geldriis poſſeſſionem nunquam potuit obtinere.

(3) Slichtenhorſt *pag. 272. in fin. & 273. op 't jaar 1477.* Die door de vlugt ſich niet bergen en konden, zyn alle ofte gevangen ofte nedergehouden, ende onder anderen Hertogh *Karel*, zoo een goed Veld-heer als krijgsman, wens lichaem onder de ſneeuw lang laagh verborgen. Hier helbt gy het laetſte bedryf van *Karel*, Vorſt van Burgondien en Nederland, die op deſen tyd by de nabuerige Koningen en volken het hoogſte ontzag had.

had. De eergierigheyd was hem een strik en myfseal; alzoo hy naer een vors visfende een prik heeft verlooren, na dat hy negen jaeren en seven maenden heeft gebeericht, ende in alles 43. geleest.

Gouthoeven *chron. van Holl. pag. 502.* Als Hertogh Karel voor Nancy verflagten werd, was hij noch gheen XLIII. jaren out. Want hy is geboren int jaar M. CCCC. XXXIII. op S. Martyns schuddekorfs avont, dat is op den 10. dagh van November, en hy bleef int veld op den 5. January des jaers M. CCCC. LXXVII. soo dat hy doe effen geleest hadde XLIII. jaren, een maend ende XVI. daghen.

Chronyke van Vlaenderen 2. deel pag. 507. Onsen Hertogh Karel, volgens het gevoelen van het meeste deel der schryvers, is aldus gestorven naer geleest te hebben den tyd van 44. jaeren 1. Maend, en 25. dagen, van syne Regeringe in het 9. jaer 6. maenden en 20. dagen.

Pontus Heuterus *rer. Burg. lib. 5. circ. fin.* Dimicatum est, prope Nancæum Nonis Januarii anno 1477. Natus erat Pugnax cum interficeretur, annos quadraginta quatuor, mensem unum, dies viginti quinque.

Idem *d. lib. cap. 1. pag. 122.* Carolus Burgundus à quibusdam audax, ab iis Pugnax cognominatus, filius hæresque unicus Philippi boni atque Isabellæ Lusitanæ, natus est Divione, Metropoli Ducatus Burgundiæ, IV. Idus Novembris anno 1433. vid. Haræi *ann. Brab. tom. 2. pag. 428.* Meyer *ann. Fland. fol. 280. vers.* Byvoegfel tot 't oude Goudsche Kronyksen. pag. 155.

Hier omtrent staet aan te merken, dat int voorsz. byvoegfel wordt vermeldt het kort verhael van 't Leven, Daden en de Doot van Hertog Karel van Bourgongien, die srydbare; uyt het Boeckken gheintituleert: *Beschryvinge van out Batavien* door P. Scriverius, en dat daar by gestelt wordt de geboorte-dag van Hert. Karel int jaar M. CCCC. XXXIII. Ende dat by Gouthoeven pag. 501. het selve kort verhael gevonden wordt, waar in het jaar M. CCCC. XXXIII. is vermeldt, gelyk ik dan ook in de Beschryvinge van out Batavien gedrukt 1646. in octavo 't Amsterdam by Broer Jansz. Hertog Karels geboorte-dag vinde gestelt op 't jaar 1434.

Idem Meyer *fol. 372. verso ad ann. 1476.* Dies erat Dominicus pridie Epiphaniæ Domini. Apud Jarvillam prædium rusticum conferta pugna est in qua Carolus occubuit. Quem nemo poterat vincere Regum, sua semet ipsum temeritate & cæcitate vicit & extinxit.

Staat te letten dat Meyerus syn jaar eerst begint met Paeschen more Gallico, ziet voor de aantekeningen op Wilhelmus Hertog van Gulick en van Gelre pag. 116. en Gouthoeven *chron. pag. 504.* wegens het verschil der historie-Schryvers in den tyd van Hertogs Karels dood.

De Geldersche Geschiedenissen als onder meer anderen Slichtenhorst 9. boek. pag. 270. n. 121. *circ. fin.* Seggen wel, dat Karel de Stoute van de 't zamentlyke Staeten, voor Hertogh van Gelder en Grave van Zutveen is ingehuld, des onaangezien rekenen die schryvers onder haare Hertogen nochte KAREL van Bourgondien, nochte MAXIMILIAEN ofte PHILIPPUS van Oostenryk, maar stellen na ADOLPHUS Egmondanus den VII. Hertogh.

VIII. CA.

VIII. CAROLUS Egmondanus.

IX. GUILIELMUS Clivius.

X. CAROLUS V. Imperator. &c. vid. Knippenberg *Hist. Eccles. Duc. Gelr. pag. 15.* Slichtenhorst. 11. *boek pag. 301.* 12. *boek pag. 445.* 13. *b. pag. 473.* Pontan. *bist. Gelr. lib. 11. pag. 595.* lib. 12. *pag. 807.* lib. 13. *pag. 847.* Aquil. *Cbron. Gelr. compend. pag. 37. & seqq.*

(4) Meyer. *ann. Fland. lib. 17. fol. 374. in fin.* Prima Caroli uxor erat filia Caroli Septimi Regis Franciæ Catharina: altera Elisa Ducis Borbonii Caroli filia ex amita ejus Agne progenita: tertia Margarita Ducis Eboracensis Richardi filia, sororque Anglorum regis Eduardi. Unicam reliquit filiam Mariam principatum suorum omnium hæredem ex Elisa Borbonensi.

Pontus Heuter. *rer. austriac. lib. 1. cap. 1. pag. 43.* Cæso igitur ad Nancæum Carolo Pugnace, coplisque ejus profigatis, filia Maria, Ditionum omnium hæres unica, annum agens vigesimum primum, Gandavi cum noverca Margarita Eboracensi habitabat. Nata enim est Bruxellæ Belgarum Urbe Regia, Idibus February anno 1457.

Haræus *ann. Brab. tom. 2. pag. 424.* Anno 1457. duodecima Februarii nata est Maria filia & heres unica Caroli Philippi Boni filii.

Jehan Berthout van Loo. *beschryvinge der Foresters ende Graven van Vlaenderen. lit. Q. 4.* De tweede was Isabelle Dochter van Charles van Bourbon, daer by hy een Dochter procreerde, genaemt Marie, te Brugge geboren den 11. Sprockel anno 1456.

(5) Watter na doode van Hertog Carel van Bourgondien tot het omkoomen van Hertog Adolf van Egmont is voorgevallen kan in de aantekeningen op de Hertogen Arnoud en Adolf hier voor *pag. 140. & seq. n. 14.* gezien werden, gelyk mede by Slichtenhorst *pag. 273. & 274.* Pontan. *pag. 556. & 557.* Aquilius *pag. 37.* Haræus *tom. 2. pag. 451.*

Als Adolf na een korte vreugd alzo syn nieuw bewind, ende schier te gelyk de wereld had verlaten, is syne eenige noch ongetrouwde zuster Catharine door de Staeten van Gelder, in gevolg van syne uytterste begeerte, als Momberse aen't roer gestelt, die voor alle dingen de Burgondische Stadhouders en beaapte afstelde, ende hare neve Karel, hoewel die in 't Hof van Burgondien noch bewaert wierd, van yeder een liet besweeren. Slichtenhorst. 10. *boek pag. 277.*

Haræus *loc. cit.* Exinde Catharina interfecti Adolphi soror, pulsus tota Gelria Præfectis ab Audace constitutis, adjuvante Borbonio Leodienstum Antistite, Caroli pueri Adolphi filii avunculo, omnes in verba pueri Caroli, etsi apud Mariam detenti, adigit, dissimulante his difficillimis temporibus Maria; atque adeo mansit exinde dicta Catharina in Geldriæ gubernatione, donec Carolus multo post, amitam eo onere liberaret.

(6) Toen de Hertog van Brunswyk en de Bischop van Munster, zich qualificerende als Voorstanders des Hertogdoms van Gelre en des Graaffschaps van Zutphen, dese privilegien aan die vande Grave confirmeerden, was Maria dogter van Carel den Scouten bereyts aan Maximiliaen Hertog van Oostenryk getrouwt.

V

Middel.

Middelkerwylen is **MAXIMILIAEN** hertog van Oostenryk (1) aan voorn: **MARIA** (2) Caroli audacis dogter getrouwt (3) en syn Schoonvader gefuccedeert: Hy had veel moeyten en oorlog met de voorsz. voogden en voorstanders en haar adherenten om Gelderland te bemagtigen. Voor af heeft hy haar Ao. 1478. de Stad Grave ontweldigt, die belegert door gebrek van victualie en mede door oproer van binnen hun opgaven (4), dog kort daar nae van de Gelderse by verrasinge weder veroverd (5). Maar naderhant peys gemaakt heeft hy ingevolgt vande tractaten liet No. 49. gedateert tot s' Bosch in de maant Mey 1481. met de steden van Nymegen en Grave, mitsgaders de Ridderfchap, onderfaten en inwoonders van de landen in den Ryke en in Overbetuwe aangegaan, onder anderen belooft die vande Grave te houden en laten by haar privilegien en vryheden, item dat hy hun het eerste jaar Burgemeesteren, Schepenen en Raad setten soude, dan dat daar nae en in toekomende te geschieden volgens de gewoonte der voorn: steden, mits dat de selve steden den Hertog of syn gedeputeerde door den rentmeester reeckeningen bewys souden doen van de stats incomsten, nevens meer andere poincten en conditien hier van te lange infertie, dog relatief tot het voorsz. product. Hier uyt blykt ook dat de stad Grave nog dies tyts onder Gelderland is geforticeert geweest. Hy heeft den 16. Juny 1481. de Stad nader en speciaelder confirmatie van privilegien gegeven, liet No. 50. Hy heeft haar den 18. dito No. 51. verwilligt haar accynse te verhogen om te vinden de kosten van de voorige troublen, en haar aanpart of quotingent 't geen sy den hertog ten soene belooft hadden, tot dat 't selve soude syn bybetaalt en niet langer, hy heeft by brieven van den 26. Novemb. daar aanvolgende liet No. 52. contrarie de voorsz. tractaten van Mey 1481. (6) de stad Grave met het lant van Cuyk en Oyen geannexert aan het hertogdom van Brabant, met belofte die nimmermeer daar van te scheyden, maar altyt in de dagvaerden en vergadering van de drie Staten van Brabant verschreven te sullen werden, soo hy Ao. 1477. (7) item Carolus audax Ao. 1467. (8) en Philippus bonus Ao. 1430. (9) den Brabanders bevooren belooft had: Hy heeft voorts haar hof of appellations gerigt gestelt
aan

aan fchepenen van s'Bofch, en hun belooft dat fy fouden profite-
 ren de praerogativen van fyn voorfz. blyde inkomfte aan die van
 Brabant gegeven, item dat haar officieren beide van justitie en
 ontfang foude wesen geboore Brabanders. By ordre vant jaar
 1482. No. 53. moet hier tuffchen voegen een kleynne ordonnantie
 op het ftuk van costuyme beraamt. Den 19. Auguft 1485.
 fiet No. 54. heeft den hertog de ftad Grave en lande van Cuyk
 foo wel van Brabant als van Gelderlandt gefeparceert, en neuy-
 traal aan fig gehouden, met interdictie van geen dagvaarden aan
 d'een of d'ander fyde te refpecteren of te bekostige tot nader ordre
 en difpofitie. Maximiliaan Ao. 1486. Roomfch Koning gewor-
 den (10), heeft den 2. Meert 1488. fiet No. 55. de borgers het
 privilegie gegeven, dat het gemaal van graanen binnen de felve
 ftad niet een of te famen aan een man verpagt foude werden,
 maar altyd gefcheyden en aan twee, op dat de gemeente te be-
 ter en opregter gediend foude fyn. Dit heeft foo gecontinuereert
 tot Ao. 1674. wanneer int beleg van de ftad de moolens feer ge-
 ruineert, en den eene met buskruyt gefprongen was, doen heeft
 men eerst noothalven weer eenderley gemaal gebruykt, en
 fchoon nae meer molens aangetimmert, nu nog foo gebleven,
 fonder dat het met eenigerhande remonftrantien of follicitatien
 geremedieert heeft konne werden, de reden is om dat het een-
 derley gemaal meer rendeert of duurder verpagt wort, alfoo die
 maar een kar een peert en een enkel getal knechts houden, dat in
 tweederley gemaal dubbelt is. In tweederley gemaal is ieder
 pagter tegen den anderen even trouw en gediensfig, en in een-
 derley gemaal dient men haar wel te bidden, gefwegen dat men
 niet kan naefien of fy meer dan haar behoorlyk molfter nemen
 (:want ook de molewaag by de Lantkaert van Keyfer Carel No.
 73. articulo 53. geordonneert foo binnen de ftad als buyten in 't
 Lant van Cuyk al mede geabrogeert is:) en moet men nog al te
 vreden fyn, fchoon men het koorn fomtyds foo flordig gebroo-
 ken 't huis krygt, dat het tot backen en brouwen niet al te be-
 quaam, vervolgens den eygenaar hoog fchadelyk is. Daar by
 want defe pagtinge nu veel by een getal van 5. à 6. backers en
 brouwers als medestanders wort aangeftaan, foo volgt ook dat

sy hun by tyde van stilte voor af segenen, terwyl de andere moeten wagten en toefien &c. Of nu dit weynig profyt van den Heer het nadeel van syn gemeente en haer deugdelyk verkege privilegien overwegen kan, sal ik my niet onderwinden. Maximiliaan nae doode van syn huysvrouw (11) overmits de minder-jarigheyt van syn soen Philippus een tyt lang geregeert hebben-de, is den selven Philippus Ao. 1492. door al syn Landen voor een Prins en Heer erkent geworden.

A A N T E K E N I N G E N

Op

M A X I M I L I A E N

Aerts Hertog van Oostenryk

En

M A R I A V A L E S I A.

(1) *Scriverius oude Goudsche kron. pag. 181. Maximilianus Aerts-Hartogh van Oostenryck, en Man van Vrou Maria van Borgonje was gebooren te Nieuwstadt in Oostenryck op den 12. Maert 1459. Syn Vader was Keyser Frederick de derde; syn Moeder Leonora, Dochter van Koninck Eduard van Portugael: van syn kintsheyt af, tot syn negen jaeren toe, was hy sonder spraek, soo dat veele hem voor stom oordeelden, en met groote beswaerlykheyt begon hy te sprecken.*

Struvius in corp. bist. Germ. tom. 2. pag. 922. Friderici III. filius erat Maximilianus I. natus, XXII. Martis die Viridium Neostadi a. 1459. vid. not. n. 1. alwaar verscheide schryvers aangehaalt worden, dewelke ontrent den geboorten dag van Maximiliaen dissentieeren.

(2) Het is dese Vrouw Maria van Bourgongen, die het berugte groot privilegie gegeven heeft in de steede van Gent, op den veerthienden dag in Maerte, in 't jaar ons Heeren, duizend vier bonderd ses-en-seventig. Welk Privilegie de Heer Professor Trotz achter deszelfs *Tbes. jur. publ. ad LL. foeder. Belg. fandam pag. 1. stelt, als de eerste grond-wet vande Vereenigde Nederlanden vid. eund. in d. tbes. pag. 11. § segg.*

(3) *Harzi ann. Brab. tom. 2 pag. 452. ad ann. 1477. Tandem 17. mens. Augusti Gandavum perveniens, Salutata desideratissima sponfa omnibusque aulicis, postridie 18. Augusti, praeunte Antistite Tornacensi, eam in uxorem duxit.*

Van

Van Loo beschryv. der Forestiers en Grav. van Vlaender. li. Q. 4. vers. Daar nae trouwde sy (:Maria:) op den 18. Augusti 1477. binnen de stad Ghendt metten Erts-Hertoghe Maximiliaen van Oostenrycke. ziet oude Goud. Kron. pag. 177. in fin.

Struv. in corp. bist. Germ. tom. 1. §. 52. pag. 770. Postquam igitur d. XVIII. Augusti. 1477. pacta dotalia Gandavi fuisent conclusa, ad XX. Augusti 1477. sunt nuptiae, Gandavi, sacra operante Tornacensi antistite, & praesente inter alios Legato Pontificis, Juliano Cardinale Ostiensi.

Et in not. n. 29. Roo equidem pag. 376. habet decimum tertium Kl. Septembris. Ast, Heuterus rer. Austr. lib. cap. VII. tandem 17. mensis Augusti Gandavum perveniens, salutata sponsa, omnibusque Aulicis, eam praecunte Ferrio Clugniano, Antistite Tornacensi, 18. Augusti in uxorem ducit. Misit sacrificium a Legato summi Pontificis fuit peractum. Eundem diem profert Fugger lib. V. c. XXVI.

(4) Slichtenhorst. 10. boek pag. 280. n. 7. Terwyl dan de Geldersse op hoop van buyt te wyd van honk verdwaelden, hadden sich de Brabanders by dese gelegenheyt met alle magt om de Grave nedergeslaegen. Eer nu de Geldersse volk daer binnen konden brengen, ofte de beleggers op-slaen, had sich de vyand met meerder Vul-benden uyt Braband al versterkt. Ondertuschen was alle toevoer na de stad afgesneden, ende de deaenkomsten te land en op de stroom degelyken bezet. De stad van alles gebreck en mede op-roer lydende van eenige van een verkeerde gesindheyt, heeft op billyke voorwaerden haere poorten voor de Burgondiers ontflooten.

(5) Idem d. lib. pag. 282. n. 10. ad ann. 1480. In den aenvangh des volgenden jaers versochten die vande Grave aen die van Nymegen totby-stand 100. vuur-roers, op de tydinge die sy hadden, dat de Brabanders en Klevenaars daer rondom zich hadden 't zaemen gerotted, ende een op-zet genoomen van haere stad te overrompelen, ofte te beleggen; zoo dat de Grave doen ter tyd, na de vorige inneeminge, door verrasfinge ofte anders weder aen Gelderland is gekoemen. Andere willen, dat die stad door de Burgoensse met drie Block-huyfen rondom zy benauwd geweest.

Pontan. lib. 10. pag. 570. in fin. Hinc, qui proxime excepti, anni statim millesimi supra quadringentesimum octuagesimum initio misit à Gravia ad Neomagenes literæ, quibus subsidio sibi tradi sclopetariorum numero centum à senatu oppidani efflagitabant, quod accepissent, Brabantos unâ cum Clivensibus circum circa militem colligere, deque invadenda sive etiam obsidenda urbe agitare; adeo ut colligendum inde videatur, receptam tum temporis è manu Brabantinorum aut liberatam ab eorum infestatione Graviam, quam invasam jam modo ab iisdem aut infestatam diximus. vid. pag. 566. lin. 31.

(6) My is in de conventie van Mey 1481. niets voorgekomen, waarom het land en stad van de Grave met het land van Cuyck en Oyen met hun toebehooren niet aan het Hertogdom van Brabant hadt vermogen geannexeert worden.

(7) De blyde inkomste van Vrouwe *Maria van Bourgoignien* is verleent ende gegeven tot Loven den 29. May 1477. en de confirmatie van dien by *Maximilianus* verleent in de stad van Loven den 5. December daaraan volgende. Ziet Anselmo *Cod. Belg. in de plac. en edict. pag. 138. & 162.*

(8) *Mieris Hist. der Nederl. Vorsten 1. deel. pag. 95. op het jaar 1467.* Hertog *Karel* is in de meeste steden van Brabant, met ongemeene vreugde en zonderlinge eerbied, voor wettigen Landsheer aangenoomen en plichtiglyk gehuldigd, inzonderheid te Loven, Brusfel en Antwerpe, en allegeert hier by *Meyeri Annal. Fland. fol. 341. verso.* alwaar hy schryft: *Carolus Mechliniæ, Lovanii, Brucellæ, Andoverpiæque honorifice acceptus est.*

(9) *Haræus pag. 415. Philippus Burgundus, cognomento Bonus, Joannis Intrepidi filius, Philippi Audacis nepos, Joannis Valefii Franciæ Regis pronepos, cum ditionibus paternis Burgundiæ, Flandriæ & aliis ab anno 1419. per annos undecim præfuiset, inauguratus est quoque Brabantæ, ut dictum est, tamquam proximus heres anno 1430. quarto Nonas Octobris.*

(10) *Struvius in corp. bist. Germ. tom. 1. pag. 775.* Itaque ab omnibus simul Electoribus *Maximilianus*, die Jovis post Dominicam invocavit, consors Imperii declaratus, & d. XVI. Februarii in æde summa D. Bartholomæi, recepto titulo Romanorum Rex proclamatus est Ao. 1486.

Pont. Heuterus. rer. Austr. lib. II. cap. IX. Inde XIV. Kal. Martii anno 1486. *Maximilianus* Austriæ Archidux Francofurti ad Moenum, communis Germaniæ septemvirum asensione in Romanorum Regem eligitur, coronaturque Aquisgrani, die nono mensis Aprilis.

(11) *Sanderus Verbeerlykt Vlaandre 1. deel 2. boek pag. 82.* *Maria* had den ouderdom van vyf en twintig jaaren en drie maanden bereikt, en vyfjaaren geheerscht, wanneer zy met haaren Gemaal op de vogelvangst uytzydende, het ongeluk had van het Paard, wiens zadel niet vast genoeg was, te storten, en tegens den Tronk van een Boom te vallen. Zy was, gelyk sommige geschreeven hebben, zwanger, en had zich van binnen bezeert, doch zulks, om haaren Man niet te hedroeven, of, om dat zy het niet wist, verzwegen. Daar uit ontstond een doodelyk gewel in het lichaam, en vermits de Koorts daar toe sloeg, wierd zy drie weeken daarna in Lentemaand 1482 tot overgroote droefheid van haaren Gemaal en alle haare onderdanen, uit dit Leeven gerukt, en in onze L. Vrouwe Kerk te Brugge begraven.

Ziet ook *Scrifer. Goud. Kron. pag. 180.* Van *Loe beschr. der Forestiers Lit. R. Slichtenhorst. 10. boek. pag. 286. n. 17. in fin.* die ieder dit geval op een differente manier verhalen. vid. & *Haræus tom. 2. pag. 458.* *Pontus Heuter. rer. Austr. lib. I. cap. 10. in fin.*

Slichtenhorst schryft 11. Boek. pag. 305. n. 8. Van *Maestricht* trok *Maximiliaan* naar de Grave, nu een stad in Brabant ende wel eer in Gelderland; op welke plaats hem Hertog *Karel*, door tuschen-spreken vande koningin, gingh verwellekoemen, toonende uytterlyk wel een vroolyk gelaet doch een mis-trouwend en vyandlyk gemoed verbergende: En

Ann. 9. Eer de Keyser zoo wyd was gekoemen, had *Karel* verscheyde handelingen in-gegaen, ende met *Cornelis van Bergen*, Heer te *Ewilem*, *Sevenbergen* en *Grevenbroek*, *Hof-Maerschalk* van den *Keyser* en syn zoon, ende *Ruwaerd* der stad *Grave* en 't land van *Kuyk* afgesproken, dat hy met synen *Amptluyden* alles in *Gelderland* onbeseperd en zonder leed zoude bezitten, hoewel de *Keyser*, syn zoon ofte *Stadhouder Gelderland* moghte beoorlogen, zoo 't maer bleek, dat noch de *Ruwaerd* noch synen onder-dienaers ofte yemant der in-zaten vande *Grave* of 't Land van *Kuyk* daer van hadden geweeten. vid. *Pontan. lib. 10. pag. 601. ad ann. 1494.*

Pont. Heuter. rer. Austr. lib. 5. cap. 2. ad. diē. ann. 1494. Cum *Graviam* pervenissent, obviam habent *Carolus* *Egmondium*, *Geldriae* *Ducem*, ut se ferebat, sperans operā *Alberti* *Saxonis* à *Cæsare* *ducatus* *possessionem* se impetraturum, sed frustra. vid. *Haræus. tom. 2. pag. 492.*

(12) *Janicon Republ. der Vereenigde Nederland. 3. deel. pag. 43.* schryft, waarschynelyk hier in den auteur hebbende naargevolgt: *Maximiliaen* in den jare 1486. na dood van zynen gemalin *Roomsch koning* verkozen, voerde nog lang de regering over dit land, ter oorzaak vande minderjarigheyt van *Philips*, haren eenigen zoon, die eerst in den jaare 1492. *souverein* verklaart wierd van alle de *Staten* van zynen moeder. Aft scribunt alii, ut *Divæus rer. Brab. lib. 19. pag. 247. Philippus* *Austriacus* III. ejus nominis *Lotharingæ*, *Brabantia* &c. Dux, ex materna hereditate *Belgarum* *Princeps*, acta *Gandavi* *pueritiā*, anno *Domini* 1494. *quindecim annorum* cum esset, *Princeps animi & corporis* dotibus *speciosissimus*, *Lovanii* *inauguratus* *Belgarum* *ditiones* suscepit.

Het *Goudsche Kron. pag. 184. Philippus* van *Oostenryck* door de dood van syn *Moeder Maria* van *Borgonje*, wort de negen- en twintichste, anders de *Vier* en dertichste, deses naems de tweede *Graef* van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Heer* van *Vriestlandt*, en *Erfgenaem* van al haere andere *Landen*, en *Heerlichheden*, nu oudt vier jaeren, om synen onmondigheyt onder voogdye syns *Vaders* *Maximiliaens* gestelt, die vande selve afstandt deede, int jaer 1494. toen *Philippus* settien jaeren oudt was, die daer op te *Geertruydenbergh* den 12. van *Wintermaendt* des selven jaers, van wegen 't *Graeffschap* van *Hollandt*, en korts daer aen te *Romerswael* van weegen *Zeelandt*, voor *Erf-heer* gehult is.

Haræus d. libr. pag. 493. *Cæsar* cum uxore, filio, filia, *Antistite* *Moguntino*, *Frederico* *Saxonie* *Duce*, multaue alia nobilitate *Mechliniam*, indeque *Antverpiam* venit, necessaria parans, ut filius *Philippus* *Lovanii* in *Ducem* *Brabantia* *inauguraretur*. *Decreverat enim filium annum decimum septimum agentem emancipare.* vid. *Pont. Heuter. loc. sup. cit. ad ann. 1494. pag. 123. & seq.*

PHILIPPUS (1) *Eertshertog* van *Oostenryk* is *Ao. 1495.* siet *No. 56.* overmits syn *absentie* in den *persoon* vande *Hr. Cornelis* van *Sevenbergen* *Gouverneur* en *Drossard* der *Stad Grave* en *lande*

lande van Cuyk als Heer gehùlt en ontfangen. Hy heeft Ao. 1496. No. 57. de stad haar privilegien geconfermeert. Hy is getrouwt met de dogter vanden Koning van Spangien (2) en geworden Koning van Castilien (3). Hy is Ao. 1505. in Spangien overleden (4), nalatende vier onmondige kinderen (5), te weten Carolus, Ferdinandus, Maria en Margriet. Den 20. Augusti 1506. heeft men het gebouw van het hoog Choor der hooge en cathedrale St. Elifabets kerk tot Grave begonnen, en nae tien jaaren, te weten op den lesten July 1516. voltrocken, waar aan men houdt, dat de kerk doenmaals het voornaamste van haar goederen geconsumeert heeft, want haar revenues syn nu heel gering.

A A N T E K E N I N G E N

Op

P H I L I P P U S

Aertsbertog van Oostenryk.

(1) Sanderus *Verbeerykt Vlaend.* I. deel. II. boek. pag. 82. *Philips* wierd den twee en twintigsten van Zomermaand 1478. geboren.

Het selfde schryven *Mieris bist. der Nederl. Vorsten* I. deel. III. boek. pag. 147. in fin. *Gouthoeven Chron.* pag. mibi 514.

Maar *Haræus* stelt pag. 453. Ao. 1478. nono Kalend. *Julii* natus est *Bruzis Maximiliano* filius; het welk is den: 23. *July*.

Insgelyks *Pontus Heuter. rer. Austr. lib. I. cap. 9. pag. 60. Nono Kal. July. hora tertia pomeridiana* natus est *Bruzis Maximiliano* filius, cui est nomen inditum *Philippus*.

Het oude Gouts. Kron. segt pag. 181. int Leven van Maximilaen van Oostenryk: Int jaar 1478. is hem gebooren synen eersten soon *Philippus*, ten selven daaghe dat hyomtrent Terowane, met eenkleynen macht, twintigh duysent *Francosyn* versloegh, of op de vlucht dreef, en syn *Leegeringh*, die vande *Vyandt* bemachticht was, gheweldiger handt weder in kreech, en voorts met eenen grooten roof verwinnaar het veld behiel.

En by *Struvius in corp. bist. germ. tom. I. pag. 771.* wordt het volgende gevonden: *Post induciarum exitum Maximilianus proelio ad Guinegatum Artesia pagum VII. Augusti de Gallis insignem quidem, sed cruentam reportavit victoriam. Et in not. num. 36. Maximilianus prima belli auspiciatus, Ludovicum bello aggressus, fortunam habens propiciam, ad Terbonam uno die viginti millia militum Francorum cum parvo exercitu protra-*

prostravit, fudit, fugavitque. Et cum castra ejus, quibus octo millia militum tenebantur, ab hoste essent capta, cæsiq; milites, ea forti manu recuperavit denuo hostemque suis castris exiit, ac victor eo die maxima præda abacta triumphavit, quo primogenitus Philippus ei natus est, anno nostræ salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, cum paucis ante mensibus tota Geldria in ejus ditionem venisset, cum capto Duce per ipsius milites. *bac Cuspinianus p. 486.* Want wanneer men den text wel insiet, blykt, dat, aldaar het jaar 1479. wordt gestelt. Toen de Franyoysen by Teroane verslagen en verjaagt souden syn. Het selfde jaar 1479. vindt men by Haræus. *pag. 455.* Pont Heut. *rer. Austr. lib. 1. cap. 10.* en meer anderen.

(2) Anno 1496. duodecimo Kal. Octobris in Zelandiam Hispanica classis centum triginta quinque navium appulit, qua vehebatur *Joanna* Arragona Ferdinandi ac Elisabethæ Hispaniæ Regum filia, desponsata Archiduci *Philippo* ac non ita dudum per Legatum illi nupta. Archidux vix è Germania reversus, Liex Brabantix oppido sponsam Antverpiâ venientem excepit ac duodecimo Kal. Novembris in uxorem ducit, jungente eos Henrico Bergio Antistite Cameracensi. Haræus *ann. Brab. tom. 2. pag. 495.*

(3) Idem *lib. cit. pag. 512.* Postridie Idus Januarii anno 1505. celebrat Princeps *Philippus* Bruxellæ Brabantix in templo D. Gudix exequias Elisabethæ Reginæ Hispaniæ, & postea solemnî ritu ipse ejusque uxor à Legato Castrensi, in eodem templo ter Reges Castellæ, Legionis, Toleti, Granadæ, &c. acclamantur, usufque est deinceps *Philippus* in suis Diplomatis hoc titulo: *Philippus* Dei Gratia Rex Castellæ, Legionis, &c. Princeps Arragoniæ, Siciliæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c.

Pontanus *bist. Gelr. lib. 11. pag. 629. in fin. ad ann. 1505.* Rex Castellæ *Philippus* contracto apud Belgas non contemnendo exercitu, Gelris se intulit: Heuterus primam omnium portas ei aperuisse *Greviam* injicit. *vid. rer. austr. lib. VI. cap. VIII. Slichtenhorst Geld. Geschied. 11. boek. pag. 321.*

(4) Hier in heeft Janiçon *republ. der Vereen. Nederl. 3. deel. pag. 43.* den Auteur soo wel, als int stellen der vier onmondige nagelaten kinderen, opgevolgt, daar nogtans Mariana *de rebus Hisp. tom. 3. lib. 28. pag. 326.* schryft: *Philippus ad septimum Kalendas Octobris* decesit prima hora post meridiem ætatis anno octavo & vigesimo.

Haræus. *diß. lib. pag. 518.* Mortuus *Philippus septimo Kalend. Octobris* ætatis 28. relicta uxore *Joanna* gravida, quæ posthumam paulo post peperit Catharinam.

Commelin *beschryving van Amsterdam 2. deel. pag. 922.* *Philips*, een zeer zachtmoedig en goetaardig Vorst, die syn landen in rust en vrede beseften had, is na een twalefjarige regering in den jare vyftien hondert en ses, int Ryk van Granada, nalatende twee Zoonen *Karel* en *Ferdinand* overleden: en tot Amersloor in 't Kathuyfer Klooster begraven. Keyser Maximilaen zyn Vader, stierf in den jaare vyftien hondert en negentien te Nieuwstadt, alwaar hy ook begraven wiert. ziet *Sander. verheerl. Vlaend. 1. deel. pag. 86.* alwaar hy segt: *Philips* wiert door eene zwaare heete

hoorts aangetast, en na eene ziekte van zeven dagen in *Herfemaand* 1506. te Burgos, eene stad van Kastilie, uit deze wereld gerukt. Zyn lyk wierd in het nabygele Karthuysen Klooster, genaamt Miraflores, in de prachtige Albaste Grastede van Koning Joan bygezet, en zyn Hart na Brugge overgezonden om 'er in de Graf-kelder van zyne moeder gelegd te worden. *vid. & Mariana loc. sup. cit. ubi: Granatæ corpus sepeliri mandavit. Dum id fieret, translatio funere ad Miraflores Carthusianorum Burgenſe monasterium tumulo compositum est. ziet. Oud. Goud. Kron. pag. 187. Schriveril Batav. illustr. icon. com. & bist. pag. mibi 147. Pont. Heuter. rer. Austr. lib. 6. cap. 10. in fin.*

(5) Emanuel de Meteren l'*Hist. des Pays-bas* liv. 1. fol. 9. dit: de Madame Jeanne nasquit l'an 1500. le 24. de Febvrier en la Ville de Gand Charles cinquieme qui depuis fut Empereur, & apres luy Ferdinand, & quatre filles.

Sanderus op de vooraangehaalde plaats: *Philips* had by *Joanna* zyne Echtgenoot, verwekt de volgende kinderen; namelyk: *Leonora*, *Karel*, *Isabelle*, *Ferdinand*, *Maria*, en *Katryn*, welke laatstgemelde eerst na zyne Dood ter Wereld quam.

Leonora wierd aan Emanuel, Koning van Portugal (by wien zy eene Dochter ter Wereld bracht) en, na dat die dezer Wereld was overleden aan François den I. Koning van Vrankryk uitgehuwelykt.

Karel en *Ferdinand* hebben beide den Keizerlyken Throon beklommen, en zyn groote en machtige Koningen geweest, hebbende de laatstgemelde uit hoofde van de oude overeenkomsten, en van het Recht zynen Huisvrouw Anna, de Koningryken van Hongarye en Boheme bekoomen.

Maria trauwt met Lodewyk, Koning van Hongarye en Boheime, en Broeder van Anna voorsz. in den Echt, doch was onvruchtbaar, en volgde na deszelfs Dood, Margreet haare Moei in het betitler der Nederlanden.

Isabelle wierd aan Christiern Koning van Denemarke, en *Katryn* aan Joan den III. Koning van Portugal, ten Huwelyk gegeven, en haar Huwelk was gezegent. *vid. Schriver. Batav. illustr. icon. com. & bist. en het Oud Gouds Kron. loc. sup. cit. en inzonderheid Hubners Genealogische Tabellen. 1. deek. 42. Tafel.*

PHILIPPUS als geseyt overleden synde, heeft men nyf last vanden Stadhouder Generaal (1) Ao. 1506. No. 58. deszelfs erfenamen in den persoon vanden Hr. van Sevenbergen weder gehult, en syn de ceden op St. Nicolaas dag Ao. 1507. (2) op de markt uytgeswooren, onder anderen op beding van generaleremissie van den Roomſch Koning en confirmatie van privilegien. By tyde van Hr. Cornelis van Sevenbergen is nog een Casteel gebouwt (3) aan de noordſyde vande Stad op de Mase tot meerder

der versterking en verzekering van de selve, overmits de continue oorlogten tusschen Gelderland en Brabant.

Heer Cornelis van Sevenbergen overleden, is hem van wegen de erfgenamen des konings van Castilien Ao. 1508. liet No. 59. in het Gouvernement en Drostamt vande Stad Grave en lande van Cuyk gesuccedeert Heer Floris van Egmont graaf van Bueren (4) heer van Ysselsteyn, St. Maertensdyk &c. en is daar op den 2. April 1509. den eed wederlyts nae gewoonten uytgeswooren.

CAROLUS outste soon van Philippus Koning van Castilien &c. (5) hertog van Bourgondien heer der stad Grave en lande van Cuyk heeft Ao. 1516. No. 60. de stad volgens synen eed by synelydeinkomste (6) en huldinge gedaan al haar regten geconfirmeert, en in specie die sy hadden van wylen Carel van Bourgondien, Maximiliaen en Philippus. Carolus Roomsche Keyser geworden (7) heeft syn Stad Grave met den lande van Cuyk, soo men seyt, voor 20000. gul. verpant aan voorn: graaf Floris van Bueren (8), welke dienvolgens daar voor ook is aangenomen en gehult geworden.

A A N T E K E N I N G E N

Op

CAROLUS Outste soon van PHILIPPUS.

(1) Mieris *Hist. der Nederl. Vorsten*. 1. Deel VI. boek. pag. 388. segt, dat de algemeene stedehouder der Nederlanden was Willem van Croy. Haræus in *ann. Brab. tom. 2. pag. 518.* Guillelmus Cherveræ ac Arschoti Dominus, tum temporis Belgarum ac Regiorum liberorum Gubernator.

(2) Gelove dat het Ao. 1506. sal moeten weesen, aangesien de Lastbrief, aan Burgemeesteren, Schepenen en Raad der Stad Grave geschreven, is gedateert Mechlen den 9. November 1506. en het niet præsumtief is, dat het naarkomen van dusdanig bevel over het jaar sal uytgestelt syn.

(3) Dat 'er binnen de stad Grave twee Slooten of Casteelen hebbengestaen, blykt uyt de brieven van pantschap van Koning Philippus den II. van Spanje ten behoeve van Willem den I. Prins van Oranje den 6. Mey 1559. geëxpedieert, en hier onder in de aantekeninge op dien Koning te vinden.

(4) In dese soo genaemde mislive sub No. 59. staat alleen: *Floris van Ysselsteyn, Heer tot St. Maertensdyk.*

X 2

(5) Schri-

(5) Schriver. *Befchr. van out. Batav. pag. 430.* Karel, die men den Vyftien hiet van dien naem, int aenfien van het Roomfch Keyferdom, ende de Derden int aenfien van 't Hertochdom van Brabant &c. ende den tweeden int aenfien van 't Graeffchap van Holland ende Zeeland, soon van Hertogh Philips van Oofterryck, ende Vrou Joanna van Spaengien, de fuster van Don Jan van Castilien, is gheboren tot Gent in Vlaenderen in 't jaar 1500. op *S. Matbyrdag*, waer na dat syn Vader noch ses jaren leefde, soo dat de fuster van Hertogh Philips Coninginne Margareta, Moeye van Karel voorfz., gestelt is geweest als Regent vande Landen, die fy negen jaeren met aller billyckheyt gehouden heeft in rust. De jonghe Prins Karel, nu vyftien jaren out fynde, is in alle de Rycken ende Landen syns Vaders, verklaart Erfheer, ende is ook geworden de 30. Graef van Holland, Zeelant, ende Heer van Vrieslandt in 't jaar 1515.

Sanderus *Verbeerlykt Vlaandre 1. deel. II. boek. pag. 87* Karel wierd den *vierentwintigften* van *Sprockelmaand* 1500. te Gent, de edelfte en voornaamste Stad van Nederland, geboren.

Mieris *Hift. der Nederl. Vorften 1. deel. 5. boek pag. 317.* De Nederlandfche Vorstin Johanna baarde te Gent, den *vierentwintigften* van *Sprockelmaand*, den dag van *St. Matbias*, tot groot genoegen der Landzaaten, eenen Zoon, welke, den zevenden van Lentemaand, van het Hof tot in de Kerk van St. Jan, eene langte van drie duizend vyfhonderd voeten, langs eene galery met ontallyke pylaaren en veertig zeegeboogen, die met zinnebeelden en wapens pronkten, geleid en op de armen van Margarita van Jork, Weduwe van Karel den Scouten, ten doop geheven wierdt.

Hoogstraten *woordenboek op het woord Karel de V. onder de Roomsche Keizers pag. 20.* Karel, de V. van dien naam onder de Roomsche Keizers en de I. onder de koningen van Spanje, wierdt te Gent in Vlaenderen den 24. February des jaars 1500. geboren.

Het felve werdt gevonden by Emanuel van Meteren op de vooraangehaalde plaats.

En in Hubners *Geneal. tabellen 1. deel de 42. Tafel.*

Struv. *corp. bist. German. tom. 11. period. 10. sect. 4. §. 1. pag. 976.* *Primo Carolus V. patre natus Philippo, Castiliae Rege, matre Johanna, Ferdinandi Catholici filia unica & haerede, nepos Maximiliani, lucem adspexit Gandavi XXIV. Februarii 1500. quem diem etiam semper pro felici habuit & in not. n. 1. Fugger lib. VI. c. IV. n. 2. Gerh. à Roo lib. XI. p. 546. circa idem fere tempus vigesimo quinto (: legendum vigesimo quarto, qui dies Matbia est Sacer :) die February qui D. Matbiae Apostolo consecratus est, natus est Philippo Belgarum principi filius Gandavi in Flandria, cui Carolo nomen ab avo parentis materno, post ad Imperii fastigium evefto, Quinto cognomen datum.* Hier tegen fchryven met Fugger en G. a Roo.

Pontus Heuter. *rer. Austr. lib. V. cap. IX. pag. 133. ad ann. 1500.* *Sexto Kal. Martii, qui D. Matbiae Apostolo tum erat sacer, quod annus esset bissex-*

bisextilis, alioquī *V. Kal.* fuisset, natus est Gandavi Archiduci Philippo filius natu maximus *Carolus*, postea Cæsar nominis Quintus.

Berthaut van Loo *bescbryv. der Forestiers en Grav. van Vlaend. lit. R. vers.* *Carolus* soone van Koninck Philips van Oostenrycke, ende van Vrouwe Johanna van Spaignien, is te Ghent gebooren op den 25. *Februarii* synde *Sinte Matthyasdag* ende een *schrickel-jaer* anno 1500.

Mudzaert *Kerckelyke bist. 2. deel. pag. 550. op 't jaar 1500.* Op den *Schrickeldag den vyf en twintigsten February* is te Ghent in Vlaenderen geboren *Carolus* den vyfden.

Haræus. *lib. cit. pag. 503.* Hoc anno seculari 1500. *Sexto Kalend. Marti*, qui D. *Matthiæ* tum sacer erat, quod annus esset *bisextilis*, natus est Gandavi Flandriæ Archiduci Philippo filius *Carolus*.

Idem *pag. 520. ad ann. 1507.* Proinitit Cæsar, quamprimum possit, se in Belgium venturum, interim commissa Provinciarum Belgicarum cura filia Margaritæ Principis Castellæ, ac deinde Ducis Sabaudia viduæ, amicae Caroli Austriaci; cui ex Ordinum sententia Consiliarios Belgas dedit Cheoræ Dominum ac alios, *Carolus* puerum latinis litteris veraque pietate imbuendum tradens Adriano Florentio Ultrajectino, qui postea summus Pontifex fuit ejus nominis sextus. Iniiit Magarita gubernationem Belgicarum Ditionum die 28. May.

(6) De blyde inkomste van *Karel* Prince van Spaignien is gegeven in de stad van Lovene *XXIIII* daghen in Januario in 't jaer ons Heeren Duyfent vyfhondert, ende veerthien: Ende d'additie totter incompste voorschreven, in de stad van Brugge, den ses-en-twintichsten dach der Maend van April, in 't jaer ons Heeren, duyfent, vyf-hondert, ende vyfthien. ziet Anselmo *Cod. Belg. in de bygevoegde Placc. pag. 178. en 182.*

(7) Mariana *de reb. Hisp. tom. 4. lib. 1. pag. 11.* Post quinque mensium interregnum Francofurti ad Moenum IV. Kal. Quintillis anni millesimi quingentesimi undevicesimi à Moguntino antistite rite pronuntiatur electus *Carolus* inter ejus nominis Cæsares V. magna Germaniæ populo- rum læticia vicem suam gratulantium.

Mieris *bist. der Nederl. Vorsten 2. deel. 2. boek pag. 90. op 't jaar 1519.* Den 28. van Wiedemaand is *Karel* Aartshertog van Oostenryk, Koning van Spanje en van Napels door eendragtige stemmen der Keurvorsten in de plaats vandegestorven Keiser Maximiliaen tot Roomsch Koning en aanstaande Keiser verkoozen.

O. de Wree *segel. der Grav. van Vlaend. pag. 124.* *Karel* is op den 28. Juny van 't jaar 1519. te Frankfort op de Meyne, by toestemming van alle Keurvorsten, *bebalven die van Trier*, gekoren Roomsch Koningh, ende toekomende Keyser. Wegens dese verkiefing konnen naargefien worden Struvii *corpus bist. Germ. tom. 2. pag. 270. & seq.* Haræi *ann. Brab. tom. 2. pag. 545.* ende de verdere aangehaalde schryvers.

(8) Dit verhaelen ook Janiçon *Repub. der Vereen. Nederl. 3. deek. pag. 43. en 44.* en den schryver van den tegenw. Staat der Vereen. Nederl. 2. deel 3. *stukje pag. 254.*

Edog, indien men confidereert, dat Floris van Egmont bereids den 4. Oct. 1517. (ziet onder de documenten No. 61:) met synen Amptman Arnt van Bocholt een ordonnantie, om dat Amptvande Graef en 's Lands van Cuyk te bedienen, gemaakt heeft, en dat Karel eerst op den 28. Juny 1519. tot Roomsch Koning ende toekomende Keyfer is verkooren, dat ook boven dien blykt uyt de blyde inkompte van Karel Prince van Spaigien gegeven in de stad van Lovene XXIII tich daghen in Jannario in 't jaer ons Heeren Duyfent vyf-hondert, ende veertighen, art. 14. dat ter dier tyd de stad Grave al uyt des Prinfsen handen was. (vid. Anselm. cod. Belg. onder de Placc. pag. 170. schynt dit gesegde vanden auteur sich selven tegen te spreken.

Wanneer, door en aan wien nu eygentlyk de stad Grave met den Lande van Cuyk het eerste verpant zy, daar omtrent is my niets seker voorgekomen; alleen vinde ik by Slichtenhorst. *Geld. Gesch. 9. boek. pag. 209.* dat onder de voorwaarden, waar op Heer Jan van Egmond over syn minderjarigen soon Arnald en 't gantsche Hertogdom en Graafschap Voogd verklaard wierdt, ook dese was, dat, vermits mede de stad Grave aen den Heer van Bueren was verpand, ende te beduchten stonde, dat die plaets, de schuld te diep inwortelende, metter tyd van 't vordere lichaem mogt worden afgescheurt, het den Vorst zoude believen, de gedagte stad als een tuyn en sleutel van Gelderland, met den eersten vry te maken.

Mogelyk soude men hier uyt (salvo tamen meliori:) konnen opmaken, dat die verpandinge lange voor Keyfer Karels tyd aan den Heer van Bueren geschiet is, en wel door Reynoud Hertog van Gelre en van Gulick, na den 1. Februarii 1419. Geconfidereert, dat in het document sub No. 31. (ziet hier over egter d'Aanrekeningen op voorsz. Reynoud n. 5. in fin. pag. 124:) wel uytdukkelyk besprooken wordt, dat die Hertog syne stede Grave nog landen versetten, verkopen nog veranderen sal buyten noot, in voege daar uyt soude moeten volgen, dat de stad Grave op den voorsz. 1. Feb. 1419. nog niet verpand was. Ende, terwyl uyt alle voorkomende omstandigheden niet denkelyk is, dat voorsz. stad Grave van gem: pandschap sal vry gemaakt syn geweest, (sonaangezien Hertog Arnout by syne confirmatie van privilegien de dato den 2. Juny 1448. ziet onder de documenten No. 36. aan die van de Grave gelooft en toeflegt de stad Grave niet te versetten, noch aan egeen anderen Heeren ofte Landen te brengen nu tot eeuwigen dage, dan die als syner niet meer en waere aen synen soone ende landden van Gelre te laten, gelet in die tyd gemelde Hertog Arnout het Lant van Buyren den voorgien Heer Willem bereids had afgenomen en hem verjaagd, sulx de Hertog van Gelder sal geoordeelt hebben, dat de stad Grave daar door genoegsaam buyten de pandschap was:) soo sullen de voorfaten van Keiser Carel de brieven van verschryvinge daar van mischien ook wel somtyds hebben uytgegeven, maar sul waarfchynelyk de Aertz-hertog Carel, na dat hy in 't jaar 1515. in alle de Ryken ende Landen syns Vaders was Erfheer verklaart, die selve brieven van verschryvinge ten behoeve van Floris van Egmont als

als Grave van Bueren in syn volkomen uytgestrektheit vernieuwt hebben, het welke ook niet duyster is af te nemen uyt het geene gemelde Keyser Carel in proëmio van de Costuymen of soo genaamde Landkaarte s'Lands van Cuyk onder anderen in deser voege segt: Alsoo wy voor ons leste vertrek uyt dese onse Erf Nederlanden geordonneert ende bevolen hebben den Luyden van onsen finantien ter loesten heen te brengen en te vereenigen aen onsen dominen sekere parthyen van dien in vorige teyden by *onsen voorjaeten verlat*, ende onder andere onse *stad, slot ende Heerlykheyt vanden Grave en landen van Cuyk* met heuren toebehooren ende dependencien, die by wylen den Greve van Bueren eenigen tyd van jaren in pantschap behouden ende beseten syn geweest, uyt crachte vande brieven van verschryvinge, die sy van *onsen voorjaeten* ende ook van ons als Hertoge van Brabant daar van gehad hebben. Siet onder de documenten No. 73. en Christyn *Cost. van Brabant 2. deel. pag. 981.* ziet ook No. 75. Ansel. *loc. sup. cit.*

Ende dat het recht van die bepandinge, sedert de eerste versettinge, als gehegt en geaccrecheert is gebleven aan de Heerlykheid, naderhand Graeffschap, Bueren, soude uyt het selve proöcinium insgelyks genoegsaem te ellicieren syn, als mede uyt Haar Hoog: Mo: resolutie vanden 8. November 1731. waar by gearresteert worden de instructien voor den Amptman vande stad Grave en Lande van Cuyk, en Schout der stad Grave, by welker eerste, art. 4. gestatueert wordt: Dat aen den selven, te weten den Amptman, soo als van ouds toekomt de directie over de Cloveniers, of schutterye binnen de stad Grave, in gevolge het octroy, ende ordonn. van Graaf Floris van Egmont NB. als Graef van BUUREN, over de selve schutterye in der tyd gegeven, en gereguleerd in dato den 1. September 1527. ziet groot Holl. Placc. boek. 6. deel. pag. 735. Gelyk ook uyt de boven aangehaalde brieven van pantschap.

Offchoon Floris van Egmont als Graef van Buuren Pandheer was, is hy echter noch aangestelt geweest als Gouverneur, waaromme hy dan ook int Octroy onder No. 64. in sine schryft: Wy Floris van Egmont, Grave van Buren &c. Pandheer und Gouverneur der stad vande Grave und s'Lands van Cuyk, hebben aldus van Keyserlyke Majts. wegen geordonneert &c. en int Reglement sub No. 66. sich noemt Capiteyn Generael des Keys. Majts. Nederlanden, Gouverneur der Stad Grave en s'Lands van Cuyk.

FLORIS graaf van Bueren (1) als pantheer blykt sig dat de stad en 't lant in agting en liefde gehad heeft, en haar vervalle saken met veel goede ordonnantien op 't stuck van politie costuymen en justitie verbetert. Hy heeft voor af AO. 1517. No. 61. syn amptman Arnt van Bochoit een reglement in aensien van de breuken gegeven, en daar by onder anderen gestelt, dat den amptman niemant breuken sal afnemen, die sig ten regten beroept,

roept, maar daar in staan tot vonnis van schepenen: Dat hy ook voor sig in 't lant van Cuyk geen diensten sal mogen beveelen dan alleen ter beede en tot gelieven vande ingefetenen. Dat hy geen jacht van conynen of velthoenderen sal hebben dan in 't O. verampt, mits houdende de warande in behoorlyk gerak en bescherminge. Ao. 1520. No. 62. heeft de Kon: Majt. een placcaet uitgegeven, verbiedende de geestelykheyt meer goederen aan te koopen erven of verkrygen in eeniger maniere, item geen kerken kloosters godshuysen en fundatien meer te stigten of te erigeren (2); dat alle onlosbare renten op de leenen losbaar sullen syn, en geen onlosbaare meer gemaakt mogen werden. Dat alle leenen die verkogt worden by den leenheer sullen mogen beschut of genadert worden, nogtans met praeserentie van des verkopers bloetverwanten of erfgenamen. Ao. 1525. is de waterput op de markt tot Grave met vier blauwsteene pilaren omset en met een cierlyck leydak overdekt, soo noch te sien. Op dese pilaren staan de wapens van de Keyserlyke Majt., vande graaf en graafinne van Bueren en vande stad. Dit is een vande overige antiquiteyten vande voorsz. stad, behalven noch het vrouwen clooster vande Augustiner ordre (3), 't geen men wil dat wel eer de wooninge van heer Willem van Egmont broeder van Hertog Arnoud van Gelre geweest is. Item men vind nog onder de huysen ten suyden vande markt een groot gewulffel of kelderwerk, daar op veel defer huysen nu onder reverentie haar privaten hebben; wat en waar toe dat wel eer gemaakt is, kan ik niet gissen nog vinden. By tyden van desen graaf Floris is tegen den aanstoot vande Maas aan 't boveneynde vande stad een blauw steenen hooft of punt gemaakt, genaamt het blau hooft, soo nog in wesen is; waar toe hy behalven de verhooging op eenige accynsen de stad Ao. 1526. No. 63. ook goetroyceert heeft het verkoopen van ses mergen lant op den Ham neven Caldenoort. Hy heeft Ao. 1527. No. 64. de cleveniers (4) offschut-terye tot Grave gereguleert en gebeneficieert. Hy heeft Ao. 1528. No. 65. aan het gerigt tot Grave een fraije ordre en reglement voorgescreven, dat nu al mede in duygen en buyten gebruyk is (5). Ao. 1535. No. 66. heeft hy tot Grave een nader reglement

ment uytgegeven, disponerende dat de langstlevende van egteluyden geen voordeel meer beuren sal, item vande manier van togt en representatie (6), en eyndelyk conform 't placcaet van de Keyserl. Majt. de anno 1520. sub No. 62. aangetogen, dat de geestelykheyt geen meer goederen soude mogen verkrygen erven of aankopen. Hy heeft in den selven jaare 1535. siet No. 67. de gerichtsbanken int land van Cuyk haar manier van procederen voorgeschreven, en van gelyken Ao. 1536. No. 68. aan die vande stad Grave, eod. Ao. Num. 69. & Ao. 1538. No. 70. heeft hy nog twee andere reglementen van politie en justitie, welken allen aangaande immer voor 't meerendeel wenschelyk en wel noodig waare, dat als nog in observantie gehouden wierden.

A A N T E K E N I N G E N

Op

F L O R I S

Graaf van Buren.

(1) De geschichtschryvers syn het niet eens, wanneer, en in wat voegen de Heerlykheid, nu Graaffschap *Buren* aan 't huis van *Egmont* geraakt zy, seggende *Teschenmacher annal. Civia pag. 480. Burens Comitatus, à quo Dynastis ejusdem nomen, ab his partim mortuis, partim ditione exutis ad Egmondanos pervenit. Et Dithmarus in not. n. 7. Ob crimen felonie, in Arnöldum, Geldria Ducem Egmondanum, 1427. commissum, qui Ordinum Geldria consensu Dynastiam illam fratri suo Wilhelmo tunc dedit.*

Halma toneel der Vereenigde Nederl. 1. deel. pag. 183. Willem Heer van Buren en Beusecom heeft met zynen broeder, in het jaar 1427. op de stad Tiel eenen behendigen aanslag ondernomen: hy spande te gelyk aan met Hertog Adolph van den Bergh, nevens den Bischop Diepholt van Utrecht, en deed zynen Leenheer, Vorst Arnold van Gelder, eenen hevigen oorlog aan, die, om 'er wraak van te neemen, en hem te straffen, het steedjen Buren, in 't jaar 1430. met geweld innam, begifrigende daar mede zynen broeder Heer Willem van Egmont; en dus raakte de Heerlykheid van Buren, in 't voorschreven jaar 1430. aan 't huis van Egmont. Willem, de voorige Heer, storf in hallingschap. vid. Pontan. bish. Geln. lib. 9. pag. 446. ad ann. 1429. en Slichtenhorst. 1. boek. pag. 51. en 9. boek.

Y

pag.

pag. 223. n. 24. op 't jaar 1430. Halma vervolgt aldus: Uit Willem van Egmont, eerste Heer van dien Naam, zyn gesproten Heer Jan van Egmont, eerste Grave van Egmont; en Heer Frederik van Egmont, tweede Heer uit de Egmontsche familie, en eerste Grave van *Buren*, daar toe door Koning, en naderhandt Keiser Maximiliaen den I. in 't jaar 1492. verheven, en te gelyk ook Grave van Leerdam geworden; zyn zoon Floris van Egmont, Grave van *Buren* en Leerdam, wierd, na de doodt van zynen broeder Wemmer van Egmont, ook Heer van Yffelstein, van St. Martensdyk in Zeelandt, Cortgeen, Cranendonk; Jaarsvelt; hy was Ridder van 't Gulde Vlies, en Stadthouder van Hollandt, wierd gemeenlyk Fleurtje Dunbier geheten.

Hy hadde te wyve Vrou Margriete van Berghen, suster van Maximiliaen ende Heer Cornelis, Heeren van Sevenberghen, ende van Vrou Maria, vrouwe van Barbançon, en liet naer een Sone en twee Dochters Gouthoeven *Chron. pag. 132.*

Slichtenhorst *Geld. Gesch. I. boek. pag. 52.* Zoo dat naderhand Vorst Arnald, vermits de blykelyke ontrouwigheyd van syn smalheer en openbaer Vyand Heer Willem, het land van *Buyren* in den grond heeft bedorven, ende de stad zelve hem afgenoomen; daer na aen Geeraert, oudsten zoon van Kuylenburgh, te leen ende in pantschap uygegeven, ende in 't jaar 1449. de vryheden van *Buren* en *Bosichem* gestand gedaen.

De selfde 9. *Boek. pag. 237. op 't jaar 1444.* in die daegen overquam Arnald met Geeraert oudsten zoon van *Kulenburgh*, dat hy onder plicht van manschap de beheersinge van 't slot en gebied van *Bueren* zoude ontfangen, doch daer voor aen den Hertogh tellen 6000. Rhynse goudguldens, ende aen Walraven van Haeften Stadhouder in der tyd 7500. der zelve guldens, welke hy aen de Heerlykheyd van *Bueren* ten afteren was. In 't geschrift stond mede uytgedrukt, hoe ver de Vorst ofte Vorstin aldaer huyzende, de inkomsten, visferyen, neffens den gantschen huys-raed van 't slot, als mede de vordere baeten van 't koorn, schaeppen, hoorn-beesten, en van ander gevoegelt en vee zouden genieten. *vid. Pontan. lib. 9. pag. 486.*

Bockenbergh *bist. Egmond. pag. 139.* *Fredericus Guilielmi quarti filius secundus, Iffelsteyni & Lederdami Dominus, ob damna à Geldris causa Arnaldi Patruī accepta anno Millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo, Dominatu Burenfi ab eo est auctus.*

Slichtenhorst. 9. *boek. pag. 266. n. 115. op 't jaar 1472.* Arnald overweegende de moeyelyke gevangenis van syns broeders zoon *Frederik* van *Egmont* Vry-heer van Yffelssteyn, daer na syne kommerlyke oorlogsdienst, ook de merkelyke onkosten welke hy by de ses jaeren om synen 't halven had geleeden, vereerde hem voor altoos met het slot en de stad van *Bueren*, 't zaemen met zyne tollen, dorpen, in-koemsten en aenkleevende gerechtigheyd. Syn broeder *Willem* van *Egmond* beloofde hy daer behalven om zyne veel-voudige trouwigheyd met de tollē van Yssel-oord en *Arnhem.* *vid. Pontan. pag. 542.*

Gouthoeven op de vooraangehaalde plaats segt: Heer *Frederick* van *Egmont*.
Heer

Heer van Ysselsteyn ende Leerdam (den welcken die van Nieuwemegen 3. jaren gevangen hielden:) was jongher broeder van Heer Jan den eersten Grave van *Egmont*, hy hadde te wyve Vrou *Alyt* van *Culenburgh*, Heeren Geerits dochter, Vrouwe van *Bueren*, ende S. Maertensdyc in Zeeland. Sy sterf lange voor hem An. 1471. 26. July, begraven in de Parochie-kercke tot Ysselsteyn: hy wert 1492. vanden Koninck Maximiliaen ghemaect d'eerste Grave van *Bueren* en van Leerdam, en sterf An. 1500. begraven by synen Wyve, ende wan twee sonen: Heer Floris, Grave van *Bueren*, ende Jonck. Wemmer van *Egmont*, Heere van Ysselsteyn, die Jongman sterf. Het selfde vind men by Sim. van Leeuwen *Batav. illustr.* 2. *boek* pag. 950. Hier yst soude het wel schynen, als of die schryvers wilden seggen, dat door het houwelyk van *Frederik* van *Egmont* met *Alyt* van *Culenburgh* de Heerlykheyt *Bueren* aan 't huys van *Egmont* geraect was.

En in *Miræl oper. diplom. tom. 1. in addit. pag. 465.* wordt het selfde genoegsaam gesegt met dese woorden: Uxor illi (scilicet *Frederico Egmondano*;) fuit *Aleidis Culemburgica*, quæ in dotem attulit ditionem *Buranam* cum oppido dicto Sint-Mertensdyc in Zelandia.

Tesschenmacher. *ann. Civ. edit. ult. pag. 481.* *Gerhardus* ejus nominis *Culenburgii* regulus, ducta in uxorem *Elisabetha, Buræ, Borfeli, Zulæ, Sint-Martisdickii, Swickii* ac *Dodendalæ Domina*, magnas ditiones cum ipsa accepit. Ex his natus *Casparus, Cullenburgii, Zulæ, Hoghstratæ regulus, & Adelweidis*, quæ patris testamento *Buræ & Santis-Martensdyc. kii Domina, Friderico Egmondano, Hellesteinii Dynastæ* nupsit.

Floris van *Egmont* is in den jaare 1515. door den Prius *Carel* naar Friesland gefonden, vid. *Haræus in ann. Brab. tom. 2. pag. 536. ad an. 1515.* ubi: Princeps *Carolus* in *Frisiam Florentium Egmondium. Buræ* Comitum mittit, cui Saxo statim *Leuwardam, Franicam, Harlingam*, ac alias aliquot munitiones oppidaque aperit; persolutisque Saxonibus militibus stipendiis, omnes dimittit. Dux vero *Georgius*, ejusque frater *Henricus* in perpetuum *Frisiæ* valedicentes, in *Thuringiam* ac *Misniam* revertuntur. Mense Junio *Buræ Comes*, nomine Principis *Caroli* dicto acceptoque Sacramento, primum *Leuwardæ*, deinde *Franicæ, Harlingæ*, ac aliis locis quæ hostes non habebant, in *Frisiæ* Dominum inauguratus est.

Schoranus *Geschied. van Friesland. 17. boek. pag. 573.* De Artykelen vande Huldige zyn in volle vergaderinge der Staten begrepen, den 22. Juny, en op de volgende *bladz.* Men sloot de Huldige te doen op den 1. July. Op dien dach ginck *Floris* (voor hem henen gaende een Heeraut, gekleet in solemneel habyt, namelyk met een Wapen-rock, behanghen ende gheschildert met de wapenen van *Carel* (van *Spaenjen, Oostenryck, Borgeenjen* ende andere synen Princelyke Landen:) ende een sweert dragende nae S. Vyts Kerke te Oldehoof. Het sermoen gehoort hebbende, stondt hy voor 't groote Choor der Kercke, om 't ontfanghen van de Friefen, ende te doen den Eed, van *Carels* weghen. ziet ook *Ubbon, Emmil rer. Frisic. bist. lib. 48. ad an. 1515. pag. m. 745. & seq. Winfemii Chronyk van Frieslands. 14. boeck. fol. 430. & seqq. Ockæ*

Scharlenfis *Chron. van Friesland nov. Edit. pag. 404.* By welke schryvers seer veele der kloeke daaden, en verrigtingen door Graaf Floris van Egmont Graaf van Bueren &c. uytgevoert, door de Liefhebbers konnen naargefien worden.

(2) Dit Placcaet is ook te sien int Groot Holl. Placc. boek. *vol. 3. fol. 396.*

(3) Knippenbergh. *bijf. Ecclesiast. duc. Geld. pag. 290.* Fuit in oppido Graviensi olim Beginazium, vulgo Begynhof, cujus sorores assumplerunt Regulam tertiam S. Francisci anno 1459. die 13. Aprilis die Veneris sancto.

Anno 1475. die 18. Mensis Augusti Ludovicus Borbonius Episcopus Leodiensis dictis Sororibus concessit, ut Oratorium, Altaria, Coemiterium erigant, habitumque Ordinis S. Francisci de Tertiâ Regulâ ad instar formæ & habitus sororum dicti Ordinis assumere valeant, aliaque Ordinis congrua, ac sub ejusdem Ordinis regulâ tria substantialia vota profiteri. Quæ etiam privilegia confirmavit Lucas Episcopus Sibilensis Sixti Quarti ad Maximilianum Austriæ ac Burgundiæ Ducem Legatus, quo tempore Gertrudis Loyen memoratis sororibus præerat, Pastor vero erat D. Theodoricus vander Voirt. Eandem reformationem ratihabuit Adolphus Geldriæ Dux anno 1469. Dominicâ Cantate, qui & addidit privilegia, aliasque sororibus gratias, quæ in assumpta vivendi regula hætenus Deo famulantur; faxit Deus, ut in ea ita constanter perseverent, Deoque placeant; ut & gratiam, pro ut hætenus, apud supremos ditio- nis suæ Dominos invenire mereantur.

(4) Alkemade en vander Schelling *Befchr. vande Stad Briele en den Lande van Voorn 1. deel. pag. 376:* Coloveriers, of gelyk ze ook anders genaamd, en geschreven zyn Kloveriers, of Kloverniers, zyn zoo genaamd naar het schieten met een gelade Klover na het wit in een zwarte schyf: Waar in de Burgers in de Stede-Doelen zig wel eer oefenden, te weten, na het jaar 1380, in 't welke de Munnik, Bartholt Zwart van Fryburg, het Buskruid had uitgevonden.

Brouerius van Nidek *op het Kabinet van Nederl. en Kleeffche outbeden in printtafereelen vertoont door Abr. Rademaker 1. deel. pag. 32.* Veel is er van outs her al over de eigentlyke benaminge van dit gebouw (namentlyk der Kloverniers doelen toren te Amsterdam:) geredentwist, wyl sommigen voorgeven, dat men klaveniers moet zeggen, op voorwendsel dat deeze schutters in het vierde artykel der oprichtinge alzoo genoemd zouden staen, waer by komt, dat men nogh in latere dagen een klacuw in hunne glazen geschildert, en ophun tin en zilver werk gesneden zagh, als het wapen hunnes broederschaps; maer de zake wel overwogen en de oude brieven naerstigh nagezien wordende, bevint men, dat deeze schutters doorgaens en beter kloverniers geheten werden naer eene handbusse of roer, dat de franschen Colavre noemen, en eenen, die daer mede omgaet, een Coluvrier, in welke betekenis dit woort dikwyls in de oude Hollandfche Kronyk ons voorkomt, voornamentlyk daer die schryver van Philip van Bourgondie handelt, alwaer deeze woorden ge-

gevonden werden: *sy verzagen ben van busfen, bogen, Kolovren, en andere instrumenten.*

Wat nu deze Kloveniers belangt, welke men hedendaegsch meest Kolveniers hoort noemen, om de gemakkelijker uitsprake des woords, vinde ik my genoopt, om der zelve herkomste, instellinge, kleding en bedryf kortelyk wat hooger op te halen. De geleerde Dirk Velius stelt in zyne beschryvinge der Stadt Hoorne de eerste opkomste der oeffeninge van den kruis-en hand-hoge in de Hollandse en Westfriesche steden, waer uit naderhand de Kloveniers of Buschieters voortgekomen zyn, op het jaer 1440, maer die geleerde man tast daer geweldig mis; nadien men eene oude ordonnantie der stad Delft, en zelfs van den jaer 1347. vint by den naeukeurigen Dirk van Bleiswyk in zyne weergalooze beschryvinge dier stad voor dusdanige schutters, als ook een gunstbrief van Schout, Schepenen en Raden der stad Amsterdam ten behoeve der oude schutters van den vyfden September des jaers 1394. en nogh een anderen van den vierden April des jaers 1413. Het buskruid naderhand uitgevonden en metter tydt in meerder gebruik gekomen zynde, zoo heeft men hier te Amsterdam omtrent den jaer 1521. de Kloveniersschutters opgerecht ten getale van twee hondert uytwyzens den voorrechtbrief van Keizer Karel den V., op den 21. maert des zelve jaers verleent op het verzoek van Burgermeesteren en Schepenen van Amsterdam tot zekerheit en bewaernisse der zelve stad met die voorwaarde, dat, of 't gebeurde, dat gemelde schutters als mede die van den hantboge en voetboge namaels schietende in hunne hoven, na dat zy den gewoonlyken roep gedaen zouden hebben zoo hooge, dat men zal mogen hooren, of schietende naer de papegaie (:dat somtyts om het jaer, somtyts om de twee of drie jaren geschiedde:) iemant by ongeval zonder doel of ergenlist quetsten, minkten, of dootschoten, die schutter of schutters, Gildebroeders en andere aldaar wezende personen van de voorschreve quetsure of doot vry en ongehouden zouden wezen tegens den grave en tegens de gequettste of dootgeschoote personen en hunne magen, vrienden en erfenamen, ja zelfs in geene pene of amende, lyflike of burgerlyke, vallen noch tot eenige vergoedinge gehouden zoude zyn. Welke voorrechten van tydt tot tydt by de stads Overheid merkelyk uitgebreid en vermeerdert zyn geworden, zynde den schutteren alhier jaerlyx elf gouden Hollandse schilden gegeven nevens het vrye vischen in de stads graghten en tien dagen vry wyn op drie gezette tyden. Deeze Kloveniers traden ook vervolgens naar den inhoud van het vierde artykel hunner instellinge in het bezit van het altaer der oude schutters in de onde of Nikolaes kerk, en voerden een klaeu tot hun blazoen, die ook in hunne glazen en op hun tin en zilverwerk verbeeldt is geworden: Zy waren niet alleen in Kapiteinen, Luitenanten, Vendrighs, Serjanten, Adelborsten en gemeene schutters verdeelt, maer stonden ook onder vier Doelheeren of Overluiden, gelyk ook de hant- en voet-boog schutters ieder uit de aenzienelyksten over zich hadden, die over alles 't bewindt voerden, en op deeze als de anderen op de hant- en voetboog doelens

teerden, voornamentlyk tweemaal 's jaers; op welke maeltiden niet alleen de Overluiden en Schutters, maer ook Schout, Treforieren, de oude Overluiden, de twee Kapiteinen, de huurders vander schutters vischerye, Fabrykmeester, Mr. Timmerman en Metzelaer, Orgelist, Zangmeester en Pastoor met hunne knechten en gevolge verschenen. Hunne verdere keuren belangende, wy konnen niet afwezen van de eige woorden der instellinge, veele zaken bevattende, welker men tegenwoordigh geheel onkundigh is, blyt ter neder te stellen, luidende: „ Alzoo „ myn Heeren van den Gerechte gaerne zien zouden, dat de schutters, „ die nu zyn, of namaels schutters worden zullen, geen onnutte kosten „ deden tot laste van de Schutteryen, op dat de gezellen lichtelyker de „ lasten vande schutteryen zouden mogen dragen, zoo ordonneeren wy, „ ende willekeuren de zelve myne Heeren vanden Gerechte, dat van nu „ voortaan *geene schutters* van schutteryen, die nu zyn en namaels gekoren of gemaekt zullen worden, *eenige onkosten* zullen mogen doen, „ *daer de gemeene schutters in gebouwen* zullen zyn te gelden, op *Heiligen* „ *Sacraments dagb*, in de vasten, noch in den zomer, meer dan de koning een dubbelde stuiver voor zyn moeite, *die de flammen van der kaerzen draegt* boven zyne handschoenen een dubbelde stuiver, *die 't vaenke draegt een dubbelde* „ *stuiver*, ende elken van den anderen, *die hem belpen draegen, boven hunne* „ *handschoenen een stuiver*, ende of die Overluiden metten voorschreve Officianten meer kosten wouden doen, die zullen zeschuldigh zyn zelvete „ betalen. Idem of eenige schutters van eenige schutterye tot eenige tyden *den Juweelen ofte Zwanen wouden schieten*, dat zullen die geenen mogen „ doen, die willigh daer toe zyn, en de kosten, die zy daer in doen zullen, en zullen zy over geenen onwilligen schutteren mogen omslaen, „ maer alleen over die goetwilligh in heur geselschap koinen, op de „ correctie van de stede”.

Van stadswege wierden den Kloveniers ook drie ponden gezuivert Salpeter, zes ponden loot en een vyzel toegeschikt, op dat een iegelyk zyn eigen kruit zoude maken, mits dat ieder Klovenier altydt een half pont kruit en loot tot stads behoefte gereet hiel, op de verbeurte van vyf stuivers ieder reize voor het Gildt. Tweemaal ter weke moesten ze ook de maendschult schieten, en die maandschult schoot een stoop wyns in 't gelagh geven, zynde van den beginne af tot heden toe in gebruik geweest, dat by het schieten met het roer naer de Doelpen in het hof van deeze Kloveniers doelen een Wyzer op 't getal der schooten past, belovende hy, alvorens in zyn amttreed, aen handen van een der Overluiden by eede, dat hy oprechtelyk en rechtvaerdelyk wyzen zal zoo wel vande schoten als van de getalen, die geschoten werden, rechtvaerdelyk by 't bekken geslagen, of anders naer ouder gewoonte te kennen geven zal, om aengetekent te werden, en dat hy, twyfelende van de schoten en haer getal, die gedaen zouden zyn of niet, 't zelve den schietende schutters volgende de kaerte bekend zal maken, en voorts doen dat een goet en oprecht Wyzer behoort te doen zonder zulx om eenigerhande inzichten te laten. Doch Amsterdam gedurigh in menigte van inwooneren aangegroet

gegroeitzynde, heeft men de burgerye in vaendelen verdeelt, de gewoontes en gebruiken der Hant-en Voetboog doelens in den jare 1650. vernietigt, en zelfs de Overluiden en alle de oude keuren in de jaren 1672. en 1673. afgeschafft, wordende in den hof van den Kloveniers doelen alleen tot nogh toe het Doelschieten by eenige liefhebber en jaerlyx onderhouden.

Deeze Kloveniers dienden wyders zoo wel als de Hant- en Voet-boogschutters niet alleen tot beschuttinge en bescherminge hunner steden, maar ook tot eene eerlyke en statelyke wacht ingevallende Graef in te halen of te huldigen ware, en was hun dagelyxe oefening zoo geacht, dat men zé in verscheidene opentlyke stads geschriften *Ridderlyke exercitie, en oefening der schutterye* genoemt ziet. Zy gebruikten behalven een zilver blazoen, eertyts mede twee verwige klederen, zoo van rokken, bonets, als broeken en verderen aenhang, die men *Pallueren* noemde, volgens het zesde artykel van zekere oude ordonnantie voor de schutters van Delft; 't geen zoo misfelyke vertoninge maekte, dat in 't jaer 1474. ten tyde van hertogh Karel van Bourgondië in die groote heyrvaert de Hollandfche steden voor de staet Nuis zedende *hoer volk van wapenen, poorters en soudanieren met diverse kledinge, elk van zyne stede, over 't barnas: de belegerden deswegen spottende* uitriepen: *de winter komt; want die bontekraien komen in 't lant.*

Hier tegens schryft de Heer van Loon in de verbandeling der *Kermisfen in Holland. bladz. 91.* aldus: Hoe het zy, dit zoo verslindend moordgeveer is aanstonds door geheel Europa en bygevolge ook in Holland eerlang zoodanig in gebruik geraakt, dat straks voor des zelfs behandelaars ook zekere oefenplaatsen, onder den naam van *Kloveniers Doelen* in alle steden zyn opgericht en deezen wederom dus alleen genaamt geworden naar de *Kolven*, welken achter de loopen, om de zelve by het afschieten met meerer gemak tegens de borst te plaatsen, gehecht waaren.

En haalt op de kant op *Kloveniers Doelen* aan *Commelyn Besch. van Amst. fol. 664.* en *Ampzing Besch. van Haarlem pag. 302.*

Wel is waar dat op de plaat by *Commelyn bladz. 665.* gevonden werd *Kloveniers Doelen*; Maar segt die schryver *pag. 664.* wederom het volgende: De derde ofte Klaveniers doelen, is gelegen ten eynde de Oude Vest ofte Kleuveniers-Brug-wal, na den Binnen Amstel — — —. Enige willen, dat dese *Doelen* niet *Kloveniers*, als of 't woord van Klaeuw syn oorsprong zoude hebben, maar Kloveniers, of, om beter het *Fransé* woord *Coloure* (dat een busse of roer betekend;) uyt te drukken, *Caluvries Doelen* behoorde genoemt te worden; want, een busse of roer, zeggenfe, wierd by onse Voorouders, *Coluvre*, en eenen, die met de bos of roer omgaat, *Coluvrier* genoemt; blykende uyt d'oud Chronyk van Holland, daar dit woord dikwils in die betekening gelesen word; en voornamelyk daar gesproken word van *Philips van Bourgonje*, leest men de woorden: *sy versagen hen van busfen, boogen, kolouren, en andere instrumenten.* Niet onwaarschynlyk, hoewel de genen, die dese *Doel* met de naam van *Kloveniers* noemen, soo heel ongerymt niet spreken, en ook eenigfins reden van dese laatste benaming konnen geven. Want niet alleen siet men

men hoch ten huydigen dage een klauw in haar glazen geschildert, maer voeren die mede op al haar tin en zilverwerk, en wierden *Klaveniers* of *Schutteren* genaamt, doense eerst oppgericht zyn; met bewilliging de *klauw* voor hun wapen te mogen voeren; als blykt uyt het vierde punt, dat aldus luydt. *Item dat de voorschreve twee bondert Klaveniers zullen hebben d'Altaar van d'oude schutters, in Sinte Niklaas Kerke, en voeren de Klauwe; ende voorts bruyken en bezigen, Ornamenten, Keiken, Juweelen, en ander, die d'oude schutters pleegen te gebruiken.* Niet te min, gelyk gesegt is, vind men doorgaans in d'oude Brieven, de naam van *Klaveniers*, en niet *Klaveniers* gespelt.

Ende belangende Ampzing op de geciteerde pag. 302. Aldaar wordt alleen gesegt: Den 6. Sept. hebben de Heren *Schutters* wederom in twee *Doelen* gesteld, de *Oude Schuts* in S. Michiels Klooster, nu de *Nieuwe Doelen* genaemt, in den jare 1592. grootlykx vermeerderd, ende verbeterd: alzo hun *Doelen* by de *Ramen* in den grooten Brand ook in der asche geleyd was; ende de *Klaveniers* in hunnen *Doelen*, nu de *Oude Doelen* geheten, gesticht in den jare, 1562.

Men vind ook *Klaveniers* of *Klaveniers Schutteren* by Dapper beschr. van *Amsterdam* pag. 522.

In de tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederl. 5. deel. 1. stuk. bladz. 52. De derde of *Klaveniers-Doele*.

By *Balen beschr. van Dordrecht*. bladz. 665. S. Bartholomeus, S. Sebastiaens, *Handboogs*, of *Klaveniers*. ———

Die van S. Sebastiaen &c. gebruykten *Hand-bogen*, en *Klavers* ———

De *Klaveniers-doel*:

By *Walvis beschr. van der Goude* 1. deel. pag. 150. De *nieuwe*, anders de *Cloveniers*, of *St Sebastiaens doel*.

En pag. 151. in 't *Oëtrooy* van *Keyser Kaerle*: Een *Schutterye* van *Busgeschut* ofte *Cloveniers*.

In de *Beschryving* van *Delft* gedrukt by *Reinier Boitet* in fol. pag. 515. en 516. In een gedrukte willekeur vande *schuttery* dezer stad van den jare 1580., werden behalven de genoemde, ook die van *Haex* en *Cloveniers* vermeld. ziet ook bladz. 522.

By *De Riemer beschr. van s'Gravenhage* 1. deels. 2. stuk. pag. 695. Maar de *Schutters*, daar wy nu van handelen, waren vande *Hand- of Cloveniers-busse*, en werden derhalven in de meergemelde acte van den jare 1538. en het opgevolgde *Oëtrooi* van *Philips* genaemt *Cloveniers-Schutters*. ziet ook bladz. 659. en 683.

(5) Nog heeft *Graaf Floris* Anno 1533. aan die van *Eesscharen* een stuk uytterdyks land vergunt met magt om te verkopen tot onderhout van de *Eesschaarfe brugh*, als blykt uyt het volgende:

Wy *Floris* van *Egmont*, *Grave* tot *Bueren* en te *Leerdam* *Heer* te *Ysselsteyn* tot *Cranendonk* tot *Sinte Martensdyck* tot *Scherpenisse* *Gubernator* des *Landts* en *Heerlyckhey* van *Kuyck* ende der *Stadt* van den *Grave* &c. doen condt, soo als de onderlaten en gemeyn naebuieren van *Eesscharen* sich beclaagt ende ons te kennen gegeven hebben de groote lasten

lasten, moeyenisse en onkosten als sy by nae, alle daer hebben en lyden moeten van timmeringen ende reparatien der bruggen over den Raem of Weteringen tot Eesfcharen voorsz. welcke brugge sy tot noeh toe sonder hulpe van ymanden hebben moeten onderhouden en repareren laten, als des daer aen van nooden is geweest, t'welck sy doch voortaan sonder vorder hulpe en bystant geen macht en hebben by sich selven staende te houden, ons hertelyken gebeden hen luyden hier inne byreedigh en behulpelyken syn wouden, waer by de voorsz. brugge in nootdruttiger reparatien gehalden en niet vergauckelycken en worde, want des sonderlingen van grooten noode ware. Soo ist, dat wy die ootmoedige begeerte en laste der gemeynen naebuieren van Eesfcharen aengemerckt en overleyt hebben, ook soo den gemeynen Lantwegh en Heerftraet over dese brugge gelegen is, ende die gemeyne famentlyke naebuieren van Eesfcharen des niet derven noch ontbeeren en mogen; Soo hebben wy van wegen de Alderdeurlughtigsten Grootmaghtigsten Fursten ende Heeren Heeren Karle Roomsche Keyser alle tyt Meerder des Ryks Koninck van Germanien, van Castilien, van Leon, Ertsheertogh van Oostryck, Hertogh van Bourgoniën van Lotryck, van Brabant Grave van Vlaenderen van Tyrolt &c. onsen Aldergenadigsten Heeren ter ootmoediger beeden der famentlycker onderfaten en naebuieren van Eesfcharen, ook mede om des gemeynen oirbairs wille den voorsz. onderfaten van Eesfcharen ende haren nacomelingen geconsenteert ende erfelyken gegeven, ende mitsdien consenteeren en geven tot onderhaldingen en timmeragien deser voorsz. bruggen een stuck Erfs uyt der gemeeynten van Eesfcharen, halden anderhalven Hollants mergen Lants weynigh min of meer ter goeder maeten, gelegen buytens dycks ter Maesewart neven Erve der Jufferen van Steenhuys van Oploo, metter eene zyde, metter ander zyde neven den Maesdyck, metten eenen eynde schietende op Johan Hagen en Jacob van den Broecks camp, metten anderen eynde spits uyt schietende op de gemeeynte buytens dycks, gelyck de Naebuieren van Eesfcharen 't selve Erve aldaer aengenvangen, uytgeteykent, bepaelt en opgegraven hebben, welck voorsz. Erffenisse sy eeuwelycken en erfelycken hebben ende gebruycken sullen tot onderhaldingen en reparatien der selver bruggen voorsz. oock sullen de voorsz. naebuieren van Eesfcharen met alderhande holt mogen bepoten die voordycken neven der selver bruggen, met oock de heyden ten beyden zyden van den wegen, tot Kreytenstaak toe, allet tot onderhaldinge der selver bruggen, beholtlycken den Heere van den Lande aen den voorsz. houtgewas synen houtschat, gelyck men in der Meyeryen van den Bossche sulcks gewoonelycken is te halden; Ende of het faken ware den voorsz. naebuieren van Eesfcharen van nooden syn wurde, op dit voorsz. Erve eenigen kommer te doen, penningen tot de timmeringe en reparatie deser bruggen te werven en op te brengen, of dat sy dat selve Erve verhandtierden, opdroegen en erfelycken overgeven eenigen sekeren persoonen, daer aen sy wel gehalden waeren, die den last en sorge van der selver bruggen te timmeren en te repareren aen te nemen te onderhouden, die naebuieren daer van ontlasten en vrye halden wilden, dat

sullen sy indogen doen, ende wes sy alsoo handelen en tot onderhalinge der voorz. bruggen doen ende overgeven werden, sal van ons, onsen naekomelingen en van alremalck vastelycken en onverbreeckelycken in weerden en in machten gehalden syn en blyven, gelyck en in aller machten, of sulcks hier mede in desen brieve geschreven en specificeert stonde, behaltlycken den Heer van Cuyck, uyt den voorz. Erve synen be hoorlycken Thyns met namen eenen alden grooten Flams op Martini nae thyns regt te betalen, ende al sonder argelist, Oirconde der waerheyt soo hebben Wy Floris van Egmont Grave tot Bueren voorz. onsen segel aen desen openen brief doen hangen, en daer beneven ons gewoontlyck hantteycken met ons selfs hant hier onder geschreven, gegeven in den jaer ons Heeren duyfent vyfhondert drie en dertich op ten vyf en twintigsten dagh des maents October, was getekent, *FLORTS, onder was met een Fleffinen sijn wytbangende een groot segel in root wasch geprent.*

Waar naar die van Eescharen het gementioneerde stuk Erfs hebben opgedragen en overgegeven aan Johan Haegen Truydtien syne Echte huysvrouwe en haren Erven om de voorz. bruggen van Eescharen te haldea en te timmeren, invoegen als by dese vest of transportbrief te sien is.

Wy Gemeyne Schepenen, Gelworens ende samentlycke Naburen van Eescharen doen kondt, alsoo de Wel Gebooren Edele, Vermogende Heer, Heer Floris van Egmont Grave tot Bueren en tot Leerdam, Heere tot Ysselsteyn, tot Kranendonck tot Sinte Martensdyck, Gouverneur des Landts en Heerlykheyt van Cuyck en der stad vanden Grave onse genadige lief Heer oversiende en overleggende ons gemeynre naburen list en den grooten cost en moeyenisse wy jaerlyx gehadt hebben en hadden metten bruggen te Eescharen liggende, te timmeren, te becostigen, te maken, en ons daerom onser ootmoedige beeden geneyght synde van wegen des Allerdoorlugtigsten Grootmagtighsten Fursten en Heeren, Heer Karle Roomsche Keyser altyt Vermeerder des Ryks, Koninck van Germanien, van Castilien, van Leon, Ertshertogh van Oosttryck, Hertogh van Bourgongien, van Lottryck, van Brabant &c. ons aldergenadigste Heer genadelyk tot onderhoudt en ontlastinge der voorz. brugge gegont en gegeven heeft anderhalven mergen Lants gemeyns, een weynigh min of meer, soo dat nu afgegraven ende bepoot is, gelegen buytens dycks daar voormaals een steenoven gestaen heeft, metter eene zyde beneven Erve der Juffren van Steenhuys wedue, mette andere zyde beneven den dyck, mette een eynde schietende op Johan Hagens en Jacob van den Broecks Erffenisse, mette andere eynde aen die dyck delle en gemeynste, woe dan dat ons gemelte lieve Heere voorz. brief ons van syn Genade daer af op den festienden dagh van November * lest voorleden int jaer ons Heeren duyfent vyfhondert drie en dertich verleent, dat inholt en begrypt, den welcken brief met syn alingen begrypt metten anderhalven mergen Lants voorz. alsoo wy dat afgegraven, en mette eynde wy daer nae daer by en aengeteyckent hebben, en mette bepatinge des hols en gewase op ter heyden van de brugge wes tot Kreytenstaeck, alles nae inholt des ons genadighs Lieve Heeren briefs voorz. Wy samentlycke Schepene

* De brief is gedateert den 25. October. ziet voor.

Schepenen. Geswooren metten gemeyn naburen ingesetenen en Kerspels-
luyden van Eesscharen gerigtelyck opgedragen, halmelyk vertegen, over-
gegeven en gevest hebben, opdragen, verthynen en vesten als regt
is met desen ons briefs Johan Haegen Truydtiensyne Echte huysvrouwe en
haren Erven, soo dat wy Schepenen, Geswooren metten gemeynen na-
buren ingesetenen en Kerspelsluyden van Eesscharen voorsz. met oordeel
en vonnisse in cracht deses tegenwoordigen brief ons sels betuygende sa-
mentlyck daer van onterft en ontgoet syn vast, stede en erfelyck, ende
geen recht noch toefeggen daer meer aan en hebben nog en behalden,
in eeniger wys met recht, en dat Johan Haegens Truydtien syn Echte
huysvrouw voorsz. en hare Erven samentlyck daer aen geerft, gevest en-
de gegoet syn, vast stede en erfelyck ten eeuwigen dage toe te heb-
ben, te besitten en te gebruycken, daar voor sy en hare Erven halden
en timmeren sullen de, voorsz. brugge van Eesscharen soo groot die nu is
ongeveerlyck van holt of van steen, als den voorsz. Jan Haegens dat be-
lieven sal, waer voor oock dat voorgemelte Lant alleen te weerborge
staen sal, inhakt de brieven daer af wesende, oock sal men over dat
voorsz. Lant die Juffr. van Steenhuys wedue, Jacob van den Broeck en
Jan Hagens en haren Erven in haare kempen in en uytwegen, als van
alts gewoonelyck is, ende behooren sal, behoutlyck dogh, dat wy ge-
meyne naburen en ingesetenen van Eesscharen voorsz. metten gemeynen
dienst, als gewoonlyck is, halden en maken sullen de voorsteegh en
hoofdens van de voorsz. brugge ten beyden eynde van de selve brugge
mette eerde by te vueren, en tot sulcke reparatie en wercken als van
nooden syn moghte, soo dat Jan Haegens voorsz. en syne erven daer
geen schade of hinder by en crigge, sonder alle argelist in kennisse der
waerheijt soo hebben wij Schepenen voorsz. ons gemeijn Schependoms
Segel aen desen open brief gehangen int jaer ons Heere duysent vijf hon-
dert vier en dertigh op den vier en twintigsten dagh vande Maant Mar-
tij, onder was aen een slessen start uijthangende het gemeen Schepen-
doms Segel in groen wasch geprant.

(6) Ik vermeene alhier de plaets te syn om aan te toonen hoe noodsa-
kelyk het zy, dat dese Rechten, Privilegien, Costuymen en Usantien
der Stad Grave en den Landen van Cuyk wereldkundig gemaekt worden,
op dat, dit by de Praetisyns aldaar soo vast gestelde axioma, namelyk,
dat in alles, waar van de gewoonte niet al te klaar is, ofte de statuten,
volgens hunne meeninge, swygen, het jus Romanum ofte de bescreve
Rechten moeten gevolgd werden, sonder dat sy zich alvorens genoeg-
saem geleg hebben, om de oude Statuten en gewoontens dier Stad en
Landen naer te vorschen, eens eindelyk in ongebruyck mag raken, en
daar tegens de oude Vaderlandsche wetten wederom herleven.

Wanneer ik geresolveert was myn domicilium binnen de gemelde Stad
Grave te nemen, en aldaar de praetyk te exerceren, beyverde my soo
veel doenelyk om de Costuymen en Usantien dier stad en Lande van
Cuyk kondig te worden, dog konde in den beginne niets daar van, als
simpel het geene by Christyn in de Cost, en Usant, van Brabant, en

in eenigeweinige confultation in de Nederl. Adv. van Vanden Bergh gevonden wordt, ontdekken, waarmede my dan ook by provisie alleen moſte behelpen.

Het geval wilde in den jaare 1717. dat tot Grave inteſtatus overleedt eene Jan Buys, wiens broeder Goduard Buys en ſwager Jacob de Haen, als in huwelyk hebbende Geertruy Buys, meenden alleen geregtigt te ſyn tot deſſelfs nalatenschap met uytſluitinge van de onmundige dochter van des overledenes broeder Peter Buys.

Welke broeder en ſwager my ten dien eynde kwamen conſuleren.

Ende door dien my dit Reglement alſtoen nog onbekent was, geloofde dat die lieden in haare meening gefundeert waren, dog daar niet op durvende voortgaen perſuaadeerde die menſchen een ſchriftelyk advys te doen halen by den Advocaat Anth; Vander Gronde, als ſynde een Heer, die de pratyk lange jaaren binnen de ſtad Grave geëxerceert had, waarom ik niet twyfelde of ſoude uyt dat advys genoegſaam licht krygen rakende deſe quaſtie.

Vervolgens ſtelde ik de caſus-poſitie op en liet de ſelve door een onbekende hand aſſchryven, en door een buytenman by gemelden Advocaat Vander Gronde ten eynde voorchreve brengen;

Waar op dit navolgende werdt geadvifeert:

Caſus-poſitie.

A. ab inteſtato binnen de Stad Grave geſtorven ſynde ſonder afcendenten of deſcendenten naar te laten, maar alleenlyk ſuſters of broeders, ende ſuſters of broeders kinderen.

Soo is de Vrage.

Of in de naargelaten meubile en immeuhile goederen van A., alle binnen gemelde Stad Grave gelegen, met de ſuſters ofte broeders, de ſuſters ofte broeders kinderen van A. in ſtirpis door het regt van repræſentatie den overleden A. comen te ſuccederen?

Geſien by my ondergez. praſiſerende Regtsgepromoveerde binnen de Stad Grave ende Lande van Cuyck de bovenſtaande caſus-poſitie ende de vrage daar uyt geformeert, gedraegt het advies (ſalvo tamen rectius ſententium judicio) dat in de voorſz. goederen van A., alhier binnen de Stad Grave gelegen, met de ſuſters ofte broeders, de ſuſters ofte broeders kinderen in ſtirpis door het recht van repræſentatie den overleden comen te ſuccederen; alſoo naer bekende gemeyne Reghten de repræſentatie in ſuſters ofte broeders kinderen met hunne oomen ofte moeten concurrerende in hōn overleden oomen ofte moeten verſterf, ten eenemaal plaetſe heeft, en verder niet can geëxtendeert worden, juxta novell. 118. cap. 3., 't welk alſoo by eene latere weth ofte eenige municipale ſtatuten ofte coſtuymen deſer ſtad niet wordt bevonden gederogeert te ſyn,

ſoo

oomoet die voorsz. clare decisie vande beschreven rechten dien aengaende als noch alhier plaetse grypen ende geobserveert worden, quod autem non est mutatum, non est prohibendum stare;

Aldus, salvo meliori, geadviseer binnen de Stadt Grave den 1. September 1717. (*was getekent*.)

ANTH: VANDER GRONDE J: U: Dr.

Welk advys my niet konde voldoen, insgelyks niet dit tweede vanden Advocaet Vander Gheest.

A. ende B. echte man ende Vrouwe syn deser werelt comen te overlyden achterlatende. C. D. E. & F. C. D. & E. hebben haer ten huwelyke state begeven, F. alleenelyk jonghman blyvende; waer naer E. mede deser werelt is comen te overlyden, achterlatende een kint, F. nu onlangs jonghman gestorven, heeft eenen tamelyken boedel naergelaeten.

Quaritur hoedanighlyk de naergelaetene goederen van F. naer der Stadt Graeffsche regte moeten gedeylt worden ende wie tot des selfs naelaten-schap gerechtig is.

Gesien de bovenstaende casus-positie met den quaritur daer uyt geformeert, soude van gevoelen syn, dat de goederen van F. in drie egale deelen soude moeten geleyt worden, ende dat C: D. ende het naergelaetene kint by E. effen hooghe, ende ieder een derde deel der voorsz. naerlaten-schap van F. soude moeten volgen, geconsidereert §. cum igitur defunctus novella 118. claarlyk ende dittingktelyk is sprekende, dat in soo ver broeder ofte suster komende te sterven sonder lyfserven, dat in dien gevallen synnen naerlaten-schap æquis portionibus tusfchen de broeders, susters, ofte susters ende broeders kinderen als representerende hunne ouders moet geprokteert worden, ende daer inne behoren te succederen, ende vermits de landcaerte, rechte, ofte costuyme der stad Grave van desen cas geene mentie is maeckende, het selve te houden is pro casu omisso ende te laeten aen de dispositie der gemeyne rechten dew: in desen nog door andere naedere gemeyne rechten ofte costuyme locael gecontrarieert ofte verandert syn: waaromne men by de gemelte dispositie der gemeyne rechten gehouden is te blyven, cum quæ expresse mutata non sunt, stare non prohibeantur.

Aldus geadviseert den 1. Novemb. 1717. binnen Velp salvo semper meliori (*was getekent*.)

F. VANDER GHEEST.

Waaromne ik de voorschreven menschen raadde, ten einde de selve buyten proces te houden, dit volgende request te presenteren:

Aen den Ed: Achib: Gerichte der Stadt Grave.

Geven met onderdanigh respect te kennen Goduard Buys, Jacob de Haen als in huwlyk hebbende Geertruyt Buys, en Hermannus van de

Middegael als momboir en voogd over Anna Maria Buys, onkundige naergelaten dochter van wylen Peter Buys, hoe dat de casus is komen te exteren, dat alhier binnen dese Stad Grave sonder testament, en ab intestato is overleden Jan Buys, tot welkers nalatenschap den eersten en tweeden suppliant qqa. als synde broeder en swaeger van den gemelden Jan Buys zalr., met uytfluytinge vande voorsz. Anna Maria Buys als nichte alleen vermeinen gerechtigd te syn, om reden, dat de costuyme deser stad tot erfgenaem roepen den wittige naefste, en dat niet blykt of consteert, dat alhier het recht van representatie in linea collateralis soude wesen geintroduceert ofte gerecipieert; Dat ter contrari aen syde vande meergewelde Anna Maria Buys werd gesustineert, dat sy ingevolge de civile wetten door het recht van representatie van haeren overleden oom mede soude moeten erven en succederen in haer overleden vaders plaetse, uyt welk different dan stonden te reysen questien en moeilijkheden, ende want sy supplianten niet genegen syn den een den anderen met kostelyke procesfen te incommoderen en t'overvallen. Maer ter contrarie geresolveert goedwillig de casus in quaestie aen UEd: Achtb: te verblyven, en alsoo te verwachten, wat diens aengaende rechtens en gebruykelyk by UEd: Achtb: sal geoordeeld en verstaen worden, soo vinden sy supplianten haar genootsackt te keeren tot UEd: Achtb: seer ootmoedelyk verzoekende, dat UEd: Achtb: dit haer different sonder forme van proces gelieven te decideren en termineren, 'T welk doende &c: (:was getekent:) Godewart Buys, Jacob de Haen en H: V: Middegael. (in margine stond geappointeert:) de Ed: Achtb: Heeren die vanden Ed: Gerichte gesien dese requeste, alvorens te disponeren, ordonneren de supplianten wederlyts haar recht naader te adstrueren. (:lager stond:) Ter ord. van de selve (:was get:) D: Ragay (:nog lager stond:) d'Ed: Achtb: Heren die vanden Ed: Gerichte deser Stadt gesien de casuspositien ter voldoeningh van het boven staende appointement overleyt, alvorens uytterlyk te disponeren, ordonneren parthyente produceren de stucken in haere advyse vermelt, als nametlyk een Ordonnantie van Heer Floris van Egmont Grave tot Duuren in dato den 4. Jan: 1535. ter requisitie van Burgem: Schepenen, en geswoorens deser stad geconfirmiert, het declaratoir van A. de Pesfer in den jaare 1635. gedaen, als mede het advys vanden ouden Advocaet Johan de Meyer, Haps en Bemmelter requisitie van de Magistraet deser Stadt gegeven alhier tot Grave op den 2. Juny 1676, mitsgaders de verclaringe van de Advocaten Diemers, Anthoni van der Gronde, Aalbert de Meyer en van de procureurs Loefde Haan, Johan Therporte, Johan Kanterblom en Hermannus Swart op den 8. December 1697. alhier gegeven. Grave den 4. Jan: 1718. (:lager stond:) ter ordonnantie (:was getekent:)

D. RAGAY.

Conform dan dit eerste appointement syn dese twee advysen aan de
Fd: Achtb: Heeren van den Gerechte der stad Grave overgegeven:

Ca-

Cafus positie

A. Stervende binnen de stad Grave naerlatende meubille en immeubille goederen, alle gelegen binnen de gemeld Stad Grave, sonder testament, en sulks ab intestato,

Word gevraagd

Of neef of nicht met haar nog in leven synde Oomen en Moejen in stirpes succederen in de goederen by haar overleden Oom of moeje naergelaten, en alsoo het jus repræsentationis aldaar plaats heeft, ofte niet?

Gefien by den ondergeef. de bovenstaande casus positie, ende gelet op de vrage daar uyt geformeert,

Dunk (zonder correctie:) dat in de gem: stad Grave neef of nicht met haar noch in leven synde oomen ende moejen niet en succederen in de goederen by haar overleden oom of moeje naergelaten, en dat vervolgens het jus repræsentationis aldaer geen plaats heeft, om redenen dat de Costuymen der Stad Grave tot de erffenisse roepen den wittigen naesten. *vid. Christyn Costum. en Usant. van Brabant tit. costum. der stad Grave rub. van erffenisse en voordeel te beuren. §. 1. door welk woord van naeste moeten verstaen worden, gelyk men van outs sprak nagelnaeste, sulx dat geen plaatsvullingh of representatie kan werden toe gelaten. Grot. inleydinge tot de Holl. Regtsgeel. lib. 2. part. 23. §. de grond vant Friesche regt is. gelyk het selve ook is over een komende cum jure civilli & duodecim tabularum lege, ubi proximior inter collaterales exclusit remotiores nulla repræsentatione admissa. §. 5. Inst. d. legit. agnat. Success. l. 3. C. d. legitim. bared. mitsgaders met de Saxische wetten: boe nader den stam, boe nader de erffenisse. Stryck. d. success. ab intest. dissert. 3. cap. 3. §. 3. Carpz. part. 3. const. 18. en met verscheide steden in Spagnien, Vrankryk en Brabant als Leuven, Doornik, den Bosch &c. in alle welke landen en steden het recht van repræsentatie mede tot noch toe geen plaats heeft. vid. Job. à Someren in tract. de jur. repræsent. cap. 3. §. 3.*

Dat wel waer is, quod Imperator Justinianus contra unanimes veterum juris consultorum sententias nepotes per modum privilegii una cum patruis ad defuncti hæreditatem in stirpes vocaverit. *aub. cessante C. d. legitim. bared. nov. 118. Job. à Someren in d. tract. cap. 3. §. 1.*

Soo is daer nogtans tegens te weten, dat repræsentatie in de Seyt of collaterale linie niet uyt de dispositie der gemeyne rechten alleen kan ingevoert, maer dat de selve moet bewesen worden door aparte wetten van den Souverain & qui habuit potestatem condendi leges, geïntroduceerd ofte wel door een notoire costume en gebruyk der volkeren gerecipient te syn l. 32. ff. d. L.L. van Someren d. repr. cap. 3. §. 2. waarom dan ook, soo langh de souverainen door speciale wetten het recht van repræsentatie niet hadden ingevoerd, het selve in Holland, Gelderland, Utrecht &c. in geen gebruyk is geweest, maer hebben aldaer tot dien tyd toe

toe, de oomen en moejen de neven en nichten van de successie geëxcludeert volgens den regel: *bet naefte bloed beurt bet goed.* *Grot. introd. ad jurispruul. loc. sup. cit.*

Dat als nu niet conſterende dat volgens de coſtuyme der Stad Grave ſo danigen wet werd geobſerveert, de welke het recht van repræſentatie invoert, dat ook niet blykt door de wettige ſouverainen der ſelver ſtaad diergelyke wetten gemaekt en in obſervantie gebracht te ſyn, ſoo kan alhier in genen delen plaets grypen quaſi pro caſu omiſſo de nov. 118. cap. 3.

Eerſtelyk om dat de coſtuymen der ſelver ſtaad, als voren geſeyt, tot de erffeniſſe alleenlyk roepen den *wettigen naefſten*, ſonder daer by van eenigh recht van repræſentatie te ſpreken ofte te melden, ende daer en boven om dat de Keyſerlyke rechten in materia ſucceſſionum ab inteſtato by de Nederlanden noyt pro jure communi ſyn aengenomen, maer ſyn altyt deſelve ſucceſſien gereguleert geweest naer de coſtumen van ieder natie. *H. de Groot Holl. conſ. 3. deel conſ. 196. n. 16. & conſ. 197. n. 14. van Someren loc. ſup. cit.*

Wydere kan, ingevalle de repræſentatie niet genoegſaem by een geſchreven coſtuyme mochte bewezen worden geintroduceert te ſyn, geen explicatie genomen werden uyt de naburige wetten, maer moet ter contrarie het recht van repræſentatie in ſulken geval geheel verworpen werden, en alſoo oomen of moejen wederom de neven of nichten excluderen vande erffeniſſe van haere overlede oomen of moejen, als alleen de *wettige naefſten* ſynde, proximior enim excludit remotiores d. §. 5. *Inſt. d. leg. agnat. ſucceſſ. l. 3. C. d. legiti. hereditib. Someren d. jur. repr. cap. 14. §. 2.*

Soo dat hier in geen conſideratie kan komen het geen de wetten van Gelderland of vanden Landen van Cuyk wegens het jus repræſentationis mochte komen te diſponeren ofte aldaer mocht geobſerveert worden, niet alleen propter *autb cit. a Someren loc. cit.*

Maar ook doordien de ſtaad vande Grave in materie van quaëſtieuſe en andere ſucceſſien heeft en obſerveert een ander recht en coſtumen met de Kuykſe rechten en coſtumen niet over een komende, maar daar van geheelik verſchillende. *Advys van vanden Bergh 1. deel. conſ. 146. 147. & ſeqq.* waer uyt dan komt te volgen, dat, dewyl het recht van repræſentatie in den Landen van Cuyk is geintroduceert en geobſerveert word, het ſelve onmogelyk geen plaets kan hebben in de ſtaad van de Grave.

Derhalven indien niet genoegſaem kan bewezen worden, dat het recht van repræſentatie door den Souverain, die macht heeft wetten te maeken binnen de ſtaad is ingevoerd, en het ſelve moribus & conſuetudine alſoo werd onderhouden, kan het ſelve recht van repræſentatie aldaer geen plaets grypen, maar ſullen de oomen en moejen met uytſluytinge van neven of nicht hunnen broeder in deſſelfs naerlaetſchap alleen ſuccederen, en de nicht of neef daer van excluderen, quæ enim ſtatutum non determinavit juri veteri repræſentationis excluſivo ſubjecta manent. *Someren d. jur. repr. cap. 14. §. 3.*

Aldus (:salvo meliori:) geadviseert tot Grave den 9. Novemb. 1717.
(was getekent:)

PAUL VAN ALLEN.

Casus positie

A. alhier tot Grave ab intestato geene ascendenten of descendenten, maar alleenlyk broeders, susters, ende broeders of susters kinderen naerlaetende gestorven synde:

Word gevraagd

Of in alle de naergelaten gerede en ongerede goederen van A. binnen de gemelte stad Grave gelegen de broeders of susters kinderen van A. door het recht van representatie met de broeders en susters van A. in stirpes den overleden A. connen succederen?

Gesien by ons ondergez. tot Grave en in den Lande van Cuyck practiserende advocaten de voorstaande casus positie ende de vrage daar uyt gemaakt, gedraagt ons advys (:salvo meliori:) dat alhier tot Grave de broeders of susters kinderen met de broeders en susters van A. door het regt van representatie in stirpes den overleden A. connen en moeten succederen, om redenen dat by de Caarte der stad Grave over het regt van representatie soo in de regte als collaterale linie niet bevonden wort ietwes expressielyk gestatueert, maar stilswygende gelaten te syn aan de gemeene beschreven regten, alsoo int elfde capittel der voorz. Caarte van erffenisse en voordeel te beuren art. 1. alleenlyk word gesegt, dat, die erfgenaam van imandt wesen wil, moet bewysen, dat hy (:quod notandum:) den *Wettigen* naasten is, dat is, die by de wetten voor den naasten is gestelt en daar voor gehouden wort, want onder het woord naasten, en vervolgens des te meer onder de woorden *wettigen* naasten, sonder uytsonderinge gerekent worden die ten opsigte van besterfregt, en niet ten opsigte van naarderheyt in leden, de naasten is. Peregrin. de fidei commiss. art. 21. n. 9. & seqq. Soto major. p. 3. cap. 19. n. 304. & 313. Fusar. de fideicomm. substit. quaest. 485. n. 3. & n. 37. & seqq. nu worden de broeders en susters kinderen by besterfrecht door de representatie in nov. 118. cap. 3. soo nae gestelt, gehouden en geroepen tot de erffenisse van haren overleden Oom of moeje, als der selver nog in leven synde omen en moejen, en vervolgens moeten sy met hare omen en moejen concurrerende in stirpes haren overleden oom of moeje succederen. d. nov. 118. cap. 3. En wel des te meer om dat die beschreven regten door geene latere weth, municipael statuet, costuyme of usantie deser stad Grave syn gederogeert, maar ter contrarie door de Ordonnantie en Constitutie van Heer Floris van Eghmont Grave tot Buren &c. in dato den 4. Jan. 1535. ter requisitie van Burgermeesteren Schepenen en Gesworens

Aa

deser

deser stad Grave geconfirmeert, waar by onverbrekelyk eeuwich, en erfelyk in terminis is gestatueert. Dat kintskinderen in baren dooden vaders of moeders plaatsje staan in der Erfsalen en naargelaten grederen uyt eenderhandt mede parten en deylen sullen, gelyk of baer vader en moeder, ten tyden die goederen versterven en vallen sullen, nogh in den levenden lyoen waeren, ende dat alsoo wel in beuren regten oomen en moeten versterf, als in het versterf van beuren alden vader en alde moeder, dat is te verstaen in den tweeden graet en niet voorders: Het welke federt die tyt alhier tot Grave ook altyt gepractiseert is geworden, en in een notoire usantie geraakt, gelyk wy bevinden uyt het declaratoir van A. de Pesser in den jaare 1635. gedaan; alsmede uyt het advys vanden ouden advocaet Johan de Meyer, Haps en Bommel ter requisitie vande Magistraat alhier tot Grave op den 2. Juny 1676. gegeven, Mitgaders uyt de verklaringen vande advocaten Dimers, Anth. vander Gronde, Albert de Meyer, ende van de Procureurs Loef de Haen, Johan Therportten, Johan Kantersblom en Hermannus Swart op den 8. Decemb. 1697. alhier verleden en gepasseert: sulx dat die usantie sedert den jare 1535. per turbas & nubes tellium van tyt tot tyt bewesen, en ons tot dato deses ook noyt anders voorgekomen synde, niet anders hebben connen adviseren, cum consuetudo vim legis habeat. l. 32. 35. 36. & 38. ff. de Legib. Senat. consult. & long. consuet. & si sit contraria, & posterior abrogare legem possit. §. 11. Inst. & l. 32. §. 1. in fin. eod. ende wel insonderheyt als wy boven alle tyt voorz. nogh considereren, dather in Gelderlandt ook alsoo is gestatueert. en word geobserveert, ende dat destadt Grave eerst een gedeelte van Gelderlandt geweest, en met syne oude regten en privilegien naaderhandt aan Brabant geannexeert is.

Aldus by ons ondergefz. geadviseert tot Grave den. 31. Octob. 1717. (was getekent:)

HENR. VANDER GRONDE J. U. D.

WILH. ALBERT DE GREVE. 1717.

- En ingevolge het tweede appointement de naaevolgende stucken, in het advys van den jongen Advocaat Hendr. Vander Gronde en den Advocaat Wilt. Albert de Greve vermeldt:

Extract uyt sekere constitutie of ordonnantie van Floris van Egmont Grave tot Buren &c. &c. &c. waerinne onder meer anderen staet als volgt.

CLAUSULA CONCERNENS.

Wy Floris van Egmont Graef tot Buren ende Leerdam, Heer tot Wiltsteyn, sinte Martensdyck ende tot Cranendonck, Capiteyn generael der Keyserlyke Majt. van synder Majesteyts Nederlanden &c. ende Gouverneur

neur der Stad Graef ende des Lands van Cuyck, doen condt allen tegenwoordigen ende toecomende, dat wy met goeden, rypen voorbedaghten raede by generael wil, weten ende toedoen van Burgemeesteren, Schepenen ende gesworen der Stadt Graef, ende ook der samentlycker Hoefsluyden ende gemeynen Lantschepenen des Overampts ende Neerampts s'Lants van Cuyck, tot sunderlingen nut, welken en proffyt vande gemeyne Burgeren onderlaeten ende inwoenderen der selver, nae dat ons by goeden onderseeck ende informatie deuchdelyk gebleken is vander onredelykheyden ende gebreken der abuselyker Consumyen ende andere quaede gewoenten naebeschreven, ons biddende beyde daerinne te willen remedieren ende versien, geordineert gestatueert ende verclaert hebben, ordineren, statueren ende verclaeren by desen onverbreckelyk ewelyk ende erfelycken t'onderhouden ende t'achtervolgen die voergeconstumeerde poincten ende articulen soo ende in der manieren als hier naer volgt &c.

Item oock dat van nu voortaan kintskinderen in haeren dooden vaeders of moeders plaetsen staen in der erftaelen ende naergelaeten goederen uyt eenderhandt mede parten ende deylen sullen, gelyk of haer vaeder ende moeder then tyde die guederen versterven ende vallen sullen noch in den levenden lieve weeren, ende dat alsoo wael in heuren rechten Omen ende Moyen versterf, als in't versterf van heuren alden vaeder ende alde moeders, dat is te verstaen in den tweeden graet ende niet voorders &c.

Sonder alle argelist in oircondt ende regte wetentheyt van desen soo hebben wy Floris van Egmont Graef tot Bueren ende Leerdam, Heere tot Ysselsteyn &c. ende Gouverneur der Stadt Graef ende s'Lands van Cuyck voorsz. onsen grooten segel voor aen desen brief doen hangen, ende want wy Burgemeesteren Schepenen ende geswoerene der Stadt Graef, en wy samentlyke Haefsluyden ende gemeyne Lantschepenen des Overampts ende Neerampts s'Landts van Cuyck voorsz. certificeren beleyen ende bekennen dat alle dese voorsz. punten ende articulen by ons G. Lyeve Heere Graeve tot Bueren en Leerdam Heer tot Ysselsteyn &c. mit generael wil, weten, raet toedoen en consent van ons aldus geordineert ende gestatueert syn in allen manieren als hier boven gescreven staet, des tot meerder oirconde ende vestenis willen, soo hebben wy Schout Schepenen ende geswoerens der Stadt Graef, want wy geen Stats segel en gebruyken van ons en, onser stad wegen gebeden ende bidden mits desen Johan van Aecken, ende Jan die Leuwe onse Burgemeesters in der tyt, ende wy 't samentelycke haefsluyden voorsz. soo wy geen gemeyn segel en gebruyken, hebben gebeden ende bidden mits desen Joost van Erp ende Wouter van Meer onse mede Haefsluyden, ende wy gemeyne Lantschepenen des Overampts en Neerampts voorsz. want wy samentlyke geen generael segel en gebruyken hebben gebeden ende bidden mits desen die Schepenen van Vierlinxbeke ende die Schepenen van Mil en Wanray desen brief mede voor ons met haeren gemeynen Schependoms segelen te willen besegelen, dat wy Johan van Aken ende Jan die Leuwe Burgemeesteren in der tyt, Joost van Erp ende Wolter

van Meer mede Haefluyden en wy Schepenen van Vierlinxbeeck ende van Mil ende Wanray voorgenoemt om bede ende begeerten wille als voor geerne gedaen hebben, ende hebben daaromme tot valter sekerheyt ende getuygenisse wille onse segelen over hen ende mede over ons selven aen desen brief gehangen tenen Oirconde gegeven Int jaer ons Heeren duyfent vyfhondert vyf ende dertich den vierden dagh January.

Naer gedaene collatie is dese bevonden te accorderen met een simpele copye geschreven door de hand vande Hr. procureur Coebergh Zair, die de selve soude geschreve hebbe uyt een copye autentieq vanden originelen francynen brief, geautentificeert by Cornelis Meyster Autbonisfen Notarius en Secretarius der Stadt Grave manu propria. datum Grave den 11. Febrj 1718. (:was getekent:)

D. RAGAY. Secretis.

Extract uyt sekere annotatie over de regien en Costuymen der Stads Grave en Lande van Cuyck by Aniboni de Peffer loco Secretarii gebouden en geautentificeert in denjaere 1635. waerinne onder meer andere staet als volgh.

CLAUSULA CONCERNENS.

Costume van d'Lant van Cuyck ende Grave, waer nae Aften sich reguleert.

Of susters ende broeders kynderen alhier tot Grave met henne Oomen ende Moeyen oick succederen in de naegelaten goeden van hunnen Overleden Oem of moeye? gedraegt die notoire usantie jae.

Naer gedaene collatie is dese met syn origineel bevonden te accorderen voor soo veel bet geëxtraheerde betreft, Grave den 11. Feb. 1718. (:was getekent.)

D. RAGAY. Secretis.

Vifis & examinatis septem sequentibus quaestionibus de inveterata consuetudine urbis Graviensis & de moribus ibidem in viridi observantia.

Respondemus nos infra subscripti ad quaestionem primam.

AE

An testamenta olographa, scil. manu testatoris scripta, & ab ipso simpliciter subscripta, sine aliis solemnitatibus valeant in urbe Graviâ?

Respondetur non valere nisi in dispositione privilegiata patris inter filios aut liberos.

Secundo quæ solemnitates requirantur in testamento condito in dicta urbe, ut ibi valeat?

Respondetur quod in testamenti factione in urbe Gravia locum habet jus scriptum seu commune, excepto quod non requirantur 7. testes de re mobili vel immobili, sed quod testamentum hic secundum jus canonicum coram Notario & duobus testibus erectum validum est, aut alias judicialiter coram duobus scabinis & Secretario, testamentum enim vero obvolutum vel clausum propria testatoris manu scriptum confici potest coram testibus ignorantibus tenorem ordinationis apud nos valet, si modo a tergo instrumenti apponitur (:ita esse ultimam voluntatem testatoris:) & hoc a Notario in præsentia duorum testium,

Quod clausum testamentum eo modo quo sit confectum id est in præsentia Notarii & testium debet post testatoris obitum aperiri,

Tertio.

Quomodo regulantur successiones collaterales, & an avunculi & amita excludant nepotes?

Datur responsio quod in urbe Gravia inter conjuges inito & legitime celebrato matrimonio communio bonorum locum capit, quod probatur ex tabulis civitatis Graviensis & ex autoritate doctissimi viri I. Cui Lamberti Goris adv. cap. 1°. in annot. n. 26. cujus verba se ita habent, generalis consuetudo totius fere Gelriæ, huic Gelriæ consuetudini quod omnium bonorum inter conjuges communionem nisi pactis matrimonialibus aliud convenerit, consonant mores civitatis Graviæ in ditione Kuyckiana teste ejusdem Magistratu Ao. 1641. 17. feb. & verosimile est hoc a Gelris adhuc retinuisse quia olim partium Gelriæ Zutphanicæque fuere,

Quantum ad jus repræsentationis hujus urbis Graviæ attinet, dicitur quod secundum mores Gelriæ & constitutionem Car. Quinti Imp. nepotes repræsentant parentes defunctos ita ut avunculi & amita nepotes non excludant, sed ex præscripto beneficio repræsentationis in hæreditate suorum defunctorum avunculorum &c. in stirpe succedunt.

Quod jus repræsentationis etiam in linea ascendenti apud nos locum habet.

Quarto.

In qua Provinciâ & sub qua ditione urbs Gravia sit & à quo iudice vel magistratu regatur?

Respondetur urbem Graviam stare sub ditione Provinciæ Brabanticæ tanquam feudum Brabanticum, cujus dominus fundi est Celsissimus & sua Celsitudo Princeps Auriacus, qui ibidem electionis magistratus jus habet, & cujus magistratus promulgatis sententiis non datur appellatio sed solummodo reformatio ad Hagam Comitum & ibidem coram curia Brabantica.

Quinto.

An in prædicta urbe fervetur jus scriptum, vel an sit aliquis usus vel consuetudo particularis circa confectionem testamentorum & successionem collateralium?

Pro responsione hujus questionis refertur ad resolutionem secundæ questionis.

Sexto.

An non sint plures species bonorum sub urbe & jurisdictione ejusdem scilicet bona censuaria, allodialia & feudalia (:& casu quod sic:) an non sit differentia inter ea, quoad dispositionem testamentariam & successionem ab intestato sive in linea directa sive collateralis,

Est subscriptorum advocatorum resolutio responsionis magnum esse discrimen in puncto testamenti factionis inter bona censuaria, allodialia & feudalia, scilicet quod bona censuaria vel allodialia testamenti factione possunt à testatore donari & legari eo modo ut superius dictum est, sed quod attinet ad bona feudalia hæc sine permissione domini feudalis nulla testamenti dispositione alienari possunt.

Septimo.

Et casu quo dicta urbs non utitur jure scripto sed habeat consuetudinem particularem, transmittere (:cum adjuvamento duorum advocatorum super prædictis punctis:) articulos dictæ consuetudinis facientes mentionem & disponentes circa successiones collaterales & etiam circa solemnitates requisitas pro valetudine testamentorum debite collationatos per Graphiarium vel scabinos dictæ urbis & attestationem eorundem continentem quod dicta consuetudo & notanter dicti articuli sint ibi in usu & viridi observantia.

Inspecta bene intentione querentis circa requisitas solemnitates prædictæ urbis Gravæ in casu generali testamentorum valetudinis, affirmant subscripti advocati Gravienses pragmatici nullas habere particulares consuetudines vel speciales mores nisi præallegatos, sic ut in coeteris & in testamenti factione & in collateralis successione sequimur jus commune actum Gravæ die 12. Juny 1676.

Et signaverunt.

PET: VAN HAPS. J: U: D.
TH: BEMMEL. J: U: L:

*Gefien en geëxamineert bebbende de Seven
naervolgende vraeghsucken op de oude
gewoonte der Stadt Grave en de man-
nieren aldaer tegenwoordich costuymelyk,*

Antwoorden wy ondergez. op de eerste vrage.

Of de testamenten geschreven by de eygen handt van den testateur, en van den selven simplyk ondertekent sonder eenige andere solemniteyten binnen de Stadt Grave connen bestaen?

Wort geantwoort van neen ten sy in een geprivilegieert testament van een vader over syne soonen of kinderen.

Ted

Ten tweeden.

Wat solemniteyten gerequireert worden tot een testament gemaekt in de voorz. Stadt, 't welck voor wettich gehouden wort?

Wort geantwoort, dat in het maecten van een testament binnen de Stadt Grave plaats heeft het geschreven of gemeyne Recht, uytgenomen datter over roerende ofte onroerende goederen geen seven getuygen van node syn, maer dat een testament alhier volgens het canonycque of priesterlyke recht voor een Notaris en twee getuygen gepasseert can bestaen en van weerden is, of anders gerichtelyk in presentie van twee Schepenen en den Secretaris, is oock een besloten testament met de eygene handt vanden Testateur beschreven valyd als het is gepasseert voor getuygen nochtans onkundich den inhoudt van de dispositie, edoch dat op den rugge van 't selve gestelt werden (:dit is den uyttersten wille vanden testateur:) 't welk moet geschreven werden van een Notaris ter presentie van twee getuygen,

Item dat een besloten testament in presentie van notaris en getuygen naer het overlyden vanden Testateur moet werden geopent,

Ten derden.

Op wat manieren de collaterale (:dat is van eene syde den overleden bestaende:) succederen, ende of de omen en moeyen excluderen de kintskinderen?

Is het gevoelen dat in de Stadt Grave onder echteluyden gemeenschap van goederen, die nochtans een wettich houwelyk gecelebreert hebben, plaats grypt, 't welk wort geprobeert uytte Statuyten der Stadt Grave, ende door d'Heere Lambt. Goris adv. cap. 1. in annot. n. 26. welcke woorden aldus luyden, de generale gewoonte van by nae geheel Gelderlandt, met deese gewoonte van Gelderlandt over de gemeynschap van goederen onder echtel: (:ten sy by huwelyxe voorwaerde anders waere gecontraheert:) accorderen de manieren vande Stadt Grave in het Landt van Cuyck volgens desselfs magistraet Anno 1641. 17. feb: en 't is waarschynelyk dat dit van de Geldersche noch is overgehouden, doordien de Stadt Grave voor desen onder Gelderlandt heeft gehoort.

Aangaande het recht van representatie der Stadt Grave wordt gesecht, dat volgens de manieren van Gelderlandt en de insettinge van Keyser Karel de vyfde de kintskinderen representeren of de plaetse becleden van haere overledene ouders, oock soo dat de oomen en moeyen de kintskinderen niet excluderen, maer uyt het voorz. beneficie van representatie in de erffenisfe van hare overledene oomen &c. in stirpe of geslachte succederen.

Welck recht van representatie oock by ons in de opgaende linie plaats grypt.

Ten vierden.

In welke Provincie ende onder wat Ryck de Stadt vande Grave sy, en van welke Richter ofte Magistraet deselve werde geregeert?

Daer op secht men dat de Stadt Grave gehooft onder de Provintie van Brabant, synde een Brabants leen, waar van Heer is syn Hooft. de

de Heere Prince van Orange die aldaar het recht van electie over de Magistraat heeft, van welke sententien niet en wordt geappelleert, maar alleen gereformeert naer den Hage voor den Rade van Brabant, Ten vyfden.

Of in de voorsz. stadt oock het geschreven recht wort geobserveert, en of aldaer oock sy een usantie of particuliere gewoonte over het maeken van testamenten en collaterale successie?

Wort alhier gerefereert tot 't geene op de tweede vrage geantwoort is,

Ten sesden of oock eenige differentien worden gemaekt als over censuale, allodiale, synde die goederen de welcke van de ouders heergecomen syn, foudale of leengoederen gemaekt worden wat de testamentaire dispositie aengaet, ende de successie ab intestato 't sy in de rechte linie of die diē van ter syde comt?

Is het gevoelen van de ondergez. advocaten een groot onderscheyt tusschen de voorsz. goederen te wesen, namentlyk dat de allodiale goederen by testament vanden testateur als vooren geseyt connen gelegateert of gegeven worden, maer de leengoederen kunnen sonder consent of toetsaen vanden Leenheer niet veralieneert ofte vervreemt worden,

Ten sevende.

Ingevalle de voorsz. stadt het geschreven Recht niet en gebruykt, maer daer over heeft een particuliere gewoonte, om over te setten (met hulpe van twee advocaten over de voorsyde punten:) de articulen vande voorsz. gewoonte, mentie maeckende ende disponerende omtrent de collaterale successien ende op over de gerequireerde solemniteyten tot een valyd testament behoorlyk gecollationeert door den Secretaris of Schepenen vande voorsz. Stadt ende haerluyder attestatie continerende dat de voorsyde gewoonte en notanter de voorsz. articulen aldaer in gebruyck en dagelyxen treyn syn.

Gefien en overwogen de meyninge vande vrage over de gerequireerde solemniteyten vande voorsz. Stadt Grave in cas vande validiteyt der testamenten verclaeren de ondergez. advocaten Graeffsche practisyns, dat ter geen particuliere usantien of speciale maniere als de voorslaende en syn, gelyk in uytterste dispositien en op het poinct van collaterale successie het gemene recht gevolcht wort, Actum Grave den 12. Juny 1676.

was get.

PET: VAN HAPS J: U: D:
TH: BENMEL. J: U: L:

Ayant esté demandé quelles solemnités sont requises, afin qu'un Testament fait dans la ville de Grave, soit valable?

Et si dans la ville susdite il est aussi en pratique, que cum defuncti fratribus & sororibus, etiam ad hæreditatem vocentur fratris ac sororis præmortuorum filii?

L'avis des Jurisconsultes & Praticiens de la Ville de Grave sous-
n^{ts}

nés porte, & en vertu d'iceluy est attesté pour pure verité que selon les coustumes de la ville de Grave tous Testaments, qui quo ad materiam, n'ont point de deffauts internes, ou ne sont subiects a aucunes fautes essentielles contra jus commune, sont vallables & subsistent quo ad formam, & sont tenu pour legitimentement solemnisés, lors qu'ils sont passés pardevant le secretaire & deux Eschevins de la ville, ou pardevant un Nottaire legal & admis & deux tesmoins dignes de foy; ce qui est journellement usité ainsi, & suivy en effet & vient a avoir lieu, mais tous les testaments faits sans les solemnités susdittes sont dans Grave notoirement nuls, quand mesme le testateur auroit de sa propre main escrit & soussigné le testament, ou l'auroit passé en presence de Tesmoins.

Et que dans la Ville de Grave susdite est aussi en usage & est toujours pratiqué, que cum defuncti fratribus & sororibus etiam ad hæreditatem vocentur fratris aut sororis præmortuorum filii, en quoy le droit de Grave est conforme a la nouvelle 118. cap. 3. de sorte que le droit de representation a la dedans lieu aussi avant que cela.

Ainsi advisé & fait dedans Grave le quatriesme d'Aoust XVJc. soixante & quatorze. Signé.

* JOHAN DE MEYER J: U: DR. * Dese drie
A. DE GRAVE J: U: DR. namen waaren doorge-
W. F. 1676. sen slegen.

*Dit moest door d'advocaten
selver getekent worden
waaron in myn misfaveer-
sigt heb dat het wederom
op een cleyn Zegel pampier
afgeschreven magt werden.*

Nous Bourgmaitres & eschevins de la ville de Grave certifions par la presente qu'ayant examiné l'advís de cy dessus trouvons qu'iceluy est conforme aux droits & coustumes de cette ville, en tesmoignage de verité le seau secret de cette ville a esté appliqué cy dessous. fait a Grave le quatriesme d'aoust XVJc. Soixante & Seize.

*En dit door UE met het
groot Zegel gelyk het
voorgaende.*

† Par Ordonnance des susdits
signe
W. DE GRAVE secrets.

† Dit sur-
sijf en de
naem, was
insgelyks

*Naar gedaane collatie is dese met een sim-door gesla-
ple copie bevonden te accorderen, Gravegen.
den 11. Feb. 1718. (was getekent:)*

D. RAGAY, secrets.

Wy ondergefz. Practisyns der Stadt Grave, ende des Lants van Cuyck, soo Advocaten als Procureurs respectie, getoygen ende verclaeren mits desen. (sulx doende ter instantie ende requisitie van Otto Geurts:) voor

Bb

de opreghte waerheyt, dat het in den ganschen Lande van Cuyck eene onfeylbare gewoonte is, die altyt naeuwkeurigh wordt naergekomen, dat in de Erfenissen, die op sydelijke vrienden by versterf vervallen, de naestbestaende aen den overledene in desselfs goederen als Erfgenamen coomen, sonder dat daar omtrent achtgenomen wort op tweederley vrienden, namentlyk op dte, die van s'vaeders, en die, die van s'moeders syde mochten coomen, maer alleenlyk op die geene, die, het sy van s'vaders, het sy van s'moeders syde aan den overleden in bloede het naeste bestaen, ten ware de kinderen van eenen broeder ofte suster in de erfenis van bates vaders ofte moeders overledene broeder ofte suster, de plaetse bunnener ouderen verbeelden, ende alsoo by representatie in de erfenis bunnener overleden ooms ofte moeyens quamen, ende niet verder, het welck van tyt tot tyt soo openbaer is naergenomen, dat het selve door de gedurige gewoonte tot een gebruykelyk spreekwoord is geworden, den naesten in het bloet beërft het goet, ende den naeste op den grave den naeste in het goet, ten ware dat door eenig huwelyks contract, testamenteaire dispositie, of eenigh ander diergelyke instrument anders verstaen ofte geordonneert ware; Aldus gedaen tot Grave ende Cuyck respectie den 29. November 1697. ende in des waerheys oirconde hebben wy ondergesz. Practisyns desen eygenhandigh ondertekent, en was getekent, G: Graus Adt. J. V. Bodinckhuysen tanquam procurator, Diependael Procureur, Ruig: de Haen nots: publ: & procr., onderstont verte, en aan de andere syde stont, in des waerheys oirconde van die aen de andere syde staende verklaringe hebben wy ondergesz. verdere practisyns der Stadt Grave ende des Landts van Cuyck de selve eygenhandigh mede ondertekent, alsum Grave den 8. December 1697. verclarende voor als noch ons dienaangaende geen andere costuyme binnen de Stadt Grave ende Lande van Cuyck contrarierende in die punten aen de beschreven regten bekend te syn, in oirconde dese op dato voorz. geteyckent; ende was getekent, Anth: vander Gronde J: U: Dr., A. Diemers J: U: Licent. Alb. de Meyer Adt. L. D. Haene, Joes: Therportten, Johan Kantersblom procr: H. Swart procr.

Naar gedaane collatie is dese met syn origineel bevonden te accorderen. Grave den 11. Feb: 1718. (:was getekent:)

D. RAGAT secrets.

Waar op dan eindelyk dese verklaringe en dispositie is gevolgd:

De Edelen en Agthaare Heren die vanden Gerichte der Stadt Grave gesien de requeste van Goduard Buys, Jacob de Haan als in huwelyk hebbende Geertruy Buys, en Hermannus van Middegaet als momboir en voogt over Anna Maria Buys onmundige naergelatene dogter van wyle Peter Buys, te kenne gevende, hoe dat de casus is coomen te existeren dat

dat alhier binne dese Stad sonder testament en ab intestato was overleden Jan Buys, tot welckers naalatenfchap den eerften en tweeden suppliant qqa. als fynde broeder en swager van den gem. Jan Buys Zalr., met uytfluytinge van de voorfz. Anna Maria Buys als nichte, alleen vermeynen gerechtigd te syn, om redenen dat de costuymen deser Stadt tot erfgenaam roepen den wettigen naaften, en dat niet bleek of consteerde, dat alhier het regt van repraesentatie in linea collateralis foudewesen geintroduceert of gerecipieert, Ende dat ter contrarie aen fyde vande meer gem. Anna Maria Buys wierd gefustineert, dat fy ingevolge de civile wetten door het regt van repraesentatie van haaren overledenen Oom mede foudde moeten erven en fuccederen in haaren overledene vaaders plaatfe, Verloekende dat het den voorfz. Gerigte gelieven wilde, het voorfz. different sonder forma van proces te termineren; mitsgaders geexamineert de beygevoegde advysen, stukken en documenten: verclaaren dat het rechte van repraesentatie in de collaterale linie binnen dese stad plaats heeft, dat is, dat fusters ende broeders kinderen alhier tot Grave met hanne oomen en moejen ook fuccederen in de naargelatene goederen van hunnen overleden oom of moeye; en gevolgelyk dat volgens de costuymen deser stad de voorfz. Anna Maria Buys neffens de twee eerfte supplianten mede gerechtigd is tot de naalatenfchap van haaren oom Jan Buys Zalr. en tot de felve ook moet werde geadmitteert; Actum Grave den vyftienden Feb: seventien hondert en aghtien.

*Ter ordonnantie vande felve
(was get:)*

D. RAGAY. Secrets.

Wie kan hier uyt niet duydelyk sien? dat, ingeval by het eerfte advys vanden ouden Advocaat Anth: vander Gronde dit Reglement van Grave Floris van Buren was aangehaalt geworden, de faak aanftonts was gedeceideert geweest, sonder dat hier over foo veel onnnodige kosten int vervolg hadden behoeven gemaakt te worden: Ende van wat nuttigheid het fal wesen, dat dese Rechten, Privilegien, Costumen en Ufantien alomme bekend worden, en in druk te vinden syn; fullende alsdan eenyglyk konnen afmeeten, hoe veel de voorfz. verklaringe vande Practifys der Stad Grave en des Lands van Cuyk, foo Advocaten als Procureurs, verscheele vande korte Remonstrantie, by den Scholtus Paedfien in plaetfe des Heeren Amptsman s'Lands van Cuyk nomine officii gedaan, over de materie van fuccessie aan den Gerigte van St. Jansbeek raakende de nalatenfchap van eenen Coenraat Petri aldaar litigieus den 6. Mey 1626. te vinden onder de documenten sub No. 109.

Desen graaf Floris van Bueren Ao. 1538. overleden (1), is hem in de panticfchap gefuccedeert syn soen MAXIMILIAEN (2).

Bb 2

Dese

Dese hat bevooren op aller kinderen dag Ao. 1536. aen de stat Grave een silver keteltje of watervat geschonken, wegende naemyn gisfing ruym twee pont, dat nog het eenigste kleynood is 't geen sy hebben, met begeeren 't selve tot syn gedagtenis te bewaren en te gebruyken om de stads gasten daar met te tracteren. Dese ketel had hij 't vorige jaer tot Tunis, antea, soomen seyt, Carthago (3), in dienst van Keyser Carel vande Sarcenen gewonnen. Midden om dit keteltje is in letters uytgesneden: **DIT KLEYNOD IS BY MAXIMILIAAN JONG GRAAF VAN BUEREN VANDE ONGELOVIGE IN AFRICA GEWONNEN EN DEN 28. DECEMB. 1536. DE STAD GRAVE GEGONNEN.** Ik vinde niet dat desen Maximiliaen de Stad Grave of 't land van Cuyk eenige voorregten confirmatie of regten gegeven heeft (4).

A A N T E K E N I N G E N

Op

M A X I M I L I A E N.

Graaf van Buren.

(1) *Slichtenhorst Geld. gesch. 7. boek pag. 131. Floris van Egmond is gestorven int jaar 1528. Het selve seld Hubner Geneal. Tabell. 68. tafel en Dithmar. in not. ad Tessenmacheri ann. Cliv. pag. 481. Mogelyk dat dit voor een drukfout moet gerekent, en 1538 geleesen worden.*

Doordien uyt de Documenten onder No. 66. 67. 68. en 69. en Het Reglement by syne Hoogheyt gemaakt op de Policie ende maniere van Procederen in den Lande van Cuycq in dato den een en dertigsten Augusti 1683. art. 30. sub No. 96. klzer te sien is, dat Floris van Egmont nog al eenigen tyd na het jaar 1528. geleest heeft.

Edog schryft Pontus Heuter. *rer. Austr. lib. 11. cap. 12. pag. 263. ad ann. 1539. Oñobris die vigesimo quarto Buræ obiit Florentius Egmondius Buræ Comes, Dominus IJelsteinii, Leerdami &c: vir consilio manueque promptus, quique in rebus magnis Cæsari non exiguum præstitit operam.*

Ubbø Emmius *in rer. Fris. bist. lib. 48. ad ann. 1539. pag. 902. in fin.* Sed nuptiarum gaudium minuit mors Florentii Egmondani, principis pace & bello eximii, inter eos, qui res Belgicas curabant, à plurimis annis cum primis illustris, in Edsardum & liberos ejus semper studii singularis, qui

qui Bura suo in oppido res humanas reliquerat die IX. Calend. Novemb. Cujus locum Maximilianus excepit.

Gouthoeven *Chron.* pag. 132. Heer Floris van Egmont, sterf *An.* 1539. out in de 70. jaren.

(2) Maximiliaen sterf te Brussel schierlyk van 't halszeer ofte Squinancy, sittende op een stoel Kersmis avont 1548. Hy hadde te wyve Vrouwe Francoyse, erfdochter van heer Hugo van Lannoyt, in Vlaenderen, sy sterf 1562. ende hadden maer een erfdochter Vrouwe Anna van Egmont. Gouthoeven *chron.* pag. 132.

(3) Vid. Ortellii *Theaur. Geograph. verb. Tunes*, ubi: Errat Pachymerius, qui tradit Carthaginem hodie Tunisi appellari. Tunes Africae Propria urbs: quae hodie Tunes, & Tunisi, vocatur, à Carolo V. Imp. anno 1535. expugnata, Barbarossa erepta, & Regi suo restituta. Ziet d'Algemeene Historie beschreven door een Geselschap van Geleerde mannen in Engeland XIV. deel bladz. 776. de kaart, vertoonende de aloude Standplaats van *Karthago*, *Uika*, *Tunes*, en den Karthagischen Zeeboezem, en bladz. 786. De beschryving van *Tunes* of *Tuneta*; zynde het hedendaagsche *Tunis*, alsmede XV. deel bladz. 135. alwaar men vindt: In bunnem optocht namenze *Tunis* in, een stad dicht by *Karthage*. bladz. 203. *Tunis*, een stad van aanzien, dicht by *Karthage*, en bladz. 313. *Uika* werd onder anderen genóódzaak zich overtegeven; en *Tunis*, binnen de negen mylen van *Karthage* gelegen, bejegende wel heeft het zelve nóódlot. Kortom, niets was 'er nu overig, dan *Karthage* zelf te belegeren.

(4) Gelyk de ongenoemde schryver van het leven van Willem den I. Prins van Oranje, Graef van Nassau, Stadhouder en Capitein Generael van Holland, Zeeland, Utrecht en Vriesland &c: &c: &c: in *het I. deel I. boek* pag. 47. & *seqq.* het de moeite wel waardig geagt heeft, ter gelegentheyt van het houwelyk van Prins Willem den I. met Anna van Egmont, dochter van Maximiliaen Graef van Bueren iets vanden selven te melden, te meer, om dat hy te recht onder de doorluchtige Mannen van Nederland kan worden gerekent, soo vermeene ik dat het selve ingelyks alhier wel mag geplaatst worden, luydende het verhael aldus:

Hy was Ridder van het gulde Vlies, en Stadhouder over Vriesland, een dapper en Vroom Krygsman, en bysonder aengenaem aen Keyser Carel V. die hy in verscheide Oorlogen en aenslaegen getrouwelyk heeft gedient, en bysonder in den Oorlog tegen de Protestantse Vorsten, die in het Smalcaldische Verbond waeren getreden. Hy lichte met groote vlyt, op bevel van den Keyser, in de Nederlanden, een Leger van tien duysent Voetknechten, en van vyf duysent Ruyters, dat hy als Opperbevelhebber gebood, en aen den Keyser tot Regensburg te hulp bragt, dat geen klein gewigt aen de saken van den Keyser in dien Oorlog heeft toegebracht. Het gebeurde, dat de Keyser, te saemen met den Hertog van Alba, een voordelige gelegentheit versuymde, om aen den vyand slag te leveren, en dat sy nae den raed van den Graef van Bueren niet en wilden luysteren, waer door hy soodaenig wiert geheylt, dat hy o-pentlyk verklaerde, als dat hy in toekomstende op haer bevelen niet en

souw letten, sweerende, dat hy den Keyser, nog den Hertog van Alba in de tyd van veertien daegen niet en soude gaen sien, maer dat hy sig alleen met drinken en vrolyk syn, bezig wilde houden. Men verhaelt ook, dat de Keyser op seckere tyd met hem gemeensaem en in vriendschap praetende, hem tot erkentenis van syn goede diensten aangeboden soude hebben, om syn Graeffschap Bueren tot een Hertogdom op te rechten, de Graef daer op aen de Keyser soude hebben gevraegt: wat inkomsten syn Keyserl. Maj. daer by soude doen, om syn nieuwe waardigheid te kunnen ondersteunen? dat de Keyser daerop geantwoort soude hebben, gy zyt ryk genoeg, ende Graef daer en tegen aen de Keyser te gemoot soude hebben gevoert, dat hy syn Keyserl. Maj. voor die eer bedankte, dat hy liever een ryke Graef, als een arme Hertog wilde wesen. Een sonderlinge gemaetigheid, die men in andere Groote niet ligt sal vinden, die altyt nae hooger eernaemen staen, en sig tot grooter slaet tragten te verheffen, dan sy door haer inkomsten kunnen uitvoeren, waer door het niet selden gebeurt, dat sy sig in schulden moeten inwickelen, en haer waardigheid op het laetst aen verachtinge bloot stellen.

Hy overleed tot Brussel aen de squinancie, ofte het halsseer, seer schielik en genoegsaem op syn stoel sittende, en op het uytterste van syn leven, deed hy op een seldsaeme wyse syn onbesweeke edele moed blyken. Als hy siek was geworden, en de geneesmiddelen, die men aanwende, te vergeefs waeren, quam Vesalius, Geneesmeester van den Keyser, soo men verhaelt, by hem, om hem te sien, en hem de pols getast, en de staet van syn siekte overwogen hebbende, maekte hy aen de Graef rond ayt bekent, dat hy binnen de tyd van vyf ofte ses ueren moest sterven, soo de regels van syn kunst vast gingen, hem tegelyk vermaenende, dat hy in de korte tyd, die hy nog overig had, op het bestellen van syn saken soude letten. De Graef van Bueren scheen sig over die boodschap niet veel te ontfetten, maer versogt ten eersten, dat de Bischop van A-trrecht, naederhand Cardinnel Granvelle, en de Graef van Aremborg, syn twee boesemvrienden, by hem wilden komen om syn laeste afscheit van haer te nemen. Vervolgens maekte hy syn uytterste wil, biegt sig, en ontfing de rechten van de Kerk, 't welk gedaen synde, liet hy syn beste en rykste kleederen brengen, om die aen te trecken; voortsmede syn schoonste wapenen, waer mede hy sig, tot de sporen aen de voeten toe, deed waepenen: nog liet hy sig omhangen met de groote mantel en teiken vande Ridder Ordre van 't Gulde Vlies, en met de degen aen de syde, deed hy sig in de groote sael van syn Hof in een armstoel nederzetten. Aldaer gezeten synde, en voor hem op een taefel hebbende doen stellen syn helmet, verciert met pluymen, met syn yfere handschoenen, gaf hy last, dat men alle luyden van aensien, en die by hem bekent waeren, tot hem soude toelaeten, en dat die van syn huys en bediende voor hem souden verschynen. Het gerucht ondertussen tot Brussel verspreid synde, dat de Graef van Bueren op syn uytterste was, en dat hy volgens het gevoelen van Vesalius, binnen weinige ueren most sterven, soo waeren verscheide hooge en laege Bevelhebbers, van de Neder-

derlandse, Hoog Duytsche en Spaensche Benden, begeerig om hem voor syn overlyden te sien, en haer afscheit van hem te nemen: hy liet deselve, de een nae de ander binnen komen, hy sprak met haer, en ontvinge met de evenmoedigheid, als of hy maer een reys van huys ging doen. Dat gedaen synde, liet hy alle de Bediende van syn Huys mede voor hem verschynen: daer quamen syn Hofmeester, Edellieden, Edeljongens, Camerdienaers, Dienstknechten en alle andere tot syn Stalknegts toe, die hy seer minnelyk ontving, deselve aen den Bisschop van Atrecht bevelende, om haer, nae derselver diensten te beloonen, of zelfs aen haer geschenken doende: welke alle met de traenen in de oogen, en met de grootte teederheit, haer afscheid op haer knyen leggende van hem quamen te nemen. Ondertussen bemerkte hy onder den hoop een oude en arme Valkenier, die hem lang had gedient, en die door het gedrang tot hem niet en kon naederen, ondertussen de aenstaende dood van syn goede Meester met heete traenen beschreyende; hy deed hem naeder komen, sprak hem minnelyk aen, en vertrooste hem, vraegende tussen beyden, hoe dese en gene vogels, die hy onder syn opsigst had, het al maakten, even eens, als of hy in syn huyslyke saeken besig was, en sig de dood niet eens en bekreunde. Vervolgens siende nae den Bisschop van Atrecht, seyde hy: Myn Broeder, ik bevele uw dese Valkenier, hy heeft my en myn Vaeder altyt wel gedient, en heeft geen loon genoeg nae syn dienst ontfangen: ik bidde uw, draegt dog sorg, dat hy syn leven lang geduerende syn onderhoud in myn Hof moge hebben. Die mededogende en gemeensame aanspraak van soo een groot Heer, met een van de minste van syn bediende, in 't laetste oogenblik van syn leven, perside de traenen uyt de oogen van alle de omstanders. Vervolgens eyschte hy syn kostelykste becker, en geliet sig, als of hy de gesontheit vande Keyser syn Meester dronk, doende daer benevens een treffelyke aanspraak, den Keyser bedankende, voor de eer en gunst van hem ontfangen, en betuygende altyd aen hem getrouw te syn geweest: daer en boven nam hy het Ridderlyk Cieraed van het Gulde Vlies, behandelde dat aen den Grave van Aremborg, om het selve aen den Keyser over te geven. Ondertussen liet hy het oog mede vallen op Vefalius, die wederom in de sael was gekomen, hy versogt hem naeder te komen, en omhelsde hem, met danksegging over syn getrouwe raad en waerschuwing. Eindeling gevoelende, dat de dood hem genaekte, seyde hy het laeste vaerwel aen den Bisschop van Atrecht, en aen den Grave van Aremborg, mitsgaeders aen de andere Edellieden en Bevelhebbers daer nog tegenwoordig synde, deed sig vervolgens op syn bedde draegen, en aldaer nedergelegd synde, quam hy te gelyk den geest te geven. Men moet bekennen, dat dese sterfswys van den Graeve van Bueren voor die van de vermaerde Petronius niet en behoefte te wyken.

Ao. 1549. dede Keyser CAREL syn foon PHILIPPUS door al de Nederlanden als erfheer inhulden (1), waar van syn blyde

in-

inkomste (2) onnodig geagt heb hier by te insereren om dat de Stad Grave doen noch in de pantschap van de Grave van Bueren was (3). vinde daar in ook niet sonderlings als dat art: 49. en 12. belooft wort de Stad Grave met den lande van Cuyk Kessel en Oyen werom te annexeren aan het hertogdom Brabant.

Ten desen bereyke heeft Keyser Carel kort daar aan de pantschap vande Grave en den lande van Cuyk weder ingelost, en is voor hem en synen soen in den persoon van Johan Hanneton prooft van Deventer (4) en Mr. Hieronimus van Ham als commissarissen aldaar gehult. Die van 't lant van Cuyk contribueerde tot redemptie van dese pantschap 16000. gul. siet No. 71. welke en hoedanig om te slaen hy gereguleert heeft No. 72. en hier op verkregen sy haar lantkaart siet No. 73. onder anderen in fine van dien haar privilegerende met het beneficium van reformatie. De Stad Grave contribueerde daartegen maar 4000. gul. onder anderen op conditie dat sy in de grativiteyt van die van 't lant van Cuyk niet mede geschat souden werden, siet daar van No. 74. Hy heeft de selve voort No. 75. boven confirmatie van privilegiën gegeven, dat sy separaat, van niemant dependent, en onder hem alleen souden blijven, soo sy bevoorens onder de heeren van Cuyk geweest waeren, vergunnende hun daer by het beneficium reformationis loco appel, soo en in voegen de vier hoofsteden van Brabant (5) gebruyken, en eyndelyk in specie de continuatie in de vrydom op de tollē van Holland en Gelderland, & quod nota van Brabant of andere wert niet gemelt: Ao. 1556. onder de regering van Coning Philippus siet No. 76. vinde ik een mandement en citatie geimpetreert op de klagte vande magistraat tot Grave, over dat de Cuyklanders, soo bevooren verschult soude syn geweest, niet meer wilden contribueren tot de fortificatie der selver Stad, 't geen ook luyt annex relaes geëxploisteert is geweest, maar of daar verdere proceduren en sententien opgevolgt syn vind ik niet, dan inhouts het aangehegte relaes hebben die van Maeshees en Vierlingsbeecke apparent de eenigste opposenten sig gesubmitteert. Koning Philippus nae Spangien vertreckende (6) heeft Ao. 1559. syn stad Grave en lande van Cuyk voor 60000. gul. (7) verpant aan Wilhelmus Prince

Prince van Orange, en de selve liet No. 77. van haaren eed ten behoeve van den geseyden Prince ontslagen. De tractaten van dese pantschap (8) heb ik copyelyk gesien, maar niet konnen bemagtigen, onder wylen Noorbeek in leven contrerolleur van de tollén, die my bekende, dat het syn schoonvader Coevenhoven hier van 't Stadhuys met genomen had.

A A N T E K E N I N G E N

Op

KEYSER CAREL en syn Soon PHILIPPUS.

(1) Pontus Heuter. *rev. Austr. lib. 13. cap. 2. pag. 305. ad. ann. 1540.* Exinde Cæsar, præmonitis Belgicarum Provinciarum Ordinibus, necessaria parari jubet, ut filius Philippus ab omnibus in Principem inauguraretur. Cæsar cum sororibus Leonora ac Maria filium comitatus, ingenti Procerum Nobiliumque subsequente turba, Bruxellâ Lovanium; Urbem Brabantia vetustissimam ac vakissimam, hodie Musarum bonarumque literarum domicilium ac promptuarium, venit, ubi Princeps Philippus quinto die Julii in Ducem Brabantia, Linburgi Dominum, Valkenburgi, ac Dalemi, accepto præstitoque Sacramento, inauguratur. ziet ook *Mieris bist. der Nederl. Vorsten. 3. deel. 4. boek pag. 222. & seq.* Alwaar de inhuldiging des Princen van Spangien int breede verhaalt werd.

(2) Dese blyde inkomste is gegeven in de stad van Leuven den V. dach van Julio, in 't jaer ons Heeren. M. D. XLIX, en getekent by den Keyser ende myn Heere den Prince.

(3) Uyt de brieven der pantschap door Koning PHILIPPUS den II. ten behoeve van WILLEM den I. Prince van Oranje den 6. Mey 1559. wytgegeven, en hier onder woordelyk gevoegt, vergeleken met het proemium der Landkaarte des Lands van Cuyk sub No. 73. en de confirmatie der privilegien aen die vande Grave onder No. 75. blykt, dat de lossinge der voorgaande pantschap aen de Momboiren van Jonckvrouw Anna van Egmont, Gravinne van Bueren bereyts geschiedt was in de maend van Februarij Xvc. negen en veertich, en sulx al voor de huldiging en het tekenen der blyde inkomste.

Alwoewel men hier tegens ook soude konnen onderstellen, dat, den datum der lossinge vande voorgaande pantschap, te weten de maend February vyftien bonderd negen en veertich, werdende gerekent naar de Fransche styl, of den lope van den Hove, volgens welken het jaar begon met Paaschen. Ziet de Heer en Mr. Kaspar Burman *Utrechtsche Jaarboeken I. deel. bladz. 53. in not. n. 1. en bladz. 214. in not. n. 1.* de selve los-

Cc

singe

singe naar de huldiging en het tekenen, der blyde inkomste was geschiet: Doch wat hien van zyn moge, soo vervalt echter altyd het verhaelde van sommige schryfverren, namentlyk, dat Keyser Karel de V. int jaar 1549, de gemelde pantchap vande Stad Grave en den Lande van Cuyk aan Maximiliaan van Egmont, Grave van Bueren wederom afgelost soude hebben; mitsgaders van anderen, seggende, dat het recht der *Prinsen* van Oranien, op de Stad Grave en Landen van Cuyk van gemelde Maximiliaan Graaf van Buren soude heen gekomeit syn. Ik hebbe niet onnodig gegagt, gelyk de auteur, de meermalen vermelde blyde inkomste hier by te infereren, maer in tegendeel geoordeeld, dat het selve zommige Lezers niet onaangenaem soude wesen: Lydende aldus:

KAERLE byder gratien Godts Roomsche Keyser, aldyt vermeerder des Ryckx, Coninck van Germanien, van Castilien, van Leon, van Granade, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Mailliorque, van Sardeyne, van den Eylanden Indien, ende vaster Aerden der Zee Ocean: Eertshertoghe van Oostenryck: Hertoge van Bourgoignien, van Lostryck, van Brabant, van Limbourgh, van Luxembourg, ende van Ghele: Grave van Vlaenderen, van Artoys, van Bourgoignien, Palsgrave, ende van Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Ferrette, van Hagenault, van Namen, ende van Zutphen: Prince van Zuave: Margrave, des heylighs Ryckx: Heere van Vrieslandt, van Zalins, van Mechelen, vander Stadt Steden ende Landen van Utrecht, Overysse, en van Groeninghen. Ende Dominateur in Asien, ende Africken. Ende wy Philippus byder selver Genaden, Prince van Spaengnien, van heyde Sicilien, van Jerusalem, &c. Eertshertoghe van Oostenryck, Hertoghe van Bourgoignien, &c. Grave van Habsburgh, van Vlaenderen, &c. Allen den ghenen die dese, tegenwoordige sullen sien, Saluyt. Alsoo, om so veel te meer Onsen Erfnederlanden van herwaertsover, ende den goeden ende getrouwen Onderfaten van dien te thoonen ende bewysen die goede ende oprechte liefde, gunste ende affectie, die wy Keyser hun altyts gedragen hebben, ende noch dragende zyn: Niet anders begheerende, dan tgeene dat heurlieder ghemeyn welvaren, ruste, vrede, ende verseeckertheyt aengaet ende concerneert. Wy onsen seer lieven ende seer beminden Sone, den Prince van Spaengnien, hebben herwaertsover onthouden ende doen comen, ten eynde dat hy de selve Onse Erfnederlanden sien, besoecken, visiteren, ende kennen mochte, ende den Onderfaten van dien insgelycx bethoonen de goede ende sonderlinge oprechte liefde ende affectie, die hy hun draghende is. Op dat sy lieden dies te meer tot hem, als haren toecomenden Heere ende Prince, ghenghen gheaffectioneert ende verbonden blyven moghen. Ende om de selve ende andere merckelycke redenen, hebben wy geresolveert ende gesloten, hem te doen ontfangen, hulden ende sweren by den Staten ende Leden van allen onser voorschreven Erfnederlanden. Ende onder anderen by den Prelaten, Edelen, ende vier Hoofsteden van desen Onsen Hertochdomme, ende Lande van Brabant, voor haren toecomenden natuerlycken oversten Prince ende Heere. Om by hem ende syn Erven

ende

ende naecomelinghen, nae onse allycheyt, ons voorschreven Hertoochdom ende Landt van Brabant met syne toebehoorten, als oprecht ende warachtich Heere van den selven te gebruycken. Alle d'welck wy den voorgefeyden drie Staten van Brabant hebben doen voorhouden ende proponeren in onse jeghenwoordicheyt, ende inde jegenwoordicheyt van onser seer lieve ende beminde Susters ende Moeye van ons Prince, vrouwe Marie, Coninginne Dovagiere van Hongarien, van Bohemien, &c. in onsen afwesen Regente ende Gouvernante van onsen voorsayden Erfnederlanden. Ende dat onse wille ende meninge is geweest ende noch is, dat onse voorschreven Sone, de Prince, als onse toecomende eenich Erfghenaem, Hun oock gunne, beloove ende sweer de BLYDE INCOMSTE na der ouder maniere ende costuyme. Maer want inde BLYDE INCOMSTE, die wy ende onse Voorvaderen geworden hebben, eenige pannen ende saecken syn alreeden ende geheellycken volbracht; andere die niet onderhoudelyck noch geveuchlyck en zyn, ter welvaert, vrede ende ruste desselfs Landts. Ende aensienste, dat onse voorghe- noemde Sone denckt ende begheert; al tgene dat hy hun gunnen; beloven ende sweeren sal punctelycken t'onderhouden ende te volbrengen. Op dat sy selfs mochten aenmercken tgene dat daer inne soude behooren gemodereert ofte verandert te wordene ende om te reformeren d'Articulen, diemen bevinden soude niet observeerlyck ende onderhoudelyck te zyne. Achtervolghende, d'welck diversche vergaderinghen ende Communicatien metten selven Staten ghehouden zyn gheweest, soo dat eyntlyck, nae veel ende diversche vertrecken, Advysen, Opinien ende Rapporten, respectivelyck deen den anderen gedaen; sy luyden dien aengaende, geconsenteert ende hun gewillicht hebben nae uytwyfen der Aften, by hun hier op gemaect ende geteekendt. Ende nae dien wy Prince alle de voorschreven BLYDE INKOMSTE, van onsen Heere ende Vader, mitsgaders die toebrieven ende verleeninghen vanden voorschreven wylen onsen overouden Vader inden lesten artyckel vander voorsz. BLYDER INCOMSTE geroert in (Spaenscher talen trouwe- lycken getranslateert) hebben hooren lesen, ghesien ende wel verslaen, mitsgaders die veranderinge ende moderatie van dien. ende des toege- voecht is, nae inhouden vanden voorschreven Afte. Willende ende begerende, navolgende de goede gelleste van onsen voorgenoemden Heere Vader der gemeynen Lande van Brabant, ende den goeden Luyden, Inghesetenen ende Onderfaten desselfs, haer Rechten, Privilegien, Vryheden. Costuymen, Gewoonten, ende oock Heercomen, onderhouden ende observeren. Sonderlinge ghemerckt die groote ende meenichuldige dieniten, gunsten ende trouwe, die sy onsen voorvaderen, Hertogen ende Hertoginnen van Brabant (saliger gedachten) ende onder anderen, onsen gedachten Heere, den Keyser, onsen Heere Vadere dickwils ghedaen hebben, ghelyck goede onderfaten haren gherechtighen Heerschap- pen schuldich waren te doene, ende so wy betrouwen, dat sy ons by toecomende tyde oock doen sullen: So hebben wy (by weete ende consente van onsen voorschreven Heere ende Vader in desen onsen te-
Cc 2 gen.

genwoordigen ontfaen ende huldinge binnen der Stadt van Loeven: Ende uyt onser rechter wetentheyte ende wille hun oock verleent, ghegeven ende geconsenteert, verlenen, geven ende consenteren, sulcken Privilegien, Puncten ende vasticheden van rechte, als hier nae volgen. Hun geloovende ende sweerende, voor ons, onse Erfghenamen ende naecomelingen, nae die afhyvicheyt van onsen voorschreven Heere ende Vaders (dien Godt almachtich een goet lanck sallich leven verleene) die te houden ende te doen houden, vaste ende ghestadich sonder breecken tot eeuwighen daghen.

I.

Inden eersten dat wy hun goede gherechte ende ghetrouwe Heeren zyn sullen. Ende geen cracht oft wille aen hun doen baren oft gedoogen te geschieden, in eenigher manieren. Ende dat wy die buyten vonnissen ende rechten niet handelen en sullen, noch laten handelen: Maer alle onse Prelaten, Godtshuysen, Baenroetsen, Edelen en goede luyden ende onderfaten van onsen Steden ende vryheden, ende Lande van Brabant, ende van Overmase, handelen ende doen handelen in alle saken met Vonnisse ende met rechte, na den Rechten van den Steden ende Bankken daer dat behooren ende schuldich zyn sal te geschieden. Ende dat die Rechteren van onsen voorsz. Lande, haer ghenechten sullen moeten houden sonder eenich middel van uytsetten, by haren versuyme, ghebreke oft toedoeene. Behoudelyck dat die voorschreven Rechteren haer ghenechte van heerlyckheydt wel eens sullen moghen uytsetten, ende niet meer.

I I.

Item, dat die Privilegien ende Charteren, desen voorschreven Lande ende goeden Luyden aengaende, die sy nu hebben ende naemaels vercrygen sullen, tot heuren ende voorschreven lants behoef, sullen blijven int Slot van Vilvoorden: Ter bewaringe van eenen eerlycken weerdigen ende gequalificeerden Persoon, gheboren in Brabant, ende in Brabant residierende, hyden Prince daer toe ghecommitteert oft te committeren. Behoudelyck dat die selve gecommiteerde sal den Prince Eedt doen in presentien vanden Staten, oft haren ghedeputeerden: Waer toe die Prelaten ende Edelen gedeputeert hebben, twee Prelaten ende twee Edelen, die welke de Prince oft zynen gecommiteerden, gheveuchlycks sal moghen vinden ten tyde als die voorschreven Ghecommiteerde zynen eedt doen sal. Ende sal den derden Staet te wetene; de vier Hoofsteden (des verfocht zynde) by den Prince deputeren uit elcker Hoofstadt eenen, die welke daer toe gheroepen ende beschreven sullen worden, om oock over den voorschreven Eedt te zyne: Welcken Eedt wesen ende inhouden sal, den selven Prince ende Lande goet ende getrouwe te wesen, ende de selve Charteren ende privilegien niet te alieneeren, te vervreemden noch te verdonckeren, by hem selven, noch by anderen in eenigher manieren: Ende dat die selve Ghecommiteerde sal den Staten geven ende overleveren Inventaris ghenereal van den Privilegien ende Charteren, den voorschreven Lande ende goede Luyden van Brabant

acc.

aengaende, die welcke ghemaect sal worden by den selven Ghecommiteerde ende bewaerdere, ter presentien vanden Cancellier van Brabant: Sulcx geextendeert, dat een yegelyck vanden Staten daer uyt weten ende kennen sal mogen, tghene dat hem concerneert ende aengaet: Om den selven Inventaris byden selven Staten in haerlieden Coffere bewaert te wordene, ende niemant int particulier daer of cotype te leveren. Maer nochtans dat den selven Staten ende elcken van hun, ende vanden vier. Hooftsteden tot heurlieden versoecke, ende ter Ordinantie vanden voorschreven Cancellier, vanden selve Visie ende inspectie gegeven sal worden. Ende daer en boven, dat die voorschreven Verwaerdere vanden Charteren sal gehouden zyn, wanneer hy des sal versocht worden, vanden selven Staten, oft yemanden van hun lieden te ghevene Visie ende Cotype autenticky van alsulcke originale brieven, als den selven Staten, Stadt, oft Steden, ofte yemant van hunlieden souden moghen behoeven, oft hem nootlyck wesen: ende dat ter Ordinantie vanden Prince oft zynen Rade van Brabant.

I I I.

Item, dat wy ons nemmermeer als Hertoge van Brabant, ende Lande van Limborch ende om saken wille der Heerlickheydt den selven Lande aengaende, verbinden en sullen met yemande Oorloge aen te nemen. Noch pandinghe te doene, oft te doen doene op yemande, het en sy by Rade, wille, ende consente onser Steden, ende t'Slants van Brabant. Ende dat wy geen ander saken gelooven noch besegelen en sullen, daer onse Landen, Palen oft Steden, oft eenige van hun, vanden Lande voorschreven oft den Rechten, Vryheden, ende Privilegien, ghecrenckt, vermindert, oft daer onse Landen ende Onderfaten der selver, mede beschadicht souden moghen worden in eenigher manieren.

I V.

Item, dat wy aennemen sullen den Tytel ende Wapenen van Lothryck, van Brabant, van Limborch, ende Marckgrave des heylichs rycx, also dat behoort. Ende dat wy naeden voorseyden Tytel ende Wapenen eenen Seghel sullen doen maecken ende steken met een merckelyck teecken, verscheyden van onsen anderen Segele. Den welcken wy niet en sullen mogen doen veranderen, ofte eenighe andere daer op oft nae laten steken, consent oft willen daer toe geven in eeniger manieren, het en ware om redelyke saken: D'welck wy dan doen souden by consente vanden drie Staten des voorschreven ons Landts van Brabant. Welcken Segel altyt inden selven onsen Lande van Brabant sal moeten blyven, sonder daer uytghevoert te worden. Ende men sal daer mede Seghelen alle saken onsen voorseyden Lande van Brabant, ende van Overmase, ende den Onderfaten der selver aengaende, ende gheen ander besegelen. Dat oock de brieven die daer af sullen zyn, sullen ghemaect worden by eenigen van onsen Secretarisen, die totten Brabantien Saken sullen wesen gheordineert.

V.

Item, dat wy onderhouden sullen seven weerdighe Persoonen, daer
Cc 3 af

af die een Cancellier ende Segheleere wesen sal, gheboren van onsen voorsyde Lande van Brabandt, ende kunnende drie Talen: te weten Latyn, Walch, ende Duytsch. Die welcke onsen voorsyden Segele bewaren sal. Ende die viere gheboren; woonende ende ghegoeyt in onsen voorsyden Lande van Brabandt, of diebaenroetstamme, in onsen voorschreven Lande van Brabandt van haer selfs, oft van houwelycx weghen bestiten, ende die andere twee van onsent weghen van onsen Rade sulcx als ons ghenoeghen sal, kunnende die duytsche tale: Met welcke sevene ende andere nu tegenwoordelycken daer toe ghevoecht zynde, oft die gene die in toecomenden tyde ons gelieven sal, totten selve Radetevoeghen: Wy oft onse Gouverneur oft Gouvernante generael sullen doen handelen ende bedryven alle saken vanden selven Landen ende inghesetene desselfs der Justitien aengaende, ende tghene des daer af dependerende is. Het ware van Provisien, ordinaris van Justicien oft van Statuyen, Placcaten, Edicten, Ordonnancien, Bevelen, oft andersints by rade ende Advyse vanden selven, ende den voorschreven Brabantschen Rade: Sonder hen by yemande daerinne eenich belet oft swaernisse ghedaen te mogen worden, noch dat sy daer af tot yemands ordinance staen sullen, dan van ons oft onsen Gouverneur, oft Gouvernante generael. Ende sullen alle de gene die onse oft onser nacomelingen Raden oft Secretarissen zyn sullen, eer sy hen van heuren Raetschappe oft officien onderwinden sullen moghen, by sulcken hulde, trouwe ende Eedt, als sy ons oft onsen Nacomelinghen gedaen sullen hebben: Onsen drie Staten, tot ons gemeyns Lands behoef, gheloven ende toeseggen, dat sy nimmermeer daer by oft daer over comen en sullen, brieven schryven, teekenen, noch besegelen, daer eenige van onsen Landen, Steden, Sloten, Liedren, Renten, oft Heerlycheden, te water oft te Lande in ders zyde oft in geen zyde der Mase liggende, versedt, beleent, vercocht, vervreemt, vercoert, beswaert, noch eenichsins becommert, wechgegeven, oft quytgeschouden sullen worden in eenigher manieren, het en sy by consente der drie Staten voorschreven, ende bevintmen, dat hier tegen eenige onse Raedtslyuden, Segeleren oft Secretarissen, in haren Rade, Officien, oft dienste, hem misdroeghe oft misgrepe, die sullen wy daer af corrigeren, by Rade der Edelen ende goeden Steden onsvorschreven Lands van Brabandt, oft van den meestendeel van hen.

V I.

Item, dat wy voortane niemanden tot onsen ghesworen Rade van Brabandt nemen en sullen, noch onthouden, het en zyn goede lyuden binnen onsen Lande van Brabandt, geboren van wettighen bedde. Ende in onsen voorsyden Lande woonende. Ende gegoeyt oft baenroetstammen: In den selven onsen Lande bestittende van heurs selfs; oft van houwelycks weghen uytghenomen de twee van onsen Rade, die de voorsyde duytsche tale kunnen.

V I I.

Item, dat wy goede Mannen van onsen Brabantschen Rade setten sullen, om een Raedtcamer van onsen weghen te houdene, ter plaetsen, daer

daer wy binnen onsen Lande residentie doen sullen. Ende oft ons ghebeurde daer buyten te wesen, so sullen wy die ordineren, te houdere binnen den selven onsen Lande tot eender geriefelycker plaetsen: die welcke volcomen macht hebben sullen, eenen yeghelycken te ontcomeren van onsen wegghen. Ende dat desgelycks onse Reeckenamer ghehouden sal worden, soo die tot noch toe gheweest heeft.

V I I I.

Item, dat alle brieven, opene ende beslotene, diemen voortaeue in onsen Rade van Brabandt van onsen wegen verleenen ende uytseynden sal, het sy voor ons, oft ten verfoecke van partyen: maken, expedieren ende uytseynden sal, in sulcker Talen, als men spreeckt ter plaetsen, daer die ghesonden sullen worden.

I X.

Item, dat wy gheen Cancellier oft Segheler in onsen Lande van Brabandt setten en sullen, by en sy van wettighen bedde binnen onsen Lande van Brabandt gheboren. Ende aldaer woonende ende ghegoeyt: Oft baenroetklammen inden selven onsen Lande besittende van syns selfs, oft van houwelycks wegen, kunnende drie Talen als vore: Ende andersints totter ter selver officien nut ende bequaem zynde, ende den Lande oorboorlyck. Welcke Cancellier den Eedt totter selver officien staende doen sal, in presentien van ons, ende van de drie Staten, tot ons ende ons ghemeyns Landts behoef: inder maten als dat voor in een punt begrepen is, roerende vander gelosten ende toefsegghen, die onse Raden, Segelere, ende Secretarissen, den voorseyden drie Staten doen sullen: Ende dat onse Brabantsche Secretaris ende Clerck van onsen Leenboek, geboren Brabanders zyn sullen. Behoudelyck dat wy twee Secretarissen sullen moghen setten, al en waren die in Brabandt niet gheboren.

X.

Item, dat onse Cancellier ende Luyden vanden Rade, Secretarissen, die Luyden vander Rekenamer in Brabandt, ende Clercken, Drossaten, Warantmeestere, Woutmeestere, ende alle andere die eenighe groote Ambachten oft officien hebben: Ende desghelycx mede alle officieren, op't plat Landt gheseten: Ende oock die Burgemeesteren ende Schepenen van onsen Steden, ende alle andere die Justicie ende recht doen oft voeren, van ons oft van onsen Vassalen wegghen, Sweeren sullen ten heylighen, dat sy dese onse BLYDE INCOMSTE sullen onderhouden in allen haren Punten, so verre alst elcken van hen aengact: sonder daer teghen te doene, met Rade oft met dade, in eeniger manieren.

X I.

Item, dat die van onsen Rade ende alle andere onse Dienaren, Rechteren, Borghemeesteren, Schepenen, Raetsluyden, Mannen van Leene, laten, ende alle andere die macht hebben te manen oft te wyzen, ende desgelycx die diensten oft officien houden in onsen Lande van Brabandt, van wat officie dat sy, niemant daerinne uytgescheyden, beyde inde Steden, Vryheden, ende Dorpen, sullen Sweeren, doende heuren Eedt, dat sy gelt, goet, ghifte, myde noch eenigherhande goet doen nemen

nemen en sullen, hen doen noch laten geloven oft nemen, by hen selven oft by yemanden anders, om yemanden inden Rechte te vorderen oft te verachten: Maer dat sy eenen yegelycken, Arme ende Rycke, recht en vonnisse, even gelyc doen sullen, sonder anders inne te trekenen oft eenigherhande werve daer tegen te soeckene, oft voorts te keeren. Ende voorts dat sy om Borghemeesterschap, Schependomme, ende Raedtschap, goet gelt, giste, myde noch eenigherhande diensten, noch goet doen, ghegeven, gelooft, noch geboden en hebben, noch doen geloven, geven, noch bieden yemanden van heuren wegen, noch daeromne gebeden, noch doen bidden, in eeniger manieren. Ende so wie hier tegen dede, dat hy nemmermeer in onsen Rade, dienste, noch in eenighen Rechte oft Regimente van onsen Steden, Vryheden, oft Dorpen wesen en sal moghen in gheenre wys.

X I I.

Item, dat onse Landen van Limborch, ende van Overmase, tot eeuwigen daghen blyven sullen aen onsen voorseyden Lande van Brabant: ende dat die daer af nemmermeer en sullen gescheyden worden. Dat oock wy onse andere Landen van Overmase lossen sullen, soo wy ghevoeghelixt sullen mogen, ende die aen ons voorschreven Landt van Brabant brengen, om daer aen te blyven sonder scheyden. Dat voorts totten selven onsen Lande van Brabant, sullen versaeamt blyven, den Grave, ende dien met heuren toebehoorten, ende anderen die daer af vervreemt zyn. Ende besondere soo veel doen, dat, hoe wel de voorschreven plaetse van dien nu uyt onsen handen sy, dat nochtans de selve plaetse sal wederomme inden selven onsen handen ghebracht ende geseit worden ende blyven versaeamt, soo die te vooren gheweest heeft: so verre alst nae Recht ghebeuren mach. Ende dat wy onsen Landen ende Sloten van Overmase ghemeynichlyck met allen heuren, toebehoorten, niet meer oft voordere belasten, becommenen, noch beswaren en sullen dan die op ten tydt van nu becommert oft beswaart zyn. Ende soo wanneer die in onsen handen ende machte comen sullen zyn, dat wy dan die onse voorschreven Lande van Brabant, sonder vertreck sullen doen verskeren, met goeden borgen op dees zyde der Mafen, die huysen daar af te leveren onse Landen, als te doen zyn sal, ende die voorschreven Huysen ende Steden te besettene met Brabanderen, oft met den genen die daer inden Lande geseten zyn: Ende die ons ende onse Landen also verskeren sullen, met goeden Borgen op dees zyde der Mafen gheseten. So dat wy ende onse Landt des wel verskert sullen zyn, dat sy van onsen Lande van Brabant niet gescheyden en sullen worden in eeniger manieren. Ende dat wy dan de voorseyde Landen, Sloten, ende Steden van Overmase, voortaan niet meer verpanden noch versetten en sullen in eeniger manieren. Dat voorts wy de onderfaten ons voorseyden Landen van Overmase, die Wetten ende Vonnissen houden sullen, nader Bancken Recht daer sy behooren.

X I I I.

Item, dat wy alle onse onderfaten ende goede luyden, onsen Lande
ende

ende Steden van Brabandt, ende van Overmase peysfelyck ende vredelyc inden Lande van Hollandt, Zeelandt, ende alle andere Landen, sullen houden, varende ende vlietende, los ende vry op heuren gerechten Tol, so sy van oudts gheplogen hebben. Dat voorts wy alle onse onderfaten ende goede luyden onser Steden ende Landen voorschreven sullen houden in allen Landen, Varende ende vlietende, ende wederom keerende, los ende vry van alle schulden ende geloofsten, die wy oft onse voorsaten schuldich mogen zyn oft geloofd hebben, oft die wy namaels schuldich sullen zyn ende gelooven. Voorts meer hebben wy den Poorteren onser Stadt vanden Bossche geconfermeert ende ghevesticht, confirmeren ende vestigen, sulcke Brieven als sy hebben van wylen Hertoge Jan van Brabant, ende van vrouwe Jacoben, Hertoghiene in Beyeren, saligher ghedachten, roerende van heuren Coopmanschappen ende goeden, Tol vry te wesen, Varende ende Vlietende inden Lande van Hollandt ende Zeelandt: Ende zullen onsen Brieve daer af bevelen volcomen te wesen, na inhoudt heurer Brieven. Ende als vanden Lande van Ghelre, dat sy met heuren Coopmanschappen oock Tol vry sullen wesen, Varende ende Vlietende inden voorschreven Lande van Ghelre, nae inhoudt der Brieven die sy insgelycx daer af hebben. Ende al waert soo dat yemant van onsen onderfaten ende goede luyden voorschreven ten ocsuyn van Schulde oft gheloofte van onsen voorschreven voorsaten oft van ons, ghevangen oft beschadicht worde, dat wy die daer af ontheffen ende schadeloos houden sullen, ghelyck den walschen Brief oft Chartere, daer af ghemaectt, inhoudt ende begrypt.

X I V.

Item dat wy alle onse vrye straten open ende vry houden sullen, alsoo wy die schuldich zyn te houdene sonder argelist: om elckermalcken daer over ende deur te mogen Varen ende keeren, op zynen gerechten Thol. Utghenomen van Schulden oft Gheloofsten die hy schuldich ware, oft soude moghen geloofd hebben, oft breucken oft Mesdaden, die hy mocht misdaen hebben.

X V.

Item, dat wy de ghenen, die uyt saecken van heuren erven oft goeden, eenighe wegen, Bruggen oft passagien in onsen voorschreven Lande schuldich zyn te houdene, bedwinghen sullen oft doen bedwinghen, ende die indien hebben dat sy de voorschreven wegghen, Bruggghen ende passagien wel ende kuysbaer van tyde te tyde sullen houden, repareren ende verwaren. Ende oft daer inne gebreck viele, dat die Hooftstadt daer onder dat sulcke wegen, Bruggen, oft passagien gelegen zyn, dat sal mogen doen doene, op des gheens cost ende last, die daer inne gehouden sal wesen. Ende daer tegen, ende om alle ghebeurlyck Recht te pleghen, en sal niemant verantwoordt werden.

X V I.

Item, dat van nu voortane de ghene die onse tollen, so waer die in onse Landen gelegen zyn, verpachten sullen oft daer aene deylen, den tyt van huere pachtinghe oft deylinge deurende: desgelycx de ghene die

Dd

méde

mede aende Munte deelen, onse Steden Rechte, niet en sullen moghen ghestelt, ghecoren, noch ontfanghen worden.

X V I I.

Item, dat so wat persoon binnen onsen Lande van Brabandt, ende van Overmase ghevanghen wort, dat wy dien niet en sullen doen voeren, noch laten voeren ghevanghen buyten onsen voorschreven Lande.

X V I I I.

Item, dat wy gheen Penninck en sullen doen slaen binnen onsen Lande van Brabandt, het en sy by Rade, wille, ende consente van onsen ghemeynen Lande voorschreven. Ende datmen dien Penninck nimmermeer lichten en sal moghen: Ende worde hy gelicht, dat wy dat sullen moghen nemen aen des Muntmeesters lyf ende goet, sonder verdrach, ende sonder verletten: Ende datmen dien Penninck slaen sal in eeniger van onsen vryen Steden. Ende den selven waranderen, gelyck die walsche Charte oft Brief, voortyden gemaect, inhoudt ende begrypt.

X I X.

Item, dat gheen man, die van geenen getrouden bedde en is, Raet, Drossaert, noch Richtere in Brabandt wesen en sal: noch Ambacht, hebben van onsen wegen.

X X.

Item, waert dat sake, dat eenige twisten of ghevecht vele binnen onsen voorseyden Lande, dat dan alle die ontschuldighe vanden voorseyden twist oft ghevechte, vaste ende sekere vrede hebben sullen, vander uren dat dien twist oft gevecht voorschreven soude geschiet zyn, vierentwintich uren lanck: Ende wie daer en binnen yet dede, dat hy Vredebreeker zyn sal.

X X I.

Item, dat wy van dootslaghe niemanden d'Landt gheven en sullen, hy en hebbe eerst ghefoent teghen die Maeghen.

X X I I.

Item, dat alle die gene die wy van nu voortaeue geven sullen, Meyerien, Vorsterien, oft die wy Meyeren oft Vorsterien maken sullen: Ende oock, de ghene die Meyerien oft Vorsterien ten tyde van nu voortaeue in Irabandt hebben ende houdende zijn, alsulc ende indien hebben sullen, dat sy die Meyerien oft Vorsterien voorz. selve sullen houden ende bedienen: Ende dat sy die niemanden voorts en sullen moghen overgheven, vercoopen, noch verhueren. Dat oock die Meyers oft Vorsters die Vrunten houden, ende oock andere Ambachteren opten platten Lande, die macht hebben den Luyden Recht te doen geschieden, goede sekere borghe sullen moeten setten, sonder vertreck, eer sy haer Ambachteren sullen moghen aenveerden: Ende dat in handen vander Weh daer sy dienen: Ende tot behoef van eenen yeghelycken, die daer inne eenich ghebreck soude moghen hebben.

X X I I I.

Item, dat die Ambachten ende Officien van onsen Lande van Brabandt, der Justicien aengaende, niet verpacht en sullen worden noch beleent: Maer

Maer sullen die voorschreven Ambachten ende Officien, bedient worden, ghelyckmen van ouden tijden in onsen voorschreven Lande die ghewoonlyck is te houden gheweest, ende te bedienen: Ende oft eenige daer af verpacht worden, dat alsucke pachtinge van geender weerden zyn noch blyven en sal.

X X I V.

Item, dat wy niet en sullen ghedooghen, dat yemant van onsen voorschreven Landen, den anderen buyten s'Landts sal moghen Arresteren, Commeren, noch dagen, hy en ware voore vluchtich, sonder argelyst, van eenighen saken, hoedanich die oock waren: Desghelycx oock soo wie van onsen onderlaten, den anderen buytens Landts te Campe heyschte, te Campe heyschen oft roepen dede, die sullen verbeuren tweehondert Marcken luyter Goudts: Oft andersints ghecorrigeert worden ter moderatie ende arbitragie van die vanden Rade van Brabandt.

X X V.

Item, oft yemandt van onsen onderlaten ons, onsen Lande van Brabandt, oft van Overmase, oft d'Ingesetene der selver, ontfeyde, Roofde Pande: oft voortane ons als Hertoghe van Brabandt, Limbourgh, ende Heer onser Landen van Overmase, ende der selver onser Landen van Brabandt, van Limbourgh, ende van Overmase vyanden, wetens secours dede, huysde, oft hoofde, dat die sal verbeuren lyf ende goet: Ende wy en sullen hem ooc nemmermeer ons voorschreven Landt van Brabandt mogen wedergeven, sonder consent vanden drie Staten desselfs ons Landts: Ende oft wy dien gracie deden, dat sulcke gracie van geender weerden zyn en sal.

X X V I.

Item, waert dat eenighe Vrouwe oft Jonffrouwe ontschaecht worde, die crete: oft datmen metter waarheyt bevonde dat tegen haren danck ware, ende dat sy by den Man sittende bleef, so sullen wy heur Haven int geheel hebben, ende heure erve also lange als sy leeft: Ende nae heur doot, so sal heur erve weder gaen daer sy schuldich is te gane: Ende so verre sy by den Man niet sittende en bleve, soo en sullen wy heur have, noch heur erve, niet hebben: Ende sal dien Man die sulcken Schaeck dede, ende alle zyn hulperen, ende desgelycx de gene die hem wetens binnen onsen voorschreven Landen secours dede, huysde hoofde, verbeuren heur lyf ende goet tot ewigen daghen, so verre als sy dat verbeuren moghen. Ende waert dat yemant eenich ombejaert kindt, het ware knechtken oft meysken, ontschaecte oft ontfeyde, soo sullen die ende heur helperen verbeurt hebben haer lyf ende goet, sonder verdrach: ende daer tegen en sal niemant verantwoorden hebben met sinte Petermanschappe, portieren, Schepenen, brieven, oft anders, maer die salmen handelen nae den rechten vanden Lande.

X X V I I.

Item, datmen niemant bedragen en sal, noch bedragen mogen dat hem onstade doen soude moghen van quetsure noch van dootslage, indien hy hem der waarheyt ghetrooten derre; ende tot zynder onschult

comen wille, totter tyt toe, dat hy verwonnen sy: behoudelyc dat d'Officier vander plaetsen, den selven sal mogen Apprehenderen, ende houden inder gevanckenisse, ende die goeden vanden selven houden in bewaerder hant, ende tegen den selven Procederen tot Diffinitiven, het ware van Condemnatie oft Absolutien.

X X V I I I.

Item, dat alle onse goede luyden ende onderfaten van onsen Steden ende Landen van Brabandt ende van Overmase, van allen kennelycken ongevallen, die hen aen heuren persoon, oft van heuren kinderen, di-naren, Boden, oft huysgefin, soude mogen gebeuren, hoe ende in wat manieren dat ware, daer af sy oft eenighe van hen, van lijve ter doot quamen, sonder eenighe voorgaende schult, sullen staen ende blijven vrij ende onbelaft van eenigen verheurtten oft confiscatien van heuren goeden: Van welcken ongevalle, die Wethouderen vander plaetsen, ten verfoecken van den Officier aldaer, die saken sullen aensien ende Visiteren: Ende dat gedaen vercleeren oft dat voor ongeval sal behooren ghehouden te worden oft niet: Ende tgene dat sy dien aengaende vercleeren sullen, salmen schuldich zyn tachtervolghene: Ende so verre daer eenige voorgaende schult bevonden worde, sullen die Wethouderen vander plaetsen den schultbarighen mogen punieren extraordinaerelyc, naer ghelegentheydt vander saecken.

X X I X.

Item, soo wat Steden, Vryheden, heerschappyn oft Fortressen, die wy winnen sullen met gemeynen oorloge oft met gemeynen Heere uyt onsen voorschreven Lande van Brabandt, op wat Heeren dat sy, dat die blyven sullen ende toebehooren onsen gemeynen Lande van Brabandt voorschreven: sonder wederkeeren. Ende dat die plegen sullen desgeens dat onsen gemeynen Lande schuldich iste plegen, sonder scheyden: ghelyck den voorschreven onsen Lande van Brabandt.

X X X.

Item, soo wie Meeringhe oft palinghe begeert binnen onsen voorschreven Lande van Brabandt oft Overmase, dat wy die hem sullen doen geschieden teghen ons, ende eenen yghelycken.

X X X I.

Item, datmen sinte Petersmannen, ende die gene die van sinte Petermanschappe zyn, handelen ende houden sal, ghelyckmen die van rechte weghen schuldich is te handelen ende te houdene.

X X X I I.

Item, waert so dat eenige twee partyen, Leeckeluyden zynde, dinghende worden van eenige goeden binnen onsen voorschreven Lande gelegen: Ende die voorschreven partyen daer af in vonnisse comen waren: Soo dat die eene metten vonnisse verlore, oft tghene daer questie om waer, hem ontwyft worde: Ende hy dan voorts overgave eenighen Priester, Clerck oft anderen Geestelycken personen, oft oock yemanden anders, om den genen buyten s'Lants te creyten oft te Moeyen, die voorschreven vonnisse voor hem hebben soude: Oft oock yemandt bin-

nen

nen onsen voorschreven Lande gheseten, die saecken te vorderen hadde oft yemant ooc binnen onsen voorsz. Lande geseten die saken overgave aen yemanden anders, om zynen wederman buyten s'Landts te creytene, oft te moeyene: dat de gene des eenich deden, sullen verbeuren twee hondert Marcken goudts: oft andersins ghecorrigeert worden ter arbitragien ende moderatien van die van onsen voorschreven Rade van Brabandt.

X X X I I I.

Item, dat elckermale zyn selfs goet sal mogen hoeden ende doen hoeden, ende daer toe honden houden, die voeten ongecort, sonder Calengieren: Ende waert so dat eenich wilt den hals brake, oft gequetst ware van den honden, datmen also sal laten ligghen: Ende eten dat der luyden honden, dat sy daer af onbeschadicht zyn sullen. Ende dat voorts elck man sal moghen jagen Hasen ende Vossen, alle Brabandt deure, sonder Calengieren: Ende desghelycx Conynen buyten vrye waranden: Ende oock met voghelen over al vliegghen, sonder Calengieren.

X X X I V.

Item, dat voortaeue, alle Ridderen, Knapen, ende goede Luyden binnen onsen Steden ende Landen van Brabandt gheseten, sullen mogen jagen alle Brabandt deure in zynen saeysoene allerhande groot wildt sonder Calengieren: uytghescheyden inden waranden, wouden ende bosschen, van Zonien van Zaventherloo, van Grootheyst, van Meerdale ende van Grooten Houte. Ende om dit punct vast ende wel ghehouden te worden, so hebben wy geloofst ende gesworen, gelooven ende sweeren als voore, dat wy daer tegen nemmermeer gebodt, verbodt, noch bede doen noch stichten en sullen, noch laten geschieden in eeniger voegen oft manieren: Daer mede desen selven punten, eenigherhande stoot oft letsel gheschieden soude moghen, oft ghedaen worden.

X X X V.

Item, dat voortaeue binnen onsen voorschreven Lande van Brabandt gheen waranden zyn en sullen, noch gehouden worden, dan die vrye waranden gheweest hebben, van datmen schreef M. Driehondert ende sevenentseftich, ende diemen te leene so lange ontfanghen heeft vanden gheenen daer dat behoort: behoudelyck dat den goeden Luyden daer af geen onredelycke schade gedaen en worde.

X X X V I.

Item, datmen gheen schuldt te woudrecht oft bosch rechte trecken en sal. Dan schuldt comende van Coopmanschappen van Houte, ende van Bossche, van Ouden Bosschen ende Wouden des Princen vanden Lande, oft van anderen Bosschen ende Wouden, die van ouden tyde te Woudrechte ghestaen hebben.

X X X V I I.

Item, datmen in onsen Walschen Lande van Brabandt hebben sal eenen goede eeramen Bailliu, gheboren in onsen Lande van Brabandt: Ende dat zyne Clerck ende ouder Ambachten, ende desgelycx onse Ambachten ende Rechteren van onsen anderen sesse groote Ambachten, sullen

zyn van onsen Lande van Brabandt geboren. Ende dat het Hof van Genepien sal gehouden zyn gelyck dat plach hier voortyds te wesen: Soo dat niemant die daer te doene heeft, en worde gehandelt buyten weghen van Rechte.

X X X V I I I.

Item, dat oock mede voortane, onse Smaelreheeren, Ambachteren, Rechteren ende Rentmeesteren, particulieren van binnen onsen Lande van Brabandt voorschreven geboren sullen moeten zyn, sonder dat sy sullen moghen doen, oft laten bedienen, die voorschreven heurlieder officien, met oft by eenige uytländers, van wat qualiteyt dat sy souden moghen zyn. Ende desghelycx sullen oock die Castelleynen van onsen Sloten des voorschreven ons Landts van Brabandt, zyn gheborn Brabanders: Het en ware, dat sy statmen inden selven onsen Lande besaten van heurs selfs oft van houwelycx weghen.

X X X I X.

Item, dat wy onse gereformeerde bancken van Sandthoven ende van Vecle, in state sullen houden, so als die nu zyn, ende het behoort: Ende dat onse Schepenen van Vecle heur Residentie houden sullen binnen onser Stadt van Brussle.

X L.

Item, dat onse Stadt van Antwerpen, metten bewysenisse daer toebehoorende, tot ewigen dagen vergadert sal blyven tot onsen goeden Steden ende Lande van Brabandt, in alder voegen ende manieren, die was ten tyde, doen sy van Brabandt gescheyden worde: Ende desgelycx onse Stadt van Nivelles: ghelyck die tot hier toe gheweest heeft.

X L I.

Item, dat wy onse dachvaerden, die wy voortane onse Staten ende Lande van Brabandt ende van Overmase beschryven sullen altydt verthien dagen voor den dach dat die dachvaert gehouden sal worden, onse voorz. Staten ende Landen sullen doen beschrijven. Het en sy dat die faken (daeromme wy die dachvaerden houden wouden) groote haeste heyschten om ontcommert te wordene: Ende dat wy die dachvaerden sullen doen legghen tot sulcker ghelegender plaetsen binnen onsen Lande van Brabandt; daer onse voorschreven Staten vryelyck ende onbesocht comende zyn ende keeren moghen. Ende dat eenen yegelycken vanden Prelaten, Baenroetsen, Edele, Steden, ende vryheden, onse voorz. Landen van Brabandt ende van Overmase, voor ons oft elswaert, daer dat behoort, te samen oft besonder, heuren last sullen mogen segghen oft opdoen, ende daer mede ghetaelen, sonder eenige indignatie oft vervolch van ons oft van yemanden anders daer af te gecrygene: Ende sonder daeromme van ons wederlien te wordene in eeniger wys. Ende oft hen, oft eenige van hen daeromme van yemanden yet wedervoere, dat gheloven wy te neemen aen des geens, oft der geenre, die dat doen sullen, lyf ende goet sonder verdrach.

X L I I.

Item, dat wy altyt die ghedingen van onsen leenen ende die genechten

ten daer toe dienende, ordineren ende setten sullen, ter plaetsen, daer wy binnen onsen Lande onse residencie doen sullen: Also dat partyen van den selven ghedinghe, met heuren getuygen ende andere gereetschap hen dienende, aldaer gheuegelyck comen moghen: Ende so wanneer ons ghebeuren sal, buyten onsen Lande van Brabant te wese so sullen wy Mechtighen eenen eerbaren man, het sy onsen Droessaert van Brabant, oft eenen anderen die Raedt in Brabant zyn mach, die welcke in onser absentie, ende also lange ons gelieven sal, ontfangen sal die leenen van ons roerende: Ende in absentien van ons, die genechte van onsen leenrechten houden, ter plaetsen daermen die residentie houden sal van onsen raetcameren: Ende sal alle tghene dat aen die leenen cleven mach, mogen doen, ghelyck dat wy selve souden mogen doen, oft wy teghenwoordich waren sonder emmer yet te geven, oft quyt te schelden.

X L I I I.

Item, dat wy onse vrye Jaermarckten, binnen onser Stadt van Antwerpen, sullen vryen ende doen vryen te water ende te Lande van personen ende goeden, binnen allen onsen Landen, Heerlycheden, machten ende gebieden: Ende oft by onsen Schouteren ende Wethouderen onser Stadt van Antwerpen ten tyde zynde de voorschreven Marckten om eenighe saken, eenen redelycken tyt verlingt worden, van xiiii. nachten oft daer onder: So gelooven wy die selve Marckten, inden voorschreven verlinghe, alsoo vry te houdene ende te doen houdene, ghelyck wy binnen den tyde vander principaelder Marckt schuldich zyn te doene.

X L I V.

Item, dat wy onse vrye Jaermerckten van onsen Steden van Breusselle ende Antwerpen, ende desgelycx de vrye Jaermarckt vander Stadt van Bergen opten Zoom niet en sullen doen noch laten turberen oft quetsen, by eenige executie, bevelen oft verboden: Het sy met brieven van mercken, Contremercken, Arresten oft diergelycke, die wy ter contrarien souden moghen verleenen: In desen uytghescheyden onse propre schulden: Ende ook mede die ordinantie by ons ghemaect oft te makene opt stuck vander Munten, welcke ordinantie wy willen onderhouden hebben, soo wel inde voorschreven Jaermarckten, als daer buyten, om die overtreders van dien gestraft ende gepuniceert te zyne.

X L V.

Item, dat wy die natien in onsen Lande van Vlaenderen heur statie houdende van nu voortane geen privilegien oft vryheden geven noch verleenen en sullen, die eenichsins ten achterdeele oft prejudicie comen mochte, onsen Lande oft ingesetenen van Brabant.

X L V I.

Item, dat wy den ingesetenen ons voorfz. Lands van Brabant, heure goeden die sy in eenige van onsen anderen Landen oft ghebieden hebben oft namaels vercrygen sullen ende daer vruchten daer af sullen doen, en laten gebruycken, peyselyc ende vredelyc: niet tegenstaende eenige geboden oft verboden die daer op ter contrarien gedaen mochten worden:

den: Ende desgelycx dat die Cooplyuden ende ingesetene van allen onsen Landen ende heerlichheden, machten ende ghebieden met heuren goeden ende commenscappen onder malcanderen sullen moghen wandelen, verkeerren, coopslagen: Ende heure goeden brenghen ter marckten ende venten, daer hun dat best sal ghelieven, op heuren gherechten Tol ende onghelt.

X L V I I.

Item, dat wy sullen doen houden ende blyven aen onsen Lande van Brabant, ende in handen desselfs ons Landts onverscheyden, die Landen, Sloten ende Steden van Heusden ende S. Geertruyden Berge, met allen heuren Toebehooren: In dien wy dat met rechte ende beschede doen moghen. Oft ten minsten sullen die houden oft doen houden aen onse voorsz. Landt van Brabant, so lange dat het gelt datmen redelyck daer af schuldich is, beyde om die costen ende schaden wille gedaende geleden, om Sinte Geertruyt Berge te beleggene, ende Heusden inne te nemene ende te besettene als anders, deuchdelyck gheheelyck betack ende wedergegeven sal worden.

X L V I I I.

Item, oft ghevieler dat die Steden van Hollandt ende van Zeelandt, sulcken tractaet als tusschen hen ende den pensionarissen van Brabant gemaect en overdragen is niet en onderhielden oft navolghich en waren: Dat wy dan den Pensionarissen inghesetenen ons Landts van Brabant, lypensien, opte voorschreven Steden van Hollandt ende Zeelandt hebbende, in allen onsen Landen, Heerlichheden ende gebieden, over die inghesetenen vanden voorschreven Steden van Hollandt ende Zeelandt volcomen Recht sullen doen ende laten gheschieden ghelyck oft van eenighe andere schult ware.

X L I X.

Item, voorts hebben wy desen voorschreven vanden Staten ons Landts van Brabant ende van Overmase voorschreven geloofd ende gelooven met desen dat onse Landt ende Stadt vanden Grave, metten Lande van Cuyck, Kessel ende Oyen (so verre alst nae recht gebeuren mach) altyt blyven gheannexeert ende geincorporeert sullen zyn, aen ende tot onsen voorschreven Lande van Brabant: Ende dat die inghesetene vanden voorschreven Lande ende Stadt vanden Grave metten voorschreven Lande van Cuyck, Kessel ende Oyen, heur Refort hebben sullen aen onsen Rade van Brabant; sonder daer af eenichsins gescheyden te wordene.

L

Item, dat alle Cooplyuden van wat Lande oft natien die zyn, alsoo wel van buyten S'landts als van binnen, met heuren goeden ende commenscappen sullen moghen varen, vlieten, Gaen converferen, verkeerren, coopen, vercoopen, peyselyck ende vredelyck in onsen voorschreven Lande van Brabant ende van Overmase, beyde onder ons ende die smale Heeren vanden selven onsen Lande in wat Steden oft plaetsen hen dat binnen onsen voorschreven Lande best ghelieven ende gelegen sal zyn, op heuren Thol ende ongelt: Sonder dat die voorschreven Coop-

ly-

lyuden fullen mogen bedwongen worden met eenige Restrictien, geboden, oft verboden, oft andersints heur commanſchappen oft negotiatien te mogen doene, meer in een particulier plaetſe dan in dandere. Ende dat die voorchreven Cooplyuden heur woonſtadt ende Residentie fullen moghen kieſen, nemen ende houden, binnen onſen voorchreven Lande, tot alſulcken plaetſen, als hen ghelieven ſal, ſonder ter cauſen van eenighen ſtapele oft andersints, in heuren vryen wille, in eeniger manieren belet te mogen worden. Behoudelyck dat tgene des voorchreven is, niet voordere en ſal mogen gheextendeert worden, dan totten ſtapelen, die nu binnen deſen onſen Landen van Brabant zyn.

L I.

Item, dat wy niet en fullen gedogen noch laten geſchieden, dat eenige van onſen onderſaten van onſen Landen van Brabant ende van Overmaſſe, om Civile ſaken in eenige Sloten, binnen den ſelven onſen Lande gevangen oft gehouden fullen worden: Maer dat die heur ghevanckeniffen fullen houden inder vroenten van der plaetſen daer die aengetaſt fullen zyn: behalven in plaetſen daer geen vroenten en zyn. Ende dat niettemin ſtellende byde voorchreven ghevanghene van Civile ſaecten to cautie, van te rechte te ſtane ende ghewysde te veldoene, ter plaetſen daer ende alſo dat behooren ſal, men die ſaken ſal. Het en ware dat ſy ghevangen waren, voor gewysde dingen oft voor onſe propre penningen ende ſchulden.

L I I.

Item, dat een yegelyc van wat ſtate oft conditie hy zyn ſal, mogen viſſchen opter Riviere vander Zennen, ſoomen plach oft mochte doen, ten tyde van onſen verouder Vader, wylen Hertoghen Philips die Godt ghenade.

L I I I.

Item, ſo wanneer onſe ende onſer vaſſalen Officieren ghevangen fullen hebben yemandt te water oft te Lande, die eenen anderen zyn goet, gelt, oft have geſtolen, gerooft, ghenomen, oft ontvreemt hadde, ende ſelve goet noch hadde, oft in zynen name wiſte onvertiert: So en ſal dat goet niet verbeurt zyn, maer die gene vanden voorchreven Officieren, daer onder dat ſal ghebeuren, ſal ghehouden worden dat der partyen, dien dat geſtolen, gerooft, genomen oft ontvreemt ſal weſen, te Reſtitueren oft doen Reſtitueren. So verre als die Partye dat goet wettelyc zyn maecte, ende dat wettelyck bleeck zyn te zyne: Behoudelyck damen den Officier, die den aenſtaf van ſulcken perſoon ſal gedaen hebben, ſal ghehouden zyn daer af zynen redelycken ſalaris te ghevene, ter diſcretien vanden Wethouderen vander plaetſen daer dat ghebeuren ſal.

L I I I I.

Item, datmen voortane, niemanden gheene vryheden van Steden oft andersints hebbende onder ons, noch vaſſalen, en ſal mogen aenſtafen, noch vangen, die ter goeder name ende ſame ſtaet: D'officier vander

E c

plaetſ.

plaetsen en sal eerst volcomen informatie ghenomen hebben vander suspitien, daeromme hy dien aentaften ende vangen soude willen. Ende datmen niemant ter scherper examination en sal moghen stellen oft pynen. D'officier en sal zyn informatie den Wethouderen vander plaetsen ghetoont hebben, ende hy en sy met vonnisse vander Wethouderen daer toe gewesen het en ware van crime: Gheprivilegeert, ende daer af die Wethouderen vanden Steden oft van den platten Lande, geen kennisse, en souden behooren te hebben: Maer daer af die kennisse ons oft onsen voorschreven Rade soude toebehooren.

L V.

Item, dat wy van nu voortae tot eeuwige daghen gheen Drossaert, Amptman, Schouter, Meyere oft andere Officiieren ons Landts van Brabant uyt crachte van transpoorte oft procuratie, die sy van yemanden soude mogen hebben oft aennemen, arresteren, commeren oft belasten en sullen moghen binnen heuren bedryve, by hen oft by eenige andere, eenige inghesetene vanden selven onsen Lande, oft heuren goeden: Wt saken van eenige schulden die de Steden vryheden oft Dorpen schuldich zyn van lypensien, renten oft andere schulden: Ende oft sy die contrarie deden, dat tselve van onweerden zyn ende wesen sal: Ende daer toe aen den Heere daer onder dat datte ghebeuren sal, verbeuren thiens Andries guldens.

L V I.

Item, datmen geen Abdyen, Prelaturen oft digniteyten van onsen Lande van Brabant, van nu voortae incommenden en sal geven, doen oft laten gheven in geender manieren. Ende dat wy alle neersticheyt sullen doen om reductie te ghecryghen ende te hebben aenden stoel van Roome vander Annaten van allen Cloosteren ende Godtshuyfen die daer inne beswaert mogen zyn oft souden mogen worden, meer dan sy hier voortyds hebben beswaert geweest. Behoudelyck dat die Prelaten, Godtshuyfen ende Cloosteren voorschreven die colten behoeven totter selver Reductien sullen betalen, ende furmeren.

L V I I.

Item, voorts so hebben wy geconfermeert, ende geratificeert, confirmeren ende ratificeren allen onsen Prelaten, Godtshuyfen, Cloosteren, Baenroeten Ridderen, Steden, Vryheden ende allen anderen onsen ondersaten: ende goede Luyden onsen Landen van Brabant ende van Overmase ende alle heure Rechten, ende vryheden, Privilegien, Chartren, Costuymen, Ufancien ende heerbrenghen, die sy hebben ende hen van onsen voorvaderen, Hertogen ende Hertoginnen, ghegeven verleent ende besegelt zyn: Ende oock de gene die sy geuseert, gehanteert, ende herbracht hebben, ende besondere den TOEBRIEF byden voorschreven wylen Hertoge Philips onsen over oudervadere, den voorschreven drie Staten verleendt, ten tyde van zynder INCOMST, van der daten, dat die brieven vander selver incomst zyn: Desghelycx TWEE andere BRIEVEN, hen by den voorschreven wylen onser over ouder Vader verkennt, den eenen van der daghen Duyfent vierhondert eenenvyfich, twintich dagen

dagen in Septembri: Ende den anderen vanden Jaere M. vierhondert ende seivenveftig, xviii. daghen in Novembri: ende desghelycx die twee ADDICIEN vander BLYDER INCOMST ons Heeren des Keyfers: d'eene gegeven te Gendt, vander daten des xii. daechs van Aprile, inden Jaer M. D. ende vyftiene: na Paefchen: Ende d'ander gegeven te Brugge, den xxvi. dach van Aprile, int selve Jaer. Ende gelooven hen die alle gemeynlyck ende elck befondere, soo verre de selve tot observancien staen ende observeerlyck zyn, vast ende gefstade te houdene ewelyck, voor ons, onse oiren ende nacomelingen, sonder breken oft daer tegen te doen, oft laten geschien, in eeniger manieren.

L V I I I.

Item, gelooven hen voorts meer, voor ons, onse Oiren, en nacomelingen, dat wy nimmermeer allegeren, noch voorts brengen en sullen noch doen allegeren dat wy die voorsz. vryheden, rechten, privilegien, Charteren, Costuymen, Usancien ende heerbrenghen, die wy hier vore int gemeyne geconfermeert hebben ende geratificeert, niet schuldich en souden zyn te houdene: midts oft uyt dien, dat wy hen die punten ende articulen, hier vore int befondere, oft int speciael, niet ghegeven verleent oft gheloost en hebben: Dwelck wy niet en willen dat hen daerane eenich letsel hinder oft prejudicie innebrenghen oft draghen sal. Ende om dat wy willen ende begheeren, dat alle die voorschreven Punten, Articulen, Giften, Ghelooften, Confirmatien ende vasticheden, vast ende gefstade gehouden worden ende blyven, sonder breken tot ewighen daghen: So hebben wy die al gemeynlyc den Prelaten, Cloosteren ende Godshuyfen, Baenroetsen, Ridderen, Steden, ende vryheden allen onsen goeden luyden ende onderfaten der voorschreven Landen van Brabant ende van Overmase, heuren Oiren ende Nacomelingen, geloost in goeder trouwen, ende op heylich Euangelie lyflick ghesworen, voor ons onse Oiren ende Nacomelingen, nae d'afwycheyt ons voorschreven Heere ende Vaders vast ende ghestade te houdene, ende daer tegen nimmermeer te doene, te doen doene, noch laten geschieden, in eniger manieren. Ende waert sake dat wy onse Oiren ende Nacomelingen hier tegen ginghen, quamen oft deden, by ons selven oft yemanden anders, in al oft in deele, hoe ende in wat manieren dat ware: So conferteren wy ende wilcoerden onsen voorschreven Prelaten, Baenroetsen, Ridderen, Steden, Vryheden ende allen anderen onsen voorschreven onderfaten, dat sy ons onse Oiren ende nacomelingen gheenderhande diensten doen sullen noch onderhoorich wesen, in geenderhande saecken die wy behoeven, oft die wy zen heur begeeren oft versoeken mochten totter tyt toe, dat wy hen alfulcken gebreck als te hans hier voren gheroert is, wederdaen, verrichte ende daer af volcomelyck afghelaten ende vertegen, sullen hebben: Daer toe wy willen decernerem ende vercleeren dat terstont alle Officierem ghestelt ter contrarien deser MYNDER INCOMST sullen verlaten zyn. Ende dat voorts oock alle tgene dat nu voortane ter contrarien van des voor geroert staet, gheattempteert mocht worden, van geender weerden zyn noch gehouden en sal moghen worden,

den, in toecomenden tyde: Ende al sonder argelift. In welcken dinghen Oirconden ende ewiger vasticheyt, hebben wy Keyser ende Prince voorschreven, onse Segelen hier aene doen hangen. Ghegeven in onser Stadt van Leuven; den v. dach van Julio, int Jaer ons Heeren. M. D. XLIX. van onsen Keyserlycke van ons Kaerle het xxx. Ende van onsen Rycken van Castillen ende anderen xxxi. Aldus onderteekent CHARLES. PHILIPPES. Ende daer onder stont noch geschreven BYDEN KEYSER. ENDE MYN HEERE DEN PRINCE. Ende geteeckent by den Audiencier ende eerste Secretaris. *Verreycken*. Ende was desen voorschreven Brief ghesegelt met Keyfers ende des Princen Seghelen in roode Wasse in goude ende swerte zyden snoeren. Ende onder stont noch gheschreven: Ghecollationcert ende bevonden, accorderende met zynen Originalen.

By my JAN FACUWEZ.

Die eerste Additien des Princen van Spaengnien, Hertoge van Bourgoingnien, tot zynder blyder incomste.

KAERLE by der gratien Godts Prince van Spagnien, &c. Ende allen den genen die desen onsen BRIEF sullen sien oft horen lesen, Saluyt. Also als naer diverse dachvaerden die wy hebben gehouden metten drie Staten, om ons te hulpe te comen inder saken van onser BLYDER INCOMSTE vanden selven onsen Lande van Brabandt ghedaen, ende sonderlinghe om te vervallene alsulcke Hondert duysent goude guldenen, als wy onsen lieven Heere ende grootvader, de Keyserlycke Majesteit toegeseyt hebben te gevene, voor die Costen ende Lasten by zynder Majesteit geleden, duerende den tyt van onser Momborien. Ende voorts t'derdendeel van twee hondert ende vyftich duysent goude guldenen ghelooft met Vrouwe Isabele onser Susters, int tracteren van den houwelycke metten Coninck van Denemarcke.

Ende om t'onderhouden van onsen State ende andere groote en menichfuldige lasten, die wy over lanck gehad ende geleden hebben, ende noch daghelyck hebben ende lyden moeten, int seynden ende deputeren diverse groote Ambassaden, aen diverse Coningen ende Princen. Ende om alle die welvaert ende besorch van alle Onsen Landen, ende besondere onsen Landt van Brabandt in goeden Rusten, Vreden, Eendrachticheden, ende Justicien te houdene: onser sonderlinger Beden ende eerste begeerten ons willichlyck ende liberalyck gheconsenteert hebben ende gewillecoirt, de somme van Hondert ende vyftich duysent Rynsche guldenen Jaets: drie Jaren lanck duerende: Elcker der voorsyder Rynsguldenen te veertich groote vlaems gherekent: In alsulcken pen-

penninghen, als elcken termyn van betalingen in onsen voorseyden Lande van Brabandt cours ende loop hebben sullen. So doen wy te wetene dat wy betrouwende heure getrouwicheyt: dienst ende bystant, heure voorschreven consent, ende goede gunst seere danckelyck ontfangende den voorschreven drie Staten wederomme tot heurder ootmoediger beden gheconsenteert hebben, ende consenteren midts desen onsen BRIEVE, voor ons, onsen Oiren ende Naercomelingen, Hertoghen ende Hertoginnen van Brabant, onder andere saken, die punten ende Articulen hier na volgende.

I.

Ten eersten gelooven wy hen in Princelyker voerden, dat wy van stonden aens so vele doen sullen gelyck wy alreede begonst hebben te doen: dat alsulcke voetknechten ende andere volck van wapenen, als nu liggheende zyn inden quartiere van Leuven, ende vanden Bossche, verlogieren sullen, ende vertrecken buyten onsen voorschreven Lande van Brabandt. Ende daer buyten blyven sullen, het sy metter minnen, goeden onderwyse, oft met fortien. Ende hen beschudden van anderen volcke van wapene, dat sy binnen onsen Lande niet meer comen en sullen: So dat die goeden luyden opt platte Landt geseten, daer by niet beschadicht en sullen werden.

I I.

Item, dat onse voorseyde Bede ons sal worden betaelt, inden handen van onsen Rentmeesters, particuliers van elcken quartiere residerende in onse Hoofsteden. Te wetene, tot ses termynen, voor de voorsz. drie Jaren: daer af den eersten termyn vallen ende verschynen sal sint Jansmisse. Anno M. D. xv. naestcomende: den anderen ende tweesten termyn, te Kersmisse daer naest volgende: ende also voorts van Jare te Jare, de voorsz. drie Jaren lanck geduerende. Elcx Jaers hondert ende vyftich duyfent Rynsche guldenen courant.

I I I.

Item, dat die Penninghen van desen Consente sullen worden opgeheven naervolgende der INSTRVCTIEN VAN DER BEDEN vanden Jare van een ende vyftich ende der andere INSTRVCTIE, gemaect opt heffen vander bede het sy int generael, oft int particulier. Ende is in desen te versiane, so verre eenige van desen Hoofsteden inetten Steden, vryheden, ende Dorpen van heuren quartiere eenich accoord oft verdrach, hier voortyts behoortlyck hadden ghemaect, oft maeckten voor den toecomenden tydt, opte betalinge ende vervallen van allen beden ende lasten, die sullen blyven onderhouden, ende gheachtêrvolcht worden.

I I I I.

Item, dat wy binnen den voornoemden tyde van drie Jaren, den voorschreven drie Staten, noch geen van hen en sullen aansoecken, begeeren, noch Molesteren om eenich consent van bede te ghecryghene, subventien te hebbene, oft andere lasten, hoedanich ofte by wat redene men daer toe soude mogen voeghen. Ende en sullen hier en binnen tot eenighen termyn, die voorschreven sommen niet moghen anticiperen,

Ee 3

hoo-

hooghen, noch de selve termynen corten in eeniger manieren. Ende dat wy oock ons voorschreven Lande van Brabant ende alle die ondersaten desselfs, den voorschreven tyt geduerende, bevryen, los ende onbelast houden sullen van logeringen ende wyttingen van allen volck van wapenen, ende van allen ooslogen. Ende oft die contrarie van dien eenichsints ghebeurde so hebben wy hun geconsenteert ende geloofd, datmen die penningen als dan uytstaende ende resterende, employeren ende bekeeren sal inde selve Oorlogen, ende int beschudden vanden Lande voorselyt.

V.

Item, hebben wy voorts geloofd ende toegeseyt, onsen voornoemden drie Staten ons Lande van Brabant, dat wy houden sullen ende doen houden, die straeten binnen onsen Lande open ende veylich. So dat die Coopluyden met heuten coopmanschappen, waren, ende goeden sullen moghen trecken, ende reysen ter plaetsen daer hen dat sal ghelieven: In sulcker voeghen, dat die selve Coopluyden daer by geen schade lyden en sullen.

V I.

Item, datmen elcker Stadt, Vryheyt, ende Dorpe, binnen onsen voorschreven Lande van Brabant sal stellen, ordineren, ende seynden zynen taux autentycke, sesse weken voor elcken dach ende termyn van betalinghen, naer versoek vanden Heerdsleden diemen in meyninghen is nu onlanx te doene: Ende dwelck wy hun geconsenteert hebben te laten geschieden, om die arme ondersaten niet voordere te belasten, dan sy en behooren na recht belast te wordene. Ende dat oock gheene executie en sal geschieden ter saecken vander voorsayder bede, dan naer dat de sesse weken gevallen ende verscheenen sullen zyn, naer elcken termyn.

V I I.

Item, dat elcke Stadt, Vryheit ende Dorp, sal gestaen met wel te betalen zyn quote, ende ghedeelte van deser toecomender beden, tot elcken termyn, naer den taux voorschreven. Also dat niemant van hen voor des anders gebreck becommert noch belast en sal worden.

V I I I.

Item, dat men elcker Stadt, Vryheyt ende Dorp als sy heure aengedeelte betalen sullen, quitancie geven sal, sonder heuren coit.

I X.

Item, dat die Rentmeesters, Officiers, oft Bedesetters gheen partyen by hun uytseynden en sullen, dan by specificatiën ende declaratiën, vander saken waeromme.

X.

Item, dat alle questien en geschillen, spruytende ter saken van deser contributiën, het sy van te hooge gestelt te zyne, oft andersins hoe men dat soude baptiseren, sonder eenighe distinctie, sullen worden gheseten, gheternineert, ende beschickt by der naester Hoofststadt vanden selven Hoofsteden van Brabant, daer ondere alsulcken questien gheschieden ende ghebeuren sullen. Ende voorts op alle andere punten, condi-

conditien ende voorwaerden, die INSTRUCTIEN vander Beden int voorschreven Jaer van een ende vyftich uytwyft ende begrypt, welcke punten voorschreven wy aengesien die groote gunst, die de voorschreven drie Staten ons voorschreven Landts van Brabant ons ghedaen ende bewesen hebben, inden consente ende overgheven onser voorschreven beden, hebben den selven drie Staten toegeseyt ende geloofd, toefeggen ende gelooven in goeden trouwen met desen onsen brieve, dat wy hen van stonden aen sullen doen expedieren ende overleveren sonder heuren cost, voor ons, onse erven ende nacomelingen voorschreven dat wy die, ende alle die andere voorwaerden ende conditien (ghelyck die boven gheseyt staen) ende elck besonder, volcomelyck sullen onderhouden ende volcomen by onsen Cancellier ende Raetfluyden, onsen Rentmeester generael van Brabant, ende die gene die ghecommitteert is, oft ghecommitteert sal worden, de voorschreven bede te ontfanghene, ende allen anderen dien dat aengaen sal mogen: Dien wy als nu dat also bevelen te doene: Sonder dat wy daer tegens sullen doen oft comen, doen doen, oft laten comen, oft geschieden, by ons selven, oft yemanden anders, in eeniger manieren: Ende dit al sonder fraude oft argheiff. Ende behoudelyck altyt onse Landen ende Steden van Brabant heure Privilegien, Rechten, Vryheden, ende ghewoonten, in heurder volcomender macht. Ende des r'o'orconden hebben wy onsen seghele hier aen doen hanghen. Gegeven in onser Stadt van Ghent, den xii. van Aprille. Int Jaer ons Heeren Duyfent Vyfhondert vyftien nae Paesschen. Aldus ondetekent BY MYNEN HEERE DEN PRINCE in zynen Rade. Ende byden Secretaris,

HANNTON.

Die tweede Additie vander blyder incomste des Princen van Spaengnien.

KAERLE byder gratien Godts, Prince van Spaengnien, van beyde Sicilien, van Jerusalem, &c. Eertshertoge van Oostenrycke: Hertoge van Bourgongnien, van Lotryck, van Brabant, &c. Allen den ghenen die desen onsen brief sullen sien oft lesen, Saluyt. Also onse gheminde die gedeputeerde vanden Steden, Vryheden, ende platten Landen ons Landts ende Hertochdom van Brabant; naer onse huldinge ende receptie aen de heerlickheyt desselfs Landts, ons gepresenteert ende overgegeven hebben gehad, sekere, supplicatie, inhoudende vele ende diverse doleantien ende ghebreken aengaende der politien ende welvaert der selver Steden, Vryheyden, Dorpen, ende ingesetenen van dien, begeerende ende versoekende hen daer op te willen voorfiene, met behoortlycke provisie. Wy gheneghen wesende ter beden ende supplicatien vanden voorschreven Steden, Vryheden, ende Dorpen,

pen, ende Ingesetenen der selver ende naer dien wy ópte voorschreven doleantien ende gebreken informatie ende advys gehadt ende ghenomen hebben van onsen lieven ende ghetrouwen Cancellier ende luyden van onsen Rade ende rekeninghe in Brabandt: hebben by advys ende deliberatien van onsen lieven ende ghetrouwen die Cancellier ende luyden van onsen secreten Rade neffens ons wesende, geordineert, gestatueert, ende gewillecoort, ordineren, statueren, ende willecooren, midts desen onsen brieven die punten ende articulen hier nae volghende.

I.

Inden eersten, dat gheen Coopman van nu voortaeue vry is op eenige Tollen, in onsen Landen, en fullen dorven in persoone by heur goetzyn te maecten. Maer sal gestaen midts aldaer seynde behoorlycke Certificatie oft Tol brieven autenticky vander plaetsen daer hy geseten is, achtervolgende der ouder costuymen.

I I.

Item, dat een yeghelyck vanden Steden van onsen Lande van Brabandt die op Octroy van ons ende onser voorvaders eenighe Axysen oft wech gelt gegeven hebben, oft al noch heffen by termynen van Jaeren tselve Octroy verlingt sal worden, naer dexpireren ende uytgaen van elcker Stadt den termynen van twaelf jaren lanck: Behoudelyck datmen ons alle Jaeren dier tyt duerende betalen sal als sulcke Somme van Octroye als men ons schuldich is te betalene, naervolghende die brieven daer af zynde: welcke brieven hen luyden vernieuwt fullen worden tallen tyden, deselve Steden dat versoecken fullen.

I I I.

Item, dat de onderfaten onses voorschreven Landts van Brabandt inden Bisschopdomme van Luycke ende Camerycke buyten den selven Lande van Brabandt gelegen, voor t'Gestelycke gerichte, niet en fullen moghen worden betogen van heuren persoonen oft goeden die in onsen voorschreven Lande van Brabandt gelegen oft geseten zyn: Maer dat die inde geestelycke Hoven der selver Bisschoppen binnen den Lande van Brabandt gestelt, getogen fullen worden te rechte, also langhe als de selve Geestelykheyt Hoven inden selven onsen Lande van Brabandt sitten fullen. Ende dat die selve gestelycke Rechteren maer kennisse nemen en fullen van drie saecken, sonder meer: te wetene, van die weerden oft onweerden van Testamenten, van houwelycxen voorwaerden, ende van Gheestelycke gheadmortfeerde goeden, ende niet voordere.

I I I I.

Item, dat onder den tyteler ende macht van onsen Brieven van Sonnegarden, niemant en sal civillyck oft criminelyck gepraemt worden: Ten sy dat inde voorz. brieven van Sonnegaerden die persoonen by expressie genoemt zyn, ende hen de selve brieven van Sonnegaerden gecondicht zyn, by eenige van onsen Vassalen oft Officieren. Behoudelyc den Prelaten ende elcken anderen hier inne heuren goeden rechte.

Item

V.

Item, datmen nu voortane gheene private perſoonen van wat State, Natien, Landen, oft Condictien ſy zyn, oft oock Steden buyten onſen Lande van Brabant ghelegen verleenen en ſal eenighe brieven van reſpyte, dan in *forma Juris*, op cautie by hen geſtelt te wordene, binnen onſen Lande van Brabant. En datmen die ſelve Reſpyten maer eens en ſal mogen verleenen.

V I.

Item, dat van nu voortane de Egiptenaren, die hen ſegghen te zijne uyt cleyne Egipten, niet en ſullen mogen comen, keeren noch wandelen binnen onſen voorſz. Lande van Brabant: Maer ſullen daer buyten blyven, op de verbeurte van heuren lyve, ende goeden, naervolgende ſekeren brieven van placcate, voortyden dzer op gbepubliceert ende uytghe-roepen van onſen weghen.

V I I.

Item, dat die gedeputeerde onſer Stadt van s'Hertogen Boſſche, ſullen mogen afbreken ſeker vervallen Sloten, tanderen tyde binnen der Stadt, meertot achterdele ende onſekerhede vander ſelver Stadt begonnen te timmeren, dan anderſins. Behoudelyck dat die ſteenen ende ſtoffen diemen daer afbreken ſal, geemplojeert ſullen worden tot reparatie ende fortiſicatie der ſelver Stadt.

V I I I.

Item, datmen in contrarien vanden xxxi. Jare vander BLYDER INCOMSTE van wylen die Coninck van Caſtilien onſen Heere ende VADERE (ſaliger gedachteniſen) niet meer verpachten en ſal die ongewryde Waranden.

I X.

Item, datmen het wech gelt, d'welck men opheft op die wegen, brugghen, ende paſſagien, binnen onſen Lande van Brabant ghelegen, te maken anders noch elders en ſal moghen Appliceren, dan alleenlyck totter reparatien vanden weghen.

X.

Item, dat die Officiers inden Steden, Vryheyden, oft Dorpen van onſen Lande van Brabant, oft oock heure Dienaers, van nu voortane niemanden binnen zynen huſſe en ſullen mogen halen, vangen oft eenige Huyſoeckinge doen, om wat ſaecken dat het ſy, voordere dan naer haer vermogen der privilegien, Coſtuymen, ende oudt heercomen vanden plaetſen, daer onder ſelve ghebeuren oft van noode zyn ſal, ende oock mede naer geſchreven recht behoort ende geoorlooft is: Behoudelyc ooc onſen Steden van Leuven, Antwerpen ende vanden Boſſche heure breedere privilegien, Coſtuymen ende Uſagien, tot hier toe geobſerveert.

X I.

Item, dat een jegelyck van wat ſtate oft conditien hy ſy, van nu voortane geſtaen ſal, inde Jaerlycx betalinge van alle de goeden, penninghen te betalene tot ſulcker weerden ende pryſe als hy coſtuymelyck is geweest, tot hier toe te betalene: Sonder voorder belaſt te wor-

dene, vanden selven goeden, penninghen dierdere te moeten betalen: Behoudelyc dat die brieven vander constituytien vanden selven goeden penninghen altydt blyven fullen in heure weerde ende wigware, aengaende der principaelder renten: Ten ware datter eenighe vonnissen ghegeven waren ter contrarien: Ende dat duerende den tyt dat onse beden (ons geconsenteert binnen desen onsen Lande van Brabandt tot onse voorz. huldinge ende receptien) loop hebben sal. Ende datmen alle onse, ende onse Vassalen Chynsen oft Renten van ouden Guldenen oft Silveren Penninghen, van ouden groote, schellinghen, penningen, hellingen, ende alle andere hoemen die noemen mach, niet dierdere oft ten hooger pryse, en sal mogen stellen oft setten, dan die nu staen ende Jaerlycx betaelt worden. Ende dat onse onderfaten van Brabandt daer mede fullen ghesaen.

X I I.

Item, dat van nu voortane onse, ende der smaelre Heeren Officieren ende Wethouderen van den Steden, Vryheden, oft Dorpen, Thollenaeren oft wachten van Thollen ons voorschreven Landts van Brabandt, oft heure Dienaren van Justicien: oft ontfanghe der onderfaten van heuren Officien, Amptman ende Jurisdic tien, niet en fullen mogen moeyen van coreweyden te doene, honden, schapen oft ander Beesten te houdene oft te voedene: Schoven, Vleesch, Coren oft diergelycke goet doen, van onsen voorz. onderfaten te nemene: Noch ooc taverne te houdene, daer mede die Inghesetene van heuren Ampten ende Officien oft andere die met hen te doene mochten hebben, belast souden mogen worden in eenigher manieren. Behoudelyck ende hier inne uytgescheyden, den ouden gepreschreibeerden ende gewoonlycken Rechten, Emolumenten, Salarisen, ende Accidenten van Rechte, dienende, behoorende, ende den Officieren oft Amptluyden competerende, ter saecken van heuren Ampten ende Officien: Daer sy mede te vreden fullen moeten wesen sonder yemanden voordere te moeyene oft te belastene. Ende oft yemandt vanden voorseyden Officieren oft Amptluyden die contrarie dede, dat die correctie daer af ghedaen sal worden ter plaetsen, daer, ende alsoo dat behooren sal.

X I I I.

Item, dat van nu voortane die Cloosters ende Gestelycheden van buyten ons Landts van Brabandt geenderhande Erfelycheyt binnen den selven Lande van Brabandt ghelegghen, het sy gronden van erven, Chynsen, Pachten, oft Renten en fullen mogen coopen oft vercryghen.

X I I I I.

Item, dat ghene onberuerlycke goeden, het sy eygen goeden, Leengoeden, Emphiteke goeden, oft Chynsgoeden in onsen Lande van Brabandt, Limborch ende andere Overmase gelegen, en fullen mogen vercocht, gecedeert, oft getransporteert worden, by wat sake oft tytelerhet wesen mochte tot behoef van eenighen Cloosteren, Godshuysen, Capellen, Collegien, oft andere doode handen: Ten ware dat sulcke Cooppingen, Cessien, Transpoorten, oft Transmutatien gebeurden ende geschie-

schieden by gemeynen oorlove ende consente van ons ende den Wethou-
deren vanden Hoofsteden daer onder dat sulc vercochte, gecedeerde ge-
transporeerde ende getransmuteerde goeden gelegen zyn. Ende dat te
dien eynde gene Schepenen, Mannen van Leene, Laten oft anderen
Rechteren daer by noch overstaen en sullen mogen, daer sulcke Vercoo-
pingen, Cessien, Transpoorten, oft Transmutatien totter dooder hant
behoef, gedaen sullen worde. Opte pene van onser indignation, ende
voorts opte boete ende breucke van eenen marc Gouts, te committerene
ende verbeufene tot onsen behoefte by allen den gheenen die ter contra-
rien doen sullen, sonder verdrach oft dissimulatie. Ende so wes contra-
rie gedaen, gheattenteert, oft voorts gekeert sal mogen worden, hebben
wy vercleert, ende vercleren midts desen, in hem selven te zyne ende te
blyvene, nu machteloos, ende van onweerden, ende voor sulck tot ewi-
ghen daghen geacht ende ghehouden te wordene.

X V.

Item, dat insgelycx geenē onbereurlycke goeden by tyttele van genera-
le oft particuliere Successien, by testamenten, oft eenige ander wyteriten
wille, oft giffte, het sy *Donatione causa mortis*, oft van *intestate* geenlins en
sullen mogen toecomen, succederen, devolveren tot Cloosteren, Godts-
huysen, Collegien oft andere doode handen, versterven. Vercleerende:
Insgelycx alle tgene des in contrarien van desen, by yemanden ghedaen
oft geattenteert mochte worden, selve te zyne ende te blyven voor nul
ende van onweerden, ende voor sulcx geacht te wordene, tot ewigen
daghen, als voore.

X V I.

Item, dat onsen Droffaert van Brabandt, Prevost des Merechaulx, Wa-
rantmeester, Woutmeester, oft andere egene aentasten oft exployten bin-
nen onsen Steden van Brabandt, en sullen mogen noch behooren te doe-
ne, dan gelyc sy naer inhouden heurer instructien ende out heercomen,
gewoonlyc zyn, behooren, ende vermogen te doene. Onthieden daer
omme ende bevelen den voorgenoemden Cancellier, ende luyden van
onsen Rade, rekeningen in Brabandt, die Droffaten in Brabandt, Meyere
van Leuvene, Aemptman van Bruyssele, Schoutet van Antwerpen, Marc-
grave des Lants vander Ryen, Schoutet van S'hertogenbosche, ende alle
andere onse ende der smaelre Heeren, Richteren, Justicieren, Officie-
ren, Dienaren ende onderfaten, dien dat aengaen oft aenrueren mach,
heuren Stedehouderen, ende elcken van hen besondere, so hen toebe-
hooren sal, dat sy die Borgeren ende Ingesetenen der Steden, Vryheden,
ende Dorpen ons voorsz. Landts van Brabandt, ende elcken van hen be-
sondere, so verre eenen yegelycken van hen dat aengact, doen laten en-
de gedooogen van deser onser gratie, Ostroye, ende Statuyten, midts-
gaders vanden punten ende Articulen voor verhaelt, ende van allen den
inhoudene van dien, inderveugen ende manieren, gelyc dat hier voorge-
schreven staet, rustelyc, vredelyc ende volcomelyc genieten ende gebruycken:
Sonder hen te doene oft laten geschieden eenich hinder, letsel oft moeye-
nisse ter contrarien. Want ons also beliest gedaen te hebben. Ende des

Ff 2

t'oor-

t'oorconden hebben wy hier ane doen hangen onsen segele. Gegeven in onser Stadt van Brugge, den XXVI. dach der Maent van Aprille. Int Jaer ons Heeren, M. D. XV. Aldus onderschreven, opte plycke.

By mynen Heere den Prince in zynen Rade.

Ende ghereeckent,

HANETON.

(4) Ziet H. V. Ryn *Oudheden van Deventer I. deel pag. 120.* Lindehorn *bist. Episc. Davent. cap. 2. §. 1. pag. 65.* *Het Kerkelyk en Wereltlyk Deventer door Dumbbar bladz. 329.*

(5) Dese syn: Louvain, Bruxelles, Anvers & Boisleduc *voj. Butkens trophees de Brab. Tom. 2. pag. 13. & suiv.*

(6) Gouthoeven *Chronyck 2. deel. pag. 26.* Terwylen dat dit aldus geschiede, soo heeft syne Majest. alle de gereetschap laten maken die hem noottelycken was tot synder reysen na Spaengien, als van schepen te victualieren met knechten ende andersints, ende syne Maj. is den 9. Aug. 1559. uyt Gent gereyst, ende op de Corenleye 't schepe gegaen, daer de borgers vande stadt veel diverse figuren ende andere bequamen triumphe gestelt hebben, om syne Maj. te complaceren, ende also is hy gevaren na Zeelandt, daer hy verheyde bequamen windt, alst hem Godt de Heere believen soude te verleenen, ende op den 25. dagh der selver maendt van Oogst, soo is syne Konincklyke Majest. hem selven bevelende in der Goddelycker gratie ende bewaernisse van Godt Almachtich, ende met een goet betrouwen op hem te schepe gegaen, ende is alsoo afgesteken met syn geselschap.

Mutzaert *Kerkel. bist. 2. deel. pag. 629. op 't jaar 1559.* *Philippus Koning van Spangien is den vyf en twintigsten Augusti in Zeelandt te schepe gegaen.*

Bor *Nederl. Hist. 1. deel. pag. 22. op 't jaar 1559. in fin.* Daer na is de Conincklyke Majesteit uyt Gent vereist na Vlissingen in Zeeland, van waer hy met een geweldige Armade den 26. Augusti vertogen is uyt de Nederlanden na Spangien met eenen goeden voorwint, sulx dachhy in veertien dagen, namentlyk op ten achften September te Laredo in Biscayen geluckelyk is aengekomen. Ziet ook Boxhorn *Cron. van Zeeland. 2. deel. pag. 516.*

Em. de Meteren *'t Hist. des Paysbas liv. 1. fol. 25. vers.* *Le Roy s'embarqua à Flissinges le vingte sixiesme d' Aoust 1559.*

Haræus *in ann. Brab. tom. 2. pag. 707. ad ann. 1559. in fin.* Ita Rex Gandavo in Zelandiam contendit comitantibus omnibus Belgarum Proceribus, Ordinumque Legatis: commodamque nactus tempestatem, 6. Kalendas Septembris navem conscendit, paucisque diebus Laredum Cantabriz oppidum, uno continenter afflante Aquilone, appulit.

(7) De

(7) De bepaddinge is gedaan voor de somme van hondert tien duysent ponden van veertich grooten Vlaamscher muntten, ende afgetrocken die renten ende commeren, die de Prince tot zynen laste nam, soude die selve Prince in zuuyvers gelts geven, ende zynder Majt, uytreyken die somme van acht ende vyftich duysent vyf hondert drie ende 't sestig ponden twee schellingen munte voiriz.

(8) De brieven der pantschap syn van desen inhoud:

PHLS: BY DER GRATIE GODS Coninck van Castillien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Maillorke, van Sardeynen, van den Eylanden Indien, ende vaster eerden der Zee Ooceane Eertshertoge van Oistrenycke, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothryk, van Braband, van Lemborch, van Luxemborch, van Gelre ende Milanen, Grave van Habsburch, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnen Palsgrave ende van Henegouwen van Holland, van Zeeland, van Naemen ende van Zutphen, Prince van Zwave, Margrave des Heylicx Rycx, heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, van der Stadt Steden ende Landen van Utrecht, Overyssel ende Groeningen, ende dominateur in Asie ende in Affrycke. Allen den ghenen die dese Gegenwoirdige zien zullen saluyt. Alsof onse Lieve ende getrouwe Neve Ridder van onser ordene, Raad ende Camerlinck, Heeren Wilhem van Nassau Prince van Oraengnyen, Grave van Nassau &c. ons onlanck heeft doen Voirhouden, zekere presentatien ende Conditien, mits welken hy begeeren ende te vreden soude wesen in pantschap te neemen, onse Stadt ende Heerlicheyd van den Grave ende Landt van Cuyk, met heuren dependencien ende toebehoorten, in alle sulcke autoriteyt, preeminencie, forme ende maniere, als wylen die Graven van Bueren voorsaeten van zyne kinderen, deselve in pantschap gehouden, gebruykt ende gepossestiert hebben, versueckende dat in aanheninge van de goede, ende getrouwe diensten, die hy wylen hoochloffelycker gedachtenissen den Keyser onsen Heere ende vader, ende ons gedaan heeft, ende alnoch dagelycx doet, ons believen wille hem die voorsz. pantschap over te laten, nae advenant van den peninck seshiene van 't gene des 't zuuyver Ordinaris incommen van dyen bevonden soude worden te bedragen, zonder daar inne te begrypen die gratuiteyten ende heden, die de Ingezetenen ende ondersaeten van den Grave ende Lande van Cuyk voirz: soudent acorderen, dewelcke hy soude behouden tot zynen proffyte, alsof hier voirmaals die voirz: Graven van Bueren gedaen hadden, ende voorts op zekere andere presentatien ende Conditien by hem voirgehouden, Ende hem hier op te willen verleenen ende doen expedieeren, onse behoirlycke oepene brieven daar toe dienende.

DOEN TE WETENE, dat 't selfde aengesien, ende oick begerende hier inne onsen Voirn. Neve den Prince van Oraengnyen te believen ende gratificeren, Ende hier opgehadt 't advis, eerst van onsen Lieven ende getrouwen die Præsident ende Luyden van onsen Reekeningen in Brabant, ende daer nae van den Hoofden ende Luyden van onsen Raden

van Staete ende Financien, die welcke zyne voirs. presentacien wel ende in 't lange duersien ende gevissteert hebben, mitsgaders oick die Reeckeningen deshalven gedaen, ende al 't geene des zy bevonden hebben ter faken dienende. Ende voorts hier op vercregen hebbende t' Consent ende Accord van den drie Staten van onsen Lande ende Hertogdomme van Brabant, daer van 't inhouden van woirde te woirde hier nae volght. Alsoo onse aldergenadichste Heere die Coninck hadde den drye Staten s'Landts van Brabant, op den agtiensten dagh der maend van Novembri lesleden doen verthoenen, hoe dat zyne Majt. Sueckende alle middelen van te recouvreren, ende te vindene Penningen, om te vervallen die groote onkosten, die hy dragen moet ter Causen van deese tegenwoirdige Oirloge, ende besunderē om te Licentieren ende aff te danckene die Ruyteren ende knechten, op dat die Landen ende goede Subiecten mochten geprefereert, beschut, ende bewaert worden van den foullen ende Vuyttingen, die zy gescapen waeren te lydene, hadde onder andere geneceffiteert geweest, te engageren ende te verpanden aen den Edelen Heere den Prince van Oraengnyen, die Stadt Landt ende Heerlykheydt van Grave ende Guyck, met huere toebehoirten, Ende aengemerct die notoire qualiteyt des Voirs. Heeren des Princhen Voirs: mitsgaders die diensten die hy ende syne Voirs. faeten den Voirs. Lande ende subiecten gedaen hebben, ende noch doen mach, dat oick 't Voirs: Contrast is een naeste verpandinge in zekere ende vaste handt, Ende dat die voirs: stucken hebben te voeren ende noch onlanx by gelycken titule beseten geweest by zyne voirs: voirs. faeten, zulk dat nyet nyeuws en waere boven het Consent, d'welck die heeren Representerende die voirs: drye Staeten gegeven hadden, om te mogen vercoopen ende verpanden die Heerlicheiden ende domeynen van zyne Majt, die welcke oick by faulte van gelde geoirsackt soude mogen wezen die beden te augmenteren ende te meerderen, mits den voirs: grooten noot ende Last, hadde die selve zyne Majt. doen den voirs: Staeten versueken, dat zy in de voirs: bepandinge soudē willen sonder eenige difficulteyt ende swaricheyt Consenteren, te meer dat die selve bepandinge waere gedaen voir de somme van honderd tien duizent ponden, van veertich grooten Vlaamscher maenten, ende dat afgetrocken die Renten ende Commeren die de voirs: Prince tot zynen laste nam, die selve Prince soude in zuvers gelts geven, ende zynder Majt. vuytreycken, die somme van acht ende vyftich duysent vyff hondert drye ende 't sestiich ponden twee schellingen munte voirs: . Soo eest dat die Prelaten ende Edelen als Representerende die twee ierste Staeten s'Landts van Brabant, nae ripe deliberatie met malcanderen daar op gehadt, willende die meeste schaede metter minster verhueden, hebben in decembri in den Jaere XVc. acht ende vyftich om redene voirs: , ende dat den voirs: Staeten is verhaect, dat die penningen van de voirs: verpandinge soude geconverteert worden tot meerder beneficie van den Lande, dan off die selve verpandinge nyet gedaen en waere, geconcentreert, ende Consenteren mits desen, in dezelve verpandinge, behoudelyck dat de voirs: Prince noch zyne dienaers en Officieren die voirs:

voirs: Stadt ende Landen nyet voirdler noch anders en zal noch en zullen bezitten, gebruyken, noch doen bedienen, dan alsoo die onderoufen Heere den Coninck ende zyne voirs:saeten beseten, gebruykt ende bedient zyn geweest, zulcx dat d'onderfaten van Braband, daer by in huere oude rechten, hercommen, privilegien, ende Usantien, nyet en worden vercoort, noch vermindert, Behoudelyck oick dat den derden Staet des voirs: Lands ingelycx hier inne accordeeren ende Consentere ende andersins niet; Allet welck aenhoort ende aenmerckt wesende by de gedeputeerde vanden vier hoofsteden s'Lands voirs:, ende daar op met huere leden gedelibereert zynde, hebben ten dage van desen naebescreven overbracht hoe dat zy duer de goede affectie die zy tot mynen Heere den Prince dragende zyn, hem hebben geheelyck geconformeert, ende Conformeren hen mits desen, metten voirs: Consente der twee ierste Staeten hier voiren geinsereert, onder expresse Conditie by die van der Stadt van s'Hertogenbosche ondersproken ende andersins nyet, dat die voirs: Stadt van den Bosche metter voirs: verpandinge nyet en zal worden geprejudiceert noch vercoort in huere privilegien Usantien Jurisdictionen, oude hercommen ende andere gerichticheden, Ende dat die voirs: Prince van Oraengnyen, egeen nyeuwicheyden, beswaernisse, lasten, Impositien, Weechgelt, Bruggelt, off eenige andere belastinge hoedanich datmen die soude moegen noemen, en zal in toecomende tyden, te water ende te Lande moegen opsetten, in prejudicie der Ingezetenen ende borgeren der voirs: Stadt van den Bosche, ende haerder Meyerey, ende dat die voirs: Prinche als Pantheere daar aff der voirs: Stadt zal verleenen bezeegelde brieven. Van welcken Consente voirs:, is deesse tegenwoordige acte zyne Majt. ende tot verseekertheyt myns Heeren des Princhen van Oraengnyen verleent. Aldus gedaan tot Bruessele Zessentwintich dagen in Aprill in den Jaere vyfthien hondert negen en vyftich, aldus onderteekent Jacob Abt van Vliesbeke, Mathys Abt van Villers, Nicolaus Abt van Grimbergen, Arnoldus Abt tot Tongerlo, Jan de Berghes, George de Bersele, Rolandus de Rycke, Guilielmus Martyn, Jo: Gillis, R: Loekeman. Wy om deeze ende andere merckelyke redenen ons daar toe beweegende, genegen wesende ter beede ende begeerte van onsen voirn: Neeve den Prince van Oraengnyen, hebben den zelven vuyt onser rechter wetenthey, auctoriteyt ende volle macht voir ons, onsen ervsen ende nacomelingen, Hertogen, ende Hertoginnen van Brabandt, vercocht, gecedeert, ende getransporteert, vercoopen, Cederen, ende transporteren by desen, de voirs: Stadt ende Heerlicheyt van den Grave ende Landt van Cuyk, huere toebehoorten ende dependencien, mitsgaders alle die domeynen, Renten, ende incommen daar toebehoorende nyet daar vuytgefondert, off gereserveert, om die voirtaan in pantschap te mogen houden, ende daar van by hem zynen ervsen, naecomelingen off actie van hen hebbende genyeten ende gebruycken, totter afflossinge derselver pantschap, in zulcker hoocheyt, jurisdictie, preeminencie, forme, ende maniere als wylen hooghedachte Keyserlyke Majesteyt en wy zedert de Lossinge van de voirschreve voorgaende

gaende pantſchap, geſchiet in de maendt van Februario Xvc. negen en veertich, gebruyckt ende gepoffeert hebben, mitsgaders van de Courweyen, ende andere dienſten daar toeftaande ende behoorende, ende dat voir de ſomme van hondert ende thien duſſent ponden, van veertich grooten onſer Vlaemſcher munten 't pont eens, boven alle grontchyen ende andere ordinariſſe laſten, daar mede de voirſchreve Stadt ende Heerlicheyt van den Grave ende Landt van Cuyck van ouden tyden voir de voirſ: Loſſinge belaſt zyn geweest, ende alnoch tegenwoordich belaſt zyn, van welke ſomme aſſgecort ende gedefalqueert zullen worden eenen vyftich duſſent vierhondert ſesendertich ponden achten Schellingen, munte voirſ: , tot welcker ſommen belopen die hooftpenningen van twee duſſent ſes hondert tien ponden drye Schellingen twee penningen erſtlyke Rente, te loſſen den penninck t'welckve, Item van twee hondert eenen vyftich ponden achten Schellingen zeven penningen, te loſſen den penninck veerthien, ende van duſſent ſesendertich ponden vyftien Schellingen te loſſen den penninck ſesthien, zedert de voirſ: Loſſinge vercocht, ende daar mede wy de voirſ: Heerlicheyt ende Landt belaſt laten, dewelcke onſe voornoemde Neeve die Prince van Oraengnyen, 't zynen laſte overneempt, mits welcken alnoch zuuyverts gelts blyft ende reſteert totter ſomme van acht en vyftich duſſent vyf hondert drye en 't ſestich ponden twee Schellingen munte voirſchreve, dewelcke onſe voornoemde Neeve die Prince van Oraengnyen opbringen ende betalen zal in handen van onſen lieven ende getrouwen Raedt ende ontſanger Generaal van onſen financyen Lieven Wouters, Te wetene een derdendeel in gereeden gelde, een ander derdendeel binnen ſes weeken naelcommende, ende 't leſte derdendeel binnen ſes weken daer nae volgende, van welke ſomme onſe voornoemde ontſanger Generaal gehouden zal weſſen hem te geven zyne brieven van deſcharge, in de onſanck daar van te maken Reekeninge, bewys ende Reliqua te doen 't onſen Proffyte metten anderen penningen van ſynen onſanck; Ende zal onſen voirn: Neve die Prince van Oraengnyen beginnen te gebruyken van de voirſ: pantſchap zedert den eerſten dach van Novembri in 't voirtleden Jaer Xvc. achten vyftich, mitsgaders oick van alle die vruchten, proffytten ende incommen, die naeden voirſ: dach vallen ende verſchynen zullen, nyetjegenſtaande dat die meerſſchen, heempden, winnende Landen ende Thienden lat voorgaande ſayſen ontbloomt ende opgelicht zyn geweest, Ende zal onſe voornoemde Neve gehouden worden te betalen die termynen van den Renten verſchienen nae den voirſ: eerſten dach van Novembri, ende zulcx zal oick van onſen 't wegen gedaen ende geuſeert worden ten tyde van der aſſoſſinge deſſelfs Pantſcaps, maar want men hy Staete daar van gemaect bevonden heeft, dat 't incommen van den voirſ: meerſſchen, beempden, winnende Landen ende Thienden meer bedraecht dan de rate van tyde van de voirſ: Renten, zedert den dach van den voorgaanden termyn van den verſchyndach van dien, tot den leſten van Octobri leſtleden, Soo zal onſe Voornoemde Neve gehouden weſſen te employeren ende bekeeren tot nootlycke reparatien van de ſlooten

ten ende huysen van onser voors: Stadt van den Grave, die somme van ses hondert ponden munte voirscreeven eens, sonder hier naemaals daar van eenich remboursment te mogen eyschen of pretenderen, Ende voorts hebben wy den voirs: Prince van Oraengnyen gantzlycken overgelaten ende overlaten by deesen, alle de beden, ende gratuityten, zulcke als die Ingezetenen ende onderfaeten van der voirs: Stadt ende heerlicheyt van den Grave ende Lande van Cuyck, zullen willen geven, ende accorderen, alles zonder prejudicie van zynder actie die hy pretendeert in de helft van der heerlicheyt ende kerspel van Sambeecke, ende zyne behoorten ende dependtien, mitsgaders in twee stukken Lants gelegen by der voirs: Stadt vande Grave als momboir ende vooght van zyne kinderen by hem geprocreeert aan wylen Vrouwe Anna van Egmont zynder huysvrouwe dogtere van wylen heere Maximiliaan van Egmont Grave van Bueren, Blyvende oick wy ende onse naecomelingen geheel in alle exception ter Contrarien, in welke actie onse voorn: Neve blyven zal in zyn geheel soo hy tegenwoirdelyck is als de lofsinge van de voirs: Pantchap geschien zal, welke Lofsinge by ons onse naecomelingen of actie hebbende nyet en zal mogen geschien dan nae die thien verschenen Jaeren, te rekenen zedert den voirs: eersten dach van Novembri leetleden, ende van dan voorts 't allen tyden ende stonden, als ons of onsen naecommingen goed duncken zal, mits betalende teffens ende 't eenemale de voirs: somme van hondert tien duysent ponden, ingevalle dat geduerende de voirs: pantchap, onse voorn: Neve de Prince van Oraengnyen zyne naecomelingen off actie van hem hebbende, gequeten ende geloft zullen hebben, alle de voirs: Renten by zyne Key: Majt. ende ons daar op beset ende geconstitueert, zoo voirs: is, dan neen, sullen wy off onse naecomelingen gehouden weezen in minderinge van de voirs: hondert tien duysent ponden, 't onsen lasten te nemen die hoofspenningen van den Renten die by den voirn: Prince van Oraengnyen off zyne naecomelingen op de voirs: Stadt ende heerlicheyt van den Grave ende Lande van Cuyck gelaten zullen wezen, maer indyen geduerende dese pantchap onse voirn: Neve de Prince van Oraengnyen, zyne Erfven off naecomelingen asqueten off lossen eenige partyen alreede verset van den toebehoorten van der voirs: Stadt ende heerlicheyt, off oick eenige van de oude Renten, by de voirs: Key: Majt. noch by ons nyet beset off geconstitueert zynde, tot ende nae advenant van den peninck twintich off daar onder, in sulcken gevalle zullen wy, onse naecomelingen off actie hebbende, willende 't onseweerts neemen off aflossen de voirs: Stadt Landt ende heerlicheyt, hen doen wederkeeren, mette hoofspenningen van deze tegenwoordige pantchap, 't Capitael van den gelosten partyen off asgequeten Renten als boven, afkortende ende defalquerende nochtans die hoofspenningen van den Renten off andere losbaere Lasten die hy daar op gelaten, off van nyeuws geconstitueert zal hebben, zoo voirs: is, Behoudelyck oick dat geduerende den tyd van de voirs: pantchap, onse voirs: neve den Prince van Oraengnyen zyne Erfven ende naecomelingen, off actie van hen heb-

Gg

ben.

dende gehouden zullen weeten in behoorlycke reparatie te houden de
 twee slooten off Casteelen staande bynnen der voir: Stadt van den Gra-
 ve, ende oick de Windt en Watermolens in den selven staet als die hem
 overgelevert zullen worden, by viskatie ende estimatie van den Werck-
 luyden die van beyden zyden daar over geroepen ende genomen zullen
 worden, wel verstaande dat zy gheene nyeuwe wercken off fortificatien
 en sullen vermogen te maken t'onsen lasten, sonder onse expresse ordina-
 tie, ende van den voir: van onsen financyen, En zullen oick geen ey-
 ken mogen hauwen off doen hauwen, sonder daer op altooren te heb-
 ben onsen oirloff ende Consent, ten zy dat de voir: eycken vervielen
 off dat 't selve waere, om die t'employeren in de nootlycke reparatien
 van den sloten, Casteelen, huysen, hoeven ende meulen, in welcken
 gevallen zal hy gehouden weeten, voor eene afgehouden eyck twee an-
 dere jonge eycken plantsoenen te doen stellen, sal oick die boschen
 moeten onderhouden, in goeden ordene zoo t'behoort, ende die te doen
 hauwen by partyen in hun saison, ende ten tyde van der aflossinge de-
 zelve overgeven in sulcken staat ende grootte als die by den Landmeter
 gemeten zyn geweest, Ende alsoo den bosch genaemt den boort, is een
 bosch eensdeels besayet mit eekelen wassende d'een in d'andere, sulcx
 dat latende den selven bosch in sulcken staet als hy tegenwoirdeelycken
 is, nyet geschapen en is tot eenigen proffyte te comen; Sal onse voir:
 Neve die Prince van Oraengnyen, syne erven ende naecomelingen
 plantsoenen daer vuyt moegen neemen, ende dezelve elders doen plan-
 ten bynnen der voir: heerlicheyt van den Grave ende Lande van Cayck,
 ende oick tot meesten ende geduerigen proffyte van den voir: Lande,
 den voir: bosch in alles off partye van dyen mogen brengen tot winnen-
 de Landt, beempden, off meerfchen, Blyvende nochtans den grondt in
 der proprieteit ende eygendom aan de voir: Heerlicheyt, Ende ingelycx
 zullen zy moegen gebruycken van den Moer in 't kerfjel van Mil, zoo
 wylen die Graven van Bueren gedaan hebben, ende oick die heyen en-
 de woeste Landen geven in pachte off Erfflyken Chynsen, maar en zul-
 len dezelve nyet erfelycken ende eeuwelycken mogen vercoopen, sonder
 Consent van ons, off van onsen naecomelingen, Item zal de voir:
 Prince van Oraengnyen ende zyne naecomelingen gehouden weeten de
 voir: Stadt ende heerlicheyt vanden Grave ende Lande van Cayck te
 houden van ons als Hertoge van Brabant tot eenen volten Leenen, en-
 de 't allen tyden ende stonden alst van noden wesen aal oepeninge te
 doen van der voir: Stadt, sloten, ende Casteelen, om ons daar mede
 te behelpen jegens eenen yegelycken, ende en sullen de voir: plaetien
 in panchap nyet mogen geven noch transporteren aan eenige vreemde
 heeren off persoonen in 't geheel noch in deele, welvestaande oick dat
 onse voir: Neve de Prince van Oraengnyen zyne voir: Erffven ende
 naecomelingen off actie van hen hebbende zullen gehouden weeten
 ten tyde van de aflossinge de voir: plaatze over te goeven ende resti-
 tueren in zuleke behoorlycke reparatie mitsgaders alle 't jaarlycx incom-
 men als hem tegenwoirdeelyck gegeven aal worden volgende die Admi-
 nistr-

nitratie ende ontfanck die daar van gehadt heeft Jaspar van Eyck, zedert den eerften dach van Februario XVC. negen en Veertich, dat als doen daar van die loffinge by zyne voirs: Key: Majt. gedaan was zoo voirs: ende oick al t'geene dat hy vermeerdert ende geloft zal hebben, Willende dat Copie autentick van der Rekeninge van den voirn: Jaspar van Eyck eyndende den lesten dach van Octrobri lefleden in 't voirscreven jaar XVC. achten vyftich onsen voorn: Neve den Prince van Oraengnyen geleverd zal worden mitte originele Cheynsboeken ende Registers van de Erfpachten, dewelcke hy ter aflossinge wederomme zal moeten restitueeren, sonder eenige partye van de domeynen te laten vergaen, verliezen, off verminderen, dan indient gebeurde dat by inundatie, tempeeste, brant, oirloge off andere ongeval de voirs: Stadt, sloten, Castelen, hoeven ende moelens off eenige partyen van dien, bedorven eude geruïneert worden, zal in zulcken gevalle nyet gehouden wezen de huysingen ende edifficien in anderen Staete over te leveren, dan die ten dage van der aflossinge bevonden zullen wezen, ende zal onse voirs: Neve laten gebruyken van huere pachten de ghene die eenige partyen van onse domeynen in pachte genomen hebben, totter expiratie van dezelve pachten, ten ware dat hy deshalven mit hen overquame ende veracordeerde, soo wy oick doen zullen mit gelycke pachters ten dage van der aflossinge, indyen dat de pachten nyet en excederen, de gewoenelycke termynen, ende voirts zal hy gehouden wezen zyne Reversael briefven in behoirlycker formen over te geven ende oick zyne Obligatien, zoo wel ons als den voirs: Staeten van Brabant, inhoudende beloeftē de voirs: Stadt, sloten, ende Castelen, wel ende zekerlyck te bewaeren, om die ter voirs: aflossinge wederom te leveren, maar ingevalle van oepen Oirloge in 't quartier van den Grave ende Lande van Cuyck off den ommeliggende plaetsen daar van bericht wesende by onsen voirn: Neve off zyner erfven zullen wy off onse naecomelingen de voirs: Stadt, sloten ende Castelen doen bewaeren zoo 't behooren zal, Ende zal insgelyck gehouden worden bynnen der voirs: Stadt van den Grave ende Lande van Cuyck onse Placcaten, geboden ende ordonnantien gepubliceert, ende alnoch te publiceeren, te doen onderhouden ende observeren, Ende oick behoirlycken Eedt te doene in onsen handen, zoe wylen die Grave van Bueren leest overleden gedaan heeft. Ende tot meerder versekertheyt van onsen voirs: Neve den Prince van Oraengnyen, hebben wy gerenuncieert ende renunciëren by dezen voirs: ons, onsen Erfven ende naecomelingen Hertogen ende Hertoginnen van Brabant, alle Keyserlycke, Conincklycke ende andere Rechten, die Princen zouden mogen pretenderen, ende oick van alle 't geen dat men soude willen off moegen allegeeren om deze jegenwoirdighe pantschap te invalideren, zunderlinge den rechte zeggende generaele renunciatie van geender weder te zyne ten waere datter speciaelle voirgae, Alles sonder bedroch off argelift. Ontbieden daeromme ende beveelen onsen Heven ende getrouwen die Cancellier ende Luyden van onsen Rade ende Rekeningen in Brabant, den voirn: van onsen financyen, Drosshet van

Brabant, Schoutet van Boffche, Amptman, Rentmeester, officiers ende amptluyden van den Grave ende Lande van Cuyk ende allen anderen onsen Rechteren, Justicierien Officierien ende ondersaeten, dien dit aangaan zal, dat zy onsen voirs: Neve den Prince van Oraengne, zynen Erfven, naecomelingen, off actie van hen hebbende, van deze onse tegenwoirdighe pantschap, Ostroy, ende Consent, mitsgaders van allen den inhouden van dezen onsen brieve, voirs den tyd, op de Conditionen, ende in der vuegen ende manieren voirsereven doen laten ende gedogen, rustelyck, vreedelyck ende volcommelyck genyeten ende gebruycken, sonder hen te doen off te laten geschien, eenich hinder, lesfel, off moeynisse ter Contrarien, procederende by den voirs: van onsen financyen ende Reekeningen in Brabant, ter verifficatie ende interinemente van dese Jegenwoirdige nae huere vorme ende inhouden, sonder eenich wederseggen off zwaericheyt, want ons alsoe gelieft, nyet tegenstaende, dat by de Ordinantie hier voirsytis gemaect op 't stuck van onse domeynen ende financyen, onder anderen expresselyken verboden ende geinterdiceert is, onse voirs: domeynen te mogen vercoopen, belasten, verpanden, off versetten, 't welck wy onsen voirs: Neve den Prince van Oraengnyen, noch zynen Voirs: Erven, naecomelingen off Actie van hen hebbende nyet en willen hinderen off prejudicieeren, maer hebben dezelve daer van gereleveert ende releveren by dezen, ende by dezelve ontlast de voirs: van onse financyen ende de Reekeningen ende allen anderen officiers van den eeden by hen gedaan, op de onderhoudenisse ende observantie van de voirs: Ordinantie, blyvende dezelve in alle andere huere punten ende articlen in huere volle macht, effect, ende Vigueur, niet jegenstaende oick eenige andere Ordinantien restrinctien, geboden off Verboden ter Contrarien. Des 't Oirconden soo hebben wy onzen Zegel hier aen doen hangen, Gegeven in onser Stadt van Bruessele den Zestien dach van Meye in 't Jaer ons sheeren duyzzent vyff hondert ende Neegen ende Vyftich, van onsen Rycken, te wetene van Spaengnyen, Sicilien &c. 't Vierde, ende van Napels 't zeste. (ouder op de plique aen de eene zyde stond) By den Coninc, den heeren van Berlaymont ende van Hachicourt hoofden. Heeren Pieter Boisot Tresorier Generael. Jois de Damhoudere Ridders. Albrecht van Loo ende Robert de Bouligne gecommiteerde van de financien ende anderen Jegenwoirdich (was geteekent) d'Overkoupe. (En aan d'andere zyde op de plique stond) Desen tegenwoirdighen brieff is gesien geweest inder Cameren van den Reekeningen ons heeren des Conincx &c. te Bruessele, ende aldaar geregistreert in 't Register in der selver Cameren gebouden boven geteekent metter Letteren J. beginnende in Decembri Ao. XVC. vyf en vyftich ende navolgende den inhoudende bevelen ons voirs: heeren des Conincx hier lyne begrepen in 't voirs: Register geregistreert folijs XXII, XXIII, ende XXIIII, ende in derselver Cameren geinterineert geweest nae huere forme en teneur op ten XXVlten dach van Meye Ao. XVC. negen en vyftich. (was geteekent) Hoochstoel, onder uyt was hangende aan een francyne staart een Zegel gedrukt in rood wasch, (in dorloflood)

Die

Die hoofden Treforier Generael ende gecommiteerde van den domeynen ende finan: ons heeren des Koninck, Conſenteren alſoe veele als 't in hen is d'inhouden in 't witte van deſen te worden gefurneert ende volbracht, in alder vuegen ende manieren alzoeyne Majt. dat wilt ende beveelt gedaan te worden by deſen, geſcreven onder die hanteekenen van den ſelven hoofden, Treforier Generael ende gecommiteerde, den Vlieden dach van Maye XVc. negen en vyftich. (was geteekent) Berlaymont Boiſot, J. Damhoudere, A: van Loo, R. de Bouloigne.

WILHELMUS prince van Orange heeft in huwelyk gehad de dogter vanden grave van Buereu en ook alſoo ſyn erfgenaam geworden (1); en is aldaar Ao. 1560. als pantheer gehult geworden (2). Die van 't lant van Cuyk ſiet No. 78. contribuueerden hier toe 16000. gul. in maniere en conditien als ſy hier vooren aan Keyſer Carel gegeven hadden tot haare redemptie. En die vande Stad ſiet No. 79. gaven daar toe alleen 3000. gul. mede op conditie dat ſy inde contributien vande voorſz. van Cuyk niet laſten en ſouden. Onvermindert al de vooraengetoge en nog laatſt by Keyſer Carel geconfirmeerde privilegien en vrydomme der Stad Grave op de Gelderſe tollē, ſoo is egter tuſſchen haar en de heeren van Bronchorſt tot Batenburg daar over voor den Raad van Brabant proces geweest en Ao. 1562. No. 80. by ſententie getermineert, confirmerende de Stad haar geſeyden vrydom uytgenomen in de markt tol: maar door verloop van tyt en opgevolgde troublen, raakte dit buyten uſantie en memorie; ſulks die vande Grave daar nae ſoo wel in den markt als ordinairē tol vry voeren, tot tyde den Graaf van Hoorn hier Gouverneur was, welke heer van Batenburg geworden had men hier tot burgemr. een Waſſenburg en Henkeloven, welke eerſte des Graven knegt geweest was, die deſe ſententie verklikt en aan 't ligt gebragt hebben, ſulks men van doen voort en ook nog den markt tol moet betalen. Dit ſyn al vrugten van vreemde regenten. Deſen Prins Willem heeft Ao. 1563. Num. 81. op remonſtrantie vande Magiſtraat der Stad Grave by poene van 60. goudē realen en arbitrale correctie verboden geen goederen te verkopen ſonder de daar uyt gaande laſten te ſpecificieren. Ao. 1570. ſiet No. 82. is by de Raaden van ſyn Majt. de ordonnans

Gg 3.

tis

ric van Dykgraaf en Heemraden van Eesscharen geformeert en gereguleert, en naderhand by Prins Willem Hend: AO. 1659. siet No. 83. geamplieert. Vande troublen van dese tyden salik hier geen vermaan doen (3), dan alleen seggen dat de moniken van St. Agatha in den lande van Cuyk vande Cruysbroeders ordre capterende dese occasie, en dat het verboth van Keyser Carrel en vande Graven van Buceren hier achter No. 62. & 66. geproduceert doen buyten observantie was, hun daar geset en gewestelt hebben (4), siet haar eygen annotitie de AO. 1571. No. 84. AO. 1578. No. 85. heeft Prins Willem een verhoging op de Stads bieraocyns verwilligt tot behulp vande fortificatie costen. Hy is den 10. July 1584. overleden (5), en syn tweden Soon Mauricius is hem in de pantschap gesuccedeert.

A A N T E K E N I N G E N

Op

W I L H E L M U S,

Prince van Orange.

(1) Wanneer de Prins van Orange aan Anna van Egmond trouwde was haar Vader Maximiliaen bereyts int jaar 1548. overleden, nalatende alleen dese syne Erfdochter.

Orlers *geslachtsboom der Graven van Nassauw. pag. m. 109.* Wilhelmus Prince van Orangnen heeft in den jaare 1550. op den 8. Juny ghetrouwt tot zyn eerste huysvrouwe Anna, eenige Dochter ende Erfgenaem van Maximiliaen Grave van Buyren, Leerdam &c.

De la Pife *Tableau de l'histoire des Princes & Princip. d'Orange pag. 268.* l'Empereur s'y employa de si bon cœur, que l'affaire reussit au contentement du Comte; & le Prince espousa Anne sa fille unique & heritiere de la maison de Launoy, Comtesse de Bure, de Leerdam & Dame de plusieurs autres belles terres, les nocces ayant esté célébrées au chasteau de Bure le huitiesme de Juillet mil cinq cents cinquante en l'an dixhuitiesme de l'aage du Prince.

Teschennacheri *ann. Clivia. edit. ult. pag. 481.* Maximilianus, Comes Burensis, Annum, Wilhelmo Nassovio, Auraisce Principi, 4. Idus Junii anno 1550. copulatam, genuit.

Hubner *Geneal. tabell. de 256. Tafel sield mede het jaar 1550.*

Hic

Hierteen schryft Goudhoeven in *syn Chronyk byvoegfel pag. 133.* Vrouwe Anna van Egmont, Gravinne van Bueren ende van Leerdam, Vrouwe van Yffeltsteyn, S. Maertensdyck, Jaersvelt, Lannoy &c. gheboren An. 1533. troude An. 1551. Heer Willem Prince van Oraengien, Grave van Nassou, Baron van Breda, sy beyde oudt zynde 18. jaren.

De ongenoemde schryver van *het leven van Willem den I. Prins van Oranje I. deel. pag. 47.* En als hy ondertusen tot den ouderdom van achttien jaeren was gekomen, soo trouwde hy, in July 1551, onder de gunst vande Keyser, met Anna van Egmont, eenige naergelaete erfdogter van Maximiliaen van Egmont, Graef van Bueren, mede alsdeeen achttien jaeren out synde.

Pontus Huterus *rer. Austrac. lib. 13. cap. 12. pag. 318. Nenis Julii 1551.* Guilielmus Nassavius, Aurantii Princeps in uxorem ducis Annam Egmondiam Burz Comitens. vid. Pontan. *Hist. Geln. lib. 13. pag. 857.* Van Leeuwen Batav. *Illustr. 2. stuk. fol. 951.*

(2) Janigon *Repub. der Vereen. Nederl. 3. deel. pag. 45.* Willem, Prins van Oranje, deed zich in den jare 1560. huldigen als Heere van Grave en den lande van Cuyk.

(3) Hier over kunnen naargesien worden, E. van Meteren *Nederlandsche Historien*, P. C. Hooft, P. Nor, H. de Groot, E. van Reyd, alle beschryvende de Nederlandsche Oorlogen en Historien, L. van Aitzema *Saken van Staat en Oorlog*, Famianus Strada *de bella Belgica*, Nicol. Burgundi *historia Belgica*, & varii alii historici, qui motus Belgicos descripserunt.

(4) Het is niet te denken, dat de Cruysbroederen buyten voorweten en expres consent van den toenmaligen besitter des Lands van Cuyk hun Clooster sullen gebouwt hebben; Waartoe sy uyt kracht vande donatie der Capelle van St. Agatha, door Jan den Vierden Heeren van Cuyk, aan hunne Order gedaan, gerechtig waeren. ziet voor d'aentekeningen op gemelden Jan den Vierden *pag. 105. n. 1. en Knippenbergh. hist. Recler. Duc. Geln. lib. 8. cap. 9. pag. 289. §. 1.*

(5) Prins Willem is op een moorddadige wyze door eenen Balthazar Gerads, geboortig van Vilsefans int Graefschap van Burgondien, te Delft in St. Agnieten Klooster den 10. July 1584. met een Sink-roer doorschoten. Van Goor *besch. v. Breda pag. 37.* ziet Bor *Nederl. Hist. laatste druk. 2. deel pag. 447.* en de Sententie tegen gemelden Balthazar Geraerts, *pag. 432.*

Prins Willem had by syn voorf, eerste Vrouwe Anna van Egmont Gravinne van Bueren geteelt twee kinderen, namentlyk Philips (Van Goor *besch. v. Breda pag. 36.* en Huhner *Tafel 256.* noemen hem Philips Willem;) in den jaare 1554. op den 19. December des ayonts geboren, en Maria getrouwt tot Buiren op den 17. February des jaars 1595. met Philips Grave van Hohenlo ende Langenberch &c. De Princesse Anna Gravinne van Buiren &c. is tot Breda anno 1558. den 20. February (Goudhoeven *loc. cit.* den 24. maart;) gestorven, ende aldaer met groot eerren begraven. Ortel's *Geslacht boom pag. m. 110. 114. en 116.*

De tweede huysvrouw van deez Prins was Anna, eenige dochter van Mau-

Maurits Keurvorst van Saxon, getrouwt tot Leipsig in den jaare 1561. op den 10. Augusti (: Hubner stelt in de 167. *tafel* den 24. Aug. :) Met dese doorluchtige Princesse heeft hy gewonnen drie kinderen. Bor *lib. cit. pag.* 431. van Goor *pag.* 36. (: Orlers Schryft *pag.* 110. twee Sonen en twee dochteren, edogh noemt maar 1. Soon Maurits en 2. dochteren Anna en Emilia:)

Maurits is gebooren op het huys te Dillenburgh den 13. November 1567. Ziet Orlers *pag.* 118. Bor *loc. cit.*

Anna is in den jaare 1587. op ten tweden November getrouwt met Graef Willem Lodewyk (: de ongenoeinde Schryver van *het leven van Willem den I.* 3. deel. 12. boek. bladz. 737. en van Goor *pag.* 36. Zeggen Willem Kasimir:) Grave van Nassau Gouverneur van Vriesland haar Ooms Soone Orlers *pag.* 134. Bor op de *aangebaalde* bladz.

Emilia heeft in den jaare 1597. binnen de Stad Delft getrouwt don Emanuel Prince van Portugael. Ziet Orlers en Bor op de *genoemde* plaatsen.

De Prince van Oranje zich ten dertienmaale ten huwelyk hegevende heeft in den jaare 1575. (: Hubner stelt 1576. in de 256. *tafel* :) op den 12. Juny binnen den Briel getrouwt Charlotte de Bourbon, dochter vanden Hertogh van Mompensier. Orlers p. 110. Meteren *l'Histoire de Paysbas. fol.* 112. Bor 1. deel. *pag.* 644. By welke hy ses dochteren geprocreeert heeft met namen Loyse Juliana gehuwt in den jaare 1593. aan Hertogen Frederich den vierden Paltsgraaf by den Rhyn Keurvorst. Elisabeth (: anderen schryven Isabella:) gehuwt den 6. Feb. 1595. aan Hertogh Henrik van Bouillon Viconte de Tourain &c. Catharina Belgica in October 1596. getrouwt aen Philips Lodewyk Grave van Hanau en Mintzerbergh. Flandrina is een Abdisse in Vrankryk geworden. Charlotta Brabantina, is getrouwt 1598. in den winter aen Claudius Hertogh van Tremoullien en Thouars, Prince van Talamond en Grave van Chifnes, en Emilia secunda soude, volgens van Goor *beschr. van Breda pag.* 36. getrouwt syn met den Paltsgraaf Frederik Kasimir, Hertog van Landsberg. Ziet Orlers *pag.* 134. 135. en 136. Bor 2. deel *pag.* 430.

Zyne vierde Gemalin is geweest Loyse van Colligny, dochter van wylen Casper de Colligny Admiraal van Vrankryk, weduwe vanden Heere van Tilligt, die beide, te weten haer Vader en man in de Parysche moord in Augusto 1572. vermoordt waren, aen dewelke hy op den 12. April 1583. getrouwt is. Orlers *pag.* 110. Bor. 2. deel. *pag.* 365. en volg. En heeft by haar geprocreeert eenen Soon Frederik Henrik, die binnen de Stad Delft geboren is op den lesten February des jaers 1584. omtrent vier maanden ende thien dagen voor het droevig overlyden van syn Heer Vader. Ziet Orlers *pag.* 137. en 138. Bor *pag.* 431. Meteren *l'hist. de paysbas fol.* 227. vers. Commelin *Leven en bedryf van Fred. Henr. Prince van Orangien pag.* 2.

MAURITIUS als geseyt, is syn Vader wel in de pantschap gevolgt (1), dog heeft overmits het innemen vande Stadt Grave onder het beleyt vanden Prince van Parma (2) daar van geen vol-

volkomen possessie gehat of gehult kunnen werden: dan nae dat hy die 't samen met behulp der wapenen vande geuniceerde Provincien Ao. 1602. heeft gerecouvreert (3), en is doen nog den 28. Septemb. vant selve jaar gehult geworden (4), doende den raatsheer van Loon int bywesen van syn Excell. een oratie met verseekering van Stads privilegien, en wiert alsdoen ook gelt onder het volk geworpen. Met desen is de manier van hulden geeyndigt. Desen Prins Maurits heeft Ao., 1603. liet No. 86. een ordonnantie op de egtfaken en exercitie vande paapse religie geëxpédieert. Int selve jaar No. 87. heeft tot Grave een ordonnantie en poene gestatueert tegen de ligtveerdige injurien (5). Hy heeft Ao. 1612. No. 103. een lyft op syn Cuyklen tol uytgegeven (6). Hy heeft ook de cleveniers (7) tot Grave geëstimmeert en hun een nieu vendel gegeven. Ao. 1613. No. 88. syn de gerigts jura in den lande van Cuyk gereguleert (8). Hy heeft ook Ao. 1616. No. 89. die vant lant van Cuyk het verum beneficium appellationis gegeven. Eyndelyk heeft hy ook de Weeskamer tot Grave een reglement voorgefchreven (9), 't geen by de Kon. Majt. van Grootbr. ook is gearresteert en gepubliceert (10), maar onse Regenten die het ten belang van hun particulier profyt geern gemaintineert willen hebben, en in opsigt vande wesen niet of gantsch weynig in agt nemen, houden het gesecreteert, sulks men geen cotype daar van bekomen kan. Prins Maurits Ao. 1625. overleden (11) is hem gesuccedeert syn broeder Frederik Henderik.

A A N T E K E N I N G E N.

Op

M A U R I T I U S ,

Grave van Nassau.

(1) Vermits desselfs oudste broeder Philips in Spanjen gehouden wierd. ziet Orlers *geslachtboom der Graven van Nassau* pag. m. 115. Van Goor *bescbr. van Breda*. pag. 37. Na het overlyden van Prins Willem is hem zyn oudste zoon *Philips Willem* int Prinsdom van Oranje en andere heerlyke

Hh

goe

goederen opgevolgt: & pag. 39. *Maurits*, Prins van Oranje, Graaf van Nassau enz. die gedurende zyns gemelde broeders gevangen is in *Spanje*, alle deszelfs goederen, zoo in de Nederlanden als elders gelegen, beheert had, is, uit kracht van het testament gemaakt te Brussel op den twintigsten van Sprockelmaand 1618., op welken dag syn voorfz. broeder ook aldaar is overleden, hem in 't Prinsdom van Oranje, en andere Graaffschappen en Heerlykheden opgevolgt.

By d'Akte van conversie der Panschap vande Stadt Grave ende Lande van Cuyck, in een Erfsien, in dato den 9. December 1611. wordt gesegt, dat by het Traestaet van Partagie, opgericht tusschen de Heeren Erfsenamen van Prins *Willem* den I. den Prince *Maurits*, onder andere Heerlykheden de Stadt Grave ende Lande van Cuyck zyn toegedeelt. *vid. inf. pag. 249.*

(2) De Stadt Grave is eerst den zeevenden van zoomermaand 1586. door d'ouwe besetting ontruimt, en aan den Prince van Parma overgegeven. ziet Hooft *Nederl. Hist. 24. boek. pag. mibi. 155.*

(3) De Artykelen geaccordeert aan den Gouverneur, Officieren ende gemeene soldaten der Stad Grave op den 19. September 1602. syn van desen inhoud:

I.

Eerstelyk, dat den Gouverneur, Capiteynen, Officieren ende soldaten soo te voet als te paerde, met alle de sieken daar onder getelt uyt de Stadt sullen vertrekken, met hunne Paerden, Wapenen, Huysraad, ende Bagagien, Vliegende Vaendels, Slaende Trommels, brandende Lonten, ende Kogels in den mont.

I I.

Ende om dat sy des te bequamyker soude mogen vervoeren hun Bagagien, sieken ende gequetsten, syne Excellentie sal hun doen hebben hondert en vyftig Wagens van hier tot Dielt.

I I I.

Dat sy alhier sullen laten twee Capiteynen als Gyselaars tot versekeringe vande voorschreve Wagens, Paerden ende Wagenlieden, tot hun wederkomst.

I V.

Dat syn Excellentie hun geven sal Pasport ende Convoy omme sekerlyk te passeren tot voorn: stede van Dielt.

V.

Dat de soldaten, die dese stad gedient hebben, sullen genieten 't effect van dit Traestaet, gelyk andere soldaten van het voorn: Guarnisoen.

V I.

Dat alle Gevangens van weder zyden los gelaten sullen worden van wat conditie of qualiteyt die ook souden mogen weesen, mits betalende hun costen.

V I I.

Dat de Officiers van den Conink soo van de Oerloge als vande Penne, vry sullen mogen vertrekken met hun Bagagien, gelyk het Guarnisoen. Aen de geenen die de troupen niet en sullen kunnen volgen, word toegel.

gelaten dat sy eenige dagen als nog in de Stadt sullen mogen blyven, ende vertreckende, sullen hun scheepen beschikt worden tot Maestricht, mis stellende cautie ende borge voor de voorschreve schepen.

V I I I.

Dat de Officieren van Vivres, Ammunition van Oorloge, ende Geschut gehouden sullen wesen overteleveren de voorsz. Vivres, Ammunitionen ende geschut in handen vande Commissarissen, die aldaer van deser zyde gesonden sullen worden om de selve te ontfangen, sonder yet te verminderen ofte verderven, by poene van desen Tractate te wesen nul.

I X.

Dat den voorsz. Gouverneur sal beloven de hand daer aen te houden by hunne Hoogheden, dat, 't geene die vande Magistraet ende Burgers der voorn: Stede geleent hebben aen den voorsz. Gouverneur, Capiteynen ende soldaten, hun met ten eersten sal worden gereimbourseert.

X.

Dat den voorsz. Gouverneur, Capiteynen, Officieren ende soldaten op morgen sullen vertrekken, ende by soo verre sy morgen niet en willen vertrekken, den voorsz. Gouverneur sal binnen 't Casteel, ende het Bollewerck achter het Casteel laten komen twee hondert mannen, die syn Excellentie aldaer sal senden.

Gedaen in 't Leger voor de Grave den negentienden September 1602. *ziet Lyfse of Naam-Register der Heeren Gouverneurs, Amptmannen, Rentm. &c. pag. 1. & seqq. Meteren's Histoire de Pays-bas. 24. liv. fol. 515. 2do.*

Op het selve *folium &c.* vindt men de pointen en artykelon aan Prins Maurits door de Burgerye overgegeen. Sur quoy on leur dit (vervolgt van Meteren:) qu' en exhibant les octroys, qu' on y adviseroit, & qu' on feroit selon qu' on trouvoit estre raisonnable. Faict au Camp le 18. de Septembre. 1602.

Ende in het voorschreve *Naam-Register* pag. 5. dit naarovolgende:

Pointen ende Articulen van Reconciliatie der Stadt Grave, met syn Excellentie Graef Maurits van Nassau Land-heer deser Stadt, en Overste Velt-heer van 't Leger vande geunieerde Provincien jegenswoordigh voor dese Stadt, overgegeven aen Hooggem: syn Excellentie by de Burgers der selver Stadt.

Syn Excellentie dese Pointen oversien ende daer op gelet hebbende, heeft daer op van wegen de Heeren Staten Generaal der Verenigde Provincien, geacordeert ende gedisponeert, soo als op elck der selver hier onder aangedekent staet.

I.

In den eersten Vergeetentheydt ende Pardon van alle gepasseerde faaken invoegen of die nooyt geschiet en waren, soo wel in 't Respect van syne voorn: Excellentie, ende de voorsz. Geunieerde Staten, als in 't

Hh 2

Roe.

Respect vande Burgeren ende Ingesetenen deser Stadt, soo wel die uyt de voorz. Stadt mogen vertrocken syn geweest, als die daar inne syn gebleven, ende dat in 't Punt der Religie, administratie van Officie, Pollicie ende andersints egeene saaken uyt-gescheyden, sonder dat imant ter sake van dien eenigh verhael sal hebben, ofte tot eenig verwyf staen. Ende dat oversulx syne voorn: Excellentie in de qualiteyt als boven, alle Burgeren ende Ingesetenen soo Geestelyke als Wereltlyke Persoonen indifferentlyk in syne genadige sauvegarde sal neemen, deselve als hunnen Pandheer in alle foetigheydt ende goedertierentheyt tracterende.

Syn Excellentie accordeert dit verzoek.

I I.

Item, Confirmatie ende continuatie der Stads Privilegien in alinger voegen als die vande Stadt voor dato van dese troublen, ende daer na by het leven van Loffelicker Memorie den Prince van Oranje Vader van syne Excellentie, ende Pant-heer deser Stadt genooten ende gebruykt hebben.

Accordeert dit verzoek van gelyke.

I I I.

Item, dat alle Geestelyke Persoonen, soo Mans als Vrouwen egeene uytgescheyden, ook Catholicque Burgeren ende Ingesetenen, sullen blyven in de exercitie vande Catholicque Religie, sonder verwyf van imanden, levende in alle stilligheyd, ende dat hun daer toe sal worde verleent de Kercke vanden nieuwe Bagynhof, genoemt St. Marien Graef, ten eynde het Matrimonium ende het Doopsel onder den Catholicquen niet en mach worden wegh genomen.

De Remonstranten sullen sonder Recerche in alle billickheyt desen aengaende worden getraecteert, als andere Ingesetenen der Vereenighen Nederlanden.

I V.

Item, dat de alde ende nieuwe Bagynen, ook de Cruysbroeders van St. Agatha Clooster mogen blyven woonen in hun Cloosteren, ende aldaer leven in alle stillicheyt, sonder becroon ofte beslooringe van ymanden, mis de selve genietende hunne incomsten soo patrimoniale als hercoomende vande Cloosters, sonder de selve te annoteren ofte in arrest te nemen onder wat dextel 't selve soude mogen geschieden; 't welk insgelycx sal worden geaccordeert alle andere Geestelykheyt van beyde de Capittelen binnen dese Stadt, dewelke hunne Residentie alhier sullen willen houden, daar onder ook begrepen sal wesen den Pastoor der selver Stadt onlanx alhier gecomen.

Ad Idem als op het voorgaende Articul.

V.

Item, soo de Burgers deser Stadt grootelyck ten aghteren syn aen verscheide Companien van desen Guarnisoene alreede vertrocken, en alhier nog Guarnisoen houdende, sal den selven geaccordeert blyven den tydt van ses Maenden na dato deses om de selve buyten de Geunierde Provincien onder de gehoorzaamheit vande Ertshertogen van Oostenryk, te mogen vervolgen, ende wederom binnen dese Stadt keeren, sonder daer toe Paspoort te derven eyschen, ende soo jmandt daer toe meerder tydt behoefde, sal daer toe eyschen particulier Paspoort van den Gouverneur deser Stadt, daer toe by syn Excellentie te stellen, 't welke ook sal worden toegelaaten den Officieren van Ontfack, omme hunne Rekeningte te Hove te gaen doen, ende hare affairen te liquideren.

Syn Excellentie accordeert dit verzoek mits dat het geschiede met beoorlycke kennisse vanden Gouverneur ende Magistraet der stadt.

V I.

Item, sal een igelyk soo Geestelyk als Wereldlyk toegelaeten worden, die na het sluyten van desen Tractaat hun sullen willen vertrecken uyt deser Stadt, ende elders hunne Residentie neemen, 't selve te mogen doen binnen de drie naastcomende jaeren, wanneer hun sulcx goedduncken en gelieven sal, met hunne familie ende goederen, geene uytgescheyden, sonder dat imant hun daar in sal mogen doen eenigh impediment ofte beletsel, ende sonder dat hun ook van noode sal wesen eenige Paspoort als alleenlyk dit Tractaet: En sullen die geenen die hun sullen willen vertrekken ende begeeven metter woone ten Platten Lande, ofte in neutraale plaatsen, vrijelyk ende onbecommert van jmanden wederkeeren binnen deser Stadt, omme hunne goederen Rucrelyke ende Onruerlyke te regeren ende daer van te disponeren, ofte veralleneeren, soo hunne Raedt gedraagen sal, ofte alfulke goederen te doen Regeren, Ontfangen ende Administreren door alsoodaenige Rentmeesters ofte Facteurs als fy daer toe sullen stellen.

Syn Excellentie Accordeert dit verzoek.

V I I.

Item soo dese Stadt is Frontier, ende Gebuer van den Lande van Cleve ende Ravesteyn tot op der Stads Grachten, alwaer de Hollandsche Imposten geen plaets en grypen, ende dat daaromme de voorn: Hollandische Imposten binnen deser Stad niet en connen geheven worden, sonder de appaerente depopulatie der selver Stadt, principalyk in dese tyden, dat de Burgers door overvallinge van onverdraegelyck Guarnisoen, en de groote devastatie van de Edificien ende huysen der selver, door het tegenswoordigh langduurigh beleg; soo sal syne voorn: Excellentie believen dese voorn: geruineerde ende gedefespereerde Gemeente, tyde deser Oorloge ende principalyken soo lange fy Frontier sullen wesen, te

Hh 3

exam.

exemteren ende vry te laaten vande voorn: generaale Middelen, ofte Hollandfche Impoften, omme de voorn: Gemeente eenigen voet te geven, hunne Residentie binnen dezer Stadt te continuereen.

Sullen hun hebben te Reguleren, naer d'ordre der Heeren Generaale Staten, die op alles met redelykbeyd ende billickbeyd sullen letten.

V I I I.

Tot welken eynde syn Excellentie sal gelieven het Guarnisoen soo te Voet als te Paerde, te doen Logeren ende accommoderen, volgens de Ordonnancie van Hollandt, in ledige plaetsen gemaakt ofte nogh te maken op de Stads Vesten ofte elders, sonder ofte tot minste quetsinge der voorn: Arme Borgeryen; Aengesien tot nogh toe alle Officiers ende het meestendeel vanden Guarnisoene syn gelogeert, ende in Servicie onderhouden geweest, tot costen vanden Hove, die daer over in veertien jaeren herwaerts hebben costen gedaen tot over de tweemaal hondert duyfent gulden, in 't aensien van de kleyne Capaciteyt ende vermogen deser schaamele Gemeeynte.

Hier op sal gelet ende gedaen worden na dat bevonden sal worden te behooren.

I X.

Item, Dat in 't reguard vanden Uytterlyke Armoede, Ruine, ende onverwinnelyke Schaade deser Gemeente geene Ingesetenen vande Geünlceerde provincien, van wat qualiteyt ofte conditie die mogen syn, pretenderende eenige Personele schulden ofte actien op 't Corpus van de Stadt, of Particuliere Borgers, hunne actien niet en sullen mogen in 't werck stellen, binnen den tyd van twee naefstcoomedc jaeren.

Ad Idem als op 't voorgaende Article.

X.

In dit Accoord sullen mede syn begrepen die geene die in dienst vande Stadt, ende andersints om particuliere affairen syn buyten deser Stadt, om weder te mogen keeren binnen den voorn: tyd.

Syn Excellentie accordeert dit verfoeck.

X I.

Item de Hoven uytter Stads grachten aengevult, daer van synde Ootroy, vanden Hove, ofte andere Vestinge na deser Stads Regten, sullen blyven aan hunne Proprietariissen.

Sullen geëxhibeert werden die Ootroyen, om daer op gelet, ende gedaen te worden naer beboeren.

Al

Aldus gedaen in 't Leger voor de Grave, den 28. September 1602.

was gesceken.

MAURICE DE NASSAUW,

(4) De Huldinge is in deser voegen geschiedt: Syne *Excellentie* heeft sich op den 28. September 1602. met derselver Heeren Raaden ook geaccompagneert met veele Heeren Overstens uyt het Leger binnen de Stadt *Grave* vervoegt, ende na aanroepinge vanden naam des Heeren in 'de Kerke, is gegaen op seker stellagie by de Magistraet daer toe cierlyk geprepareert, alwaer de Raedts-Heer Loon heeft gedaen de navolgende propositie.

Nadien de Stadt *Grave* door sonderlinge genaede des Almagtige vande Tirannye en de Slavernye der Spaanjaarden, daer onder de selve soo lange tydt is verdrukt geweest, verlost ende wederom in haere oude Vryheyt is gestelt, ende gereduceert onder de gehoorfaemheyt van den Doorlugtigen Hooggeboore onse genadige Vorst ende Heere Heere *Mauritz* Prince van Orange Grave van Nassauw, Heere van dese Stadt *Grave*, ende Lande van *Cuyck*, ende dat syne *Excellentie* alhier in dese Stadt Personeelyk gekomen is om die goede Borgeren ende Ingefetenen te betoonen syn Vorstelycke genegentheyt ende affectie, om die goede Borger des der Stadt ende Ingefetenen des Lands van *Cuyck* in hare oude Vryheeden ende gerechtigheden als een Goedertierent Prince te maintineeren, ende haar alle genadige voorstandt te bewysen met genadige toeverstigt; De voorn: Borgeren ende Ingefetenen sullen daer tegens syn *Excellentie* alle behoorlyke getrouwheyt ende gehoorfaemheyt bewysen, sulcx als sy luyden wylen die oock Hooghgebooren Vorsten mynen Heeren Princen van Orange Hoochloffelycker Memorie bewesen hebben, en diensvolgende syn *Excellentie* voor haaren Heere aannemen, erkennen, ende respectteeren gelyck getrouwe, ende gehoorfame Onderfaten schuldich ende gehouden syn te doen; soo heeft syn *Excellentie* de Magistraet, Borgeren Ingefetenen deser Stadt alhier doen Convoceren ende vergaderen om tot dien eynde die gewoonnelyke Huldinge ende Eed van de selve te ontfangen, niet twyfelende oft de selve sullen daer toe bereydt ende willigh syn;

Welke voorsz. propositie gedaen synde, heeft de Secretaris Gabriel Severyns die van de nieuw gekoooren Magistraet onder die Stellagie staende, en andere om-standers voorgeleesen den Eedt hier navolgende;

Wy beloven ende sweeren den Doorlugtigen Hooghgebooren Vorst ende Heere *Mauritz* Gebooren Prince van Orange Grave van Nassou onse genadige Heere ende Heere der Stadt *Grave* en Lande van *Cuyck*, holt, getrouw, ende gehoorfaem te syn het beste van den selven onsen genadigen Heere te vorderen, ende quaet te weeren ende keeren met lyf ende goet, ende daer wy iets souden mogen hooren, vernemen, ende weten het welke syne Princelycke Hoogheyt onsen Genadigen Heere ofte

de

den Heeren Staten Generael ende den gemeyne sake soude mogen tegen gaen ofte hinderlyk wesen, het selve terstondt den Gouverneur ofte Amptman der voorz. Stadt aenbrengen en helpen weeren, SOO WAERLYK HELPE ONS GODT,

Ende na dat de voorn. Eed alsoo opentlyk geleesen is geweest, hebben die vande Magistraat ende Borgerye daer vergaderd, den selven met opgeregte vingeren beswooren, hebbende daer na de Heer Kinschot Raed en Thresaurier van synre Excellentie een deel silvere penningen onder de Gemeynte af-geworpen ende gestroot. Ziet *gem: Naam: Register bladz. 15. en volg.*

Ter gedachtenis vande Veroveringh der Stad Grave syn diverse penningen of medailles geslagen, de welke konnen gesien werden in *Bizot Meda. bist. der Repl. van Holl. bladz. 87. en volg. Van Loon bist. met. tal. des Pays-bas part. I. liv. VI. pag. 551.*

(5) Dese Ordonnantie is niet door Prins *Maurits*, maar by den Heer Amptman, Scholtus, Burgemeesteren, Schepenen en Raad der Stad Grave gemaakt, als blykt uyt No. 87.

Den 9. December 1611. is door Hun Ho: Mo: dese pantschap in een Erfleen geconverteert, blykende sulks uyt de volgende acte:

Die Staaten Generael der Vereenighde Nederlanden, Alle den geen en die desen sullen sien ofte hooren leesen, SALUYT, DOEN TE WETEN: Dat Ons vertoont is van wegen den Doorluchtigen Hooghgebo ren Vorst ende Heere, Heere *Maurits*, Prince van Orangien, Grave van Nassau, Catzenelleboogen, Vyanden ende Meurs &c. Marquis Vander Vere ende Vliissingen &c. Hoe dat de Hoogbloffelycker Memorie Heer Willem, Prince van Orangien &c. Syn Heer Vader op ten 6. dagh Mey Anno vyf-thien hondert negen en vyftigh, van den Coningh van Spangien Philips den tweede, als Hertogh van Brabant, met consent van de Prelaten, Edelen ende Steden van den selven Landen, heeft gekogt, ende Hem wettelyck syn getransporteert de Stadt ende Heerlyk heyt vande Grave ende Landen van Cuyck, met hare toebehoorten ende dependientien, mitsgaders alle de Domeynen, Reuten ende Incomen, niet daer van uytgesondert ofte gereserveert, onme die in pantschap temogen houden, ende daer van Hen, synen Erven ende Nacomelingen, ofte Actie van Hen hebbende, te genieten ende te gebruyken, totte aflossinghe der selver Pantschap toe, in sulcken Hoogheit, jurisdictie, preeminentien, formen ende manieren, als Keyser Karel de vyfde, ende den Hooghedagten Coningh Philips den tweede hadden gebruyckt, ende geposideert, mitsgaders vande Courweyen ende andere diensten daer toe staande, ende behoorende, oock mede alle de Beede ende gratuityten als de Ingefeetenen vande Stadt Grave en de Landen van Cuyck gewoon syn te geven, breeder blykende by de bezegelde Brieven van Pantschap daer van synde, Ons by Copie authentique vertoont, in dato als voren: Ende was diens volgens de hoogh gemelte Heere Prince van Orangien getreden in de Reële ende Actueele possessie vande voorz. Stadt Grave en Lande van Cuyck, waer na opgekoomen synde de binnen-lantsche

sche Oorlogen, hadde de voorsz. Heere Prince de voornoemde Stad Grave, wesende een Frontier-Stadt, tot syn eygen kosten doen Fortificeren, ende daer aen veel duysenden te kost geleyt: Ende dewyle by het Traſtaet van partagie op-gerigt tusschen de Heeren Erfsenamen van de Hooghgedaghten Prince van Orangien, den voornoemden Prince Maurits, onder andere Heerlykheden, de voorsz. Stadt Grave ende Lande van Cuyck syn toegedeelt, heeft hy Ons versogt, dat Ons believen soude het regt van lossinge ofte Redemptie vande voorsz. Pantſchap te quiteren, extinguieren, doodt, ende te niet doen, ende dienvolgende de voorsz. Pantſchap te Converteeren in eygendom, ende muteeren in een goet, oudt onversterffelyck Erſteen, tot sulken rechten, als de voornoemde Stadt Grave en Lande van Cuyck als een ouwe Baronnye vande Hertogen van Brabant van outs is gehouden geweest; verſoekende mede, dat Ons believen soude, voor soo veel 't voorsz. Leen aengaet, te derogueren ende abolieren alsulcke Coustume als in Brabant van outs heeft geveigeert, ende als noch in observantie is, volgende welke een vafal, soo haest het bedde gescheurt is, de proprietyt van alle Brabantſche leenen komt ende devolveert op te kinderen van 't eerste bedde, ende dat de langhtlevende, het sy Man of Wyf, alleenlyck behoudt de usufruct ofte nakte Lyftogt. SOO IS 'T, dat Wy de voorsz. ſaack over ghemerckt, ende gelet op te groote merckelycke dienſten by den Hooghegamelten Prince Maurits dese Landen soo langhdurigh gedaen ende bewesen, omme den ſelven hier inne te believen, hebben uyt Onſe rechte wetensſchap ende volle maght ghequiteert, geëxtingueert, doodt ende te niere gedaen, quiteren, extinguieren, doen doodt ende te niere by desen, alsulcke recht ofte actie van lossinge van de voorsz. Pantſchap der Stadt Grave ende Lande van Cuyck, als Ons daer aen competeert, Converteerende ende muterende over sulx het recht van Pantſchap, 't welk de Hooghgedaghten Prince Maurits is hebbende, in eygendom, ende een goet, oudt, onversterffelyck Erſteen, omme dien volgende de voorsz. Stadt Grave en Lande van Cuyck, met alle appendentien, hoogh ende geregtheden hier vooren, ende in de Pantbrieven naeder geſpecificceert, by den hoogh-gemelten Prince Maurits voor Hem, synen Erven ende Naecomelingen ten eeuwigen daagen van Ons als een ouwe Baronnye van Brabant, gelegen binnen de limiten vande geunieerde Provincien, te Leen gehouden te worden, te succederen by gebreeke van Man oir, oock op Vrouwelyck geslagt, soo wel in de Collaterale als deſcendente Linien, gelyck het van oudts van de Hertogen van Brabant is gehouden geweest, sonder dat Wy of Onſe Naecomelingen ter caufe vande voorsz. lossinge, daar op eenigh regt of actie ſullen mogen pretenderen: Belovende oock 't gene voorsz. is, by alle Traſtaten, soo van Peys, Trefues als andere te malnteneren. Hebben mede voor ſoo veel 't voorsz. Leen aengaet, uyt volle magt ende regte wetensſchap als vooren gederogueert, geaboliceert ende te niet gedaen, derogneeren, abolieren ende doen te niet by desen de voorsz. Coustume van Brabant, uyt kragte van de welke de Proprieteidt van alle Leenen van den Hertog

ge van Brabandt te Leen gehouden, by scheuringe van 't eerste Bedde komen ende devolveren op te kinderen van 't selve Bedde. Willende dat de selve Coustuime van devolutie geen plaats hebben en sal ten respecste van de voorz. Baronnien van de Stadt Grave ende Lande van Cuyck, met alle appendentien ende dependentien van dien. Blyvende voorts aen ons de Souverainiteyt, ende wes daer van dependeert. Gegeven ter Vergaderinge van de Hoogh-gemelte Heeren Staten Generael in s'Gravenhage, onder den grooten Zegel van haere Hoogh Mogende, ende de Signature van haeren Griffier, op den negenden dagh der maent December, in 't Jaer ons Heeren Jesu Christi sestiën hondert ende elve. ziet *Naam Register* bladz. 25. en volg. *Groot Holl. Placaet boek II. Vol. f. 2268.*

(6) Dese lyst vanden Cuycken tol wordtook gevonden in het voorz. *Plac. boek IV. Vol. f. 651.*

(7) Ziet voor de aantekeningen op Graaf Floris van Egmont Grave van Buuren pag. 172. en volg.

(8) Dit document behelst eygentlyk eene verhooging der Gerichtsloonen in den Lande van Cuyck, soo de selve by die vanden Raede van H. L. M. Prins *Maurits* op den 28. Meert 1613. geordonneert en gestatueert syn geweest, het welke door die vanden Raede van syne Excellentie den Prins van Oranje *Frederik Hendrik* den 9. January 1629. is uytgegeven geworden.

(9) Dit Reglement is gedateert den 29. Meert 1610.

(10) Ziet de aantekeningen op Willem Hendrik Prins van Oranje, al waar de renovatie van voorz. ordonnantie te vinden is.

(11) Prins *Maurits* is gestorven den 23^{en} April tegens den avond tusschen vyf ende ses uren des jaars 1625. oud zynde zeven en vyftig jaren vyf maanden en tien dagen. *Le Clerc Geschied. der Vereen. Nederl. 2. deel. I. boek pag. 438.* Aitzema *saken van staat en Oorlog over 't jaar 1625. I. deel. V. boek. p. 383.*

Syn Hoogheyt FREDERIK HENDERIK Prince van Oran-
ge (1) met het afsterven van syn broeder heer geworden der Stad Grave en lande van Cuyck vinde niet dat ooyt solemneel is gehult nog niemant nae hem, of dat hij eenige confirmatie van privilegien gegeven heeft: want is in syn tyt geduerig met den oorlog tusschen Spangien en de geunierde Provinciën beset geweest, daar in hy sig ook soo gequeten heeft, dat nae veel bekomme lawerkransen met regt den Nederlantfchen Scipio genoemt mag worden, bysonder nadien door syn kloeke en heroique daden van oorlog gefeyden Koning bynae Monarch van Christenryk en Dominateur van Asia en Africa bedwongen is. geworden. met de voorz.

voorz. geuniceerde Provintien den vrede te soeken en syn Souvereiniteit over de selve af te gaen. Ao. 1648. met het sluyten vanden vrede heeft de Koning van Spangien de pantschap der stad Grave en 's Lants van Cuyk met syn toebehooren aen 't huys van Orange geconverteert in eygendom (2), sulks die en haar Successeurs nu syn Domini directi (3) als becomen hebbende het plenum Dominium. Hy is den 14. Meert 1647. out 63. jaaren de-fer werelt overleden (4) en syn Soon (5) Wilhelmus is hem gevolgt.

A A N T E K E N I N G E N

Op

F R E D E R I K H E N D E R I K ;

Prince van Orange.

(1) Is den 4. April 1625. binnen s'Gravenhage getrouwt aan *Æmilia* Gravinne van Solms. *Commelin leven van Prins Frederik Hendrik. I. Deel. pag. 7.*

(2) Het XLIX. artykel, van het tractaat van Vrede tusfchen den Doorluchtigsten en Grootinachtigen Prince Philips den Vierden van dien naam, Koning van Spanje &c. ter eenre, en de Hoog-Mogende Heeren Staten Generaal van de Geunieerde Nederlanden, ter andere syde, besloten in de Stad Munster den 30. January MDCXLVIII. handelende wegens de redentie der pantschap, is van desen inhoud; Den voorz. Heer Konink quiteert en renonceert aan alle pretensien van redentie, en alle andere rechten en pretensien die hy soude mogen hebben, ofte pretenderen, in eeniger manieren op de Stadt van de Grave, Lant van Cuyk, syn aanbehooren dependenten, oude Baronnie van Brabant, hier bevorens in pantschap gehouden, van wylen den Heere Prince van Oranje, van welke pantschap de redentie is gequiteert en geconverteert in eygendom, en overgelevert, ten profyte van wylen den Heere Prince Maurits, in December 1611. by de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, als Souverains der voorz. Stadt Grave, en Landt van Cuyck, volgens en in conformiteyt vande opene brieven daer op verleden, en in krachte van welke conversie en afstandt, de voornoemde Heere Prince tegenwoordig, syn Erven en succeffeuren, ofte des recht hebbende, sullen voor altyt gebruyken, de vollen ende gehelen eygendom, vande voorz. stad, ende Landen van Cuyck, met alle syn aanbehooren en dependentien.

(3) Terwyl syne Doorl. Hoogheid de Prins van Oranje en Nassau enz. enz. enz., tegenwoordige Heer ende Baron der Stad Grave ende Landen van Kuyk, is aangesteld tot Erftadhouder, Kapiteyn-en Admiraal-Generaal van alle de Vereenigde Nederlanden, sal het althans onnodig syn veel te redeneren over het Dominium directum, utile & plenum, mitsgaders hoe verre, de, by voorsz. acte van conversie der pantschap in eygendom, gereserveerde souvereiniteyt, sich soude konnen uytstrecken.

(4) Van Goor *beschr. der Stad en Lande van Breda I. boek. VI. Hoofst. pag. 40.* Prins Frederik Hendrik (: Hubner schryft in de 256. *tafel Henricus Fridericus*;) stierf, naa eene langdurende kwynende ziekte, in den Hage, op den veertiende van Lentemaandt (: Hubner *loc. cit.* - 14. *May*;) 1647, in den ouderdom van drie-en-zestig jaaren. Commelin. *d. tract. 2. deel. pag. 215.*

(5) Van Goor op de aangehaalde plaets: Prins Fredrik - Hendrik trouwde in Grasmaandt 1625. met *Amelia*, dochter van Jan-Albert Graaf van Solms, welke hem eenen zoon en vier dochters ter wereld bragt: nemendlyk *Willem*, geboren in den Hage den zeven-entwintigsten van Bloemaandt 1626; *Louise*, naamaals getrouwd met Frederik - Willem Keurvorst van Brandenburg; *Albertina - Agnes*, die huwelykte met Willem-Frederik Vorst van Nassau, Stadhouder van Vriesland; *Henriette - Katarine*, getrouwd met Georg - Jan Vorst van Anhalt-Deßau; en *Maria*, die in huwelyk tradt met den Paltsgraaf Lodewyk - Hendrik - Maurits Hertog van Simmeren. ziet ook Hubner in de voorsz. 256. *Tafel.*

WILHELMUS Prince van Orange vinde ook niet dat gehult is geweest of iets anders aangaande de Stad Grave en lande van Cuyk gedaan heeft, als dat hy Ao. 1649. siet No. 90. het backers gilde heeft geöfstroyeert (1) en den 30. Meert 1650. No. 91. (2) het timmermans gilde. Hij is getrouwt (3) geweest met Dogter van Carel Stuart. Koning van Engeland, en stierf den 6. Novemb. 1650. (4) latende syn voorn: Huysvrouw bevrugt (5), welken den 14. dito gebaart heeft haaren eerst en eenig gebooren Soon Willem Henderik.

A A N T E K E N I N G E N .

Op

W I L H E L M U S D E N T W E D E N ,

Prince van Oranje.

(1) Hier is agter gevoegt een nader brief by den Amptman Burgemeesteren Schepenen en Raad der Stad Grave gegeven in 't jaar onses Heer-

1649

ren 1655. den 24. Meert, als mede nog een resolutie genomen met gemeen consent en dat vanden Overdeken op den 3. Februarii 1702, welke de auteur noemt een schadelijke en impertinente conventie tuschen de backers en sonder de minste auctoriteyt.

(2) Is getekent in s'Hage den 23. Meert; waarop volgt een extract uyt de resolutien der Stad Grave vanden 31. December 1658.

(3) Commelin *Leven van Prins Frederik Hendrik 2. deel. pag. 87.* Prins Willem de II. is den 12. May 1641. met Maria oudste Dochter van Carel den I. Koning van Engeland getrouwt.

(4) Van Goor *hesbr. van Breda pag. 42.* Deez Prins, naauwelyks bereikt hebbende den ouderdom van vier-en-twintig jaaren, wiert, in het einde van Wynmaandt 1650, zeer schielijk van eene geweldige kinder-ziekte overvallen, die met zoo veele hevigheid voortging, dat hy op den zesden van slagtnaandt van 't zelfde jaar, daar aan overleedt.

(5) De selve *loc. cit.* Prins Willem den II. van dien naam liet op zyn afderven desselfs voorz. huysvrouw zwanger naar, waar uit op den veertienden van slagtnaandt 1650, agt dagen naa zyn vaders dood, gebooren wierdt een zoon, welken men noemde *Willem-Hendrik*, en die zynen vader in alle deszelfs heerlyke en andere goederen opvolgde.

WILLEM HENDERIK Prince van Orange. Ik heb my niet voor van syn opvoedinge, deugden, dapperheyt, weerdigheyt en bevordering boven het bereik van syn voorvaderen H: L: M: Item hoe wonderlyk Gods voorsienigheyt met ontrent en door hem tot gemeen welvaaren vant Christenryk en bescherminge vande waare Gereformeerde Religie gewerkt heeft, ook niet van syn vrienden en vyanden hier het minste verhaal te doen, eensdeels om dat my daar toe niet bequaam vinde en ook ten dese myn oogmerk niet en is, andersints dat die substantiele materie door verscheide andere genoegsaam is behandelt (1). Hy was in syn kintse minderjarigheyt onder de voogdye (2) van syn Vrou-Moeder, syn Grootmoeder de Princesse Amelia van Solms douariere de Nassou en van syn Cheurvorfstel. Doorl. van Brandenburg syn behout Oom, by welkers regeering Ao. 1655. het school, en Ao. 1656. het Egt reglement is uitgegeven, welke byde om haar groute en om dat in druk overvloedig te becomen syn nagelaten heb hier by te voegen (3). Ao. 1659. siet hier achter No. 83. is de intructie voor dykgraaf en heemraden van Eesscharen en Gassel de Ao. 1570. geampliciert. Hy heeft Ao. 1669. No. 92. het schippersgilde tot Grave geërigceert en

geprivilegieert. Ao. 1683. liet per consequens van dit product (4) hadden de Magistraat van dese stad met die van Rotterdam boven en contrarie de lyst van syn Hoogheyt een verhoging van vragten aangestelt tot enkel beswaer vande borgerye, daer veel talmerye om was en daarom noyt effect gehad heeft. Hy heeft den 28. Octob. 1674. syn stad Grave die de Franssen twee jaaren beseten hadden nae een geweldig beleg veroverd en wederom aan hem gebragt (5). Ao. 1675. liet No. 93. heeft hy een Reglement op 't stuk vande jagt gemaakt, die met de Franssen tyt int land van Cuyk heel geschonden was, en den 25. Juny (6) liet No. 94. nog een ander, 't sedert heeft het de borgeren der stad Grave ook niet soo breed geweest met het voorregt (7) dat sy wel eer door gansch Brabant hadden om hair met hair en veeren met veeren te vangen. Ao. 1677. liet No. 95. heeft hy het cramers gilde tot Grave geëriget. In Novemb. vant voorsz. jaer is hy getrouwt (8) met Maria Stuart Dogter vanden Hertogh van Jork naemaals Koning van Engelant, synde een schoone en deugtryke Princesse. Hy heeft Ao. 1682. imiterende haar Hoog Mog: orders een confirmatoir placcaat uytgegeven tegen alle vagabonden en lediggangers hier van te groote infertie (9). Ao. 1683. No. 96. heeft hy een Reglement gegeven over de manier van procederen, politie, het voeren vande Schouwen, van uytsettingen en het doen van reeckeninge in den lande van Cuyk, 't geen bysonder goet is, maar weynig opgevolgt wort: onder anderen werden de Officiëren art. 12. gelibereert van cautie te stellen vande proceduren en calangies die sy nomine officii bestaan, hoe wel contrarie aande landkaart art: 2. (10). Item in het selve jaar liet No. 97. maakt hy het Reglement voor de Stokhouders en Ao. eod. No. 98. een Placcaet tegen de doodslagers en andere delinquanten. Hy heeft ook syn beampste tot Grave en in den lande van Cuyk een jaerlyxe recognitie van haar bedieningen geïmponeert (11), maar hoe veel en ider nae proportie hebben noyt onderstaen. Syn Hoogheyt is Ao. 1689. neven syn Gemalinne verheven tot de weerdigheyt van Koning en Koninginne van Engelant (12). Syn voorn: Egtgenoot is hem int begin vanden jaare 1695. door de doot ontruikt (13), sonder kinderen by

by haar geprocreeert te hebben. Hy heeft Ao. 1698. No. 99. apparent op sub en obreptive soo maar geen abusive remonstrantien vanden lantschryver van Cuyk (14) een nieuwe lyst en verhooging van gerigts jura gegeven, dan al te excessief en beswaarlyk voor een bedorve lantie, want het is uyt veel nieuwe en gefingeerde posten 't samen geraapt, geëgaliseert niet ja somtyds boven de jura van de adelyke amptsgerigten in Maaswaal of Gelderland ook hier en daar boven de Ordonnantie van den Staat, soo het daar by nog maar bleef, dan men protrehaert veelmaal de expeditie en mendoet sig betalen nae goetdunken. Deselyst is in opsigt van de borgers der Stadt Grave ook speciaal contrarie aen haer privilegien van Hertog Carel, siet No. 46. en de Ordonnantie van onsen Koning selfs (15) siet fol. . . Ao. 1699. No. 100. impetreeerde desen Lantschrijver bij de Ed. Mog. Heeren Raden van State een resolutie om onder hem voor genot vanden 60. penn: te consigneeeren de coopspenningen provenierende van bij executie verkogte goederen (16), dit is in sommige gevallen præjuditiabel aen de crediteuren van desolate boedels. Ao. 1701. No. 101. expedieerde syn Majt. een placcaat, waer bij de secretarissen tegen de notarissen of wel tegen de quaatwillige onder dese laatste wierden gemaintineert, maar hebbe noyt gevonden dat de arme notarissen tegen de onderkruypinge vande secretarissen syn gesterkt, daar de capacityt vande eerste die vande laatste dog op veel plaatsen te boven gaat, en haar jura de gerigtelyke qualyk half bereyken. Den 19. Meert 1702. is desen grooten Vorst William Rex in syn Koninkryk van Engeland tot groote droefheyte van by nae al de werelt en noch grooter verlies van Europa en de gereformeerde Religie overleden (17). Van syn testamentaire dispositie (18) siet No. 102.

A A N T E K E N I N G E N

Op

W I L L E M H E N D R I K ,

Prince van Orange.

(1) Als door Valkenier *Verwert Europa*, Chevalier *Histoire de Guillaume III. par Medailles, Inscriptions, Arc. de Triomphe &c.* Samson *Histoire de*

de Guillaume III. Halma Toneel der Nederl. 2. deel bladz. 334. en 335. en meer andere.

(2) Van Goor beschr. van Breda bladz. 42. Willem Hendrik Prins van Oranje, Heer der Stadt en Lande van Breda, bleef onder de voogdye van zyne moeder tot haar overlyden toe, voorgevallen den vyf- en-twintigsten van Wintermaandt 1660; wanneer zyne grootmoeder, Princes Amelia, de voogdye aanvaarde, en zich in de zelve zeer loffelyk gekweten heeft, doende den jongen Prins met veel zorg en vlyt optrekken, op eene wyze overeenkomende met zyne hooge geboorte.

(3) Dese Reglementen syn tegenwoordig soo overvloedig niet meer in druk te bekomen, waaromme, mitsgaders om meer andere redenen ik dien- stig geoordeelt heb, de selve hier te laten volgen.

Het School Reglement luydt aldus:

School - Reglement,

*Inde Steden, Landen, Heerlyckheden ende Dorpen van Synre
Hoogheyt den Prince van Orange, ghelegen in Brabandt,
onder de geboorfaembeydt van desen Staet.*

WILHEM HENDRICK, by der gratie Godts Prince van Oran-
gien Grave van Nassau, Catsenellebogen, Vyanden, Dietz,
Lingen, Meurs, Buyren, Leerdam, &c. Marquis van der
Veere ende van Vlißingen, Heere ende Baron van Breda, der Stadt
Grave ende vanden Lande van Kuyck, Dieft, Grimbergen, Herstal,
Cranendonck, Warneston, Arlay, Noseroy, Sint Vyth, Daesburgh,
Polanen, Willemstadt, Nyervaert, Ysselsteyn, Steenberghe, Sinte Maer-
tensdyck, Geertruydenbergh, Chasteau Regnard, de Hooge ende La-
ge Swaluwe, Naeltwyck, &c. Erf-Burghgraef van Antwerpen ende
Befançon, &c. Erf-Marschalck van Holland, &c. Allen den geenem
die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. **DOEN TE WEE-
TEN**, Alfoo het stuck vande Scholen ende School-Meesteren eene
saecke is van alfulcken gewichte, dat in alle welgestelde Steden en-
de Plaetsen, daer op sonderlinge ordre en opzicht dient gestelt te wor-
den, ten eynde de kinderen (wesende het zaet daer uyt alle ghe-
schicktheyt inde Kercke ende Republycque te verwachten is) inde
Christelicke Gereformeerde Religie, vreesse des Heeren, ende alle se-
digheyt ende gehoorfaemheyt mitsgaders in geleertheyt, goede konsten,
elck naer synre gelegentheyte ende bequaemheyt mogen opgevoet ende op-
togen werden, tot Godts eere, welstant der Kercken; ende 't gemeene
beste, ende tottroost ende welbehagen van een yegelijk in 't generael
ende particulier, die de vruchten daer van te verwachten hebben, ende
genieten sullen by de Nakomelingen. **SOO IST**, dat Wy by delibera-
tie

tie ende goet-vinden van hare Conincklycke Hoogheyt, mitsgaders van Hare Hoogheyt de Princesse Donariere van Orange, voor haer selven, ende als Gemachtighde van Syne Cheurvorfstelycke Doorluchtigheyt van Brandenburg, Onse hoochge-eerde Vooghdén, alle 't selve ernstelyck ter herten nemende, hebben boven de School-Ordre by Syne Hoogheyt den Prince hooch loffel. memorie onsen Heer ende Groot-Vader voor desen gestatueert binnen onse Stadt van Breda den dertichsten Maert ses-thien-hondert drie-en-veertich, op nieuws dien-aengaende by forme van een Reglement, ghekeurt, geordonneert ende gestatueert, keuren, ordonneren, ende statueren by desen de Poincten ende Articulen hier naer volgende, omme in onse Steden, Heerlyckheden en Dorpen, ghelegen in den Hertochdomme van Brabant achtervolgt ende naer ghekomen te werden, ende namentlick in onse Stadt, Lande, ende Baronnye van Breda, in onse Stadt ende Baronnye van Steenbergén, in onse Heerlickheyt van 't Princentlandt, in onse Stadt vande Grave, Lande ende Baronnye van Kuyck, in onsen Lande ende Baronnye van Cranendonck, Stadt ende Heerlyckheyt van Eynhoven, mitsgaders in onse Stadt ende Heerlyckheyt van Willemstadt.

I. C A P I T T E L.

Vande qualiteyten ende bequaembeyds der Schoolmeesters.

I.

INden eersten, dat niemant wie hy zy, Man ofte Vrouwe, hem en sal vervorderen eenige Schole te houden, om de Kinderen Duyts, Francoys, ofte eenige andere Spraecken, Cyfferen, Reeckenen of Schryven te leeren, ten zy de selve naer behoorlyck ondersoeck ofte examinatie, eerst by ons daer van Aste verkregen hebben, op pene van te verbeuren voor de eerste Maent vyftich, voor de tweede Maent hondert guldens, voor de derde Maent twee hondert guldens, ende uyt onse Steden, Heerlyckheden, Vryheden, en Dorpen te moeten vertrecken, volgens de Politicque Ordonnantie ende School-Ordre geemaneert by onsen Heer ende Groot-Vader Prins Frederick Hendrick hooch loffel. mem. in onse Stadt van Breda den dertichsten Maert 1643.

I I.

Ende soo veel aengaet de geene die nu alreede in 't Schoolhouden zyn ofte niet, die sullen binnen veerthien dagen na publicatie deses schuldich zyn, aende respective Gerechten over te brengen hare Aften ofte Commissien, die sy daer van alreede van ons souden mogen hebben verkregen, ende aen de selve bekend maecken de Spraecken ende anders wat sy den kinderen leeren, ende indien sy bevonden zyn, daer toe bequaem te wesen, van goeden naem, leven, ende conversatie, ende volgens dit ons Reglement ghequalificeert, sullen mogen in 't houden van hare Schole ende bedieninge van het Koster-Ampt voort varen, sonder van ons

Kk

nicu.

nieuwe Aſte van Commiſſie, of toelatinge te moeten hebben, mits hen dragende naer deſe Ordonnantie.

II.

Die geene welke tot Voorſangers ende Voorleſers voortaan van ons worden aen gheſtelt, ſullen alvooren ſy inde bedieninge treden, ofte hun Aſte gegeven werde, moeten werden geexamineert noopende hare bequaemheyt, door de Claſſe, of Gedeputeerde vande Claſſe, waer onder de Plaetſen, daer ſy aen geſtelt ſullen werden, reſpectieve zyn reſorterende, ende ghenoechſame qualificatie gebleecken zynde, ſal haer als dan by ons verleent werden Aſte ende Commiſſie in behoorlycke forme.

III.

Welcke bequaemheyt ſoo vande Schoolmeesters, Voorſangers ende Voorleſers reſpective onder anderen daer inne beſtaet, datſe niet alleen alle gedruckte Boecken, ende geſchreven Brieven promptelyck leſen, een goede handt ſchryven, de Pſalmen Davids bequamelyck kunnen ſingen, Reekenen, maer oock vroom Godſalige Liederen zyn, inde Fondamenten vande Chriſtelycke Gereformeerde Religie wel ervaren, om de ſelve den Discipelen te kunnen doceren, ende daer inne onderwyſen, zynde met hare Huysvrouwen Ledematen vande Gereformeerde Kercke, hebbende een wel-geſchickte Familie, ende een goede metode om de Jeucht ten ſpoedichſten met een getrouwe neerſtigheyt te kunnen leeren.

V.

De albereyts aengeſtelde Schoolmeesters, ende alle die in 't toekomende ſullen aen geſtelt worden, ſullen gehouden weſen te tekenen de Confessie ende Catechiſmus, volgens de practyque doorgaens inde Provintien reſpective; ſedert den jare ſeſtienhondert negentien gebruyckelyck; Ende yemant ſulcks (meermaels daer over vermaent zynde) mochte weygeren te doen, ſullen de ſelve worden gheremoveert, ende andere in hare plaetſen by Commiſſie van ons als vooren werden geſurrogeert.

VI.

Ende op dat de Schoolmeesters hare aanbevolen bedieningen te beter ende onverhindert mogen waer nemen, ſoo en ſullen ſy, noch hare Familien, geensints mogen Tappen, gelagen ſetten, gemeene Middelen pachten binnen ofte buyten hare Plaetſen, noch buyten hare Plaetſen mogen colleſteren, noch eenige Politycque Officien bedienen, incompatibel met het School-ampt, of Neeringe ende hanteeringe doen, waer door de jonge Jeucht in 't leeren ende goede manieren eenichſints verhindert, ofte de Kercke ontſlicht mochte worden.

VII.

Hare dienſten moeten niet door andere, maer door haer ſelfs waer ghenomen werden, ende daer omme ſullen haer niet mogen behelpen met Onder-Meesters, Sulcks dat ſy haer daer door den Schooldienſt in perſoone ſouden onttrecken, ten ware by Sieckte, ofte eenige andere noodige affairen, ofte oock in groote plaetſen, daer eenen alleen niet wel alle de Kinderen en ſouden kunnen waer nemen, mits dat de ſelfde

On.

Onder-meefters haer naer dit Reglement reguleren, foo veel het haer aengaet, ten opfichte vande Kinderen te leeren, ende in de-Religie te cathechiferen, met den aenkleven van dien.

I I. CAPITTEL.

Van 't School houden.

I.

DE Scholen fullen 's morgens met het Morgen-Gebedt, ende 's Avonts met het Avont-Gebedt geeyndicht worden, ende duynen van des morgens ten achten, tot elf uyren, ende des achtermiddachs van een tot vier uyren, foo wel des Somers, als des Winters, alwaer 't oock daer weynich Kinderen quamen. Sullen oock de Schoolmeefters, letten, of alle hare Scholieren in de Schoole tegenwoordich zyn, ende foo niet, vernemen naer de oorfaecke van haer afwefen, ende dan voorts naer bevindinge handelen.

I I.

Sy fullen aen hare School-kinderen twee halve dagen inde Weecke, te weten Woensdach en Saterdach na de middach, ende twee Weecken in 't geheele Jaer tot Speel-dagen ende Vacantien mogen geven, ende niet meer, immers nimmermeer op Paepfche Feest-dagen.

I I I.

De Schoolmeefters fullen oock de kinderen van jonghs af, elck na zyn begryp en Jaren, metten eerften neffens het lefen, doen leeren het Vader Onfe, de twaelf Articulen des Geloofs, de thien Geboden, het Morgen ende Avont Gebedt, mitsgaders het Gebedt voor ende na den Eten.

I I - I I.

Ondertuffchen fullen fy oock de kinderen, als fy ter redelyckheyt konnen lefen, dagelyks met alle neertigheyt fundamenteelick leeren fchryven alle veerthien dagen, ofte alle Maenden, nae de veelheyt der School-kinderen, een ftichtelick Voor-dicht ofte Exempel geven, ende alle Maenden door eenen prys tot neertigheyt op wecken.

V.

Ende niemant en fal mogen eenige Kaerte of Monfter uyt hangen, dan met fyn eygen hant ghemaectt ende ghefchreven, ende van die dingen die hem zyn toe gelaten om te leeren, ende daer toe hy bequaem is, ende dat om niemant te bedriegen, ende alle abufen te verhoeden, op de ftraffe van twaelf guldens.

V I.

Oock fullen fy gehouden zyn de bequaemfte van de Scholieren, zynde vande Gereformeerde Religie, te doen leeren de Vragen in de Catechismus, die telckens op den Sondach in de Kercke verhandelt fullen werden, om aldaer publycquelyck van haer op ghefeyt te worden, maer de kleyn

K k 2

ne

ne kinderen fullen sy eerst leeren eenen compendium ofte kort begrip van de Catechismus, ende haer daer in oefnen.

V I I.

Sy fullen oock op de Woensdagen, ende Saterdagen de voorsz. bequaemste kinderen in 't singen van Psalmen, ende over de Catechetische Vragen ende Antwoorden, so oefnen ende prepareren, datse mede in de Kercke geschicktelick mogen singen, ende inde particuliere Kerckelycke Catechisatie met meerder veerdigheyt antwoorden, oock fullen sy haer inde Schoole laten lesen een Euangelii oft Epistel.

V I I I.

De School-Meesters fullen oock forge dragen, dat de Schoolkinderen zynde van de Gereformeerde Religie, neerstlich tot den publicquen Godtdienst komen, ende aldaer in goede orde ende attentie de Predicanten aen hooren, om daer van ondervraecht zynde, elck na syne Jaren ende capaciteyt reekenschap te konnen geven. Ende fullen de Predicanten, de Ouders, Voochden ende Vrienden, onder welckers opzicht de Schoolkinderen staen, yverich ende ghestadelick aen manen om hare kinderen dese orde te onderwerpen.

I X.

Geen Schoolmeesters fullen eenige lichtveerdige, superstieuse, ende de Gereformeerde Religie nadeelige of contrarierende Boecken mogen leeren, waer door de Jonckheyt soude mogen werden gecorrumpeert, dan alleenelick goede ende profytelicke Boecken, met waerheyt ende eerbaerheyt over een komende, (alles op arbitrale correctie) gelyck inde Geunierde Provinciën gebruyckelick is, ende volgens de Politycque Ordonnantie van onsen Heere ende oudt-Oom Prince Maurits hooch lofsel. memorie, in date den lesten July 1597. waer van de Classes respectieve een Lyste fullen maecken, ende aen de Schoolmeesters behandigen, welcke oock door hare Gedeputeerde in de visitatien, neffens de Predicanten, in loco, daer op gestadelick fullen letten, of byde Schoolmeesters dit na gekomen wert. Ende de Schoolmeesters die contrarie fullen bevonden worden te doen, fullen daer over eerst ernstelick worden vermaent, ende daer nae, blyvende ongehoorsaem, gesuspenderet van haren dienst ende gagie, na gelegentheyt van saecken, waer op wy willen dat strickelick by de Magistraten, Classis, ende Kercken raden respectivelick sal worden gelet.

X.

Geen van dese Schoolmeesters fullen inde Steden daer Latynsche Schoolen zyn, hen vervorderen eenige kinderen Latyn ofte Griecx te leeren, op de pene van twaelf guldens.

X I.

De discipline ofte straffe moet niet te sacht noch te wreet wesen, maer met een oochmerck van verbeteringe, ende discretie, naer den aert, teerheyt ende humeuren der kinderen gemodereert, ende dat alleenlyck volgens de ordinare School-discipline, met Roede en Placke, corresponderende met de Huys-discipline van d'Ouders, welcke vande Predican-

ten

ten by ghelegentheyt daer toe vermaent fullen worden; Ende fullen de Ouders hare kinderen aende Meesters soo over geven, om van de selve onderwefen, ende wegens hare fouten gheïtraft te worden, sonder daer over ontftelteniffe te maecten.

X I I.

De Schoolmeesters fullen niet toe laten, dat de Paepsche kinderen in de Schoole fouden brengen eenige Paepsche Boecken, Roofe-Krantfen, Beeldeken, Crucefixen, Schilderytjes, of yets dergelycke, of datfe de Gereformeerde kinderen fouden quellen, lasteren, verdoemen, ofte eenige Paperyn in planten. Ende de kinderen die hier inne tegen de vermaninge vande Meesters fouden willen voortgaen, fullen uyt de Schole gefet worden.

X I I I.

Sy fullen oock forge dragen, dat de School-kinderen haer niet en komen te verlooopen, of in de Scholen, of als fy naer huys gaen, in 't misbruyck van des Heeren heylige naem, in vloecken, sweeren, lasteren, ontuchtig fpreken, ftelen, liegen, dobbelen, Kaert fpeelen, datfe malkanderen niet slaen, by-namen geven, hare, of hare Ouders ofte Vrienden fouten onderling niet verwyten, ofte eenige andere ongeregeltheyt, oneerbaerheyt, ontuchtigheyt ende dertelheyt, met te loopen fpeelen, tierren, gebaeren, vechten ofte roepen, ende fo voorts (tegen de fedigheyt ende Godtsaligheyt ftrydende) en plegen.

X I I I I.

Maer ter contrarien fullen voor al bevytigen om de kinderen inde vreefe des Heeren, ende goede manieren allenthalven binnen ende buyten de Schoolen te onderhouden, ende datfe haer Ouders, Magiftraten, Predicanten, Meesters, ende alle eerlycke Luyden, befonder die in Officie ende Staet zyn, behoorlicke eer ende refpect bewyfen, waer inne de Schoolmeesters haer met een goet exempel fullen voor gaen.

X V.

Daer Combinatien zyn, fullen voor al de Schoolmeesters ende Kofters ghehouden zyn hare Predicanten in die Plaetsen te vergesfchappen, ende oock het haere tot ftichtinge der Gemeente by te brengen.

X V I.

De School-Meesteren, Knechtken ende Meysken leerende, gaende ende komende ter Scholen, fullen daer toe moeten hebben foodanige bequame Plaetsen, datfe van malkanderen tot eerbare tuchtigheyt ghefcheyden mogen blyven, ende gheleert worden. Ende die Jongers in de Koft houden, en fullen geene Dochters daer by in hare Huyfen mogen houden boven de negen ofte thien Jaren oudt, ende d'andere by de Dochters geene Jongers boven de twaelf of derthien Jaren oudt, op pe ne van ses guldens voor elck kint.

III. CAPITTEL.

Traſtamenten ende Emolumenten.

I.

ENde om de voorschreve Schoolmeesters in dit eerlick ende noodich werck te verwackeren, so sullen onse Rentmeesters, ende andere die haer betalen, in 't geheel ofte ten deele, ghehouden wesen aan haar de geassigeneerde Traſtamenten van drie Maenden tot drie Maenden preciselyck te betalen. Sy sullen oock van yder Scholier de Schole frequenterende, ter Maent tot School gelt ghenieten, 't geene volgens de practycke ende ghewoonte, inde respectie Plactien nu gegeven wort, 't welk oock op synen tydt sonder tegenspreken sal moeten werden betaelt. Ende indien eenige Kinderen van haer Ouders ter Schoole bestect zynde, maer vier of vyf dagen t'School gegaen hebbende, of t'huys bleven, ofte elders t'School gingen, sal daer voor nochtans moeten betaelt worden de volle Maent.

II.

Sullen daer-en-boven tot laste vande Dorpen daerse aen ghestelt zyn, ghenieten vrye bequame Wooningen, ende oock de baten ende profyten, soo van 't leeren van arme Kinderen, als van 't luyden ende begraven der dooden (namentlick die Schoolmeesters, ende Kosters tegelyck zyn) daer toe van outs staende, ende soo als de voorgaende hebben genooten. Ende sullen de respectie Officiere ende Gerichten, de goede hant hebben te bieden, dat dit alles naer gekomen werde.

III.

Vorders sullen de Dorpen gehouden zyn (tot noodige onderwyfinge vande Jeucht) goede ghelegene bequame School-huysen, ende wat voorts daer toe gherequireert wort, te bestellen, ende te onderhouden. Indien de Regeerders der Dorpen in desen mochten blyven in gebreecke, worden de Hooft-Officiere respectie belast ende geauthoriseert sulks te doen tot laste van de Dorpen.

IIII. CAPITTEL.

Wie geen Schoole mogen bouden.

I.

ALle gewesene Paepsche Schoolmeesters, sullen haer onthouden vande jonge Jeucht te leeren ende te onderwyfen, ofte eenichints het Schoolmeester-Ampt te excerceren, in wat manieren het soude mogen zyn, op pene van contrarie doende, voor d'eerste reyſe te verbeuren de somme van vyftich guldens, voor de tweede reyſe hondert guldens, voot de derde reyſe op arbitrale correctie.

II.

Wy verbieden oock expresselyck de Paepsche Schoolmeesteren, noch

on.

onder Ons ghebiedt woonende, met de Kinderen uyt foodanige plaetsen nae buyten te gaan, nae Dorpen, Schoolen, Schuyren, of andersints buyten onse ghehoorsaemheyt leggende, aldaer de voorfz. kinderen te onderwyfen, komende dan met de felve t'elckens wederom te rugge. Ende fullen de felve, welcke fulcx voortaan doen, terftont uyt hare Plaetsen werden geremoveert, ende arbitralick geftraft, ende meermaels doende, uyt onse Landen moeten vertrecken.

I I I.

Insgelycken fullen geene Schoole mogen houden eenige Papen, Monicken, Mennoniten, Nonnen, Bagynen, Sectarifen, noch yemant anders, 't zy Man, ofte Vrouwe, niet zynde vande ware Gereformeerde Religie, ghequalificeert, bequaem, ende wettelyck toe gelaten, gelyck vooren, op pene in 't voorgaende Articul geftatueert.

I I I I.

Wy en willen oock niet, dat eenige by ofte Winckel-Scholen, om te leeren lefen, ofte fchryven, fullen werden ghehouden by de Paus-ghefinden, ofte andere Sectariffen, Mans ofte Vrouws Perfoonen, in 't privé ofte publycq by de Huysen, ofte in School plaetsen, op Sondagen of Paepfche Heylige dagen, by avonden ofte ontyden, 't zy in Bagyna ofte Nonne Cloofsters, of particuliere huysen, onder fchyn van te leeren Nayen, Breyen, Spinnen, op Instrumenten fpielen, of andersints, op pene vooren geftatueert.

V. C A P I T T E L.

Koster - Ampt.

A Engaende het Koster-Ampt, 't zy dattet by de Schoolmeesters ofte Kofsters famentlyck ofte apart bedient wordt, moet ingelycken wel ende na behooren waer genomen werden.

I.

Soo fullen fy dan de Kercken, ende Kerck-hoff, Boecken ende Stoe-
len, ende alle ghereetfchap de Kercke toe behoorende, wel bewaren ende gade ftaen, de Kercke ten allen drie Maenden, ofte foo dickwils het fal noodich wesen, uytkeren, Bancken, Wanden, Predick-ftoel, wel reynigen, op het open ende toe doen der Kercke ter rechter tydt paffen, en alle infolentien ende difordre, die in en ontrent de Kercke mochten ghefchieden, weeren ende beletten.

I I.

Oock fullen fy op het Uyr-werck wel paffen, 't felve beoorlyck fte-
len, fmeeren, ende ter rechter tydt ftaen laten, de onachtfame ende ongehoorfame fullen hier over van de Regeerders der Plaetsen worden aen ghesproocken, welcke de foodanige oock fullen mogen onthouden de ba-
ten ende profyten daer toe ftaande.

Op

I I I.

Op de Predick-dagen sullen sy haer sonder consent niet absenteren, in tydts tot den Godts-dienst alles besorgen wat haer te doen staet. De Klocken ter behoorycker ende ghewoonelyker tydt (vermydende alle superstitieuse abusen, gelyck mede op andere dagen) luyden. 't Geene tot de bedieninge der Heylige Sacramenten noodich is, in tyts besorgen, ende voort van hare Predicanten van tydt tot tydt verwachten ende vernemen, of yet anders aengaende den dienst ende Kercke by haer te doen soude staen. Insgelycken sullen sy, geduyrende de Consistoriale, Classicale, ende andere Kerckelycke Vergaderingen, neerstich op passen, ende getrouwelyck verrichten 't geene haer vande selve belastet wort.

I I I I.

Eyndelick sullen de School-meeesters ende Kouters, hare Magistraten, Predicanten, Kercken-Raden, ende de Classis respectie, onder welckers opzicht sy staen, in allen voorvallen, soo in desen niet punctuelick mochte wesen geexpressieert, gehoorsamen, alles op pene van suspensie, ofte deportement tegens de ongehoorsame, nae gelegentheyt van saecken.

De Breucken ende Boeten in desen vermelt, sullen voor een derden-deel ten profyten vanden Officier, een derdendeel voor den Aenbrenger, ende een derdendeel voor den Diaconyc-Armen in loco, bekeert ende betaelt worden.

Behoudende aen Ons t'allen tyden d'interpretatie, vermeerderinge en verminderinge van dit Reglement t'onser discretie en goet vinden, soo als wy naer gelegentheyt van tyden ende saecken sullen bevinden te behooren. Ende ten eynde niemant hier van ignorantie en pretendere, ordonneren ende bevelen wy, dat dese alomine in onse Steden, Vryheden, Dorpen ende Heerlyckheden in den Lande van Brabant sal werden gepubliceert.

Gedaen onder onsen grooten Zegel, ende de Signature vande Hooghemelte onse Voochden, in 's Graven-Hage desen achtsten, ende tot Berlyn den achtenden July 1655.

Was onderteeckent,

Marie. ende Amalie P. d'Orange.

Lager stont,

Ter Ordonnantie van Hare Hoogheden.

Ende gecontrasigneert

L. Buysero.

Hebbende onder uyt hangen een groot Zegel in rooden Wassche aen een dubbeldeKoorde, gevlochten van Gout, Zilver ende blauwe Zyde.

Sub

Substantie van 't School-Reglement, in de Steden, Landen, Heerlyckbeden ende Dorpen van syne Hoogheyt den Prince van Orangie, gelegen in Brabant onder de geboorfaemheyt van desen Staet.

Eerst de Motiven.

Daer naer den inhoudt van 't School-Reglement, bestaende in vyf Capitelen.

I. C A P I T T E L.

Vande qualiteyten ende bequaemheyt der Schoolmeesters.

Dit Capittel bestaet in seven Articulen.

Art. 1.

Datse moeten hebben behoorlycke Aste.

Pæne tegens die sonder soodanige Aste School houden.

Art. 2.

Eerst te examineren hare Commissie.

Art. 3.

Te examineren hare bequaemheyt.

Art. 4.

Waer inne hare bequaemheyt moet bestaen.

Art. 5.

Datse moeten ondertekenen de Confessie ende Catechismus.

Pæne tegens die dat weygeren te doen.

Art. 6.

Van wat functien sy haer moeten onthouden.

Art. 7.

Of, wanneer, waer toe, ende hoedanige Onder-Meesters sy mogen gebruycken.

II. C A P I T T E L.

Van 't School houden

Dit Capittel bestaet in seshien Arttyckelen.

Art. 1.

Op wat uren 's daeghs School te houden.

Te letten of de Scholieren tegenwoordich zyn.

Ll

Art.

Art. 2.

Vande Speel dagen 's Weecks ende Jaerlycx.

Art. 3.

Ordre vande Jeucht te onderwyfen inde ware fondamenten der Christelycke Religie.

Art. 4.

Ordre in haer te leeren schryven.

Art. 5.

Hoedanige Caerte een Schoolmeester sal mogen uythangen.

Art. 6.

De wyse ende maniere in haer te oeffenen in den Catechismus ende in wat compendia.

Art. 7.

Ordre in haer te leeren singen.

Catechiseren.

Te lesen Godts Woort.

Art. 8.

De Gereformeerde School-kinderen inde Kercke te brengen, ende tot wat eynde.

De ouders ende Voochden daer toe te disponeren.

Art. 9.

Wat Boecken niet te leeren.

Eene Lyste te maecken van geoorloofde Boecken.

Die te visiteren.

Pæne tegens de Overtreders.

Art. 10.

Dat geen van dese Schoolmeesters in de Steden daer Latynsche Schoolen zyn, de kinderen sullen mogen Latyn of Griecx leeren.

Art. 11.

De hoedanigheyt vande School-discipline.

Den plicht der Ouderen daer inne.

Art. 12.

Wat Paperyen uyt de Scholen te weeren.

Ordre tegens de wederhoorige Paepsche kinderen.

Art. 13.

Welcke andere sonden in de Schoole te weeren.

Art. 14.

Op wat deuchden ter contrarie te letten.

Art. 15.

Dat de Schoolmeesters ende Koesters, ook de Predicanten sullen vergeselschappen inde Combinatie-Predicatie.

Art. 16.

Ordre in 't sitten der Scholieren inde Schoole.

Ende op de geene die in de kost gaen.

III. CAPITTEL.

Vande Tractementen ende Emolumenten.

Ende bestaet in drie Articulen.

Art. 1.

Ordre tot precise betalinge der Schoolmeesters.

Haer School-gelt.

Oock als de Kinderen in een nieuwe Maent in getreden sijn.

Art. 2.

Hare vrye Wooningen.

Hare Emolumenten.

Hare maintainue daer inne.

Art. 3.

Ordre tot bequame School-huyfen.

Ordre tegens de gene die daer van in gebreecke blyven.

IIII. CAPITTEL.

Wie geen Schoole mogen houden.

Ende bestaet in vier Articulen.

Art. 1.

Ordre ende pene tegens het School-houden der Paepsche gewesene Schoolmeesteren.

Art. 2.

Datse oock niet en mogen met de Paepsche kinderen gaen School houden op Plaetsen buyten desen Staet.

Art. 3.

Wie meer 't School houden verboden wort.

Penen tegens alle foodanige,

Art. 4.

Ordre ende pene tegens alle By ende Winckel-Scholcn.

V. CAPITTEL.

Koster - ampt.

Ende bestaet in vier Articulen.

Art. 1.

Waer inne het Koster-ampt bestaet.

Ll 2

Art. 2.

Art. 2.

Ordre tegens de onachtsame ende ongehoorsame.

Art. 3.

Van haer Ampt in 't bysonder op Predick-dagen.
In het Luyden.

Als men de Sacramenten bedient.

Voorts in alle Kerckelycke by-een-komsten.

Art. 4.

Onder wiens opzicht alle Schoolmeesters ende Kofsters sullen staen, Ende onder wat pene.

Het Echtreglement is van desen inboud:

Echt-Reglement.

Over de Steden, Landen, Heerlyckheden, ende Dorpen van Syne Hoogheyt den Prince van Orange, gelegen in Brabandt, onder de geboorfaemheyt van desen Staet.

WILHEM HENDRICK, by der gratie Godts Prince van Orange, Grave van Nassau, Catfenellenbogen, Vyauden, Dietz, Lingen, Meurs, Bueren, Leerdam, &c. Marquis vander Vere ende van Vlißingen, Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave ende Lande van Cuyck, Dieft, Grimbergen, Herftal, Crauendonck, Warnefton, Arlay, Noferoy, St. Vyth, Daesburgh, Polanen, Willemstadt, Nyervaert, Ißelsteyn, Steenbergen, Ste Martensdyck, Geertruydenbergh, Chasteau Regnard, de Hooge ende Lage Swaluwe, Naeltwyck, &c. Erfburch-Grave van Antwerpen ende Befançon. Erf-Marschalck van Hollandt, &c. Allen den geenen die dese sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. *Doen te weten*, Alsoo wy noodich ende dienlich gevonden hebben tot onderhouinge van goede ordre ende Policie, in Onse Steden, Landen, Heerlyckheden ende Dorpen gelegen in Brabandt, onder de geboorfaemheyt van desen Staet, te statueren een Echt-Reglement, waer naer onse Ingesetenen ende Onderdanen in onse voorz. Steden, Landen, Heerlyckheden ende Dorpen haer voortzen sullen hebben te reguleren. SOO IST, dat wy by deliberatie ende goet vinden van Hare Koninckelycke Hoogheyt, mitsgaders van Hare Hoogheyt de Princeße Douariere van Orange, voor haer selven, ende als gemachtichde van Syne Cheurfurstelycke Doorluchtigheyt van Brandenburgh, onse hooch-gheeerde Voochden, hebben boven de Politicque Ordonnantien by onse Voorfaten voor desen ghestatueert, op nieuws by forme van Reglement gekeurt, gheordonneert ende gestatueert, soo als wy keuren, ordonneren ende statueren by desen, de Poincten ende Articulen hier naer volgende, omme in onse voorz. Steden, Landen, Heerlyckheden ende Dorpen gele-

gen

gen inden Hertochdomme van Brabant, achtervolght ende nae ghekomen te werden: Ende namentlyck in onse Stadt, Lande ende Baronnie van Breda, in onse Stadt ende Baronnie van Steenberghe, in onse Heerlyckheyt van Princelandt, in onse Stadt vande Grave, Lande ende Baronnie van Cuyck, in onsen Lande ende Baronnie van Cranendonck, Stadt ende Heerlyckheyt van Eynhoven, mette Dorpen ende Plaetfen daer onder ghehoorende, mitsgaders in onse Stadt ende Heerlyckheyt van Willem Stadt.

I.

Alle Persoonen, van wat staet, conditie, gemoet, ofte ghesintheyt sy zyn, die hen nae de publicatie van desen, ten Houwelyck willen begeven, sullen ghehouden wesen, in persoon, ende ten overstaen van Ouders, Voochden, Bloetverwanten, of andere eerlycke Getuygen te compareren voor de Magistraten, Commissarissen vande Houwelyckche saecken, ofte Kercken-Raden, soo wel in de Steden, als ten platten Lande, ende aldaer versoecken, dat hen drie Houwelyckche Proclamatien ghegunt sullen werden.

I I.

De inschryvinge vande Geboden sal gedaen worden by de Magistraten, Commissarissen vande Houwelyckche Saecken, ofte Kercken-Raden, soo wel inde Steden als ten platten Lande, daer de Versoeckers beyde woenen ofte resideren, ende laetst een Jaer ende ses Weken hebben gewoont ofte gherefideert, ofte ter plaetse van yders voorsz. wooninge ofte residentie, by aldien syluyden onder verscheyden Jurisdictionen woenen ofte resideren.

I I I.

Van wegen het Gerechte sullen altydt over de inschryvinge van de Geboden moeten staen ten minsten twee vande Schepenen, met den Secretaris, ofte in syn afwesen, syn geswooren Substituut ofte Klercq. Inde Steden sal de inschryvinge vande geene die inde Kercke willen trouwen, voor de Kercken-Raet moeten gheschieden, ofte ten minsten voor den Predicant, ende twee Ouderlingen: Ende ten platten Lande voor den Predicant, een Ouderlingh, ende een Diakon, waer geen Kercken-Raet en is, alleen voor den Predicant, waer geen Predicant en is, voor den nabuyrigen Predicant, die als dan in *in loco* komen sal, ofte den Predicant, ofte Proponent die de vacerende Plaetse waer neemt, ende dat ten overstaen van den Kercken-Raet, ofte eenige van dien. Ende indien daer geen Kercken-Raet en is, ten overstaen van twee vande geschickste ende gequalificeerste Ingesetenen, zynde vande Gereformeerde Religie.

I I I I.

Geen vande Roomsche Geestelyckheyt, of van eenige Seste, soose mogen ghenaeamt zyn, sullen haer onderwinden yemandt in ondertrouw op te nemen, te trouwen, ofte hertrouwen, op pene voor de eerste reyse, dat alle de soodanige de plaetse harer wooninge, ofte residentie,

terstont sal worden ontfeyt: Ende indien sy van Ons eenige alimentatie genieten, datse *de-facto* daer van sullen vervallen zyn, ende voor de tweede reyse, datse uyt onse voorsz. Steden, Landen ende Heerlyckheden sullen gebannen worden, sonder daer immermeer weder te mogen in komen, ende soodanige ondertrouwe sal daer en boven nul, ende van geender waerde zyn, ende niemant hem vervorderen, daer op eenige proclamatie ende solemnisatie te doen: Ende die haer by soodanige laten ondertrouwen, ofte oock daer toe raet en daet gegeven hebben, sullen verbeuren hondert Carolus guldens.

V.

De inschryvinge sal altydt, ende alleenlyk worden ghedaen in publyque Plaetsen voor de Gerechten, ofte voor de Commissarissen van 't Houwelyck, op de Stadthuysen, ofte ter plaetse daer men voortaan het Gerechte houden sal. Voor de Predicanten ofte Kercken-Raden inde Consistorie, ofte Kercke daer men ghewoon is Kercken-Raedt te houden, op pene van vyftich guldens.

V I.

Die voor de Wet ofte Commissarissen voorsz. inde Steden daer des gebruykelyck is, in geschreven werden, sullen ghehouden zyn te betalen twee guldens thien stuyvers, sonder eenige afkortinge. Die inde Kercke in geschreven werden, sullen oock de Diaconie Armen gedencken, ende sal daer toe een Bussie in alle Kercken zyn, om de Aelmoessen daer in te ontfangen, ten profyte vande voorsz. Armen, te distribueren door de geene soo gebruykelyck is.

V I I.

De inschryvinge sal inde Steden by de Gerechten, ofte Commissarissen voorsz. ende ten platten Lande by de Predicanten, in voegen als vooren, maer eens des Weecks geschieden, namentlick des Saterdaeghs, ende dat nimmermeer voor Sonnen opganck, ofte naer Sonnen onderganck; Maer inde Steden ende Plaetsen daer Avont-Predicatie in gebruyck zyn, sal die oock mogen ghedaen worden nae de Avont-Predicatie.

V I I I.

Soo wie by nachte ofte ontyde yemandt inschryft, ofte hem ten Houwelycke laet in schryven, sullen verbeuren elck vyftich guldens, ende soodanige inschryvinge sal nul ende van onwaerden zyn. Indien byten desen ordinaris dach inde Weecke yemandt soeckt in geschreven te worden, ende daer toe pregnantte redenen syn, waer van de Magistraet ende Kercken-Raedt respectie elck in den haren sullen oordeelen, soo sullen de leges van de inschryvinge tot profyte vanden Gerechte, ofte de Commissarissen, ende Armen, worden verdubbelt. Doch inde Kercke sal 't selve geschieden *gratis*, met recomandatie van een meerder Aelmoesse, ten profyte van den Armen als vooren.

I X.

Inde inschryvinge sullen de Gecommitteerden van de Gerechte ofte de Commissarissen, forschvuldighlyck acht geven, dat alles sonder lichtveerdigheyt, sonder dronckenschap, nuchteren, eerbiedelyck, ende in des Hee-

Heeren vreesse toe gae, ende beletten, dat voor, ende geduyrende de inschryvinge, geen stercken dranck geschoncken, ende ghedroncken werde, op pene van die contrarie doet, te verbeuren xxv. guldens.

X.

Niemandt sal hem vervorderen inde Steden ofte ten Platten Lande, de Bruydegoms ende Bruyts in het in schryven ofte trouwen, in het gaen na den Gerechte ofte Kercke, ofte in het weder keeren nae Huys, nae te roepen, te schutten ofte te schatten, 't zy in het gesellen der selve van ofte naer Huys, met Roers, ende die af te schieten, ofte met het schencken van stercke Wateren, Bier ofte Wyn, 't zy int afvorderen nae gedane inschryvingen, ofte Trouw, van Ry-Bieren, ofte Boxem-Bieren, ofte quanfel Bieren, ofte wat naem foodanige quade ghewoonten ende insolentien mogen hebben, op pene dat alle de geene die sulcks doen, voor de eerste reyse verbeuren sullen yeder twaelf gulden, voor de tweede reyse vier en twintich gulden, voor de derde reyse hondert gulden, ende noch arbitralick daer en boven gestraft. Ende sullen de Ouders voor de Kinderen, ende de Heerschappen ende Officiers voor de Knechten, Maechden ende Soldaten moeten instaan. Ende indien de Bruydegom ofte Bruyt, ofte hare Vrienden, directelick ofte indirectelick daer toe yets contribueren, voor, in, ofte naer het in schryven ofte Trouwen, onder wat pretext het oock zy, soo sullen sy verbeuren vyf en twintich gulden yder.

X I.

In het in schryven sal men neerstlich ondersoek doen van de Contrahentens ghewoonlycke Namen, Toe-namen, qualiteyten, Woon-plaetse, tydt van residentie ofte wooninge, ouderdom, offe vrye Persoonen zyn, vry van anderen, offe minder ofte meerderjarich zyn, ende na de gelegentheyt van Jaren, of de Ouders ende Voochden het Houwelyck toe staen, ofte, ende hoe nae sy malkanderen bestaan in bloede ofte Swaigerschap, offe sonder bedwanck, simulatie ende bedroch met inalkanderen inden Echten Staet willen versamelen, offe niet te voorens ghetrouwt zyn gheweest, ende waer, voor wien, ende wat blyck van de Afkyvige, voornamentlyck sal men letten op de Vreemdelingen, ende die inde Militie dienen, ende wat meer tot voorkominge van alle beletsel, ende wettelycke inspraecke ordinaris in een welgestelde Regieringe ghevraecht pleechende behoort te worden, om in voorval van saecken de inschryvinge te accorderen, differeren, ofte oock geheellyck af te slaen, met kennisse ende goet vinden vande Magistraet der Plaetse.

X I I.

Nae dit ondersoek by de Gerechten ofte Commissarissen, ofte in haren name by den Secretaris, aldus gedaen zynde, sal men de Bruydegom ende Bruyt voor het laetste af vragen, offe beyde voor Godt ende haerlieden verklaren, alles alsoo te zyn, als sy hebben geantwoort, ende voornemens zyn, als de Geboden sonder wettelycke inspraecke of oppositie gedaan zyn, haer inden Echten Staet metten eersten te laten bevestigen. Daer op sy beyde eyndelick sullen moeten Jae seggen.

De

X I I I.

De onderfoeckinge, ende de inschryvinge in manieren voorsz. voltroeken, ende alles wel bevonden zynde, soo sullen de Namen, Toe-namen, ende qualiteyten van den Bruydegom ende Bruyt, diese hebben, ende de woon- ofte residencie-plaetse aengeteecken worden in een Houwelycx-Boeck, daer toe by de Magistraten, ende in de Kercken te houden.

X I I I I.

Ende in 't bysonder, sullen oock de Secretarisen ende Predicanten houden een pertinent Register van alle voorvallen, soo dagelycx ontrent de inschryvingen, ende 't geven van Geboden ofte solemnisiatien van Houwelycken voor komen, om alle tydt te kunnen dienen van bericht, die ende daer 't van noode sal zyn.

X V.

De Proclamatie vande Ondertrouwdien sullen gedaen werden op drie achter een volgende Sondagen, inde Kercken door den Predicant, een Proponent, ofte oock by beyder afwesen door den Voorlezer: Op het Stadthuys, ofte ter plaetse van het Gerechte, door den Secretaris, syn Substituut, ofte oock by beyder afwesen door den Vorster.

X V I.

Ende sal de Proclamatie by die van den Gerechte voortaan gheschieden met dese woorden: De navolgende Persoonen sullen vergaderen inde Houwelycken Staet, als N. N., &c. Ende so yemant eenige letselen ofte hindernissen, 't zy van Bloede, Swagerichap, ofte voorgaende beloften, waer door 't Houwelyck egeenen voortganck en soude behooren te hebben wil voorwenden, die sal 't selve in tyts hebben bekent te maecten daer het behoort.

X V I I.

De Kerckelycke Proclamatie sullen so wel gedaen worden inde Combinatie-plaetse als inde Parochie-Kercken, als de Ondertrouwde beyde, ofte een van beyden, daer woonachtig zyn, ofte laetst een Jaer endes Weecken gewoont hebben.

X V I I I.

't Welck oock sal gevolcht worden, indien een van beyden in andere Plaetsen, onder desen Staet gehoorende, woonachtig is, ofte leest een Jaer endes Weecken gewoont sal hebben. Ende sullen extracten vande ghedane inschryvinge debité moeten werden verতোont ende over geleverd, geautentificeert zynde met de hant vande Secretaris, ofte Predicanten respectieve, daer de inschryvinge gedaen is, om alle bedroch te beter voort te komen.

X I X.

Op bloote inspraecke en sal geen Predicant ofte Secretaris van den Gerechte, ofte de Commissarisen van Echt-saecten, de Proclamatie mogen op schorten, maer de Opposanten gewesen worden tot het Collegie des Magistraets, ende hare ordre ende last gevolcht in het op schorten, ofte niet op schorten der Geboden.

XX.

X X.

Ende indien de Magistraet verlaet tot opschortinge, soo sal de selve het verschil metten eersten, immers ten langsten binnen veerthien dagen daer naer, ofte metter min, ofte met uitspraak af doen, ende den Oppositant in 't ongelucky ghestelt zynde, sullen de Proclamatien en solemnnisatie haren behoorlycken voortganck hebben, ten zy in cas van Appel ofte Reformatie, in welcken gevalle de uitsprake van hooger Rechter sal moeten werden uyt gewacht.

X X I.

Soo wie ter quader trouwen, ende sonder apparent fondament de Geboden sal hebben geschut, sal verbeuren vyftich guldens, ofte meerder, nae gelegentheyte vande Persoonen, tot profyt vanden Armen, ende daer en boven arbitrayck werden gecorrigeert, behoudens evenwel partye gheinteresseerde syne actie van injurie, tegens de geene die de Geboden temerairlick sal hebben geschut.

X X I I.

Indien een van beyde der Ondertrouwde, voor, in, ofte nae de Proclamatien d'andere lichtvaerdelyck laet sitten, blyvende ongetrouwt, ofte oock surreptitie met een ander vleeschelick convaluerende, ondertrouwende, ofte trouwende, sonder blyck, door behoorlycke rechtvordering van voorgaende beloften, ende ondertrouw, wettelyck ontslagen te zyn, soo sal de geinteresseerde syne parthye ter eerster instantie beklagen, daer by sich d'Officier oock *ex Officio* sal voegen, ende die nae uitsprake bevonden wort lichtvaerdelyck ende malitieuselick gehandelt te hebben, sal, boven de penen in de beschreven Rechten noch arbitrayck worden gestraft.

X X I I I.

Wanneer de drie Proclamatien sonder wettelycke inspraecke gegaen zyn, ende niet eerder, so sullen de ondertrouwde haer moeten laten in segenen inden Echten Staet, immers ten langhsten een Maent nae de derde Proclamatie, ten zy by Siekte, ofte andere nootfaeckelickheyt, daer op wy willen dat scherp reguard sal werden genomen by de Officiers, ende Gerechten respectie.

X X I V.

Ende sullen de Secretarissen ende Predicanten over al gehouden zyn alle vierendeel Jaers aende respectie Magistraten over te leveren eene Lyfte vande geene die ongetrouwt blyven sitten, om die tot het trouwen te dwingen, ofte te straffen als hier volgt.

X X V.

Soo wie langer als een Maendt nae ghedane Proclamatien, ende wettelyck onverwacht voorval ende beletsel, daer van de Magistraet respectie oordeelen sal, blyft ongetrouwt, het zy datse t'samen woonen, ende convalueren als Echte Luyden, ofte niet, sullen voor de eerste Maent elck (ten zy blycke vande onnooselheyt van de eene parthye) verbeuren gene mulste van vyftich guldens, voor de tweede Maent hondert guldens, ende in de derde Maendt een mulste van twee hondert guldens,

Mm

cude

ende soo verre sy langer blyven ongetrouwt, sullen sy daer toe nochmaels gerichtelyck worden gedwongen, ende sy onwillich blyvende, sullen voor den tydt van thien Jaren uyt onse voorsz. Steden, Landen ende Heerlyckheden gehannen, ofte anders swaerder aen den lyve ghestrafft, ende boven dien in hare goederen gemulsteert worden nae de qualiteyt vande Persoonen, ende de Kinderen alsoo geteelt onecht zyn, soo lange sy ongetrouwt blyven.

X X V I.

Indien het zyn Officiers inde Militie, sal men sich reguleren naer het xxvj. Arttyckel van het Echt-Reglement, gestatueert by de Hooch Mog: Heeren Staten Generael over de Steden, Dorpen ende Landen gehoorrende onder de Generaliteyt.

X X V I I.

De solemnifatie van 't Houwelyck sal gedaen werden ter plaetse der ghedane inschryvinge by het Gerechte door den Secretaris, ofte syngheswooren Substituyt, maer niet door de Vorster: inde Kerck door een Predicant ofte Proponent, maer niet door den Voorleser: Doch hare gelegentheyit sulcks niet wel konnende toe laten, sal de solemnifatie van 't voorsz. Houwelyck elders mogen geschieden, midts blyvende binnen het distrikt van haer Ho: Mog: ofte de Geunieerde Provincien respectie, ende hebbende alvooren ghelicht ende vertoont Attestatie vanden Gerechte, ofte Kercken-Rade, alwaer de drie Proclamatien sonder verbinderingh ghegaen zyn, ende datse by Commissarissen aen gheteekent zyn, mogen gaen trouwen inde Kercke ofte voor het Gerichte, volgens de gebruyckelycke ordre, ende het blyck datse sullen vertoonen.

X X V I I I.

Men sal niemant, van wat qualiteyt hy oock zy, mogen in huys trouwen, ofte in cas van notoire ende grooten noot, daer van de Magistraet ende Kercken-Raedt elck inden haren voorsichtelick sullen oordeelen, ende dan niet anders als in tegenwoordigheyt van eenige Vrienden ende Gebuyren, ende Leden des Magistraets ofte Kercken-Raedts respectie, ende sal daer van inde Houwelycksche Registers pertinente notitie gehouden worden, om alle quade consequentien voor te komen.

X X I X.

De solemnifatie des Houwelicks sal by de Gerechten op Sondagen gheschieden, naer de voormiddaeghs Predicatie, ende inde Kercken daer gene gecombineerde Predicatie zyn, des Sondaeghs naer de Middach of Avondt-Predicatie, maer ter plaetsen daer de Predicanten by combinatie de Kercken bedienen, sal de solemnifatie soo wel na de voormiddaechs, als namiddaechs Predicatie gheschieden, op dat niemant buyten syne woonplaetse en behoeft te gaen om getrouwt te werden: Sal verder de voorsz. solemnifatie in de Kercken soo dickwils als in de Weeckerke gepredickt wert, mogen geschieden, uyt genomen op de Feest-Bidde ende Danck-dagen.

X X X.

Die hare Proclamatien hebben gehadt op verscheide plaetsen, sullen scrijft

eerst moeten brengen genoegzaam blyck, datse alle drie onverhindert gegaen zyn, eer men haer inden heyligen Echten Staet in segenen sal, ende sal 't selve oock in 't Houwelycks Register pertinent moeten aen geteeckent, ende blyck te rugge gebracht werden, datse volgens soodanige Attestatien getrouwt zyn.

X X X I.

Die buyten de plaetse harer wooninge ofte residentie, ofte daer de Geboden gegaen zyn, ghetrouwt mochten zyn, met blyck als vooren, en sullen niet mogen huys houden, noch hun metter woon in eenige onser Steden, Heerlyckheden ende Dorpen begeven, voor dat de Officiers ende Magistraten gebleecken is datse wettelick getrouwt zyn, ('t welck syluyden binnen veerthien dagen naer de voorsz. solemnifatie, in het Houwelycks Register door den Secretaris sullen moeten laten aen teekenen) op peyne van vyf en twintich guldens, ende voorts van acht dagen tot acht dagen in gelycke boete, inidts gaders arbitrale correctie te vervallen, soo langh syluyden 't geene voorsz. is niet sullen hebben geëffectueert.

X X X I I.

Ende vermits de ervarentheyt gheleert heeft, dat meermaels de Trouwboecken vermist zyn, so van de Gerechten als van de Kercken, door den Oorloch, Brant, overgaen van Plaetsen, oock onachtsaemheyt van goede bewaringe, ofte slossigheyt van aenteekenen, sal men terstont nae de gedane Trouwe, den getrouwdten (de Rycken op hare kosten, de Armen om niet) laten toe komen een Trouw-brief *in debita forma*, om haer t'allen tyden, ende in alle gelegentheyt te kunnen dienen naer behooren.

X X X I I I.

Het Formulier van Trouwen sal by de Gerechten voor ghelesen worden op maniere als hier volcht.

Forme om den Houwelycken Staet te bevestigen by de Magistraten inde Steden, ende ten platten Lande.

Den Secretaris spreeket tot den Bruydegom:

Ghy N. N. bekent hier voor de Heeren ende alle de Omstaenders, dat ghy genomen hebt, ende neemt tot uwe wettige Huysvrouw N. N. hier tegenwoordich, de welcke ghy belooft nimmermeer te verlaten, maer dat ghy haer sult de dagen uwes, ende haer levens aen bangen, lief hebben, ende trouwelyck versorgen ende onderhouden, met haer in alle redelickheyt, vroomigheyt ende eerbaerheydt leven, ende huys houden, en haer in alle dingen trouwe ende geloof houden, ghelyck als een eerlick Man betaemt, ende syne Huysvrouw schuldich is te doen. Belooft ghy dit N. N.?

Den Bruydegom antwoordt, *Ja*.

Mm 2

Tot

Tot de Bruyt.

Ghy N. N. bekent mede voor de Heeren ende alle Omstaenders, dat ghy genomen hebt, ende neemt tot uwen wettelycken Man N. N. hier tegenwoordich, dien ghy belooft nimmermeer te verlaten, maer dat ghy hem sult de dagen uwes, ende synes leven aen hangen, geboorsamen, dienen ende helpen, in alle rechtelycke ende redelycke dingen, met hem in alle redelickheyt, vroomigheyt ende eerbaerheyt leven ende huys houden, ende in alle dingen trouwe ende geloof houden, gelyck eene getrouwte ende eerbare Huysvrouw betaemt, ende haren Man schuldich is te doen. Belooft ghy dit N. N.?

De Bruyt antwoordt, *Ja.*

Den Secretaris spreecks:

Geeft elck ander daer op de rechter handt.

*De Heeren Burgemeesters, Schepenen ende Commissarissen
wenschen haar geluck.*

X X X I V.

Ende op dat de respectieve Gerechten ende Kercken-Raden te meerder mogen betrachten, dat alles inden Echten Staet ordentelyck ende eerbiedelyck toe gae, ende een yegelyck gewaerschoomt zy, hoe hy hem in het ondertrouwen ende trouwen sal hebben te dragen: Soo hebben Wy noch nader in dese naevolgende Wetten, Statuyten ende Ordonnantien, onsen wille ende last uyt gedrukt, waer naer hem een yegelyck sal hebben te reguleren.

X X X V.

Soo yemandt syn naem, toenaem, qualiteyt, woonplaetse ofte residentie-plaetse voor de geene daer hy in ondertrouwe wert op genomen, ter quader trouwe verswyght, verandert ofte vervalscht, die sal arbitrairlyk, oock aenden lyve naer exigentie van saecken werden gestraft.

X X X V I.

Alle die minder-jarich zyn sullen toonen consent van hare Ouders, ofte de langstlevende van dien, ende by beyder af-lyvigheyt, vande Voochden, ende de naeste Bloedverwanten ter plaetse daer de costumen het consent vande selve Voochden ende Bloetverwanten vereytschen, ende moet der selver toestemminge blycken door mondelijcke verklaringe, ofte in haer af wesen by wettelycke Getuygen ende Attestation, sonder welck blyck men de minderjarige namen niet en sal aen teekenen, veel min met de Proclamatien voort gae.

Min.

X X X V I I.

Minder-jarige zyn nae de Wetten ende Costuymen deser Landen, alle Mans Persoonen onder de vyf en twintich, ende Vrouws-Persoonen onder de twintich Jaren, sonder dat van dese plicht van gehoorfaemheyt aen d'Ouders, of de langstlevende van dien, exempt zyn die eenige Ampten inde Kercke, Policie ofte Militie bedienen, veel min die op haer selven woonen ofte haren eygen kost winnen.

X X X V I I I.

Die uyt vreemde ende verre Plaetsen inde Steden ende Landen onder onse voorsz. Steden ende Landen komen te woonen, het zy meerder ofte minder-jarige, Borgers, Soldaten, Huyfluyden ende andere Ingesetenen, Mans ende Vrouwen, ende versoecken in gheschreven ende ghetrouwt te worden voor de respectieve Gerechten ofte Kercken-Raden, sullen eerst moeten doen blycken door gheloofwaardige Getuygen, datse eerlick Luyden syn, ter goeder naem ende faem, ende met eedt ofte heylichlick moeten verklaren datse vrye Persoonen zyn, ende mits de ongelegentheydt der Plaetsen geen Attestatien van hare Bloetverwanten ofte Voochden, konnen versoecken ofte bekomen.

X X X I X.

Ende indien het Militaire Persoonen zyn, sullen sy in 't bysonder van hare Officiers oock moeten blyck brengen, datse eerlick Soldaten zyn, ende so veel haer bekend is, met niemant anders ondertrouwt ofte ghetrouwt, 't welck haer de Officiers nimmermeer en sullen mogen weygeren, ofte sy sullen gehouden zyn van hare weygeringe redenen te geven, waer van het oordeel sal staen by de gene daer de inschryvinge gedaen wert.

X L.

Indien eenige Paepsche Ouders, Voochden ende Bloetverwanten der minder-jarige, buyten desen Staet, ofte onder de Generaliteyt woonende, uyt haet vande Religie, ofte oock andere uyt wreetheyt ofte andersints, weygeren te consenteren in het Houwelyck, ende daer over de minder-jarige beswaert zyn, soo en sal het evenwel geen Commissarissen ofte Predicanten vry staen haer in ondertrouw op te nemen, ofte sich het oordeel van foodanige voorvallen te onderwinden, maer sullen de selve ter eerster instantie renvoyeren aen de dagelycksche of ghebeurlycken Rechter, ende die sich by het oordeel van dien beswaert vint, sal daer van mogen provoceren aen den Raedt van Brabandt, die daer over als dan sal disponeren sulcks als de selve bevinden sal te behooren. Ende indien de Ouders, Voochden ofte naeste Bloetverwanten in 't ongelick werden ghestelt, soo sullen niet alleen de inschryvinge, proclamatie ende solemnisatien haren voortganck hebben, maer oock de Ouders aende minder-jarige, op uytpraecke als vooren, laten volgen een redelycke mede gave, naer gelegentheydt van hare goederen.

X L I.

In matrimoniale saecken geappelleert ofte gereformeert zynde, ofte ter eerster instantie ghebracht zynde voor den Rade van Brabandt, sullen

parthyen haer reguleren naer het een en veertichste Arttyckel van het Echt-Reglement gestatueert by de Hoogh Mog: Heeren Staten Generael over de Steden, Dorpen ende Landen gehoorende onder de Generaliteyt.

X L I I.

Alle Persoonen, van wat qualiteyt, conditie ofte gefintheyt die mogen zyn, de welke sonder voorgaende wettelycke Trouwe met malkanderen vleeschelyck converteren, sullen als Hoereers, ende die daer en boven in Huys-houdinge ende t'samenwooninghe sich by malkanderen als Echte Luyden voegen, sullen als Concubinarij ghestraft, ende van malkanderen ghestelt worden, sonder dat de minder-jarige hier tegen sullen mogen pretexteren, dat syluyden van hare Ouders, Voochden ofte Bloet-verwanten, geen consent om te mogen trouwen en hebben konnen bekomen.

X L I I I.

Niemant sal hem vervorderen de foodanige minder-jarige te ondertrouwen of te trouwen, ende die sulcks gedaen sal hebben heymelick ofte in 't openbaer, in Huys, in den Gerechte, ofte inde Kercke, tegens die sal den Officier daer sulcks geschiet is, sonder conniventie ofte compositie procederen tot suspensie ofte deportement van syn Ampt dat hy bekleet, ende voorts tot arbitrale straffe nae gelegentheyt van faecken, ende sal foodanige ondertrouwe nul ende van geender waerde zyn.

X L I V.

Alle Houwelycke Contracten tusschen minder-jarige, 't zy beide, 't zy een van beyde, in 't heymelick ofte in 't openbaer, ten overstaen van Advocaten, Secretarissen, Notarissen, ofte andere publicque Persoonen, sonder voorweten ende consent als vooren gedaen, sullen oock nul ende van onwaerden zyn, ende de foodanige strafbaer naer arbitragie vande Magistraten, ende alle die daer toe raet ende daet gegeven hebben.

X L V.

Sonder dat oock het Placaet by Keyserlycke Majesteyt gemaect inden Jare 1540. noopende 't contracteren van Houwelycken van Persoonen beneden hare Jaren zynde, ende de pene daer inne begrepen, hier mede wert verandert.

X L V I.

Indien eenich Jonghman ofte Jonge Dochter boven de voorsz. vyf en twintich Jaren ende twintich Jaren respective out wesende, ende Ouders hebbende, versochte in geschreven te worden, sonder te doen blycken van der selver consent, soo sullen de Magistraten ofte Predicanten de Ouders van den Requiritant ofte Requirante voor haer ontbieden, ende de selve naer insinuatie binnen acht, ofte ten langhsten veerthien dagen daer aen, weygerende, ofte in ghebreecke blyvende te komen, soo sal de selve weygeringe ofte niet comparitie gehouden werden voor consent; maer indiens compareren, sal men het verschil metter minne, ofte met uytspreecke *de plano* af doen, waer naer hun partyen sullen hebben te reguleren, behoudens evenwel oock den geinteresseerden syn Appel ofte Reformatie in cas van beswaernisse.

X L V I I.

X L V I I.

Doch foodanige inspraecke sal niet gelden tegens Weduwnaers ende Weduwen, genomen datse minder-jarich zyn, alsoo Wy verstaen datse door het eerste Houwelyck geemancipeert, ende haer eygen Voocht geworden zyn.

X L V I I I.

Vorders, dewyle de ervarentheyt leert, dat veele ontydelyck te samen als Man ende Vrouw huys houden, ofte Bruyloft houden: Dat oock veele Dochters ende jonge Weduwen beslapen ende beswangert werden vande geene met welcke sy daer naer trouwen, ofte vermeynen te trouwen, ofte dat sy oock Kraemvrouwen zyn, ofte gheweest zyn, eerste in gheschreven worden ofte trouwen, 't welck veeltyds als een dwanck is voor de Ouders, ende gelyck een heymelyck *rapus*, spottelyck voor Godes Kercken, strydende met het Formulier des Houwelycks, ende waer uyt veele verwerringe, quade Huys houdinge, verlatingen, ende allerhande swarigheden ontsaen tot nadeel vande Republycque: Soo hebben Wy geordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statuieren by desen, dat alle de geene, Jonge Dochters ofte Weduwen, van welcke notoirlick blyckt, eerste in ondertrouw aengeteeckent ofte getrouwt worden, datse alreede by een woonen als Man ende Wyf, ofte ontydelycke Bruyloften houden, ofte van hare toekomende Bruydegoms ende Mans ghedeshoreert ofte beswangert zyn, sullen vervallen in een boete van veertich guldens, ende sullen de Ouders voor haere Kinderen, ende Vrouwen voor hare Dienstvaechden, daer toe raet ofte daer gevende, moeten in staen, doch aen de huyre der foodanige de betalinge der boete mogen af korten. Ende sullen alle dese boeten half ende half ghedragen worden by de ondertrouwde Mans ende Vrouws-persoonen, ende sonder eenige detractie, compositie ende conniventie geexecuteert worden.

X L I X.

Geen Melaetsche sullen immermeer met ghesonde Persoonen die noyt Melaets geweest zyn, mogen trouwen, noch oock Melaetse met Melaetse, niet anders als met consent vande Magistraten ende Buyte-Vaders daer sulcks mochte voorkomen, op pene van Bannissement.

L.

Oock geene Christenen onder Ons gebiedt gehoorende met eenige Joden, Mahumetanen nochte Heydenen, op pene als vooren.

L I.

Geen gedoopte met ongedoopte sullen inde Kerck ghetrouwt worden; ten zy die eerst gedoopt sullen zyn.

L I I.

De Weduwen onder de vyftich Jaren sullen onderhouden *annum lustrum*, ende binnen de negen Maenden nae harer Mannen doot niet mogen trouwen: Maer de Weduwen van vyftich Jaren ende daer boven, ende de Weduwnaers sullen oock de eerbaerheyt plaetse geven, ende foodanige Weduwen en sullen niet mogen hertrouwen binnen ses Maenden, nochte de Weduwnaers binnen drie Maenden, ten ware de Magistraten om redenen daer van quame te disponeren.

L I I I.

L I I I.

Geen Weduwaer ofte Oock Weduwe, sal nu voortaan ten tweeden Houwelyck mogen treden, voor ende al eer de selve hare Weesen, indienſe die hebben, hare goederen elck na de coustuyme van syne plaetſe, ende den Rechter genoech zynde, fullen hebben bewesen, op pene dat die in gebreecke blyft, hy, ofte ſy verbeuren ſal het achtſte deel van ſyne, ofte hare goederen, ten profyte van hare Weesen, boven de boete van de reſpectie Wees-kameren ofte Gerechten, daer toe te ſtellen.

L I I I I.

Ende alſoo volgens de Goddelicke, Natuurlicke ende beſchreven Rechten, inden Heyligen Echten Staet, als in eene Ordonnantie Godts tot eerlyck onderhoudt, ende verbreydinge des Menſchelycken geſlachts in geſtelt tuſſchen die geene die inalkanderen in bloede ofte Swagerſchap te nae zyn beſtaande, verboden is Houwelyck te contracteren. SOO IST, dat Wy de verboden graden die klaer zyn, hier oock hebben doen uyt drucken, op dat niemant eenige ignorantie en pretendere.

L V.

Inden eerſten, en fullen niet mogen trouwen eenige Aſcendenten met hare Deſcendenten, te weten, Ouders ende Kinderen, opwaerts ende nederwaerts gaende, *in infinitum*.

L V I.

Inſgelycks niet Broeders met hare Suſters, 't zy van vollen ofte halven Bedde.

L V I I.

Oock geene Oomen met hare Nichten, dat is, met hare Broeders ofte Suſters Kinderen, ofte Kints kinderen ende Deſcendenten: Nochte inſgelycks de Moeyen met hare Neven, dat is met hare Broeders ofte Suſters Soonen, nochte Kints kinderen ofte Deſcendenten, *in infinitum*, alſoo Oomen ende Moeyen ten reſpecte van hare voorſz Nichten ende Neven, zyn ſtaande in plaetſe van Vader ende Moeder.

L V I I I.

Ende wat aengaet de graden van affiniteyt ende Swagerſchap, alſoo den bant des Houwelycx door de gemeynſchap des Beddens, ende vleeschelycke converſatie, ſoo naeuwe vereeninge veroorſaeckt, dat Man ende Wyf maer een en zyn: Soo verbieden Wy inſgelycks, dat geen Man met de Bloetverwanten ofte Magen van ſyne overleden Huysvrouw, noch geene Vrouwe met de Bloetverwanten ofte Magen van hare overleden Man, den ſelven Man ende Vrouwen binnen de voorſz. uytgedruckte graden beſtaande fullen trouwen.

L I X.

Namentlyck, gheen Man en mach trouwen met ſyn Schoon-Dochter, dat is, met de naegelatene Weduwe ſynes Soons, ofte Dochters Soone, ende ſoo nederwaerts, ofte geen Weduwe eeniger ſyner Deſcendenten: gelyck oock egeene Vrouwe trouwen en mach met hare Schoon-Soone, dat is, met de Man van haer overleden Dochter, noch met de Man van haers Soons, ofte Dochters Dochter, ende alſoo vervolgens met egeene Man gheweest hebbende van eenige harer Deſcendenten.

L X.

Insgelycks egeen Man mach trouwen met syn Stief-Dochter syner Huysvrouwe, dat is, met de Voor-Dochter syner Huysvrouwe, nochte met eenige vande selve syner Voor-Dochters Descendenten: Gelyk oock egheene Vrouwe en mach trouwen met haer Stief-Soonen, dat is, met den Voor-Soon van haeren overleden Man, nochte met eenige Descendenten vande selve hare Stief-Soonen.

L X I.

Insgelycks egeen Man en mach trouwen de nagelatene Weduwe van synen overleden Broeder, noch egeene Vrouwe den Man van haren overleden Suster, 't zy den Broeder ofte Suster van heel ofte halve Bedde geweest zyn.

L X I I.

Hier en boven en mogen niet trouwen de Man met de Weduwe van synen Neve, dat is, met de Weduwe van syn Broeders ofte Susters Soone, noch met de Weduwe van eenige syner Broeders ofte Susters Descendenten: Gelyck oock egeene Vrouwe trouwen mach met de nagelatene Man van hare Nichte, dat is, met de Weduwenacer van hare Broeders ofte Susters Descendenten.

L X I I I.

Geen behoudt Oom mach trouwen met zyn behoudt Nichte; Ende geen behoudt Moeve mach trouwen met haer behoudt Neve: Dat is, geen Weduwenacer mach trouwen met de Dochter van synen overleden Vrouwe heele ofte halve Suster: ende gene Weduwe en mach trouwen met den Soon van haer overledene Mans heel ofte halve Broeder, 't zy uyt het eerste Houwelyck Kinderen zyn ofte niet.

L X I V.

Door de selve Analogie verbieden Wy alle Houwelycken tusschen Persoonen daer de eene met des anderen Bloetvrienden, in soodanige verboden graden te voorens vleeschelyck in onecht heeft geconverseert, dat niemant en mach trouwen syns Ooms Concubine, ende wat meer dergelycke incestueuse voorvallen mach voor komen.

L X V.

Ende Wy verklaren by desen nul ende vangeender waerden, endeniet te mogen bestaen, ofte sullen worden ghecontraheert de Houwelycken die in dusdanige verbode graden zyn.

L X V I.

Ende die dies niet tegenstaende in Houwelyck surreptitie mochten komen te treden, ofte oock ongetrouwt met malkanderen in bloetschanden leven, sullen daer over sonder verdrach ofte dissimulatie ghestraft worden aen lyf ende goet, ende met alle penen inde Goddelycke ende beschreven Rechten jegens de incestueusen ende Bloetschenders gestatueert.

L X V I I.

Sonder dat de Officiers, ofte eenige onser Magistraten, hun sullen onderwinden eenige legitimatie, dispensatie ofte compositie over haer, ofte hare onechte kinderen te verleenen, ofte te vergunnen, ende soo eenige

N n

foo-

foodanige by haerluyden verkregen, ofte vergunt zyn, verklaren Wy die voor nul ende van onwaerden.

L X V I I I.

Soo wie oock foodanige incestieuse Perfoonen met voordacht onderstaet te trouwen, ofte te ondertrouwen, ofte daer toe aenleydinge, raedt ende daet geeft, sal niet alleen van syn Officie, indien hy eenige heeft, ontfet, maer oock daer over gestraft worden arbitralick ende naer exigentie van saecken.

L X I X.

Indien onse onderhoorige buyten 's Landts 't selve doen, sullen sy weder keerende onder ons ressort, evenwel als Bloetschenders worden gestraft.

L X X.

Ende alsoo in 't aengaen van den Echten Staet bysonderlyck dient get, dat de selfde gheschiede sonder confusie der voorz. graden, waer door groote swarigheden inde Successien, ende andersints rylen, Soo ordonneren ende statueren Wy mits desen, dat indien yemant versoekt ondertrouwt ende getrouwt te worden, in diergelycke voorvallen raeckende de eerbaerheyt ende confusie der graden, ende dat de Gerechten, Commissarissen, ofte Kercken-Raden daer 't selve voor komt mochten twyfielen, of dien aengaende by de voorz. Articulen is gestatueert, ofte niet, dat syluyden 't selve aen den Rade van Brabandt sullen aen gheven, middelerwylen de ondertrouwde, ende de proclamatiën furcherende, tot dat die met kennisse van saecken by haer toe gelaten, ofte gheweygt sal worden, soo als nae de Goddelycke ende Civile Rechten bevonden wort te behooren, waer naer sich een yegelyck sal hebben te regaleren.

L X X I.

Vorders om dat Wy oock in ervaringe ghekomen zyn, dat onse voornoemde Steden, Landen ende Heerlyckheyden vervult zyn met Boelschappen, Hoereryen, Overspeelen, lichtvaerdiget'samen-ende deurloupingen door kinderen, in weerwil, spyt, ende tot groote droefheyd van vrome ende forghvuldige Ouders ende Voochden, oock met moetwillige verlatingen, wrevelige Huys-houdingen, schofferingen, ende andere oncerbaerheden, tot groote kleynachtige vande publicque autoriteyt, ende verswaringe van den toorn Godts over desen Staet: Soo hebben Wy geordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren mits desen.

L X X I I.

Dat niemant hem sal vervorderen na de publicatie van desen in Concubinaetschap ende Boelschap te leven, ende daer by Concubynen houden, Kinderen, ofte geene daer by hebbende, ende daer by in woonende ofte niet, sullen verbeuren hondert gulden, ende daer en boven de selfde terstont trouwen, volgens dit ons Reglement, ofte verlaten, sonder immermeer wederom met haer te consereren, voor ende al eer datse wetelycken ondertrouwt ende getrouwt sullen zyn, op pene van ghestraft te worden als openbare Hoereerders, ende terstont te worden gepriveert, oock

ook hare beneficiën, Tractementen, Pensioenen, ende Officiën, indien se eenige hebben. Ende indien se in foodanige Concubinaetschap persisteren, sullen sy ook daer en boven tien jaren openbaerlyck uyt onse voorz. Steden, Landen ende Heerlyckheden worden ghebannen: indien het Persoonen zyn die geen goet en hebben, die sullen ghestraft werden naer exigentie van saecken. Gelycke straffe ende pene sullen alle Concubynen die hare Boelen terstont niet en verlaten, ofte daer mede niet en trouwen, naer qualiteyt van Persoonen ende goederen, onderworpen zyn, ende dat ook sonder eenige conniventie, dissimulatie ofte compositie.

L X X I I I.

Wy belasten ook alle Officiërs ende Magistraten, in onse voorz. Steden, Dorpen ende Heerlyckheden, terstont naer publicatie deses, alle Bordeelen, Hoer-huysen, Mot-ende Ravot-huysen te weeren, te verstooren, ende uyt te roeyen, ook gene van dien immermeerte te tollereren.

L X X I V.

Die bevonden wort eenige Hoer-huysen op te houden, ofte hem te geneeren met Koppelerye, ende Hoererye te beschicken, sullen nae exigentie van saecken aen den lyve gestraft worden.

L X X V.

Is 't Vader, Moeder, Broeder, Sufter, Oom, Moeye, Momber, ofte Curator, die alsoo syn Dochter, Sufter, Nichte ofte Neve hadde geleverd, ofte soo de Koppelerye streckt tot overspel, sulcke sullen aen den lyve, nae exigentie ende bevindinge, selfs metter doot gestraft worden.

L X X V I.

De Hoeren, ende Hoere-Jagers sal men vangen, ende voor de eerste reyse tot discretie vanden Rechter, te Water ende te Broode setten, ende voor de tweede reyse bannen, geesselen, ofte swaerder straffen, tot arbitragie als vooren.

L X X V I I.

Die syn Huys met voorwetens aen Bordeel-houders verhuurt, sal 't eerste Jaer verbeuren syn Huys-huyr, voor de tweede reyse in gelycke boete vervallen, ende daer en boven noch arbitralick werden gecorrigiert.

L X X V I I I.

Die in syn eygen Huys Bordeel houdt, sal voor de eerste reyse daer op bevonden zynde, vervallen in een boete van hondert guldens, voor de tweede reyse gegeesselt ende gebannen worden.

L X X I X.

Soo verre een ghehoudt, ofte ongehoudt Man by confessie ofte convictie, bevonden wort overspel te bedryven met een ghehoude Vrouws-persoone, sullen beyde die Man ende die Vrouwe met eeuwich bannissement, ende confiscatie van een gedeelte van hare goederen ter dispositie vanden Rechter gestraft worden.

L X X X.

Maer is 't overspel begaen by een getrouwt Man, met eene ongetrouwde

de Vrouw, soo sal de Man als eerloos ende meynneedich, metter daet syn Officie ende Staet verbeuren, indien hy eenige heeft, ende waer hy die onder onsen Landen heeft, ende voorts incapabel verklaert worden, om eenige staet ofte Officie, onder ons gebiet te mogen bedienen, endenoch gecondemneert worden in de boete voor de eerste reyse van hondert guldens: Ende daer inne hem wederom vergrypende, in een boete van drie hondert guldens, ende voorts naer exigentie van saecken, by bannissement oft anders ghestraft worden.

L X X X I.

Ende sal de ongehoute Vrouwe sulcx gedelinqueert hebbende, voor de eerste reyse te Water ende te Broot geset werden den tydt van een Maent, ende indienze andermael bevonden is sulcx te plegen, voor den tyt van vyftich jaren uyt den Lande gebannen worden.

L X X X I I.

Ende dat al onvermindert alfulcken recht als de gheoffenseerde partye; 'tzy Man ofte Vrouw, jegens den Overspeelder ofte Overspeelster competeert, soo tot scheydinge van 't Houwelyck, als andersints nae Rechten, ende dat alleen voor de Gerechten respectie daer sulcx mochte voor vallen.

L X X X I I I.

Geen Overspeelder ofte Overspeelderse sal mogen trouwen, ofte nae de doot vande onschuldige partye, ofte nae des selfs wettelyck hertrouwen, met de Persoon daer mede hy ofte sy by het leven, ofte voor het hertrouwen vande onschuldige partye vleeschelyck geconverseert heeft.

L X X X I V.

Die twee Vrouwen ofte Mans, beyde noch levende, trouwen, sullen gestraft worden nae Keyserlycke Wetten, so yemant mette tweede sich vermengt, d'eerste noch levende, sal openbaerlick aen den lyve, andere ten exempel, sonder conniventie gestraft worden.

L X X X V.

Ende dewyle seer in 't Landt toe neemt de ontvoeringe van Vrouws Persoonen, sonder dat daer over straffe gedaen wort, ende de penen daer toe staende den Inwoonderen ten meerendeelen zyn onbekent: Soo ordonneren ende statueren Wy by desen.

Dat wie eenich Vrouws-persoon, getrouwt ofte ongetrouwt, haren Man, Ouders ofte Vooghden ontvoert, gestraft sal worden aenden lyve naer exigentie van saecken, selfs oock metter doot.

Ende of 't gebeurde, 't zy door de voorvluchtigheyt vanden Ontvoerder, ofte andersints, dat de selve pene tegens hem niet en konde worden gheexecuteert, ende dat hy gheduyrende syne absentie met de selve Vrouwe quame te trouwen, dat die trouwe nul ende van geender waarde sal zyn, noch eenich effect van wettelick Houwelick genieten, alwaer 't dat de Ouders ofte Voochden daer inne namaels condescendeerden.

Dat oock alle die geene die kennisse hebben vande ontvoeringe, ende daer toe met raet ende daet zyn behulpich geweest, naer exigentie aenden lyve ghestraft sullen worden, ende verstaen oock by desen in vigeur

te blyven alle de straffen ende penen in de Keyferlycke ende beschrevene Rechten, midtsgaders by de blyde Inkomsten vanden Hertoch van Brabant, tegens allerhande Bloetschanden, Sodomye, Schaecken van Vrouws-Perfoonen, de selve te verkrachten, ende diergelycke gequalificeerde Hoererye ghestatueert.

L X X X V I.

Die een eerbare Jonge Dochter, minder ofte meerder-jarich zynde, met schoone woorden van Trouw-beloften, ofte andersints, yets wys maect, de selve verleyt, ende door de bylaep in hare eere krenckt, ende deshoereert, isse gehouden te doteren nae hare qualiteyt (indien hyse niet en trouwt) tot arbitragie des Rechters, ende tot breucke te betalen hondert guldens. Ende indien hy in voegen als vooren, sulcks meermaels aen andere eerbare Dochters doet, sal van syn alimentatie, beneficie ofte Officie, indien hy eenige heeft, vervallen zyn, ende oock nae ghelegentheyte van Perfoonen ende saecken arbitralick, ende naer exigentie gestraft worden.

L X X X V I I.

Ende alsoo Wy bevinden, dat in onse voorsz. Steden, Landen ende Heerlykheden, van veelderhande Quartieren onechte Kinderen, ende overwonnen Bastaerden, ofte die in Bloetschanden geteelt zyn, by de Huyfuyden ofte andere worden besteeft, ende de selfde oock dickwils om een kleyn gelt uyt ghekocht, om die voor altydt te onderhouden, ende als voor hare Kinderen te adopteren, waer door de Echte kinderen, ende metter tydt de Regieringe groot ongelyck geschiet, onse Landen met Bastaerden, ende Hoere-kinderen worden vervult, ende de selve tot hare Jaren komende, mede nevens anderen tot eenige Ampten, als of het Echte Kinderen waren, souden konnen worden gebruyckt: Soo verbieden Wy alle Ingesetenen onser Landen eenige soodanige Kinderen voort-aen in ofte aen te nemen, sonder altoorens 't selve de Wet haerder Plaetse bekentghemaect, ende haer consent daer over met schriftelycke Acte verkregen te hebben: Ende sullen de Gerechten nimmermeer toestaan, dat yemandt hem laet uyt koopen om die altoos te houden ende op te brengen, ende daer en boven op kosten vande Besteders, ofte van de geene die de Bastaerden aen nemen, pertinente notitie in een bysonder Boeck doenhouden vande Contraften, die ghemaect worden, ende den tydt hoe lange, den prys waer voor, ende wie de Ouders, wie de Besteders zyn, waer van daen, ende voor al genoechsame cautie doen stellen, datse tot laste niet en sullen komen vande Gemeente, ofte de Armen, ende wat voorts tot verseeckeringe dient, ende voor al sullen sy Sorge dragen dat de aenbestede tydt geexpireert zynde, terstont de Kinderen te rugge werden gesonden ter plaetse daerse van daen gekomen zyn, op pene voor de geene die tegen dese onse ordre sullen Bastaerden aen nemen, van vyftich guldens, ende zyn het geringe Luyden, van arbitrale correctie.

L X X X V I I I.

Ende omte meerder dese ontuchtigheden te ontdekken, tegen te gaen, ende die te straffen, soo belasten Wy oock alle de Magistraten onder ons

ghebiedt staende, datse alle Vroet-Vrouwen sullen be-eedigen (haer den eedt wel beduydende) van binnen vier-en-twintich uyren na de geboorte eeniger Bastaert-kinderen, de selve aen haer te moeten aen brengen, de Naem ende de wooninge des Moeders, op dat d'Officieren der plaetse nae qualificatie der Bastaerdye, tegens soodanige procederen, by ons hier gheordonneert is, ofte de ghemeene Rechten mede brengen, ende sal daer van oock in 't selfde voorgenoemt Boeck tot koste als vooren, notitie gehouden worden.

L X X X I X.

Ende sal in alle de incestueuse overspelingen, ende diergelycke Hoereryen, preventie van hooge ende lage Justitie daer toe gequalificeert ofte geauthoriseert zynde, plaetse hebben.

X C.

Soo wie om billicke oorfaecken, ofte om syne affairen te verrichten, in verre Landen getogen zynde, een lange tyt door krankheyt, ghevanckenisse, ofte ander voorval, alsoo uyt blyft, dat men van hem niet en kan vernemen, sal de verlatene, sonder te hertrouwen, nae de gemeene Rechten afwachten den tydt van vyf Jaren, ende naer die tyt sal sulcks by de Gerechten aen de soodanige, naer genomene informatie, mogen toe gestaen worden.

X C I.

Soo wie syn Echt-genoot lichtveerdelyck ofte malitieuuselyck verlaet, ofte uyt onlytsaemheyt van den Houwelycx-bant af treet, door gaet, ende syn Portuyr laet sitten, met voornemen, om tot syn Echt-genoot niet weder te keeren, die stelt de onschuldige vry om te hertrouwen, Ende mach de onschuldige partye, als te vergeefs ende langh ghenoech alle middelen tot wederom kominge des Verlaters aen gewent zynde, daer over klagen elck aende Hooft-bancken daer onder hy ofte sy ghehoort, de welcke nae ryp ondersoek ende ghenoechsaem blyck vanden tydt ende malitieuusheyt der verlatinge, ende nae voorgaende indaginge des Verlaters, so en daer 't behoort, aende onschuldige het hertrouwen sullen mogen toe staen, ende sal daer en boven soodanige Verlater uyt onsen voorz. Landen voor altydt gehannen worden.

X C I I.

Alle boose conversatie ende bitterheyt, welke dickwils den gront leydt tot verlatinge ende wech-loopinge van malkanderen, sal nae de kennisse van saecken by preventie van hooge ende lage Justitie daer toe gequalificeert, ofte gheauthoriseert zynde, ernstelyck worden gestraft met geboeten, ghevanckenisse, ende andersints na Rechten, sonder dat de Jeucht, ofte de gemeene Man, met gheraes ofte complotterye, ofte eenige hantdadigheyt, onder den naem vande Beer te jagen, of andersints, eenige insolentien jegens soodanige sullen plegen, op pene als seditieuus getrafft te worden, ende sullen de Ouders voor hare Kinderen, de Meesters voor hare Knechts moeten instaan. Indien de Domestique onlusten te hooch gaen, ende te langh duyren, ende de aengewende gerechtelycke middelen niet en helpen, soo sullen wel de Gerechten mo-
gea

gen verstaen tot scheidyng van Bedde, Taeffel ende bywooninge, maer niet vande Echt-bandt, ende oock niet anders als met oogemerck om partyen altydt wederom te vereenigen.

X C I I I.

Voorts, vermits de Houwelycke saecken, met den aenkleven van dien, veele casus doorgaens voor komen, die hier inne niet uyt gedrukt en zyn, Soo ordonneren ende statueren Wy by desen, dat alle sodanige voorvallen de Kercken-Raden voor komende, by de selve daer van kennisse sullen doen aende respectie Magistraten, omme daer inne te voor sien, ende by hen daer inne swarigheyt bevonden werdende, datse de selve voorvallen sullen brengen aende respectie Hoofst-bancken, ofte oock aen den Rade van Brabant, na welckers oordeel ende uytspreecke een yegelyck sich voortaan sal hebben te reguleren.

X C I V.

Ende op dat te beter dese Echt-ordre mach onderhouden worden, soo belasten Wy dat in alle Gerechten ende Secretaryen, Consistoriale ende Classicale Vergaderingen, altydt een ofte meer Exemplaren sullen by de handt zyn.

X C V.

Ende sal dit Reglement eens Jaerlycx voor den Volcke gepubliceert worden.

Sullende van de boeten ende breucken procederende uyt de contraventie van het tegenwoordich Reglement, geapliceert werden een derde part ten behoeve vanden Officier, die de calange sal hebben ghedaen, het tweede derde part ten behoeve vanden Aenbrenger, ende het resterende derde-part tot profyte vanden Armen ter plaetse daer de contraventie sal wesen begaen.

Behoudende t'allen tyden aen Ons de interpretatie, vermeerderinge ende verminderinge, van dit Echt-Reglement, t'onser discretie ende goet vinden, naer gelegentheyt van tyden ende saecken.

Aldus ghedaen onder onsen grooten Zegel, ende de Signature vande hooch-gemelte onse Voochden tot Parys ende in 's Graven-Hage, den vier en twintichsten ende een en dertichsten July 1656.

Was onderteekent,

Marie. ende Amelie P. d'Orange.

Lager stont,

Ter Ordonnantie van Hare Hoogheden.

Ende gecontrasigneert

L. Buysero.

Hebbende onder uyt hangen een groot Zegel in rooden Wasse aen een dubbelde Koorde, ghevlochten van Gout, Silver ende blauwe Zyde.

R E.

R E G I S T E R.

Art. 1.

Voor wie men in ondertrouw te doen sal compareren, in Steden, ende ten platten Lande.

Art. 2.

Waer de ondertrouw sal worden verfocht.

Art. 3.

Wie over de ondertrouw moet staen in 't Gerechte, ofte by Commissarissen, ofte in de Kercke inde Steden, ofte ten Platten Lande.

Art. 4.

Voor wie men geen ondertrouw en mach doen, en de pene tegens die sulcks onderwinden, ofte daerop yemandt geven Proclamatien ende Trouwen, ofte tegens die geene die haer soo laten ondertrouwen.

Art. 5.

In wat plaetse de ondertrouwe te doen, in de Steden, ofte ten Platten Lande.

Art. 6.

De leges te betalen aende Gerechten, ofte Commissarissen daer toe staende.

Art. 7.

In wat plaetse men niet en sal de ondertrouw doen, en de pene tegens die te doen, ende laten doen.

Art. 8.

Op wat tydt niet.

Art. 9.

Penen tegens die geene die sulcks doen ofte laten, behalven in cas extraordinaris. Ende wat ordre dan te stellen.

Art. 10.

Ordre tegens alle debauche, ende inde ondertrouw.

Art. 11.

Ordre tegens het schutten ende schatten in het ondertrouwen ende trouwen, ende penen daer tegens.

Art. 12.

Een sommier van Vrage voor te houden, naer verscheyde ghelegentheyt, by de geene die de Luyden in ondertrouw sullen op nemen.

Art. 13.

Van wat kracht foodanige ondertrouw sal gehouden worden.

Art. 14.

Dat, ende hoe, ende waer in, als dan de namen der Contrahenten sullen worden aen geteeckent.

Art. 15.

Dat men een bysonder Echt-Register moet hebben inde Gerechten, ende inde Kercken.

Art. 16.

Art. 16.

Met wat woorden by die vande Gerechten, ende Kercken.

Art. 17.

Datse oock moeten gaen inde Combinatie-Plaetsen, ende wanneer.

Art. 18.

Oock op andere Plaetsen, wanneer, ende met hoedanich blyck.

Art. 19.

Op bloote inspraecke geen Proclamatien op te schorten.

Art. 20.

Maer op ordre des Magistraets, ende hoe de selve daer in sal handelen.

Art. 21.

Penen tegens de temeraire Inspreckers.

Art. 22.

Penen tegens de ondertrouwen, die voor, in ofte na de Proclamatien, d'een d'ander lichtvaerdelick verlaten, &c.

Art. 23.

Ordre op de solemnifatie ten langsten een Maent na het derde Gebodt.

Art. 24.

Te geven een Lyste alle vierendeel Jaers aende respective Officiers, ende Overste van die ongetrouwt blyven sitten.

Art. 25.

Penen tegens die ongetrouwt blyven sitten nae gegane Proclamatie.

Art. 26.

In 't bysonder tegens Militaire Persoonen.

Art. 27.

Waer, en by wie de solemnifatie sal moeten geschieden.

Art. 28.

Niemant in Huys te trouwen als *casus quo*.

Art. 29.

Op wat tydt men sal moeten trouwen voor 't Gerechte, ofte in de Kercke.

Art. 30.

Dat, ende wat blyck voor de trouwe te brengen, als de Geboden in verscheide Plaetsen gegaen zyn.

Art. 31.

Ordre op de geene die elders met blyck trouwen als daer de Geboden gegaen zyn.

Art. 32.

Ordre om de Getrouwde te geven gherechtelycke Trouw-brieven, ende waerom.

Art. 33.

Wat Formulier van trouwen by de Gerechten, ende inde Kercken te gebruycken.

Art. 34.

Naeder ordre op het doen vande ondertrouwe in 't gemeen aengewesen.

O o

Art. 35.

Art. 35.

Penen tegens die haer namen , qualiteyt , ende woonplaetse misfaecken.

Art. 36.

Ordre op het ondertrouwen der minder-jarige.

Art. 37.

Wie dat voor de minder-jarige gehouden worden.

Art. 38.

Wat ordre in ondertrouwe te houden ten opfichte van Vreemdelingen , minder ofte meerder-jarich zynde.

Art. 39.

In 't bysonder ten opfichte van Militaire Perſoonen.

Art. 40.

Wat ordre te houden , als minder-jarige beſwaert zyn over het nietconfenteren harer Ouders ofte Bloetverwanten.

Art. 41.

Ordre in matrimoniale verſchillen der minder-jarige.

Art. 42.

Penen tegens de minder-jarige , vleefchelyck , fonder deſe ordre , t'ſamen converſerende.

Art. 43.

Penen tegens die foodanige ondertrouwen , ofte trouwen.

Art. 44.

Vande nulliteyt der Houwelycke Contracten der foodanige.

Art. 45.

Dat oock tegens foodanige ſal plaets grypen het Placaet van Keyſer Karel 1540.

Art. 46.

Ordre te houden in het non confenteren der Ouders ten opfichte van meerder-jarige.

Art. 47.

Dat foodanige inſpraecke niet en gelt tegens meerder ofte minder-jarige, Weduenaers, ende Weduwen.

Art. 48.

Op het ontydich Bruyloft houden , by wonen , ende by ſlapen.

Art. 49.

Ordre op het trouwen der Melaetſen.

Art. 50.

Ordre op 't trouwen met Joden , Heydenen ofte Egyptenaren.

Art. 51.

Ordre op het trouwen van ongedoopte met gedoopte.

Art. 52.

Ordre op het hertrouwen der Weduwen.

Art. 53.

Ordre van voor het hertrouwen eerſt de Weeſen hare goederen te be- wyſen.

Art. 54.

Art. 54.

Inleydinge tot aenwys der verboden graden in Bloet of Swagerfchap.

Art. 55. 56. 57.

Wie niet t'samen mogen trouwen, ten opfichte van Bloetverwanten.

Art. 58. 59. 60. 61. 62. 63.

Wie niet mogen t'samen trouwen, ten opfichte van Swagerfchap.

Art. 64.

Andere graden Analogifche verboden.

Art. 65.

Nulliteyt van foodapige Houwelycken.

Art. 66.

Penen tegens die also, ofte surreptitie trouwen, ofte ongetrouwt in bloetschande leven.

Art. 67.

Ordre op de difpenfatie, ende legitimatie der foodanigen.

Art. 68.

Penen tegens die gene die foodanige ondertrouwen ofte trouwen.

Art. 69.

Penen tegens de Bloetschenders buyten 's Landts trouwende.

Art. 70.

Ordre in diergelycke voorvallen te onderhouden by Gerechten, Commiffarifen ende Predicanten.

Art. 71.

Inleydinge tot weeringe van meer andere onkuysheden.

Art. 72.

Ordre tegens de Concubinaefchappen ofte Boelfchappen, met hare penen.

Art. 73.

Ordre tegens allerhande Bordeelen.

Art. 74.

Tegens Bordeelhouders, ende Koppelaers.

Art. 75.

In 't byfonder ten opfichte der geener die haer beftaen, ofte onder haer opficht ftaan.

Art. 76.

Penen tegens de Hoeren, ende Hoere-jagers.

Art. 77.

Penen tegens die geene die haer Huysen daer toe verhuysen.

Art. 78.

Penen tegens die haer eygen Huysen daer toe misbruycken.

Art. 79.

Penen tegens overfpel van gehouwde, ofte ongehouwde Mans, met getrouwde Vrouwen.

Art. 80.

Penen tegens overfpel van getrouwde Mans met ongetrouwde Vrouwen.

Art. 81.

Penen tegens foodanige Vrouwen.

Art. 82.

Ende dit onvermindert de onschuldige partye syne verdere actie ende rechten.

Art. 83.

Dat men niet mach trouwen met die geene daer mede in overspel geleeft is.

Art. 84.

Penen tegens de geene die twee Mans ofte Vrouwen trouwen.

Art. 85.

Penen tegens de ontvoeringe van Vrouw-persoonen.

Art. 86.

Pene tegens die geene die eerbare Dochters desfloreren.

Art. 87.

Orde op die geene die het onderhouden der Bastaerden aen nemen.

Art. 88.

Ordre vande Vroet-Vrouwen om aen te geven de Bastaerts-kinderen, daer van sy kennisse hebben.

Art. 89.

Ordre op de preventie in alle dese.

Art. 90.

Ordre op verlatingen uyt nootfaeckelickheyt.

Art. 91.

Ordre op de malitieuse verlatingen.

Art. 92.

Tegens quade Huys-houdiugen.

Art. 93.

Generale orde te houden tusschen Gerechten ende Kercken-Raden, op dalgelyckche voorvallen in Houwelycke faecken.

Art. 94.

Dat elck Gerechte ende Kercke, een Exemplaar moet hebben.

Art. 95.

Dit Reglement alle Jaren te publiceren.

Het Placaet tegens het verduysteren van de Landen en de orde om die Leenen te komen verheffen, en eed te doen by de Vassallen en Leenmannen der Stad Grave en Landen van Cuyck by Prins Willem Hendrik den 20. Febr. 1672. gedaen promulgeren, is te sien int Groot Holl. Placboeck III. Deel. fol. 605. en behelst het volgende:

WILLEM HENRICK, by der gratie Godts Prince van Orange, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Bueren, Leerdam, &c. Marquis vander Veere ende van Vliissingen, Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave, ende Landen van Cuyck, Diest, Grimbergen, Herstal, Cranendonck, Warneston, Arlay, Nofery, St. Vith, Daesburgh, Polanen, Willemstadt, Niervaert, Ysselsteyn, Steen-

ber:

bergen, Sint Maertensdyck, Geertruydenbergh, de Hooge en Lage Swaluwen, Naeltwyck &c. * Erf-Burghgrave van Antwerpen en Belançon, Erf-Maerschalck van Hollandt, &c. Allen den genen die desen sullen sien of hooren lesen, saluyt. **DOEN TE WETEN:** Alsoo Wy bericht werden, dat niet tegenstaende Ons Placaet van den eersten November 1653. verscheydene Leenen werden verduystert, oock noch eenige onverheven souden staen, ende binnen behoorlycken tydt niet en zyn versocht te verheffen, en dat mits dien van nooden is, dat de Vasallen ende Leenmannen van Onse Stadt Grave ende Lande van Cuyck, aen Ons of Onse Stadthouder wederom komen prasteren ende vernieuwen den Eedt van ghetrouwigheyt; **SOO IST,** Dat Wy ontbieden allen ende een yegelycken die van Ons als Heere en Baron der Stadt Grave ende Lande van Cuyck, eenige Leenen zyn houdende, dat de selve als noch binnen den tyd van twee maenden na de publicatie van desen hen sullen vervoe-gen voor Onsen Stadthouder van de Leenen ende Leenhove, om te ontfangen met de ledige hande heur Leen-goederen, ende te doen den Eedt van getrouwigheyt; daer af Wy ordonneren Onsen Stadthouder ende Grif-fier van de Leenen, hen te leveren behoorlycke Brieven sonder eenigh Hergewaede te betalen: Ende alsoo Ons oock bericht is, dat 'er eenighe Leenen onverheven souden staen, of binnen behoorlycken tydt niet en zyn versocht te verheffen; soo ordonneren Wy insgelyks, de selve te ko-men versoecken en ontfangen binnen den behoorlycken tydt van twee maenden præcise; op poene van te vervallen van heur verswegen, en niet versochte Leenen; Ordonneren ende bevelen daerom, desen alomme te doen publiceren en Copien te affigeren daer het behoort, op dat nie-mant ignorantie en hebbe te prætenderen. Gedaen in 's Graven-Hage de-sen 20. February 1672. Was geteeckent, G. H. PRINCE D'ORANGE. Onderstondt, Ter Ordonnantie van Syne Hoogheyt Gecontrasigneert, L. **BUYZERO.**

* Van Loon schryft inde *Aloude Regeeringwys van Holland. V. Deel. 9. Hoofst. Van de Voorrechten der Ridderen in betyzonder eyge. blad. 511.* Het waaren deeze Ridders, welke niet alleen de eerste Leeden van des Graaven gewoonlyken Hofraad waaren, maar, gelyk als de bedienin-gen van Maarschalck, Senechal, Jagtmeeester, Kamerling en meer ande-re in Henegouwen ervelyk waaren, zo ook diergelyke ampten in hun geslacht ervelyk hier te Land bezeeten hebben. *blad. 512.* Dus zyn de Heeren van Raaphorst **ERFVOOGDEN**; die van Woude, welken Hee-ren van Warmond waaren, **ERFSCHENKERS**; die van Duyvenvoor-de en Kraalingen **ERFKAMERLINGEN**, en die van Naaldwyk **ERF-MAARSCHALKEN** van Holland geweest. *blad. 517.* Dit heb ik hier, tot slot van dit Hoofdstuk, willen byvoegen, op dat de Leezer, onder de eertytelen, door de Prinzen van Oranje en Stadhouderen van Hol-land, sedert Frederik Henrik gevoerd (als de Heerlykheyt van Naald-wyk, en het daaraan gehechte Erfmaarschalcksampt van Holland, van Heer Karel, Graaf van Aremborg. voor driehonderdvystig duyzend

guldens, in 't jaar festienhonderd twaalf gekocht hebbende) dien van ERFMAARSCHALK VAN HOLLAND vindende gemeld, dierhalve zoude bewuift zyn, welk hoog Bewind eygenlyk door dien tytel oudstyds betekend wierdt.

(4) Dit is die, by den auteur foo genaemde gedisapprobeerde appendix van het jaer 1683. de welke immediaan volgt op het document onder No. 92.

(5) Valkenier, *Vervolg van 't Verwerd Europa V. deel. pag. mibi 1011.* Den 26. s'morgens ten 8. uren wierd eindelyk het accooft getroffen, en *bladz. 1013.* Dit Verdrag van weder-zyden behoortlyk geteeckent, zyn dien selven dag des middags ten een uren de Regimenten vanden Prince van Courland, vande Heeren du Tel, van Leeuwen, van Wynbergen, en van s'Gravemoer daer ingetrokken. Den 27. prepareerden de Franffen alles tot hun uittocht. Den 28. zynde Sondag, deed syn Hoogheid des morgens vroeg het geheele Leger in Slag-Ordre stellen: waer op de Franffen ten 8. uren begonden uit te trekken. Ziet int Naam-regifter der Stad Grave pag. 56. Pertinente beschryving vande belegering der Stadt Grave. Getrocken uyt het tweede deel van 't Verwerd Europa, beschreven door de Heer en Mr. Petrus Valkenier. Voorgevalle in den jaere 1674.

(6) Des jaars 1687. De Heeren Militairen sedert eenige jaaren hun weynig storende aan dit Placaat of Reglement, heeft den Hoog: Ed. Geltr. Heer Gerard Sichterman den 16. Juny 1724. dit volgende onder trommen en trompetten geschal doen publiceren en affigeren:

Gerhard Sichterman Colonel van 't Regiment te voet van syne Hoogheyt den Heere Prinse van Oranje, Generael Quartiermeester vande Cavallerie vanden Staat der Vereenigde Nederlanden, Ritmeester over een Compagnie paarden, Gouverneur der Stad Grave en onderhorige forten. Alsoo men in ervaringe is gekomen, dat sedert eenige gepasseerde jaaren, dog wel insonderheyt in die van 1722. en 1723. s'trydig tegens de Salutare Reglementen en Ordonnantien by syn Hoogheyt den Heere Prinse van Oranje van tyt tot tyt op het Stuk vande jagt geëmaneert, en wel speciaelyk tegens den uytdruckelyken letter van het Reglement by Hoogstgedagte syne Hoogheyt op den 25. Juny 1687. gemaakt, de wiltbaan in den Landen van Cuyck foo door geprivilegeerde als ongeprivilegeerde perfoonen is geviolert en bedurven door het onbehoortlyk en buyten tyds te jagen, en den huyslieden ten platten landen veel ongemak en overlast is aangebragt, en veel van hun veltgewaffen geruineert, foo heeft de Hoog Welgeboren Heere Amptman deeser Stad en Lande van Cuyck tegen dese ongeregeltheden willende voorfien goetgevonden en verstaen het Reglement op de jagt van 't jaar 1687. op nieuwe te doen publiceren, met byvoeginge van eenige articulen om het selve met meer exactitude doen onderhouden, en versogt, foo verre het my mogte aangaan, door prompte en efficacieuse middelen de behulpfame hant daar aan te houden, en daar omtrent te verleen de behoortlyke assistentie. Waaron ik, om aan het voorschreven verfoek, als mede aan het 29ste articul van voorschre

schreve Reglement in dato den 25. Juny 1687. te voldoen, goetgevonden hebbe deesse volgende articulen te laten publiceren.

1. Dat geene militair int generaal met snapbanen, jagthonden, ofte eenig jagtgereetschap uyt de Stadt van de Grave sullen moogen gaen, ten sy hy verder, als de districten vande Landen van Cuyk behooren, wilde verreyfen, in welken gevalle hun een pas vanden commanderende Officier van 't Guarnisoen sal werden gegeven, gelyk mede verleent sal worden aan die geene, die alleen uyt vermaak op de quartel of ander kleynder vogel jagt willen gaan, edog die onder dat pretext eenig ander wilt, als haas, patrys, conyn, gevangen mogten hebben, sullen niet alleen veriliefen hun jagt gereetschap, maer ook noyt diergelyke permiffie weder werde gegeven.

2. Dat 'ergeen wilt 't sy patrys, haas ofte conynen van buyten in de Stad vande Grave sal mogen werden gebragt tusschen den tyd vande publicatie deses en den 20. September aanstaande, onder wat naem, voorwendfels, of pretext het ook soude mogen syn, selfs niet onder de naem van vereeringe, of dat het soude komen uyt het Land van Ravesteyn, Meyerye van 't Hartogenbosch ofte andere districten; autoriserende en gelastende door deesen den Officiere of Sergeanten de wagt aan de poorten hebbende, van, indien sy eenige suspicie mogten hebben, datter bedektelyk wilt wierde ingevoert, alle manden, korven, sakken, te mogen examineren, edoch met uytdukkelyke intinatie en verbod, van onder dit pretext aan geene boeren, huysluyden ofte andere personen, goederen of waren in de stad brengende, de minste molestie, vexatie of overlast te doen, maar, daarby eenig wilt 't sy haas, patrys of conyn bevindende, 't selve met den persoon of persoonen, waar by het gevonden is, aan te houden, en daar van aanstonts kennisse te geven aan de Commanderende Officier, sullende het gevondene wilt ten profyte vande wagt werden verklaert, en daar en boven betaalt worden een premie van een Hollandse Ryksdaalder by den onder Majoor te haalen.

3. Dat men niet sal mogen, met wat gereetschap het ook soude mogen syn, op of digt onder de Fortificatie van dese Stad te jagen, nochte eenige konynen in de bergen ofte duynen daar ontrent gelegen te mogen vangen, wordende aan die geene, die imant weet aan te brengen, die na publicatie deestes eenige conynen gevangen ofte uytgegraven sal hebben, eene premie belooft van vyf en twintig Caroli guldens, mede by de onder Majoor te haalen.

En op dat hier van niemant eenige ignoratie soude pretenderen, sal deesse werden gepubliceert en aan de poorten deser Stad werden geaffigeert.

(7) Siet hier voor de blyde Inkomste des Prince van Spanje, Philippus, Soone van Keyser Carel den V. articul XXXIII. pag. 213.

Ortelius *theat. de l'Univers.* fol. 41. Il est permis à un chascun en tout ce Pays de Brabant, de chasser ou voler excepté dans ces cinq forest, scavoir Groteheyst, Grotehout, Meerdale, Zaventerlo, & Soenie, que le Prince tient pour son esbat & plaisir de la venerie. vid. de gemelde blyde Inkomste art. XXXIII.

(8) Lar-

(8) Larrey *geschiedenis van Engelandt. IV. deel. bladz. 389.* op 't jaar 1677. Het was den 14. November, de gelukkige geboortedag van dezen prins in den jare 1650, op welken zyn-huwelyk, dat hem, gelyk hy tegenden Ridder Temple hadt gefegt, den gelukkigsten man vande werelt maakte, gevierdt wierdt.

(9) Mogelyk sal de auteur toen minder lust tot copieren gehadt hebben, dan wel op andere tyden; Dit Placcaat is van desen inhoud:

WILHEM HENDRICK, by der gratie Godts Prince van Orange ende van Nasfauw, Grave van Cassenellebogen, Vyanden, Diets, Lingen, Meurs, Buyren, Leerdam, &c. Marquis vander Veere en van Vlissingen, Heere en Baron van Breda, der Stadt Grave en vanden Lande van Kuyck, Dielt, Grimbergen, Herstal, Kranendonck, Warneston, Arlay, Nofroy, St. Vith, Daesburg, Polanen, Willemsstadt, Niervaert, Yffelseyn, Steenberghe, St. Maertens-dyck, Geertruydenbergh, de Hooge en Lage Swaluwen, Soest, Baren, ter Eem, Immenes Binnen ende Buyten, Erfburghgrave van Antwerpen en Besançon, Erf-Maerschalck van Hollandt, Erf-Gouverneur ende Stadthouder van Gelderlandt, Graeffchap Zutphen, Hollandt, Zeelandt ende West-Vrieslant, Utrecht, Over-yffel ende de Landtschap Drenthe, Erf-Capiteyn-Generael ende Admiraal der Vereenighde Nederlanden; Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren leesen, Salut: *Doen te weten*; Alsoo wy hoe langer soo meer in ervaringhe komen, dat onaengesien de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael deser Vereenigde Nederlanden considererende, dat by desen tyt van vrede in verscheide Landen ende Quartieren de platte Lande onder het ressort van de Generaliteyt, bysonder in Brabant, buyten de Rivieren gelegen, de goede Ingezetenen van dien van ongeheerde lopende Luyden, Ledigh-gangers, Bedelaers, Vagabonden en diergelycke onnutte Menschen niet alleen oock dagelycks veel overlast, schade, oock wel extorsien, kracht ende geweldt soude overkomen: maer oock op publycque Wegen en Straten, aen Huysen, Schuyren ende Goederen, exactien en berovinge werden gedaen: waer tegens, of wel soo de hooggemelte Heeren Staten Generael, als wy by het emaneren van verscheide Placaten getracht hebben te voorsien SOO IST, Dat wy evenwel by continuatie van de klachten over de voorsz. insolentien en ongebondenheden voor de rust van de Ingezetenen van onse Steden ende Landen van Breda, Grave ende Lande van Cuyck ende Baronne van Cranendonck, Stadt ende Heerlyckheydt Eyndhoven, ende appendentien van dien van de hoogste nootsakelyckheydt gevonden hebben daer tegens nochmaels, en op nieuw te ordonneren, en te statuieren 't gene hier na is volgende.

I.

In den eersten: dat niemant, wie het ook zy, Ingebooren of Uytlander, hebbende syne goede ende gefonde Leden, om de kost te kunnen winnen, en sal mogen in manieren van Lantlooper onder decksel van Werck te soecken, of oock als Ketelboeters, Schoenlappers, Kramers, of andersints gaen Bedelen, het zy in Steden of ten platten Lande,

de, veel min de goede Luyden eenigh geldt afvorderen, of aspersen, noch op de Dorpen of Ingezetenen teiren, maer soo hy niet Wercken en synen Kost winnen wil, datelyck voorts door synen wech hebben te passeren, ende ten Lande uyt te gaen, op pæne van contrarie doende, ende niet datelyck vertreckende, by den Officier aengetaft, en na gelegentheyt van saken by geesselinghe of bannissement gestraft te worden.

I I.

Ende indien sekere Persoonen of diergelycke Vagabonden ende Lantloopers mochten bevonden worden ten platten Lande met Wapenen of offensyf Geweer te passeren, of om te gaen in sulcken geselschap ende getal, dat de goede Ingezetenen met reden oorfaecke van achterdencken op hun soude mogen nemen, ende doende yemandt gewelt aen, of steelende en nemende eenige Paerden of andere Beesten of Vee, sonderlinge by nachte of ontyden, of andere schade of overlast doende aen Menschen, Bomen of Vruchten, of oock dreygende, of houdende onbehoorlycke propoosten, sullen daer over terstondt aenghetast, in apprehensie genomen, ende tegen haer gheprocedeert worden met dadelycke examinatie, oock soo uyt de indicien ende ghelegentheyt de Gerechten ende Wethouders sulcx noodigh achten met de torture, ende voorts gemeriteerde straffe des doodts, of aen den Lyve, alles na exigentie van saken.

I I I.

Ende om te beter het Landt te suyveren van Lantlopers ende onnutte Menschen, ordonneren Wy dat alsulcke Landlopers ende uytlandtsche Bedelaers sullen moeten vertrecken uyt de boven-gemelte Landen, onder desen Staet, binnen vier dagen nae de Publicatie deser, ende sulcks alleenlyck langhs de groote Heirbanen; ende de Ingebooren oprechte arme Menschen, die haren Kost niet kunnen winnen by defect van haer ghesonde Leden, dat de selve sich sullen moeten onthouden in de Stadt Parochie ofte Dorpe van hunne gheboorte, om met toelatinge van de Wet van de Plaetse Aelmoessen te mogen bidden, in alle modestie, sonder meer, als een of twee te samen mogen gaen, ende in geen meerder getal t'samen te mogen rotten, of hun op Kermissen, in Bruyloften of andere Feesten te laten vinden, ende de Luyden alsoo het hare af te persen, veel min overlast te mogen doen, alles op pæne van geesselinghe of straffe na meriten van saecken.

I V.

Ordonnerende oock, dat elcke Stadt, Dorpe of Parochie hare Armen van die staet en ghelegentheyt als hier voorschreve is, onderhouden uyt het innekomen van de Goederen van Caritaten ende Tafelen der Armen soo verre als 't selve strecken sal kunnen; ende het gene sal mogen ghebreecken, dat de Wethouders ofte Gerechten, 't selve sal hebben te vinden ten laste van de gemeene Inwoonders, soo als gevoechlyckst sal kunnen gheschieden; oock daer in voorfiende, dat de Armen by Koop-

Pp

lie.

lieden, Wercklieden ende Pachters mede na hare macht ende vermogen Wercken ende Arbeyden op een redelycken loon, om daer mede foo veel gefoulageert te worden als doenlyck, ende oock te weten, dat door leegh gaen, geen infolentien voorgenomen werden.

V.

Ende indien in de Steden, Dorpen of Plaetsen van de gheboorte der Armen, eenige Statuyt, Ordonnantie of Reglement is, of gemaakt mocht worden op het stuck van Aelmoessen te bidden, ende te eysschen, dat dien-volgens de selve Armen, die des toegelaten sal worden, 't selve na die forme ende ordre sullen hebben te doen, ende sich ghehoor-samentlyck daer na dragen op poene van correctie na gelegenthey van saken.

V I.

Verbieden voortaan alle Meesters van arme-Gast of Caritaet-Huyfen, Herbergiers ende Taveniers; gelyck oock aen Pachters ende Landtluyden te logeren in hunne Huyfen, Schuyren of Stallen, noch oock onderhouden met Eeten, Drincken, veel min al willens versteecken by dage ofte by nachte, sulcke ledich Gangers, Landtlopers of Vagabonden, uytlandtsche of andere, wesende gesont ende dispoost van Leden, ende hun begevende in verscheide gedaente ende manieren tot de Bedelerye ende leegheydt, noch met hun eenich complot ofte conventie te maecten, noch deelachtich te wesen van 't profyit dat sy door sulcken middel weten te krygen, of hun te laten vinden daer sy hunnen optreck nemen, of met hun te gaen, of hun den wegh te wyfen, anders als langhs de ghe-meene Heirbanen ten Lande uyt of anderlints aen sulcke eenich faueur of assistentie te doen, op poene van gehouden te worden voor hunne Fauteurs, Herbergiers, Complicen ende Met-gefallen, ende voor sulcks oock gestraft te worden, gelyck 't selve in Recht en Justicie behooren sal.

V I I.

Sonder dat aen sulcke Herbergiers ende Fauteurs van de voorfz. Quaetdoenders sal voor onschult dienen het pretext, dat sy daer soude mogen zyn, komen logeren tegen hunnen danck ende wille, ten ware dat sy secreteelyck hadden laten weten aen den Officier van de plaetse de komste van alsulcke Landt-loopers.

V I I I.

Beveelen ende belasten in sulken gevalle aen den Officier, dat hy daer van geadverteert zynde, hem sterck maecke met de Vorsters, Roode Roeden ende andere Dienaren van Justitie, of by faulte van dien, ende des noodigh zynde, de Ingezetenen tot hulpe verfoecken, aen de welke by desen belast wert daer inne te assisteren, om de voorfz. Quaetdoenders te vervolgen ende bekomen, ende die over te leveren in handen van onse respectieve Drossaerden ende Amptluyden, ofte hare Substitutten, des recht hebbende, onder welckers Plaetse ende Jurisdictie sy sullen geapprehendeert geweest zyn, om daer over Justitie te doen, gelyck

lyck na uytwyfen van dese Ordonnantie of Wetten bevolen sal worden te behooren.

I X.

Ende ten eynde dat onse voornoemde Officieren van de Steden ende van de platte Landen te beter geïnformeert ende gheadverteert mogen wesen, waer dat sulcke Lantlopers en Quaetdoenders zyn; soo ordonneeren ende lasten Wy de selve by desen, dat een yzelyck van hun distrikt respectivelyk hem met syn Vorsters, Roode Roeden ende Dienaers van Justitie dickwils vinden op de vrye ende ordinariſe Marckten, in de Kercken, Gast ende Arme Huysen, op Kermiffen, omtrent Bruyloften ende andere diergelycke Vergaderingen ende Feesten daer sulcke Luyden gewoonelyk verkeerren, ende daer sy die sullen meenen te vinden, om die te vangen, en tegen hun te procederen na den inhoude van dese Ordonnantie.

X.

Dat specyallyck alle de Roode Roeden van de voorſz. Landen en Baronnyen die Wy meest tot beveylinge der vrye Heeren Wegen hebben aengestelt, ofte ten minsten de helfte daer van, yder op hun beurte de meest afgezonderde aende aenftoot open, en daer door onveylich zynde Plaetsen ende Wegen gheduyrigh sullen hebben te bewandelen en te observeren, ende van de voorſz. Lantlopers en Bedelaers, en hare insolentien hebben te beveyligen, ende schoon te houden, insonderheydt langhs de Grenzen ende Limiten, sullende het halve getal van de voorſz. Roode Roede yder op hare beurte alle de Quartieren door, hare Ronde doen, sonder eenige intermissie, op pøne, dat soo wanneer sy van het waer nemen van voorſz. hare Wacht ende Ronde eenighſints bevonden worden in gebreecke te blyven, de selve niet alleen datelyck ghecasfeert, maer oock de schade door haer versuym veroorsaecht, gehouden sullen zyn te boeten, en tot reparatie daer van geconſtringeert worden.

X I.

Voorts om te versien tegens het bedrogh, dat sommige Bedelaers ende Bedelereffen voort souden mogen stellen, haer gelatende als of sy met eenighe passieuse sieckten gequelt, of andersints gedeбилiteert waren, hoe wel dat het meesten tydt soo niet, maer bedroch is; soo werdt geordonneert, dat ten versoecke van den Officier van de Plaetse die quade suspicie sal hebben, sulcke Bedelaers of Bedelereffen by ordre van Wethouders tot kosten ende laste van de Plaetse, sullen gevisiteert, en wel exactelyck gheexamineert worden, door gesworen Medicyns ende Chirurghyns, ten eynde de waarheydt ondervonden mach werden, ende die gene die daer in bedrogh sullen worden gevonden van sulke sieckten, kreupelheydt of andersints, dat de selve daer over criminelyck aengesproken, en na gelegentheydt van saken andere ten exempel sullen worden gestraft.

X I I.

Ende ten eynde de Lantlopers, Vagabonden ende Boeven beter mogen

gen achterhaeldt worden, werdt hier mede gheordonneert ende toegelaten, oock bevolen, soo onse Officieren als aen andere particuliere Personen indifferentelyck, dat sy ende een yder van dien sullen moghen aantasten ende verfecken over al de voorgemelte onse Landen, alle al sulcke Vagabonden, Leeghgangers en Deughnieten, in dien verstaende nochtans, dat datelyck na de gedane verseeckeringhe de selve sullen moeten geleverd worden in handen van onse respectieve Droffsaerden, Amptlyden ende Hooft-Officieren, ofte derselver Substituyten, onder welckers Jurisdicctie sy sullen geapprehendeert geweest zyn, aen de welcke, ende elck van hen bevolen werdt, die in hunne gevangenisse wel te bewaren, scherpelyck te ondervragen, ende vernemen na haer leven, conversatie en handel, mitsgaders waer by dat sy leven.

X I I I.

Willende dat de selve om hunne Deughnietterye ende Lantloperye, ende indien sy geen pertinente antwoorde en weten te geven, sullen gebannen, ende ten Lande uytghesonden worden, indien sy Uytlanders zyn, ende indien sy Ingebooren zyn, geconfineert worden ter plaetse van hunne geboorte, op pæne van corporele straffe; ende indien boven de voorsz. Lantloperye eenige andere suspicien door variatie van antwoorde of andere indicien op de selve vielen, van quade feyten sullen de Wet-houders daer op wel letten, ende tegen de selve voorts doen procederen, na gelegentheyd van saken.

X I V.

Bevelende ende ghebiedende hier mede wel expresselyck allen hier voorgemelte Officieren in de voorsz. Landen respectivelyck, ende elcken van dien in syn Quartier ende Distrikt alle debvoir te doen, en alle mogelycke naertigheyd aen te wenden in 't apprehenderen ende vangen van de voorsz. Lantlopers ende Vagabonden, op pæne van hare Officien te verliezen, oock inhabil verklaert te worden van Officien te bedienen, ende daer en boven arbitralyck gestraft te worden, mitsgaders van te betalen de schaden ende interessen die gebeuren sullen door hare negligentie, ende faulte, dat sulcke Vagabonden niet en sullen gevangen geweest zyn.

X V.

Ende indien soude mogen gebeuren dat de voorsz. Landlopers of Vagabonden sterck zynde, hun vervorderen soude de voornoemde onse Officieren eenige resistentie te doen, in sulcken ghevalen sullen mogen aansoecken, ende begeeren assistentie van de Ingezetenen, 't zy by Klockgeslagh torins of andersints, welcke assistentie sal moeten gedaen worden, op pæne van hondert guldens by de plaetse te verbeuren, ende by soo verre den Officier, Dienaers van de Justitie, Roode Roeden, of andere, door de voorsz. debvoiren ymanden van de boven-gemelte Delinquanten, of wederspannige, doende resistentie, quetsen of doodtslagen, en sulken sy daer door in geperhande manieren misdoen noch tegen de Justitie noch tegen de Vrunden, ende Magen van sulcke Delinquanten.

Ende

X V I.

Ende ten eynde dat de Schepenen, Justiciëren ende Officiëren, voor de welcke sulcke Delinquanten als hier voren zyn vermeld, in Rechten fullen getrocken worden, egeene swaerigheyt mogen maecten, recht te doen, ende te verwyfen, in gevolge van dese tegenwoordige Ordonnantie, ende andere Wetten van de Landen, soo werdt haer expres bevolen, dat zynde voor hun gebracht, het zy by onse respectie Drossaerden, Amptlyuden ende de Hooft-Officiëren, of der selver Substituyten eenige van de voorsz. Quaeddoenders, sylvieden desen volgens daer over fullen hebben te recht te sitten, ende te wyfen, sonder sulcks temoghē nalaten, op pœne van privatie van hunne Ampten, ende van inhabiliteyt, ende daer en boven arbitralyck gestraft te worden.

X V I I.

Onder welcke Landtloopers wy oock verstaen gecomprenhendeert te worden de Soldaten, en sulcke die ten platten Lande, haer fullen onthouden, als Nachtegael Dienaers, of op ander pretext, 't zy met Wapenen, of sonder Wapenen, sonder voorsien te zyn met beoorlyck Pasport van hunne Ritmeester of Capiteyn, geaprobeert by den Gouverneur of Commandeur van de plaetse van hun Guarnisoen; ende dat by manquement van dien sy fullen worden geaprehendeert; ende soo sy als effectieve Soldaten soude werden gereclameert, dat de selve aen den Ritmeester ofte Capiteyn die haer reclameren, fullen werden ghevolcht, die haer voor den Kryghs-raedt van de plaetse fullen hebben te recht te stellen, om gestraft te worden na merite van saken in conformiteyt van dese tegenwoordige Ordonnantie.

X V I I I.

Ende om des te meer een yder te encourageren, om de voorsz. Leeghangers, Landtlopers ende Vagabonden, Bedelaers ende diergelycke soorte van quade Menschen, die bevoorens gebannen geweest fullen zyn, aen te tasten, ende aen de Justitie te leveren, den genen die sulcken gebannen Persoon fullen ghevangen ende geleverd hebben, fullen voor recompense genieten twaelf guldens, te vinden ten laste van de ghemeene Inghezetenen van het Quartier daer sy fullen werden geaprehendeert.

X I X.

Ende werden alle de voorsz. poincten verstaen plaetse te hebben, soo wel tegens Vrouwen als Mans-persoonen, en teghens Jongens of Meyskens boven de twaelf Jaren; ende op dat alle dese poincten wel werden onderhouden ende geobserveert; Lasten en ordonneren Wy onsen Drossaert ende Amptlyuden, dat dese alomme in de voornoemde onse Steden ende Landen van Breda, Grave ende Lande van Cuyck, midsgaders Stadt ende Heerlyckheyt Eyndtboven; ende Baronie van Kranendonck, daer des sal mogen nodigh zyn, ghepubliceert ende geaffigeert sal worden. Ordonnerende allen ende eenen ygelyken Officiëren, Justiciëren, ende die het eenighints aengaen mach, hen hier

naer preciselyck te reguleren, alsoo daer aen ten dienste van 't Gemeen grootelycks is gelegen. Gegeven onder onsen name ende grooten Zegel, in 's Graven-hage desen vyf en twintigsten December seftien hondert twee en tachtigh.

Was getekent,

G. H. Prince d'Orange.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van Syne Hoogheyt.

Gecontrafigneert,

Pb. Th. Tollius.

(10) Dezen articul segt: Dat alle Hooftofficieren sullen gehalden wesen den gemeynen Landen van Cuyck eenen eed te doene, om haer in heuren rechten te halden, en in excessen van injurien, daer mede sy parthyen aggraveren wolden, sullen als private persoonen gehalden wesen genochsamen borgen te stellen voort gewysde om haer intrest daer op te moogen verhaelen.

(11) De lyfte van de recognitien, waar op de ampten binnen de Stad Grave en Lande van Cuyck jaarlyks syn getaxeert, en het welke den 8. April 1682. geschiet is, behelst het naarovolgende:

GRAVE EN LANDE VAN CUYK.

Amptman	-	-	-	f	150	—	—
Grieffier van de Leenen	-	-	-	f	25	—	—
Secretaris van de Graef	-	-	-	f	30	—	—
Waltgraef van 't Land van Cuyck	-	-	-	f	5	—	—
Schout en Dykgraef van 't Nederquatr. van Cuyck	-	-	-	f	25	—	—
Schout van 't Overampt	-	-	-	f	25	—	—
Gerichtsbode en Burger Major der Stad Grave	-	-	-	f	5	—	10
Schout der Stad Grave	-	-	-	f	30	—	—
Landfchryver van 't Land van Cuyck	-	-	-	f	50	—	—
Controlleur vande Gennipfe Tollen	-	-	-	f	10	—	—
Alle de Geregtshodens	-	-	-	f	5	—	—
Geregtshode van Cuyck	-	-	-	f	10	—	—
Costers en Schoolmeesters der Heerlykheeden	-	-	-	f	10	—	—

De tyd heeft echter omtrent dese lyfte al eenige verandering gemaakt; want, dewyl de afgeleefde Heer Walr. Baron van Steenhuys voor dzto vanden

den 8. April 1682. wanneer de voorsz. lyst is gearresteert, tot Amptman was aangestelt, heeft syn Hoog-Welgeboore dese recognitie van 150. gulden niet betaelt, en is de tegenwoordige Amptman de Hoog-Gebooren Heer Adriaen Grave van Lynden daar vangedurende syn Hooggeb: leven geëximeert. Wegens de drie posten, van Waltgraef van 't Land van Cuyck, Controlleur vande Gennipse tollén en van de Costers en Schoolmeesters der Heerlykheeden, is by tyde vanden voorigen en tegenwoordigen Rentmeester der Domainen en Geestelyke goederen van Syne Doordl. Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau &c, Erftadhouder, Kapitein, en Admiraal Generael, der Vereenigde Nederlanden &c. over de Stad Grave en Landen van Cuyk noyt iets betaelt. Edog geeft de Gerigtsbode en Burger-Major der Stad Grave als Riggerbode der gem: Stad 10. gul. in plaats vande gestelde 5. gul. 10. sters. Maar den Gerechtsbode van Cuyk betaald ook alleen 5. gul. gelyk jalle de andere Gerechtsbodens.

(12) Larrey *bladz. 507. op 't jaar 1689.* Daar ontbrak nu niet meer dan de tegenwoordigheid vande Princeesse van Oranje. Twaalf oorlogschepen vertrokken naar Hollandt, en bragten haar den 20. February Nieuwe styl in Engelandt.

Daags na haare aankomst te Londen, den 23. February, vergaderden de twee Huizen om hunne Koninklyke Hoogheden te verzoeken de kroon van Engelandt aan te nemen. Men kan wel denken, dat dit met veel genoegen aangenomen wierdt. Maar de Prins vergat nooit zyn dierbaar vaderlandt; hy nam de kroon niet aan dan onder beding van Stadhouder te zullen blyven, en te gelyk voor Engelandt en de Vereenigde provinciën te zorgen, behoudende de vryheit om tot bystandt van de laatste zo menigmaal als zyne tegenwoordigheid wierdt vereischt, over zee te gaan.

De selfde *bladz. 521.* De plegtigheid van hunne kroninge geschiedde op den 21. April Nieuwe styl des jaars 1689. in de hoofdkerk van Westminster met alle bedenkelyke pracht, en in het midden van zulke welmenende toejuichingen van het volk, als ooit gezien was.

(13) Voorsz. Larrey *bladz. 583. op 't bet jaar 1695.* Dese Vorstin wierdt den laatsten dag van December ziek, en stierf den 8. January aan de kinderpokjes, die zich eerst op den vierden dag van hare ziekte openbaarden, en daar al de kunst der artsen haar niet van kon behouden. Zy stierf in den bloem van hare jaaren, in haar drie en dertigste jaar.

By van Loon *bist. metall. des pays bas. tom. 4. pag. 179. & seqq.* vindt men een groot getal gedenkpenningen op de dood van dese Princeesse geslagen, inhoudende den dag van haar overlyden, namentlyk, VII. IDUS JANUARIII. MDCLXXXV.

De renovatie der Ordie. by Prince Maurits HIO: Lo: memorie in dato den 29. Maart 1610. op de administratie en bedieninge van de Wees-

kamer en Weeze goederen binnen de Stad Grave geëmaneert; en waar by door syn Koningl. Majt. van Groot Britt. Glorieuſer Memorie op nieuws geſtateert werd, is van den 18. February 1697. en den volgende inhoud:

WILHEM HENRICK, by der gratie Godts Koningh van Groot Britanniën; Prince van Orange en Naſſauw; Grave van Catzenellebogen, Vanden, Dietz, Lingen, Meurs, Buyren, Leerdam; Marquis van Ter Veere en Vliſſingen; Heere en Baron van Breda, der Stadt Grave en Lande van Kuyck, Dieſt, Grimbergen, Herſtal, Kranendonck, Warneſton, Arlay, Noſeroy, St. Vith, Daesburgh, Polanen, Willemſtadt, Niervaert, Yſſeltēyn, Steenbergē, St. Maertensdyck, Geertruydenbergh, Turnhout, Sevenbergen, de Hooge en Lage Swaluwen, Naeltwyck, Soelt, Baren, Ter Eem, Immenes binnen en buyten, &c. Erf-Burghgrave van Antwerpen en van Beſançon; Erf-Maerſchalck van Hollandt, Erf-Gouverneur en Stadthouder van Gelderlandt, Graefſchap Zutphen, Hollandt, Zeelandt, Weſt-Vrieſlandt, Utrecht, Over-Yſel, en Lantſchap Drenthe, Erf-Capiteyn-Generael en Admiraal der Vereenigde Nederlanden, &c. Allen den geenē die deſen ſullen ſien of hooren leſen, *Salut*, Doen te weten: Alſoo den Amptman, Schout, Burgemeesters ende Raed onſer Stadt Grave, aen Ons hebben geremonſtreert, dat door verloop van tyd en inkruypinge van Notariſſen, en andere particuliere perſoonen, die haer onderwinden te doen en beſchryven ſaken concernerende boedels van minderjarige kinderen en weezen, die eygentlyk behooren tot de Weeſcamer aldaar, de Ordonnantie by Prince Maurits Ho: Lo: Memorie in dato 29. Maart 1610. op de adminiſtratie en bedieningevande Weeſcamer en Weeze goederen binnen de voorſz. Stad Grave geëmaneert, genoegſaem illuſoir gemaakt en buyten praelycq gebracht is, waar door veele confuſien en ongelegentheeden tot groot naedeel van de geinterreſſeerden worden veroorſaakt, *Soo iſt*. Dat Wy daer inne willende voorzien, en begeerende dat dienaengaende voortaan een goede ordre worde geobſerveert, goetgevonden hebben, de voorſz. ordonnantie te renoveeren, gelyk wy de ſelve renoveren en op nieuws ſtatuieren by deſen.

1.

In den eerſten dat men inde voorſz. Stad Graave twee Weesmrn: ſal ordonneeren, die geſteld ſullen worden by den Amptman Schoutet Burgemeesteren Scheepenen ende Raed derſelver ſtede, dewelke Opervoogden ende Over-Mombers ſullen weſen van alle onbejaarde kinderen vader off moeder verlooren hebbende, ende andere perſoonen onder Momboirie ſtaande.

2.

Van welke twee perſoonen alle jaar die een t'langſte in officie geweest hebbende, verlaten ſal worden vanderſelver officie, ende inde plaatſe van hem een ander daar toe gekoren en geordonneerd, alſoo dat niemand het ſelve officie langer bedienen ſal dan twee jaaren continueelyk, maar die

die een van de twee Weesmeesteren, die nu eerstwerf daar toe gesteld sal worden, sal moeten drie jaaren daar aan blyven, ende die geswooren Secretaris vande Graave sal gehouden zyn de Weesmeesteren te dienen om een behoorlyk Salaris in allen dingen haar officie aangaande.

3.

Item de voorn. Weestmeesters mitten Secretaris sullen gehouden syn alle veertien dagen op den Woensdag eens, ten agt uere voor middage hen by malkanderen te voegen om alle saken der Momboiren aangaande, summierlyk te besligten, en soo wanneer voor hen komt eenige sake van grooter importantie, daar van sullen zy Communiceeren met Burgemeester en Scheepenen om van hun, als haar overste ende hoofd, daar in geleerd te worden.

4.

Item soo wanneer Vader off Moeder binnen dezer Stad & Vryheid van de Grave woonende aflyvig word, agterlatende onbejaarde kinderen, dats te verstaan weezen onder de 25. jaaren ofte sotten simpelen off die van haare sinnen zyn beroofd, blind ofte stomme kinderen, onvoor sien van Momboiren by testament off uytterste wille geordonneerd, soo sal de langstleevende vande beyde zyden, het waar Man ofte Vrouw, schuldig wezen na dat hem by den Rigterbode de Insinuatie gedaen sal zyn, binnen dertig dagen naa de dood vanden eersten aflyvigen te komen, ofte te zenden aan de Weesmeesters ende oppervoogden, om aldaar over te geeven ofte neemen vier off meer manspersonen de kinderen naast bestaande, te weeten de twee daar af van s'Vaders zyde, ende twee van s'Moeders zyde, op de pene van drie Car. Guldens, daarvan d'een derdendeel behooren sal den Heere, d'ander der Stad, ende het derden deel den Weesmeesters.

5.

Van welke vier personen de Weesmeesters ordonneeren sullen de twee daar af die hun dunken sal 't meeste & bequaamste te weesen Momboirs Tutoirs ende Curateurs vanden kinderen, dewelke alsoo gekosen en geordonneerd, sullen schuldig weesen de Momboirie tuteele off Curateele aantevaarden, en den Eed daar toe staande te doen, ende sullen daar toe worden bedwongen by Reële executie en apprehensien van haare personen, ten waare dat zy merkelyke redenen hadden om hen vande Momboirie t'excuseeren, en zig des t'ontlasten, welke haare redenen sy sullen mogen allegeereq voor Burgemeesteren en Scheepenen der voorn. Stad Graave inde Raad Camer vergaderd weezende, die de redenen aangehoord, daarop regt doen sullen, gelyk sy bevinden sullen te behooren.

6.

Item indien die personen inder manieren voorn. overgegeeven, niet bequaam en syn, om de Momboirie te exerceeren, off dat de kinderen geen Vrienden hen van Bloedswegen bestaande woonende inde Vryheid vande Grave en hadden, soo sullen de Weesmeesteren schuldig wesen & magt hebben goede personen daartoe te ordonneeren, die ook schuldig sullen syn de Momboirie te aanvaarden, als voorz.

Qq

Item

7.

Item off de langstleevende in gebreeke waare, binnen de voorzf. 30. dagen die vier perſoonen te noemen, ſoo ſullen die vrienden den kinderen t'naaft beſtaande van de zyde van den overleeden ſchuldig wezen binnen den anderen naaft volgende 15. dagen de Weesmeesters daar af te adverteeren, op pøne van drie Car. Guldens, te bekeeren als boven, ten eynde dat de Weesmeesters den langstleevende bedwinge, die vier mans perſonen over tegeeven.

8.

En ſoo verre de Weesmeesters gewaarſchouwd als boven, in gebreeke zyn de kinderen te doen verſien van Momboirs, binnen 15 dagen daar naa, ſoo verbeuren zy buyten haar proper goed, drie Car. Guldens tot Proffyte vanden Heer.

9.

Item die Momboirs alſoo geordonneerd, en niet by teſtament gegeven, ſullen ſchuldig wezen tot verſoek & vermaninge vande Weesmeesters te ſtellen Cautie off borgtogte van haare adminiſtratie, en indien die eenige niet ſolvent wezende ontfangen tot Momboiren ſonder ſuffiſante Cautie ofte borgtogte, ſoo ſullen die Weesmeesters verbonden ſyn en borgblyven voor die adminiſtratie van de ſelve Momboirs, en ſullen ſchuldig wezen te betalen den Vermomboirden perſoonen, t'geene dat zy van de Vermomboirden niet kunnen verhalen, die Momboiren nochtans eerst en voor al daar voor verſogt, en ten uytterſten geëxecuterd.

10.

Item de Momboirs inder manieren voorzf. gegeven & geſteld, ſullen worden betaald van haare moeyten & arbeyd by ordonnance vande Weesmeesters.

11.

Item alle Momboirs ſoo wel by teſtamente als anderen haaren Eed gedaan hebbende, ſullen ſchuldig zyn binnen een maand te maken inventaris van alle de goederen reede & Erffeniſſe in het ſterfhuys bevonden, en dien aangaande, waar en ten allen plaatſen dezelve geleege ſyn, ofte bevonden mogen worden, ende dezelve te leveren in de handen vande Weesmeesters die dezelve ſullen doen regiſtreeren by den geſwooren Secretaris, ende dan voorts ordonneeren te doen ſcheydinge & deylinge, ofte anders ſoo hen dunken ſal den kinderen profytelykſt te wezen.

12.

Ende ſal niemand Voogd ofte Momboir van eenige weeskinderen of te andere gebrekkelyke perſoonen mogen ſyn, die van merkelyke ſommen Creditours off debiteurs ſouden ſelver ſyn, off der ſelver goederen onthouden ende bezitten.

13.

Item geene Momboirs off ontfangers van goederen de onmondige ende wezen toebehoorende, en ſullen mogen enige transporten ofte overgeeven van Aëien van eenige Creditours van haare pupillen voorzf. verkrygen, off aan hen neemen, off ook uyt kragte van dien tegen haare pupil.

pillen ageeren, maar indien sulx gebeurden, sullen die Momboirs van die transporten cessien en actien geheel gefrustreerd blyven, ende die wezen daar aff gelibereerd.

14.

Item off Man off Vrouwe malkanderen getogtigd hadde, sal gelyke wel de langstleevende van hen beyden, gehouden weezen te leveren de Weesmeesteren behooryken inventaris van alle goederen, soo wel reede als onreede, dewelke die selve in togt bezit & gebuykt.

15.

Item alle momboirs sullen schuldig zyn by hen off haren Rentmeester by advys vanden Weesmeesteren gezet, alle jaar eens Reekeninge te doen van haare administratie op de poene van ses Car. guldens te bekeeren als voor, en sullen die Weesmeesteren int sluyten van die Reekeninge Ordonneeren, hoe & waar men de penningen vande persoonen onder Momboirte staande employeeren sal.

16.

Item de Weesmeesters metten Secretaris sullen hebben van elke Reekeninge te hooren appostilleeren en sluyten den sestighten penning van het jaarlyx inkomen, te weeten van de Erffrenten en goederen in de Reekeninge begreepen, allen kommer last & uytgank eerst daar af getrokken.

17.

Item de Weesmeesters off Secretaris en sullen geen administratie hebben off handeling van eenige goederen off gelde, ymande onder Momboirte staande, toebehoorende.

18.

Item die Momboirs en sullen off mogen geen haaffelyke goederen den weezen off anderen onder Momboiren staande toe behoorende verkoopen, sonder consent en Authorisatie vande Weesmeesteren, die daar over het advys vanden Amptman Burgemeesteren & Scheepenen sullen verfoeken, op peene van nulliteyt en sal die verkooping daer af openbaaryken en gerigtelyken gedaan worden daer van de Momboirs gehouden sullen zyn sonder vertrek over te brengen Reekeninge vande verkogte goederen by declaratie van den Pryze, d' welk sal als dan by den Secretaris in syn register werde geregistreerd.

19.

Item alle Erffelyke goederen weezen off pupillen toebehoorende, sullen insgelyx openbaaryken en gerigtelyken verkogt worden met subhastatie en barnen der keersle, nae usantie dezer stad.

20.

Item t'gerigt off Secretaris en sullen niet mogen over staan off laten voor hun passeeren, eenige voorwaarden off contracten daer meede eenige Erffgoederen den pupillen toebehoorende belast off beswaard mogen worden, ten waaren in bywezen en consent der Momboiren, en dat daer by blyke d'accoort autorisatie off decreet van Weesmeesters, mitsgaders vanden Amptman Burgemeesteren & Scheepenen als boven,

Qq 2

het

het welke de Secretaris by Specificatie gehouden sal zyn te stellen inde Brieven, die men daarop expedieeren sal, ende off eenige verkoopingge belastinge off bewaarnisse vande voorsz. goederen in ander voegen gedaan word, sulx sal zyn nul ende van onwaardn gehouden, en die penningen daar voor gegeven, verloren blyven, ten waare dat men expresselyk konde bewyzen, dat het selve gedaan waare tot proffyt vande pupillen off den geenem die onder den tutelen staan.

21.

Item ook en sullen de Weesmeesters niet mogen consenteeren int verkopen belasten nog bewaaren van eenige Erf goederen, den weezentoebehoorende, ten sy dat zy eerst deugdelijk en genoegzaam geïnformeerd en onderrigt syn, dat t'selvigc noodzakelyk zy, en profytelyk voor de weezen, het welk gedaan synde, sal het consent by den voorsz. Secretaris in synen Register geregistreerd worden met declaratie vande Weesmeesters, die sulx gedaan hebben, ende de reedenen waaroume, en soo verre anders gebeurd waare, sal zyn nul & van onwaardn.

22.

Item die Weesmeesteren gegeven hebbende t'consent van eenige Erflyke goederen, te verkopen & te belasten, sullen gehouden zyn ter nader Reekeninge toezigt te neemen, dat die penningen daar af gekomen geëmployeerd & georberd worden als het behoord, tot profyt der pupillen t'selve alsulx toebehoorende, ende indien bevonden worden de Momboirs daarinne negligent te weezen, off zig te misbruyken, sullen die selve Momboirs arbitralyken gecorrigeerd worden, nae gelegentheid van saken.

23.

Item alle verkoopingn ofte belastingen van Erf goederen by eenige Vermomboirde perfoonen buyten der Stad gedaan sonder presentie off bywezen van haar beoorlyke decreet en Authorisatie van Weesmeesteren, Amptman, Burgemeesteren, en Scheepenen, Mannen van Leen off Notaris en getuygen, sullen gehouden worden voor nul & van onwaardn, sonder dat men binnen de stad daarop regt sal doen offte laten geschieden.

24.

Insghelyx alle andere contracten voorwaarden & Coopmanschappen gedaan met Vermomboirde perfoonen, in absentie van haare Momboiren, worden gehouden voor nul en van onwaardn, soo verre die zyn tegen profyt en in praëjuditie van dezelve Vermomboirde perfoonen.

25.

Item die onder Momborie staan en mogen in regt niet ontfangen worden, om aanspraeken off beantwoorden te doen, sonder consent en Authorisatie van haare Momboirs.

26.

Item de Weesmeesters sullen alle particuliere Momboirs getuygen en andere perfoonen voor haar mogen doen dagen by eenen Dienaar vande Stad, die haar schuldig is te dienen, ende indien de gedaagde perfoonen

nen

nen niet en Compareeren, fullen die by den Dienaar doen herdagen op de boeten te weeten die particuliere Momboirs op arbitrale boeten ende alle andere op de boeten van drie ponden payments * voor elke verda- * Ziet 'onder de Docu-
ginge. menten

27.

Item de Stads gefwooren bode sal van elke dagement hebben soo veel No. 123.
als men gewoon is te geeven van eenen burger te gedagen. in princ.

28.

Item alle weesen in Momboiren staande, blyven onder Voogdye van haare Momboiren totter tyd toe dat zy vyf en twintig jaaren oud zyn, ten ware zy al eer ten geestelyken off huwelyken staat en quamen, in welken geval zy mogen aanvaarden t'bewind van hare haaffelyke goederen, en van den jaarlyxen profyte, ende die rente haerer erfelyke goederen, sonder dezelve Erfelyke goederen te mogen verkopen, off belasten, maar indien eenige jongers onder Momboire staande begeerende vande Momboirie ontslaft te zyn, eer sy 25. jaaren oud syn, om haare Coopmanschappe off neeringe te mogen doen, moeten het selve versoeken aan die Weesmeesters, die haar dan informeeren fullen, ende haare informatie overdragen den Scheepenen, die dezelve jongers indien haar profytelykft dunkt, vande Momboiren ontslaan fullen mogen, en haar daar af brieven verleenen, en alle Coopmanschappen contracten die zy dan voortaan doen, worden gehouden voor goed en van weerden, uytgenomen verkopinge of belastinge van onroerlyke goederen.

29.

Item jongers onder haare jaaren weezende, als voorsz. is, fullen niet gehouden zyn te betalen eenige penningen die sy schuldig fullen zyn, ofte ymand ontleend hebben op dobbelspeelen kaartspeelen, klosbane in den berde off diergelyke speelen.

30.

Item wie eenige onbejaarde perfoonen tot ongelyken houwelyken betrokken, ofte raden, daar by over en aanwezende, mits gelds wille, t'zy knegtken off meysken, tot merkelyken schade achterstel off kleynigheyd van eenigen, ende t'gebeurde dat die Vrienden off Momboiren daar mede niet te vreden & ware, en derhalven klagtig vielen, fullen die selvige daartoe geraden en by geweest hebbende arbitralyk gecorrigiert worden.

Hier naa volgt den Eed, die elk Weesmeester doen sal in 't aankomen zynder Officien.

Ik N. sweere, dat ik d'officie van Weesmeester ende oppervoogd van de Weeskinderen en andere perfoonen vande Stad Graave naar d'Ordonnantie van myne genadigen Heere syne Coninklyke Majt. van Groot Brit. als Pandheer * der Stad Graave in de Voogdye & Curateele gesteld fullen * Ziet voor worden, daar toe ik nu gecommiteerd zy, regtveerdelyk bedienen en pag. 248.
de trouwelyk exerceeren sal, en dat ik die perfoonen ende haare goede- & 251. in

Qq 3

ecu nol. n. 2.

ren onder Voogdye & Momboirie staande, in regt & goede justitie na myner beste kennisse sal bewaren en helpen bewaren haren oorher baat & profyft voortstellen, ende alle haren schade agterdeel & onprofyft verhoeden, en dat ik regtveerdige appointementen geeven en pronuncieeren sal al na myn vermogen en myn beste wetenheyd, ende vyf sinnen, en dat ik den staat van de voorsz. perfoonen onder Voogdye staande, en haare goederen heymelyk sal behouden sonder dien ymanden te openbaeren, ten waare die geenens, die dien van regts wegen behooren te weeten, ofte by raad & advys vande luyden van myns Genadigen Heeren Raden off van Burgemeesteren en Scheepenen vande Graave, off ook by bedwange van justitie ende anders niet, ende off ik saken voorneeme, die den voorsz. perfoonen onder Voogdye staande off haare goederen tegens droege, en die ik by myn selven niet en soude kunnen remedieeren, dat ik die selvige kundigen en laten weeten sal den Amptman vanden Rade van myne voorsz. Genadigen Heere ofte den Schoutet Burgemeesteren & Scheepenen vande Graave om by hen luyden gemedieert te worden als 't behooren sal, ende dat ik voorts. doen sal al't geene des een goed Weesmeester en Oppervoogd schuldig is te doen, **SOO MY GOD HELPE.**

Volgd den Eed by elke Voogd Curateur
ende toezierder te doen *Respective.*

Hier sweere ik dat Officie daar ik toe geordonneerd ben, dat Voogd te zyn van A. B. Weeskinderen, die in mynder Momboirien gestelt zyn, wel & getrouwelyk bedienen sal, dat ik dezelve en haare goederen na myner macht & beste wetentheyd tot haren meesten Profyft regeeren & administreeren sal, ende in alle saken haare welvaard & profyft sal vorderen, en haare schaede verhoeden, en die selve Weeskinderen soo lange zy in mynder Voogdye & Curateele staan, sullen tot alle deugden ende eere raden, die stellen ter schoole off op ambagten, off neeringen off anders beweegen naa haare qualiteyt faculteyt ende verstande, en sonderling toezigt en bewaarnisse daarvoor hebben sal, speciaelyk voor de dogters, om tot haarer meester eere & profyfte te komen, dat ik regtveerdig inventaris van alle haare goederen maken, ende van dezelve goederen Reekeninge & Reliqua ten behoorlyken tyde, als ik versogt worde, doen sal, ende dat ik geenderhande van haare onroerende goederen off renten en sal verkopen, verteeren off belasten, sonder merkelyken nootfaeke off profyft, en dat by consent vande Weesmeesteren, ende dat ik den staat van de goederen der voorsz. Weeskinderen secreet houden en dien niemanden en sal openbaeren in egeender manieren, ten zy dattet my by den Weesmeesteren geordonneerd ende geconsenteerd ofte by justitie bevolen sal worden te doen ende dat ik voorts alles doen sal des een goed & getrouw Voogd off Curateur schuldig is, ende behoord te doen, **SOO HELPE MY GOD.**

Reserveerende aan ons en onze nakomelingen de interpretatie van de
ze

ze ordonnantie, soo verre daarinne eenige duysterheyd mogte worden bevonden, als mede om dezelve te amplieeren en akereeren, als de geleegetheyd van saken sulx mogte komen te vereyfschen, lastende & bevelende allen en eenen ygelyken, die t'selve soude mogen aangaan, zig hier naa te reguleeren, ordonneerende wyders den voorsz. Amptman Schout & Regeerders der voorsz. Stad, de voorsz. Ordonnantie & Reglement striktelyk te doen observereen. Gedaan tot Kensington den 18. February 1697. *was getekent*, WILLIAM R. synde het Cachet van syne Majt. in rode wassche hier onder opgedrukt, en overdekt met een papiere ruyte, *leger stondt*, Ter Ordonnantie van syne Majt. *getekent*. W. V. SCHUYLENBURG, synde de selve Ordonnantie aen malkanderen gesteken met een grauwen draet, en huyten met het Cachet van syn Majt. met root lak gecachetteert. Ziet wegens de Orditie van Prins Maurits Ho: Lo: Mem. voor bladz. 241. en 250 in de aanteken. n. 9. en 10.

(14) Dese Landfchryver, te weten Mr. Cornelis Heinsius, heeft op allerhande manieren getracht de emolumenten van dat ampt te vermeerderen, als blykt uyt desselfs missive aande Heeren Raden van State den 14. February 1720. geschreven, synde van desen inhoud:

Edele Mog: Heeren.

De eer hebbende van te bekleden het Landfchryvers ende Griffiers ampt vanden Lande van Cuyck, hebbe uytwyfsens den 26. articul vande Orditie geëmaneert op de collaterale successie in dato den 24. December 1695. alle imaginable devoiren aengewent, ten eynde de costers, Graftmaekers, ofte doodgravers punctueelyk soude hebben over te leveren eenen lyfte van alle de dooden, de welcke geduyrende den tydt van drie maenden quamente overlyden, maar hebbe noyt ten dien opsigte, ende in de vereyschte ordre, myn oogmerck connen bereyken, dewyle de meergemelte costers sustinieren ongehouden te syn tot extraditie vande voorsz. lyften, ten sy de selve daer voor wierden betaelt, ende vermits den Ontfanger Cuyper, my dagelyx deswegens ten uyttersten inquieteert, bidde dat UED: Mog: om eenmael daer van af te syn sodanige ordres daer op gelieven te stellen; als UEd: Mog: nae haer hoogwys oordeel sullen bevinden te behooren. Daer en boven hebbe my indispenfabel genootdrongen gevonden UEd: Mog: by deze geleegetheyd bekend te maecten, dat my ook dagelyx int taxeren der goederen difficulteyten over den 6. articul vande meergemelte orditie occurreren ten opsigte van den lyfsocht, en de eygendom van de selve, niet anders nae myn gering oordeel uyt de selve konnende beseffen, of den xx. penning moet soo wel vande Lyfsocht, als vanden eygendom der goederen aen het gemeene land betaelt werden, ende bygevolge tweemaal, dat hier geduyrende myne bedieninge, in diergelyke gevallen maar eens, myns weetens is voldaan. Deese myne geringe consideratien, welk laeten aen de wyse deliberatien ende overwegingen van UEd: Mog: omme my by sodanige occurrentien daer nae te mogen reguleren, sullende my selven d'aer ge-

ven

ven UED: Mog: dien aengaende aenwyfinge te doen, indien de meergemelde articule indiervoegen moet verftaen werden. Ondertuffchen wensche dat den Hemel UED: Mog: perfonen en familien nogh lange jaeren in gefontheyt wil conferveren ende blyve met alle bedcnckelyke veneratie.

Edele Mog. Heeren

UED: Mog: onderdan: ende gehoorfaemfte

Dienaer

(:was getekent:)

C: HEINSIUS.

Cuyck den 14. Feb:
1720.

Waar op Haar Ed: Mog: defe refolutie hebben gelieven te nemen

Vrydag den 16. Februari 1720.

Ontfangen een miffive van C. Heinsius Lantschryver en Griffier van het land van Cuick gefchreven te Cuyck den 14. defer, houdende in fubftantie, dat den ontfanger Cuper van Holthuysen hem dagelyx ten uiterfte inquieteert om de lyften vande dooden &c. Waar op gedelibereert synde is goedgevonden en verftaen, te fcriberen aan den gem: Landsr. en Griffier, dat de kofters, grafmakers of doodgravers, en vooral de eerfte, manquerende in het overleveren der lyften by het voorfz. 26fte art. geordonneert, hy de gebrekige daer toe kan houden by gyseling: en dat het voorfz. 6de art. klaar is, en naa de letter gepractifeert moet worden; fullende de miffive dien onvermindert gefonden worden aan den ontfanger Cuper van Holthuysen, om daar op te berigten, foo veel het tweede point aangaat. was geparapheert A. V. CAPELLEN. lagt ftondt accordeert met het register en was get.

S. VAN SLINGELANDT.

Ende offchoon den Ontfanger Cuper van Holthuysen, by deffelfs berigt, de volgende refolutie vanden 3. November 1704. met de bygevoegde confideratie by forme van fchriftelyk advies, aan haar Ed: Mog: (:gelyk my verhaalt is:) heeft toegefonden, hebben haer Ed: Mog: echter by de voorfz. refolutie van den 16. Februari 1720. gelieven te perfisteren, en te verftaen dat de togt mede moft getaxeert, en het regt collaterael daar van voldaan werden.

Es

*Extract uit de resolutien vande Ed.
Mog: Heeren Raden van State der
Vereenigde Nederlanden.*

Maendagh den 3. November 1704.

Is gehoort raport vande Secretaris van Slingelandt hebbende ingevol-
ge van haer Ed: Mo: resolutie van den 17. laestleden geëxamineert en
ingenomen het advies van twee s'Lands Advocaten over een missive van-
de Magistraet der Stadt s'Bosche van den 16. en een voorige vanden
13. Decemb: 1702. houdende de redenen van haar beswaar tegen haar
Ed: Mog: resolutie vanden 8. Aug: daer bevorens, waer by verstaen
is, dat man of vrouw komende te overlyden tot s'Bosche, de eerst over-
leydende kinderen nalatende, het collaterael niet betaelt moet worden
vande goederen, waer van de lyftocht versterft aan de lanxtlevende vol-
gens de costumen der Stadt s'Bosche, het sy de selve ten dien opsigte
bekragtigt worden by uiterste wille of niet, dog dat de eerst overlede
geen kinderen naalatende aen de lanxtlevende, de selve 't sy by testament
of ab intestato uyt cragte der costumen geroepen wordende tot de lyf-
tocht, het collaterael betalen moet niet alleen voor soo veel den eygen-
dom concerneert met regt van repetitie nae de dood vande lyftochtnaer
op die gene, op de welke als dan den eygendom komt te devolveren,
maer boven dien ook moet betaalen den XX. penning vande som waer
op de lyftocht in capitael getaxeert wort op de voet vande lyfrenten in
conformité van het 6. articul vande Ordonantie op de collaterale succes-
sie vanden 24. December 1695, te weten van die vaste goederen in de
Stadt van s'Bosch ende Meyerye van dien gelegen, die den afgestorve-
nen hebben toebehoort, ende van gelyke vande helft vande vaste goe-
deren, de welke staande huwelyk syn aangekocht, dat daar en boven in
consideratie volgens costumen van s'Bosch de lanxtlevende vande contho-
ralen nae de dood vande overledenen treckt ende geniet alle de meu-
ble goederen, actien, crediten &c. niet togtz gewysse maer in vollen ey-
gendom, dat vervolgens der selver langstlevende het sy ab intestato of
by testament hier profiterende, gehouden is daar van te betalen het
recht van 't collaterael aangaende die goederen en effecten, d'welke buy-
ten de voorz. vaste goederen gementioneert worden in 't eerste art. van-
de voorz. ordonnantie te weten voor soo ver de selve de eerststervende
hebben gecompeteert in het geheel, indien de selve goederen hem par-
ticulier hebben geraekt, en voor de wederhelfte, indien het syn geweest
conquesten staande huwelyk gevallen: Waer op gedelibereert synde is
goed gevonden en verstaen te verklaren, dat in geen vande voorenstaen-
de gevallen het collaterael moet betaalt worden, uytgefondert voor soo
veel de langstlevende niet uyt krachte der costumen, maar uyt hoofde
vande uiterste wille vande eerst overleden komt te profiteren uyt des-
sels goederen: en dienvolgens de voorz. resolutie vanden 8. Aug. 1702.

R r

in

in te trekken: sullende extract deses gevonden worden aenden Ontfanger Corn: van Vrybergen om te strecken tot syn naerigtingh en te laten vaaren alle proceduren desen contrarie ondernomen, *was gearapbeert*. Aan: VAN BORSELE TOT GELDERMALEN. *onderstont*. accordeert met het register. *was getekent*. S. VAN SLINGELANDT.

Confideratie.

Gesien sekere twee resolutien van Haar Ed: Mog: de Heren Raden van State d'eene in dato den 3. November 1704. genomen op twee misfivens vande Magistraat der Stad s'Bosch d'eene van den 13. en den andere van den 16. December 1702. en d'andere resolutie in dato den 16. Feb. 1720. genomen op een misfiv van Corn: Heinfius lantschryver van het Land van Cuyk, en gelet op de vrage daar uyt geproponeert, soude verstaen, dat wel naer de letter van het 6. articul vande ordonnantie op de collaterale successie geëmaneert, het dubbelt recht en 20ste penning soo van de goederen als lyftocht by den lyftochtnaer moet werden betaalt, blykende sulx by het woordeken *bovendien*, en uyt de woorden in fine van gem: articul *voor dat den 20ste penning. betaalt vande goederen selfs &c.* mits verstoring gedaan werde als in den articul.

Dogh geconfidereert dat haar Ed: Mog: der selver resolutie vanden 8. Augusti 1702. onder andere houdende, als in den 6. articul van voorsz. ordonnantie, namentlyk betaling van dubbelt regt van goederen en lyftocht, by voorsz. resolutie vanden 3. Nov: des jaars 1704. op de gemelde twee misfivens van de Magistraet der Stadt s'Bosch, als daar over soo het scheen sich bewaart vindende, geëmaneert, hebben gelieven in te trekken en daar by te verklaaren, dat in geen gevalle van voorsz. resolutie van den 8. Augusti het collaterael (*:te weten het dubbelt:*) moet betaelt werden, dan alleenlyk maar, wanneer de langstlevende niet uit krachte van costuymen, maar uyt hoofde van uytterste wille, van de eerst overledene uyt des selfs goederen kompt te profiteren, en daaromme geoordeelt moet worden, dat den voorsz. 6. articul, soo veel de betaling van dubbelt collaterael betreft in andere gevalle alsuu is geabrogeert, als synde in de ingetrocke resolutie van den 8. Aug. 1702. genoegsaam verbotenus begreepen: en niet praesumtief synde, dat haer Ed: Mog: sodanig recht aan die van 's Bosch en der selver Meyerye, singulier en by soorte van privilegie hebben willen geven met uytfluytinge van andere naburige steden en territoiren onder de Generaliteyt, blykendeniet van soodanige haar Ed: Mog: intensie, en derhalven, dewyl pro privilegio geen praesumptie valt contra jus commune, oock niet als soodanig is te imaginieren, ende derhalven de voorsz. resolutie van den 3. November soo wel hier als binnen s'Bosch ende desselfs territoir moet plaats gegeven en van alle gevolgt werden. Doende daer tegens niet haer Ed: Mog: resolutie vanden 16. Feb. laestleden, houdende dat den voorsz. 6. articul als klaar nae de letter moeste werde gepractiseert, aangemerkt dat haer Ed: Mog: abrogerende of intrekkende eenige voorgaande placaten

caten of resolutien altyt gewoon syn de selve met dag en datum te decifereren, 't welk in voorz. resolutie niet geschiet synde, men wel soude vermeenen, dat die derhalve moest werden verstaen genomen te wesen onder dese rescriptie, dat meêrgemelde sesden articul naer de letter moest gepractiseert werden, indien er geen voorgaende resolutien, daer by directely anders gedisponceert was, gevonden wierden, welke wy niet geabrogeert willen hebben sonder die met dag en jaar volgens onse gewoonte genoemt te hebben, gelyk dan de meêrgemelde resolutie vanden 3. November 1704. door welke wort ingetrocken die vanden 8. Augusti 1702. synde conform den voorz. sesden articul, contrarie is leggende, en dienvolgens als later genoomen den voorz. 6. articul abrogeert, en consequentelyk niet naer den 6. articul het dubbelt, maer volgens voorz. resolutie het enkel collaterael schynt betaalt te moeten werden.

Dewyl ter deser plaetse vande Ordonnantie op de Collaterale successie wordt gesproken, sal het apparent den Leeferen niet onaengenaam wesen, dat ik hier een missive van Schout en Schepenen der Stad Grave, rakende seker different over de betaling van den 20. penning, met de resolutie vande Ed: Mo: Heeren Raden van State der Vereenigde Nederlanden daar omtrent genomen, laate volgen:

Edele Mogende Heeren.

Wy hebben d'eer UEd: Mo: met schuldig respect te repræsenteren, „ dat Helena Paringet woonagtig tot Nymegen publiek met uytbranden „ der kaerse heeft doen verkopen een huys staende binnen dese stad, „ haer en haer suster toebehoorende, dat by uytgang der kaerse daervan „ koper gebleven is Derk Turger, dog dat de voornoemde Helena Paringet „ voor het doen van de vest, Transport, en opdracht deser wereld is overleden, devolverende hare Erffenisse en dus dat huys voor de helfte met het personele recht en actie op de helfte der Coopspenningen „ op hare suster, en dus in de collaterale linie. 'T is nu sulx, dat by „ ordonnantie van den 40. penn: art: 23. gestatueert is, dat de betaling „ van den 40. penn: en Transport moet geschieden binnen ses weeken „ na de verkoping, die geëxpireert zyn den 24. deser, dat den koper „ binnens tyds, en namentlyk op den 17. deser, die 40. penn: ook al „ betaeld heeft, en dus daer van opdracht staet te ontfangen, dog dat „ die van desen Gerigte en Secretaris daer over niet hebben durven „ staen, en voor haer laten passeren voor en aleer haer mede gebleecken „ was van de betaling van den 20. penn: van de somme, waer op de „ verstorvene halfscheyd van dat huys soude weesen getaxeert, en dat „ den Eed op de memorie was gedaen, soo als dat art. 14. en 23. vande „ ordonnantie op de betaling van den 20 penn: geëmaneert, is gestatueert; „ dogh waer toe des overledene suster en Erfsgenaem niet konde „ verstaen, sustinerende van die halfscheydt geen 20. penn: aen den „ Lande verschuld te wesen, als niet verstorven, maer by het leven van

Rr 2

„ haer.

„ haere suster verkogt zynde, en dat de opdracht maer was een formall-
 „ teyt en gevolg van de verkoping, die geschieden moest tot comple-
 „ ment van 't Contract, en dat haer dat huys niet meer aenging, ge-
 „ noegsaem daer uyt bleek, dat het periculum rei venditæ ad emptorem
 „ spectat": Dog waertegens aen zyde van deesen Gerigte haer te gemoet
 „ gevoert is, dat soo lang een verkogt huys niet is opgedraegen, en den
 „ verkooper ontgoeydt is, het reële regt by den verkooper blyft, en ster-
 „ vende voor de opdracht op zyn Erffgenaem overgaet. Datter geen eygen-
 „ dom van onroerende goederen overgaat als by geregtelyk transport, re-
 „ laas tot de leere van alle regtsgeleerdens, particulier van de Proffessor
 „ Voet ad Tit: ff: de acq. rer: dom: n. 38. exceptis casibus geallegeert n. 41.
 „ als in cas van erffnisse, maeggelchyden, Legaat en andere gevallen
 „ aldaer vermeld.

Dat ook by alle Regtsgeleerdens, onder andere by Mathæus de Aucto-
 nib: en andere den 40. en 20. penn: geconsidereert worden als onera
 realia, en mitsdien den eygendom devoluerende van een huys, soo als
 in cas subjeet voor de helft in collateral lineæ daer van den 20. penn:
 aen den Lande verschuld is.

Dat uyt de gedaene verkoping van dat huys, de overledene maer ge-
 acquireert is geweest de actio venditi personalis ad pretium voor de helft,
 en dat niet eerder voor dat se den Cooper gerigtelyk den eygendom had
 overgegeven, welk regt en personele actie den collaterale Erffgenaem
 geacquireert zynde, die verplicht is het factum defuncti te præsteren, en
 mitsdien den eygendom ook op hem gedevolveert den koper te leveren.

Dat het consequentelyk waer is, dat het transport is het complement
 vande verkoping, en dus die niet geschied zynde, emptio venditio cele-
 brata non intelligitur Princip: Inst: de empt: & vendit: in verbis; Et si
 per Tabellionem fiunt ne si & completiones acceperint, & fuerint parti-
 bus absoluta, waer toe moribus hodiernis de gerigtelyke transporten
 volgens de wetten en Placaeten deser Landen gerequireert worden.

„ Dog aengesien van foodanig geval hier geen Exempel bekend is, en
 „ den Erffgenaem haer beroept op het goedvinden van UWEd: Mog:
 „ en van s'odaenige seldsaemheden de wetten gemeenlyck geen mentie
 „ maecken, waeromme daer omtrent in de ordonnantie van den 20. penn:
 „ op de collaterale successie geëmaneert, ook niet uytdruckelyk gementio-
 „ neerd word, evenwel den 1. art: vandien ons decifoir genoeg voorkomt,
 „ soo hebben wy (:medium eligentes:) „ aen d'eene zyde om de opdracht
 „ haer voortgang te doen hebben binnen ses weecken volgens ordonnantie
 „ op den 40. penn: geëmaneert, en aen d'andere zyde om s'Lands
 „ regt niet te negligeren, en inuiddels ons te dekken voor calanges,
 „ goedgevonden de opdracht te passeren, mits den Erffgenaem onder den
 „ Ontfanger den 20. penn. consigneerde, soo als geschied is, foodanige
 „ somme van dartig guldens, als wy ons voorstellen by ruuwe calculatie
 „ die taxatie vant halve huys voor 't Land te sullen bedraegen, met
 „ præsentatie van de min consignatie te suppleren, de meerdere te rug te
 „ ontfangen, of wel het geheel, inval UWEd: Mo: geliefde goed te

„ via:

„ vinden , dat in soodaenigen geval geen regt van collaterale successie ,
 „ of 20. penn : verschuld was ” ; Omme welcke voorverhaelde redenen ,
 en om in diergelyke gevallen , die van vry meerdere gevolge voor den
 Lande zyn connen , te weeten , waer nae wy ons moeten reguleren , wy
 ons genootsaekt vinden UWEd : Mo : seer ootmoedig te versoeken ,
 „ dat UWEd : Mo : ons gelieven te vereeren met UWEd : Mo : goed-
 „ vinden , of in het voorz. en andere diergelyke gevallen den 20. penn :
 „ moet betaeld worden van onroerende goederen die finael verkogt zyn ,
 „ dog waer van den Eygenaer , en verkoper voor het doen vant gerigte-
 „ lyk transport , of opdragt comt te sterven , en syne nalatenschap devol-
 „ veert in de collaterale linie , dan niet ; En dat UWEd : Mo : inmid-
 „ dels ons , en den Erfgenaem voor diligent gelievente houden , en on-
 „ se directe UWEd : Mo : laeten welgevallen ” .

Waer mede wy UWEd : Mo : beveelen in Godes H. Protectie , en bly-
 ven met diep respect , Edele Mogende Heeren , UEdele Mogendens seer
 ootmoedige en gehoorfame dienaeren , Den Schout en Schepenen der
 Stad Grave , was geteekend J : V ; DIEPENDAEL , lager stont ter ordonn :
 vande selve , en was gecontrasigneert D : RAGAY .

Grave 27. Juny 1749.

In margine stont . Zy dese gesteld in handen van den ontfanger de Lo-
 bel , om haer Ed : Mo : op den inhoud te dienen van berigt . Actum
 den 27. Juny 1749. was gearapbeert O : Z : VAN. HAREN vt. onderstont Ter
 ordonn : van de Raad van Staete en was gecontrasigneert J : HOR.

*Extract uyt de Resolutien van de Ed : Mo :
 Heeren Raden van State der Vereenigde
 Nederlanden .*

Vrydag den 25. July 1749.

Ontvangen een misfve van den ontfanger de Lobel , geschreven te
 s' Bosch den 23. deser , houdende ingevolge haer Ed : Mo : resolutie van
 den 27. July laestleden desselfs berigt op de misfve van Schout , en
 Schepenen der Stad Grave , rakende seker different over de betaling van
 den 20. penn : op de collaterale successie van seker huys aldaer door
 d'Erffigen : van Helena Paringet , die het selve huys reeds by haer leven
 publicq hadde verkogt , en waer van ook den 40. penn : door den koper
 was betaeld , dog welke Helena Paringet voor het doen der opdragt was
 overleden , breder onder de notulen van den voorz. 25. July gemelt :
 waer op gedelibereert zynde , is goetgevonden , en verstaen te verklaren
 dat in het bovengemelde geval d'Erffigen : van de vornoemde Helena
 Paringet gehouden is den 20. penn : van het voorz. verkogte huys te
 betalen , gerekent volgens de prys waer voor het selve huys by de publieke

Rr 3

vcy-

veylinge is verkogt sonder dat een nader taxatie sal behoeven gedaen te worden. Waer van by Extracten deser so aen de gem: Magistraet der Stad Grave, als aenden ontfanger de Lobell kennis sal worden gegeven tot hun narigt respective; zynde den verderen inhoud der gem: missive van de Magistraet, en van het berigt vanden ontfanger de Lobell, voor soo veel betreft het stellen van een generale ordre voor het toekomende in diergelyke gevallen gestelt in handen van den Heer Thesaurier Generael van der Does om te examineren en rapport te doen. *was gearapheert H: W: van AYLVA ut. lager stonde* Accordeert met het register, en was gecontre-
signeert J: Hor.

*Als mede scker Extract uyt de rekening van
den Onsfanger Cuper, aldus luydende:*

Extract uyt de reekening bewys en reliqua, die doende is Gerrit Cuper van Holthuysen Ontfanger. van het regt of middel vanden 40, 80, en 20. penn. over de Stadt Grave en jurisdictie van dien, mitsgaders in den Lande van Cuyk sedert den 1. Janry 1721. tot den laaften December daer aenvolgende, alwaar fol. 1. vers. & seq. staat: En dat ingevolge de Apostille op de reeke. vanden jaare 1720. gegeven, waar by fol. 1. geordonneerd word: Den Rendant moet int toecomende versorgen, dat voor aen int hoofd der reeckeninge word uytgedrukt, hoedanig de Maren granen verrekent en verdeelt worden, behoorlyk onderscheyt maeckende tuschen de verschillende Maren, op dat gesien kan worden in een opslagh, of een vaste en goede voet daer omtrent gehoude wort.

Graaffe mate

Rogge

12. Malder een last

8. vat een Graafs malder, het malder 175 — — —

4. schepel 1. mald. 2. vat een schepel, het schepel 43 — — 15 — —

12. kannen 1. vat, het vat 21 — — 17 — — 8.

10. sesters 1. malder, de sester 17 — — 10 — —

12. vetiens 1. malder, 3. vetiens 1. schepel, een vetie 14 — — 11 — — 10
en een derde.

3. kannen 1. spint, het spint 5 — — 9 — — 6

Een kan 1 — — 16 — — 7 en een derde.

Rogge

Beeckse maate

Een Beex malder rogge is 12. sester, het malder 210 — — —

6. vat Beekse mate 1. malder, het vat 35 — — —

1. vat Beekse mate 2. fester, de fester 17 — 10 —
 Een somere 3. en een half vat Graafs, de somere 76 — 11 — 4
 Drie kannen 1. spint, de spint 8 — 15 —
 Een kan 2 — 3 — 12

Garste

Graafse mate

Een malder garste 100 — —
 Een schepel 25 — —
 Een vat 12 — 10 —
 Een fester 10 — —
 Een spint 3 — 2 — 8
 Een kan 1 — 0 — 13 en een derde.

Garste

Beekse mate

Een malder 120 — —
 Een vat 20 — —
 Een fester 12 — —
 Een spint 5 — —
 Een kan 1 — 13 — 5 en een derde.

De Raaische mate word gerekent van
 gelyk groote als de Beekse mate

Haver

Een malder Haver 75 — —
 Een schepel 18 — 15 —
 Een vat 9 — 7 — 8
 Een spint 2 — 16 — 14
 Een kan 0 — 15 — 10

Boekwyt.

Een malder 80 — —
 Een schepel 20 — —
 Een vat 10 — —
 Een spint 2 — 10 —
 Een kan 0 — 16 — 10 en een derde.

Noch hebbe in het MS. door de Heeren en Mrs. Anth. en Hendr.
 vander Gronde nagelaten, de volgende lyst, om de paghten en Thynsen
 van eenige andere specien uyt te trecken, gevonden:

1. Ca.

1. Capuyn is 10 ft:	—	—	12	—	10	—	0
1. Gans — 8 ft:	—	—	10	—	0	—	0
1. Hoen — 5 ft:	—	—	6	—	5	—	0
1. Kan Olye 8 ft:	—	—	10	—	0	—	0
1. Kan Wyn 6 ft:	—	—	7	—	10	—	0
1. Pont was 8 ft:	—	—	10	—	0	—	0
1. Pontpajemt: 5 ft:	—	—	6	—	5	—	0
1. Gelderfe Meuw ander half ft:	—	—	1	—	17	—	8
1. Alde Vlaams ander half ft:	—	—	1	—	17	—	8
1. Philip gl: 25 ft:	—	—	31	—	5	—	0
1. Gout guld: 28 ft:	—	—	35	—	0	—	0
1. Hoorn guld: 12 ft:	—	—	15	—	0	—	0
1. Stremfeguld: 14 ft:	—	—	17	—	10	—	0
1. Ryng gl: 20 ft:	—	—	25	—	0	—	0
1. Butgen 12 pen:	—	—	0	—	18	—	18
1. Schillincken 4 pen:	—	—	0	—	6	—	4
1. Vlaamfeguld: 13 ft:	—	—	16	—	15	—	0
1. Ryder 24 ft:	—	—	30	—	0	—	0
1. Groot 8 pen:	—	—	0	—	12	—	8
1. Steerling twee en een half ft:	—	—	3	—	2	—	8
1. Alt Murken 6 ft:	—	—	7	—	10	—	0
1. Schilt 14 ft:	—	—	17	—	10	—	0
1. Pont Vlaams 24 ft:	—	—	30	—	0	—	0
1. Pont Thyns 5 ft:	—	—	6	—	5	—	0
1. Blauw gl: 18 ft:	—	—	22	—	10	—	0
1. Klincker 21 ft:	—	—	26	—	5	—	0
1. Arnoldi gl: 18 ft:	—	—	22	—	10	—	0
1. Alt Butgen 4 pen:	—	—	0	—	6	—	4
1. Brabants: 12 pen:	—	—	0	—	18	—	12
1. Negenmannen 1 enderde pen:	—	—	0	—	2	—	14
1. Pont Broot 8 pen:	—	—	0	—	12	—	8

(15) De Auteur noemt geen bladz., Nummer of plaats, waar foda-nige Ordonnantie te vinden soude syn.

(16) Deze resolutie is op den 8. October 1723. vernieuwd, uytwyfens dit

*Extract uyt de Resolutien vande Ed: Mog:
Heeren Raeden van Staate der Vereenigde
Nederlanden.*

Vrydagb den 8. Octob. 1723.

Op het lefen van 't verbaal van de Heeren Veltman en Thes: Gen: Hop is naa deliberatie goedgevonden en verstaan, dat by vernieuwingh van haar Ed: Mo: resolutie van den 5. Feb. 1699. nogmaals wordt goed-gevon-

gevonden en verstaan, dat in conformiteyt van het 20. art: vande ordonnantie op den 40. penn.: alle de penningen procederende van goederen by executie verkogt wordende, moeten worden gebragt in consignatie onder de respectieve griffiers en secretarissen, sonder dat den deurwaerder of andere exploitateurs d'executie dirigerende, mogen de selve onder sich slaan, en dat de griffiers en secretarissen mogen corten voor consignatie gelt den sestigste penningh sonder meer, des dat de selve griffiers en secretarissen gehouden sullen syn, de crediteuren sulxx requirerende, cautie te stellen voor het beloop der geconsigneerde penningen, en sal extract deses gesonden werden aan den Hoogschout der Stad en Meyerye van s'Hertogenbosch, mitsgaders aan de Quartierschouten en Regenten vande vier Quartieren der Meyerye om te dienen tot haar naarichtiging, en om daat van kennisse te geven aan de griffiers en Secretarissen, en die het verder aangaat ider in syn district, *en was geparapheert, H: VELTMAN ut. lager stont, Accordeert met het Register, was get., S. VAN SLIN-GELANT.*

(17) *Larrey geschied. van Engelandt IV. Deel blad. 681. en volg. op 't jaar 1702.* Wy hebben by eene andere gelegenheit gezegt, dat de jagt aan Willem den I., die een groot liefhebber daar van was, veel kwaad hadt gedaan, hebbende zo niet hem, ten minste zynen zone het leven gekost. Willem de III., de jagt beminnde om zich van zyne moeijelyke bezigheden te verkwikken, vondt daar ook het einde van het zyne, of ten minste hy leefde niet lang na den ongelukkigen val van zyn paardt, dat op hem viel.

Dit ongeluk geschiedde den 4. Maart nieuwe styl; zyn paardt tradt in een gat, en wierp al vallende den Koning ter aarde, door welken geweldigen val het sleutelbeen van zyn linker schouder uit het lidt geraakte.

Ende lager. Des Zondags, den 19. van de gezegde maandt. ontling hy des morgens ten vyf uren het Nachemaal, en ten acht uren ontsiep hy, na dat hy Godt de bescherming van zyne ryken, en die vande Vereenigde provincien, die hy zeide, een zware zucht gevende, in groot gevaar te zyn, hadt aanbevolen. Dit waren zyne laatste woorden, en de doodt voelende naderen sloot hy zelf zyne oogen, en na driemaalgezucht te hebben gaf hy den geest.

Deze wyze en dappere vorst stierf in zyn twee en vyftigste jaar, oud een en vyftig jaren, vier maanden en vyf dagen, afgemat van zorgen en eene lastige, maar roemruchtige regering.

Een menigte medailles, op dit sterfval soo in Holland, Duytsland, als Engeland geslagen, konnen gesien werden by van *Loon bist. metal. tom. 4. pag. 339. & seqq.*

(18) *Larrey loc. cit.* Hy hadt in den jare 1695. zyn uitersten wil gemaakt, waar by hy tot zynen eenigen erfgenaam verklaarde den jongen prins Frederik van Nassau, erstadhouder van Vrieslandt, afkomstig van Jan, Grave van Nassau, jonger broeder van Willem den I., Prins van Oranje: dog over zyne nalatenschap is tusschen de Prinssen van Nassau en de Koningen van Pruissen groot verschil ontstaan.

Miræ oper. diplom. tom. 1. pag. 219. in addit. n. XI. Guilielmus Anglorum Rex tabulis testamenti sui heredem instituerat Joannem Guilielmum de Nassau-Dietz, Frisiæ Præfektum, vulgo Stadthouder, Amitæ suæ Albertinæ Nassavio-Orangiæ ex filio nepotem. Verum Elector Brandeburgicus, hodie Rex Borussiae, ex Ludovica, Albertinæ sorore natu majore oriundus, Testamentum Regis Guilielmi invalidum atque irritandum esse contendit.

Dit different is uyt de waereld geraekt door het verdrag van verdelinge en overeenkomste over de nalatenschap des Huys van Oranje, geslooten tusschen synen Majesteit den Koning van Pruisschen en synen Doorluchtige Hoogheid den Prins van Oranje en van Nassau den 14. van Mey en den 16. van Juny 1732. luydende het selve met de volmachten en goedkeuringe als volgd:

In den Naame des Heilige en onverdeelbare Drie-enigheids.

ZO veele Onderhandelingen op den anderen gevolgt en herhaald, om overeen te brengen de oneenigheeden, opgekoomen na de dood van William de III. Koning van Groot-Bretagne hoog loffelyker geheugenis, tusschen den Koning van Pruisschen en het Doorluchtige Huys van Oranje en van Nassau, aangaende, de Prinsdommen, Graafschappen, Landen, Goederen en Erfgronden nagelaaten by wylen de Prinsen van Oranje en laastelyk by zyn Majesteit de Koning van Groot-Bretagne, hebben maar al te veel doen kennen, dat zy in 'er daad wenschten den anderen in 'er minnen te verdragen, om niet gehoopt te hebben, dat men daar aan vroeg of laat met vrugt zou arbeiden en op die wys zekere daagen tot hunner heider vergenoeging zoude geslooten wezen.

De meerderjarigheid van Z. D. H. de Prins van Oranje en van Nassau, gaf gelegenheid tot openingen, dewelke strekten tot vernieuwing der onderhandelingen, voor deezen tot dien einden gehouden, en byzonderlyk de laaste onderhandeling aangevangen tot Berlin in het jaar 1722. Zyn Majesteit de Koning van Pruisschen beantwoorden 't zelve gunstelyk, en de twee Hooge Contractanten onderling niets meerder ter harten hebbende, dan eindelyk op regtveerdige en redelyke voorwaarden eene twist te beslyten, die zo lange jaaren had geduurt, en quamen overeen te doen onderzoeken, waar dat men by die zaak in het jaar 1722. was gebleeven, en zulks te stellen als een soort van grondslag tot eene nieuwe onderhandeling.

Het is dan om tot eenen zo heilzamen voornemen te komen, en ten einden door nieuwe verbintenissen de knoop des Bloedverwantschaps, en Vriendschaps te vaster te sluyten, dat de Doorluchtige en zeer magtige Prins en Heer, Frederik William, Koning van Pruisschen, Markgraaf van Brandenburg, Aarts-Opper-Kamerheer, Prins en Keurvorst des Heilige Roomsche Ryk, Souverain Prins van Oranje, van Neuchastel, van Valan-

langyn, van Guelderland, Maagdenburg, Cleeff, Gulich, Bergh, Stettin, Pomeranien, van Cassuben, Vandalen, en van Mecklenburg, als ook in Silcsien van Crosne Duc, Burggraaf van Neuremberg, Prins van Halberstad, Minden, Camin, Vandalien Suerin, Rachebourg en Meurs, Graaf van Hohenzollern, Ruppin, van La Marc, van Ravensberg, Hohenstein, Tecklenburg, Lingue, Suerin, Buuren en Leerdam, Heer van Ravenstein, Rostoc, Stargard, Lavenburg, Arlay en Breda &c. En de Doorluchtige Prins en Heer William Karel-Hendrik Friso, door Gods genade, Prins van Oranje en van Nassau, Graaf van Catzenellebogen, Vanden, Dietz, Spiegelberg, Buuren, Leerdam, Marquis van Ter Veer en Vlissingen, Baron van Breda, van Beylstein, van de Stad Grave, van het Land van Cuyk, van Ysselstein, van Cranendonk, van Eindhoven en van Liesfeld, Heer van Bredenvoort, van Turnhout, van Geertruyberg, van Willemstad, van de Klundert, van St. Maartensdyk, van Secvenbergen, van Steenbergen, van de Hooge en Laage Zwaluw, van Naaltwyk, van Grimbergen, van Herstal, van Arlay, Noseroy, St. Vith, Butgenbag, Daasburg en Warneton; onafhankelyk Heer van het Eiland Ameland, Erf-Burggraaf van Antwerpen, en Befanfon, Erf-Maarschalk van Holland, Stadhouder en Capitein, Admirael Generaal van Guelderland, en het Graaffchap van Zutphen, Erf-Stadhouder en Capitein Generaal van Vriesland, Stadhouder en Capitein van Groeningen en Ommelanden, en van het Land van Drenthe, &c. hebben gestelt, en volmagtige hunne Staats bedienaaren, namentlyk Zyn Majesteit de Koning van Pruyssen zyn Staats bedienaaren, den Luitenant Generaal *Adriaan-Bernbard van Borcke*, *Hendryk van Podewils*, en *William Hendrik van Thulemeier*; en Z. D. H. de Prins van Oranje en van Nassau, Zyne Staats bedienaars, *Diderik Baron van Lynden*, Heer van Parck, Brigadier en Collonel van een Regiment Ruitery, en zynen grooten Hof-meester; *Hobbe Baron van Aylua*, Collonel van een Regiment Infanterye, zynen grooten Stalmeester en Drossaard van het Graaffschap van Buuren, en *Johan Duncan* zynen gewoonlyken Raads-Heere, Request-Meester, Raad en Rekenmeester Zyns Domeynen, welke na weerzydsche bekendmaking en na dat zy hunne volmagten verwisselt hadden, welkers Copen aan het einde van dit verdrag ingevoerd zullen worden: en hervat hebbende den draad van de laatste onderhandeling tot Berlin gedaan, en gedebatteert het geene dat 'er overig was om tot besluit te koomen, zyn overeengekomen in de naamen van zyne Majesteit, en Doorluchtige Prince, hunner wederzytsche Meesters, de volgende overeenkomsten en artikelen.

Artikel I.

Een eve gelyke deeling van de voorgezegde Prinsdommen, Graaffschappen, Erfgoederen, Huyzen en andere Goederen, zyn de grondstelling geweest van de vorige onderhandelingen, daar is overeengekomen nochmaals zynen toevlugt daar toe te nemen, als het bekwaamte middel, om alle twisten reets opgekomen, of die op te komen zyn, weg

te neemen, en wederlegt en met zorg overwogen geweest zynde het geene dat 'er overig was, om vast te stellen en te voltoojen het bestek van verdeeling, opgesteld in den Jaare 1722. is 'er overeengekomen tot uytwerking van het zelve de manier, die hier na volgt.

Artikel II.

De Heer Koning van Pruyschen zal voor zyn deel hebben het Prinsdom van Oranje met de Heerlykheeden en Plaatzten van de Nalaatenschap van Chalon en Chatel Belin, gelegen in Vrankryk, en in het Graaflchap van Bourgogne, alles en zo gelyk als zyn Majesteit zulks in eigendom overgegeeven heeft aan den Allerchristelyksten Koning by Vredens Tractaat, geteekent tusschen hem en Vrankryk tot Uytrecht, den 11. April 1713. en verklaart de Heer Prins van Oranje en van Nassau tot die overgift toe te stemmen, zodanig dat hy den Allerchristelyksten Koning in de geruste en vrye bezitting van het gezegde Prinsdom van Oranje en andere hier boven uytgedrukte Landen, niet zal ontruften of lastig vallen.

Artikel III.

Dewyl zyn Majesteit op zich genomen heeft, en by die gelegenheid belooft een evenwaarde aan den elsch, die de Erfgenamen van den Overledene Prins van Oranje en van Nassau maakte op het gezegde Prinsdom en andere Landen, waar van hier vooren ^{is} gewag gemaakt, zo verklaart de Koninglyke Prins voor hem, en voor zyne Erfgenamen en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen, dat hy zich zal vergenoegen en vergenoegt in dit opzigt met een evenwaarde, die hy voor zyn deel, en hier na uytgedrukt zal ontfangen, zonder dat de Heer Koning zal gehouden zyn, hier na, hem daar over op eeniger wyze eenige andere vergoeding te geeven, ten zy om wat reedenen het ook zoude mogen wezen.

Artikel IV.

De Heer Prins zal de vryheid hebben de naam van het Prinsdom van Oranje te geeven aan zodanige van zyne andere Erfgoederen als hy zal goedvinden, daar van te behouden den Titul en Wapenen, zo voor hem als zyne Erfgenamen, en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen, zo als het zelve vast gestelt is geweest by de onderhandeling hier boven genoemd, ten voordeelen van den Heere Koning, en belooft en verbind zyn Majesteit zyne goede diensten, op dat de Alderchristelykste Koning daar toe zyne toestemming geeft, om alle stoffen van nieuwe onenigbeden weg te neemen, te zullen in het werk stellen.

Arti-

Artikel V.

Daar en boven zal Zyn Majesteit de Koning van Pruïſchen voor zyn deel hebben, en in vollen eigendom houden, zo voor hem als voor zyne Erſgenamen en Nakomelingen, het Prinsdom van Meurs, het Graafſchap van Lingen, de Materialen van Montfort, de Heerlykheid van de Hoge en Lage Zwaluw, de Heerlykheeden van Naaltwyk, Hoenderland, Wateringen, Oranje-Polder, en 's Graveſande, het Tolgelt van Gennip, de Baronnie van Herſtal in zyn geheel, de Heerlykheid van Turnhout, het Huys in den Haag, genoemt het oude Hof, en het Huys van Honslaarsdyk; en zal de Heer Koning bezitten de gezegde Goederen, Erf-Landen, Heerlykheeden en Huyzen, met alles wat daar aan en onderhoorig is, Regten, Inkomſten, Juſtitien, Hooge en Laage Gerechtsbanken, Recht van Kerkelyke Goederen, Voorregten en Waardigheeden daar annex, Tiendens, Moolens en onderhoorigheeden, dewelke aan de gezegde Heerlykheeden en geleegde Goederen, in hun Diſtrikt opgeheeven wordende, zyn toebehorende, dewelke de Princen van Oranjen genooten hebben zonder uytzondering of onderscheid, waar door de voorgezegde Princen die zouden kunnen verkregen hebben, en ten opzigte van de Huyzen met de Huysziederaden die daar aan behooren en daar tegenwoordig zyn; zo ſtaat de Heer Prins af, zo voor hem als voor zyn Erſgenamen en Nakomelingen, Mannelyke en Vrouwelyke, ten voordeele van zyn Majesteit en deſſeifs Erſgenamen, en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen, van alle die voorige geſuſtineerde Regten en Eigendommen als anders op de gezegde Goederen, Erf-Landen, Heerlykheeden en Huyzen, zo dat hy, zyne Erven en Nakomelingen daar oit iets op kunnen eifchen, onder wat voorwendzel het ook zoude mogen weezen.

Z. D. H. zal het zodanig maaken, dat na de goedkeuring van deezen tegenwoordige Overeenkomſte, men op zal houden, met het heffen van den Tol, het welk men tot huyden in de Stad van Grave, ouder de naam van den Tol van Gennep, gedaan heeft.

Artikel VI.

De Heer Prins zal niets kunnen te eifchen hebben ten opzigte van de Materialen van Montfort, uyt kragte der Vonnissen van het Hof van Ruremonde, van den 23. April 1704, nog ook niets ten opzigte van het Prinsdom van Meurs, van het Graaffchap van Lingen, en de bovengezegde andere Erfgoederen, Heerlykheeden en andere Goederen, waar van de Heer Koning tegenwoordig in 't bezit is, en in het toekomende bezitten zal, uyt kragte van deeze tegenwoordige Overeenkomſte, onder voorwendzel, dat dezelve vermeerderd of verbeterd zyn, of wel uyt oorſake van de Proviſien, Agterſtallen en Reſtanten van Rekeningen, dewelke hun bevonden ten voordeele van wylen den Koning William, en zyne Erſgenamen, ten tyde dat zyn Majesteit van dezelve bezitting

heeft doen neemen, zullende alle die Verbeteringen, Vermeerderingen, Provifien, Agterftallen en Reftanten van Rekeningen, ook ten voordeele van den Heere Koning koomen.

Artikel VII.

De Heer Prins van Oranje en van Naffau, zal voor zyn deel hebben; en in allen eigendom houden: zo voor hem als voor zyne Erfgenamen en Navolgeren, alle de andere Erfgoederen, Landen, Huizen en andere Goederen; behorende tot de Nalatingschap van Oranje, zo ten opzigte van die, dewelke hem reets over zyn gegeven, als die, dewelke zich noch tegenwoordig bevinden onder de beftiering van haare Hoog Mogende de Staaten Generaal der Geuniteerde Provintien, of in handen der Vreemdelingen zonder een enige uit te zonderen, als mede de Huizen dewelke de Koning van Pruiffchen tegenwoordig in 't bezit heeft, en die hy hem in 't vervolg zal overgeeven, gelyk ook alle de Goederen, Erflanden, Heerlykheeden en Huizen, behoorende tot de Nalatenfchap des Huys van Oranje, dewelke in het Deel van zyne Majesteit niet begrepen zyn: Als eerftelyk de Erfgoederen reets aan zyne K. H. overgeeven, en die hy tegenwoordig befitt; te weteen, de Materialen van Bredenvoort, de Tiendens van Buuren, de Heerlykheid van Sevenbergen, het Hondenhuis in den Haag, de Tiendens onder Delft en Monfter, het Huys, genaamt de Kruydberg, Colnisplaat en andere Goederen in Noord-Beveland, de Baronnie van Yffelstein, de Goederen in Hulfter-Ambagt, het Palleis tot Bruffel, de Baronnie van Dieft, de Heerlykheid van Zichem en Scherpenheuvel, de Heerlykheeden van Roofendaal, Nifpen, Oosterhout en Dongen, de Heerlykheid van Steenberg, de Heerlykheid van Princen-Land, de Baronnie van Cranendonk, ende Heerlykheid van Eindhoven.

En ten Tweeden de Domainen, of Erflanden, Heerlykheeden, Huizen en goederen; dewelke tegenwoordig noch onder de beftiering van haare Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal der Geuniteerde Provintien, of in de handen van Vreemdelingen zyn, zonder 'er een enige uyt te zonderen, te weteen het Huys te Dieren met deszelfs onderhorig en afhangkelykheeden, het Huys te Loo, met deszelfs onderhorig en afhangkelykheeden; de Heerlykheid van de Klundert of Niervaart, de Heerlykheid van Geertruydenberg, met de aankleevingen van dien, het Marquisaat van Ter Veer en van Vliffingen, de Heerlykheid van St. Martensdyk en Scherpenisse, het Huys van Soefdyk, met deszelfs onderhorigheeden, het Graaffchap van Buuren, het Graaffchap van Leerdamen van Acquoy, de Heerlykheeden van Grimbergen, Meerhout en Voorft, het Burg graaffchap van Antwerpen, de Barounie van Breda, de Goederen van de Commanderye van Braque, de Baronnie van Graave en van het Land van Cuyk, de Heerlykheid van Willemsftad, van Ruigenhil, de goederen van Weernhout, Vyanden, St. Vith, en Burgenbag, Daasbutg, en Warneton. De Heer Prins hebbende hier boven by het vyfde Artikel

aan zynen Majesteit den Koning van Pruiffchen overgegeeven, de Baronie van Herftal in zyn geheel, waar van zyn K. H. tot na toe voor de helft in 't bezit is geweest; zal in deszelfs plaats voor zyn deel hebben, en te gelyk houden in vollen eigendom zo voor hem als zyne Erfgenamen en Navolgeren de Heerlykheeden van Monfter, Ter Heiden, de helft van Loosduinen, de Leenen van Polaanen, de Grondrenten gevoegd aan het Huys van Nieuburg by Ryswyk, groot vyftien Arpenten (een Arpent is een vierde morgen Rynlandse maat) en 580. roeden, voor deezen in pagt gehouden by Pieter Colin.

Daar en boven zo zal zyn Majesteit, de Koning van Pruiffchen overgeeven, en geeft over aan den Heere Prince, tot een byzonder teeken zyns Vriendfchaps, het Huys van Nieuburg, geleegen by Ryswyk, en het Huys in 't bosch genaamd d'Orange-Zaal, gelyk zyn D. H. ook ontfalt zal zyn van de jaarlykfche renten van duyzent guldens, dewelke tot onderhoud van dit laaste Huys betaalt moeten worden uit d'Inkomsten van Sevenbergen, wel verftaande dat de Doorluchtige Prins gehouden zal zyn, te vergoeden aan den Baron van Keppel, de verbeteringen dewelke hy bewyzen zal, dat aan het Huys in het Bosch, en deszelfs onderhoorigheeden zyn gedaan; en insgelyks zal de Heer Prins bezitten dezelve goederen, erflanden, en Huyzen met de aanklevingen van dien, Regten, Inkomsten, Justicien, Regtbanken, Hooge en Laage, Regt van Kerkelyke goederen, voorregten en waardigheeden daar aan verbonden, Tiendens, Moolens, en onderhoorigheeden, dewelke zyn toebehoorende aan de gezegde Heerlykheeden en Goederen, geleegen en opgeheeven, in hun distrikt, waar van de Princen van Oranje genot hebben gehad, zonder uytzondering of onderscheid, waar door de gezegde Princen zulks mogten verkregen hebben, en wat betreft de Huyzen met der zelve Huyscieraaden daar toe behorende en daartegenwoordig zyn, zal de Heer Koning afftant doen, en doet afftant zo voor hem als voor zyne Erfgenamen, en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen ten vordelen van den Heere Prins, en zyne erfgenamen, en mannelyke en Vrouwelyke nakomelingen, van alle die vorige gefustineerden regten van eigendom en anderen op de gezegde Goederen, Erflanden, Heerlykheeden en Huyzen, zo dat hy, zyne Erven, en Navolgeren daar noit iets op te eifchen hebben, onder wat voorwendzel of Titel het ook zoude moogen weezen.

Artikel VIII.

De twee Hooge Contraftanten, en hunne Erfgenamen, en Nakomelingen, zo Mannelyke als Vrouwelyke zullen behouden de Titels en Wapenen, waar van zy hun tot hier toe bediend hebben, ieder van zynen kant, ten opzigten van de Prinsdommen, Graafelykheeden, Heerlykheeden, Huyfen en Goederen toebehorende aan de Nalaatenfchap van Oranjen, zonder dat zulks kan of moet enig naadeel toebrengen noch aan zyne Majesteit den Koning van Pruiffchen, noch aan zyne Doorluchtige Prince,

Prince, noch aan hunne wederzydsche Erfgenamen, en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen, noch afwyken van de gedurige volständigkeit der wederzydsche overigsten, door deeze tegenwoordige Overeenkomst gedaan.

En aangesien zyn Majesteit de Koning van Pruyschen heeft laate blyken, zo gedurende de voorige Onderhandelingen, als in het houden van deezen, dat hy met vergenoeging zoude sien, dat de Heer Prins zich niet meer bediende van de Titels van Meurs en Lingen, zyn D. H. ieverig in alles te voore te koomen, het geen tot vergenoeging zyns Majesteits kan strekken, heeft daar van wel willen afstand doen, gelyk hy daar van door de tegenwoordige overeenkomst assistant doet, daar onder begreepen mede aan derzelven Wapenen, zo voor hem, als voor zyne Erfgenamen, Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen; gelyk ook de Heer Koning door dezelve togeventheld wel heeft willen afstand doen, gelyk zyn Majesteit assistant doet, by dit Artikel zo voor hem als voor zyne Erfgenamen, en Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen van de Titels en Wapenen, van het Marquisaat van Ter Veer en van Vlissingen, zo dat de twee Hooge Contraſtanten wederzyts hun niet meer zullen bedienen in het toekomende van de Titels en Wapenen, der boven gezegden.

Artikel IX.

En wat betreft de Vermeerdering, dewelke de Heer Koning zo wel als de Heer Prins hadden behooren Jaarlyks te genieten, uyt kragten van de Resolutie of het besluit genoomen, by haar Hoog Moogende den 11. July 1711. en waar van de Raad der Domainen hen omtrent maareen jaarvan betaalt heeft, om dat de andere onkosten; dewelken zy onvermydelyk voor de dringende nootzakelykheeden des Naalatschaps gehouden zyn geweest te doen, en dewelke uyt kragte van dezelve Resolutie voor de Vermeerdering, de voorrang moest hebben, hen het middel niet gelaten had, noch de daar toe nodige Fondsen, om de betaling daar van te vervolgen. Zyn Majesteit zal assistant doen, en doet assistant van alle regte en eischen, dewelke hy ten dien einden zou kunnen formeren, en vervolgens van de agterſtallen, die hy zou kunnen eischen, en die ten voordeelen van de Generale Maſſa des Naalatschaps zoude koomen.

Artikel X.

Dewyl 'er andere zyn, die in qualiteit van Erfgenamen, of kwazi zo noemen te zyn, eischen komen te doen, op een gedeelte der Goederen, Erſtanden en Heerlykheeden des Naalatschaps van Oranje, dewelke koomen in de tegenwoordige verdeeling. Zoo belooven de twee Hooge Contraſtanten eene wederzydsche Garantie teegens alle de Eyschers, en den anderen over en weer by te springen, alleen het middel van de Wape-

Waapenen op te neemen uytgezondert, met allerlei middelen, daaden en andere wezentlyke en behoorlyke uytwerkingen, die hun regt aan hen beyde te gelyk, of ieder in het byzonder aan de hand kan geeven. Na dat zulks het bequaamste voor de Gemeene Intresten, en tot behoudenis des geruste bezittings en genot van alles het geene dat d'een aan d'andere partye, by deeze overeenkomst overgegeeven is, zal geoordeelt worden, en zal deeze garantie of borgtocht, voornamentlyk zien op de pretentien des Prins van Nassau Siegen, gemaakt op eenige van de gezegde Goederen, Domainen, Heerlykheeden, &c. en de Heer Prins elicht hem zyne Actie in te stellen by manier van tusschenkoming of wel anderzints, tegens den gezegden Prins van Nassau Siegen, dewelke zyn Majesteit met alle mogelyke iever en drift vervolgen zal, en zyn Majesteit verbindt zich alle andere bedenkelyke middelen in het werk te stellen, zo in Regten als buyten Regten, om de gezegde Prins te doen afhouden, van eene zo onregtveerdige en weinig gegronde eisch.

Artikel XI.

De Heer Prins zal op zich neemen, en neemt op zich alle de voorledene schulden, dewelke in het generaal verbonden zyn op de nalatenschap van de bovengezegde Heeren Princen des Huys van Oranje, daar onder begrepen de voorgaande schulden dewelke tot den dag des tekenings van deze tegenwoordige Onderhandeling verbonden zyn op het Westland, en het Pensioen gestelt by maniere van Fidecommis, door den Prins Frederik Hendrik, aan de Heer Frederik van Zuilestein, en aan zyne Nakomelingen, zo voor het voorledene als het toekomstende, uytgezondert die, dewelke zich bevinden ten voordeele van den Heere Koning, en zyn D. H. zal daar en teegen alleen genieten alle de wezentlyke schulden, en zodanige andere Pensioenen, dewelke daar aan kunnen behooren, daar onder begrepen de aangestelde renten by de Staaten van Holland en Zeeland in het Jaar 1584. ten voordeele van den Prins Frederik Hendrik van Oranje, zo voor het gepasseerde als het toekomstende, zonder 'er eenige uyt te sonderen, dan die dewelke zich bevinden tot lasten van zyne Majesteit, gelyk mede de Eischen, dewelke de twee Hooge Contractanten d'een tegens den anderen zoude kunnen maaken, zullen uytdukkelyker hier onder vergoed worden, en de twee Renten van 80. duyzent en 20. duyzent guldens verbonden op de regten van het in en uytgaan van de Maas, ten opzichte van dewelke byzonderlyk overeengekommen is, op de volgende manier.

Artikel XII.

Wat belangt de twee Renten van 80. en 20. duizend guldens, verbonden op de in en uytgaande Regten van de Maas, is vastgesteld en overeengekommen dat de Heer Koning voor hem zal hebben die van 80. duyzent

T t

zent

zent guldens, en de Heer Prins zal die van 10. duyzent guldens voor zyn deel hebben.

Artikel XIII.

En wat belangt de agterstallen van die twee Renten, dewelke aan de Nalatenschap t'zedert het Jaar 1703. tot de tegenwoordige goedkeuring van deeze Overeenkomste verschuldigt zyn, is 'er overeengekomen dat dezelve zullen verdeelt worden onder de twee Hooge Contraſtanten, en daar ieder voor de helft van genieten zullen; doch niet te min, wel-verſtaande dat zyn Majesteit de Koning van Pruyschen niet zal gehouden zyn iets toe te brengen tot de betalinge van die agterstallige Jaaren, schoon hy aan de inkomende en uytgaande Regten van de Maas t'zedert het Jaar 1713; deel gehadt heeft.

Artikel XIV.

Dewyl onder de tegenwoordige schulden des Nalaatenschaps zich bevinden twee Eischen ten lasten des Konings van Spanje, verbonden door zyne Majesteit op de inkomsten der Indien, door onderhandeling van den 26. December 1687, d'eene eene Jaarlyksche Rente van 50. duyzend guldens, en d'andere een Kapitaal van 120. duyzend Kroonen. De Heer Koning verbindt zich, en belooft den Heere Prinse te ondersteunden met alle goede diensten, tot het verkrygen en betaling van dezelve pretenſien, en zyn Majesteit zal tragten hem die te doen verkrygen, zo van het voorledene als voor het toekomende.

Artikel XV.

Wat belangt de voorledene en tegenwoordige schulden, verbonden op ieder Domaine, Heerlykheeden of Goederen in het particulier, is 'er vast gestelt en overeengekoomen, dat uytgezonderd die, dewelke verbonden zyn op het West-Land, waar van hier boven eene schikking is gemaakt geweest, alle de andere zullen blyven ten laste of voordeele van die der Hooge Contraſtanten, die daar hezitter van zal zyn, en ook zullen koomen ten voordeele van die der Hooge Contraſtanten, die dezelve voor zyn Deel zal hebben, niet alleen alle de Vruchten en Inkomsten, dewelke zy van de Goederen en Landen, dewelke zy actueelyk of tegenwoordig bezitten, hebben getrokken, maar ook alle de Inkomsten, Vruchten, Agterstallen en Reſtanten van Rekeningen, dewelke noch van de Goederen en Heerlykheeden, die zy by deeze Verdeeling ontfangen, niet betaalt zyn.

Artikel XVI.

Ten opzigte van de Juweelen en Zilver Servies, 't welk gevonden is in
dc

de Nalatingschap van Nassau Oranje, is men overeengekoomen dat men zich van d'eene zo wel als d'andere kant aan de Verdeeling, dewelke in het jaar 1702. gedaan is, zal houden.

Artikel XVII.

En om voor te koomen alle nienwe oorzaaken van disputen en oneenigheden tusschen de twee Hooge Contractanten, en op die wys geheel het heilzaam voorwerp datmen zich by dit Verdrag heeft voorgesteld, te moogen verkrygen, zo zullen sy wederzyts afstand doen, en doen afstand, zo voor hun als voor hunne Erfgenamen, Mannelyke en Vrouwelyke Nakomelingen, van alle andere Actien en Pretensien, die zy ten deezen opzichte d'eene tegens den anderen kunnen in 't werk gestelt hebben, of noch zoude kunnen in het werk stellen, hoedanig die ook zoude moogen weezen, en om wat voor redenen en voorwendzels het zy, en zullen alle Actien en Pretensien geheellyk als vergoed en vernietigt zyn; zo dat de Processen en Procedures, Vervolgingen hunner opsigte, wederzyts zullen ophouden en te niet gedaan, zo dra deeze Overeenkomst voor goed zal gekeurt zyn.

Artikel XVIII.

Men zal uyttrekken en getrouwelyk aan de twee Contractanten geeven, gelyk zy zullen wederzyts uyttrekken en overgeeven d'eene aan d'andere, in het Origineel alle Titels, Handvesten, Documenten, Registers, Rekeningen, en generalyk alle de Bescheiden en Papieren, dewelke zyn betreffende de Goederen, Erf-Landen, Heerlykheeden en Huyzen, dewelke haar bevinden van d'eene en d'andere zyde in hunne Verdeeling, en waar van zy den eigendom en bezitting, door deeze tegenwoordige overeenkomst; wederzyts hebben overgegeeven; waar meede ieder na zyn welgevallen zal handelen, en zo als hy het voor zyne intrest het best zal bevinden te behooren, en dat niet alleen ten opzichte van de Bescheiden en Papieren, dewelke zy wederzyts in handen hebben, maar ook ten opzigte van die, dewelke uyt kragte van d'Administratie van haare Hoog Mogende, in bewaring van den Raad de Domainen van wylen den Koning William zyn.

Artikel XIX.

Zo dra deeze Overeenkomst geslooten en goedgekeurt sal zyn, zo zullen de twee Hooge Contractanten hun gezamentlyk adresseeren tot de Heeren Staaten Generaal, der Geunteerde Provincien, als Executeurs van de Testamenten van wylen William den III. Koning van Groot-Bretagne, en van den Prins Frederik Hendrik van Oranje, om hen mededeeling van deeze Overeenkomst te geeven, op dat daar uyt volgende overgift der Goederen, Domainen, Heerlykheeden en Huyzen, met

de Besccheiden, dewelke tot dezelve behooren, en die wederzyts in hunne deeling koomen, en zich als noch bevinden onder de bestiering van haare Hoog Mogende; en zullen hunne Hooge Contractanten wederzyts overeenstemmende, alle hunne zorgen inspannen, dat die uytkering zonder vertoeving, en zo dra het mogelyk zal zyn, gedaan werde.

Artikel XX.

De tegenwoordige Overeenkomst zal door den Heere Koning en den Heere Prince geratificeert en goedgekeurt worden, en de Brieven van ratificatie daar van in den termyn van vier weeken worden gegeven, of zo veel eerder als het zal kunnen geschieden, te rekenen van den dach des ondertekenings van deeze. Tot bekrachtiging, hebben wy Straats-Bedienaars van zyne Majesteit den Koning van Pruyschen, en zyn Hoogheit den Prince van Oranje en Nassau, uyt kragte onzer wederzydsche Volmagten, in de name der gezegde, deezer tegenwoordige Overeenkomst, met onse gewoonlyke handtekening getekent, en het Zegel onzer Wapenen doen opstellen, tot Berlin den 14. van de maand Mey 1732.

Getekent:

A. B. Borken.	H. van Podewils.	G. H. van Tulemeier.
(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)

Gedaau tot Dieren, den 16 van de maand Juny 1732.

Getekent:

D. V. Lynden tot de Park.	H. van Aylua.	J. Duncan.
(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)

Hier volgt den Inhoud des Volmagts van Zyne Majesteit den Koning van Pruyschen.

Frederik William, door Gods Genade Koning van Pruyschen, &c. &c. &c. (T. T.) aan den geenen dewelke deeze Brieven zullen zien, Heil Zyn Hoogheit de Prins William Karel Hendrik Friso, Prins van Oranje en van Nassau, Stadhouder en Capitein, en Admiraal Generaal van Guelderland en van het Graaffschap van Zutphen, Erfelyk Stadhouder en Capitein Generaal van Vriessland, Stadhouder en Capitein Generaal van Groeningen en Ommelanden, en van het Land van Drenthe, en onze waarde Neef, ons hebbende doen te kennen geeven, dat hy wenschten in 'er minne met ons te vereenigen, over de oneenigheeden, opgekoomen na de dood van William de III. Koning van Gront-Bretagne hoog-

loffte

loffelyker gebeugenis, ten opzigte des Nalatenschaps van Oranje, zo hebben wy de hand met zo veel te meer vermaak daar toe gegeven, om dat wy opregtelyk wenschte met de gezegde zyne Hoogheid, te eindigen de boven gezegde onenigheeden op regtveerdige en billyke voorwaarden, en wy hebben tot dat Heilzaam voorwerp gestelt, gedeputeerd, onse Staats Bedienaars, en van Oorlog, onze Luitenant Generaal. *Adriaan Bernhard van Borke, Hendrik van Podewils, en William Henrik van Thulemeier*, aan wien wy hebben overgelaaten, en laaten door deeze tegenwoordige over, getekent met onse hand, Vollemacht en Gezach, om in onzen Namen, te handelen en over een te koomen met de Staats Bedienaars, dewelke van wegen de gezegde Allerdoorlugtigste Prins, voorzien zullen zyn met een diergelyke Volmagt, over deeze Overeenkomst te besluyten en te tekenen; Belovende trouw en op het Koninglyk woord, vooraangenaam te houden, goed te keuren, en toestemmen, vervullen, en naarkoomen alles 't geene dat de gezegde Heeren van Borke, van Podewils, en van Thulemeier verhandelt, beslooten en getekent zullen hebben, niet de Staats Bedienaars van den Hoogloffelyken Prins, zonder 't zelve oit te overtreden noch toe te laaten dat zulks overtreden zal worden, om wat voor zaaken of onder wat voorwenzel het ook zoude moogen wezen, en te doen afvaardigen, en te geeven onze Brieven van goedkeuring, in den tyd, dewelke zy die belooft hebben te zullen besorgen.

Tot bekragting van 't zelve hebben wy onzen Koninglyken Zeegel aan dit tegenwoordige gezegden, doen stellen. Gegeeven tot Berlin den 1. van Maart 1732.

Getekent:

(L. S.)

F. WILLIAM.

Lager stond, getekent

A. B. Borken. H. van Podewils.

Hier volgt den Inhoud des Volmagts van zyne Doorlugtigste Hoogheit, den Heere Prinse van Oranje en van Nassau.

William, Karel, Henrik Friso, door Godts Genade Prins van Oranje en van Nassau &c. &c. &c. (T. T.) aan allen die deeze Brieven zullen leezen, Heil.

De begeerte die wy altyd gehad hebben, zekere dach ons in 'er minne te verenigen met zyne Majesteit den Koning van Pruyschen, over de onenigheeden, dewelke altyd tusschen zyne Majesteit en Ons in weezen waeren, aangaande de Nalatenschap, agtergelaaten by het Huys van

T t 3

Oranje

Oranje, en laastelyk by William de III. Koning van Groot Bretagne Hoogloffelyker gedagtenisse, was oorzaak dat wy met vergenoeging ontvingen de openingen, dewelke daar van deed de Hr. *Duncan* in het begin van het voorlede jaar, dat de verbintenissen die hy had met de Heer *Luisclius*, Raad van het Hof van zyne Majesteit in den Haag ons gelegenheid soude kunnen geven, by onze meerderiaarigheid te hervatten de laatste onderhandeling begonnen tot Berlin in het Jaar 1722. en dewyl door zyne Majesteit de grootste tegenkantingen, dewelke de voortgang daar van belet hadden moesten weg genomen worden, wy eindelyk kotten hooopen dezelve gelukkiglyk te volvoeren. Onse meerderjarigheid was zo dra niet, of wy bedienden ons daar van met vergenoeging. De Heer *Luisclius* toefte de meningen des Konings zyn Meester, en zyn Majesteit verwaardigde zich daar gunstelyk op te antwoorden, en van zyne kant te verklaren, dat hy opregtelyk wenschte met ons te vereenigen opregtveerdige en redelyke voorwaardens, en geneigt was te doen onderzoeken tot hoe ver men was gekomen in het Jaar 1722, en zulks te stellen tot een soort van grondstelling van eene nieuwe Onderhandeling. Men hervattede den draad van de vorige Conferentien. d'Onderhandeling door de handen van de Heer *Luisclius* en *Duncan*, dewelke hun beiden in den Haag bevonden, by de hand zynde om daar van mededeeling te geeven, het welk zo gelukkiglyk geschieden, dat zyn Majesteit toelont iemand van zyne voornaame Staats Bedienaaren te volmagtigen, om die zaak zo heilzaam tot een voleindig besluit te brengen, en daar van de overeenkomst in forma te teekenen.

Het is dan om die zelve reedenen, en goede oplettentheeden, ons daar toe beweevende, dat wy ons volkomentlyk verlaaten op de bequaamheid, iever en getrouwheid voor onzen dienst van *Diderik Baron van Lynden*, Heere van Park, Brigadier en Collonel van een Regiment Ruitery, onzen grooten Hofmeester; van *Hobbe Baron van Aylua*, Collonel van een Regiment Voetknechten, onzen Grooten Stalmeester en Drossaard van ons Graafschap van Buuren; en van *Johan Duncan*, onzen gewoonlyken Raadsheer, en Requestmeester, Raad- en Rekenmeester van onze Domainen: Wy hebben die benoemd, gesteld, gedeputeerd, door den tegenwoordige getekent met onze hand, zo gelyk wy henoemen, stellen en deputeren den gezegden Heeren van Lynden, van Aylua en Duncan, en wy hebben hen gegeven, en geven mits deezzen volkome volmacht en speciale last om in onzen naamen te handelen met de Staats Bedienaars van zyne Majesteit den Koning van Pruischen, voorzien met eene gelyke volmacht, en te besluyten en te teekenen zodanige Verdeeling en Overeenkomst ten opzigten des Nalatenschaps van Oranje, als onzen gezegde Staats Bedienaars, ingevolge hunne instructien zullen vinden te behooren, en met onzen intrest overeen te komen. Belovende trouw en by het Princelyk woord voor aangenaam te houden, vast en voor altyd standbaar, volvoeren en nytvoeren alles wat de gezegde Heeren van Lynden, van Aylua, en Duncan vastgesteld, belooft, en getekent zullen hebben uyt kragte van deeze tegenwoordige volmacht, zonder ooit 't zelve te over-

overtreden, noch toe te laten dat zulks overtreden word, omwat zaaken, en onderwat voorwendzel het zoude mogen weezen, gelyk ook te doen afvaardigen onze Brieven van goedkeuring in goede forma, en te geeven onze Brieven van goedkeuring in den tyd, in dewelke men overeengekomen is by deeze onderhandeling zulks te doen. Tot bekrachtiging hebben wy ons Zeegel op deeze tegenwoordige doen stellen. Gegeeven tot Leeuwaarden, den 4. van Maart 1732.

Getekent

(L. S.)

W. C. H. F. Prins van Oranje.

Hier volgt de Goedkeuring van Zyne Majesteit den Koning van Pruïschen.

Frederik William, door Gods genade Koning van Pruïschen, &c. &c. (T. T.) aan allen die deezen Brieven zullen zien, Heil. Gezien en onderzocht hebbende de Onderhandeling, dewelke onze Staats-Bediensnaars en van den Oorlog, de Luitenant Generaal, *Adriaan Bernhard van Borcke*, *Hendrik van Podewils*, en *William Hendrik van Thulemeier*; uyt kragte van de Volmacht die wy hen hadden gegeven, beslooten hebben, gearresteert, en getekent den 17. van den tegenwoordige maand Mey, met de Staats-Bediensnaars van den Hoogloffelyke Prince William Karel Henderik Friso, Prins van Oranje en van Nassau, &c. &c. (T. T.) te weten, met de Heeren *Diderik Baron van Lynden*, Heere van Parck, Brigadier en Collonel van een Regiment Ruitery, Groot Hofmeester van den gezegde Heere Prince, *Hobbe Baron van Aylua*, Collonel van een Regiment Voetknegten, zynen Grooten Stalmeester en Drosfaard van het Graaffschap van Buuren, en *Johan Duncan*, zynen gewoone Raads-Heer en Request-Meester, Raad en Rekenmeester van zyne Domeynen, ook voorzien met Volmacht van zynent-wegen, van welke Onderhandeling den Inhoud volgt:

Fiat Insertio.

Wy de bovengezegde Onderhandeling in alles en in ieder Punt en Artikelen, die daar in begrepen en verklaard zyn, voor aange-naam houdende, hebben dezelve aangenomen, goedgekeurd, geratificeert, en door deeze tegenwoordige bevestigt, belovende trouw en op 't Koninglyk woord na te komen, t'onderhouden en doen onderhouden, opregtelyk en ter goeder trouw, de gezegde Onderhandeling, in alle de Punten in dezelve begrepen, zonder daar tegens te gaan, noch te dulden dat daar tegens gegaan werd, noch direct, noch indirect, in wat voor een soort en maniere het ook zoude mogen weezen. Tot bekrachtiging van het zelve, hebben wy deeze tegenwoordige eigenhandig ondertekent, en op het zelve onzen grooten Zegel doen zetten, gegeven tot Ber-

Berlin den dertigsten dach van de maand van Mey, in het Jaar des genade 1732. en onzes Regerings het twintigste.

Getekent:

Lager stont

F. W I L L I A M.

Getekent:

A. B. Borcken, H. van Podewils.

En gezegelt met het groote Zeegel van Root Wafch.

Volgt de Goetkeuring van Z. H. de Prins van Oranje en van Nassau.

William Karel Hendrik Friso, door Gods genade Prins van Oranje en van Nassau, &c. &c. (T. T.) aan allen die deeze tegenwoordige Brieven zullen zien, Heil. Gezien en onder 't ooge hebbende de Onderhandeling, dewelke onze Staats-Bediensnaars, *Diderik Barou van Lynden*, Heere van Park, Brigadier en Colonel van de Ruytery, onzen Grootten Hofmeester, *Hobbe Baron van Aylva*, Collonel van een Regiment Voetknegten, onzen Grootten Stalmeester en Drossaard van ons Graafschap van Buuren, en *Johan Ducan*, onzen gewoonen Raad en Request-Meester, Raad en Rekenmeester van onze Domainen, uyt kragte van de Volmacht die wy hen hadden gegeeven, beslooten, gearresteert en getekent hebben, den sestienden van deezen tegenwoordige maand Juny, met de Staats-Bediensnaars van den Allerdoorlugtigste en zeer magtige Prince, Frederik William, door Gods genade Koning van Pruiscfen &c. &c. (T. T.) te weten, met de Heeren Luitenant Generaal *Adriaan Bernhard van Borcke*, *Hendrik van Podewils*, en *William Hendrik van Thulemeier*, ook voorzien met Volmacht van zynent-wegen, van welkers Onderhandeling den Inhoud volgt:

Fiat Insertio.

WY voor aangenaam houdende de voorgezegde Onderhandeling in alles en in ieder Punt en Artikelen, die daar in zyn begrepen en verklaart, hebben dezelve aangenomen, geratificeert, en door deeze tegenwoordige bevestigt, belovende trouw en op 't Prince woord nate komen, te onderhouden en doen onderhouden, opregtelyk en ter goeder trouw, de gezegde Onderhandeling in alle zyne 'tunten in dezelve begrepen, zonder daar tegen te gaan, noch te dulden dat daar tegensgegaan word, noch direct, noch indirect, in wat voor een soort en maniere het ook zoude mogen wezen. Tot bekragtiging van het zelve, hebben wy deeze tegenwoordige eigenhandig ondertekent, en op het zelve onzen grooten Zeegel doen zetten. Gegeeven tot Dieren, den 30 dach van de maand van Juny, in het Jaar des genade 1732.

Getekent:

W. C. H. F. Prins van Oranje.

En gezegelt met het groote Zeegel van Root Wafch.

De

De regalia (1), domeynen en goederen der heeren van Cuyk bestaan eerstelyk uyt de leenen, welke van oude tyden al heel considerabel (2) syn geweest soo binnen als buytens lants, soo veelligt by de leenboeken noch gesien soude-konnen werden. De leenkamer en hofraad (3) plagt voor desen gehouden te werden in een sierlyk apartement op het casteel tot Grave, daar vange-noemt de Cuykse kamer. De leenen werden nu geregeert door den amptman als Stadhouder, seven leenmannen asfessoren (4), een leengriffier (die de hergewaden ontfangt en aan den Raat vande Koning verrekent:) en een leenvinder of boode.

Hier naevolgt den Hapfen Maaftol (5), die ik onder correctie vermeene dat eygentlyk den Cuyksen tol is, en die wy hier vooren geseft hebben, dat de heeren van Boxmeer half behoort en ieder separaat ontfangen wort, dese plagt men eertyts te verpagten en naderhant in admodiatie uyt te geven op de lyst sub No. 103. (6). Hier by profiteren de Prince van Orange ook de Litsen tol volgens de lyst No. 104. (7). Dese werd by de coopluyden nog eens tot Venlo aan 't comptoir van Spangien en sulks tweemaal betaalt. Belangende desen Litsen tol (8) hebben de Staten in der tyt aan wylen Prins Maurits gelaten in tegenstelling van eenige syner goederen in Brabant hem door confiscatie benomen, en is soo consequenter gebleven, hoewel den Staat haar regt van revocatie tot nog toe altyt hebben geprotesteert en levendig gehouden. Hier toe heeft den Koning van Pruysen (9) den Prince van Orange Ao. 1678. ook begiftigt met syn Cleefs licent en Gennipsen tol (10). Siet de lysten No. 105. welke wel eer op Genniperhuys alias 't Huys ten Haag plagten ontfangen te worden. Alle dese tollen werden nu gecollecteert door een ontfanger en een contrerolleur op de taxatie van twee besinders (11). Nae het afgeven van 't voorz. Cleefs licent en Gennipsen tol bestonden die van Cleef aldaar een nieu beswaar te practiseren om met de tyt tot een anderen tol te begrooten, dan wiert Ao. 1698. ingetrocken en vernietigt, Ao. 1706. eygent sig de Pruysise Majt. wederom dit Cleefs licent en Gennipsen tol, doende sig daar van aldaar betalen, en bleef men het ook tot Grave ontfangen (12).

Vv

Daar

Daar nae komt in aanfien het gemaal foo in de Stad Grave als door 't gansche lant van Cuyk met syn geregtigheyt en dwang. Namentlyk tot GRAVE behoort de Stad met de vryheyt van dien, tot CUYK behoort de geheele gerigtsbank met het dorp Beers, tot BEUGEN syn bedwongen de uythoeken met het Ledeacker en Hulsbeek, tot MIL is Wanroy en St. Huybert met haar distrieten. BOXMEER met St. ANTHONIS behooren aan haar eygen Heer. St. JANSBEEK cum annexis is in foo ver onbedwongen, dat het of by sig felven blyft, of tot Boxmeer en Vierlingsbeek kan laten malen. VIERLINGSBEEK synde een watermolen heeft ook tot sig Maashees, Holthees, Macken, Grueninge, Vortum en Overloon, OPLOO, GASSEL en EESSCHAREN syn onbedwongen mits blyvende binrens lants, en NEERLOON int lant van Ravesteyn gelegen heeft geen dwang. De geregtigheyt van 't gemaal ten profyte vanden Heer is het festiende gedeelte, dat by middel van scheppen al vry wat flordig genomen wort, want imant by exempel 16. sacken egaal koorn ter molen doende, wil den molenpagter niet content syn een daar van voor sig te nemen, maar preteendeert op elke sak syn schepvat te gebruyken: tot beteugeling van welk en om de luyden niet te verkorten by de Lantkaart art: 53. een waag op de molens geordonneert was, dan dit is al mede in ongebruyk. Dit gemaal plagt alle jaar verpagt te werden, maar Ao. 1696. heeft men best geoordeelt die van doen voort alle drie jaaren te verpagten, met ordre aan den aankomenden pagter ten laste vanden afgaande by pegeling of ondersock vergoeding en uytreyking te nemen vant geen tyde des afgegaane gemalen, maar niet geconsumeert is.

Des Heeren bouhoven int Nederampt syn dertien in 't getal, namentlyk twee onder Beers, als den Hierfen of Oudenhof met den Nieuwenhof, een onder Gassel genaamt den hof ten Holt, ses onder Mil als den hof genaamt ten Hove aan de kerk, de Vloet, de Volre, aan het Hecken, en de Nieuwenhof, en vier onder Eesscharen, als de Santvoort, de Schaapsdyk, de Logt en Hooghal. Hier ontrent was hooghdienstig de plantagie of houtgewas om dito hoven te beneficiëren, die nu 't samen bomeloos

meloos staan, dit is eygentlyk het devoir vande Waltgraaf, die wel geern de oude boomen en 't verval heeft, maar noyt by poot.

Voort heeft den Grontheer int Nederampt drie cyke bosschen of struel gewassen behalven de opgaande boomen: dese syn met haar benamingen in 14. parcellen onderscheyden, en werden alle seven jaar twe en twe verpagt en gehouwen. Over dese bosschen is een toesiender, die men Waltgraaf (13) of eygentlyk Waltgraver noemt, om de bosschen tegen het beroven vant houtgewasch, item het afecten van peerden en beesten en andere schade te bewerken en bewaaren, ook om toefigt te nemen dat de stonken en wortels in 't houwen niet geschonden of gedoot worden, maar behoorlyk gestaalt blyven om weer te konnen bygroejen. Ik weet niet dat desen Waltgraaf boven syn geoorlofde emolumenten (:die hier niet sal aandoen:) eenig tractement heeft, dan wel eenige inkomsten van rogge onder 't Ledeacker. Ook heeft de Koning hem voor eenige jaaren nog een koorn tient gegeven, van outs wel genaamt: des Waltgravers tient, dog die egter bevooren noyt aan haar behoort heeft. Wort ook geseyt dat hoogstged. Syn Majt. hem voor een jaar of vier desselfs Crayenbos in erfpagt gegeven soude hebben, dat al een hups stukje lant is, immers hy heeft het uytgeroyt, tot bouwlant gemaakt, en dusver met geen kleyn voordeel gebruykt. Men hout, soo dese bosschen onder een goet opfigt waaren, dat sy den Heer in corte jaaren wel een derde part meer, jae dat rykelyk soude renderen.

Hier toe hebben de Heeren door 't gantsche lant de tienden, hoewel als voorfz. dat die van Boxmeer nu een groote en sommige particulieren daar mindere portien in besitten; dese tiende werden alle jaar verpagt.

Ook heeft den Heer veel thynsen en erfpagten, dieden Rentmeester vande Domeynen (14) ontfangt. Men plagt daar ook Ceurmonse (15) en lyfsgewins goederen (16) te hebben, van welke laatste soort nog eenige int'Overampt syn, en van dese natuer, dat de possessieurs van lyfsgewins goederen met twe levendige handen moeten te boek staan, en soo wanneer een komt te ster-

ven, moet binnen ses weeken nae 't overlyden van den verstorven possesseur een ander te boek gestelt worden, en ten behoeve vanden Heer betalen een dubbelde pagt, en soo wanneer delyfsgewins landen verkogt worden, soo moet den koper met twee handen te boek komen, en betalen ten behoeve vanden Heer voor 't regt van dien een dubbelde pagr. Als by exempel N. gelt jaarlyks voor lyfsgewin 5. mal. 2. sester haver, soo nu een hant te boek moet komen, soo moet die geene die neven de levendige hant te boek komt ten behoeve vanden Heer voor 't regt van lyfsgewin betalen de voorsz. vyf malder twe sester, en soo het lyfsgewins goet verkogt wort, moet de pagt met twe levende handen werden gewonnen, en voor het te boek stellen ten behoeve vanden Heer betaalt werden tien mal. vier sester.

En eyndelyk is de Roomse geestelykheyt haar goet en eygendom geconfisqueert en by onsen Grontheer aangeslagen, hoewel hem nog al vry veel verdonkert is. Het Clooster St. Agatha buyten Cuyk (17) en 't Vrouwe clooster (18) bleven onder beding van een jaarl. contributie in staat en 't besit van haar goederen, mits sy souden uytsterven; maar dese contributien werden niet alleen gemitigeert, dan sy nemen hun nog soo veel nieuwe geestelykheyt aan als sy willen. Uyt dese geestelyke goederen onderhoudt men de twee Predicanten en schoolmr. tot Grave, item ses Predicanten en Schoolmrs. int lant van Cuyk, als tot Beers, Mil, Cuyk, Beugen, St. Jansbeek en Vierlingsbeek. Alle des Heeren Domeynen, uytgenomen de leenen en tollen, werden tot Grave door eenen Rentmeester bedient en ter kamere van den Raade en Reekeninge verantwoord.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) *Mieris Verhandeling over de Leenroerigheid van het Graafschap in Holland. blad. 2. en volg.* De Regalien, in zekere opzichte ook Domeinen geheeten, waren zoodaanige vaste goederen of perrichtigheden, van en uit welke de Oppergebieder, 't zy Keizer, 't zy Koning leefde, en die hy aan de Hertogen, Graaven of andere Amptmannen, tot het bestieren en het ontfangen der inkomsten, om 'er rekening en bewys van te doen, toevertrouwde en beval. De voornaamste deezer goederen en Rechten, om 'er een zeker begrip van te geeven, bestonden eertyds in Magistraaten aan te stellen, Ge-

Gerechtigheid te oeffenen, gevangehuizen te hebben, wapenen te maaken en in Tuighuizen te bewaaren, een Leger te vergaderen en te geleiden, het recht om Geld te munten, over des Heeren of gemeene Wegen, over de bevaarbare Stroomen, de Havens, de Tollèn, de Boctens van misdaaden, of Landwinninge, de Visscherij, de onbeheerde Goederen, de Zoutpannen, gevonde Schatten, en meer andere. Dog de tyd en gewoonte heeft sommigge, die eertyds Regalien geweest zyn, gemaakt datze thans voor geen Regalien gehouden worden; en hierentegen weder andere tot Regalien gemaakt, die oudtyds zo niet geweest zyn, als de Jagt, Tienden, Wind, enz.

Struben *de origines nobilit. Germ. cap. III. pag. 118.* Quæcunque jura ad regendam rempublicam, eamque adversus vim, tam externam, quam internam defendendam sunt penitus necessaria, ea principi vel summæ potestati censentur impertita, cum enim conditores civitatum intenderint finem, non aliter præsumi potest, quam voluisse etiam media ad finem ducentia; & hæc pertinent ad regalia vel majestatica jura.

(2) De Lact. *Brig. confed. Respubl. pag. mibi. 317.* Cæterum antiquum est oppidum, habetque in arce sua cameram feudalem, ad quam pertinent supra trecenta quinquaginta feuda, præter aliquot nobiliora feuda, quæ a Ducibus Geldriæ, præsertim ab Arnolde supra modum sunt aucta.

(3) Datter in voorige tyden een beroemd Leenhof moet syn geweest, blykt uyt het geene Sande *ad conf. feud. Gelr. tit. 3. cap. 1. §. 10. mibi pag. 176.* schryft hysce verbis: solida autem hæc beneficia atque indivisa absque ullo separationis onere uni deferri, Quickanx Curix Pares interrogati responderunt 9. Februarii Anno 1563.

(4) In myntyd; toen ik te Grave woonagtig was, hebbe ik noyt gehoord, dat de Leenmannen int regeeren der Leenen veel te seggen hadden; alleen wierden twee derselven, naar welgevallen des Leen-Griffiers geroepen, wanneer imand met een Leen verleid wierdt: ook niet, datter seven Assessoren waren, of van wie de selve hun commissie hadden.

(5) Ziet voor d'aantekeningen op de hooge Heerlykheid Boxmeer, rakende den Hapfen Maas tollen Cuyksen Tol. *pag. 21.*

(6) Ziet groot Holl. Placc. boek 4. *deel fol. 651.*

(7) Ziet het selve Placc. boek 2. *deel fol. 2591.*

(8) Van desen Liffen Tol wordt niets, by Janiçon *Republ. der Vereen. Nederl.*, Nochte in den *tegenwoordigen staat der Vereen. Nederl.* gevonden.

(9) Leez: Keurvorst van Brandenburg.

(10) Ziet ook Janiçon *lib. cit. 3. deel. pag. 47* en *Tegenw. Staat. 2. deel 3. stukje pag. 256. en 257.*

(11) Janiçon *op gemelde bladz.* segt: Om dese twee tolrechten te heffen, heeft de baron te Grave een ontvanger, controlleur, twee commissen-visiteurs en een commiss visiteur te Kuyk.

In den *Tegenw. Staat op de voorsz. plaats* vindt men: De Baron houdt, tot het heffen van deeze Tollèn eenen Ontvanger, eenen Kontrarolleur en twee Taxateurs of Bezienders te Graave, benevens een' Kommiss Vizitateur te Kuik.

(12) By het V. art. van 't verdrag, gevoegd in fin. der aantekeningen op

Willem Hendrik Prince van Orange heeft syn Doorl. Hoogheid ten voordeele van zyn Majesteit de Koning van Pruysfchen mede afgeftaan, het Tolgelt van Gennip, en aangenomen het zodanig te maken, dat na de goedkeuring van die overeenkomfte, men op zal houden, met het heffen vanden Tol, het welk men tot dien tyd in de Stad van Grave, onder de naam vanden Tol van Gennep, gedaan heeft. ziet voor *blad. 387.*

Syn Doorl. Hoogheid heeft ook de Land-Merk-Offen en Veetollen tot Grave en Lande van Cuyk, als blykt by de volgende Renovatie en Ampliatie vande ordonnantie van de gemelde Tollen :

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, by der gratie Gods Prince van Orange en Nassau, Graaf van Catzenelbogen, Vianden, Dien, Spiegelberg, Buiren en Leerdam, Marquis van Veere en Vlissingen, Heer en Baron van Breda, Beylsteyn, der Stad Graave en Lande van Cuyk, Liesveld, Dieft, Grimbergen, Herstal, Crandonck, Warleton, Arlay, Noferoy, St. Vith, Daasburg, Polanen, Willemstad, Niervaard, Iffeltsteyn, Bredevoord, Steenberg, St. Maartensdyk, Geertruydenberg, Turnhout, Seerenbergen, de hooge en laage Swaluwen, Naaldwyk, Heer van Ameland, Erfburggraaf van Antwerpen en Besançon. Erfmarschalk van Holland, Stadhouder Capiteyn en Admiraal Generaal van Gelderland, en het Graafschap Zutphen, Erfstadhouder en Capiteyn Generaal van Vriesland, Stadhouder en Capiteyn Generaal van Groeningen, de Ommelanden en van het Landschap Drenthe, mitsgaders Ridder van de Kousseland, allen den geenen die desen sullen sien of hooren leesen, salut, doen te weten; Alfoot Onser kennisse gekoomen zynde, dat seedert veele jaaren herwaards, Onse geregtigheid van de Land-, Merkt-, Offen- ofte Veetollen binnen Onse Stad Graave en Lande van Cuyk, niet allesints en overal na behooren en verpligtinge, soo door de onkunde en ongereedheid der Ordonnantie daar op gemaakt, als andersints, t'Onsen merkelyken nadeele word gevorderd, ontfangen en betaald, SOO IS'T: Dat Wy sulks overwogen hebbende, en daar inne willende voorsien, na ingenomen advis van die van onsen Raede en Reekeningen, die daar op alvoorens syn gediend geweest van de consideratie en berigt van den Amptman Onser voornoemde Stad Graave en Lande van Cuyk, mitsgaders van Onsen Rentmeester der Domeynen aldaar, by renovatie en des noods ampliatic van deselve Ordonnantie of Reglement, generaaljk geordonneert en gestatueert hebben, gelyk Wy ordonneren en statuieren by deesen.

I.

Dat de Pagters of Collecteurs van Onsen voorschreeven Land-, Merkt-, Offen- en Veetollen gebonden sullen zyn te vorderen en te ontfangen van een Paard, of van een Kar of Wagen met een Paard bespannen, eenen stuiver, van een Kar of Wagen met twee Paerden bespannen, twee stuivers, en soo vervolgens van yder Paerd eenen stuiver.

II.

Van eenen Offe of Koeybeest eenen halven stuiver.

III.

Van een Kalf, Schaap, of Verken twee duyten of vier penningen.

Edog

Edog met dien verstande, dat van desen Landtol sullen vry en exempt weesen de Ingeſetenen van Onſe Stad Graave en Lande van Cuyk, mitsgaders van den Lande van Raveſteyn met haare Rytuugen, ſoo Karren als Wagens, voerende Hooy, Coorn of andere Vruchten van haar eygen Landgoederen, uyt conſideratie, dat die van den Lande van Raveſteyn van haaren Landtol eximeren en vrydom vergunnen aan de In en Opgezeetenen Onſer voorchreeve Stad Graave en Lande van Cuyk.

Dat van gelyken van den voorchreeven Tol sullen vry en exempt zyn de Onderdaanen van den Lande van Cleef, ſoo lange Onſe Onderdaanen van de Stad Graave en Lande van Cuyk, in gevolge het Accord dieswegens op den 10. Juny 1698. gemaakt, sullen jouiſſeeren van de exemptie van den Tol tot Mook.

De Fraudateurs en Contraventeurs van Onſen voorchreeven Land-, Merkt-, Offen- en Veetol, als meede, dewelke de Pagters of Collecteurs dieswegens mogten koomen te inſulteeren, of ſig daar tegens te oppoſeeren, sullen voor ieder reyſe, dat ſulks koomen te doen, worden gemulſteert met een boete van ſes Caroli guldens, waar voor paratelyk sullen worden geëxecuteert, te appliceren; gelyk men gewoon is diergelyke boeten te doen, ſoo als van gelyken de Pagters of Collecteurs, wanneer ſe ontrent de Paſſanten, het zy in deſelve te veel af te vorderen of andersints, exceſſen of vexatien koomen te pleegen, sullen vallen in deſelve pœnaliteyt, die by dit Articul tegens de Fraudateurs en Contraventeurs is geſtatucert.

En op dat deſe Onſe O'donnantie exactelyk worde agtervolgt en nagekoomen, laſten en beveelen Wy den Amptman, Rentmeester, Schouter, Magiſtraat, Regenten en Gerigtsboden van Onſe voorchreeve Stad Graave en Lande van Cuyk, de Pagters en Collecteurs van Onſe voorchreeve geregtigheid, t'allen tyde (des noods en verſogt zynde) de behulpſaame hand te bieden, ſonder van des te doen weygerig of in gebreeke te blyven, onder wat pretext het ook ſoude mogen zyn, op pœne van Onſe grootſte indignatie.

En ten eynde niemand hier van eenige ignorantie ſoudé hebben te prætendeeren, ontbieden en ordonneeren Wy Onſen Amptman der Stad Graave en Lande van Cuyk, deſe alomte, ter plaatsén daar men gewoon is publicatie en affixie te doen, te laaten publiceeren en affigeren. Aldus gedaan onder Onſen Naam en Zeegel in 's Gravenhage den 24. Maart 1735.

Was getekent,

W. C. H. F. Prince d'Orange.

Onder ſtondt,

(LS)

Ter Ordonnantie van Syne Hoogheyt.

Geecontraſigneert,

J. de Back.

(13) De

(13) De naam van *Comes*, of *Graaf*, waar voor men, in de Middell. Eeuwe, *Grafio* en *Gravio* zeide, werdt, ten tyde der Gothifche Regeeringe in Italic, en zelfs al vroeger, doch inzonderheid in de agtste Eeuwe en vervolgens, gebruikt, om iemand te betekenen, die, van 's Vorsten wegen, opzigt hadt over eenige Stad, Landstreek, Water, Woud, Gebouw, Dykaadje enz. tot 's Vorsten gebied of eigen goed behoorende. *Water- en Woudgraaven* werden zy genaamd, die over Wateren en Boffchen opzigt hadden: *Paleis- of Palisgraaven*, die in 's Vorsten Paleis te Regt zaten: *Burggraaven*, die een Burgt of Slot bewaarden: *Dykgraaven*, die 't opzigt over eenige Dykaadje hadden: *Mark- of Grensgraaven*, die de *Marken* of *Grafen* des Ryks beschermden enz. zie *Vaderlandfche historie 2. Deel V. Boek. bl. 12. en 13. de Lange korte Verhandeling der oude Batavieren bl. 69. en 70. Schildius de Caucis lib. 1. cap. XI. pag. 86.* alwaar hy fchryft: *Ceterum, qui plebem juris intra legumque reverentiam coërcerent, est ubi Gravii quoque sint dicti Germano, vel Gräviones.* *Varie tamen usurpatæ titule dignationis. Sicut enim Comites sacrarum largitionum, rerum privatarum, alvi Tiberis, cloacarum, metallorum, portuum. commerciorum, Littoris Saxonicæ, limitaneos, &c. legere est in imperii Notitiæ: sic Dyckgravios, Burggravios, Plumgravios, Marckgravios, Goe-gravios agnovit ante seculum non unum Germanus, & agnoscit.* *Verders sal de oplettende Leezer genoegzaam uyt de Commissie voor den Waltgraaf s'Lands van Cuyk, de resolutie nopende de aanstellinge van den selfen, mitsgaders de remonstancie met het appoinctement rakende het jaarlyks tractement, konnen sien, hoe die, door den auteur soo genaemde toefiender over syn Doorl. Hoogheids bosschen, moet genoemt worden, en waar in het tractement en de emolumenten, voor deesen by de Waldgraven genooten, hebben beslaan, en wat tractement en emolument de tegenwoordige Waldgraaf de Heer Gerard Torfsinck thans geniet.*

Luydende de Commissie als volgt:

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO. by der gratic Gods Prince van Orange ende Nassau &c. &c. &c. allen den geenen die deesen sullen sien, ofte hooren leesen salut, doen te wecten, Alsoo mits den vrywilligen afstand van Jan van Zypefsteyn, Wald-Graef van onsen Lande van Cuyk, het selve ampt is koomen te vacceeren, en daer omme nodig is, dat daer mede wederom een ander nut en bequaam persoon worde voorhen; soo ist dat wy mits het goed rapport aen ons gedaen van de getrouwighede neerstighede en bequaamheid van de persoon van Gerard Torfsinck den selfen hebben gesteld en gecommitteerd, stellen en committeren by deesen, tot Wald-Graef van onsen voorsz. Lande van Cuyk, hem gevende volkoomen magt autoriteyt en sonderling bevel, het selve ampt, uyt onsen naeme te aenvaarden, wel en getrouwelyk te bedienen, met alle vlyt en neerstighede alle onse Boffchen aldaer te bewaren, ordentelyk gade te slaen, en getrouwelyk te onderhouden en te doen onderhouden, ende voorts goede toefst te neemen, dat deselve onse bosschen, ook onse hooy en wey beemden afgegrave met betuyninge omheynd en bevryd worden, en alle beschadig-

heeden en mishandelingen, die aen deselve onse Bosschen mogte geschieden het sy door afhouden van de wasfende en opgaende boomen, het sy door het beroven en weggemen vant gemaekte brandhout, verhinderd worden, insgelyx op het wild ende voorfz. bosschen goede ordre te stellen, en daar in te voorlien, dat het selve niet vernield en worde, ende voorts generalyk alles te doen, dat een goed en getrouw Wald-Graef schuldig is ende behoord te doen, naer luyd der instructie dien aengaende alreede gemaakt, ofte als nog te maken, ter gagie van vyf en dertig Caroly guldens Jaerlyx mitsgaders profyten en emolumenten van ouds daer toe staende en behoorende, soo nogtans dat hy geene regten vacatien nog salarissen t'onfen lasten, nog van die van onsen Rade sal moogen prätendeeren wegens het geene hy voor onsen ofte derselver dienst, uyt hoofde van deese syne bedieninge, sal komen te doen ofte pleegen, maar dat hy gehouden sal syn, sulcx gratis waer te neemen en uytevoeren waer op ende van hem wel en getrouwelyk hier inne te quytten en te dragen, hy schuldig en gehouden is te doen den behoorlyken Eed, mitsgaders dien van suyveringe ter Camere van onsen Rade en Rekeningen, welken Eed gedaen synde, ontbieden en beveelen wy allen onsen officieren Magistraten ende onderlaten der Stad Grave en Lande van Cuyk, versoekende voorts allen anderen, die deesen eenigfints sonde moogen aengaen dat hy den voornoemden Gerard Torfinck voor Wald Graef voorfz. houden en erkennen ende hem het selve ampt, sonder eenig hinder of belet rustelyk en vreedelyk doen en laten exerceeren, ende dit alles by provisie en t'onfen wederroepens in gevolge de Resolutie van haer Hoog Moogende, in daten 4. Maert 1683. die alhier gehouden word voor geinsereerd. Actum op ons Hof te Leeuwarden den 11. December 1742. *was getekent* Prince d'Orange & Nassau *ondersond* Ter Ordonnantie van syne Hoogheid. en, *was getekent* J. DE BACK.

De voorfz. resolutie is van desen inhoud:

Extraet uyt het register der notulen van die van den Rade ende Reekeninge van Syne Hoogheid den Heere Prince van Orangen de Nassau, &c. &c. &c.

Maendag den 17. December 1742.

Ontvangen eene Missive van Syne Hoogheid, geschreven tot Leeuwarden den 11. deser lopende Maand December, houdende dat Syne Hoogheid goedgevonden had te accordeeren het verfoek van Iohan van Zypesteyn Wald-Graef van den Lande van Cuyk om van syne voorfz. bedieninge gedimittiert te worden, mits dat Jaerlyx aen hem mogte worden uytegekeert sodanige somme van 't negentig guldens als hem door W. A. de Quasy, die het voorfz. Ampt by substitutie voor hem heeft bediend tot den Jaere 1741. in cluyt is voldaan, en hem dienvolgende onder de boven gemelde mits van

X x

syne bedieninge als Wald-Graef van den Lande van Cuyk hadde gedimitteert; en in desselfs plaetse aengestelt den Rentmeester Gerard Torfinck ten dien einde de Afte voor de selven Gerard Torfinck ~~getekent~~ ten fine van expeditie te rugge sendende.

Waer op gedelibereert synde, is goedgevonden dat de bovengem: Afte voor Gerard Torfinck sal worden geexpedieert, en dat den gemelde Torfinck als mede de successieurs in officio van den bovengemelde Wald-Graef Zypesteyn, sullen worden gelast, soo als deselve gelast worden by deesen, om soo nu als in der tyd aan den meergemelde Wald-Graef Zypesteyn gedurende syn leeven uyttekeeren eene Jaerlykse somme van t'negenig gulden: ingaende met den dag van de Commissie van den nieuw aengestelde Wald-Graef G. Torfinck.

En sal extract deeses aen den afgetreeden Wald-Graef Zypesteyn worden toegesonden om te strekken tot syn narigt, mitsgaders aen den nieuw aengestelden Wald-Graef Gerard Torfinck om te strekken tot syn narigt, en sig daer na te reguleeren. *was geparapheert J. REIGERSMAN onderskent* Accordeert met voorz. Register *en was getekent. J. DE BACK.*

Ende de gemelde Remonstrantie en Appointement behelst het naervolgende:

*Aen de Edele Mogende Heeren Raeden,
Reecken, en Requestmers: der domeynen
van syne Doorlugtigste Hoogheid den Heere
Prince van Orange en Nassau &c.
&c. &c.*

Remonstreert met behoorlyck respect Gerard Torfinck Rentmeester der Domeynen en geestelyke goederen over de Stad Grave, en Lande van Cuyk, dat den Remonstrant volgens UWED: Mogende resolutie van den 17. December 1742. is aengestelt tot Wald-Graef van gemelde Lande van Cuyk, in de plaetse van Johan van Zypestyn, die daer van vrywillig afstandt hadde gedaen, mits dat Jaarlykx aen hem syn leeven lang gedurende word uitgekeerd negentig gulden alles breeder by welgemelde UWED: Mogende resolutie te sien. Dat den Remonstrant voor en al eer hy in qualiteit als Wald-Graef synen eed op de Commissie, daer van synde, in handen van UWED: Mogende comt afteleggen, de eere moet hebben, van aen UWED: Mogende volgens der selver mondelinge ordies by desen verder te seggen, waer in het tractement, en de emolumenten, voor deesen by de Wald-Graeven genoten, hebben bestaan, en waer omtrent den Remonstrant naer alle mogelycke informatie heeft bevonden het volgende.

1. Dat

1.
Dat den Wald-Graef voor deesen uyt de domeynen heeft getrocken een Jaerlyx tractement van f 35: 0: 0.

2.
Van het dorp Ledacker Jaerlyx twaelf graeffsche malder rogge, ieder malder omtrent waardig fynde vier gulden, dog waer van hy moest betaalen de vrugt, bedraegende, ongeveer van de twaelf malder rogge vier gl:

3.
Dat den Wald-Graef voor ieder arbyder des daegs (:behalven de 12. stuyvers voor syn opsig:) in reeckeninge heeft gebragt 12. st: daer hy nogtans by soomerfche dagen aen de selve maer heeft betaalt 10. en by winterfche dagen maer 8. st: des daegs.

4.
Dat den Wald-Graef uyt de beyde bosschen, die Jaerlyx verpagt worden, heeft getrocken omtrent 6000. takhout, fynde ongeveer waardig 30 gl: als mede

5.
Wanneer den baard, gelyk men het noemt, van die bosschen geschooren, of eygentlyk een weg tot de passage voor een Kar moet gemaakt worden, t' welck 'er dicwils wel wat breed inliep, waer van de Wald-Graef ook het hout, ten minsten, 30. gl: waardig, genoten heeft.

6.
Dat den Rentmeester en Wald-Graef voor deesen te saamen hebben genoten het hout van den teendonk, van de mortel, hooge wey, en dyk deel, waer van Ao. 1739. wanneer het laetst gehakt is, ongeveer is geprovinciert 400. gulden.

8. 7.
Dat den Rentmeester en Wald-Graef voor deesen al mede te saamen hebben genoten het bosch, ende heghout, staende by de bouhooven op Hal &c. waer van den Remonstrant in het laetste van het Jaer 1740. (:wanneer hy eenige tyd aan de administratie van syn Rentamt was geweest, en geen wet, of resolutie kende, die hem, en de Wald-Graef souden qualificeren, om hout gewalch van den Heere tot hun eygen voordeel te verkoopen:) op authorisatie van UWED: Mogende by publicque verkopinge alleen heeft gemaakt over de 500. gulden.

Dat den Remonstrant vertrouwt, dat UWED: Mogende hier uyt ligtelyk sullen sien, hoe seer sulke en diergelyke handelingen tot nadeel van den Heer koomen te strecken, en hoe seer het vervolgens nodig is, dat daer omtrent naer behooren worde voorsien, aengesien den Remonstrant sig sonder dat ook niet in staet soude vinden, om den eed op syne commissie als Wald-Graef in handen van UWED: Mogende te kunnen afleggen.

Dat den Remonstrant derhalve, onder ootmoedige correctie, vermeent; dewyl hy aen den afgetreeden Wald-Graef Zypefeyn syn leven lang gedurende Jaerlyx moet uytkeren negentig gulden dat UWED: Mogende aen den Remonstrant als Wald-Graef souden kunnen toecleggen een sortabel Jaerlyx

lyx tractement aenvang nemende met primo January 1743. buyten welk hy niets, onder wat pretext het ook weesen mag, sal moogen genieten, en dat UWED: Mogende daer by dan verder souden kunnen ordonneeren;

1.

Dat het tractement van 35. guiden voor deesen Jaerlyx aan den Wald-Graef uyt de domeynen betaalt, niet verder, of langer sal voldaan worden, als tot ultimo December 1742.

2.

Dat de twaelf malder rogge, die den Wald-Graef voor deesen van het dorp Ledeacker heeft getrocken. voortaan, ende wel eerstelyk over den jaare 1743. door den Remonstrant, als Rentmeester in syne rekeningen ten behoeve van den Heer sullen moeten verantwoord worden.

3.

Dat den Wald-Graef absoluit niets sal moogen declareren voor opsigt op de arbeiders, en dat hy vervolgens ook niets meer in rekeninge sal moogen brengen, als aan die arbeiders, volgens het geene sy in conscientie verdient hebben, effectieve betaalt is.

4.

Dat den Wald-Graef uyt de bosschen, die Jaerlyx by het verpagten der tienden verkogt worden, absoluit geen het minste hout van de kopers sal mogen ontfangen, of genieten, als mede

5.

Niet, wanneer den baard van die bosschen geschooren, of om wel te seggen, een weg voor de passage van een kar moet gemaakt worden, ende dat vervolgens

6.

Nog den Rentmeester nog de Wald-Graef sullen moogen genieten eenig het allerminste hout gewasch van den Heer, waer of op wat plaetse het selve ook soude moogen staen, of gevonden worden, maer dat in tegendeel, al het selve moete gehacht worden, op voorgaende authorisatie van UWED: Mogende publicq aen de meestbiedende alleen ten voordeele vanden Heer sal moeten verkogt, en verantwoord worden, of wel sodanig, als UWED: Mogende na der selver hooge wysheid sullen oordeelen te behooren. Waer omtrent den Remonstrant UWED: Mogende gerespecteerde ordres, om dien conform den eed op syne commissie als Wald-Graef te konnen afleggen, gansch onderdanig is versockende, terwyl hy de eere heeft, van met diep respect voor altoos te syn. *onderfont*, Edele Mogende Heeren, *lager stont* UWERED: Mogendes seer onderdanigen, en Gehoorfamen dienaar, en *was gatschint* G: TORSINCK. *beyden stont* s'Hage den 25. Nov. 1743.

in margine stont

Die van den Raede en de Reekeeninge van syne Hoogheid den Heere Prince van Orange ende Nassau, gelet op den inhoude deeses, en daer over ingenomen het goedvinden van syne Hoogheid, vinden goed dat het tractement van vyf en dertig guldens Jaerlyx staende tot de Wald-Graefs plaetse

van

van den Lande van Cuyk sal worden geaugmenteert, soo als het selve augmentceert word by deesen tot opene somme van hondert en vyftig guldens Jaerlyx, en permitteeren verders by deesen aen den suppliant om daer en booven voor een Emolument Jaerlyx te moogen genieten de twaalf Graefschel malder Rogge van het dorp Ledcacker hier nevens gemeld, beide ingaende met primo January 1743. buyten welk voorsz. tractement en emolument den suppliant in qualiteyt als Wald-Graef voorsz. niets sal vermoogen te genieten of pratenderen onder wat benaminge of onder wat voorwensfel het selve enigints soude mogen wesen. Actum ter Camere van opgemelde Rade ende Rekeninge in s'Gravenhage den 3. April 1745. *was geparaphert* P. B. DE BEAUFORT *onderfent* ter ordonnantie van deselve, en *was gesekent* J. DE BACK.

(14) Tegenwoordig is voorsz. Waltgraaf, de Heer Gerard Torfinck Rentmeester der Domeinen en Geestelyke goederen van zyn Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau &c. &c. &c. over de Stad Grave en den Landen van Cuyk.

(15) Van Loon *befchr. der Aloude Regeringswys van Holland. 3. deel. pag. 92* Onder de Dienstbaaren, welken hier te land zyn bekend geweest, verdiegen die genen onze byzondere opmerking; welken ons, onder den naam van *Curmediales* of *Cormesi*, in de oude schriften voorkomen. Om welke benaming van *Cur-* of *Courmede* te verstaan de leezet gelieven aan te merken, dat het een Duytsch koppelwoord is uyt *mede* en *cur-* of *ceur*, dat is *keur* of *verkiezing* samengefeld, gelijk uyt het woord *Kur-* of *Keurvorst* is af te meeten; en diensvolgens dat de *Servi curmediales* zoodaanige dienstbaaren waaren, wier Heeren en Meesteren de *medeskeur* of het recht van *medekiezingh* hadden, om, nevens des overleedens erfgenaamen, uyt des zelfs achtergelaatene en met de dood ontruymde goederen, zich het *beste pand*, by *keur* of *verkiezinge*, eygen te maaken.

Ant Matthæi *paramia secunda. n. 43. & seqq.* sequuntur prædia adscriptiorum, quos *litos*, *latos*, & *lassos* appellat jus saxonicum: Gelri & Trajectini, etiam Cormediales, seu *keurmoedige*, *schotbare*, *hofhorige mannen*. quas appellationes vix latine efferre possis: In universum libertis magis, quam servis similes, cum enim bello victi in servitutem redigii possent, maluit victor eis agros colendos relinquere, sub lege certi census annui & aliorum quorundam jurium, quæ vulgariter Cormede dicuntur, ut habet diploma Caroli IV. Imp. apud Hedam Buchelii pag. 248. . . . Cormedi unde descendat in obscuro est: itaque divinandum. *Cor*, *Cur*, *Ceur*, electionem, seu optionem designat: unde *Kurrichter* Saxonibus arbiter, quoniam eligitur. *Mede* fortè idem quod scotis *Mose* vel *Mute* placitum: ut Cormede significet jus optandi sibi equum, vel bovem, aut simile quid, mortuo patrefamilias, vel matrefamilias: Nisi à curia vel curte domini appellatos malis, quasi Curmedales, & *hofhorige*, *Schotbare mannen*, à censu pendendo dicti, qui veteribus *schot*, dicebatur; unde *Scotatio* de qua in *c. ex litoris*, de *consuet.* & in legibus Scanorum *lib. 4. cap. 13.*

Ant Matthæus. A. F. A. N. in *comment. ad Inst. in pr. de jur person. n. 15.* In
X x 3 Gelria

Gelria hodie *hofhoirige mannen*, in Clivia etiam *hoirige boevener*, vel hoirige thynsgenoten *plerumque* vocantur, ut scribunt Goris *adv. tr. 3. pars. 1. cap. 13.* Feltman *do jur. in re c. 6. n. 17. & 18.* Quibus comparantur, qui vel in Clivia *Lyfsgewins goederen*, vel bona dominica, aut Heeren *goederen*, in Gelria possident. Goris *tr. 1. cap. 3. n. 9.* Sand *de feud. Geln. cap. 1. n. 25. & seqq.* Feltman *ibid. vid. Ant. Matthæus de Nobilitate. pag. 952. & seqq.* Voet *ad ff. d. statu hom. n. 3. circ. fin.* Groot Utr. Placc. boek I. deel. pag. 427. *arl. 34. en pag. 433. art. 28. II. deel. pag. 450. en 1195.*

(16) Schraffert *Codex Gelro-Zutph. 1. Deel. verb. Lyfsgewins-rechten pag. 336.* Daer syn eenige goederen, die genaemt werden Lyfsgewin; ofte Behandt goed, welke de vader by syn leeven moet behanden aen syn soon; want komt de vader te sterven eer hy sulcken goed aen syn Soon voor synen Heere behandt heeft, soo valt 't selve goed in *commisum*. Dese goederen verschillen in weynigen van gemeene leengoederen, ende werden daerom veeltyds daer mede te saemen gevoegt en onder begrepen. Siet de Ordonn. op Leen-Laet- en Lyfsgewins-rechten van Krieckenbeck. Pl. B, 1. D. col. 104. Verscheyde pointen, waer uyt blyckt, dat Lyfs-gewins-goederen in den Lande van Cleve na haeren aend en nature geen leengoederen syn, siet uyt de verklaringe en het Advys hier agter (: te wten in het 2. deel vande Codex Gelro-Zutphanicus: gevoegt *sub lit. Zxxx. 1. & 2.*

(17) Ziet voor d'aantekeningen op Jan de Vierde, Heer der Stad Grave en den Lande van Cuyk *pag. 105. n. 1.* op Willem den I. Prins van Orange *pag. 239. n. 4. en* op Mauritius Grave van Nassau in de pointen ende artic. van reconciliatie *art. IV. pag. 244.* alwaar van geen uytsterven gesproken werd.

(18) Ziet voor de d'aantekeningen op Floris Graaf van Buren *pag. 172; num. 3. en het gemelde IV. articl. pag. 244.*

Keerende weder tot den lande van Cuyk dient vooraf gelet, dat den Drossard of Amptman (1) aldaer mede syn geslag heeft over de stad Grave representerende den Grontheer. Hy is als vooren geseft ook Stadhouder vande leenen, en exerceert de Singieurie om de schepenen in 't lant van Cuyk te qualificieren, maar niet tot Grave, 't geen den Grontheer op syn nominatie jaarlyks aen sig hout. Hy profiteert alle crimincle breukenen confiscatien, mits daar tegen dragende alle kosten en misen van Justitie, soo die op de delinquanten niet te verhaelen syn. Dese baaten en kosten plagten voortyts by den Heer en synen Amptman half en half geprofitteert en gedragen te werden; dan want de laatste de eerste gemeenlyk in de reekening overwogen, heeft den Heer 't een en 't ander synen Amptman overgegeven. Dese Amptman trekt ook nog by den Rentmr. uyt des Heeren domeyn.

domeynen een jaarl. tanticfme, maar hoe veel en waar voor weet ik niet (2). Aangaande de vegt en andere breuken hoe ver den Amptman en Schout daarin en niet intelligent en bevoegt fyn (3), gaat my niet aan. My is een lyft ter hant gecomen vande rydelyke Amptluyden 't federt den jaare 1471. dan of ad ordinem en hoe ver credibel, item hoe lang en hoedanig ider geregeert heeft, laat ik in fyn weerde en onweerde (4).

Domicellus de Egmont.

Servaas van Ennetten.

Cornelis van Bergen.

Aart Stammelaart.

Gillis van Duffelen.

Samuel Goofen vander Sloom.

Walraven van Nydecken.

Johan vander Donk.

Frederik van Egmont.

Arnt van Bocholt.

Gysbert van Baxen.

Jacob van Mynden.

Johan van Galen.

De Hr. Emorn broeder vanden Grave van Megen.

Henderik van Steenhuyt.

Anthonis van Berchem.

Goduard van Steenhuyt.

Walraad Baron de Steenhuyt.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Den Amptman kan aenstellen een Stadhouder, dog volgens ordre van syn Doorlugtigfte Hoogheid vanden 12. July 1734. mag die aanstellinge niet gefchieden sonder voorgaende permiffie of authorifatie van die vanden Raade en Reecken: van zyne Hooghyd den Heere Prince van Orange en Nassauw, blykende uyt het naaivolgende:

Ex.

Extract uit 't register van de Notulen van die van den Raede, ende Reeckenn: van zyne Hooghyd den Heere Prince van Oran-ge, en Nassauw.

Maandagh den 12. July 1734.

Den Raad in crvaringe gekomen zynde, dat sommige Drossaerden, Schouten, Secretarissen, Stokhouders, Ontfangers, Penningmeesters, en andere Bedienden in de domeynen, haer onderwinden eygener authorityt, sonder eenige authorisatie, off voorkennis van desen Raede tot de bedieninge off waerneeming van de voor: haere ampten, wederom andere personen aen te stellen, off te substitueeren, van welkers bequaemhyd, getrouwghyd, suffisantie off goed gedrag, men niet versckert is; niettegenstaende het verbod, by resolutie van die vanden Raede en Reeckenn: by zyne Coninklyke Majt. van Groot Britannien glor: memorie aengestelt geweest, ende by resolutie van haer HO: MO: in qualyit als Executeurs van de testamenten van Prins Fredrik Hendrik, meede glor: memorie ende van hoogst gedagte zyne Majt. geauthoriseert, mitsgaders van die van den Raede, ende Reeckeninge geauthoriseert van de hoog Furstelyke voogden over de naargelate weesen van zyne Hooghyd den Heere Prince van Orange, ende Nassauw Johan Willem Friso. glor: memorie in dat: den 6. February en 11, Meert 1715. respectivelyk daer tegeens gedaen; En geconfidereert zynde. dat sulx niet alleen is streckende tot merkelyk nadeel ende præjudicie van de goede ingesetenen int algemeen, maer ook tot vilpendie van de ordres by die van voorgemelde Raede en Reeckeninge gegeven, en dat mitsdien daer inne promptelyk, en efficacieuselyk dient te worden voorsien.

Is nae ingenoomme goedvinden, en op expresse ordre van zyne Hooghyd goedgevonden, en verstaen, dat geen Drossard, Schout, Secretaris, Stokhouder, off imand anders van de Bedienden in zyne Hooghyds domeynen sal vermoogen imand tot de bedieninge offte waerneeming zyns Ampts, als Stadhouder, off substitut aen te stellen, sonder voorgaende permissie off authorisatie van desen Raede, maer dat deselve gehouden sullen zyn, daer toe eerst de permissie te versoeken, ende personen voor te dragen, om op derselver bequaemhyd, getrouwghyd, suffisantie en goed comportedement alvorens sig te kunnen informeeren, en daer van ten genoegen gebleeken zynde, by den Raad als dan daarinne te worden gedisponeert, soo als sal worden geoordeelt te behoren, sullende het geene bevonden wordt door soodanige substituten sonder voorgaende permissie, ende authorisatie van deesen Raede aengestelt, te zyn verrigt, gehouden worden voor onwettig nul, ende van geener waarde mitsgaders op poene van so danige nadere dispositie als den Raed na exigentie van saeken sal vinden te behooren; Ende sal Extract deeses aen de respectie hoofdofficieren in de domeynen worden toegesonden, met Last om aen de verdere Bedienden ider

in zyn distrikt daer van meede kennisse te geeven, ende haer alle daer na te reguleren. *was geapprobeert* J. PESTERS. *vt. onderstont* Accordeert met 't voorl: Register, en *was getekent* J. DE BACK.

(2) De Amptman trekt jaarlyks uit des Heeren Domeinen vythondert guldens, onder den naem van tractement, gelyk in des Rentmeesters rekening daar de zelve by uytgave worden gebracht, daar van niet anders gemeldt wordt: Noch trekt welgemelde Amptman van de Stad jaarlyks drie hondert en vyftig gulden, onder den naam van wyn en correspondentie geld.

(3) Dese punten contentieus syn by de volgende instructien voor den Amptman en Schout gereguleert, en by hun Hoog. Mog: den 8. November 1731. geapprobeert.

*Extract uit het Register der Resolutien van
de Hoog Mog: Heeren Staaten Generael
der Vereenigde Nederlanden.*

Jouis den 8. November 1731.

Ontfangen een Missive van de Raad van Brabant geschreven alhier in den Hage den 31 der voorlede Maant, houdende ingevolge ende tot voldoening van haar Hoog Mog. Resolutie van den 10. Mey laetleden der selver advys op de punten contentieus tusschen Adriaan van Lynden Amptman van de Graaf en Lande van Cuyk, en Willem Arent de Quay, Schouther der gemelte Stadt, en hebbende tot bylagen een Concept-instructie voor den Amptman der Stadt Grave en Lande van Cuyk, als mede een Concept-instructie voor den Schout der Stadt Grave. Waar op gedelibereert synde is goetgevonden ende verstaan, dat de voorz: Concept-instructien sullen werden geapprobeert, soo als die geapprobeert werden mits desen indiervoegen, als aan het eynde deses syn geinsereert, en dat deselve gesonden sullen werden aan de Raden geauthoriseert tot de provisionele administratie van de nalatenschap, om de selve aan den Amptman en aan den Schout, ieder de syne te doen toekomen, om haar daar naar te reguleren.

*Instructie voor den Amptman der Stadt
Grave en Lande van Cuyk.*

Art: 1.

Dat den Amptman van de Stadt Grave en Lande van Cuyk: ingevolge de oude Privilegien van den selven Lande, aldaar mede sal syn Richter, voor soo veel 't Crimineel aangaat, en andere punten in dese instructie gemelt, daar voor by een ieder die het aangaen mag sal geconsidereert en gespecteert worden.

Yy

Art: 2.

Art. 2.

Dat den voornoemden Amptman mede sal syn Stadthouder van de Leenen der Stadt Grave en Lande van Cuyck.

Art: 3.

Dat den Amptman ook sal syn Overdecken van alle Gilden binnen de Stadt Grave.

Art: 4.

Dat aan den selven, soo als van oudts ook toekomt, de directie over de Cloeniers of Schuttery binnen de Stadt Grave, ingevolge het octroy en ordonnantie van Graaf Floris van Egmond, als Grave van Buuren over de selve Schutterye in den tyt gegeven en geregleert van dato den 1. Septem-ber 1527.

Art: 5.

Dat den voornoemden Amptman, soo als van oudts sal wesen en blyven mede Opper Momboir van alle Weduwe en Wesen inde Stadt Grave en Lande van Cuyck.

Art: 6.

Dat den Amptman mede so als van oudts sal præsideren in de Vergaderinge van de Magistraat der Stadt Grave en inde respectie Landts vergaderinge inden Lande van Cuyck, en dat den Amptman deselve Landvergaderinge sal uytichryven de ordinarij, jegens de van oudts gebruykelyke tyden of dagen, ende extraordinarijse, wanneer sulx noodig sal worden bevonden; dat mede den Amptman als van oudts sal uytichryven de Herfchouwen in den Lande van Cuyck, en het doen der Gemeentens Rekeninge in den selven Lande.

Art: 7.

Dat den Amptman sal nemen behoorlyke toefigt, dat de Gemeentens Rekeningen van de Dorpen in den Lande van Cuyck van jaar tot jaar behoortlyk werden gedaan, opgenoomen en gesloten, ten eynde de selve niet veragteren, dat hy derhalven sal hebben het vermogen, omme so wel als den Schout over alle de selve te staen, dog sonder dieswegens eenige jurz te gemieten, en dat hy sal hebben te letten, dat gene andere kosten ten laste van de Ingesetenen werden gebragt, als welke volgens Placcaten, Ordonnantien, Reglementen ende Resolutien gepermitteert syn in Rekeningen te brengen, en dat in absentie van den Amptman, sulks sal kunnen geschieden, en mogen verrigt worden by desselfs Stede-houder.

Art: 8.

Dat alle saken inde Stadt Grave en Lande van Cuyck tot de Hooge en tot de middelbaere jurisdictie speterende, met den gevolge en aankleven van dien, sullen syn en blyven gedemandeert aan de exercitie van den voorgemelden Amptman, om des aengaende, als een getrouw Officier alle mogelyke sorge te dragen, en het selve ten dienste en nutte van het gemeen ende Ingeseteneu aldaer te dirigeren en beleyden, ten eynde het geene tot de voorz: hooge en middelbaere jurisdictie behorende is, exactelyk werde geobserveert en geexecuteert, werdende alleen uytgefondert het gene by de particuliere instructie aen den Schouteth wegens de middelbare jurisdictie is gedemandeert.

Art: 9.

Art: 9.

Dat den Amptman dier volgende alle delinquanten en misdadigers met alle neerftigheyt fal doen vervolgen, en daer het de sake vereyft doen apprehenderen en voorts te Regie te stellen voor de Vierschare der Stadt Grave en Lande van Cuyck, en dat alle-Crimineele Vonnissen, als van oudts door den Amptman of door desselfs Stadhouder ter executie sullen werden gebragt.

Art: 10.

Dat alle breuken en boetens soo criminele als civile uyt de hooge en middelbaere jurisdictie, voor so verre deselve ingevolge van de Placcaten van den Lande syn profuerende, uytgesondert alleen die aen den Schouteth, by desselfs instructie syn gedemandeert en gelaten, sullen komen ten voordeele ende profyte van den voorgemelden Amptman, en dat de selve daer en tegen sal gehouden zyn te dragen alle kosten en misen van Justitie, die tot het vervolgen, apprehenderen, detineren, mitsgaders het executeren van delinquanten en misdadigers sullen werden gerequireert, des dat hy de selve sal mogen repeteren voor soo veel dezelve niet te bekomen syn van de delinquanten selfs ofte van haere goederen, so ende in dier voegen, als alomme in Braband gebruyckelyk is.

Art: 11.

Dan om te praevenirien alle duyfterheden, de welke souden kunnen ontstaan, ontrent de voorz: breuken en boetens, dewelke ten voordele en profyte van den Amptman sullen moeten komen, onder de voorz: boeten en breuken specialijk sullen begrepen syn de boetens over het violeren van de Arresten.

Art: 12.

Dat mede ten profyte van den Amptman sullen komen de boetens en breuken profuerende uyt hoofde van het Egt Reglement van haer Ho: Mog: over de Steden en ten platten Lande in de Heerlijkheden en Dorpen staende onder de Generaliteyt in dato den 18. Maert 1656. uytgesondert alleen de boetens en breuken vervat in het 9de en 48ste. Articulen van gemelte Reglement, welke sullen komen ten profyte van de Schouteth, ende dat de boetens vervat in het 92sten Articul, by praeventie sullen komen aen de Hooge of laege Justitie, ende wort de calangie van den verderen inhoudt van het voorz: Articul gelaten aen den Amptman.

Art: 13.

Dat mede ten profyte van den Amptman sullen komen de boetens voortkomende uyt het Reglement op de politique reformatie in de Meyerye van s'Hertogenbosch, en andere diergelycke Quatieren, synde Ressort van Haer Ho: Mog: van dato den 1 April 1660.

Art: 14.

De boetens uyt haer Ho: Mog: Placcaet van den 6. September 1661. tegens het dragen van onbehoorlijk geweer, als mede uyt het Ampliatie Placcaet van haer Ho: Mog: van 25. November 1665. en van den 3. Juny 1683. tegens dootslagen, Vegterien, mitsgaders uyt de Waerschouwinge van den Raed van Braband van dato den 20. Febr. 1727. tegens het dragen van Messen met punten ten platten Lande, ende voorts alle andere, nopende duellen.

Vegterien ende aenkleven van dien geëmaneert, ende die in het vervolg nog souden mogen werden geëmaneert.

Art. 15.

De boetens uyt haer Ho. Mog. Placcaten van den 2. Maert 1677. tegens het onderkruypen der Secretarijschappen en der selver functien.

Art. 16.

De boetens uyt het School Reglement van haer Ho. Mog. in de Steden en ten platten Lande in de Heerlijkheden en Dorpen staende onder de Generaliteyt van dato den 3 Mey 1655 en gerenoveert den 31. Maert 1725. uytgenomen alleen de boetens aldaer vervat Cap: 2 Art: 5 en 15. welke sullen komen ten profyte van den Schouteth.

Art. 17.

De boetens van haer Ho. Mog. Placcaten tegens de Sabbatschender en profanatie van s'Heeren Rustdag van dato den 25 Mey 1685. ende gerenoveert den 6. January 1707. gelijk mede de boetens profuerende uyt de Bid-dags-brieven van haer Ho. Mog. de Heeren Staeten Generael.

Art. 18.

De boetens uyt haer Ho. Mog. Ordonnantien op de Collaterale successie en op den 40. penning beyde van den 24. December 1695.

Art. 19.

De Boetens uyt de Publication van den Raedt van Brabant van den 29 Oct: 1665. en van den 8. April 1704. rakende het brengen van de prothocollen der Notarissen naerdessefs overlyden ter Secretarye van de plaetse hunner residentie.

Art. 20.

De boetens uyt het generael Placcaet, de generale Ordonnantie, en uyt de respectieve ordonnantien van den Raadt van State op het stuk van de gemeet-lic middelen.

Art. 21.

De boetens profuerende uyt hoofde van de Reglementen ende ordonnantie van tyt tot tyt op het stuk van de Jagt geëmaneert, item de boetens gestelt op de Wolve Jagt.

Art. 22.

Dat wyders de Visitation van de Secretaryen of Commen, so binnen de Grave als binnen den Lande van Cuyk, als van oudts, ook sullen competeren aen den Amptman, of aen den Commissaris van het Zegel.

Art. 23.

Dat aen den Amptman ook sullen toebehooren de jaarlijkse Recognitien waer op de Roomsche Kerkenhuysen inde Grave en Lande van Cuyk by haer Ho. Mog. ingevolge van der selver Resolutie van den 28. July 1730. gestelt syn, gelijk mede de boeten ende breuken profuerende uyt de Resolutie van haer Ho. Mo: bevoorens in dato den 19. July 1730. op het stuk van de stoutigheden der Roomsgefinden en Recognitien vande Officiieren genomen en alle andere Placcaten en Resolutien de Pausgefinde concernerende.

Art. 24.

Dat alleen aen den Amptman, en by dessefs absentie aen synen Stadhouder sal staen het sluyten en onsluyten van de Roomse Kerken.

Art. 25.

Art. 25.

Dat den voornoemden Amptman, alle Placcaten, Ordonnantien, Publicatien en Reglementen, die hem sullen werden toegesonden, aen den Schout van de Graef sal doen ter handt stellen, om de selve ter behoorlijker tyt en plaetse te laeten publiceren en affigereu.

Art. 26.

Dat den Amptman sal hebben de faculteyt, omme op de approbatie en authorisatie van desen Rade, tot synen laste ende pericule te mogen aenstellen een Stadhouder, die in absentie van den Amptman sal mogen bedienen en waernemen het gene tot het voorz: Amptmanschap is gehoorende, en dat den selven Stadhouder by absentie en goedvinden van den selven Amptman desselfs plaetse in de Vergaderingen in de Magistraet en elders daer hy soude mogen aodig wesen sal mogen bekleden.

Instructie voor den Schout der Stadt Grave, die ook is volgens affonderlijke Commissien Schout van het Overampt, als mede Schout en Dyk Graef van het neder quartier van den Lande van Cuyk.

Art. 1.

Dat den Schout van de Grave, ingevolge de oude Privilegien van gemelte Stadt, aldaer mede sal syn Rigter voor soo veel aengaet de Laage Jurisdictie, ende soodanige gedeeltens van de middelbaere Jurisdictie als in dese instructie syn gemelt.

Art. 2.

Dat den Schout van de Grave en Lande van Cuyk is, en in het toekomende mede sal mogen syn Dyk-Graef van de Stadt Grave en Lande van Cuyk, en daer voor by een ieder, die het selve aengaen mag sal geconfideert en geinspecteert werden.

Art. 3.

Dat benevens den Amptman ende Magistraet van de Grave den Schout mede sal syn Opper-Momboir van alle Weduwen ende onbejaerde Persoonen van de gemelte Stadt.

Art. 4.

Dat alle saken in de Stadt Grave en Lande van Cuyk tot de laege Jurisdictie specterende, met den gevolge en aenkleven van dien, mitsgaders soodanige gedeeltens van de middelbaere Jurisdictie, als aen den Schouteth by desen hier na werden gedemandeert, sullen zyn en blyven aen de exercitie, directie en beleydinge van den voorgemelte Schouteth, omme des aengaende als een getrouw Officier alle mogelijke forge te dragen, ten eynde het gene tot de gemelte laege Jurisdictie of gedeeltens van de middelbaere Jurisdictie, is behoorende, exactelijc werde geobserveert en geexecuteert.

Yy 3

Art. 5.

Art. 5.

Dat den voornoemden Schouteth dien volgende sal doen berigten alle ongeprivilegeerde dagelijks voorvallende saken, die geensints naer eenig Crimen smaken, tusschen de ingeletenen van de Stadt Grave en Lande van Cuyk of andere particuliere personen onder de selve jurisdictie gehorende.

Art. 6.

Dat hy vervolgens mede in civile saken partyen sulks aen hem versoekende, ten allen tyden regt en justitie sal doen administreren, de Vierschaeren ter behoorlijker tyt, in den naem van den Heer en Baron doen spannen, de Schepenen sal maenen daer regt te doen en vonnissen te wysen, en dat hy wyders deselve Vonnissen ter behoorlijker executie sal stellen oft doen stellen.

Art. 7.

Dat tot voordeel van den Schouteth sullen komen de correctien en Mulsten de welke proflueren uyt de lage of wel de middelbaere jurisdictie voor soo verre de selve aen hem Schouteth is gedemandeert, en dien volgens alle boetens en Mulstens, die in saken, de goede ordre en politie betreffende ter laager of middelbaerer Vierschaar, in voegen als vooren, of wel andersints, volgens de kennelijke en blykende Costumen der Stadt Grave en Lande van Cuyk syn gestatueert, of voortaan gestatueert sullen worden.

Art. 8.

Dat dien volgens mede ten profyte van den Schouteth sullen komen de boeten en breuken, vervat in het 9. en in het 48. Artikul van het Echartreglement van haer Ho. Mog: over de Steden en ten platten Lande; en de Heerlijkheden en Dorpen, staende onder de Generaliteyt van dato den 8. Maert 1656. en dat de boetens aldaer vervat Art: 92. by preventie sullen komen aen de Hooge of Laege Justitie; en wert de Calange van den verderen inkoudt van het selve Art: gelaten aen den Amptman.

Art. 9.

Item de boetens en breuken vervat in het 5. en 15. Art. van het Schoolreglement van haer Ho. Mog: van dato den 3. Mey 1655. en gerenoveert den 31. Maert 1725. blyvende de verdere boeten vervat in het voorz: Echt ende School Reglement ten profyte vanden Amptman.

Art. 10.

Dat aen den Schouteth van de Grave mede competeert de boete uyt hoofde van haer Ho. Mog: Publicatie van den 26. Februari 1726. gearresteert op de Salariissen en Schryflooenen der Secretariissen van alle Dorpen en plaetsen in Brabant ressort van desen Staat.

Art. 11.

Dat den voornoemden Schouteth sal staen over alle giften, Opdragten en Verbintenissen van Landen en andere Immeuble Goederen, mitsgaders over alle publieque Verkopinge, en dat hy daer op sal trekken foodanige jura, als daer toe van oudts altyt gestaen hebben.

Art. 12.

Dat hy mede sal staen over alle verrigtingen van Wees-kinderen Goederen in den Grave, genietende daer van syne geregtigheyt, gelijk mede over de Gemeentens Rekeningen, die in den Lande van Cuyk werden gedaen onder
de

de behoorlijke jura daer toe staende, sonder dat hy sig evenwel daer door sal mogen aenmatigen, dat den Amptman of desselfs Stadhouder over de selve Rekeningen in haere qualiteyt mede niet soude mogen staen.

Art. 13.

Dat den voornoemden Schouteth mede sal genieten alle geregteijke jura soo binuen de Stadt Grave als Lande van Cuyk van oudts by den selven Schouteth getrokken en genoten synde.

Art. 14.

Dat den voornoemden Schouteth sig niet sal onderwinden eenige saken, die de Hooge Jurisdicctie soude mogen aengaen, ende min of meer Crimineel soude mogen wesen, oin daer van kennisse te nemen, of eenige beregtinge daer over te doen, maer dat den Schout gehouden sal wesen, al het geene maer eenigfints de Hooge Jurisdicctie soude mogen raken, en min of meer na een Crimen smaken, of Crimineel soude mogen syn, soo haest hy daer af kennisse sal hebben bekomen, sonder eenig uytstel of vertrek, getrouwelijk op de betragtinge van syn Eedt in het aenvaerden van syn Schout-ampt gedaen aen den Amptman van de Graef en Lande van Cuyk, of in syn absentie aen desselfs Stadhouder of ander gesubstitueerde, aen te geven ende bekend te maken.

Art. 15.

Dat soo verre den Amptman op foodanige aengeving en bekendmakinge soude mogen goetvinden, daer over, of selfs, of door syn Stede-houder, of ander gesubstitueerde, informatie te beleggen of se doen beleggen, en tegens de misdadigers te procederen by apprehensie of andersints, den voornoemden Schouteth, des gerequireert wordende, sal gehouden syn den Amptman, desselfs Stede-houder of ander gesubstitueerde, daer inne allenthalven te assisteren, en te helpen, onder behoorlijk Salaris na exigentie van saken by den Amptman in discretie te begrooten, of andersints, des noots, by den Competenten Regter te taxeren.

Art. 16.

Dat den Schouteth niet sal vermogen uyt sig selven en buyten speciale en schriftelijke last en ordre van den Amptman of van synen Stadhouder eenige informatie te beleggen, visitatie of ietwes diegelyks te doen, of eenige misdadigers te apprehenderen, ten sy alleen dat 't pericul of gevaer soude wesen in het uytstel, of dat den Schout de delinquanten soude bevinden mogen op den versichen daet van foodanig een crimen, daer toe eenige lijfstraffe soude mogen staen, of dat de delinquanten Ingesetenen van de Grave of Lande van Cuyk soude mogen wesen, als wanneer den voornoemden Schouteth de apprehensie sal vermogen en ook gehouden is te doen, mits deselve gedaen synde, daer van den Amptman, of synen Stede-houder ten spoedigsten waerschouwende, ten eynde hy tegens de geapprehendeerde foodanig verder soude mogen procederen als hy te rade werden sal.

Art. 17.

Dat den Schouteth sig mede niet sal vermogen te onderwinden eenige andere saken de middelbaere Jurisdicctie aengaende, dan die gene die in desen aen de selve syn gedemandeert.

Art. 18.

Art. 18.

Dat den selven Schouteth als Dykgraef van het Nederquartier van den Lande van Cuyck, de Dyken, Sluylen, Bruggens, Dammen, binnen en buyten wegen, Sluysvlieden en Wateringen met de nodelijke werken der Dykkagie in het gemelde Neder-quartier van den Lande van Cuyck, aengaende, alomme wel ende getrouwelijk sal gaede slaen, de selve met de Heemraden, ten behoorlijken tyt sal begaen en beschouwen, en de Dykschooten daer toe nodig synde, promptelyk sal doen op brengen by den gemeen, die het behoort, agtervolgende de oude Costuymen en ordonnantien daer van synde, of de ordonnantien de welke als nog daer op soude mogen gemaekt worden, en dat den gemelden Schouteth als Dykgraef sal trekken en genieten alle de boetens en breuken, uyt het geene in dit Artikul gemelt is profluerende.

Art. 19.

Dat den voornoemden Schouteth nietwes sal participeren in de Recognitien waer op de Roomsche Kerken inde Grave en Lande van Cuyk by haer Ho: Mo: ingevolge van der selver Resolutie van den 18 July 1730 gestelt syn, gelyk mede nietwes vande boeten profluerende uyt de Resolutie van haer Ho: Mo: bevoorrens in dato den 19. July 1730. op het stuk van deffoutigheden der Roomsgefinden en Recognitien vande Officiieren genomen, als synde de executie van de Placcaten en ordonnantien van haer Hoog Mog., ontrent de Roomsgefinden binnen de Grave en Lande van Cuyk alleen van het departement van den Amptman: dat hy sig ook niet sal onderwinden eenige Roomsche Kerken te sluyten of te ontsluyten, maer het selve laeten aen den Amptman of deffels Stadhouders.

Art. 20.

Ende dat laestelijk den voornoemden Schouteth alle Placcaten, Ordonnantien, Publicationen en Reglementen, die door den Amptman aen hem sulen werden toegesonden, om gepubliceert te werden, ter naesten dage sal doen publiceren, ter plaetsen daer het behoort, sonder daer van onder eenig prætext te blijven in gebreken.

(4) Janiçon *Republ. der Vereen. Nederl.* 3. deel. pag. 51. zegt sonder ontrent d'order of de waarheid de minste swymeling te maken: Zedert den jare 1471 tot nu toe telt men twintig amptmannen, die achter elkanderen de Stad Grave en den lande van Kuyk geregeert hebben. En geeft tot den jare 1602. deselve op, gelyk die hier voor gesteld syn; hoewel de gemelde schryver daer van geen het minste bewys voorbrengt. Vinde wel in de achtergevoegde documenten sommige der voorz. Drossarden of Amptmannen vermeldt, namelyk:

CORNELIS VAN BERGEN Hr. van Sevenbergen No. 59. na welkers overlyden Heer FLORIS VAN YSSELSTEYN Hr. tot St. Maartensdyk in den jare 1508. is aangestelt.

JOHAN VANDER DONK No. 37. op 't jaar 1450. Dese Amptman Jan Dunk en Claas van Haesten Castelein resisteerde Hartog Arnold; toen die weder aen de regering gekomen was, ziet Slicht, *Geld. geschied.* 9. boek pag. 265. op 't jaar 1471. & sup. pag. 127.

ARNT

ARNT VAN BOCHOLT No. 61. op 't jaar 1517. en No. 69. op 't jaar 1536.

No. 5. omtrent het einde wordt mentie gemaakt van eenen Amptman BAX ter tyde Graaf Floris van Bueren Pantheer was van de Stad Grave en Lande van Cuyk.

JACOB VAN AMSTEL VAN MYNDEN No. 70. op 't jaar 1538.

HENDRIK VAN STEENHUYS No. 90. de eerste appendix in prooemio circ. med.

De Naamen der Heeren Amptmannaen der Stad Grave, 't sedert 1602. worden int Naamregister aldus gesteld:

GODEWAERT BARON VAN STEENHUYS, Heer van Oploo, &c. &c. 1602.

LUDOLPH BARON VAN STEENHUYS, Heer van Heumen en Oploo, &c. &c. 1637. *

WALRAED BARON VAN STEENHUYS, Heer van Heumen, Mal-natie ge-den en Oploo, Amptman vanden Ampte van Overbetuwe; Gecommitteer-daen by des-de ter Vergaderingh van haar Ed: Mog: de Heeren Raaden van Staate der selfs Heer Vereenigde Nederlanden, &c. &c. 1680. Obijt den 17. Mey 1722. Vadr.

ADRIAEN BARON VAN LYNDEN, Bruggraeff des Rykx van Nimwegen, Gecommitteerde ter Vergaderingh vande Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, &c. &c. 1722.

Den tweden Regent (1) is den Scholtus of Rigter (2) manierende met schepenen alle gerigtel. verschillen van Justitie, voor desen had het Over en Nederampt ider een Schout apart, maar alsoo niet wel bestaen konden is het naderhant tot een ampt gecombineert. Dan om reden hier te lang wel wenschelyk dat nog twe Schouten waaren, die dan te gelyk ook ider in syn districte de Lantschryvers functie bediende, soo konden sy wel bestaen en de gemeente al om gedient syn, die nu veel tyts tot groote schade lang moeten naelooopen. Desen Scholtus heeft geen tractement (3) dan alleen 14. malder rogge onder Mil, dat eygentlyk geestelyk goet is, want het de Roomsche pastor, wiens broeder de laatste Schout int Nederampt geweest is, aan den selven tot beter subsistentie uyt syn pastoralia soude hebben toegedient, 't geen doen voort als een emolument van 't Schout-ampt alsoo gebleven is. Van syn civiele breuken (4) en wat des meer siet No. 106. dan die syn niet of weynig meer in usu.

Den derden in rang is den Lantschryver (5), die almedesonder tractement van syn Gerigtsjura bestaet.

De gemeene saaken vanden lande van Cuyk werden geregu-

Zz

leert

leert op de lantdagen, die daar toe als 't noodig is by den Amptman uytgeschreven werden (6), hier toe roept den Amptman sig selfs, des Heeren Rentmeester, den Scholtus, den Lantschryver, en de gemeene Schepenen; maar vande geërfdens komt wie wil en daerom selden, waarom die veeltyts contrarie de sententie vanden Ed: Raade van Brabant, siet No. 107. sonder het behoorlyk onderscheyt van reël of personeel vry wat benadeelt werden, dit is een vande grootste wolven die 't lant op-eeten. Van haer Matriculen siet No. 108.

De Gerigtsbanken werden bestiert door den Schout, Lantschryver, seven Schepenen en den Gerigtsbode. De Schepenen van sommige deser banken plagten in voortyden ook wel Laten (7) genoemt te worden, maar de regte kennis of gront van die naam weet ik niet.

De eerste gerigtsbank (8) is

**MAASHEES
VIERLINGSBEEK
OPLOO
St. JANSBEEK
BOXMEER (9)
BEUGEN
'T LEDEACKER
MIL
EESSCHAREN
NEERLOON
GASSEL
BEERS
CUYK**

En eyndelyk de hoofbank van

Tot welke al de andere haar appel hebben. Het was niet on-dienstig soo eenige van dese banken gecombineert wierden, en in specie Eesscharen met Gassel, of Gassel met Beers, item 't Le-deacker met Beugen, eensdeels om de weynige saaken die daar voorvallen, anderdeels om te praevenieren het groot versuym van Schepenen, die op ver nae van haar jura niet konnen be-staan.

Haar

Haar manier (van proceduren in oude tyden is hier vooren No. aengewesen (10) seer nae egaal met die vande Stad Grave; voor jegenwoordigh (11) begint men alle ingangen van regten by citatie, arrest, beflag, panding of inleyding, en wert van 14. tot 14. dagen by eysch, antwoord, replij en dupliq peremptoir voldongen; daer nae heeft ider partye drie thoondagen tot productie van bewys, welke gewisselt, soo wert op 't geen voorsz. en een wederstyts in te diene secrete deductie de saak gevonnist: die sig beswaart vind appelleert aande Hooftbank van Cuyk, daer de saak op beschryfbrieven van die van Cuyk beslooten werd overgebracht, en van daar reformeert men dan voort aen den Ed: Raade van Brabant in 's Hage; maar in voorige tyden en nog laatst by die vande Graven van Bueren appelleerde men van Cuyk aan het Hof en Leenkamer op 't Casteel tot Grave.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Tegenwoord. Staat der Vereen. Nederl. 2. deel. 3. stukje bladz. 260. De Rentmeester der Domeinen van den Baron is in rang de tweede hooge Amptenaar in de Baronye; byzonderlyk ook in zaaken het bestier van 't platte Land betreffende. ziet ook Janigon *Republ.* 3. deel. bladz. 54.

(2) Het onderscheyt, dat Anth. Matthæus tusschen Richter en Schout maakt, ziet voor pag. 15. en 16.

(3) De Schout heeft vande Domeinen niets, maar geniet een tractement vande Stad Grave tot vyftig gulden jaarlyx onder de naam van comparitie geld; en twintig gulden onder de naam van tabbard laken, en dus samen seventig gulden. Hy trekt ook vant Land van Cuyk, namelyk van de dorpen Eesscharen, Gassel, Beers, en Neerloen een jaarlyxe recognitie van omtrent hondert gulden in confideratie van het wel doen onderhouden der dyken.

(4) Ziet boven de respective Instructien voor den Amptman en Schout gearresteert by hun Ho. Mog. den 8. November 1731. pag. 353.

(5) Tegenw. Staat *loc. cit.* pag. 262. De Griffier of *Landfchryver* volgt in rang na den Schout.

(6) Het XXVI. art. van het Reglement by syne Hoogheydt gemackt op de Policie ende maniere van Procederen in dato den 31. Augusti 1683. segt: Alle jaren sal op ordre vanden Hooft-Officier eenen speciaalen Lantdag uytgeschreven ende gehouden werden. vid. infr. No. 96.

(7) Anth. Matthæus *ad pr. Inst. de Jure person. n. 12.* Latos autem à reliquando appellavit vetustas, quia captos in bello cum Victor trucidare vel

in vincula perpetua posset conjicere, maluit eis agros colendos relinquere; Germanis autem relinquere *laten* significat? Inde *latenrecht*, & *latenrichter*, id est, judex de jure colonorum servilium. Sande *de feud. Gêl. cap. 1. n. 36*. Atque hac summa est juris nostri rustici sive colonici, cujus etiam nomine nonnullis locis speciales habentur jurisdictiones, cum suis juribus (*Hofrechten* ac *Latenrechten* vocantur:) Goris *adv. tract. 3. part. 1. cap. 13. n. 15*. Quibus nomen est *Laten*, unde *Latenrecht*, id est jus ad ejus generis colonos spectans. Mogelyk fullen die geene, de welke over diergelyk *Latenrecht* moesten vonnissen, gelyk de *Latenrichter*, ook *Latenfchepenen*, en kortsheidshalve alleen *Laten* in voorige tyden genoemt syn geworden. ziet de blyde inkomste van Philippus sone van Keyser Carel *art. XI. sup. pag. 207*. en het *XIV. art.* van die twede additie van der blyder incompte des Prince van Spaengnien *sup. pag. 227*.

(8) Wegens de Gerigtsbanken soo in het Over- als Neer- ampt vanden Lande van Cuyk, ziet Janicon *blad. 59*, en Tegenw. Staat *blad. 178*. en 282. *beide op de vooraangehaalde plantzen*.

(9) Vid. *sup. pag. 17. in fin. & pag. 23. n. 16*.

(10) Ziet onder de documenten No. 67.

(11) Ziet het Reglement van syne Hoogheid Willem Hendrik Prince van Orange en Nassau &c. &c. de dato den 31. Augusti, 1683. sub. No. 96.

Haare regten costuymen en usantien syn hier vooren by verscheyde producten aangetogen, voor de meer rest volgen sy de gemeene Roomsche regten (1). Ook heeft den langstlevende vande egtelieden daar al om het regt van togt (2) op de nalatenschap van syn overlede egtgenoot syn of haar leven lang gedurende: dan hier in vallen al veel misbruyken tot lasten der regte erfgenamen: maar int Hollander broek (3) en tot Grave (4) is geen togt. Het manqueert tot Grave en in 't land van Cuyk ook aan een gereguleert versterfregt, 't geen hoognodig tot voorkominge van veel continuerende proceffen, die nu meest of wel alle nae de gemeene beschreve regten (5) gereguleert worde. Aangaande het oude of voorige versterfregt komt my heel fondamenteel voor de memorie sub No. 109. (6) om dat daar nog veel schaduwen van syn, maar by defect van statuyt meest in ongebruik (7). Van het redres ontrent het togt gebruyk liet myn concept (8) No.

Eyndelyk wat aanbelangt het Hollanderbroek en daar by gelege huys en heerlykheyt Tongelaar is het eerste resort van Mil daar sy twee heemraden loco Schepenen in 't gerigt hebben. Ton-

Tongelaer met syn onderhorige landerijen wel eer een vast slot of sterkte in een laag gebrooke lant, behoort nu onder Gassel (9), daar sy mede Schepen (10) in't gerigt hebben: waarom dit soo genoemd, door wie en wanneer gestigt vind ik niet, houde dat het by de generale devastatie van den lande van Cuyk tyde graaf Hermens geruineert en te niet gekomen is. De reliqua syn maar een verouden vierkanten toorn met een pandak overhangen en met wat nieu getimmer tot een wooninge geaugmenteert. 't Hollanderbroek willen sommige contrarie ons voorverhaelde fol. (11) in naem oirpronkelyk te syn, om dat graaf Floris van Hollant toegenamt de Swarte door Hermen van Cuyk daar verslagen en gedoot soude syn, en wyft men nu nog een camp, genaamt des graven camp, om dat hy daar syn leven gelaten soude hebben, ter oorzaak hy daer toegeleyt hadde Vrou Heldewich nichte van graaf Hermen te ontfchaken. 'T is aanmerkelyk dat den Heer in dit hollanderbroek ook detiende heeft van 't hoylant, 't geen noch nergens gevonden heb (12).

Ao. 1702. oorlog ontstaan fynde met Spangien en Vrankryk kreeg dit lantie weer syn deel, want voor eerst wierden hy nae geheel afgevourageert, en onder des al veel gespoliceert, alsoo de contributien nog niet gereguleert waren, die sy niet sonder groote kosten en moeyten dog eyndelyk op den hals kregen. Nu siet men dat onsen goeden Grontheer doot is, want worden nu vande legerdienste, dagelyxe convoyen en inquantiering van doortreckende militie 't samen uytgeput.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) De oorzaak van dit misbruyk verhaalt de Heer Johan Schraffert in syn voorberigt op den *Codex Gelro-Zutphanicus* met dese woorden: Het is de rigtsnoer van eene welgeschikte Wetgeevende Magt, den Staat der Republyck niet na de wetten, maer de wetten na den aard van het Gemeene Best te ordineren: ende soo hebben oock onse Voorouderen in desen Furstendom Gelre ende Graaffschap Zutphen haere eygene wetten gehad, met haeren Staat en Landaerd over een komende. Maer het is ten hoogsten beklaeglyck, dat men door een al te gemeen misbruyck in onse Vuyschaaren de twiiftaacken en verschillen foodanig siet behandelen, als of 'er in Gelderland geene Geldersche Rechtskunde, die op sig selven stand kan houden, te vinden is; daer men alles onder een vermengt, ende door eene afkeurlycke *rapfodie* van

Z z 3

vroom,

vreemde en ontoepasselycke regtsdispositien de saecken soodanig komt te verwerren, dat desselfs wanordre veeltyds eene regtkundige decisie seer beswaerlyck maect. Die nog al van de beste smaect willen syn, ende van sig selven wat verhevender gedagten hebben, leggen sig voor 't meeste gedeelte daer op uyt; dat sy op een saeck, soo als die voorkomt, eene decisioire *text* uyt het *Corpus juris Romani* weeten te passen, het selve houdende voor haeren *Doctr. & Omnia*: wel soo verre, dat sy tot haeren stockregul stellen; dat in alles, waer van of een Statuit niet al te klaar is, ofte de Gewoonte swygt, by eene vastgestelde ordre het *Jus Romanum*, *sive Caesareum sive Pontificium*, succederen moet, evenals of dat selfde ons Gemeene Recht ware, waer aen men sig in soo'n val sou moeten onderwerpen. Een misbruick, segge ick, waer van my de oorsaeck schynt daer aen toefchryfelyck te syn, dat men in syne jeugd op de Academien, daer men doorgaens van onse Vaderlandsche Rechten weinig weet en niets hoord, de beginfelen en leerstukken van die vreemde Rechten (:wel voornaementlyck de Roomsche Keiserlycke:) hebbende ingesogen, sig in het vervolg daer van al te vaerdig ende indiforetelick komt te bedienen; sonder altoorens in ondersoek te neemen de verschillende redenen, waer in volgens de verschillende gronden der verscheide Landen en Republycken, ende den verschillenden aerd der verscheide Volckeren, de rechten en gewoonten van dese en geene haer steunst hebben; ende sonder te onderscheiden de verscheidene sourcen en bornaden, waer uyt der selver wetten en gewoonten haeren oorspronck neemen. *Uti enim cuique regioni sua rerum facies & ingenium, ita & gentium vitia & mores sunt; ut quod hic licet, & alibi liceat necesse non sit. Atque inde tot leges & jura atque instituta sua cuique genti peculiariora, & inter se diversa; qua tamen omnia soli sui genio lapidissime congruunt: dum nequaquam putandum, quod nunquam civitas jus sibi ex libidine finxit; sed distans communi utilitate, sive id conditio hominum & natura bonorum, sive civilis societas exigeret.* Een misbruick, nog eens, waer door die oude en genuine Geldersche Gewoonten voor een groot gedeelte soodanig buiten den *train* syn gemaect, dat wanneer men daer uyt het eene of andere tegens den verbafterden gebruike komt aen te voeren, het selve dickwyls als iets vreemds, soo niet barbarisch, werd uytgekreten; even als of onse Voorouderen als woeste menschen sonder eigene wetten geleest, ende sich blindelyck aen het voorschrift van vreemde Rechten overgegeeven hadden. Ende waer van anders dit kwaad? als om dat den meesten de lust of gelegentheit ontbreekt, om na te vorschen ende te ontwaeren, wat by onse Voorouderen is in gebruik geweest, ende waer nae deselve haere gewoontens geschikt hebben.

(1) Dit is conform het 11. articul vande Landkaerte des Lands van Cuyck ziet No. 73.

(3) Ik hebbe nooit geen fundamentele reden hooren geven, waarom dit Hollanderbroek, gelegen in den Landen van Cuyk, van gemelden generalen 11. articul is uytgesondert, waaromme dit seggen al mede behooryk diende geverifieert te werden, dewyl andersints londe moeten subintraren hoc juris axioma: *Leges non distinguunt, nec nobis distinguendum est.*

(4) Volgens het laatste art: 11. van Erffnisse en verdoel te beuren vande Cur.

Custums der Stad Grave. vid. Christyn. Cost. van Brabant 2. deel fol. 974. & infra No. 123. cap. 2. text. 10. art. 7.

(5) En wel secundum *Novel. 118.* onaengesien de Keyserlyke regten in materia successioem ab intestato by de Nederlanden nooit pro jure communi syn aangenomen. Hugo de Groot. *Holl. cons. 3. deel. cons. 196. n. 16. pag. 530. & cons. 197. n. 14. pag. 533.* Van Someren *de represent. cap. 3. n. 2.* Het welk omtrent de Stad Grave en den Landen van Cuyck, uyt het Reglement van Graaf Floris van Egmont Grave van Buren &c. vanden 4. dag. January 1535. hier agter onder No. 66. te vinden, in de praefatie soo helder als het dagligt doorschynt.

(6) Hebbe dese korte remonstrantie vanden Scholtus Paedfien, over de materie van successie, gearticuleert, om te gemackelycker daar op dit weynige te kunnen aantekenen.

Het geen articul 4. nopen de togt wordt gesegt, komt over een met de voorschreven Landkaarte des Lands van Cuyck art: 11.

Het 10. articul is conform het gemelde Reglement en Ordonnantie van Floris van Egmont Grave tot Buren &c. de dato den 4. January 1535.

Omtrent het 17. articul syn seer interessant de naervolgende consultatie, genomen uyt vanden Bergh *Nederlands Advysboek 1. deel. pag. 363. & seqq.*

CXLVI. CONSULTATIE.

In het Land van Cuyck werd geobserveert, als ymand geen Ascendenten of Descendenten Erfgenamen naar laat, dat dan de goederen vererven, voor de helfte aan de Vrinden van Vaders, ende voor de andere helft, aen de Vrinden van Moeders zyde.

Ook heeft in het Land van Cuyck, de representatie plaats, in de successie van een Oom of Moese, tusschen des overledens Broeders en Sisters kinderen, ende de dessels in leven synde Broeders of Sisters.

Gesien by den ondergeschreven het Proces, hangende ongedecideert voor Schepenen van Vierlincksbeeck, tusschen Jan Ebben Jans, ende Matken syn Sußer Aanleggers ter eene, ende Niel van Mil, als Man en Voogd van Digna Lampers Dogter, syn Huysvrouw, verweerder ter andere zyde.

Dunkt (zonder correctie) gepresupponeert, dat door het gehele Land van Cuyck, in het stuk van successie, een eenparig regt is, ende geobserveert word, dat de voorz. Schepenen, by haar lieder vonnis, den Verweerder behooren te condemneren, te ruymen ende afstant te doen van de geregte helfte, van alle de Goederen soo gereet als ongereet, naar gelaten by Jan Orh Lampertse, ende de selve, den Aanleggers te laten volgen in sulken state, tot dien eynde met de voorz. Aanleggers te procederen, tot gelyke deylinge van dien, mitsgaders te restituereen het gunt by hem van deseelve helfte ontfangen ende genoten is; ende nog ontfangen sal worden, tot de definitive sententie toe.

Ontseggende den voorz. Aanleggers hun liederen verderen eysh ende conclusie,

cluse, ende compenserende de kosten vande Processie, om redenen, haarlieden daar toe movrende.

Aldus geadviseert in s'Gravenhage op den 18.
May 1613.

onderfond,

C. VAN KUYK. J. GOEL.

Onderfond, insgelyks by den ondergeschreven gesien het voorz. Proces: Dunkt (zonder correctie:) by de voorz. *Heeren Advocaten*, wel geadviseerd te syn, ons mitsdien, daar mede ook conformerende.

Aldus gedaan den 21. ende 22, May 1613. voorz.

onderfond,

R. VAN AMSTELREDAM. J. VERMEEREN.

Extraet uyt den Signate vande Proceduren tot Vierlinksbeeq, van de Gedingengebouden den 18. Juny 1613. alwaar tusschen Jan Ebben de Best, q. q. Aanlegger, ende Digna Lampers, Verweerderjche, is gegeven als volgt.

Naer aanspraek, antwoord, konden ende waarheyd, en alle het gene, dat voor de Schepenen gekomen is, ende rypelyk gelet op de Consultation vande *Regtsgeleerden*, by partyen *hinc inde* overgelevert: wysen *Schepenen* voor Regt, dat den Verweerder gehouden ende verbonden sal wesen, te ruymen ende afftaant te doen vande geregte helfte, van alle de Goederen, soo gereet, als ongereet, naargelaten by *Jan Oth Lampers*, ende deselve den Aanleggeren te laten volgen, in sulken staat, ende gelykerwys die waren, ten tyde van des voorz. *Jans* afsterven, ende tot dien eynde met den Aanleggeren te procederen tot gelyke deylinge van dien, mitsgaders te restitueren het gene by hem, vande selfde helfte ontfangen ende genooten is, ende nog ontfangen sal mogen werden: ontfeggen de voorz. Aanleggers haren vorderen eylich ende conclusie: de kosten compenserende om redenen.

By de Aanleggeren veroircond.

CXLVII. CONSULTATIE.

Gefien by onsondergeschreven, alle de stukken ende Verbalen van seker Procces, voor *Schout en Schepenen vande Gerechts-bank van Vierlinksbeek*, in de Landen van *Cuyk*, gesustineert tusschen *Jan Ebben Janse* ende *Merken syn Sufter*, als Aanleggers ter eene, ende *Niel van Mill* ende *Digna Lampers*, Egte luyden, als Verweerders ter andere zyde: Gefien ook de Consultatie, daar in by andere *Regtsgeleerden* gegeven, het vonnis dien volgende by de voorsz. *Schepenen*, ter maniffie vande voorsz. *Schout*, in deselve sake gewesfen, mitsgaders de ses andere vooroordeelen, naar dato van dien, by *Schepenen van Maasbees, Vierlinksbeek, Sambeek, Beugen, Mill, ende Cuyk*, wende de principaalste ende trefelykste Geregten, soo men verstaat, vande voorsz. *Landen*, op het feyt van dat, in het selve *Land* is ende geobserveert werd, eenderley, ende eenparig regt ende Costuyme van successie, gegeven: ende gevraagt, of de *Schepenen van Cuyk*, aan den welken van het voorsz. vonnisse van *Schepenen van Vierlinksbeek*, geappelleert is, sullen, mogen oordeelen, ende wyfen het selve vonnis wel gegeven, ende qualyk daar van geappelleert te syn, condemnende de appellanten in de kosten van dien, gepresupponeert nogtans, dat de geappelleerde sullen den Regten genoeg synde bewyzen, dat de *Stad van de Grave*, in materie van questieuse ende anders successien heeft ende observeert, een ander Regt en Costuyme met de voorsz. *Cuykse Regten ende Costuymen* niet over een komende, maar daar van geheellyken verschillende; mede gepresupponeert, dat de *Heerlykheyt van Boksemeer*, ende het *Dorp van Oeffelt*, van gelyken hebben ende onderhouden *Cuykse Regten*; Dunkt (zonder correctie:) al is 't soo, dat naar dispositie van beschreven Regten, de Goederen van den overleden gesturven synde sonder kinderen of Descendenten, alleen ende in het geheel devolveren, ende succederen op den genen, die den overleden in grade en maagschappy, naast syn bestaande, met exclusie van anderen, in vordere graden, sonder dat regard werd genomen, of het de selve den overleden van s'Vaders of Moeders syde syn bestaande. §. *si plures. Instit. d. legit. agnat. success.*

Ende dat de Cope Extraet, uyt de Ordonnantie ende Constitutie van *Heer Floris van Egmond, Grave tot Buren*, in dato den 4. Jan. 1535. in cas van successie *ab intestato* disponeert, dat de kinds-kinderen inde Goederen van haar Grootvader, mede by representatie succederen in haar overlede Ouders plaats, mitsgaders ook in hare regte Oomen ende Meujen versterfenisse, representatie plaats heeft in den tweede grade, ende verder niet, nademaal nogtans, dat in de processie volkomenlyk is bewesen, by ende van wegen de Geappelleerden, dat in de *Lande van Cuyk*, van ouds af, is geobserveert geweest, en nog geobserveert werd, dat de Goederen van den overleden gesturven synde sonder kinderen, ofte Descendenten altyds moeten gaan ende erven aan twee zyden, te weten, voor de eene helft, aan des overledens Vaders, ende voor de andere, aan des Moeders zyde, ende dat daar uyt volgt, dat geen regard mag genomen werden op naderheyd van de graden ofte maagschappy van de vrinden, van 's Vaders ende Moeders zyde, alsoo de Vrinden van des overleden Vaders ende Moeders zyde elkanderen vreemt syn,

van de syde daar van sy elks komen erven ende succederen. Ende dat ten dien eynde ende regarde, het selve niet en strydt tegens de voorsz. geallegerde Ordonnantie van *Graaf Floris*, mits dien de voorsz. Geappelleerden niet en komen by representatie, maar uyt haar eygen hoofde, ende als alleen de naaste synde van s'Moeders syde, van den overleden, van wiens besteffenis- se questie is, dat daaromme *Schepenen van Cuyk*, by haar luyder Sententie, behooren te verklaren, het vonnisse van de *Geregte van Vierlinksbeek* wel ge- wesen, ende qualyk daar van geappelleert te syn, ende sulx te verklaren, den Appellant by het selve vonnisse te wesen niet beswaart; ende den sel- ven voorts te condemnieren in de kosten van den processe, tot haar lieder taxatie, Aldus geadviseert uyt de voorsz. stukken ende Verbalen, ons hier toe overgelevert, die wy te samen, aan dit ons advys gehegt ende gecacheteert hebben, in 's Gravenhage den 10. February 1619.

Ende was ondertekent.

D. DE COCK. I. C. VAN PERSYN, MAX. VAN
BEKERKE. D. HAMEL.

CXLVIII. CONSULTATIE.

Gesien by de ondergeschreven *Advocaten*, postulerende in syne *Koninkl. Maj. Rade van Gelderland*, die stukken van de Processe, gesukineert ter eer- ster instantie, voor Schepenen vande Dingbanke van *Vierlinks-beek*, gelegen in de Overampte van het *Land van Cuyk*, tusschen *Jan* ende *Methen Ebben*, kinderen van wylen *Jan Ebben* ende *Geertje*, Egteluyden, als Aanleggeren, in materie van inleydinge ter eenre, ende *Niel van Mill* ende *Digna Lampers*, ook Egte-luyden, als Verweerderen ter andere zyde; het vonnis met voor- gaande beleringe van *Regts-geleerden*, in de selve sake gewesen, daar van aan de hoof-banke van *Cuyk*, soude syn geappelleert: Gesien ook de nieu- we stukken, in cas van appellatie, in de selve sake gedient; mitsgaders het advys van andere vier *Regts-geleerden*, in de selve saake gegeven, in dato den 10. Feb. 1619. daar by gehegt synde alle de stukken, soo van de eerste als tweede instantie, daar aan, dit ons Advys is gehegt ende gecacheteert: Dunkt (zonder correctie:) dat in conformiteyt vande resolutie, van de voorsz. vier *Regts-geleerden*, behoord gewesen te werden, qualyk, ende sonder grief geappelleert, wel ende te regte, by de Regters van de eerste instantie gevonnist, ende dat overfulx, de appellante behoord gecondemnaert te wor- den, in de kosten van den Processe, ter taxatie ende moderatie van den Ge- regte.

Aldus geadviseert binnen Roermonde den 10. Ju-
ny 1622.

onderfond,

HENR. WOESTINK. L. J. DE STUCHERE. C. VAN
DEN RAAD, NICOL. VANDEN OEVER.

(7) Om

(7) Om te oordeelen of een oud recht in ongebruik is geraakt of niet, diend voor al wel geobserveert te werden, het geene Simon van Leeuwen *in not. over de Costumen en Keuren van Rhyndland pag. 105. n. 2.* in-dieser voegen schryft:

Coustume is een regt, dat door langduyrig gebruik by gemene ende voorbedagte toestemming des volx, ende toelatinge vande Overheyt, als regt, is ingevoerd. §. 9. *Instit. de Jure Nat. Gent. & Civ. l. 32. ff. de legib.* Sic Andr. Gail. lib. 2. obs. 31.

Et n. 3. Ik zegge; een voorbedagte toestemminge des volx als regt, om dat deselve naar voorgaande evenredening, als regt moet werden ingevoerd, het welk uyt sodanige gejuyste toestemminge, ende daar op een langduyrig gevolgt gebruyk, een regt ende wet maakt, so wel, of die van de hoogste magt bevoelen ende ingestelt was, soo dat ook daar door een voorgaande wet metter daad werd vernietigd. l. 23. §. 1. *ff. de legib.* ende iets tot een wet werd gemaakt, daar geen wet vanen was. l. 32. *in pr. & l. 35. ff. de legib.* Daar in tegendeel, yets sonder sodanige gejuyste evenredenheden, uyt een blind ende onkundig vertrouwen, dat sulx een wet ende regt was, ingevoerd zynde (gelyk menigmaal in de practyq, uyt onwetenheid des gemene Regt-oeffeners den gemeene Luyden yets voor regt, ende gelyk of sulx een wet was, werd opgedrongen, dat geen wet nog regt en is, maar daar tegen gejuyst zynde, of buyten, of tegens het regt is:) geen regt nog Costuyme maaken kan, maar voor een indraght ende corruptele, dat is, een misbruyk, moet werden gehouden, al was het nog soo lang in sodanig gebruyk geweest. l. 14. l. 15. l. 39. *ff. de legib.*

(8) Dit is een, soo genaamt, redres op sommige vervalle costuymen, en de manier van procederen binnen de stad Grave, door den auteur opgesteld, dog het welk niet dienstig geoordeeld heb, hier by uyt te geven, om dat het selve, geen de minste autoriteit hebbende, dikwils eenige swymelinge en duysterheid soude konnen veroorsaken.

(9) *Janicon Republ. der Vereen. Nederl. 3. deel. bladz. 85.* Het land van Tongelaer is van den ressorte van het dorp Gassel, en 't kasteel van dien zelven naam is tamelyk groot, dog heeft geen meerder voorrechten, als de anderen, van dewelken ik hier boven gewag gemaakt heb. Ziet ook *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. 2. deel. 3. stukje pag. 288.*

(10) Wegens Tongelaer sitten twee Schepenen in de bank van Gassel.

(11) Ziet den auteur en de aantekeningen hier voor op Herman den tweden. *pag. 55. & 57. n. 4.*

(12) Ziet de *Groot Inleydinge tot de Holl. Regtsgeel. 2. boek. 45. deel. vers.* Wy hebben geseyt. *Sim. van Leeuwen cens. for. lib. 11. cap. XXIV. n. 9.*

Nu meen ik sal 't niet qualyk voegen hier aan te stellen 't geen ons nog nader de stad en 't sloth (1) vande Grave aangaande is voorgekomen, sonder van 't geen hier vooren geseyt is repetitie te maken. Haar anterieure groote en forme (2) siet de schilderye

op 't Raadhuis aldaar, en vind met de tegenwoordige (3) geen gelyk. Zy leyt vast op de Maase met syn wallen in een rondagtige forme omtrocken, was wel eer een sterke fortresse (4); dan wat nu, daar laat ik Ingenieurs en Crygslieden van discoureren.

De borgers en inwoonders syn haar tydelyke Heeren altyt trou en weert geweest, waar van de vooraangetoge privilegien duydelyke blyken syn. Voor, met, en ook wel om dese Heeren hebben sy al veel oorlogen, belegeringen en andere moejelykheden uytgestaan, sook hier vooren al eenigstints verhaalt, en om gemackelyk nae te zoeken gefublinieert hebbe (5).

By tyde sy onder de pantschap van Prins Willem van Orange was, en dat de Spaanse troublen ontstonden, hebben sy neven andere ongeluckige ook haar deel gehad; want nadien hooggemelten Prince den Koning van Spangien tegenstond (6), heeft Duc d'Alba (7) ook de Stad Grave en Lant van Cuyk op ergane default en non comparitie vanden ingedaagde Prins geconfisqueert (8), doende de beampten haaren eed aan den Koning van Spangien vernieuwen, met last om van doen voort de justitie in desselfs naam te administreren.

Dien niet tegenstaende heeft eenen Sander Turk den 27. April 1568. (9) des morgens met het open gaan vande poort de Stad vande Maas syde uyt een schip, daar in hy met syn volk verborgen lag, verrast, ingenomen en nae vertoonde patent vanden Prins eenige dagen in besettinge gehouden: maar als 't hof van Brussel sommige Italiaanse ruyters en voetknechten afstond, voorgevende de stad te willen belegeren, heeft sig Sander Turk, diete swak was om resistentie te doen, wedergeruyt en 't voorz. krygsvolk plaats gemaakt: die voort daar binnen trocken en bleven bedryvende groote moetwil, tot dat Duc d'Alba een Spaansen Gouverneur sond genaamt Casper Gomme met een bende Spaanse ruyters, daar eenen. Bulders overcommandeerde, met nog eenige Spaanse en Duytse infanterye. Dessen Gouverneur regeerde tot de pacificatie van Gent Ao. 1577. (10) op welken tyt daar in besettinge waaren twe vaandels Hoogduytse knechten behoorende tot het regiment van Polwiler.

Van

Van desen Gouverneur en garnisoen heeft sig de stad ontlafst in manieren als volgt (11): Den Gouverneur houdende syn residentie op het groot Casteel, wiert door de Magistraat en eenen Bocholt, doenmaals Rentmr. en Casteleyn van 't kleyn Casteel (12) aan de Maas op een collation genoodigt, daar sy heymelyk eenige gewapende borgers opgebragt hadden, de Gouverneur ingekomen is de brug agter hem opgetrocken en hy gevangen ingetogen, welken sy eenige dagen daar nae in een schip setten, daar met hy nae Maastrigt vertrocken is: waar nae sig ontdeckte dat de vaandels Duytse knegten sogten te mytineren en principaal het vaandel vanden Grave van Ekenburgh, die men bevond dat in eenige huysen buskruyt gestroyt en lonten geleyt hadden om brant te stigten en de stad te plonderen, 't geen de borger nootfinde met haar te accorderen en eenige betalinge te doen, daar toe sy alom groote somme van penningen hebben moeten negotieren, engagerende haare stads inkomsten en gemeente: dan want dit accoord geschiede onder anderen op beding, dat het vendel vanden Grave van Ekenburgh soude moeten vertrecken, en 't vendel van Capt. Ambrosius de Staaten en Stad eed van getrouwigheyt doen, is daar nae ook bevonden dat 't selve correspondentie hadde met het vendel vanden voorn: Ekenburgh, dat sig nog tot Os in de meyerie van 's Bosch onthielt, met intentie om het wederom door eenige bequame middelen in te laten, 't geen de Magistraat den Heere Prince van Orange haaren Heer in aller ijl hebbende ontboden, heeft den selven haar toegesonden een vendel knegten onder 't beleyt van eenen Hermen Jans, die des nagts van agteren door het kleyn Casteel aande Maas ingelaten des morgens in de stad vielen, en met behulp vande borgers niet sonder bloetstorting van wederzyden 't voorsz. vaandel hebben uytgejaagt, en is alsoo de stad haaren Heer in gehoorsamheyt gebleven tot Ao. 1586.

Op welken tyd den Prince van Parma onder 't beleyt vanden Grave van Mansvelt de stad met verscheide sorten heeft belegert of gebloqueert (13), als namentlyk 't fort la Berlotte, 't fort tot Nederaselt geheten de Wortelschans, een op de Ma-

se regt voor stad geheten 't fort Alexander, item St. Jobs schans tot Gassel, 't fort la Marselle tot Eesscharen, en 't fort op Caldenoort: meenende de selve alsoo uyt te hongeren, maar want de Maas de stad des winters alom inundeert, soo is die door den Grave van Hohenlo, de Maasdyk boven Ravestein doorgesteken hebbende, gevestigd.

Aangesien de Prince van Parma hem in syn meening bedrogen vond, alsoo Mansvelt hem wys gemaakt had, dat de stad overmits syn sterkte het best door honger soude bedwongen werden, soo is hy met syn geheel leger afgecomen (14) slaande drie bruggen over de Maas, een boven de stad met schepen en twe onder op eyke gebouten; en hem geretrencheert hebbende heeft den 6. Juny de stad vande noortsyde met 24. cartouwen beschooten, plantende syn geschut aande overfyde vande Maas (:waar door ik meen dat het kleyn Casteel aande Maas is wech gekomen (15):) en nae dat hy bres gemaakt had, heeft verscheyde stormen aangebragt, maar wiert mannelyk geresisteert, daar veel borgers en soldaten syn doot gebleven, en om de overige soldaten wat beter te encourageeren, hebben de borgers aanstonts gefourneert seftien hondert gul. die aande soldaten en haar Capiteyns syn betaalt. En nadien den Prins van Parma geresolveert was de stat wederom te bloqueren alsoo met syn schieten en stormen weynig gevorderd had, heeft Lubbert Turk Heer van Hemert als Gouverneur een tamboer uytgesonden makende appoinctement voor syn soldaten en eenige borgers die begeerden met te trekken, sonder de resterende borgers en ingesetenen ten minsten daar by te vervangen, maar hebben die alleen moeten staan op de bloote genadevanden Prince van Parma, die in de stad is gekomen (16) met een regiment Spanjaarts, stellende tot Gouverneur eene la Marselle een Lutsenburger. Den Prins van Parma vestreckende liet in besettinge een garnisoen van verscheyde natien, als Spanjaarts, Bourgonjons, Duytsen en Walen met een compagnie Italiaanse ruyters, van welk garnisoen de borgers veel geleden hebben, die hun leeningen of gagie betalen moften, en als dat niet prompt en volgde heeft den Gouverneur de militie gelicentieert de trom te slaan

en met de burgers te eeten tot dat sulks weder met gelt wiert afgekogt.

Waar nae door de schickinge Gods gebeurt is, dat voorn: la Marfelle wiert gedeporteert van syn dienst en gouvernement, en is een Spanjaart in syn plaats gecomen genaamt Jean Euvagelista de los Guevas, welke stervende syn hem gevolgt 2. andere, namentlyk Diego de Ville Caldron mede een Spanjaart, die overleden en tot Grave op 't choor vande kerk voor 't hoog altaar begraven leyt, item eenen Matthio Cortini een Italiaan. Nae hem heeft gegouverneert eenen Antonio Gonfales del Veldo (17) eenen Spanjaart; en sulx ter tyd de stad by de Staten der geunieerde Provintien is gerecupereert en gewonnen. By synen tyt syn vele corresponderende muytuatien geweest en de autheurs daarom geëxecuteert.

A A N T E K E N I N G E N .

(1) Het gezigt van het oude Slot van de Stad Grave, wordt gevonden by *Le Roy le grand Theatre profane du Duché de Brabant, insschen pag. 58. & 59. No. 11.*

(2) *Situs Oppidi Gravia cum a Excellentia de Nassou occuparetur Anno 1602.* kan gezien worden by Guicciardyn *befchr. vande Nederlanden pag. mibi. 120.*

(3) De grondtekening voor het jaar 1736. (gelet in dat, en het volgende jaar, de vestingwerken boven en onder de Stad, door den Raad van State, nog merkelyk uitgelegd en verbeterd zyn) is te sien in de *Tegenw. Staats der Vereen. Nederl. 2. Deel. 3. stukje bladz. 268. en in het Verheerlykt Nederland of Kabinet van hedendaagsche Gezichten wordt gevonden I. Deel. N. 11. 12. de Stad GRAVE van de Maaskant. De BRUG-POORT van binnen en van buyten N. 13. en 14. mitsgaders N. 15. en 16. de HAM-POORT insgelyk van binnen en van buyten.*

(4) *Le Clerc Geschied. der Vereenigde Nederl. I. Deel. VII. boek, pag. 521. den druk in 4to.* De Stad was sterk door hare gelegenheid, en de Hartog van Parma, dieze int jaar 1586. had bemagtigt, had zeer zorgvuldig gesterkt; zoo dat de kunft by de natuur gevoegt zynde de zelve tot eene der sterkste steden vande Nederlanden had gemaakt.

(5) Dit heb ik niet naargevolgd, om het ongemak int drukken voor te komen, door het gebruyken van onderscheyde letters.

(6) *De ongenoemde Schryver van het leven van Willem den I. Prins van Oranje Graef van Nassau, Stadhouder en Capitein Generael van Holland, Zeeland, Utrecht, en Vriesland, enz. enz. 1. deel. 4. boek. bladz. 598. op 's jaar 1567. Schryft aldus:*

Ver-

Vervolgens toog de Prins nae Cleef, en van daer nae Dillenburg, in 't Graeffchap Nassau, alwaer hy op het einde van April aenquam: in 't doortrecken vermaende hy de Magistraet van de Stad Grave, dat sy aen de Godsdienst en aen de Conink getrouw souden blyven. Op syn vertrek uyt het Land, had de Prins opentlyk verklaert, dat hy sig stil en geruust soude houden, ten zy hy eerst wiert beledigt. Grotius *lib. 1. Annal. in fine pag. m. 26.*

(7) De *gemelde Schryver 2. deel. 5. boek bladz. 29. op 's jaar 1568.* Om nu tot de saeken van den Prins van Oranje te komen, en wel bysonder, wat hem door den Hertog van Alba is wedervaren, en het gene de Prins wederom tegen den Hertog heeft ondernomen, soo bevond men wel haast, dat de Hertog niet van sin was, om de Prins geruust te laeten, hoewel hy buyten 's Lants was vertrocken: want voor eerst wiert den 19. January (*van Meteren l'Hist. des Pays-bas. le 3. liv. fol. m. 55. le 19. de Decembre l'an 1567*) de Prins van Oranje, benevens syn Broeder, Graef Lodewyk van Nassau, en de Graeven van Hoochstraeten, van den Berge, van Cuylenburg, den Heer van Brederode, en meer andere, by openbaere afkondiging; ofte soo men het noemt, by Edictale Citatie, gedagvaert, om sonder verdere uytstel, binnen den tyd van ses weeken, voor den Hertog van Alba te verschynen, en sig te verantwoorden van alle saeken, waer mede hy door Johan du Bois, Procureur Generael, belast soude worden, *op poene* van den eeuwigen ban, en verbeurtmaeking van alle syn goederen. *Bor Nederlandsche Histor. 4. boek. milit. 1. deel. pag. 220.*

Alhoewel aen den Hertog van Alba was te kennen gegeven, dat de Prins voor syn vertrek had verklaert sig stil te sullen houden, ten waere hy in syn eer of goederen wiert angetast, en het derhalven raedsamer was, de Prins met vrede te laeten, en hem niet te tergen, soo vond het nogtans by hem geen ingank, het zy, dat hy de Prins te klein achte, om sig tegen sulck een machtig Conink te konnen stellen, en dat'er derhalven niet veel voor hem te vreelen was, ofte wel, dat hy sig te veel door wracklust liet verblinden. Derhalven ging hy met syn saeken voort, deed de Prins in 't openbaer dagvaerden, cysch tegen hem doen, en alle syn goederen in de Nederlanden aantasten, en in beslag nemen. *Van Reyd hist. der Nederl. Oorlog. door J. van Sande 1. boek fol. 3. in fin.*

(8) De *voorsz. ongenoemde Schryver in 's aangehaalde deel en boek bladz. St. Op 's selfde jaar 1568.* Den 28. Mey, deed de Hertog van Alba het vonnis van den Ban en verbeurtmaking van goederen uytspreeken tegen den Prins van Oranje, en syn Broeder, Graef Lodewyk van Nassau, mitsgaders tegen de Graeven van Cuylenburg, van Hoochstraeten, van den Berge, en tegen den Heer van Brederode. Het vonnis, tegen de Prins van Oranje, gelyk waerschynelyk tegen de andere hier boven gemelt, is niet uytgesproken in de naem van de Konink, maar alleen van den Hertog van Alba. By het selve vonnis wort de Prins veroordeelt, als by de Procureur Generael belast en beswaert zynde, te hebben begaen de misdaed van gequettste Majesteit: en als hebbende, tot versmaeding van het geding, en hangende het selve, niet alleen aengenomen de wapenen, maer ook benoemt, en aengesteld verscheide

de Collonels en Capiteinen, over volk van oorloge, soo te paerd als te voet, en deselve met vliegende vaendels doen trekken tegen syn Majesteit, syn Staeten, Landen en Onderdaenen; in welke wederspannigheit hy nog daegelyks was volhardende. Derhalven dat syn Excellentie (de Hertog van Alba:) hem bande uyt alle de Landen en Heerlykheden van syn Majesteit ten eenwigen daege op den hals. Verklaerende alle desselfs goederen, roerende en oarouerende, leenen en erfgoederen, waer die gevonden mogten worden, voor verbeurt. Ende ingevolge van die verbeurtmaking, wierden alle des Princen goederen, onder het gebied van den Conink gelegen, in beslag genomen. Onder anderen wiert de Heer van Berchem, te dier tyd Gouverneur van den Coninck tot Breda, aldaer op den 24. Juny in de naem van de Conink gehuldigt.

Van Goor beschr. der Stad en Lands van Breda I. B. IX. hoofst. pag. 141. in fin. Den twintigsten van Sprockelmaandt 1568., is Pieter van Quadecbbee, Heer van Berchem, Meyer van Loven, te Breda gekomen als Stadvoogd, en als Afgevaardigde des Konings van Spanjen, om de Stadt en 't Landt van Breda in beslag te nemen, die op den twaelfden van Zomermaandt den eedt van getrouwicheit ontving.

(9) Janiçon *Republ. der Vereen. Nederlanden. 3. deel. bladz. 97.* Den 27. April 1568. wiert de Stad Grave door zekeren Sander Turk in naam van den Prins van Oranje, overrompelt. Op deze tyding zond de regering van Brussel een corps troepen, om die stad weder te bemachtigen, en Turk hen het hoofd niet konnende bieden, liet ze den vyanden ten prooi. De hertog van Alba lag hier toen een sterke bezetting, onder bevel van zekeren Casper Gommès.

Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. 2. deel. 3. Stukje bladz. 268. De stad werdt op den 27. April des jaars 1568. door zekeren Sander Turk, den Spaanschen, by verrassing, ontveldigd, en in den naam des Prinzen van Oranje overmeesterd. De tyding hier van kwam zo dra niet te Brussel, of men zondt eenig Volk naar Graave, om die stad wederom te bemagtigen: Turk, de aankomst van deezen hoop verneemende, verliet de stad, daar toen eene goede Bezettinge, onder den Spaanschen Oversten Bracamontio, in gelegd werdt.

Pontan. *hif. Gelr. lib. XIV. ad an. 1568. pag. 901.* Datum & negotium à Ferdinando Priore Cæsari Avilo, Piscariæ Marchionis fratri, equitum ductori, ut cum tribus equitum turmis Graviam peteret, & cum *Megenfis* vires sociaret. Quo cum venisset *Megenfis*, reperit foederatos, relictâ Buxemerâ; *Graviam*, Mosæ aditam, navigiis dispositis petiisse ac suæ una cum arce potestatis fecisse. Mandat igitur Bracamontio, ut Mosâ & Vahali transmissis, ad se ad *Graviam* obsidendam contendat, & ab ea parte, quæ Brabantiam respicit, castra sua locet. Adductisque confestum Neomago tormentis, ipse *Meganus* cum equitatu adversa in ripa confedit. Ac illuc, relictâ *Graviâ*, diversâ turmatim abierunt. Oppido jussu *Albani* impositum præsidium ex legione Bracamontii; reliqua per vicina loca distribuuntur.

Slighthenhorst *Geld. Geschied. op 't jaar 1568. 14. B. pag. 514.* Doch *Megen*
Bbb daer

daer koemende, vernam dat de bond-vrienden van Boxmeer te scheep naer de *Grave* hun loop hadden genoomen, ende de stad met het slot in-genoomen. Gaf over zulk bevel aen Bracamonte, dat hy over de Maes en Wael sich naer hem zoude spoeden om de *Grave* te belegeren, ende hem neder slaen aen de zyd van Braband. Hy zelve gingh, haelende in haest eenighe stucken van Nymegen, de overkant tot syn legher kiezen. De andere dit siende zyn aen die zyd met heele rotten uyt de stad geloopen. Doen is 'er uyt de bende van Bracamont bezettingh daer binnen besteld, ende de overighe in de nabuyrige plaetsen verlegghd.

(10) De Pacificatie van Gent is gedateert den 8. November 1576. by de welke art. X. wordt selegt: Is voorts veraccordeert dat de voorschreven Heere Prince, ende alle andere Heeren Ridderen, Edelluyden, particuliere Persoonen ende Onderfaten van wat state, qualiteyt ofte conditie die zyn; Mitsgaders henliedier Weduwen, Duwagiers, Kinders ende Erfgenamen van d'een ende d'ander zyde, gerestitueert zyn in haarliedier goeden name ende fame, ende sullen oock mogen aenvaerden, ende die Possessie aenncemen van alle hare Heerlikheden, goeden, prerogativen, actien ende crediten, die niet verkost ofte gealieneert en zyn, in sulcken staet als de voorschreven goeden nu tegenwoordigh zyn, ende te dien effecte, zyn alle die faulten, contumacien, arresten, sententien, saysementen ende executien gegeven en, de ghedaen sichten den aenvanck vande Troublen in den jare vyftien-hondert ses-ende-tfistigh, soo wel om saecke vande Religie, als om 't aenncemen vande Wapnen, met 't geen daer naer gevolght is, gecasseert, gevocoert, doot ende te niete ghedaen, ende sullen de selve, mitsgaders alle schriftelycke Proceduren, Acten, Actitaten, te dien geschiet, verniet ende inde Registers geroyeert werden, sonder dat noodigh zy hier toe ander bescheet te nemen, ofte provisie te verwerven, dan dit tegenwoordich Traetaet, niet tegensstaende eenige Incorporatie, Rechten, Costuymen, Privilegien, Prescriptien, soo wel legale, conventionele, custuymiere als locale, noch eenige andere exemptie ter contrarien, d'welcke in desen ende alle andere saken de voorsz. Troublen concernerende, sullen cesseren ende egene stede hebben, als tot dien by desen soo verre alst noot is, specialick gederoegeert wesende, oock mede de Rechten, disponerende dat generale derogatie niet en is sonder precedente specificatie. *ziet groot Holl. Placc. boek 1. delk pag. 5.*

(11) Janiçon *loc. cit.* Caspar Gommès tiranniseerde de borgers zodanig, dat ze in 1577. besloten, het Spaansche juk af te schudden. De magistrat nodigde Gommès op eene collation in het klein kasteel aan de Maas, daar zy heimelyk eenige gewapende borgers hadden doen komen. Zo dra hy op 't kasteel was, deden zy de brug ophalen, namen hem gevangen, en lieten hem met een schuit na Maastricht brengen, terwyl de regering zoo roort daar van kennis gaf aan den Prins van Oranie, die volk zond, om de borgers te helpen in het verneestelen vande Spaansche bezetting, 't welk dan ook gelukkig wierd uytgevoert. De stad bleef aan de bondgenoten tot den jare 1586, wanneer de prins van Parma dezelve belegerde en vermeersterde.

Tegenwoordige staat der Vereen. Nederl. op de aangehaalde plaats: De Ingezeten en leeden veel vande wreedheid deezer Oversten (:Braccamonte:) tot dat zy, in 't jaar 1577, beslooten, zig van zyne dwingelandy te ontslaan. De Regeering lokte hem ten dien einde op het klein Kasteel aan de Maaze, alwaar zy, in stilte, eenige gewapende Burgers hadt doen komen, en zo dra hadt men 'er hem niet binnen, of de Brug werdt opgehaald, en hy gevangen genomen. Na eenige dagen, voerde men hem te scheep, naar Maastricht. De Prins van Oranje kreeg tyding van deezen welgelukten aanslag, en zondt der stad eenig Krygsvolk toe, met welks hulp men de Spaansche Bezetting verdreef. De Stad bleef in de magt der staatschen, tot in 't jaar 1586, wanneer zy van Parma werdt ingenomen.

Le Clerc Geschiedenissen der Vereen. Nederl. 1. Deel. 7. boek. in 4to pag. 522. Maar na den Gentschen Vrede had d'aanhang van den Prins van Oranje die weder bemagtigt, en tot op den tyd vanden Hartog van Parma ingehad.

De Meteren l' Histoire de Paysbas liv. 24. fol. 515. vers. Apres la pacification de Gand, comme il y avoit quelques Allemands en garnison, qui tenoyent le party des Espagnols, les gens du Prince, avec l'ayde de la Bourgeoisie, en chasserent ces Allemands, tellement qu'il y en eust bien quarante qui furent tués.

Dat de stad Grave int jaar 1578. onder de gehoorsaemheid vanden Prins van Oranje is geweest, blykt uyt het Consent van dien Prins aan die vande Grave tot verhooging op den bieraccyns verleent, om te verplegen de kosten der fortificatien. ziet onder de documenten No. 85.

(12) *Le Petit Nederlandische Republyke pag. 284.* Naderhand is de Stadt Grave ende 't Land van Cuyck Brabant ingelytt geworden, ende daer is (:by tyde van Hr. Cornelis van Sevenbergen, segt de auteur. vid. *sup.* pag. 162:) in de Stadt op den Maes-cant een seer vast ende sterck Casteel gebout, ghe-noemt *Brillenborch*, van andere 't *Nieuwe-werk* het welke voor weynich jaren, geduyrende desen jalantschen crych, te gronden afgebroken, ende ge-heelick is gheruynceert geworden.

(13) *P. C. Hoofts vervolg der Nederl. hist. 23. boek op 't jaar 1586. pag. m. 154.* Maar Graaf Kaarel van Mansveldt, hebbende, door last des Princken van Parma, in Sprokkelmaant, met vyf blokhuizen en een' brug over de Maaze, ook toepaaling der zelve zoo onder als booven, de Stadt Graave, waarin vier vendels onder Lubbrecht Turk, Heer van Heemert laaghen, begooft te prangen, stond nu omze door verraadt te bekoomen. Want eenighe Steehouders en soldaaten waaren, uit armoe en ongedult oover quaade betaaling, met hem in handeling getreeden. Doch het stuk werd ontdeckt, de schuldighen gestraft. D'andre queeten zich eerlyk, doende by wylen kloeke uitvallen. Thans als Mansvelt toecredde om noch een' schans in dien oordt op te werpen, deed de Graaf van Hooehenloo de dyken door steeken, en kreegh op den neeghenden van Grasmaant, met schuiten, oover 't verdronkelandt, eenighe eetwaaren in de stad. Leicester, bezefende dat de voorraad, in Graave gebraght, niet veel strekken kon, en hebbende een deel volx tot Niekerk verzamelt, stuurde Hooehenloo en Norrits, met twee duizendt mann', eensdeels Engelschen, eensdeels Neerlanders, om

de zelfste boodschap. Te Littoye, drie mylen van Graave, had de vyandt een' velting. Die wonnenz' hem af, en een stuk geschuts daar in: tooghen voorts opwaarts aan, tot dat een hoop Kooningschen zich teghens hen quam te kanten. Daar viel een hardt gevecht; doch de Fortuin den Staatfchen toe, die meer dan drie hondert Spaanschen, daar onder etlyke hopliuden en andre bevelhebbers, versloeghen. Zy lieten daar, zeeker, bynaa half zoo veel der hunnen: zelf Norrits werd gewondt met een' spiets op zyn' borst; den Ridder Borris een vinger afgeschooten. Deeze ooverhandt, echter, help hen aan de Huizen te Baatenburgh en Empel, en aan eenighe schanskens: waar naa zy, op nieuw, met dertigh of veertigh schuiten, de Stadt genoegzaamlyk van spyz' en krygsbehoefte verzorgghden.

(14) *Bor Hist. der Nederl. Oorl. 2. stuk. 21. boek. pag. 707. op 's jaar 1586.* De Prince van Parma de tydinge van het victualieren vande Grave verstaen hebbende, en hem geïnformeert hebbende, dat hy meende de Stadt met geweld te konnen veroveren, heeft hem persoonlyk gereet gemaakt, om selfs met meerder macht voor de Grave te trekken en by een vergadert hebbende, so veel volks als hy konde bekomen, is den 12. Mey in 't leger gekomen, en heeft terstont gereetschap doen maken om de Stad van over 't water te beschieten aen beyde de hoken vande Mase en weskende de batterye gereet, heeft hy seer vreeselyk met 24. stukken geschuts op de Stad geschoten, so dat hy grote schade in de huysen vande stad, kerk en toorn dede, en ook alle de strykweren, en een temlyke bresse geschoten hadde, daer op hy eenen aanloop en storm dede, dan werden voor die reyse kloekelyk afgeslagen: des anderen daegs heeft de Prince van Parma alle het leger in slagorde gestelt, en het scheen hy eenen generalen storm op de Stad doen wilde, de borgeren van der Stad dese gereetschappen siende, en vrezende overvallen en alle vermoort te werden, zyn seer schauhertig geworden, en vrouwen en kinderen mackten grote misbaren, mackten ook de herten der soldaten kleynmoedig, meede men soude noch wel tot een goet accoort komen, men behoorden het grondig bederf der Stad, en den groten en uyttersten nood te voorkoemen, de borgeren, soldaten, vrouwen en kinderen leven salveren. De Magistraten vander Stad vergadert zynde, en de klachten van de borgeren verstaende, hebben eenige vande Capiteynen binnen de Stad leggende, so verre verwilligt en geinduceert, dat deselve Capiteynen gegaen zyn in des Gouverneurs kamer, daer hy op zyn bedde lag, en hebben den selven Gouvern. aengedient de swarigheden by de Magistraten gemaakt, ook de kleynmoedigheyt die onder den soldaten was, en dat 'er vele waren die het voor onmogelyk hielden, de Stede te konnen preservieren tegen den vyand, sulx dat de sake vereyschte eene korte resolutie, wat men doen soude, en werde aldaer in haeste geresolveert, niet tegenaende de opinien divers vielen, en dat Capiteyn Dionys daer tegen protesteerde, sustinerende, datte hen devoit doende, machtig genoeg waren den vyand te resisteren, en het toegeseyde ontfet, d'welk voor handen was te verwachten, dat sy lyuden het anders nimmermeer souden konnen verdedigen, en in alle gevalle datse schuldigh waren haer eere en eed te betrachten, en haer selfs so te quytten, al souden sy daer alle als vrome en eerlyke soldaten hen leven laten: maar de meeste stemmen

men droegen het wech, en de Heere van Hemert door onervarentheyt in 't feyt van oorloge, consenteerde daer in dat men aen den Prince van Parma soude senden, en den selven aendienien dat sy willig waren hem de Stad over te geven, by aldien hy hen lieden een eerlyk appointement wilde vergunnen. De Prince van Parma, wesende een kloek en verstandig Prince wel ervaren in 't feyt van oorloge, de tydinge ontfangen hebbende dat de Grave van Lycester, al in den aentocht was, om de Stad te komen ontfetten, wilde zyn eere niet in perykel stellen, om het krygsvolk binnen der Stad eene resolutie uyt desperatie te doen nemen, om de stormen te resisteren, en het quaetsle en uyterste te verwachten, heeft hen luyden dit navolgende accoord verwillicht.

Syne Hoogheyt gesien hebbende, 't gene van wegen en in den name van den Gouverneur, Hopluyden en soldaten, Magistraten en burgeren der Stad Grave hem schriftelik is overgelevert door de twee hopluyden, die tot dien eynde aen syne Hoogheyt syn afgesonden, en hebbende voorts syne Hoogheyt aengehoort het gene daer na montlik gehandelt en geseyt is geworden.

Hoe wel nu syne Hoogheyt goede oortake hadde, sulke onbillyke voor-geslagene conditien, gehelik af te slaen, sonderlinge in aensieninge der gestaltenisse in de welke de selve Stad nu gebracht is, dies niet te min, dewyle syne Hoogheyt gewonelik is, in aller billigheyt te handelen en te tracteren, die gene die met krygshandelinge om gaen, en de selve gebruyken. So verwillicht syn Hoogheyt den voornoemden Gouverneur, Hopluyden en Soldaten, dat sy vry en vrank uyt der Stad Grave sullen mogen vertrecken met haer geweer en wapenen, getuyg, paerden, wyf en kinderen, met stille trommelen en uyt gedane louten, en met omgewondene Vendelen, en op het aenhouden vanden Graven van Mansfelt, beyde Vader en Soon, heeft syne Hoogheyt hen luyden toegeseyd en geaccordeert goet geleide, en dat sy lieden nergens in sullen verhindert werden.

Daer-en-tegen sullen sy van stonden aen gehouden wesen, de Stad in handen van syn Hoogheid over te leveren, met alle het geschut en ammunitie, die voor handen is, sullen ook vry, los en ledig gelaten werden alle gevangen die van 't begin der belegeringe daer in gevangen gebracht zyn geworden, uytgenomen alleen de soon van den Kapiteyn Martines, de welke sal betalen het rantsoen dat synen vader voor hem alrede beloofd en toegeseyt heeft: en is syn Hoogheid te vreden dat de gene die hierin garnisoen leggen, tot wegvoeeringe van hare personen en goederen, sullen mogen gebruyken de schepen in dese Stad leggende: mits dat cautie gestelt werde, dat de selve schepen op 't aldersekerste en sonder eenige schade wederom sullen keeren in de voorschreven Stad. Belangende de Magistraet en Burgeren, dewyle de Koninklyke Maj. gewoon is, vriendelik en mildelik syne onderdanen te houden, die hen wederom tot syne gehoorsaemheyt willen keeren: daer benevens dat ook syne Hoogheid sich altyt beneerstigt heeft, des selfs voetstappen te volgen: So heeft ook syne Hoogheid, aensienende den goeden wille, die sy betonen daerin, dat sy hen na alle billigheyt te houden en voortaan te leven aanbieden, gelyk het goede gehoorfame onderdanen, synet Majesteit en der selver Raden wel betaemt en toestaet, sonder eenig verder te-

genspreken, hen luyden bewilligt en geaccordeert, voor eerst vergevinge en vergettinge van alle voorgaende overtredinge en misdaden by hen begaen, en is syne Hoogheid ook te vreden, dat de gene die in der Stad niet meenen te blyven, maer te vertrecken, dat sy sulx vry en onverhindert doen mogen, met alle hunne goederen: de andere so liever in der Stad metter woon blyven willen, die mogen het ook doen, mits vredelik na de oude Catholyke Roomse Religie levende. Gedaen in het veld-leger voor de Grave, den 7. Juny 1586. Ondertekent.

A L E X A N D E R.

(15) Ziet voor n. 12.

(16) De voorgemelde *Bor loc. cit. pag. 708.* En alsof is de stad den 7. Juny, den Prince van Parma overgelevert, de welke daer in drie vaendeis Spanjaerden met een vaendel duytsen in garnisoen leyde, en ordre stelde dat de Stad weder gesterckt werde.

Wegens dese belegering en overgave der Stad Grave kan de Lezer verders zien *Le Clerc geschieden. in 4to. 1. deel. 4. boek pag. 297. & 298. Strada de bello Belg. tom. 2. lib. 7. pag. m. 469. 470. in fin. & seqq. Guicciardin beschr. vande Nederl. pag. m. 120. Meteren l'Hist. des Paysbas liv. 13. fol. 261. & vers. Harzi annal. Brab. tom. 3. pag. 389. & seq. De la Pise Tableau de l'histoire de Princes & Princip. d'Orange pag. 609. l'an. 1586.* alwaar hy schryft: le Prince de Parma fait blocquer la Ville de Grave sur la Meuse dans le Duché de Gueldres de tres grande opportunité au Pays pour le passage de la riviere, & non obstant le secours que le Comte de Hohenloo y emmena en personne, la fait battre de vingt-quatre canons, & la contrainst de se rendre sous les articles d'une honorable composition le 7. de Juin 1586.

Bentivoglio hist. der Nederlantsche oorlogen 2. deel 4. boek. pag. 409. & seqq. De vyanden hadden, sedert hun verlies van Maastricht, twee vestingen van groot belang in 't nederdeel van de Maas behouden; d'een was de stad Grave, die onder *Brabant* staat, en d'ander Venlo, die onder *Gelderlant* legt.

(17) *Le Petit Nederl. Republ. pag. 286.* Eenem Spangiaert, genoemd *Antonio Gonzales* wasser Gouverneur binnen. Maer als men merckte dat *Prins Maurits* gherefolveert was dese Stadt te gaen belegeren. So isser *Don Inigo Dorajola*, een cloeck ende welgeoeffent Crychsmā, ook binnen gegā.

De stad als voorfsz. 1602. herwonnen (:waar van hier nietſal particulariseren (1), alsoo door andere in de beschryvinge der daden vande Princen van Orange H. L. M. ten genoege is gedaan:) als doen wiert tot Gouverneur aangestelt de heer Peter Seniski een Silefiger een aangefien man en een geëxperimenteert soldaat, die in syn tyt wel heeft gegouverneert, en principaal wanneer de stad beswaart was met een esquadron mutyns (2), sterk over de 1300. ruyters en 300. soldaten (3), met welke de stad geen kleyne vrese, pēicul en swarigheyt heeft gehad, aang-

geſien ider ſoldaat een gebiedent heer was. De ſtraf moſt geſchieden met conſent vande geheele troupes. Haaren Electo en ſynen raad hadden wel de eerſte kennis van ſaaken, maar mogten niet determineren. Al haar propoſitionen moſte ſy doen op de markt uyt de venſter van een huys daar nu den Beer uyt-hangt in t'aanhooren van 't geheele eſquadron nae dat men al-vooren alarm geſlagen had; en als de propoſitie hun niet behaagde riepen ſy eendragtelyk tire tire, ſchietende te gelyk op haaren Electo en ſyn Aſſeſſores; ſy maakten tuſſchen nagt en dag veeltyts vier en vyfmaal alarm met groot gekrys en gerugt, daar hem dan niemant mogt abſenteren; de borgers moſten haar deuren en venſters aanſtonts toefluyten, en by nagt moſt men het licht uytdoen of ſy ſchooten daar nae.

Nae dat ſy binnen de ſtad waaren gekomen den 14. Nov. 1603. ſyn ſy den 9. Juny 1604. vertrocken (4); latende de ſtad beſmet met een heſtige peſtilentie, die in drie maanden wel het derde part vande menſchen heeft wech genomen, dergelyke daar noyt by imants gedenken geweest is. Na Sidiniſki ſyn Gouverneurs (5) geweest de heer van Stakenbroek Luyt. Generaal van de cavallerye, wien ſtombe of begraafplaats op 't hoogh choor voor 't hoogh altaar in de Franſe tyt Ao. 1672. geruymt en afgebrooken is, poſtea ſyn ſchoonzoon de heer van Refor, nae hem den Grave van Hornes, wien gevolgt is George Johan Baron van Weede, endefe overleden den Luyt. Generaal Fagel, die met het gouvernement van Sluys en Vlaanderen gebeneficieert, ſuccedeerde hem den Luyt: Generaal Hompeſch.

By latere tyden geduerende de Spaanſe oorlogen en als de wapenen van den Staat floreerden had de ſtad veel avantagie inde negotie, te meer men doen boven de continuele doortogt vande legers ten platſen lande ſoo geen winkels hadde, en ider ſyn behoef uyt de ſtad moſt halen; ſulks dies tyts een paar volk getrouwt ſoude hebben, hadden ſy een huys of wooning konnen becomen.

Ao. 1634. wiert de Maaspoort vernieut en met blauwe ſteen chierlyk opgemaakt, daar by de vleugels binnen de poort ende rollaage op de muer langs de Maas met de ſelve ſteen gedekt,
ook

ook de marktpuut daar met verbetert, die alle door eenen schipper Konings gegeven waaren voor syn borgerfchap; 't geen hier foo in aanlien was, dat veel voorname figh genoegfaem gedoteert hielden, die maar een borgers dogter (6) ten huwelyk kregen: want fulck een maakt haar man, fchoon vreemt, by of door het eerfte huwelyk borger, dog niet by of door het tweede, derde of vierde. Buyten defe heeft onze Zalr. Grontheer Ao. 1674. 1675. en 1676. eenige borgers gecreert, te weten luyden die hem in de oorlogen van die tyt eenige particulieren dienst gedaan hadde. Of de magistrature ook het voordeel aan fig heeft, dat het de fulke borgers maakt, item of het collegie vande magiftraat gequalificeert is imant met het borger regt te begiffigen, en de nadeelen, difpuyt en verwyderingen de gemeene faak daar door overkomen fal ik met ftilfwygen voorbygaan, en alleen seggen, dat men vande oude wefentlyke borgers weynig reliquien heeft.

Ao. 1652. fiet No. 110. ligte de ftad by de rekenkamer van Gelderland een attestatie uyt het register continerende haare privilegien, blykende onder anderen daar by, dat die ook foo wel by hun bekent en geregiftreert syn, als men de originele hier op 't ftadhuys bewaart.

Ao. 1659. No. 111. (7) is in faveur vande herbergen binnen de ftad en in de vryheyt vande Grave gearrefteert een conventie tuffchen de Gedeputeerde vande Ed. Mog. Heeren Raden van State en de Geauthorifeerdens van syn Vor: Doorl. van Nienburg als heer van Ravenfteyn, dat tot Velp Ravenfteins teritoir digt onder de ftad niet meer dan 4. herbergen fouden wesen, en die den Hertog foo veel accyns fouden betalen, vervolgens haar wyn en bier foo duer moeten verkopen als in de ftad: dan dit is al medegeabrogeert en vind men jegenwoordig aldaar als een voorftad van herbergen, daar de kan bier ses duytent minder verkogt wort als in de ftad, wyn en brandewyn nae advenant, daar de gemeene man fig dagelyks gaat diverteren; gefwegen 't geen van die en andere impoft verfchulde waaren ter fuyk met kleyne partye wert ingebragt tot merkelyke afbreuk vande neering en 't welvaaren der ftad.

AAN.

A A N T E K E N I N G E N .

(1) Ziet voor den auteur op Prins Mauritz en de aantekeningen aldaar. pag. 241. en volg. Meteren *liv. 24. fol. 515.* Le Clerc *geschied. in 4to. 1. Deel VII. boek. pag. 521.* Bentivoglio *hist. der Nederl. Oorlogen 3. deel. 7. boek. pag. 697. en 698.* Commelin *Leven van Maurits Prince van Oranje pag. 270. & seqq.*

(2) De la Pife *liv. cit. pag. 708.* Le Prince & les États entrèrent plus avant en traité avec les Mutines de l'Esquadron, & leur livrerent en garde la ville de Grave pour leur assurance, le Chasteau réservé au Prince & celui de Hoogstrate à luy remis sous des conditions couchées au long dans les originaux.

E. van Reyd *Nederl. Oorlogen door vanden Sande in de continuatie 3. boek op 't jaar 1603. pag. 35.* Terwylten Prins Maurits voor den Bosch lach accordeerde hy, met believen der Staten, met 't Esquadron, dat hy haer op seecere conditien, tot hare voorsekerheydt, inruymde de Grave, ende daertegens weder kreegh Hoogstraten.

Hug. Grotius *hist. lib. XII. ad ann. 1603. pag. 443.* Seditiosis, quorum egregia hoc anno opera fuerat, aliud sibi pro Hochstrata hospitium præberi orantibus, turbæ capax, & ad prædas oportunius, re diu apud Ordines disceptata, Mauritius Graviam, sui juris oppidum, sponte attribuit, ut intra moenia, circumjectisque castris sine civium injuria agerent. Pacta quoque firmata propius, de præda partiunda, & ne Foederatorum aut imperii Germanici agros infestarent.

Le Clerc *Geschied. der Vereen. Nederlanden VIII. boek. 1. deel. in quarto. op 't jaar 1603. pag. 536, & 537.* Terwyl de legers voor s'Hartogenbos waren, maakten de Staten een nieuw Tractaat met de muitelingen, die, begerig zynde eene andere plaats als Hoogstraten te hebben, van Maurits de stad Grave tot hun verblyf verwierven; op voorwaarde dat zy den inwoonderen in de stad en in de nabyegelegene schansen geen overlast zouden doen; dat zy den buit, dien zy kregen, met de soldaten van den Staat zouden deelen; dat zy geen strooperyen zouden doen op den bodem der Vereenigde Nederlanden, nog op dien van 't Keizerryk; dat zy, zoo lang ze met den Aardshartog niet verzoent waren, den Staat getrouw zouden dienen; maar dat zy hun legerplaats alleen zouden hebben, zonder verplicht te zyn aan de loopgraven te werken of storm te loopen. Men toonde veel beleeftheid aan deze muitelingen, maar 't was alleen om den vyand drie duizend man van zyn beste volk afhandig te maken. Het Tractaat met de muitelingen gemaakt, kan in 't breedte gezien worden by E. de Meteren *liv. 25. de l'Hist. de Paysbas fol. mlii 335. & vers.*

(3) De Meteren *loc. cit.* Ils estoient en tout bien 1500. Chevaux, & 2000. piétons, & quelque-fois quand ils alloyent pour faire quelque course, ils pouvoient bien outre les susdits chevaux, mettre encores cinq cens hommes à Cheval: le Prince Maurice tenoit encores le Chasteau de Grave, ou il avoit mis garnison.

(4) Grotius *hist. lib. XIII. ad ann. 1604. pag. 450.* Nec parvus Foederatos
Ccc metus

metus incesſerat, ne tradita Gravia malefida colluvies repararet amiſſam veterum partium gratiam, magno cum irriſu credulæ facilitatis. Seu pudor, ſeu, ablato refugio ab ipſo Archiduce, ultionis metus prohibuit, reddidere oppidum, receptis Hochſtrata & Carpa arcibus, quas Archiduci permiferunt: ipſis, dum ſtipendia expedirentur Rurmunda pignori data & clari obſides. Fuere qui ad Principem transfugerent.

Le Clerc *lib. 6. part. cit. op 't jaar 1604. pag. 548.* De muitelingen gingen naar de Graaf, en zonden Gemagtigden aan de Staten en Maurits om hun te bedanken, en te verzekeren dat zy de Graaf weder aan hun zouden overleveren; gelyk zy deden, tegen de verwagting van velen, welken geloofden dat zy die ſtad aan den Aardſhartog zouden hebben overgegeven. Maar het punt van eere, en eenig gevoele van regtvaardigheid deed hen hun woord hier in houden. D'Aardſhartog deed wyſelyk dat hy dit volk te vrede ſtelde, alzoo het te dugten ſtond dat de muitelingen dagelyks aangroeyen en een' derden aanhang in de Vereenigde Nederlanden zouden maken; want daar was een hoop Spanjaarden, die op het punt ſtond van aan 't muiten te ſlaan. Eenigen dezer muitelingen dienden den Aardſhartog by Sluis, en queten zich uitermaten wel in 't gevegt op Kadzand. Anderen gingen in Staten dienſt, en dienden dezelve ook zeer getrouw en dapper. Daar waren 'er ook die hun geld ontfangen hebbende henen gingen; ſommigen uit vreeze dat men hen vroeg of laat zou ſtraffen, en anderen om in hun land wedertekeeren.

De Meteren *lib. cit. fol. 544.* Le 9. de Juin, les Mutinés abandonnerent la ville de Grave. Par ainſi toutes les promeſſes furent accomplies de part & d'autre, ce que pluſieurs avoyent mis en doute auparavant, pource qu' ils eſtimoyent, qu' on ne ſe pouvoit pas beaucoup fier en une telle troupe.

Meergemelde Grotius ſchryft nog *lib. XIV. ad ann. 1605. pag. 468.* Similiter & Grobbendoncus Graviam per noctem pontibus ſcalisque aggredi cœnatus, cognito oppidanis quid pararet, haud perſtitit.

Tegenw. ſtaat der Vereen. Nederl. 2. deel bladz. 269. De Spaanſchen, en ia 't byzonder Grobbendonck ſteden ſedert (namentlyk 't jaar 1602:) verſcheiden pogingen in 't werk, om Graave wederom magtig te worden. Doch vergeefs.

(5) Men vindt de namen vande Heeren Gouverneurs 't ſedert het jaar 1602. in 't *Naamregister der ſtad Grave* in deſer voegen:

Pieter van Seldenitsky Vryheer van Colceutti, 1603.

Joncker Thomas van Staekenbroek, 1614.

L. Vander Noot, Heer van Rifoſoir, 1642.

Johan Grave van Hornes, Erf-Bander Heer van Batenburgh, en Keſſel, Generael van de Artillerye, 1644.

Grave de Chamilly, 1672.

George Johan Baron van Weede, Heer van Ballegoey, Keent, Walenburgh, en Weerden, Lieutenant Admiraal, 1674.

Francois Nicolaes Fagel, Lieutenant Generael ten dienſte vanden ſtaat der Vereenigde Nederlanden, Collonel van een Regiment Infanterye, 1697.

Reynard Vincent, Grave van Hompeſch, Lieutenant Generael vande Cavallerye ten dienſte Staat der Vereenigde Nederlanden, 1704.

Emond.

Emond Baron van Els, Heer vande Lagepoel, Generael Major, en Collonel van een Regiment Infanterye ten dienste vanden Staat der Vereenigde Nederlanden, 1713.

Gerhart Sichterman, Collonel van het Regiment te voet van syn Hoogheit den Heere Prince van Oranje en Nassau &c: &c: &c: Generael Quartiermeester vande Cavallerye vanden Staat der Vereenigde Nederlanden, Ritmeester over een Compagnie Paarden, 1722.

Tot dus verre het voorsz. Naamregister.

Na het overlyden van den Heer Sichterman.

Frans Carel Baron van Lynden, Brigadier vande Cavallerye, Collonel van een Regiment te Paart ten dienste van Haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, 1730.

Godart van Lynden, Collonel van een Regiment Paarden ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, 1741. Dese Heer heeft in desselfs paffen doen stellen: Commanderende het Guarnisoen tot Grave, in plaetse van Gouverneur der stad Grave en onderhorige sorten, gelyk te vooren placht te geschieden.

De Heere Grave van Rechteren, Collonel van een Regiment Cavallerye, 1745.

Edog heeft syn Hooggeboore geen possessie genomen.

D. Sirkema baron van Grovestins. Lt. Generaal vande Cavallerye, Collonel van de Guardes du Corps van zyne Doorl. Hoogheyd den Heere Prince van Orange en Nassau &c: &c: &c: Commandeur der stad Grave, 1746.

Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. 2. deel. 3. stukje pag. 277. Schoon deeze stad een der voornaamste sleutels van den Staat is, naar den kant vande Landen des Konings van Pruissen; zo voert de Bevelhebber derzelve echter alleenlyk den Titel van Kommandeur.

Janiçon *Republ. der Vereen. Nederl. 3. deel bladz. 111.* Hoewel de stad Grave een der voornaamste sleutels der republiek is, na de kant der Staten des Konings van Pruissen, zoo is het geen gouvernement, maar enkelyk een commandantschap.

(6) *Tegenw. staat op het aangehaalde 2. deel 3. stukje pag. 274.* Het Burgerregt van Graave was certyds zeer gewild. Een Vreemdeling rekende zig gelukkig, als hy een Burgers Dogter van Graave ten Huwelyk kreeg, zonder eenige andere Bruidschat, dan haar Burgerregt. *Janiçon het voorsz. deel pag. 105.*

(7) Terwyl de auteur ter deeser plaetse mentioneert van seekere Conventieën in den jaare 1659. gearresteert tusschen de Gedeputeerde vande Ed: Mog: Heeren Raden van State en de Geauthoriseerden van syn Vorst: Doorl. van Nieuburgh als Heer van Ravensteyn, oordeelt men het niet ondienstig voor den Leser, welke het opgemaelde Naamregister niet heeft, uyt het selve alhier te infereren het contract tusschen de Magistraat der Stadt Grave, en den Hoogh Ed: Heer Johan van der Moelen tot Schoonenbergh over het bevisen van de Maas-stroom, soo verre het distrikt van Over en Neder Asselt is strekkende, in dato 20. Oktober 1657. en geagreëert den 25. April. 1659.

Alsoo den Hoogh Edelen Heere Johan van der Moelen tot den Schoonenbergh,

bergh, Adriaan Jacob Visscher borger ende Inwoonder der Stadt Grave binnen den Ampte van Maas ende Wael tot Nederaasselt hadde doen Arresteren, ter oorsaake denselven tegens de Geldersche syde aldaer in de Maase hadde gevestigd, 't geene syn WelEd: sustineerde dat niemant vermoghte te doen, als synde de voorsz. Visscherij op de Maase (voor soo veel het district van Over ende Nederaasselt was streckende) aen syn Wel Ed: by de Heeren vande Reken-camer in Gelderlandt voor een jaarlyxe Recognitie in Erfpaght gelaeten ende vergunt, ende derhalven den voorsz. Adriaan Jacob Visscher, om het voorsz. gelustineerde vast te maken ende te doen continueren, by syn Wel Ed: in reghte voor den Adelyken Gerigte in Maes ende Wael betroocken ende aengesproken synde, hebben de Magistraet der Stadt Grave niet cunnen voor by gaen tot maintenue der possessie, welke haare Borgeren ende Inwoonderen in 't Visschen op de Maze van immemoriale tyden altyt paissibelyck hebben genooten, voor den voorsz. Gearresteerde te intervenirien ende hem niet alleen in reght te subministreren 't geene tot haer, ende derselver Inwoonderen defensie moghte strecken, dan ook sulx aen de Ed: Vermo: Heeren Raaden van syn Hooght. den Heere Prince van Orangie by Missive bekent te maken, die ook considerende eenige quaaide consequentie nopende die jurisdictie, die syne Hooggemelte Hooght. op de voorsz. Maze is hebbende, hebben gelieft gehadt den Wel Edelen Heere Amptman, ende de Heer Rentmr. Ruyl by aenschryvens te autoriseeren, ten eynde haer Ed: hun tot Aernhem by de meergenoemde Heeren van de Recken-camer in Gelderlandt souden vervoege, omme over dese saake met haar Edele te confereren, ende het daer toe te dirigeren, dat syne Hoogheyt in derselver jurisdictie niet geprejudiceert, ende ook desselfs Borgeren ende Inwoonderen in hunne oude possessie mogten gecontinueert ende gemainteneert werden; waer op gevolgt is, dat gemelte Heeren van de Reken-camer hebben gelieft het stellen van den dagh tot naadere Conferentie aen de Ed. Vermo: Heeren Raaden van syn Hooght. te defereren, dan tot nogh toe geene effecten gevolgt, maer de proceduure tot grootte costen gecontinueert, syn eyndelyk de respectieve parthyen te raade geworden tot onderhoulinge van goede ende nabelyke Correspondentie een dagh van by-een-comste aentestellen, om soo mogelyk hen hier over te vergelyken, welken dagh op den 20. October 1657. tot Grave beleyt syde, syn de voorsz. Heeren vander Moelen ende de Magistraet der voorsz. Stadt, met kennisse van de Gefwoorens uyt de naeme van de Gemeente geaccordeert in voegen als volght; dat by de respectieve parthyen ofte die van hun last hebbende doorgaens op de halve Maze voor soo veel het district van Over en Neder Asselt is streckende, een jder aen syne syde sal werden gevestigd, sonder dat den Heere van der Moelen aen de Graeffe, noghte die van de Grave aen de Geldersche seyde (den voorn: Heere van der Moelen uyt craghte van voorsz. erf-paght competerende) en sullen vermoghen haere netten op te trecken, dan een jder aen syne seyde verblyven; Dit alles geschiet sonder prejuditie ende op approbatic van syn Hooght. den Heere Prince van Orange ofte desselfs Ed: Vermo: Heeren Raden, daer van de Magistraet hebben beloofd de Ratificatie uyt te sullen werken, 't geene dan geëffectueert synde, sal het geënthameerde proces opgeheven ende de costen by

by beyde parthyen jeder de syne gedragen werden; Ende syn hier van gemaect twee alleensluydende Actens, dewelke tot bevestinge by de Respectieve partyen op Conditien als vooren, ende vordere submissie als naer Reghten syn ondertekent. Actum Grave den xx. October sesten hondert seven en vyftigh, *Jan van der Moelen*, Ter Ordonnantie van de Magistraet der Stadt Grave, *W: de Greve*, Secretaris.

Syne Hooght. heeft by deliberatie ende goetvinden van haere Con: Hooght. mitsgaders van haere Hooght. de Princesse Douariere van Orange voor haar selven, ende als gemagtigde van syne Churff. Doorlt. van Brandenburgh syne hoogheerde Voogden, het bovenstaende Contract geslooten tusschen die van de Magistraet syner Stadt Grave, ende Jor. Johan van der Moelen over het bevischen van de Maze soo verre het distrikt van Over ende Nedersselt is streckende, geapprobeert ende geratificeert, approbeeren ende ratificeeren 't selve hier mede naer syne forme ende inhouden. Actum in 'sHage desen 25. April 1659.

MARIE AMILIE P. d'ORANGE

Ter syde stont het Wapen van haere Hoogheden gedrukt in een Rood-ouwel overdekt met een papiere Ruyte, lager stont, Ter Ordonnantie van haere Hoogheden (getekent) BUYZERO.

Als mede de Resolutie van haar Ed: Mog: de Heeren Raaden van Staate der Vereenigde Nederlanden terminuerende eenige poincten binnen de Stad Grave voorgevallen.

*Extraet uytte Resolutie van den Raedt van
Staate der Vereenigde Nederlanden.*

Saturdag den 11. October 1659.

Rapport gehoort vande Heeren van der Horst ende van den Hoogen, die volgens Resolutie van gisteren in conferentie syn geweest met de Heeren van Zuylichem ende Beaumont, Gecommitteerde Heeren van de Raaden van syn Hoogheyt de Heere Prince van Orange &c. over 't geene meermaels is voorgeweest, wegens de judicatuure van de Manflagh by du Pyn geperpetreert, ende veele argumenten gemoveert synde over en weder of den Delinquant syn persoon Politieq of Militair soude wesen, is eindelyck voorgeslagen, dat den Delinquant over 't voorsz. Delict soude mogen doen verlossen van syn Hooght. Pardon, ende 't selve geimpetreert synde, dat daar mede die saake soude affyn, ende den Crygsraedt geordonneert geen verder poursuite te doen, aengesien den Raedt dit sig laet wel gevallen.

Wyders syn voorgebraght vier Poincten soo binnen de Stad Grave voorgevallen syn, het eerste rakkende secker schoenmaker, die hem het Gilde aldaer hadde onderworpen, ende noch seekere somme van penningen ter

Ccc 3

saake

saake van dien aen 't selve Gilde schuldich wesende, difficulteert te voldoen; op pretext dat hy dienst als soldaet genomen soude hebben, werdende nogh by den Crygsraet gemaintineert;

Ten anderen dat den Crygsraet haer aemmatigen den Boedel van Capiteyn . . . na Denemarcke vertrocken, doende de Goederen vercoopen met voorwaerden, dat geen Borgerlyke Crediteur tot afcortinge van syn schuk yet soude mogen incopen, maer dat jder Coper 't sy Crediteur of geen, promptelyk soude hebben te betalen, ende dat daeromme de Borgers jet Coopende haar de Militaire Executie soude moeten submitteren, soals sy oek verichyde Borgers daer over paratelyk hebben geexecuteert;

Ten derden, dat seker Vrouwensch seggende onder trouw-belofte van den Coetsier van den Heer Grave van Hoorn beswangert te zyn, en pogende de Houwelyxe proclamatie die hy aldaer in de kerke met ene andere Vrouw laet verkondigen voor die van den Kerk-kenraet te stuyten, daer inne gemelte Heere Grave van Hoorn, ende die van den Crygsraet belet doen, soodanigh, dat sy verstaen, dat het Vrouwensch in oppositie niet en sal mogen werden ontfangen als voor den selven Crygsraet, even als of het haer niet bevoegt en ware, den voorn: Coetsier daerom voor den voorsz. Kerk-kenraet te convenieren, ende van daer by faute van verdragh voor 't Geregte te komen.

Eintelyk dat Gerrit Hoeffaerts Borger tot Grave ter saeke van eenige gepleegde mesusen by den Crygsraet is gesayseert ende uytte de Stadt gebannen, niet tegenstaende desen Raede geordonneert hadde die saeke te statueren tot nadere ordres, verfoekende tegens 't geen voorsz. is, nadere voorsieninge, op dat dier-gelyke indraghten niet meer en gebeuren, ende orde hoe haer voortaan te gedraegen; Op alle 't welke by den Raede gelet synde, is goetgevonden te Ordonneren aen den Heer Grave van Hoorn, ende die van den Crygsraet der stad Grave, *erst* aengaende den Schoemmaker, dat hy geen open winkel magh houden of dat hy het Gilde moet voldoen volgens ordre van 't Landt, sonder op pretext van dienst te nemen sig daer van te mogen ontrecken, alsoo de Borgerlycke neringe de soldaten expres verboden is ende de Borgers alleen is toegelaten.

Ten *tweeden*, Aengaende de Conditie van Vercopinge by hen luyden gepleegt van den boedel van Capiteyn . . . dat die syn abusyf ende geen effect en behooren te sorteeren; Ten *derden*, Aengaende de differenten van de voorn: Vrouwpersoon metten Coetsier, dat die niet Militair, maer Politicq is, ende mits dien voor den Kerkenraet of die van de Magistraet sal dienen geventileert te worden, Ende *ten laefften*, wegen den voorn: Gerrit Hoeffaerts, dewyl hy een Borger tot Grave is, dat sy hem hadden moeten renvoyceren aen de Magistraet, *was getekent*, JOHAN GANSNEB Gezt: TINGNAGEL vt. *Lagerstont*, Accordeert metten Register, *was getekent*, J. EYCKBERH.

Ao. 1672. by aanvang vanden eersten Oorlog met Vrankryk is dese stad ook in haar handen vervallen (1), de manier hoeda-

mg

nig en de vreemde directie in die tyden, alsoo door voornamen autheurs overvloedig beschreven, ook de meeste menschen nog in memorie, sullen wy ons niet bemoeijen. Dese doenmaals weelderige burgerye most sig doen gewennen tot de slaafse inquantiering en servys aande Franse militie, die alle maanden verlyt of verandert wierden en de luyden met desrojementen en dergelyke om slegts maar rust te hebben heel kostelyk waaren: boven welke de stad alle maanden een sekeren tantum aan den Intendant most opbrengen en betalen. Hier toe succedeerde haar een goede inventie, sonder welke het onmogelyk geweest waare, namentlyk dat sy der Staten accynsen (:die met herovergaan vande stad per se desert waaren:) in train hielden en neven de haare verpagten, mitigerende alleen de boeten tegen de fraudes, in alle welke accynse de Franse of onwetende of sonderdat te reguarderen selfs contribueerden, voor soo veel sy wyn, bier en andere impost verschulde waaren in herbergen of elders haalden en consumeerden, maar van dat sy selfs inleyden waaren sy vry. De Franse hebben de Regeering ook niet getoucheert maar aan de magistraat gelaten, dan dese laatste namen sommige vande voornaamste borgers tot haar adfistentie en besorgde soo hun gemeen wel wesen, soo dat de stad in syn particulier daar van geen of weynig schaden of lasten behouden heeft. Aanstonts nae het overgaan vande stad wiert de Gereformeerde de groote kerk benoomen, welke men ter nauwer noot 't gebruyk vande gasthuyscapel overliet. Dese kerk de Roomsgefinde ingeruymt, wiert voort nae haare wyse gewyt en opgechiert, de blafoenen en wapens geremoveert, de tombe en albastere beelden boven de begraafplaats vanden Generaal Stakenbroek geschonden en wechgenomen, met volle weygering aande Gereformeerde om voor sig haar eygen doorgraven te gebruyken, waar toe men haar ter nauwer noot de voorsz. kapel en gasthuys hof vergunde.

De wapenen vanden Staat tegen Vrankryk weder een keer nemende, dede onsen Grontheer dese stad onder 't beleyt vanden Luytenant Generaal Rabenhaut op den 25. July 1674. be-
rennen en soo voort formeel belegeren, daar Hy eyndelyk selfs
voor-

voorquam en tot de overgave bybleef (2). De stad was in een goet postuer van defensie, met een talryk garnisoen, montkost en amonitie overvloedig voorsien, alsoo het canon en dergelyke uyt meest vande steden der veroverde Provincien daar was t'samen gebragt. De beleggers van buyten vonden sig aanvankelyk niet al te subsistent ten effekte daar sy om gekoomen waren, dan dat sy met canon en bomben de borgers huysen ruineerden, en in specie de kerk, toorn (3), klokkespel en orgel, dat niet weer in staat gebragt is, en nog seer nae voor de helft ruineus leyt. De schaade aande borgers was ook al vry groot, tot blyk dat nu nog seer nae een vierde part van 't voorige getimmer manqueert, en het overige door het onvermogen vande uytgeputte eygenaars nog niet albehoorlyk herstelt is.

Het groot casteel was mede te schande geschooten en is om de kosten van groote reparatien in de aanvolgende verandering der fortificatien, die het ook in de weg was, tot de gront afgebrooken en onder de wallen begraven, sulks nu niet meer overig is als de stallinge eenigen tyt herwaarts en nog gebruykt tot 's Lands magazyn, en een toorn of voorpoorte die tot een polver magazyn is begonnen geappropriert te worden, men heeft daar naderhand ook eenige sterke casematten gemaakt.

Na dat nu onsen Grontheer als voorsz. met meerder magt tot adssistentie gekomen was, en men het stuk met goeden ernst aanvatte, is de stad niet sonder groote bloetstorting den 28. Octob: anni voorsz. met appointement onder redelyke conditien overgegeven (4).

Tot s'laas vande geruineerde borgerye was aanvankelyk by de Staten provisioneel verwilligt eenige jaaren vrydom van der selver accynsen, dan dit nam geen gevolg. De schult wert geïmponeert aan sommige eygen geïntresseerden en ook leden van onse magistraat: dog dit is al geleden en de arme borgerye heeft geen troost of s'laas gehad.

Ao. 1677. siet No. 112. contracteerde dese stad met die van s'Bosch een ordonnantie en reglement voor de voerluysden tuschen beyden ter fragt vaarende, welke Ao. 1693. siet No. 113. vernieut is en verfswaart.

Ao.

Ao. 1679. maakt men op bevel vanden Raad van State een nieu quohier der verpondinge, met een staat vande geruineerde en uyt dien hoofde geëximeerde huysinge, dan is niet gemaant.

Ao. 1680. begon men hier de verandering der fortificatien, waar door de stad en sonderling de buyte werken seer verkleynt en ingetrocken syn; door dese verandering is nauwelyks d'eene schop aarde op de andere gebleven. De jegenwoordige gedaante nu van dese fortificatien bestaan uyt 3. heele en 2. halve bolwerken en 4. ravelyns, alle met mueren uyt de gragt opgemetselt, omtrocken met een contrescherp sonder andere buyte werken tot nog toe, als dat men Ao. 1699. een begin gemaakt heeft met een fort aande overlyde vande Maas (5). Ao. 1700. het metfelwerk en een muur langs de Maas. De toevallen aan d'eene en d'ander aller desen fortificatien is hier onse stoffe niet.

Tot verval deser fortificatien als ook van die van Breda en andere plaatsen was Ao. 1683. extraordinair by den Staat over het district vande Generaliteyt gevordert 400000. gul. in welke de stad gequotiseert wiert op 5000. en 't lant van Cuyk op 7000. gul. 't geen onsen Grontheer op supplicatie vande Stad, siet No. 114. (6) by provisie heeft geredresseert, soodanig dat de Stad soude geven

't Overampt van Cuyk	-	-	-	f 3500	—	0	—	0
't Nederampt	-	-	-	f 4500	—	0	—	0
				f 4000	—	0	—	0
				12000	—	0	—	0

A A N T E K E N I N G E N.

(1) Valkenier 't *verwerd Europa tweede druk. 1. stuk. 3. deel. pag. 511.* so wiert by de Collegien van hare Ho: Mog: en den Raad van Staaten tot dese extremiteyt geresolveert, dat de stad GRAVE geabandonneert, en s' *Hertogen Bosch en Bommel* met desselfs Garnisoen en Magazyn te beter voorzien souden werden. Om 't welke ten spoedigsten te executeeren, na 's *Hertogen Bosch*, wierden gecommitteert de Heeren *Scherf* en den Thesaurier Generaal *Burg*, die van daar op den 28. Juny een Expresse depecheerden na de *Grave* aan den Ingenieur *Quarjyn van Lobbrecht*, om van haar *cito* afte halen de Ordres van hare Hoog Mog. tot het evacueeren van de stad *Grave*. *Lobbrecht* in den *Bosch* komende, ontfing aldaar op den 29. Juny, nevens een somme Gelds, tot het evacueeren van de *Grave* te employeeren, de voorix. Ordres, die hy

Ddd

op

op zyn te rug komst, met het Poortsluyten van de *Graven* dien selven *troet* noch overgaf in handen van den Gouverneur den *Heer van Walenburg*, dewelke daar op van stonden aan den Krygs-raat aan zyn Logement dede vergaderen, die heel verset stont in 't aanhooren van dien, en nam daar op datelyk contrarie Resolutie, van niet uyt de Stad te willen trekken, alvorens zy daar toe expresse ordre van *Syn Hoogheyt den Heere Prince van Orange* hadden ontvangen. Waarom den Gouverneur aansittonts door zyn Dienaar genaamt *Cromwel* een missive sond aan *Syn Hooggemelde Hoogheyt* die toen omtrent *Bodegrave* was, en een andere aan de voorsz. 2. Heeren Gedeputeerden in 's *Hertogen Bosch*, haar notificerende de genomene Resolutie van den geheelen Krygs-raat. De Heeren gedeputeerden sulx verneemende, sonden voort weder een Expressen te rug aan den Gouverneur, met Ordre, dat hy op 't spoedigste soude hebben te achtervolgen de Resolutie van haare *Hoog Mog:* die haar in *mandatis* was medegegeven, of dat de schade en Interest, die het Land daar door mochte komen te lyden, op hem souden verhaalt werden. De Gouverneur dese nader Ordre ontvangende, wilde deselve met goetvinden van den geheelen Krygs-raat echter noch niet voldoen, 't welk hy per Expresse aan deselve Heeren Gedeputeerden bekennt maakte, die op den laatste *Juny* daar op antwoorden; Indien hy haar Ordre niet pareerde, dat sy hem, en den voorsz. Ingenieur souden doen ophangen. En also 'er toen noch geen bescheyt van *Syn Hoogheyt* te rugge was gekomen, ('t welk ondoodelyk was wegens de groote distantie en korten tyd, en wegens de geduyrige en pressante occupatie van *Syn Hooggemelde Hoogheyt*) so wiert eyndelyk op den 1. *July* by den Krygs-raad geresolveert, dat men het Garnisoen soude doen preparatie maken, om den 2. dito naar 's *Hertogen-Bosch* te vertrekken, gelyk ook des ochtens om 10. uyren geschiedde, wanneer het Garnisoen buyten de Stad op den *Ham* sich vergaderde, van waar het omtrent 11. uyren begon te marcheeren, sterk zynde 33. Compagnien, die t'samen uytleverden 1475. koppen.

Dit considerable Garnisoen quiteerde in diervoegen een plaats, die niet minder considerabel was, en die men konde seggen de eenigste naast *Maasricht* te zyn onder alle de Fortressen van den Vereenigden Staat, die sonder notabel gebrek was; Want zy is gelegen aan de *Maas*, in sulken laagten Land, dat aan eene zyde licht onder water kan geset worden, en was omtrokken met 6. sware Bolwerken, 6. Ravelyns, 4. Hoorn-werken en met breede en diepe grachten, welke Werken alle net opgehaalt en met Storm-palen en Pallisaden omfet waren, behalven het Contrescarp, dat maar omtrent de helft was gepallisadeert, en met Storm-palen voorzien.

Op de Wallen sag men 52. stukken Canon, die alle, uytgenomen 4. s. f. van Metaal waren, onder dewelke 2. stukken waren tot 48. ponden schietens, 8. tot 24. ponden 12. tot 12. pond. 6. tot 8. pond. 6. tot 6. pond 5. tot 4. pond. 5. tot 3. pond. 2. tot 2. en een halv pond. 3. tot 2. pond. 3. tot 1. pond. Hier toe manqueerden geene Koegels van alderhande Calibre, noch kruyt, also daar van 140. duysent ponden, met 70. duysent ponden Musquet kogels, 15. hondert Hand-granaten, en genoeg Vivres en alderhande slag van Oorlogs-Instrumenten in 't Magazyn in voorraad was, so dat men daar in niet

niet vout te mankeren, als eenige Affuyten, waar toe Raders genoeg vaardig lagen.

By 't evacueeren van dese imprennable Fortresse nam 't Garnisoen mede 3. Metale stukken (eenige der resteerende wierden door den Ingenieur Lobbrocht op de Wallen vernagelt) en arriveerde des nachts om 10. uren binnen 's *Hertogen-Bosch*, alwaar het seer vermoeyt en afgemat zynde, dien nacht onder den blauwen hemel moeste rusten, ter oorzaak het om de laetheid des tyds niet konde gebillettet worden.

Ondertusschen hadde *Syn Hoogheyt* advys ontfangen, dat den Heer *Graaf de Monterey Gouverneur der Spaansche Nederlanden* na de Steeden van 's *Hertogen-Bosch* en *Breda* hadde gesonden 18. Compagnien onder den *Graaf van Schellars*, om deselve, ingevolge van 't Tractaat van den 17. *December 1671.* te helpen defendeeren, 't welk *Syn Hoogheyt* dede resolveren, om den voorn. Dienaar van den Gouverneur *Walenburg* metter haast weder te rugge te expedieeren, met ordre, dat den Gouverneur de stad *Grave* niet soude verlaten, en by al dien die alreede verlaten was, dat hy sich met zyn Garnisoen van stonden aan weder derwaarts soude begeven. Deze Ordre hadde de gemelde Gouverneur so ras niet ontfangen, of hy communiceerde deselve aan den Gouverneur van 's *Hertogen-Bosch*, aan wien, als ook aan de Magistraat dese tydinge seer onaangenaam was, also zy het selve Garnisoen tot haare securiteyt liever by haar hadden willen behouden.

Den Gouverneur *Walenburg* gaf voorts Commando aan den voorn. Ingenieur om de Artillerie en alle ap- en dependentien te prepareeren, en met het Garnisoen 's nademiddags om 4. a 5. uren weder na de *Grave* te vertrekken, daar heen hy selfs om 3. uren voor af reed met 80. Dragonders, om de Stad by provisie weder te besetten, en daar binnen af te wachten zyn volgende Garnisoen.

Ondertusschen was den Marschalk *de Turenne* voor *Nimwegen* geadverteert van 't evacueeren van de *Grave*, derwaarts hy voorts sond *Mr. de Clodore* met 30. man en een Trompetter, om de Stad te sommeeren, dat zy sich soude overgeven, of ten minsten, dat zy haar so lang soude innemen, tot dat de Burgermeesteren met *Turenne* hadden gecapituleert. *Clodore* kreeg van de Stad tot antwoord, dat hy alleen wel mochte binnen komen, gelyk hy dede, werdende gevoert op 't Stadhuis, daar hy voor de Magistraat, die vergadert was, zyne Commissie opende. De Magistraat seyde; dewyl haare Stad geen Garnisoen in hadde, en deselve daar door neutraal was, dat zy haare Neutraliteyt meynden te conserveeren, waar tegens *Mr. Clodore* haar sterk begon te persuaderen, om de Stad aan de Discretie van zyn Koning over te geven, dat zy anders op haar soudenen halen desselfs ongenade, en dat zy tot dien eynde aantonts ymand soudenen deputeeren na *Turenne*, die *Nimwegen* beleegert hadde; Waar op de Magistraat eenig uytstel nemende, delibe-reerde wat haar in dese extremitteyt te doen stont, en nam resolutie, om des anderen daags, zynde den 3. *July*, seekere personen uyt haar met het Concept van een Capitulatie, dat zy ondertusschen formeerden, te deputeeren na *Turenne*, die den selve nacht door den *Graaf van St. Martijn* van al 't gepasseerde Advys kreeg.

In den morgenstont gingen des Stads-Gedeputeerden onder 't geleyt vande voorz. 30. mannen, die aan de over-zyde van de *Maas* waren blyven staan, naar *Turenne*, ondertusschen dat de Gouverneur *Walenburg* met de gemelde 80. Dragonders 's avonds voor de Poort quam, die hy wilde open gemaakt hebben, voorgevende, dat een sterk Garnisoen na by was. Dit bracht de Rooms-gefinde in alarm; te meer, dewyl haar door *Mr. Clodore* wiert voorgelaten het gevaar, dat haar dreygde, in cas zy den Gouverneur binnen lieten komen, seggende, dat den *Hertog van Luxemborg*, den *Graaf de Clumilly* en den *Hertog van Turenne*, yder met een Leger haar haast souden komen belegeren, en revenge nemen van haar doen.

Dit niet tegenstaande, raakte de Gouverneur *Walenburg*, tegens wil en dank van die van de Stad, noch binnen, daar hy zyn Garnisoen dien nacht met groote smerten afwachte.

Den 4. *July* in den morgenstond quamen eenige Fransche Troupen te paard onder den Veld-Marschalk *du Plessis* by de Reekische Molen omtrent de Stad, om die in possessie te nemen, daar zy de omliggende Dorpen, als *Hees*, *Rees*, &c. uytplonderden, en door een Trompetter met een Officier geassisteert zynde, de Stad opeyften. *Mr. Clodore* hadde inmiddels den Marschalk *Plessis* door een briefje secretelyk geadvertteert, hoe kleyn het Garnisoen binnen de Stad, en hoe groot het aannaderende was, dat men den Gouverneur *Walenburg* soude hebben tot zyne discretie, als men het verwachte Garnisoen onder wegen konde slaan. *Du Plessis* ondertusschen van eenige meerdere Cavallerie onder den *Marquis de Joyeuse* geassisteert zynde, trekt het voornoemde Garnisoen te gemoet, dat hy op den namiddag om 3. uyren by den *Reek*, als het by Troepen in disordre marcheerde, op 't onvooruitste overvalt en in route slaat, krygende veele der selver gevangen met eenige Vaandels, ter selver tyd, dat hy de Stad tot de vierde maal dede sommeren, op welke laatste sommatie den Gouverneur *Walenburg* seyde, dat een Officier mochte binnen komen, om met den selven te aboucheeren, dewelke hy liet brennen in een Logement, daar hy hem met reciproque debatten lang ophielt, doende mede de Magistraat convoceren, en alle middelen aanwenden, om de saake, so lang mogelyk, te traineeren, op hoope van het arrivement des Garnisoens. Maar also den Gouverneur ondertusschen met groote ontstentnisse verstont, dat zyn verwachte Garnisoen geslagen was, maakte hy onstonts dit accoort; dat hy met zyn by hebbende 80. Dragonders soude vertrekken na den *Bosch* onder 't geleyt van een Trompetter en een *Sauvegarde*, gelyk oock voorts geschiede, trekkende de Fransche met alle macht weder daar binnen, met sich in triumph voerende veele gevangene van 't geslagen Garnisoen. De Burgers hielden haar aan de Condition, so als die van den Veld-Marschalk *Turenne* aan haare Burger-Meefters souden geaccordeert zyn, die noch niet te rugge gekomen waren, welke Capitulatie aldus luyt:

Articulen geslooten tusſchen Monſieur de Turenne en de Burger-Meeſteren en Gedeputeerdens der Stad GRAVE.

1. De Burgermeeſteren en Gedeputeerdens der Stad Grave, beloven in den naam van Burgermeeſteren, Scheepenen, Burgeren en Inwoonders der geſeyde Stad, op heden de Stad Grave te ſtellen in de Macht van Zyne Maſteſtey, en daar binnen te onſangen ſodanig Garniſoen, als Monſr. de Turenne beloven ſal daar in te ſenden, en beloven daar boven, dat de Inwoonders ſullen preſteeren den Eed van getrouwicheyt aan den Koning, invoeegen deſelve haar ſal voorgeſchreven werden, ſich ganschelyk onderwerpende deſſelfs Heerſchappye.

2. So beloſt Monſr. de Turenne in den naam van zyne Maſteſtey en op deſſelfs welgevallen, dat den Heer Prince van Orange en alle de Inwoonderen der Stad Grave en des Lands van Cuyk ſullen behouden de poſſeſſie en vry gebruyk van alle haare Goederen, Rechten en Domainen, ſe wel binnen de Stad Grave, als daar buyten in 't Land van Cuyk en daar aan appendeerende Plaatsen.

3. Dat elk van de geſeyde Inwoonderen ſal hebben de vrye oefſeninge van de Religie, daar van hy profeſſie doet.

4. So beloſt Monſr. de Turenne, dat hy zyn beſt ſal doen by zyne Maſteſtey tot conſervatie van alle haare oude Privilegien en Rechten, daar van de ſtad Grave is in goede en deugdelijke poſſeſſie.

5. Derwelke uyt de Inwoonderen ſullen begeeren uyt de Stad te trekken met haare goederen en meubilen, ſullen ſulx vermogen te doen binnen 6. maanden tyds, ſonder dat zy daar in ſullen belet worden.

6. Ingevalle het namaals mochte gebeuren, dat 'er tuſſchen zyne Maſteſtey en de Heeren Staaten Generaal opgerecht wierde een Traactaat, ſal de Stad Grave daar in begreepen, en diſ Traactaat gehouden werden als nul en van geender waarde.

Gedaan in 't Veld voor Nimwegen deſen 5. July 1672.

En was geteecken,

TURENNE, &c.

Men vindt deſe capitulatie in de Franſche taale in het meer aangehaalde *Naam-Regiſter der Stad Grave* pag. 54. alwaar art. 1. geſeggt wordt: Les Bourgeois, Maſtres & deputez de la Ville de Grave au nom des Pretreux, Conſuls, Eſchevins, Bourgeois & habitans de la dite Ville &c.

(1) Ziet voor d'aantekeningen op Willem Hendrik Prince van Orange. pag. 294. n. 5.

(3) Janiſon *Republ. der Vereen. Nederl.* 3. deel pag. 100. 't Grootſte gedeelte vande Kerk is vernield geweest door de bomben, welke de Hollanders in den iaare 1674. in deſelve hebben geworpen, wanneerze de ſtad onder 't gebied van den generaal *Rabeuhaut* belegerden. De ſpits van den toorn wierd

dies tyds ook afgeschoten, maar is weder wat opgehaalt. ziet voor de aantekeningen op Arnoud van Egmont en Adolph syn soen *circa fin. pag. 148. num. 21.*

(4) *Valkenier Vervolg van 't verwerd Europa V. Deel, pag. mibi 1011.* Den 26. 's morgens ten 8. uren, wierd eindelyk het Accoord getroffen, na de Gouverneur of Plaats-voogt eerstelyk als een Pretensie hadt opgesteld, de volgende Puncten: Waar op *Syn Hoogheyt* het onderstaande by yder Antykel deedt byvoegen:

1. *Dat de Bezetting met volle Geweer, vliegende Vaandels, &c. soude uyt-trekken.*

Dit stont *Syn Hoogheid* toe.

2. *Dat sy al 't Geschut met de Franse Wapenen souden medenemen.*

Hier van stont *Syn Hoogheyt* de helft, te weten 14. stukken, toe.

3. *Dat genoegzaam Geley van Hollandse Troupen, na Charleroy, sou werden gegeven; ook Vry-geley-Brieven vande Keyzeren en Spaansen; en dat de Plaats-voogt Chamilly de Wegen soude ordonneeren.*

Toegestaan; doch *Syn Hoogheid* sou de Wegen ordonneeren.

4. *Dat 'er Wagens en Karren voor de Overvoering der Siecken en Gewonden souden werden gegeven.*

Voor de Siecken en Gewonden stont men Schepen toe, om dat die te Lande niet zo wel konden vervoert werden.

5. *Dat de Siecken en Gewonden, die niet wel konden vervoert werden, daar tot hun Geneezing souden verblyven, en dan Vry-geley-Brieven werden gegeven, om te vertrekken, daar 't hen geliefde.*

Dat sy so lang op hun kosten mochten blyven; ende rest *Fiat.*

6. *Dat d'Overloopers niet weer geöfcht souden werden.*

Toegestaan alleen voor de Franse Overloopers.

7. *Dat aan de Burgers, en Franse Inwoonders, die wilden verstricken twa Maanden tyd soude vergunt werden, om hen daar toe te prepareren.*

Toegestaan, voor de Franse Burgers, die zedert het Franse Bezit daar waren ingekomen.

8. *Dat*

8. Dat de Paarden of andere Goederen; voor of in de Belegering gekregen, niet weder souden ge-eyscht werden.

Toegestaan.

9. Dat de Plaats-Voogt binnen 24. uren aan de Burgers, 't geen sy van de Franssen moesten hebben; sou doen betalen.

Toegestaan.

10. Dat alle Gevangens van weder-zyden, sonder Los-geld, souden in Vryheid gestelt werden.

Toegestaan.

11. Dat aan de Bezetting, gedurende d'Uyttocht, Lyftocht sou werden ge-geeven.

Toegestaan.

12. Dat men Vry-Geley-Brieven zou geeven, om de Franse Redouten, Pensions, Schepen, en kopere Schuytjes na Maastricht te voeren.

Alleen voor de Kopere Schuytjes toegestaan.

13. Dat de Gyzelaars van Gelderland, welkers Los-geld noch niet betaalt was, na Charleroy souden geconvoeert werden.

Kon Syn Hooghejd niet toestaan, dat de Gyzelaars mede genomen wierden: voor de rest, sich daar mede niet bemocycende.

14. Dat de twee Commissen vande Lyftocht, die tot Nimwegen vast wierden gehouden, souden vry gestelt werden, met het Geld, 't geen sy wegens de Verkoop van s'Konings Koorn moesten hebben.

Dat sy reeds in Vryheid waren, of gestelt souden werden; maar 't Geld belangende, dat raakte Syn Hooghejd niet.

15. Dat aan een yder Amnestie soude werden gegeeven.

Toegestaan.

16. Dat de Kapiteyn van de Bruggen, met syn Schippers mede soude mystreken.

Toegestaan.

17. Dat

17. *Dat de dag van d'Uyttocht aan Syn Hoogheyd wierd gestelt.*

Dat sy op den 18. deser souden uyttrekken.

18. *Dat Syn Hoogheyd, soo haast het Verdrag was getekent, een der Stads Poorten, dien hy begeerde, konde doen innemen.*

Dat Syn Hoogheyd de Brug-Poort sou doen innemen.

(5) De Grondtekening der Stad Grave en vande Schans aan de overzyde vande Maas is te sien in de *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. II. deel* bladz. 268. alwaar in not. n. 4. gesegd wordt: Na dat de bygevoegde Grondtekening van Grave gereed was, werdt ons berigt, dat, in de jaaren 1736. en 1737. de Vestingwerken boven en onder de Stad, door den Raad van Staate, nog merkelyk uitgelegd en verbeterd zyn. waar van wy mischien nog wel gelegenheid zullen hebben den Leezere in 't vervolg de Aftekening medetedeelen; Het welk echter, myns wetens, tot nog toe niet is geschieft,

(6) Het soude uyt de Matriculen s'Lands van Cuyk of verdelinge van de lasten daar over om te slaan, onder de documenten sub No. 108. te vinden, wel schynen als of het Overampt vyftig en het Nederampt insgelyks vyftig in de honderd guldens betaalde, edog dit volgt niet altyt, gelyk uyt No. 114. blykt, alwaar het Overampt moet geven 4500. en het Nederampt alleen 4000. guldens; Ende aan de andere kant is door Haar Ed: Mog: de Heeren Raden van State goedgevonden en verstaen, dat die van 't Overampt sullen volstaen met de betaling van vier hondert en vyftig guldens int duysent, wanneer de kleyne specien weder worden aengescreven aen 't Land van Cuyck, blykende sulx uyt het volgende.

*Extract uyt de resolutie vande Ed: Mo:
Heeren Raeden van State der Vereenigde
Nederlanden.*

Maandag den 31. Mey 1723.

Is gehoord rapport vande Heer de Raet en Secretaris van Slingelandt hebbende in gevolge van haar Ed: Mog: resolutien van den 25. en 23. Janry: laetleede geëxamineert de berigten vande Ontfangers Cuper van Holthuisen en Heinlious, en van Quiryn Crollius Pensionaris van 's Hertogenbosch op een requeste van s'chepenen en regenten van het Overampt van het Land van Cuyk, en namentlyk van Beugen, Sambeek, Vierlinxbeek, Maashees en Overloon, versoekkende om geallegueerde redenen, dat indien haar Ed: Mog: soude gelieven weder de klyne specien aen te schryven aen het Land van Cuyk, de supplianten sullen mogen volstaen met het betalen van vier hondert gl. in het duysent,

sent. Waar op gedelibereert synde is goedgevonden en verstaen, dat de supplianten, of die van het Overampt in het voorsz. geval sullen volstaen met de betaling van vier hondert vyftich gulden in het duysend, dat de overige vyfhonderd vijftig guld. betaald sullen worden, door die van het Nederampt: en dat extract deses gefonden sal worden aan den Ontfanger Cuper van Holthuisen om te dienen tot narigting. Was geparapheert J: H: V: WASSENAER. vt. *undersent*, accordeert niet het register, *was getekent*. S. VAN SLINGELANDT.

De arbitrale uytspake in dit different door de Heer en Mr. Quiryn Crollius Pensionaris van 's Hertogenbosch als Super-arbiter op den 19. Augustus 1721. verklaert en uytgesprooken is van den volgende inhoud:

Alfoo haer Edele Mogende de Heren Raden van State der Vereenigde Nederlanden, hebben by resolutie vanden 12. September 1720. aen haer Ed: Mog: de Heren J: Vander Wayen, en J: V: Suchtelen, doenmaels Gecommitteerdens lanxst de Mase, toegesonden requeste met bylage van Schepenen en Regenten des Over Ampts van Cuyck, tegen die van den Nederampte aldaer, aen haer Ed: Mog: gepresenteert, om sig op den inhoudende van dien t'informeren, welke haer Ed: Mog: Gecommitteerdens op den 27. September daer nae, de voorsz. respectie parthyen voor haer ontboden hadde, die weder eenige yut den haere by speciale procuratie hadden volmagtigt, en ten voorsz. dage was, op den voorflagh en Raed van voorsz. haer Ed: Mog: Gecommitteerdens, het verschil tusschen gemelte parthyen verbleven aende uytspake vande Ontfangers Cuper van Holthuisen en Heinsius als Arbiters, die nog een derde souden vermogen te kiezen, indien haer sentimenten differeerden, en nadien de voorsz. Arbiters den anderen niet en hadden connen verstaen, soo over de saeke selfs als d'assumptie van een derde Arbiter, soo was den Ho: Ed: heere J. vander Wacyen in de Commissie van July laestleden voorgecomen klagte, door de gecommiteerdens van 't Overampt voorschreven, dat tot geen afcomst konde geraecken, soo hadde Hoogh gemelte Heere vander Wacyen tot een derde Arbiter gekosen den ondergeschreven, als blykt by authentieke acte van den 12. July 1721., welcken volgende soo heeft den ondergez. sig begeven naer de Hooftbank van Cuyck voorsz. alwaer de respectie Arbiters yder haere consideration by monde en in geschrifte hebben overgegeven, neffens de stucken en bescheiden, die yeder der Parthyen vermeende ter syner intentie te dienen, sustinerende die vanden Overampte, dat sy in het betaelen der cleyne specien, de voorsz. respectie ampten by appoitille vanden 15. Augusti 1718. door haer Ed: Mog: tot drye duysent een hondert vyftig guldens boven de rantsoenpenningen aengescreven, met het betaelen van vier hondert in het duysent moeste volstaen, waer en tegens die van het Nederampte wederom sustinerenden, dat de voorsz. drie duysent een hondert vyftig guldens by yeder half en half moest worden voldaan, ende betaelt, allen 't welke by my. gecamineert, parthyen gehoord, en de stucken naergesien zynde, soo is 't dat ick ondergeschreven als Superarbiter, vermeene ende verclaere voor uytspake, dat het opbrengen der voorsz. drie duysent een hondert vyftigh guldens t sedert 1. October 1718. tot ultimo September 1721. by die vanden Over en

E c c

Neder.

Nederampte egalyk moet worden gedraegen, en ten Comptoir vande goe-
meene middelen gehouden syn te betaelen.

Aldus voor arbitrale uytſprake als Superarbitrer verclaert en uytgeſprook
eken deſen 19. Auguſtus 1721. (en was ondertekent:) QUIR. CROLLIUS.

Ik ondergeſz. in qualiteyt als tweede Arbitrer verclaere my met het boven-
ſtaende advys te conformeren. Actum Cuyck den 12. Janu.: 1722. (was
onderteykent:) C: HEINSIUS.

De redenen van voorſz. uytſprake ſyn.

Eerſtelyk dat my gebleken is, en by authentieque documenten aange-
thoont, dat de voorgemelte kleyne ſpecien ſedert den jare 1698. tot den jare
1715. by redemptie den Lande van Cuyck aengeſchreven ſynde, by de twee
Ampten egalyk en alſoo half en half ſyn gedraegen en betaeld, dat in Augu-
ſti 1718. by de twee Ampten, ſonder eenige bepalinge van quote de voorſz.
redemptie by aenſchryvinge verſogt en geacordeert is, dienvolgens ook by
die vanden Over en Neder Ampte de borgen indiviſim en in ſolidum voor de
aengehaelde ſomme van drie duylent een hondert vyftig guldens geſtelt, ge-
lyk dan oock in de jaren 1703. 1704. d'aenſchryving tot twaalf hondert
guldens, half en half betaelt is; Ten anderen dat my niet duyterlyk geble-
ken is, dat het Overampt (:niettegenſtaende 't ſelve een minder getal van
dorpen behelſt als 't Nederampt:) van fertielder Lantſtreec ſufficienter in re-
venues, als 't Nederampt is, aengemerckt my een lyſt van opgenomene ca-
pitalen is verthoont; waer by conſteet dat 't Overampt by nae eens ſoo veel
is gechargeert dan 't Nederampt, daar uyt profluierende, dat 't voorſz. Over-
ampt magtiger dan 't Nederampt en conſequent in den voorſz. laſt des te
meer egael behoort gedraegen te worden, En dat na vooſchrift van 't Plac-
caet van haer Ho: Mog: van den 25. February 1717. diſterende onder an-
ren, dat de taxatie van voorſz. laſten, naer proportie van de bemiddeling,
conſumptie, labour &c. gereguleert moet werden.

Concurrerende tottett voorſz. dat my gebleeken is, dat de verpondinge van-
de twee ampten voornoecht egael en even groot ſynde, oock de Franſe con-
tributien half en half betaeld ſyn, dienende tot een convincant bewys dat
voorgemelte kleyne ſpecien in voegen als voor moeten gedragen worden.

Geen reflexie meriterende, datter meer menſchen, paarden, beeſten int Neder
als Overampt ſouden ſyn, 't welk ſyn ſolutie hier voren is vindende, uyt-
tet raiſonnement van 't placeaet d'Ao. 1717. en 't aengehaelde hier voo-
ren.

Om welker redenen drie dorpen in den bovenampte als Oploo, Ledacker
en Ryckevoort, ſigh geenſints met haer in dit different hebben willen inla-
ten, maer tot dato deſes haeren taux betaelende nae proportie vande helft in
den ſelven boven Ampte.

Uyt een authentycque copie en repartitie by den nederampte gemaect over
de voorſz. kleyne ſpecien van 1. October 1718. tot October 1721. incluys is
my aengetoont, dat al de dorpen in den ſelven ampte pertinent voor de helf-
te in de 3150 --- 0 --- 0. ſyn getaxeert, 118 --- 2 --- 8. voor der antſoen-
pen.

penningen, en nadien ick een gelyke repartitie van die vanden Overampte requireerde, hebbe die niet becomen, onder voorwendfel de selve niet te hebben, dat my een weynigh ongerymt voorgecomen is, mits echter 't comptoir nabehoren moest werden voldaan, gelyk aen de syde vanden Nederampte my vertoont syn, dartig quitantien uytbrengende eene somme van 468 $\frac{1}{2}$ --- 14 --- 8. sulx 't selve ampt tot suppletie vande justie helft tot 1. October inclusive maer sou resteren salvo justo 393 --- 13 --- 0. daar volgens verthoonde quitantien vanden boven ampte maer betaeldt was, 376 $\frac{1}{2}$ --- 15 --- 0 mancquerende alsoo 131 $\frac{1}{2}$ --- 12 --- 8.

Uyt allen 't welcke vloeyt, dat na gestalte der sake en huyshoudinge tusschen de voornoemde twee ampten gehouden, het by nae onmogelyk is, dat alnu het beneden in voorsz. personele taxt hooger of meerder soude connen werden belast, en waar door onder den selven Neder Ampte, en ingesetenen van dien, een inextricabile confusie soude werden toegebracht.

Aldus voor arbitrale uytspake, als Superarbitet verclaert en uytgesproken desen Augustus 1721.

Accordeert met syn origineel, daar jegens gecollatio-neert, signatum Cuyck den 14. January 1722.

Quod attestor

(:en was getekent:)

S: STOMWEL gesubst. Landtfr.

Omme den Lezer een nadere Idée van dese questie te geven, sal men hier by voegen, dat onder de naam van kleyne Specien bekend zyn de imposten op het Sout, Seep, Azyn, ronde Maat, Wage, Turf, Koolen en Brandthout, Paardegelt, Goude, Silvere, Sydc en Wolle Lakenen. ziet *Groot Holl. Placc. boek. V. Deel. fol. 1485.*

Ao. 1684. liet No. 115. termineerde het Hof van Arnhem een provisioneel gewysde over een nieu different tusschen de Stad en den Grave van Hornes als Heer van Batenburg over het belang vanden Tol aldaar (1), waar by de Stad met adjudicatie vande recedentie gemaintineert wiert in sulcken vrydom en staat, als haar gequalificeerde borgers voor den jaare 1682. geweest waaren, maar de saak ten principalen is onvervolgt gebleven. Vande verkeerde officien der sommige in die tyd met resolutien, declaratien, 't aanstellen van ongequalificeerde borgers alles uyt eygen interest: dat ook de kosten en andere toe-

Ecc 2

val-

vallen by de schippers sonder eenige vergoeding privative syn gesuppeditteert, sal men maar overslaan.

Nu heeft men Ao. 1699. met die van Batenburg voor de Lantschaps vergadering van Gelderland over den tol weder een nieu different aangevangen, waar van den tyt den uytflag sal openbaaren.

Ao. 1693. siet No. 116. maakt en arresteerde men by resumptie een lyst van 't geen waar op de stads accynse verpacht werde (2), by welke men Ao. 1699. nog gevoegt heeft den impost van een ryxdaelder op ider vat tabak, dat naderhant ter dolean tie vande tabak verkopers (:die het alleen te laste komt:) gereduceert is op xxv. stuyt, waar op men nae de gedane verpagting eerst ons Konings approbatie versogt en impetreeerde. Buyten dese accynsen heeft de stad geen inkomsten (3) als noch 16. a 17. gul. renties.

Ao. 1689. op een helderen dag en met goet weer storte de gasthuys capel in door gebrek van reparatie, behalven dat die in 't beleg van 1674. veel beschadigt en den toorn afgeschoten was, dog syn geen menschen gequetst, veel min doot gebleven, naderhant heeft men daar een huys gebout.

Ao. 1697. deden de Staten hier wederom een nieu quohier van verpondinge maken en de voldoening ernstig vorderen, remitterende de voorigen jaaren tot 1687. inclusive, hier over syn veel sollicitationen en supplicationen gevallen, dan ter deser plaatse van te langwylig verhaal; en eyndelyk, siet No. 117. soo ver gebracht, dat wy aan dese verponding jaarlyks korten het servies vande drie compe. infanterye (4). Hoe en wat wel eer van het logeren, servies, het derde part vande Lants accynsen &c: sal ik overslaen. 'T is ook Ao. om de buyten sporigheyt van sommige Officieren en overlast aan de burgerye by onsen Koning geordonneert, dat sy van doen voort moesten hueren, soo ook doen moeten de getroude soldaten voor soo veel die in de baracquen niet kunnen gelogeert worden.

Ao. 1698 storte een gedeelte vande Stads muer langs de Maas door swacheyt buyten om, die daar nae tot kosten vanden Staat geheel wiert afgebrooken, verbeterd en verhoogt, soo mede
de

de Maaspoort, die int beleg van 1674. veel geschonden was. By die gelegentheyt heb ik diep in de gront gezien veel fondamente van oude fortificatie.

Ao. 1699. is de kerkhof voor by de markt afgebrooken, gesligt en gecasseyt, en daar ten eynde een fray gebou tot een Vleeshal gemaakt (5); By die gelegentheyt wierden veel doode lichamen verplaatst, en als men besloot nam de Hal te maken, wierden sommigen van die doode in het ontgraven der fondamente al vry wat stordig en tot groot misnoegen der gemeente andermaal geremoveert; waar uyt een spreekwoord ontstond: Die tot Grave sterft wert by wylen driemaal begrave.

Ao. 1699. siet No. 118. overmits eenige oneventheyt tusschen de Geunierde Provincien en de Spaansche Nederlanden, maakten de laatste een Edict of Declaratoir tot genoegsame remotie van onse en der andere Steden vrydom op de tollén, maar Ao. 1704. No. 119. als den Staat de steden Venlo en Ruremonde en Stevensweert bemagtigt had, hebben by Resolutie van den 29. Feb: A. voorsz. dit quaat weder wechgenomen.

Den 4. Meert 1700. heeft sig by hoogwater een groote Seehoont onder, voor en boven de stad in de Maas vertoont, daar men eenige malen naegeschoten dan niet gevangen heeft.

De geocstroyeerde gildens, die alle haar Reglementen en Privilegien hebben, syn de WEVERS, SMEDEN, SCHOENMAKERS, KLEERMAKERS, BACKERS, TIMMERLUYDEN, METSELAARS, LEYDECKERS en HOUTKOPERS, welke vier laatste onder een gilt behooren, voorts de KRAMERS en eyndelyk de SCHIPPERS.

Ao. 1704. heeft men den geruineerden Kerktoorn gerepareert en in een sierlyke gedaante opgetrocken.

Eodem anno beginnen die vanden Oyensen Tol onse privilegien te infringeren met dat sy onse borgers bestaan aan te houden, provisioneel op pretext van haar te willen visiteren, soo sy by negligentie en conniventie van eenige onse onvoorsigtige borgers en schippers ontrent sommige van die nu en dan geusurpeert hadden; waar over movementen ten possessoire voor 't Hof tot Arnhem gemaakt syn, dog haar de recredentie geadju-

diceert en hun by provifionele fententie van 't voorfz. Hof toegeftaan haar gepretendeerde vifitatie te mogen doen, des fy dog tot nu toetegen geen andere geprivilegeerde fteden hebben derven beftaan: waarom wy ons dien aangaande wel te beklagen hebben, hoewel het haar voor eerft niet meer dienen kan als tot een medium vexationis. Maar hier agter Ao. 1705. als men wel voorfien had, quam het daar toe, dat fy onfe borgersfonder onderscheyt als onvrye wilden doen betalen: waar over dan op de Lantschaps Vergadering veel moeyten fyn geweest, en eyndelyk foo ver redres becomen als No. 120. te fien (6). Dit nu, foo fynde en die van onfe Regeringe meenende, dat mende-fen volgende de voorfz. gepretendeerde vifitatie foo weynig, als andere nieuwe gravamina tegen het out gebruyk behoorde te dulden, deden die van Oyen een van onfe fchippers om de weygering van dien arrefteren en in loco aanhouden, die wederom Ao. 1706. by welgem: Lantschaps Vergadering onder cautie is gerelaxeert, en de faak buyten wederfyt's praejuditie tot de naafte ceflie gehouden in ftaat: waar in voor ons niet wel quam, dat de ftad van Thiel contrarie de conventie hier agter No. 30. ons afviel en abandonneerde.

A A N T E K E N I N G E N :

(1) Aangaande den Batenburgfe Watertol ziet het Groot Holl. Placc. Boek IV. Vol. fol. 655. en volg. Hier voor pag. 237. en onder de documenten No. 80.

(2) Vermits in de Gerecolleerde en gearreftende Ordonnantie en Politie op de Accynfen en Gemeene Middelen der Stadt Grave de dato den 31. December 1693. Tit: Het Wechgelt, gefegd wordt: *Voorts al men den Pachter betaalen van een Koets met twee Peerden 4. fluyvers, met vier Peerden 6. fluyvers, Item van alle ry of bandt Peerden Offen ende Kory-beest het finck een fluyver.* wiften de Portiers, als geauthorifect tot den ontfangft van 't voorfz. Wechgelt, hun meefterlyk van den letter defer Ordonnantie te bedienen, fonder eenig onderscheide te maken tuffchen Koetfen, Chaiften en Rypaarden imand in eygendom toebehoorende, of gehuurde, onaangefien haar verfcheyde malen fulx mondeling was aanbevolen, waaromme dan de Heeren vande Magiftraat genootfaakt fyn geworden defe volgende refolutien te nemen, als te fien by

*Extract uyt het Register der resolutien van-
de Magistraat der Stad Grave.*

Dinsdag den 22. Maart 1718.

Is geresolveert, dat Eyge paarden, Coetsen, Chaïsen, Karren, Waagens en ander Voituren imand in Eygendom toebehoornde geen weggelt sullen betalen;

Dingsdag den 26. Aug: 1721.

Is mede tot elucidatie van de Resol: van den 22. Maert 1718. concernerende het weggelt goedgevonden en verstaan, dat alleenlyk Coetsen, Chaïsen en Rypaarden imand in Eygendom toecoomende geen weggelt sullen betalen, en voort overige de Ordonnantie op 't voorsz. middel geëmanceert slijptelyk sal worden agtervolgt, en dat extracten deses aan den portier omme sijn daar nae te reguleren, sullen gefonden worden, en die van de voorsz. resolutie daar tegens in getrokken.

Dingsdag den 19. Juny 1725.

Tot ampliatie van de Resolutie in dato 26. Aug: 1721. concernerende het weggelt is goedgevonden dat de Coetskarren imand in eygendom toebehoorende mede exempt en vry sullen zyn vant weggelt, en oversulx in de Vrydom in voorsz. resolutie vervat mede zyn begreepen.

(3) Dat de stad al voor den jaare 1742. het servies van drie compagnien Infanterye heeft geprofiteert, is genoegzaam af te nemen uyt Haar Ho: Mo: Resolutie van den 27. July 1742. waar by gesegd werd, dat *by continuatie het servies van drie Compagnien Infanterye aan de Stad sal worden gelaten.*

(4) Dit is geheel en al verandert, conform dese gevoegde resolutien.

*Extract uyt het register der resolutien van
de Ho: Mo: Heeren Staeten Generaal der
Vereenigde Nederlanden.*

Vmeris den 27. July 1742.

Ontfangen een missive van den Raed van State, geschreven alhier in den Haag den 26. deser, houdende ingevolge, en tot voldoeninge van haer Ho: Mog: resolutie van den 13. daer te voren, derselver advis op de missive van de Magistraet der Stad Grave, geschreven aldaer den 14. van de selve maend, houdende de redenen, waerom zy vermeende, dat het voor haer ondoenlyk was te bouwen de barakken, de fournitures, en services daer in te leveren, en het een en ander te onderhouden, so als haer Ho: Mo. by derselver resolutie van den 3. daer te vooren, hadden goedgevonden aen haer te injungeren; en proponerende jaerlyks aen den Lande te betalen, desom-

me van twee duysend guldens, te vinden uyt een extraordinaris verponding over de huysen van gemelde Stad, aldaer Jaerlyks ten dien eynde om te slaen, mitsde barakken en fournitures daerin voor twaelf hondert man van s' Lands wegen werden versogt. Wacrop gedelibereert zynde is goedgevonden, en verstaen, dat in plaets van door de Magistraet der Stad Grave te doen bouwen twee blocken baracken, daer in door deselve te doen leveren de nodige fournitures en services, en deselve Magistraet op haer Credit te doen negotieren een Capitael van vyf en twintig duysent guldens, soo als de Raed van State by haer advys vanden 29. der gepasseerde maend Juny aen haer Ho: Mo: hebben voorgeslagen en haer Ho: Mo: by derselver resolutie vanden 3. defer hebben geaprobeert, de Raed van State sal werden versogt, en geauthoriseert, soo als versogt en geauthoriseert word mits desen de voorsz barakken te doen bouwen, en altoos te onderhouden, daer in eenmael te versorgen de nodige fournitures, en services, en het Capitael daertoe nodig uyt te schieten, mits de huysen binnen de stad Grave gechargeert worden met een Extraordinaire verpondinge ten behoeve van het gemeene Land, waervan een gedeelte sal dienen voor interest van het uytteschietene capitael, en het restant tot Lossing van het selve, tot dat het Capitael met de interesssen van dien tegens drie per cent sal wesen afgeloft, waer na het onderhoud der barakken getaxeert, en de voorsz. Extraordinaris verpondinge gecontinueert off vermindert sal worden, na rato dat het onderhoud der gebouwen van de voorsz. twee blocken min off meer lastigh sal weesen. Dat voor het overige de Magistraet van gemelde Stad sal werden belast met het onderhoud der fournitures en services, welke door het gemeene Land eenmael sullen werden geleevert, soo in de twee nieuw te bouwene blocken barakken, als in de barakken, die daer nu reets zyn, en dat om deselve in staet te stellen van die onkosten te kunnen draegen, by Continuatie het servis van drie Compagnien Infanterie aen de Stad sal worden gelaten: dat booven dien de Ruyters en Soldaten sullen werden gechargeert, met weeklyks aen de Magistraet te betaelen een halve stuyver voor het gebruyk der voornoemde fournitures, uyt welk een en ander fonds, de onkosten van het onderhoud, en slytagie der fournitures, dat is den inkoop van nieuwe in plaets van oude die vergaen sullen, gemakkelijk sal kunnen worden gevonden, waer by de Magistraet nog zal kunnen profiteren de somme van tweehonderd neegen guldens Jaerlyks te doode vanden tegenwoordigen Stads quartiermeester Verhorst, welk ampt als dan sal kunnen worden gemortificeert, en dat Tractement gegeven worden aen die geen die wegens de voorsz. Magistraet sal gechargeert zyn met het opzigt over het onderhoud der gemelde fournitures, en services.

Dat de huysen binnen de Stad Grave, boven het geen se nu betaelen, sullen werden belast met nog een geheele verponding, aenvanckelyk met den Jaere 1743. te innen, en te verantwoorden door den ontfanger van wegens het gemeene Land, die de ordinaris verpondingen aldaer innet, en verantwoord, en sulx so lange tot dat het Capitael, het welk de Raed van State sal moeten besteeden, soo tot den aanbouw der barakken, als tot den inkoop der fournitures en services, sal weesen afgeloft, met den interest van dien, tegens drie per Cent, waer van de Raed van Staete sal doen houden een exacte

reeckening, en naeder kennis geven, omtrent wat tyd het voorfz. Capitaal fal kunnen wefen afgeloft, wanneer gemelde Raed van Staete precies fal weeten hoe hoog de onkoften van den aanbouw der barakken, en van den inkoop der fournitures en services fullen hebben belopen, boven al het welk van nu aff aen fal werden vaftefteld, foo als vaftefteld word mits defen, dat tegens de tyd, dat het voorfz. Capitaal fal weefen afgeloft, het onderhoud der twee nieuw te bouwen blokken barakken fal moeten worden getaxeert, en daer na de verponding het zy heele, halve, off mindere ten profyte van het gemeene Land gecontinueert fal worden: Dat wyders de voorn: Magiftraet fal worden aengefchreven, om forge te dragen voor het onderhoud der fournitures en services, welke door de Raed van State fo in de nieuw te bouwen barakken als in de barakken, die daer nu zyn, eenmael fullen wefen geleverd, en dies niettemin forge te dragen dat de meerdere Ruyters en foldaten, die in de barakken niet fullen kunnen gelogeert worden, by de Burgers fullen moeten worden gebiljetteert, en gelogeert, fo als tot nog toe is gedaen, wordende de Executie vant geen verder noodig fal zyn aen de Raed van State mits defen overgelaten, en in foo verre gealtereert haer Ho: Mo: refolutie van den 3. defor op dit fubjeet genomen. fullende ten dien eynde Extraet vandeze haer HO: MO: Refolutie aende Raed van Staete werden toegefonden. *was gearapheert* W: V: HAREN vt. *lagerfent* Accordeert met het voorfz. regifter, en *was gecontrasigneert* F: FAGEL.

*Extraet uyt de refolutien van de Ed: Mo:
Heeren Raeden van State der vereenigde
Nederlanden.*

Dynsdag den 31. July 1742.

Is gelefen de volgende refolutie van haer HO: MO: van den 27. defor.

FIAT INSERTIO.

Waerop gedelibereert fynde is goedgevonden, en verftaen dat de voorfz. haer Ed: MO: refolutie gefonden fal worden aenden ontfangen Lobell, met laft, om dewyl de huysen binnen de Stad Grave, boven het geen fen u betaelen, daer by zyn belast met nog een geheele extraordinaire verpondingh, aenvanckelyk met den Jaere 1743. defelve na de orde vanden Lande te innen, en in een particulier Capittel van fyne reeckening te verantwoorden, dat vervolgens de penn: dewelke gerequireert fullen worden foo tot aanbouw van de voorfz. twee blokken barakken als tot inkoop van de noodige fournitures en services genoomen fullen worden uyt de ordinare Caffe van het Comptoir generael van de Unie, en dat defelve in reeckeningh fullen worden gebragt, dat de Generalityts Reecenkamer fal worden verfoegt, gelyk verfoegt wordte by defen om van jaar tot jaar tot de volle afloffinghe toe, op te geven aen den voorfz. ontfangen generael het montant van het aff gelofte Capitaal, en

Fff

VII

van de interessen daer op betaeld, om het eerste in een extraordinaris Capittel, en het laetste in dat van den Extraordinairen ontfangh te verantwoorden, dog dat gem: ontfanger generael het montant soo van Capitaal als interessen, wederom in uytgaeff sal profiteren, als dan andermael sullende zyn begrepen in het slot van de Reeckening derverpondingen over de Stad Grave, sullende Extract deses ter hand gesteld worden aenden ontfanger generael van Hogendorp, ten eynde sig daer nae te reguleren. Dat voorts aen den directeur der Fortificatien Draack sal worden aengescreven, dat haer Ed: MO: vast stellen, dat hy beryds in gereedhyd sal hebben de biljetten, plan en profilen tot het bouwen van de voorfz. twee blokken barakken, dat in plaats van de selve ter hand te stellen aen de Magistraet der Stad Grave, waertoe hy gelast is by haer Ed: MO: resolutie vanden 19. defer, dewelke hier meede in soo verre word gealtereert, hy daer op ten spoedigste op approbatie van haer Ed: MO: voor reeckeningh van het gemeene Land, het welk sig met den aanbouw en het onderhoud van de voorfz. barakken heeft gechargeert, de besteedingh daer van publiek moet doen, altoos verdagt zynde, hoe verre men om het beryds geavanceerde saisoen het selve sal kunnen effectueren; dat in het voorfz. bestek mede gebragt sullen moeten worden de noodige bedsteeden, dewelke sodanig sullen moeten werden geschikt, dat in ider derselve maer twee man sal koomen te leggen; dat wyders in het selve bestek moeten worden gebragt de nodige schuppen, tangen, yfere kandelaers, off lampen, als mede de banken, soo deselve daer werden gerequireert; dat wyders de voorfz. bestekken ook sodaenig sullen moeten worden ingerigt, dat de voorfz. barakken een jaer nae het opleveren van dien met hier toebehooren door den aennemer sullen moeten werden onderhouden, en laetelyk dat hy directeur benevens den Commis van s'Lands magazynen in de Grave een apart bestek, sal moeten formen en ter approbatie van haer Ed: MO: overlienden van de noodige matrassen, hoofdpeluwen, dekens, Lakens, soo voor de nieuwe als oude barakken, waermede het gemeene Land voor eene reys is gechargeert, verdagt zynde, daer onder te begrypen de verschoning en het geene wegens reparatie tot verwisselingh noodig is, dewelke na gedaeneleverantie aen gem: Magistraet, die voor het toekomende met het onderhoud derselve is belwaert, overgelevert sullen moeten worden, om in het vervolg door haer op deselve swaarte van matrassen, hoofdpeluwen, en dekens, breete, en lengte van Lakens, als in het bestek gespecificeert sullen zyn, onderhouden te worden, haer Ed: MO: aen der selver overleg overlattende, off niet voor ider bedsteede twee paer Lakens aanbestede moeten worden, als mede twee dekens, en voor ieder twee bedsteeden drie matrassen, en drie hoofdpeluwen: en laetelyk dat Extract van haer HO: MO: voorfz. resolutie voor soo veel daer by verstaen is, dat de Ruyters en soldaten gechargeert sullen worden met weeklyks aen de Magistraet van de Grave te betaelen een halve stuyver, voor het gebruyk der fournitures gesonden sal worden aen den Commandeur van de Grave, oft by desselfs absentie aen den Commandeerenden officier van het garnison aldaer ten eynde daer van kennis te geven aen de Capitcyens van de respectie Compagnien aldaer in garnison leggende, om sig daer nae te reguleren, en sorge te dragen dat

dica

dien Conform de voorz. uytteekeningh worde gedaen. *was gearapht.*
 ADR: VAN BLEYSWYK vt. *lagerstons* Accordeert met het register in absentie van de Secretaris JOHAN STEENIS.

(5) Janiçon *Republ. der Vereenigde Nederl. 3. deel. pag. 103.* De Vleeschhal is tamelyk fraai, zynde in den jaare 1699. gebouwt ter plaatze, daer te voren een kerkhof was, maar de raad van State heeft dien grond gekoft, om 't wachthuis daar van te maken, zullende de vleeschhal onder het stadhuis verplaatst werden, zoo als hier boven gezegt is. ziet ook Tegenw. Staat der Vereen. Nederl. II. deel. 3. *stukje pag. 273. en 274.* Dit contract van koop is aangegaan in den jaare 1725. blykende sulx by

*Extrakt uyt de Resolutien van de Edele
 Mog: Heeren Raeden van Staete der Ver-
 eenigde Nederlanden.*

Vrydag den 26. Octob. 1725.

Op het leesen van 't verbaal van de Heeren Paets en Burmania is nae deliberatie goedgevonden en verstaan te approberen het Contract van Coop door gemelde Heeren gecommiteerdens aangegaan met de Magistraat der Stad Grave uyt cragte van haar Ed: Mo: Resolutie van den 14. der voorleede Maand wegens de Vleeshal, op Condition dat van 's Lands weegen daar voor aan deselve Magistraat sal betaalt worden eene somme van twee duysend guldens, en dat ook door haar Ed: Mo: aan de Magistraat fullen worden overgegeven de plaetsen onder het Stadhuys, waar in Jeegenwoordigh de Hoofdwagten een Corps de garde gehouden word, des dat de lasten en Chynsen, dewelke daar uyt Jacriyx moeten betaelt worden aan het Comptoir der Domeynen zullen coomen ten laste van deselve Magistraat, en dat wyders wegens den voorz. Coop niet sal betaalt worden het recht van den XL. off 80. penning. Wordende voorts den ontfangen Cuper van Holthuysen by deesen geauthoriseert omme de opdraght van de voornoemde gecogte Vleeshal uyt den naam van haar Ed: Mo: te ontfangen van de voornoemde Magistraat, ende neevens de opdraght aan haar te betaalen de uytgelooffde Coopspenningen en vervolgens gelast aan den Commandeur der Stad Grave, en aanwezende Ingenieur, omme de voornoemde Vleeshalle te doen approprieren tot een hoofdwaght, gebruykende daer toe het gereedschap 't welke zich jeegenswoordigh bevind in de plaetse onder het Stadhuys.

(was geiekend:) WILLEM VAN SONSBEEK *onderstond.* Accordeert met het Register (:getekent:) S: V: SLINGELAND.

Hoewel het transport eerst is geschiedt den 2. Sept. 1727. gelyk consteert uyt de volgende copie Vestbrief:

Compareerden voor den Heer Righter en Scheepenen Hendrik van Diepen-
 daal en Paulus Ponfaar, de Heeren Hendrik Verhorst ende Gerard Torinck
 Fff 2 Bor.

Borgemeesteren deser Stad, ende hebben in die qualiteyt gedaan vest transport en opdraght aan haar Ed: Mo: de Heeren Raeden van Staeten der Vereenigde Nederlanden ten behoeve van het gemeene Land van zeker viercant gebouw gemaakt ende voor eenige jaeren gebruykt tot een Vleeshalle staande alhier aan de markt, belendende westwaerts d'Erve van 't Catharine Gasthuys, Noordwaerts de oude Kerk en Kerkhoff mitsgrs. Oost ende Zuydwaerts aan de gemeene straat off voorz. markt, welke geseyde Heer Borgem: Torfinck als daar toe by Resolutie van hooggemelde haar Ed: MO: in dato den 8. Nov. 1726. heeft geaccepteert voor eene somme van twee duyzend Car. guldens, ende mits haar Ed: Mo: aan de voornoemde Heeren Borgemeesteren 99. mits deezen overgeeven en cederen de hoofdwaght en een Corps de garde beyde onder het Stadshuys alhier staande, des dat de lasten en Chynsen de welke daar uyt jaerlyx moeten betaalt worden aan 't Comptoir der Domeynen, zullen coomen ten lasten van voorschreeven Heeren Borgemeesteren 99. ende hebben Heeren Comparanten voornoemt 99. daer op verteegen met hand halm en mond in ende tot een erfelyk behoef van opgemelde haar Ed: Mo: tot voordeel van 't voorz. gemeene Land, alzoo dat Scheepenen vonnisen, dat de voorgemelde Heeren Comparanten 99. van het voorschreeven gebouw, off geweeft Vleeshal waeren onigoeyt ende onterft, ende hooggem: haar Ed: Mo: daer aan waeren gegoeyt en geeft vast, steedigh ende Erfelyk, nu ende ten eeuwigen daegen volgens deses Stads Reghten, beloovende de Heeren Comparanten 99. het voorz. gebouw te zullen vryen en weeren jaar ende dagh tegens alle de geenen die des ten Regten koomen ende staan wilden, ende alle voorcommer af te doen als synde vry erf. Actum Grave 2. Sept. 1727. (:geteekent:) H. V. DIPENDAAL P. PONSAAAR, *lager stond*, My present, geteekent, H. W. PRANGAN St. Sec. in margine stond, exempt van XL. off 80. penning by resolutie van den Raed van Staeten dato den 26. Octob. 1725.

Middeleryl wyl is de gevangenis der misdadigers onder het Stadhuys tot een Vleeschal geappropriert, en syn alsdoen by d'Hoogh Ed: Heer Amptman en de Magistraat deze navolgende articulen gearresteert en geapprobert:

Ordonnantie waer na sigb sullen hebben te reguleeren de Beenbouwers en Halmeeftert tot Grave ingaende met den 12. Maert 1726.

I.

Eerstelyk sal 't getal der Vleeshouwers niet groter worden als acht personen die door syn Hoogh Welgeboore ende de Magistraet syn aangeleest en hare namen hebben opgegeeven te weten.

Goduart van Gemert.

Zeger van Gemert.

Jan Leentjes.

Derk de Goey,

Hendrina Huyberts.

Lan:

Lanſlot van Gemert.
 Anthony van Gemert.
 De Wed: Joſeph Jochems, Jode.

2.
 Dat geene perzonen anders als de voornoemde Beenhackers ſullen vermo-
 gen eenigh vers geſlaght vlees verkopen op de boete van 50. guldens.

3.
 Dat gene borgers, ingefetenen, ſoldaten off andere wie dezelve ſouden
 mogen ſyn, anders als de voorgaende voor Beenhouwers ſullen worden er-
 kent, ende derhalven ſigh van dezelve neeringe ſullen hebben te onthouden,
 en niet vermogen te ſlaghten dan alleen voor haer eyge proviſie en huysgezin
 op poene als voren.

4.
 Geene beesten 't ſy Oſſen of koeyen ſullen mogen worden geſlaght voor
 en al eer dezelve voor de Vleeshal gebraght, en aldaer door den keurmeester
 geſien en gekeurt ſyn, om t'geſonde vlees van t'ongefonde te onderſchyden
 en te beletten dat door onbequaem en quaet vlees gene ſickte onder de In-
 woonders werd geauſeert, en ſullen de levers en kloyters ſoo langh inde
 beesten moeten blyven tot dat de keurmeester die ſal hebben geſiteert op
 poene van d'eerſte reyse vyf en twintigh guldens, voor de tweede reyse 50.
 guldens, en voorde derde maal arbitraire correctie.

5.
 Dat niemand wie het ook ſoude mogen wezen, enige ſiecke of dolle bees-
 ten, kruggers off diergelyke binnen deeze Stad ſal vermogen te brengen of
 verkopen, en wanneer enigh vlees afgekeurt word en bevonden nogh be-
 quaem voor arme en geringe menſchen, ſoo ſal dat als mede het vlees t'geen
 donderdaghs avond in de hal onverkoght is, buyten de hal aghter t'Stadhuys
 op een daer toe by den eygenaer te ſtellen tafel off bank worden gelyt om
 aan die t'begeert te verkopen, ſonder dat t'ſelve inde hal zal mogen komen
 op poene als articul 2. geſyt.

6.
 Dat niemand der voorſz. Beenhackers eenigh vlees (anders als in de volgen-
 de articul 7. geſeyd:) direct off indirect in ſyn huys ſal mogen verkopen
 nogh uyt het ſelve leveren, onder wat pretext t'ſoude mogen ſyn maer ſullen
 gehouden ſyn dat alle inde hal te brengen, om aldaer verkoght te werden op
 poene van vyfentwintigh guldens.

7.
 Edogh de Oſſen off koeyen die ſy in t'geheel, by halve off quartieren ko-
 men te verkopen, en uyt hare huylen ter wage werden gebraght om gewo-
 gen te worden, ſullen van t'vorige articul 6. geſeyt bevryt ſyn, maer minder
 als quartieren niet.

8.
 Het vlees van Oſſen Koeyen of Runder, ſal niet kleynder als by quartieren
 inde hal mogen werden gebraght, en ſulx de vier quartieren naeft malkander,
 en t'briefje van den Aceys aan de Collecteur worden afgegeeven, om dezel-
 ye ingevolge de s'Lands Ordonnantie articul ſeve, in handen van den Paghe-

Fff 3

tes

ter te leeveren, ten ware als in voorgaende articul geseft, by quartieren off meer was verkoght; en de geslagte calver en Schapen geheel met de cloyters en levers, om aldaer by den Keurmeester gezien te konnen worden, sonder dat onder pretext 't sy van delinge ofte met jemand anders te hebben geslaght, direct off indirect enige stukken inde hal sullen mogen komen, en by yder kalf of schaep t'Accys briefje als voren aan de Collectur worden behandelt.

Alle het vlees als voren geseft sal door de groote deur agter t'Stadhuis worden ingebracht sonder dat enigh van 't selve, onder wat voorwende 't soude mogen syn, over de markt inde voordeur vande hal sal mogen inkomē op poene van 25. guldens.

Geene Beenhackers off yemand anders wie 't ook soude mogen syn van haerent wegen, sullen vermogen enigh vlees langhs de straten off huysen te presenteren, off veylen off jemand enigh vlees uyt de hal laten t'huys brengen, onder wat pretext 't ook soude mogen syn, off ook enigh vlees dat uyt de hal is gehaald, daer weder mogen inbrengen off laten inbrengen op poene van 25. guldens.

Ieder Beenhacker sal sich inde vleeshalle, hebben te voorzien van een goede balance en schale, ende niet anders dan gewicht dat alle Jaren behoorlyk sal zyn ge-ykt volgens Stads Reglement vermogen gebruiken sonder dat enigh ander 't sy onder pretext van schalen gelyk te maken off andersints inde hal sal mogen syn, op verbeurte van 't selve en voor yder stuk groot off kleyn te verbeuren eene gulde tien stuivers.

Geene beenhackers sullen in hare huysen, schueren, stallen off elders mogen hebben schale noch gewicht op poene vervat in s'Lands Ordonnantie articul 12.

Niemand sal van buyten enigh geslacht vlees inde stad mogen brengen tot nadeel van de hal, op de boete van 25. guldens en verbeurte van het vlees, ten ware om rede als in s'Lands Ordonnantie Articul 6.

De Beenhackers sullen gehouden zyn de 7. maenden, beginnende met den eersten Maert tot den laetsten September smorgens van acht tot elf en s'middaghs van vyf tot seven uren; ende de vyff maenden van den eersten October tot den laetsten February smorgens van negt tot elf, en s'namiddaghs van drie tot vyff uren in de hal te syn, waerop den halmeeſter sal hebben ſorge te dragen voor de geyde tyd de hal op te doen en na voorſ. tyd die weder toefluyten ende de ſcutel by hem houden, ſonder die aan jemand te mogen afgeven.

De Beenhackers ofte derſelver bedienden, die buyten den tyd in voorgaende articul geseft inde hal sullen willen wezen om enigh vlees daer uyt te halen, dat nooyt als in preſentie van de halmeeſter ende des ſelfs Vrouw sal mogen geſche.

schiedén, sullen inde tusschen tyd s'middaghs yder reyse aan den halmeester betalen een halve stuyver, te weten elke Beenhacker die in die tyd inde hal komt, en voor off na de gestelde uren eenen stuyver, sonder dat den halmeester sal gehouden zyn, somers smorgens voor ies en s'avonds na negen uren, en s'winters van aght 's morgens, en na aght uren savonds de hal te openen.

16.

Dat ook de Beenhouwers inde hal staende, malkanderen niet sullen mogen verkorten, met de kooplyden inportunelyk van hunne bank te weren, off hun vlees te veraghten, maer niet anders als met beleefde manieren van spreken de koper tot syn bank versoecken, op poene van een pont vlaems off meerder na gelegenthyd van saken.

17.

Gene van de Beenhouwers sullen vermogen enige Varkens te slagten ofte verkopen, en die haer geneeren met Varkenvlees en spek te verkopen geenander vlees sullen mogen verkopen off venten op poene van 50. guldens.

18.

Dat de Beenhackers gehouden syn syn alle drie maenden, aan de keurmeester te betalen de gerechte vierde part van tweehondert guldens, zynde daer in begrepen het tractement vande keurmeester, die daer uyt sal worden betaelt, de banken werden ter dispositie van de slagters gelaten, om daerom te loten off veranderen op die tyd als sullen accordeeren, als ook 't uytvinden van voorsz. penningen.

19.

Deze ordonnantie sal beginnen den 12. Maert 1726. ende ten reguarde van de boeten inde voorsz. Ordonnantie vermeldt wegens het verkopen van vlees in de huysen, sal een derde bekeert worden voor den armen, en een derde voor den aanbrengher, sullende het resterende derde part uytgekeert worden na Coustume dezer stad.

20.

Alle deze voorgaende articulen syn by d'hoogh Edele heer Amptman en de Magistraet ge-arresteert ende ge-approbeert, reserverende aan haer diet'allen tyden te mogen altereeren, verminderen vermeerderen of geheel vernietigen, sulx haren goeden raed sal gedragen.

Naderhand is dese plaats of Vleesch-Hal wederom aangelegt tot de gevanenis der misdadigers, sulx in de Stad Grave tegenwoordig geen Vleesch-hal meer gebruykt wordt.

Men vindt boven de deur vande nieuwe hoofwagt in een groote steen dese woorden uygehouden:

D. O. M.
SENATUS FOEDERATI BELGII
HASCE AEDES
STATIONEM MILIT. EXCUB. PRIMARIAM
ESSE JUSSIT
M D C C X X V I I

GE.

GERARDO SICHTERMAN
URBIS EJUSQUE ARCIUM PRÆSIDIIQUE
PRÆFECTO.

(6) Dese resolutie wordt ook gevonden in 't Groot Geld. Placcaat boek III. deel bladz. 105.

Tot hier toe en ook eenigzints bevooren gehandelt hebbende vande Stad Grave haar gelegentheyt, wedervaeren en privilegien, soo willen wij ons verder voegen tot verhaal van haar Regeringe, regten en costuymen.

Haar Regenten in politie en justitie syn eerstelyk den Amptman, den Schout, die dat ampt nu mede over 't lant van Cuyk bekleet (1); ook heeft men twe Burgemeesters, den eersten genoemd des Heeren en den anderen, die het Stads Segel bewaart, de Stads Burgemr., ad idem seven Schepens (2), een Secretarij, aght Geswoorens of Vereede Gemeentsluyden, en een Rigterboode, van gelyken een Rentmr. manierende haar inkomsten, die daar van jaarlyks syn reeke. aan de Magistraat doet, item een Quartiermr. (3) regulerende de logeringe vande aanwezende militie; en eyndelyk aan ider der drie poorten een Portier en twe Stadsdienaars, een van welke mede tot nagtwaker of klapperman gebruykt wort (4). Dese vyf laatste moeten den Schout in het apprehenderen en executeren van delinquanten (5) voornamentlyk ten dienst syn, buyten dese syn nog andere beampten als den latynsen Rector, de Schoolmr., den Onderschout of reysenden boode, den Keurmeester vande Hal en den Yker of Pegelaer (6). Den Amptman, Scholtus (7) en Rigterboode werden by den Heer ad vitam aangestelt, soo nu mede de Stads Rentmr. De Magistraat nog qualificeren haaren (8) Quartiermeester, Rector, Schoolmr. Portiers en andere Stads beampten. De Burgemrs. Schepens en Geswoorens werden alle jaar bij den Heer verandert, maar meest gecontinueert (9): maar hoe dit ceertyt was, siet de conventie van Hertog Maximiliaan de anno 1481. art. 3. No. 49. item haar Stads Costuymen capl. 2. van den Raad te verfetten.

Het beslier van politie en justitie is nu vermengt tusschen Amptman,

man, Scholtus, Burgemren. en Schepenen met seclufie vande Gefwoorens of Gemeentfchuyden (10), die nu nog maar fomtyts toegelaten wort een bootfchap tuffchen de Magiftraat en Gemeente over en weer te brengen, maar dese goede vrienden hadden hun vacatien voor 2. maaltyden int jaar laten afkopen, fiet in fine van haar laafte befongies No. 121. waar by blykt dat fy bevooren met Amptman, Schout en Burgemren. het beftier van politie, en Schepenen feparaat van hun dat vande juftitie ter hant hadden.

Den Schout is ook Dykgraaf van Mars en Wyth behoorende tot de vryheyt of jurisdicdie der ftad, componerende met fomige der voornaamfte geëerfden van die polder als Heemraden een formele bank of dykftoel, en profiteren jaarlyks vande ftad ider een fles of ftoop wyn, fiet deels van haar oude ordres en proceduren sub No. 122.

De Kerk en haar inkomsten die nu weynig fyn, wert immers voor jegenwoordig door twee Kerkms. uyt de Magiftraat aangefelt bedient, en die ook haar reeke. aande Magiftraat doen.

Het Gafthuys wert geregeert door een Gafthuysmeester onder het toefigt van 4. Proviforen (11) uyt de Magiftraat, aan welke hy fyn reeke. doet. Het tractement van desen Gafthuysmeester, en wat bevoren daar van gegeven is, de manier van beftiering, de inkomsten, hoe florifant het wel eer was, nu weder hoe onwaar door verarmt, is hier myn materie niet.

Het Weeshuys dat agter de Kerk plagt te ftaan, in 't beleg van 1674. 't famen wech gefchoten en nu tot een hof gebruykt, is onder toefigt van twee Weesms. uyt de Magiftraat; die ook haar reeke. aande Magiftraat doen. Dit Weeshuys van wien aangerigt, door wien gedoteert, fyn inkomfte, wedervaren, regeringe &c: is al mede hujus loci niet.

Men heeft van outs hier in de ftad gehad en ook nog de foogenoemde Broederschappen vande L: Vrouwen, St. Anna, Jacob, Elifabeth, Catharina, Barbera, Anthonis, Jan en van het Sacrament, ook de Gildens, welke alle wel eer haar Altaren in de Kerk hadden. Wat en waar toe, item hoe, by wie en wanneer aangefelt fyn, foude hier niet te pas komen: alleen

Ggg

fal

sal het goede aanroere 't geen daar by vinde, namentlyk dat ider van hun syn arme renten heeft, die by seekere gesette tyden onder de behoefte uytgespint werden, maar niet ordentelyk, want ider haalt wie wil en de onbeschaamste 't meest. Soodefe renten gecombineert en onder hande van trouwe Regenten, schoon Roomsche gesinde, gegeven en rigtig uytgedeelt wierden, item dat die met het Gasthuys en Diaconye communicatief waren, men soude geen armen die nu al veel syn gebrek behoeven te laten lyden.

Vande Stads regten en costuymen niet soo compleet als wel wenschelyk ook al veel veroudert en onderkomen siet No. 123. en siet No. 124. (12) plagt van Schepens gewysde geen provocatie te vallen (13). Defen allen aangaande hebbe sub No. myn gedagten ten fine van redres geprojecteert of het 't eeniger tyt tot verbetering in consideratie quame (14). Tot Grave soo weynig als int Lant van Cuyk heeft men geen beschreve versterfregt nog men heeft daar ook geen togt dan uyt hoofde van expresse conditien of makinge (15). Mede wil men het regt van beschut of naasting schoon universeel (16), aldaar niet lyden, hoewel nergens op gefondeert; dan men seyt, dat daar van een gewese vonnis soude syn tyde eenen Burgemr. Daams; die met syn adhaerenten in 't stuk van naasting geintresseert, het gewysde daar heenen soude hebben weten te buygen; en alsoo daas van niet geprovoceert of wel de saak geaccordeert is, soude dat quasi in rem judicatam syn verbleven.

De bedienende Advocaten en Procureurs mogten wel bequaemer luyden syn, en van de laatste niet meer dan vier en in 't geheel maar twe Notarissen geadmitteert werden, soo sy eerlyke luyden synde nog een stukie broot souden kunnen hebben.

Haare Privilegien en 't voordeel dat sy daar uyt plagten te hebben is hier vooren aangewesen, maar vande Brabantse synde de outste heb ik geene gevonden, als dat sommige vande Gelderse hun gelyken vrydom gestaan als sy doen wel eer in Brabant hadden. Hoe en waar door die wechgekomen is samen duyster, soo dat selfs de minste copyen of reliqua daar van niet te vinden syn.

Ik

Ik bidde excuse van 't geen door myn onkunde en kleyne capaciteyt in dese prolixie materie soo in tyd, ordre, volkomen behandeling, abuyfen, en wat des meer gepexeert soude mogen syn. Vale (:was getekent:)

D. P A R I N G E T.

A A N T E K E N I N G E N.

(1) De Schout krygt drie distincte Commissien, namelyc eene als Schout der Stad Grave, eene als Schout en Dykgrave van het Nederquartier en nog eene als Schout van het Overquartier van den Lande van Cuyk, gelyk sulks te sien is by de volgende drie copyen van de Commissien, waar by de Wel-Ed: Geestl. Heer Gerard Torsinck, thans ter tyd Raad en Rentmeester der Domainen en Geestelyke goederen over de Stad Grave en den Lande van Cuyk, door syn Doorl. Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau &c. &c. &c. in den jaare 1734. tot de voorz. Ampten werdt aangelelt.

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, by der gratie Gods Prince van Orange en Nassau, &c. &c. &c. Stadhouder, Capitain en Admiral Generaal van Gelderland, en het graaffschap Zutphen, Erftadhouder, en Capitain generaal van Vriesland, Stadhouder, en Capitain Generaal van Groepingen en Ommelanden, en van het Lantschap Drenthe, mitsgs. Ridder van de Couffeband, allen den geenen die desen sullen zien ofte hooren leesen, SALUT, doen te weten, vermits de dimissie van Willem Arent de Quay het Schout ampt onser Stad Grave is koomen te vaceren, en het miidsdien noodig is, dat daar meede wederom een ander nut en bequaam persoon worde voorsien, soo ist, dat wy mits het goed rapport aan ons gedaan van de getrouwicheyd, naarstigheyd, en bequaamheyd van de persoon van GERARD TORSINCK den selven hebben gestelt, en gecommitteert, stellen, en committeren by desen tot Schout van onse voorz. Stad Grave hem geveende volkoomen magt, authorityd, ende sonderling bevel het selve officie wyt onsen naame te aanvaarden, wel en getrouwelyk te bedienen, de Vierschare in onsen naame te spannen tot een yders verfoek regt, en justitie te administreren, en by de Schepenen te doen administreren in saken te synder kennisse staande, den geenen dient behoord en van nooden weesen sal, alle goede ordre en politie te helpen onderhouden, de Contraventeurs der selver de keuren, en breken te doen betaalen, soo verre die tot het Schoutampt syn behorende, Weduwen en Weesen in haare persoonen en goederen trouwelyk voor te staan, onse Hoogheyd, Heerlykhyd prazementien ende geregtigheden beneffens den Amptman aldaar te bewaaren, ende daaromme met den selven Amptman goede intelligentie en correspondentie in alle voorvalende saeken te houden, ende voorts generaelyk alles te doen dat een goed, en getrouw schoutet ingefolge de Instructie daar op alreede gemaakt ofte

als nog te maken, schuldig is, en behoord te doen, totten Eeren, regten, profyten, nutschappen ende Emolumenten daar toe staande, en behoorende, ende gelyk die by syne prædeceffeurs in Officio tot hier toe syn genooren, ende geprofiteert gewest, soo nogtans dat hy geene regten, vacatien, nog salarissen 't onsen laste, nog van die van onsen Raede sal moogen prætenderen, wegens 't geene hy voor onsen ofte derselver dienst, uyt hoofde van dezze syne bedieninge sal koomen te doen of te plegen, maer dat hy gehouden sal zyn sulks gratis waar te neemen, en uyt te voeren, ende daar en booven Jaerlyks te betaalen in handen van onsen Rentmr. der domynen over de Stad Grave en Lande van Cuyk, die daar van in syne respectieve Reekeningen 't onsen profyte sal hebben te verantwoorden alfulken recognitie van dertig Caroli guld: als by die van onsen Raede ende Reekeninge alreede getaxeert is, of te als noch getaxeert soude moogen werden, waar op, ende van hem wel, ende getrouwelyk hier inne te quyt en te draegen hy schuldig, en gehouden is te doen den behoorlyken Eed, mitsgaders dien van suyveringe ter Camere van onsen opgamelde Raede ende Reekeninge, welken Eed gedaan synde, ontbieden, en beveelen wy onsen Amptman Magistraat, ende allen anderen officieren, mitsgaders Ingesetenen onser voorz. Stad Grave versoekende voorts allen anderen die deezze eenigsints zoude moogen aangaan, dat sy den voornoemde GERARD TORSINCK voor Schout voorz. houden, en erkennen, ende hem 't selve ampt sonder enig hinder of belet Rustelyk en vreedelyk doen, en laten Exerceren, Ende dit alles by provisie en 't onsen weederroepen ingevolge de Resolutie van haar Haar HOOG MO: in dato den 4. Maart 1683. die alhier gehouden werd voor geïnserceert, gegeven onder onsen naam, en Zeegel in het Keyserlyk Leger tot Heidelberg den 29. August, 1734. *was getekent* W: C: H: F: PRINCE D'ORANGE, *ondersloot* Ter ordonnantie van syn Hooghd: en *was getekent* J: D: BACK, *lager stond* Op huyden den 19. October 1734. heeft GERARD TORSINCK, genomineert aande andere syde decesser Camere van die van den Raede en Rekening van syn Hooghd. den Heere Prince van Orange, en Nassau gedaan den behoorlyken Eed van hem als Schout van de Stad Grave volgens den inhouden deser Commissie aan de andere syde vermeld, wel, ende getrouwelyk te fullen quyt, en te draegen mitsgaders den Eed van suyveringe, *nog lager stond my present, en getekend* J: D: BACK *bezyden stond* geregistreert int Register der Resolutien van de Magistraat der Stad Grave op den 29. Octob: 1734. Fol. 178. verso, en 179. & verso, *getoekend*.

D: R A G A Y.

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, by der gratie Gods Prince van Orange, en Nassau &c. &c. &c. Stadhouder Captain en Admiraal Generaal van Gelderland, en het graaffschap Zutphen Erffstadhouder en Captain Generaal van Vriesland Stadhouder, en Captain Generaal van Groeningen en Ommelanden en van het Landfchap Drenthe, mitsgaders Ridder van de Ordre van de Coufband, allen den geen en die deesen zullen sien, of te hoorenleesen, SALUT, doen te werten, vermits de Dimissie van Willem Arend

de Quay het Schout, en Dykgraafs ampten van het needer quartier s' Lands van Cuyk syn koomen te vaceren, en mitsdien nodig is, dat een ander nut, en bequaam persoon daer meede worde voorsien, 'soo ist, dat wy, mits het goed rapport aan ons gedaan van de getrouwigheyd neerftigheyd en bequaamheyd van de persoon van GERARD TORSINCK, den selven hebben gesteld, en gecommiteerd, stellen, en committeeren by desen tot Schout en Dyk Graaf van het voorschreve needer quartier van onsen Lande en Baronnien van Cuyk, hem gevende volkoomen magt, autorityt, en sonderling bevel, deselven ampten uyt onsen naame te aanvaarden, wel en getrouwelyk te bedienen, alle onse Regten, Hoogheeden, en praëminentien aldaar getrouwelyk te bewaaren en voor te staan, tot een yders versoeck in saken 't synder kennisse behorende, 't allen tyden Regt, en justitie te doen administreren, de voorvallende boeten, breucken, en Amenden te innen en te ontfangen, de vierschaare ten behooryken tyden te spannen, de Scheepenen tot het vonnissen te maaken, en derselver vonnissen ter behooryker Executie te stellen, of te doen stellen, de dycken, sluysen, bruggen, dammen, binne en buyte weegen sluysvlieten, en waeteringen, met de nodelyke werken der dykage het voorsz. nederquartier aangaende alomme wel, en getrouwelyk gade te slaan, de selve met de Heemraeden ten behooren tyde te begaen en te beschouwen, en de dykschooten daar toe van nooden zynde, promptelyk te doen opbrengen by den geenem die 't behoord agtervolgende de oude Costuimen, en ordonnantien daar van synde, of nog te maaken, ende voorts generallyk alles te doen dat een goed, en getrouw Schoutet, en dykgraaf schuldig is, ende behoort te doen, totten Eeren, Regten, profyten, nutschappen, en Emolumenten daer toe staande, en behoorende, ende gelyk die by syne praëdecessors in Officio tot hier toe syn genooten, ende geprofiteert geweest, soo nogtans, dat hy geene Regten vacatien nog salarissen 't onsen laste nog van die van onsen Raede sal mogen praëtenderen wegens het geene hy voor onsen, ofte derselver dienst uyt hoofde van deeze zyne bedieninghe sal koomen te doen of te pleegen, maar dat hy gehouden zal syn sulks gratis waar te nemen en uyt te voeren, en daar en booven jaarlyks te betalen in handen van onsen Rentmr. der domeynen van de Stad Grave, en Lande van Cuyk die daer van in syne respectie Reeckeningen 't onsen profyte sal hebben te verandwoorden alshulcken Recognitie van vyf en twintigh Caroly gis: als by die van onsen Raede en Reeckeninge alreede getaxeerd is ofte als nog getaxeerd soude moogen worden; waar op ende van hem wel, en getrouwelyk hier inne te quyten en te dragen hy schuldigh, en gehouden is te doen den behooryken Eed ter kamere van onsen opgemelde Raede, en Reeckeninge mitsgaders die van suyveringe, welken Eed gedaam synde, ontbieden, en bevelen wy onsen Amptman Magistraten, Officieren en ondersaten der Stad Grave, en Lande van Cuyk verloekende voorts allen anderen die dese eenigzins soude moogen aangaan, dat sy den voornoemden GERARD TORSINCK voor schout en dykgraaf voorsz. houden en erkennen, en hem deselve Ampten sonder eenig hinder off belet Rustelyk en vreedelyk doen en laten exerceren, En dit alles by provisie en 't onsen weederroepens, ingevolge de Resolutie van haar Hoog Mogende in dato den 4. Maart 1683. die alhier gehouden

Ggg 3

den

den word voor geïnserceerd. gegeven onder onsen naam en Zegel in het Keyserlyk Leeger tot Heidelbergh den 29. Augusti 1734. *was geteekent* W: C: H: F: PRINCE D'ORANGE, *ondersfond* Ter ordonnantie van syn Hoogheyd *en was geteekend* J: D: BACK, *laeger stont* op huyden den 19. Octob: 1734. heeft GERARD TORSINCK genomineerd aan de andere zyde deses ter Camere van die vanden Rade en Reekeninge van syn Hooghd: den Heere Prince van Orange en Nassau gedaan den behooryken Eed, van hem als Schout en Dykgraaf van 't nederquartier s'Lands van Cuyk volgens den inhoudt dezer Commissie aen de andere zyde vermeld, wel en getrouwelyk te sullen quytten, en dragen, mitsgaders den Eed van suyveringe. *nog laeger stont*, My present, *en geteekende*, J: D: BACK, *bezyden stont* geregitreert int Register der Resolutien van de Magistraet der Stad Grave op den 29. Octob: 1734. Fol. 181. en 182. *geteekend*.

D: RAGAY.

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, by der Gratie Gods Prince van Orange en Nassau &c. &c. &c. Stadhouder Capitain, en Admiraal Generaal van Gelderland, en van het Graaffschap Zutphen, Erffstadhouder en Capitain Generaal van Vriesland, Stadhouder en Capitain Generaal van Groeningen, ende Ommelanden, en van het Lantschap Drenthe, mitsgaders Ridder vande Ordre van de Coufseband, allen den genen die deezen sullen sien ofte hooren leesen, SALUT, doen te weeten, vermits de dimissie van Willem Arend de Quay het Schoutampt van 't overquartier onses Lands van Cuyk is komen te Vaceren, en het mitsdien noodigh is, dat daar meede wederom een ander nut en bequaam persoon werde voorsien, soo is 't dat wy mits het goed rapport aan ons gedaan van de getrouwigheyd neerftigheyd ende bequaamhyd van de persoon van GERARD TORSINCK den selven hebben gestelt en gecommitteerd, stellen ende committeren by deesen, tot Schout van onsen voorsz. over ampte s'Lands van Cuyk, hem geveende volkomen magt, authorityt, en sonderling bevel, het selve ampt uyt onsen naame te aanvaarden, wel, en getrouwelyk te bedienen, alle onse Regten, Hoogheeden, en praeeminentien aldaar getrouwelyk te bewaren, en voor te staan, tot eenyders verzoek in saaken t'synder kennisse behoorende, 't allen tyden Regt, en justitie te doen administreeeren, de voorvallende boeten breucken en Amendes in te vorderen, en te ontfangen, de verschaare ten behooryken tyden te spannen, de Scheepenen tot het vonnissen te maanen, en derselver vonnissen ter behoorycker Executie te stellen, of te doen stellen, ende voorts generally alles te doen, dat een goed, ende getrouw Schout schuldig is ende behoort te doen totten Eeren, Regten, profyten, nutschappen, en Emolumenten daar toe staande, en behoorende, en gelyk die by syne predecesseurs in Officio tot hier toe syn genooten en geprofitteerd geweest, soo nogtans dat hy geene Regten vacatien nog salarissen 't onsen Lasten nog van die van onsen Raade sal moogen pretendeeren, weegens het geene hy voor onsen ofte derselver dienst uyt hoofde van deeze syne bedieninge sal koomen te doen ofte te plegen, maar dat hy gehouden zal syn sulks gratis waar te

see.

neemen en uyt te voeren, en daar en booven Jaarlyks te betalen in handen van onsen Rentmr. der Domynen van de Stad Grave, en Lande van Cuyk, die daar van in syne respectieve Rekeninge 't onsen profyete sal hebben te verantwoorden, alsulken recognitie van vyf en twintig Caroly guldens, als by die van onsen Raede, en Reekening alreede getaxceerd is, ofte als nogh getaxceerd soude moogen worden waar op, ende van hem wel en getrouwelyk hier inne te quyten en te draegen hy schuldigh, en gehouden is te doen den behoorlyken Eed, mitsgaders die van suyveringe ter Camere van onsen opgemelden Raede, en Rekeningen, welken Eed gedaen zynde, ontbieden en beveelen wy onsen Amptman, Magistraten, Officieren, en Onderstaten der Stad Grave en Lande van Cuyk verlockende voorts allen anderen, die deezen eeniglynts soude moogen aangaan, dat sy den voornoemde GERARD TORSINCK voor Schout voorsz. houden, en erkennen, en hem het selve ampt sonder eenig hinder off belet rustelyk en vreedelyk doen en laten Exerceeren, En dit alles by provisie, en t'onnen wederroepens; ingevolge de Resolutie van haar Hoog Mo: in dato den 4en. Maart 1683. die alhier gehouden word voor geïnserceert, gegeven onder onsen naam en Zeegel in het Keyserl: Leeger tot Heidelberg den 19ten Augusti 1734. *was geteeckent* W: C: H: F: PRINCE D'ORANGE, *onderstont* Ter ordonnantie van syne Hoogheyd, *en geteeckende* J: D: BACK *laegerstont* Ophuyden den 19. October 1734. heeft GERARD TORSINCK genomineerd aan de andere zyde deesfs, ter Camere van die vande Raede en Rekeninge van syn Hoogheyd den Heere Prince van Orange en Nassau, gedaen den behoorlyken Eed, van hem als Schout van het overquartier s'Lands van Cuyk, volgens den inhoud deeser Commissie aan de andere syde vermeld, wel en getrouwelyk te sullen quyten en dragen, mitsgaders den Eed van suyveringe. *nog laegerstont* My present, *en geteeckend* J: D. BACK, *beyden stont* geregistreert int Register der Resolutien vande Magistraet der Stad Grave op den 29. October 1734. Fol. 180. & verso, en 181. *geteeckend*.

D: R A C A Y.

(2) Voeg hier by een Syndicus. Schoongenomen de Auteur, Janicon, de Schryver der Tegenwoordige Staat, nochte imant anders daar van eenigementie maken, loo blykt egter uyt de bygaande Commissie dat ter binnen de Grave een Stads Syndicus is.

Wy Amptman, Scholtus, Borgemeesteren, Schepenen en Raad der Stad Grave, doen te weten, Alzoo mits het overlyden van den Heer en Mr. Anthoni van der Gronde in leven Syndicus dezer stad, de voorsz. plaats is komen te vaceren, en nodig is dat wederom een ander bequaam persoon in des zelfs plaetse werde gelurrogeert om dezies Stads affaires en wat daar omtrent te doen is te adilliteren en waar te nemen. en verskert zynde van de bequaamheyd en getrouwigheid van den Hr. en Mr. Anthoni Gerrit Hoppenbrouwer, hebben wy na deliberatie goet gevonden en verstaan, den voorn: Advocaat Hoppenbrouwer voor desies Stads Syndicus aan te nemen en

en den selven te autoriseren, om in alle voorvallende gelegendheid dese Stad en desselfs affaires met raad en daat te admitteren, op een tractement van veertig guldens jaarlyks, en dat met geen guarnisoen of andere lasten, als byten, waken, en botten sal belast worden, en dat daar tegens geen declaratiën off rekeningen van voorvallende zaken alhier binnen deze stad nopen- de syne vacatiën van befoignes tot laste van deze stad zal vermogen te maken, uitgesondert zyne vacatiën in cas van commissie buyten deze stad, daar omtrent hy zal moegen declareren als de Heren van de Magistraat; mits dat den voornoemden Advocaat Hoppenbrouwer sal gehouden wezen te doen den eed van getrouwigheid en stilswygendheid. Aldus gegeven onder deses Stads secreet segel, en signature van deses Stads Secretaris tot Grave den dertienden February seventien honderd agt en veertig (:onderstond:)

Ter ordonnantie van de selve (:en was getekent:)

D: R A G A Y.

en gefegeld met Stads secreet zegel in roden wassche.

op den omslag stondt.

Op den 10. Febr: 1748. Heeft de Heer Adv: Hoppenbrouwer op deze commissie den eed van getrouwigheid en secretesse afgeleid (:lager stond:)

My present (:en was get:)

D: R A G A Y.

Syndicus, defensor, qui ab aliquo collegio, municipio, universitate, vel civitate ad causam ipsius agendam delectus est. . . . Certe merentur laudem civitates, quæ habent à Consiliis Jurisperitos, vulgo Syndicos vocant, quorum studio præcipue utuntur in postulationibus, libellis, edictis, decretis, epistolis, & cognitionibus causarum graviorum. vid. *Calvini lexicon jurid.* pag. 890. verb. *Syndicus*.

Furetiere diction. univ. m. tom. III. Syndic, Officier qui est chargé des affaires d'une ville, d'une Communauté.

(3) In de voorsz. resolutie van Haar Ho: Mo: de dato den 27. Julij 1742. wordt het volgende gevonden: Waer by de Magistraet nog sal konnen profiteren de somma van twee honderd negen guldens jaarlyks na doode van den tegenwoordigen Stads quartiermeester Verhorst, welk ampt als dan sal konnen worden gemortificeert, en dat Tractement gegeven worden aan die geen, die wegens de voorsz. magistraet sal gechargeert zyn met het opsligt over het onderhoud der gem: fournitures en services. Ziet boven pag. 407. en 408.

(4) Ende den anderen als omroeper.

(5) By den 9. art. vande Instructie voor den Amptman wordt geseggt: Dat de Amptman alle delinquanten sal doen vervolgen, en daar het de sacket ver- eyscht,

eyſcht, doen apprehenderen, ende voorts te regte te ſtellen voor de vierſchare der Stad Grave en Lande van Cuyk, ende dat alle criminele vonniſſen als van ouds door den Amptman of door deſſelfs Stadhouder ter executie ſullen worden gebraght. ziet verder de inſtructie voor de Schout *art. 14. 15. en 16. voor blad. 359.*

(6) Den 28. December 1723. is dit volgende Reglement en Ordonnantie beraamt by den Hoogh: Ed: Heer Amptman neffens en met de Ed: Achth: Heeren Scholtus, Borgemeesteren, Schepenen en Raad der Stad Grave voor den Eykmeester vande biertonnen der ſelver Stad.

I.

Eerſtelyk dat voor een heele Bier-Ton van drie tot drie Jaeren, ſal werden betaalt drie ſtuyvers, van een halve Ton twee ſtuyvers, en voor een vierendeel Ton anderhalve ſtuyver.

I I.

Dat geen Brouwer off Tapper eenigh Vat 't zy groot ofte Cleyn in ſijne Kelders, off elders ſal mogen gebruyken ſonder behoorlijk Merk, Jaar, en Datum, op pæne van tien Guldens voor yder ſtuk; en ſoo 't mogt koomen te gebeuren, dat eenighe nieuwe off oude Biervaeten gemaakt ofte vermaakt worden naa den ordinairen Eyk van dat Jaar, ſy gehouden ſullen zyn ſulke Vaaten ten Huuſe van den Eykmeester te brengen, om alſdan getekent te werden op pæne van ſes guldens yder ſtuk.

I I I.

Dat alle Brouwers off Tappers ſullen gehouden zyn haere Kelders off Plaetſen daar het Bier legt te openen, ende de Vaaten te Toonen ſoo dikwils als den Eykmeester ſal oordeelen noodigh te zyn op pæne van twintigh guldens.

I I I I.

Soo eenige Biervaaten Brouwers toebehoorende 't zy groot off kleyn ſonder des Eykmeesters Merk te kleyn bevonden ſullen worden, ſal den eygenaar van die Biervaaten verbeuren een boete van twintigh guldens.

V.

Dat de Brouwers offte Tappers gehouden ſijn op ſoodaanige tyden en uren haare ledige Biervaaten te doen brengen ter Woonplacſie van den Eykmeester, als den ſelve in ſijne billetten heeft doen bekend maaken op pæne van te verbeuren tien guldens.

Hhh

V I.

V I.

Dat alle de Biervaaften van Brouwers off Tappers, soo van den voorigen Eykme mogten sijn geeeykt, ofte ongeeykt, van den jegenswoordigen Eykme ofte Pegelaer op nieuw binnen de tyd van ses Maanden van 't jaar seventien hondert vier en twintigh, en soo vervolgens binnen de eerste ses Maanden van yder derde jaar, sullen moeten werden gepegelt, en met het Wapen van dese Stad en Datum van 't Jaar gebrand, op pene van ses guldens van yder Biervat, dat naa die tyd sal bevonden worden met Bier te zyn gevult, ofte in hare Brouweryen, Kelders off andere Plaetsen haar toecoomen; de te leggen.

V I I.

Als de voorz: boeten en breuken, waar van een derde geapliceert sal werden ten profijte van den Officier, een derde ten profijte van den Eykmeester, ende een derde part ten profijte van den aanbrenger, sullen aenfronts aen den Eykmeester moeten werden betaalt, sonder in oppositie off in rechte te sullen aangenoomen werden, ten zy de voornoemde boetens altoorens sullen sijn genamptificeert,

Aldus gedaen en gearresteert op den Raadhuyse tot Grave by myne Heeren Amptman, Scholtus, Borgermeesters, Scheepenen en Raed der voornoemde Stad op den 28. December 1723.

Tet Ordonnantie vande deseire

Was Getekent.

D: R A G A Y Secretar.

Dese bovenstaande Ordonnatie is by my ondergeschreve Rigterbode deser Stad Grave op den 6. February 1724. van de Puye van den Raed-Huyse beoorlyk gepubliceert en geaffigeert: *Quod attestor, was onderseeant. Q. Rovert.*

(7) De auteur heeft vergeten den Secretaris, als mede een Officiant by den Heer ad vitam aangestelt, te noemen.

(8) Syndicus. Ziet voor desselfs Oommiffie. bl. 423.

(9) Dit blykt genoegzaam uyt de Lyfte of Naamregister der Heeren Gouverneurs, Amptmannen, Rentmeesters der Domeynen, Schouten, Borgermeesters, Scheepenen, Geswoorens, Predikanten, Secretarissen en Rentmeesters der Stadt Grave, gedrukt 's Hertogenbossche 1726.

(10) Het schynt echter dat de Heeren vande Magistraat de Geswoorens in sommige gevallen nog al gekent hebben, als te sien by het contract tusschen de Magistraat der Stad Grave, en den Hoogh Ed: Heer Johan vander Molen de

de dato den 20. October 1657. werdende daarin geseft: Syn de voorsz. Heeren vander Moelen ende de Magiftraat der voorsz. Stadt, *met kennisse vande Gefwoorens nyt de naemen vande gemeente*, geaccordeert in voegen als volgt. Ziet voor pag. 387. n. 7. Ende by het document onder No. 95. hier agter gevoegt, alwaar gevonden wordt dit appointement op de requelte by Deken en van het Kramersgilde aanden Hoogh Ed: Heer Amptman mitsgaders de E. E. Agtb: Heeren die van de Magiftraat der Stad Grave geproienteert: De Hoog Ed: Heer Amptman en Magiftraat der Stad Grave hebben goetgevonden, dat dese requelte fal worden gestelt in handen vande *Gefwoore Raatsvrienden*, om binnen dentyd van agt dagen nae insinuatie hier op te dienen van schriftelyk præadvys. Hier na volgt het præadvys, ende de resolutie de dato den 18. December 1691.

(11) Tegenwoordig syn niet meer dan drie Proviforen.

(12) Dit is het soogenaamde Redres vanden auteur op sommige vervallen costuymen. Ziet voor blad. 371. n. 8.

(13) Vermoedelyk fal den auteur hier int oog hebben den II. art. vant 2. cap. Text. 3. Van pantweeringe te doen als dag en regt te begeren, tegen Schepenbrieven of boven vonnis te spreken, dieterende: Item soo wat vonnis de Schepenen tot Grave eendragtelyk of met de meestendeel wyfen voor regt nae haar beste vyf sinnen, dat fal niemant wederfpreken. Ziet onder de documenten No. 123. Dog hoedanig ook desen art: in die tyt verstaan mogt wesen, soo blykt echter, dat al voor twee euwen van vonnissen van Schepenen tot Grave aan de Cuykfe Kamer wierdt geappelleert, tot dat Keyfer Carel by de confirmatie der privilegien int jaar 1550. aan die vande Grave heeft verleent, dat men haare vonnisse niet fal mogen appelleren, maar alleen reformeren aanden Raad van Brabant. Ziet voor pag. 9. in fin.

(14) Vid. sup. pag. 371. in not. n. 8.

(15) In de Costuymen der Stad Grave vindt men nogtans een tytel, of text van Erffenisse en voirdel te beuren, volgens welkers laesten artytel de togt aldaar geen plaats heeft. Ziet No. 123. contrarie aan het Land van Cuyk, alwaar conform den 11. art: vande Lantkaart een erfuochte is. Ziet No. 73. Aan het Reglement van Graaf Floris van Buren, onder de documenten te vinden sub No. 66. schynt de auteur geheel en al niet meer te denken.

(16) De naasting heeft in 't Land van Cuyk in sommige opsigten plaats. Ziet de voorsz: Landkaart art. 13. Verders schryft Reinkingk *de retractus consanguinitatis*. pag. 18. *quest. 1. n. 39.* Statuta & consuetudines locorum in materia retractus inspicere debent, indeque retractus proximitatis non legalis, sed municipalis & consuetudinarius dicitur. pag. 113. *quest. 2. n. 510.* Retractus contra omnes juris regulas, quae ratam Domini volentis transferre rem suam in alium voluntatem habent, ex æquitate quadam propter affectionem, quam quis erga rem majorum suorum vel proximiorum habet, inductus est, eo tendens ut bona in familia conserventur. Ziet ook Eeuwig Edict vande Ertzhertogen van den 12. July 1611. art. 37. en Anselmo *ad hunc art. pag. m. 210. §. 27.* Jus Retractus non procedit ex consuetudine Mechilinienfi, aut ex Flandria, sed ex Jure Divino, Romano, & generali jure Brabantiae, quod

Hhh 2

cum

cum superius, & antcrius sit, non potest Interpretationem, seu declarationem sumere ex prædictis Juribus postea introductis.

Ik soude my in dese aantekeningen wel wat breder omtrent de Rechten hebben uytgelaten, maar, dewyl de Hr. en Mr. David Ragay Secretaris der Stad Grave my al voor eenigen tyd hadt geadverteert, dat syn Wel Ed: de Costuymen der gem: Stad Grave onder handen genomen hadde en bereyts daar soo verre mede geavanceert was, dat twee derde parten afgewerkt waren, in welk werk geen een artikel is, of was met een Privilegie, of met een decreet, of met een vonnis, dikwils met 2. of 3. korte vonnissen geconfirmeert, anders met Rechts passages, of Philologische remarques, hebbe ik dien Heer in syn pryselyk voornemen niet in het minste willen benadelen of eenige reden tot klagten geven.

BYVOEGSELS EN VERBETERINGEN.

Pag. 3. na reg. 20.) In de Hollandſche Hiſtoriſche Courant van Don-
derdag den 13. January 1752. No. 6. vindt men:

*Vervolg der plichtige LYKSTAATZIE, van den Prins WILLEM DEN
TWEEDEN.*

X X I X.

„ Twee Heeren, geleidende 't Paard met de wapenen van GRAVE en
„ den Lande van CUYCK, zynde een gehalveert ſchild, voerende in de eene
„ helft 3. goudſe ſtreepen of balken, bezet met 7. rode Vogels, op een zil-
„ ver veld, en in de andere helft 3. blaauwe ſtreepen of balken, beſet met
„ 7. zilvere Vogels en een zilver Kaſteeltje op een zilver veld.

Pag. 4. reg. 14. achter Heerlykheden.) Sichterman in diſſertatione de poenis
militaribus Romanorum, ſchynt in de opdracht inſgelyks twee onderſcheide
Heerlykheden te maken van de Stad *Grave* en den Lande van *Cuyk*, zynde de
zelve opdracht van dezen inhoud: *Sereniſſimo Celiſſimoque Principi JO-
HANNI GUILIELMO FRISONI per Dei gratiam Araulionenſi Naſſavio-
que Principi, Catimelibocorum, Viandæ, Dietziæ, Lingæ, Spiegelbergæ ac
Leerdami Comiti, Marchioni Veræ & Vliſſingæ &c. &c. Domino & Baroni
Bredæ, Biellſtenii, Liesveldiæ, Grava, Yſelſtenii, Steenbergæ, Zeven-
bergæ, dioceſis Cukiana, Dieſtæ, Grimbergæ, Heriſtalli, Cranendonki,
Varnestoni, Arlæi, Noſeroci, S. Viti, Dasborgi, Polani, Wilhelmoſtadii,
Nirvartii, S. Martinodici, Montis-Geertrudis, Caſtelleuardi, ſuperioris &
inferioris Swalux, Burgravio Antwerpæ & Beſanconii, Friſſorum Reipu-
blicæ Domi Militiæque Præſecto hereditario, Groningæ ac agrorum circum-
jacentium Gubernatori, armorum Duci ſupremo, Exercituum ſeptem Foe-
deratarum Civitatum Duſtori &c. &c. &c.*

Op de zelfde pag. achter reg. 16.) Gargon, *Walcherſche Arkadij I. deel. bladz.
42. in not. n. 2.* De Graave of Graaf is de Hooft-Stad van 't Land van
Knik, niet groot, maar althans zeer ſterk, gelegen aan de *Maas*, hebben-
de boven zich 't Land van *Keffel*, en beneden 't Land van *Ravelſtein*: tus-
ſchen de *Grave* en *Volkel*, een Dorp by den *Peel*, legt het Dorp *Zeeland*.
Zoud die naam van de *Zee*, of overſtrooming van de *Maas* zyn?

Pag. 10. achter reg. 11.) Ziet *Tegeuw. Staet der Vereen. Nederl. IX. deel.
Beſchr. van Zeeland bladz. 79.* alwaar men het volgende vindt: Den Burggra-
ve en Leenmannen van Zeeland, als *Pares Curia*, hadden in vroeger tyden
de Hooge Vierſchaar van alle Hals-en lyfſtraf baare zaaken over het ganſche
Graaflyke Regtsgebied, zelfs binnen de Steden. Ziet ook onder de docu-
menten behoorende tot het Memorial. No. 106. *pag. 832. verſ: Alle de-
liſſen die capitaal ſyn.*

Pag. 18. rez. 28. Staat, blyk, leer, blykt.

Hhh •

Pag.

pag. 21. reg. 20. *staat*, willen, lees, wil.

pag. 22. *achter reg. 14.*) Slichtenhorst *Geld. Geschied. X. boek. pag. 177.* op 't jaar 1477. Sy schickte mede aen den Koningh van Vrankryk *Lodwyk* den twaelfden, haer verwant den wel-gebooren en gestrengen *Edward van Gulich* Kerspel-vooghd van Belle en Heer te Haeps.

pag. 34. reg. 2. van *onderen staat*, te des te beeter *prævenieren*, lees, des te beter te *prævenieren*.

pag. 35. *laatste reg. staat*, den den Heer, lees, den Heer.

pag. 38. reg. 8. naar *antiborem.*) Vad. Hist. VI. deel. bladz. 469. beëit hy, zig by *Mowyk* of *Mook* neer te slaan.

pag. 39. na reg. 24.) Toen de Pastor Ruysch tot Neerloon was overleden, is different ontstaan tusschen den Bisschop van Ruremonde en den Vicarius van 's Hertogenbosch. Iustinerende een ider dier Heeren, dat opgemelde dorp Neerloon omtrent het geven vande sendinge onder zyn Bisdóm behoort. Foppens *Historia Episc. Sylvaduc. pag. 329.* stelt het selve sub Decanatu; Offensu, en gevolgelyk onder het Bisdóm van 's Hertogenbosch, hoewel alleen onder de naam van *Loon*; Hier tegens rekent Knippenberg *Histor. Eccles. Duc. Gelr. pag. 177.* beyde *Neerloon* en *Overloon* sub Decanatu Cuyckensi, en alsulks onder het Bisdóm van Ruremonde. Of dit different by de Geestelyke Overheid ten definitive is afgedaan en wat daar omtrent verstaan zy, is my niet gebleken.

pag. 46. reg. 19. *staat*, ligé, lees, lige.

Op de zelfde pag. reg. 20. 's *laatste woord staat*, Comte, lees, Comté.

pag. 47. *achter reg. 6.*) Vaderl. Historie II. Deel. VI. boek bladz. 167. op 's Jaar 1058. Doch in zyne plaats, schynt hy zynen Broeder, Wichard, Voogd' van Gelder, bewoogen te hebben, om zig, ten zynen behoere, in deezén twist te mengen. De benden van deezén, vereenigd met die van *Anno*, Aartsbischop van Keulen, *Theoduin*, Bisschop van Luik, *Lambert den II.*, Graave van Leuven, *Herman*, Graave of Heere van Kuik en Egbert, Markgraave van Brandenburg, verscheenen by tyds in Holland.

Van Hemert *korte levensbeschryving der Hollandse Graven* bladz. 66. Want, behalven de Bisschoppen van Keulen en Luik, hadden zig Hendrik, of Lambert, Graaf van Leuven, Wichard, Voogd van Gelderland, Herman, Graaf van Kuik, ja zelfs Egbert, Markgraaf van Stavoren, een van Floris naaste Bloedverwanten, in dezen oorlog begeven. Et in not. n. 2. Van LOON noemt hem in zyne aloude Hollandse Historie *Lambert*, en in zyne aantekeningen op K. KOLYN, uitdruklyk, *Lambert* den Ilden. HAREUS integendeel, Hendrik; beweerende dat de Hollandse jaarboeken seken: dewyl *Lambert* bereids vier jaaren voor dezen slag by Doornik gesneveld was.

Op de zelfde pag. reg. 27. *achter van Meye.*) Van Hemert *bladz. 61.* Volgens de byzondere aantekening van den KLERK uit de LAGE LANDEN, wierdt deze grote Zuil van den Staat door den Grave van Kuik neergeveld; en strekte dus ten spiegel van de onstandvastigheid der ondermaatsche dingen.

Op de zelfde pag. *laatste reg. achter 1048.*) Van Hemert *bladz. 64.* Graf Di.

Diderik wierd op ene beklaglyke wyze met ene vergiftigde pyl, in het midden van zyne overwinningen op den 13. of 14. van Loumaand des Jaars 1048. of 49. van het lieve levensligt berooft.

Pag. 52. *achter reg. 7.)* Van Hemert *blad. 71.* En dat, niet tegenstaande dit droevig Nootlot, de Graaf van Kuik met zyne gansche magt door de ontkome Dordtenaars verslagen wierdt.

Pag. 58. *voor num. 5.)* Vaderl. Histor. II. Deel. VII. *boek. blad. 224. Arnold*, Heer van Rechem in 't Land van der Mark, overleeden zynde, liet zyne goederen eene eenige Dogter na, *Helwig* of Hadewig genaamd. Zy stondt onder de Voogdye van haaren Oom *Herman*, Heere van Arendsberg. De Leenmannen des overleeden Heeren van Rechem, zo 't schynt 't onvrede over deze Voogdye, zagen uit naar een' bekwaamen Eggenoot voor haare Vrouwe: en 't oog hebbende laaten vallen op Graave Floris, vonden zy hem gereed, om Hadewig ten Huwelyk te verzoeken, mids dat zy beloofden, hem, als hunnen Wettigen Heere, te zullen huldigen; gelyk zy deden. De Keizer, die zynen Neef gaarne grooter zag, gaf gereedelyk zyne stem tot dit Huwelyk. Niemand was 'er meer tegen dan Heer Herman, die zig, noch door Floris, noch door de Leenmannen beweegen liet, om zyne toestemming tot het Huwelyk zyner Nigte te geeven. Graaf Floris, steunende op de gunst der Leenmannen van Rechem, en vooral op de bloetverwantchap des Keizers, poogde zig toen, door de wapenen, in 't besit van de Heerlykheid Rechem en van Hadewig te stellen. De landen des Heeren van Arendsberg werden zeer door hem beschadigd: ook die van deszelfs Broeder, Godsfrit, Heere van Kuik, die 't met Heere Herman hieldt. Zelfs leedt het Stigt van Utrecht last; 't welk thans onder bewind stondt van Bisschop *Andries van Kuik*, Broeder of Neef van Heere Godsfrit. Floris bediende zig van de Stad Utrecht, als van eene Wapenplaats, werwaards hy, van eenen uittocht te rug keerende; geduuriglyk de wyk nam. En schoon de Bisschop zeer op hem gebeten was, stondt hy zo wel by de Burgerye, dat deeze hem den toegang tot de Stad, ten allen tyde, open hieldt. Omtrent deezen tyd, werd't het Slot te *Luxmonde*, in welk de Utrechtsche Bisschop bezetting hadt, bemagtigd en aan koolen gelegd. Eerlang dwong Graaf Floris den Bisschop, de Stad te ruimen, in welke hy, sedert, zyn gewoon verblyf hieldt. De Heeren van Arendsberg en van Kuik, geen kans ziende, om Graaf Floris met geweld te overmeesteren, namen hunne toevlugt tot de list: overvielen hem, onverhoeds, terwyl hy, van weinige verzelde, op de Jagt uitreedt, beroofden hem, dien, door 't struikelen zyns Paards, het onvlugten belet werd't, ongelukkiglyk van 't leeven. De plaats, daar dit voorviel, heet *Abtsede*, gelegen tusschen de Tolsteeg-en Witte Vrouwen-Poort, te Utrecht. Keizer Lotharius kreeg zo dra geene kennis van het ongeval, zynen Neeve Floris overgekomen, of hy deedt de Heeren van Arendsberg en van Kuik in den Ryksban, en verklaarde hen van het Regt op hunne Heerlykheden vervallen. Graaf Dirk leende de hand tot het verdryven der twee Heeren, die zig, eerst na de dood van Keizer Lotharius, welke, in 't jaar 1137. voorviel, wederom met hem verzoenden, onder bedding, dat zy hunne Landen, voortaan, van hem ter leen zouden houden.

Hhh 2

Van

Van Hemert *korte levensbeschryving der Holl. Graven bladz. 112.*) Floris naderhand de schone Hedwig, of Hadewy, geboren uit Alida en Arnoud, Grave van Renkom, en Nigt van den Bisschop Andreas, ten huwlyk verzoegt hebbende, en in zyn voornemen te leyn gestelt, ontzag nog dood nog hel, om dien Kerkvoogd zo grote smaetheid op het allergevoeligste te vergelden, Maar helaas! kost daar na, wierdt die gedugte jongeling, naar de jagt gaande door de Broeders Godefried van Arensberg, en Herman van Kuik, op aandrang van de verbitterde Geestelykheid, schandelyk vermoort. Hoewd Diderik door gene inwendige droefheid over het verlies van zynen heerszuchtigen broeder gekwelt wierdt: zo toonde hy egter uiterlyk, dat men zyne hoogheid geschonden had, om zo snode ichendaad ongewroken te laten. Invoege hy den Bisschop, en de Graven, wier goederen de Keizer bereids aangelagen had, gevangen hield: en de laatste niet wilde herstellen, als op voorwaardten, dat het Graafschap Kuik, met alle de onderhorige Salische landen van hem te leen zouden gehouden worden. Van den Bisschop vind men niets anders aangetekent, behalve dat hy met Diderik, even na den Dood van Lotharis, verzoent, en in zyn vorig gezag herstelt is.

Ende in de aantekenen: op het woord RENKOM *num. 3.* Rekom of Redic hem was oudtyds een beroemd Graafschap, tusschen Wageningen en Arnhem gelegen, welkers Heeren afkomstig waren uit het Huis van Saxon. SLIGTENHORST *Toneel des Lands van Gelder. 1ste Bock.*

Slighthenhorst *Gelderse Geschiedenissen VI. boek. pag. 75. in not.* Andere leezzen *ronrecht Rechen* ofte *Rechen*. De Heerlykheyd van Reeken light waerschyndyken in 't land van den Berge ofte Mark. Reeden van wetenschap, dat ick bevind Geeraert, zoon van Adolf den vierden Grave van der Mark, eer hy 31. Bisschop wierd van Munster, geweest te zyn Vryheer van Reeken.

Pag. 62. n. 7. in fin. Cevalum) In de naauwkeurige kaart van het oode Nederland, te vinden in het I. deel, vande Vaderl. Hist. bladz. 2. staat: *Cevalum* nu *Gennep*.

Pag. 70. na reg. 26.) Van Hemert *bladz. 131.* Alleen meldende dat de Hollandische Landsheer het van zyn belang oordeelde, vrede met die van Utrecht te maken, om des te gemaklyker zynen Bondgenoot, den Graaf van Gelder, door den Hertog van Brabant gevangen, by te springen: derhalven in aller yl naar 's Hertogenbosch rukkende, namze den 6. van Herfstsmaand 1198. stormenderhand in: en kreeg Willem van Parwys, met Graaf Hendrik van Kuik, 's Hertogs broederen gevangen.

En *in not. n. 4.* Dit getuigt VOSSIUS. In tegendeel leze ik by BOR in zyne beschryvinge van 's Hertogenbosch, dat Otto van Gelder die Stad mede heeft helpen innemen.

Pag. 81. reg. 17. naar Comté) Dit Graafschap van Hoochstraten is naderhand tot een Hertogendom verheven, synde de Hertog in die qualiteit, den 9. September 1742. tot Anholt, deszelfs Ordinaire Residentie, ingehaalt.

Pag. 82. reg. 9. van anderen staat, collateralis, leez., conthorals.
Pag. 86. na reg. 10.) Ik oordeel niet ondienstig, het geen my in de Vaderlandsche Historie omtrent dezen Heer Jan van Cuyk is voorgekomen, alhier plaats te geven. De

De ongenoemde Schryver der zelve zegt III. Deel. IX. boek. bladz. 59. In plaats van Floris tegen Guy te helpen, zondt Eduard Jan, Heer van Kuik, die zig, kort te vooren, om twee duizend ponden 's Jaars, ten zynen dienst verbonden hadt, herwaards, om den twist in der minne by te leggen, 't welk van geen gevolg was.

Bladz. 66. en 67. Jan, Heer van Kuik, wordt onder de eersten genoemd, die zig gebruiken lieten, om op de Vryheid van Graave Floris toe te leggen. Wy hebben reeds gezien, dat hy zig, om twee duizend ponden 's Jaars, verbonden hadt, den Koning van Engeland, die hem ergens *• zynen Neef* *• Afsnits* noemt, ten dienst te zullen staan; zonder dat, in het Verdrag, hier van ge- *• rooster.* maakt, bepaald werd, waar in deeze dienst bestaan zou. Doch nademaal hy, hier gekomen, geen zwaarigheid maakte, om, by zyne Vrienden, te kennen te geeven, dat hy wel onderigt was van de heimelyke oogmerken des Engelschen Hof's, kan men naauwlyks twyfelen, of hy is een van de voornaamste werktuigen geweest, om Graaf Floris in 't net te krygen. Ook lag 'er een oude wrok, tusschen de Holland'sche Graaven en de Heeren van Kuik: waarom Heer Jan, vcelligt, te eer beslooten zal hebben, op het be- derf van Graave Floris toe te leggen.

Bladz. 68. Alle de anderen hebben zig daarom te ligter gereed konnen toonen, om den toelag van Heere Jan van Kuik, te begunstigen.

Bladz. 69. Wy hebben reets gezien, dat Heusden, zo wel als Kuik, zig, in 't jaar 1287. als Borg voor Herman van Woerden, verbonden hadt: waar uit, ten minsten, blykt, dat deeze drie gemeenzaame Vrienden wa- ren.

Bladz. 71. en 72. Jan van Kuik, 't geheim van zynen aanslag aan eenige Edelen vertrouwd hebbende, dagvaarde de voornaamsten, te Bergen op Zoom, om middelen te beraamen, tot de uitvoering. Kuik voerde 't hooge woord. Sommigen waren bedugt, dat de Edelen alleen on- magtig zouden zyn, om 't ondernomen werk uit te voeren, en dat zy, den Graave iets args brouwende, zig den haat van Jonkheer Jan op den hals haalen zouden. Doch Kuik verzekerde hun van den bystand van Hertog Jan van Brabant, van Graave Guy van Vlaanderen, die beide zyn Leenheeren waren, en bovenal ook van Koning Eduard van Engeland. Ook stondt hy 'er voor in, dat Jonkheer Jan nimmer wraak oefenen zou, over 't gene zy, tegen zynen Vader, zouden ondernomen hebben.

Bladz. 73. De Heer van Kuik en de misnoegde Edelen hadden zig der- waards [Kameryk] begeven. En hier werd, ten overstaan van Antoni, Bisschop van Durham, van wegen Koning Eduard, en van de Gemagtigden des Hertogs van Brabant en des Graaven van Vlaanderen beslooten, „ dat men „ Graaf Floris zou zoeken te ligten, en naar Engeland over te voeren, al- „ waar men hem, zyn leeven lang, gevangen houden zou, en ondertusschen „ 't Graaflyk bewind aan zynen Zoon Jan opdragen.

Bladz. 74. Om aan den slinkschen toelag eenen glimp van Regt te gee- ven, vond men goed, dat de Heer van Kuik, als Leenman van Brabant, Graave Floris den Oorlog verklaaren zou: gelyk geschiedde. De Graaf kreeg 'er kennis van door eenen Brief, dien Kuik hem, met eenen Paap, toezondt.

De Brief hieldt in „ dat de Graaf zig niet verongelykt moest agten, indien „ hem, in Lichaam of cere, eenige schade toekwam van de raadpleegingen, „ die Kuik met eenige Heeren hieldt. Hy wilde zig, deswegen, altyd te „ gen hem, met de wapenen verdedigen”. De Graaf, niets kwaads van synce Edelen vermoedende, lagchte hertelyk over de koenheid des Heeren van Kuik, sig verscherende, dat 'er niemant in Holland blyven zou, so hy, door Kuik, verjaagd moest worden. Doch Kuiks aanslag was beter belegd, en de jongste ramp den ongelukkigen Graave nader dan hy waande.

Bladz. 89. Jan van Kuik was de eenigste, die, met vrugt, voor de belegerde Edelen, arbeide. Hy bewoog Dirk, Graaf van Kleeve om hem 't bevel over zeshonderd man toe te staan, met welken hy voor Kroonenburg trok; in schyn, om de Belegers te helpen; doch inderdaad, om, na 't bemagtigen van 't Slot, de Edelen in vryheid te stellen. Kuik, met zyn volk voor Kroonenburg gekomen, maatigde zig al 't gezeg over 't beleg aan. Wel haast, merkte men, dat hy voorhadt, de Belegers te verlossen: 't welk 't Volk in hevigen toorn tegen hem ontfak. . . . De Belegers, waarschynlyk, door Kuik, onderrigt van de afspraak tuschen hem en Graave Dirk, gaven 't Slot haast op, en lieten zig, door den Graave van Kleeve, gevangen neemen.

Bladz. 143. Ook bewerkte Hertog Jan [van Brabant] een onderling verdrag, tusschen Graave Jan ter eener, en Jan, Heere van Kuik, en Jan Heere van Heusden ter andere zyde, by welk, Partyen zig verbonden, elkanderen geene schade te zullen toebrengen.

Pag. 87. voor num. 12.) Men vindt in de Vaderl. Hist. III. deel. *bladz. 68. in not. n. 3.* nopende de verkragtinge aldus aangetekent: Wydloftig is de grondheid van dit gemeen gevoelen door anderen onderzocht. 't Struk der Verkragtinge wordt den Graave duidelyk te last gelegd, in eenige oude Rymen, geschreven op het laatste Blad, na het Slot van een oud Handschrift der *Rymkronyke* van MELIS STOKES, welk nog in wezen is.

Zy vangen dus aan:

Al dede Gherrydt van Velsen quaet
Dat quam alleen bi sulker daet
Dat zyn wyf was jamerlike verkraft
Daer toe dede de Grave syn macht enz.

Doch men is niet verzekerd, dat deeze Rymen door *Stokes* of iemand: zynner Tydgenooten, geschreeven zyn. Een ander Tydgenoot van Graave Floris geeft te kennen, dat 'er een gerugt liep, dat men den Graaf van kant geholpen hadt, *om dat by de Vrouw van eenen zynen Baroenen verkracht hadt. Spiegel Historiaal* Cap. XLIII. bl. 202. Meer vindt men 'er niet van, by de oudste Schryvers. 't Geval blyft derhalven twyfelagtig; schoon 't niet ongelooflyk moet gehouden worden. Van zulke euveldaaden der Vorsten wordt zelden, in de Schriften hunner Tydgenooten, gerugt gemaakt.

Op de zelve pag. n. 14. reg. 3. van onderen, na ontdekken.) Ik heb in seker

ker oud MS. van den Heer Hermannus Coenen in desselfs leven Decan van St. Elisabeths Kerke tot Grave het nabeschreve gevonden : „ Het is te weten „ dat alle documenten ende munimenten by allen voirgaende Dekenen on- „ ser Kerken voirsz. bewaert ende aengetekent van ontfanck, incomen en- „ de anders, belangende der Dekani van onse Caple: Sint Elisabeths Kercke „ tot Grave, is durch Symon Creest Deken zaliger in synen tyde ons Ca- „ pels: myn vuerfate, vernielt ende verbrandt myt meer ander boicken en- „ de bewys ons Caple: aentreffende van pachten, &c. tot groet achterdeel „ van ons Caple: Soo die selve Creest voirgn : van Godt Almechtich vi- „ siteert geweest is myt frensch oft ontsintheit omtrent achteen jaren malkan- „ deren volgende, hebbende nochtans onderwilen lucida intervalla: Welk „ voorverhaalde mogelyk sal veroorzaakt hebben, datter wegens het sunderen „ der Canoniksdyn enz. niets sekens wordt gevonden.

pag. 88. reg. 18. na gelefen.) Sedert is my berigt dat 'er behalven de ses Canoniken in St. Elisabeths Kerk, noch ses andere Canoniken geweest syn op het Slot, 't welck was het kleyn Kasteel gelegen aan de Maas, welke plaats tot vergrooting der Vestingwerken is gebruykt geworden; en het geene dien Heer in een oud MS. daar van geleien hadde, was als volgt: „ Dat „ ter eens dispuyt geresen synde tusschen het Capittel van St. Elisabeths „ Kerck, te weten den Deken en syne Canoniken, tot Decifeurs van die „ saak benoemt syn geweest eenen Vicarius van die Kerck, en eenen Gerar- „ dus Koenen Canonik van St. Georgius Kapel", waar uyt men soude mogen besluyten, dat de Canoniken op 't Slot geweest syn Canoniken van St. Georgius Kapel.

In het voorsz. oud MS. vande Heer Hermannus Coenen is dit genoteert: Tandem partes pro se & suis successoribus causam prefatam volentes & cupientes juridice fore decissam, ne majores aut similes controversias aliquando per & inter dictos dominos decanum prefatum ex una & Caplm: ex altera ratione emolumentorum superius nominatorum emergerentur. Sese mutuo in venerabiles viros dominos Gerardum Coenen Canonicum capellæ sancti Georgii Graviensis & Gofuinum Schoen Jans ecclesiæ beatæ Elisabeth vicarium, tanquam in arbitros arbitratores seu amicales compositores electos & assumptos per & inter dictas partes sponte pure libere & expresse compromiserunt ac compromissum fecerunt &c.

pag. 89. na reg. 14.) P. Daniel *Histoire de France Tom. IV. pag. 436. P. n* 1304. *Parysche druk in Quarto.* Spreekt nog van eene generale actie, de welke naar de bataille van Kortryk tusschen de Franschen en Vlamingen by Mons en Puelle soude voorgevallen syn, in dezer voegen: Cependant le Comte de Valois aiant rallié une partie de ses Soldats, & sachant le danger ou étoit le Roi, vint le joindre à toutes jambes. Les Troupes Flamandes grossissoient aussi tousjours, & l'action devint generale; mais jamais on ne combattit avec plus de confusion, n'y aiant ni de part ni d'autre aucun arrangement de bataille. Bientôt la partie ne fut pas tenable pour les Flamans, qui avoient très-peu de Cavalerie. Celle de l'Armée de France s'étant rassemblée, entra de tous côtés dans cette Infanterie, qui étoit en désordre, & lui passa plusieurs fois sur le ventre. Elle fut mise en déroute, & on la poursuivit jusqu'.

jusqu' à la nuit. Il demeura fix mille Flamans sur la place, & entré autres Guillaume de Juliers. Du côté des François il y eut quinze cens de tués, du nombre desquels furent Jean fils du Comte de Boulogne, le Comte d'Auxerre, & le Comte Anselme de Chevreuse qui portoit l'Oriflamme. Tous les chariots des Flamans furent pris, le reste de leur Armée se sauva à la faveur des tenebres.

Pag. 92. reg. 29. na eerst gekroont.) De Schryver der Vaderl. Hist. III. deel. X. boek. bladz. 213. zegd: Keizer Hendrik den VII. die Keizer Albrecht den I. in 't jaar 1308. opgevolgd was, in 't jaar 1313, overleeden zynde, bleef het Ryk veertien maanden zonder Opperhoofd, Eindelyk, verkooren vyf Keurvorsten, naamlyk de Aartsbischoppen van Ments en Trier, Jan, Koning van Boheemen, Zoon van Henrik den VII. Waldemar, Markgraaf van Brandenburg en Jan, Hertog van Saxen, te Frankfort byeen gekomen zynde, op den negentienden van Wynmaand des jaars 1314. *Lodewyk, Hertog van Beieren*, wiens Moeder eene Dogter van Keizer Rudolf geweest was, tot Roomsch Koning.

Op de zelfde pag. reg. 34. na 330. Vaderl. Hist. op 't aangeb. deel. en boek. bladz. 194. In de Lente des jaars 1310, werdt bepaald, dat men, voortaan, volgens het gebruik der Roomsche Kerke, het jaar met Kersmis en niet met Paaschen zou aanvangen. Men heeft, sedert, hier te lande, dezen styl, in 't Kerkelyke, langen tyd, gevolgd, en den styl, volgens welken 't jaar met Paaschen begon, den *Styl van den Hove* genoemd.

Pag. 94. voor n. 5.) Men vindt in de Vaderl. Hist. III. deel. X. boek. bladz. 198. en 199. het navolgende: Jan van Kuik hadt eenige goederen in de Landen van Amstel en Woerden bezeten, die hy, in 't jaar 1308. overleeden zynde, zynen Zoon Otto nagelaaten hadt. Otto droeg deeze goederen, en al wat hy meer in 't Stigt ter leen bezat, het Ampt van Bischoplyken Schenker alleen uitgenomen, in 't jaar 1326. ook aan Graave Willem den III. op, en begaf zig, sedert, met der woon naar Engeland.

Pag. 95. in 't einde der Aanteekeningen.) In de voorzf. Vaderl. Hist. XI. boek. bladz. 266. en 267. De naaste Erfgenamen van Willem den IV. waren zyne Zusters, MARGAREET, Gemaalin van Keizer Lodewyk, *Filippa*, Gemaalin van Eduard den III. Koning van Engeland, Joanna, Gemaalin van Willem, Graave van Gulik, en Elisabeth Doch Koning Eduard stelde terstond zyne poogingen in 't werk, om ten minsten een deel derzelven, voor zyne Gemaalinne magtig te worden, Jan van Beaumont werdt, naauwlyks eene maand na de dood van Graave Willem, door hem gemagtigd, om voor het aandeel der Koninginne in 's Graaven nalaten-schap zorg te draagen. Doch toen Beaumont, kort hier na, tot de zyde van Frankryk overgegaan was, werdt deeze zorg Otto van Kuik en eenigen anderen aanbevolen, die te gelyk volmagt kreegen, om, met de andere Erfgenamen, over de verdeeling der nalaten-schap in onderhandeling te treden.

Pag. 99. voor reg. 2. van anderen.) Wat moeyte ik ook hebbe aangewent, om eene ordentelyke copie van voorzf. donatie te bekoomen, mitsgaders eenig bewys, dat Heer Peter van Cuylenburg Schoonsoon van Heer Jan Bock

Bock de Heerlykheid van Boxmeer Ao. 1365. heeft verkogt aan Wencelaus Hertog van Brabant, en de selve Ao. 1367. wederom te Leen gekregen, gelyk de Heer Pelen sulks in syn memorie verhaalt, zie onder de *Stukken en Documenten* No. 1. pag. 432. Soo is my eindelyk niet anders daar omtrent berigt, dan dat de origineele brieven wegens Wenceslaus Hertog van Brabant, en Heer Peter van Cuylenburgh Schoonzoon van Heer Jan Bock te Biusfel beruistende waren, en de copien daar van in de Cancellary te Boxmeer, dog dat in de Kommen van Boxmeer en Sambeek niets te vinden was: en wanneer de Heer de Raet daar over gesproken wierdt, zyn WelEd: Gestr: geantwoord hadt, dat hy, vermits zyn Raadsheers ampt hadt nedergelegt, en zich met de saaken van Zyn Excellentie niet meer bemoeide, daar omtrent geen dienst konde doen.

Pag. 101. reg. 6. van onderen, na, van Cuyk.) Ziet voor pag. 99. circ. fin. Mogelyk sal deze donatie van Carolus IV. aan zyn Broeder te dier tyd geschiedt zyn, om het accommodement te faciliteren.

Pag. 107. reg. 10. staat, geverificiert, lees, geverificiert.

Pag. 108. reg. 20. van onderen, na *fixis*.) Smetius *Chronyk van Nymegen* pag. 92. 1388. Hebben de Brabanders de Stadt Grave met veertigh duyent mannen beleegt. komende over de Maas in 't Ryck van Nymegen, waer op Hertogh Wilhelm met de Burgers van Nymegen haer tot Nitterick tegen treckt, aentast, ende in de vlucht slaet, ende seventhien vaendels veroverd, die tot Nymegen in de groote Kerck tot gedachtenisse wierden opgehangen.

Pag. 110. laatste reg. na *gewest*, by *maniere van aantekeninge*.) Vaderl. Hist. IV. deel XIII. boek bladz. 14. op 's jaar 1445. Men was, tot hier toe, gewoon geweest, de Doodslagen, die, in de veelvoudige Burgergevechten, van tyd tot tyd, voorvielen, niet slegts op den Doodslager, maar ook op zyne Maagen, en zelfs op zulken, die 't Gevegt niet bygewoond hadden, te wreken.

Pag. 111. reg. 19. staat, le Bourgogne, lees, de Bourgogne.

Op de selfde pag. reg. 2. van onderen staat, Challeau, lees, Chateau.

Pag. 112. reg. 10. staat, partes, lees, partes.

Op de selfde pag. achter n. 1.) Ziet onder de Documenten No. 21. in de aanteken. num. 1. pag. 489.

Pag. 120. na num. 3.) Assertio Juris Imperatoris Caroli V. in Geldriz Ducatu, & Zutph. Com. fol. m. 41. vers.

VENDITIO AC CESSIO DUCIS GERARDI, FACTA DUCI CAROLO BURGUNDIÆ, DE DUCATU GELDRIÆ, ET COMITATU ZUTPHANIÆ:

Gerardus Dei gratia Dux Juliacen. Monten. & Geldren. Comesque Zutphaniz, & Ravensburg. universis & singulis presentes literas inspecturis, salutem, Cum post obitum piz memoriz Reynaldi Ducis Juliacen. & Geldren. Comitisque Zutphanien. pzedecessoris nostri, qui postquam hos utrosque Ducatus, Juliacen. & Geldren. ac Comitatum Zutphanien: quoad vixit pacifice possederat, de anno Domini Millesimo quadringentesimo vicesimo quarto, nullis post se relictis liberis è vita decessit.

H h h * *

Pag.

Pag. 125. reg. 4 van anderen na, geoblineert, by manier van aantekeninge.)
 Nog heeft Hertog Arnold op St. Andries dag Apostel 1427. aan die van Sambeek, Oploe ende Catharinen in den Broeck, ende eodem die aan de Kerspelen des Lands van Cuyk van Ofeler beecke opwaarts mit naemen Vierlinxbeeck, Sambeek ende Boegen een privilegie gegeven bynaar in dier voegen, als Vrouwe Johanna voortyts aan de Stad Grave gedaan heeft. Zie No. 21. en pag. 110. en 111. Dese beide privilegien, gelyk ik de selve in het MS. der Heeren Vander Gronde, gevonden heb, luyden aldus:

Wy Arnoldt vander Genaden Godts Hertoge van Gelre en van Gulyck, ende Grave van Zutpheen, doen cond allen luyden ende bekennen met desen openen brief voor ons onsen Erve ende Naecomelingen, dat wy by rade ende goetduncken onser Rade ende Vrynden omme gonste ende trouwen dienst wille, die ons dat Kerspel van Sambeek dat Kerspel van Oploe ende Catharinen in den Broeck gedaen hebben ende nogh doen sullen, denselven onsen Kerspel ende onderfaeten ende haeren Naecomelingen gegeven hebben ende geven mit desen selven brieve erfelyck ende ewewelyck alfulcke rechte te hebben ende te behalden als hier naer beschreven volgen, datse te weten in den eersten waert saeke dat een ongeval geschiede van dootdslaege van eenigen onsen onderfaeten voorsz. datmen niemant in die clage van den dootdslaeg leggen en sal dan die geene die daer recht handtdedigh aengeweest werd oft betuyght wierden niet der wettelycker waerheyt, voort of van eenigen onsen Onderfaeten voorsz. een ongeval geschege van dootdslaege, die en sal niet meer mogen vervechten dan syn proper goet, alsoo dat hy syns Wyfs, nogh synre Kynderen goet niet vervechten en mach, ook willen wy of eenigh van onsen Onderfaeten voorsz. syn Lyf verloor met ongevalle, het ware in den water of op den Lande, dat hy daer aengeen goet verbeuren en mach, voort soo en sullen wy die voorsz. onse Kerspelen ende Onderfaeten van onser Stadt van de Grave nogh van onsen Lande van Cuyck niet scheyden, behaltelyck haer oock boven dese puncten ende privilegien die wy haer nu verleent ende gegeven hebben als voorsz. staet, alle alfulcker alde brieven ende privilegien als haer voortyts gegeven ende verleent syn van den Cuycksen Heere, willen ende bevelen daertomme crastlycken onsen Amptman ende Richteren onsen Lande van Cuyck voorsz. die nu syn ofte naermaels werden sullen, ten heyligen te zweeren op desen brief, alle dese voorsz. rechten ende privilegien die hierinne beschreven staen, naer haer bestermachte te halden, ende wy Hertoge voorsz. hebben voor ons onsen Erven ende naecomelingen geloofd ende gelooven in goeder trouwen dese voorsz. puncten vast stede en onverbreekycke te houden ende te doen houden, ende niet te breeken in eeniger wyze, Alle argelyst uitgenomen, ende hebben des ter oorconde onsen Segel aen desen Brief doen hangen gegeven in den Jaere ons Heeren Duyzent vier hondert en seventwintigh op Sinter Andrys Dagh Apostel, en was gezegelt met eenen uythaagenden rooden Zegel.

Den originelen Brief is in Schepenen Cam tot Sambeek beruysende.

Wy Arnolt vander Genaeden Godts Hertogh van Gelre ende van Guylyck ende Grave van Zutphen doen kont allen Luyden met deesen openen bryve ende bekennen dat wy by Raede ende guetdenken onsen Raede ende vrienden om sonderlinge gunste ende om trouwen dienste wille die ons onse Kerspelen onses Landts van Cuyck van Ofeler beecke opwärts mit naemen Vierlinxbeeck, Sambeeck ende Boegen met haeren toebehooren doen sullen, ende hebben daerom den selven onsen Kerspelen voorsz. haer onsen ondersaten erfgenaemen ende naercomelingen die nu syn of die naermaels daer in woonachtigh waer, den sullen geven mit desen tegenwoordigen brieve erfelyck ende ewigh voir ons onse erven ende naecomelingen alsulck recht te hebben ende te behalden als in deesen brieve beschreven staet ende hier naer volgt dat is te weeten In den ersten waert saecke dat een ongeval geviel van dootslaeghe vanden dootslaghe leggen en sal dan den genigen die daer recht hantdaedigh aen geweest waer of betuget worde metter wettiger waerheyt, mede soo sullen wy ofte saecke waer dat eenighe van onse ondersaten voorsz. een ongeval geviel gemoede van dootslaghe dat die niet meer verbeuren en magh dan syn proper goetd soo dat hy syns Wyfs noch synder kinder goet niet vervechten en magh oock soo willen wy of eenigh van onsen ondersaten voorsz. syn Lyf verlooren met ongeval het waer in den waeter of op den Lande dat hy daer aen geen goetd verboeren en sal behelyck hier toe mede onsen Kerspelen voorsz. haere alde brieven en privilegien die hem voortyts gegeven syn van haere Heeren ende voorts soo syn kenwaerde dat sy vanden Grave nogh van onsen Lande van Cuyck niet gescheiden sullen werden, willen ende bevelen daerom ernstelyck onsen Amptman en Richteren des Landts van Cuyck voorsz. die nu syn of naermals werden sullen ten heyligen te sweren op desen Brieve alle deeze voorsz. punten en rechten nae haere beste macht te halden die hier inne beschreven staen ende wy Hertoge voorsz. hebben voor ons ende voor onsen Erven ende naecomelingen belaeft en gelaven in goede stede trouwe dese voorsz. punten vaste stede en onverbrekelyk te halden en te doen halden en niet te breken in eeniger wys alle arge list uytgenomen. In oir-konde ons segel aen desen Brief doen hangen gegeven in jaer ons Heeren daylent vier hondert seven ende twintigh des sonnendaeges op sinte Andrys dagh was besegelt met eenen Zegel onder uythaagende met eenen dobbel-de franchyne steert ingedruckt in Root wasch.

gescopieert den 22. February 1711.

Pag. 129. op num. 3.) Smetius, Chron. van Nymegen blad. 100. & 101. 1424. Den 22. Julius is tusschen Arnolt Hertogh van Gelder en Adolf Hertogh van Cleef by forme van houwelicks-voorwaarden mede bedongen een heymelicke gunstige naeuwe vriendschap voor haer en hare nakomelingen; ende te gelyck aen Arnolt tot een Bruydt verseeckert Catharina van Cleve dochter van Hertogh Adolf. Onder de selvige Stads-zegel be-

H h h 2 looft

looft Adolf, soo hy dese voorwaerden niet en houdt, dat hy te Nymegen aen Arnold op verbeurte tellen soude 100000. Rhynse goutguldens, des anderen daeghs den 22. July gaf Arnold tot een Bruydt-schat over de Stadt Gelder, onder het Zegel vande Hoofd-stadt Nymegen.

Op de selfde pag. reg. 3. van onderen staat, Graaf, lees, Hertog van den Berge.

Pag. 131. reg. 3. na omiffimus.) Zie Assert. Jur. Car. V. in Geld. Duc. fol 33. alwaar de investitura Ducis Adolphi Juliacenfis, in het latyn getranslateert, gevonden wordt.

Op de selfde pag. na reg. 18.) De Heer en Mr. Kasp. Burman *Utrechtsche jaarb. I deel. bladz. 340. op 's jaar 1427. segt*: Hertog Aernout van Gelre zich mede vyand van het Sticht verklaard hebbende, heeft met zoo veeliever dezen oorlog voortgezet, dat hy daar door het Graaffschap *Gulik* kwyt raakte. Want *Maria van Harcourt*, eerst Weduwe van den ouden Hertog *Reynout*, en naderhand getrouwt aan *Robbert*, zoon van *Adolf*, Hertog van Berge, hadde in lyfsocht de bezittinge van *Gulik*, welke na haar overlyden moeste komen aan den Hertog van *Gelre*. Welke *Maria* te dezer tydt stervende, verzuimde Hertog *Aernout* van *Gulik* bezittinge te nemen, en de Keizer eenige bekommeringe opgevat hebbende over de al te groote macht van den Hertog van Bourgondien, waar mede Hertog Aernout zich verbonden hadde, verleide den Hertog van Berge met *Gulik*, waar door Gelderland voor altoos van dat Graaffschap is ontzet. Dus wierd de Hertog van Gelre, alle zyne krachten bybrengende om een ander onwettig en met geweld 't zyne 'ontnemen, rechtvaardig gestraft, en van een schoon stuk goet, welk hem natuurlyk toekwam, berooft.

Op de selfde pag. na reg. 11. van onderen) Naderhand is my deze copye toegesonden:

C O P I E.

WY ADRIAAN VAN LYNDEN, Grave des H: Roomschen Rycks, BurgGraaff des Ryckx van Nymegen, Amptman der Stad Grave, ende Lande van Cuyck, &c. &c. ende voorts Scholtus, Borgemeester Schepenen, en Raad der voorsz. Stede, tuygen en Certificeren by desen onse opene Brieven, dat by de tydelyke Decanen van 't smede Ambacht aan ons ver-toont en voorgedragen syn twee Gilde brieven, d'een Origineel dog gecancelleert, en gesengt, ende d'andere Copie Authentieq van deselve genoegsaam leesbaar, rakende het smede Ambacht deser Stadt, verfoekende de voornoemde Decanen, dat het ons gelieven wilde, den meergem: Gildebrieff volgens die Copie Authentieq te vernieuwen, ende daar van, aan haar uyt te geven eenen behoorlyken Vidimus brieff; SOO IS 'T dat wy dese sake hebbende overgemerkt, ende ter Beede van de voorn: Decanen genegen wesende, haar verfoek hebben ingewilligt, en geaccordeert, ende diensvolgens den verpoende Gildebrieff volgens de voorn: Copie authentieq hebben

vce

vernieuwt, soo als wy die vernieuwen uit cragte van desen Vidimus brieff, En hebben denselven bevonden te weesen van den volgende inhoud.

Wy Ludolph van Steenhuyt Here van Oploo, Amptman der Stadt Grave ende Lande van Cuyk &c. ende voorts Scholtus, Borgemeesteren, Schepenen, ende Raad der voorz. Stede, tuygen en Certificeren by dese onse opene brieven, dat aan ons gepresenteert en voorgedragen synde sekere keuren, ende poincten by de respectie Dekens, neffens de voornaamste oude meesters van 't smede Ambacht deser Stadt by provisie en naeder ordre doen opstellen; wy ter beede van deselve geinclineert, ende in consideratie genomen hebbende, dat deselve, keuren, ende poincten syn reflecterende tot nut, oirbaar, en welstant niet alleen van het smede Ambacht voorz., dan ook tot dienst ende welvaren van deser Stadts Borgeren, ende ingesetenen, ende in sonderheyt gelet, dat mede in den jaere XV. hondert een en seventig, op den twaalfde Decembris by het leven van den Heere Hendrik van Steenhuyt Amptman deser voorz. Stadt, en Lande &c. mitsgaders Scholtus, Borgemeesteren, Schepenen, en Raad mede eenige Notable poincten op supplicatie van de respectie Dekens in dier tydt syn geaccordeert ende toegestaan ten opsigte van dat den originelen, off principale Gildenbrieff by den Doorluchtigen, Hooggeboren Vorst, ende Here Arnold Hertoge van Gelre ende van Gulick, Grave van Zutphen den voorz. Ampte in den jaere veertien hondert en acht en dertig genadelyk verleent, onder meer andere expresselyk dicteert, ende mede brengt, dat met consent des Heren, ende der Stadt in het toekomstige soo wel tot gemeyn welvaren deser Stadt, als tot profyfte des Amts, 't allen tyden eenige poincten mogen worden verandert, vermeerderd, ende verbeterd; oversulx soo hebben wy met ripe deliberatie, naar overweginge van saken, soo tot onderhoudinge van alle goede ruste, eendragt ende politie, als tot affweringe van alle disordre, ende onlusten, gelieft, geconsenteert, ende geaprobeert, zulx doende by desen, dese hier naar geinteresseerde keuren, ende poincten. Ende geconsiderert, dat dit voorz. Gilde, ende Amte is bestaande onder Groffmeden, hoeffmeden, scheremakers, slootmakers, Busmakers, koperflagers, sweertvegers, ende nagelmeden, ende dat by den principalen Gildenbrieff onder die van den Amte in 't reguarde van de nieuwe aankomende meesters gene proeve is gestelt, gelyk wel in andere naeburige Steden wort geobserveert, soo hebben wy tot bevorderinge van in het toekomende goede ende bequame meesters te promoveren, geaprobeert ende vastgesteld, soo in 't reguarde van den eenen, als van d' andere, onder het voorz. Gilde begrepen, de proeffstukken by de respectie Dekens, en d' oude meesters in naeme van het gemeyne Gilde ons voorgedragen. Ende voor eerst soo sullen voort aan de nieuwe aankomende Gilde broeders synde Groff smeden gehouden syn tot een proeve te maeken eenen handhamer in gewigte swaar derde halve ponden, met eenen voorhamer van tien ponden, byde wel gestalt, en van behooryk fatsoen, mitsgaders eenen hollanden ploegschaar gelyk als hier in den Landen van Cuyck tot de bouwinge dagelyx wort gebruykt, ofte wel naar gelegentheyt eenen van de voorz. hamers met een ploeg yser. Item de hoeffmeden, die hun naar desen onder het voorz. Gilde sullen willen begeben, sullen tot hunlieders

H h h 3

proe-

proeve smeden, en naar behoren een paart onderleggen en opslaan, vier hoefysers, sonder die wederom in 't vuur te brengen, ofte te herimedden; wel verstaande dat sulx sal moeten geschieden uyt 'er hand, en naer 't oog, naar dat een paart te bevorens tot drye reysen weg, en weder voorby den hoefstal sal geleyd ende gegaan wesen, sonder dat daar jetwes manqueert. Vorders soo sullen die nieuwe aankomende Meesters scheremakers tot hunliedder proeve gehouden syn te smeden, veylen, en opwerken eene goede meesters kleermakers schere, Item een Comptoir schere houdende eenen voet snydens, mitsgaders eenen bequame gemeynen Vrouwe schere, alle drie van goede snyde, proportie, en behoorlyk fatioen. Ook soo sullen de slootmakers aankomende Meesters tot hun lieder proeffstuck gehouden syn 'te kunnen maken het sy een dobbel Comptoir slot, een dobbel deurslot, een dobbel kisten slot, en daar toe tot openinge, ofte ontsluitinge van deselve te maken een sleutel met twee kruysen in 't midden met een rychel, off brugh. Gelyck dan mede de Busmakers onder den voorz. Ampte voorts aan tot hun lieder proeve sullen syn geobligiert te maken een vuurslot, 'digt van werk, ende het Brughken ofte poekel onder het rat sonder dat eenige schroeven buyten werx mogen worden gesien, mitsgaders een slot van eenen snaphaan, met desen verstanden, dat soo wel eenen slootmaker als Busmaker, sonder eenig onderscheyd sal vry staan d'eene proeff stuck soo wel als d'andere, te mogen maken, ende in dien gevalle d'een soo wel als d'andere tot optie te hanteren. De Koperslagers sullen tot een proeve gehouden syn te maken een kopere Lantairne, swaar van gewichte tussen seven en, acht ponden, boven doorluchtig uytgehouden met eene jacht, ofte eenen kopere vertinden Vleespot van de diepte als hy onder en boven buyten den boord wyd is, houdende seftien, off seventien kannen nats te maken op syn voeten uytter een stuck kopers, ofte wel een melkkanne off Tuyt van seftien kannen, en sal eenen aankomende meester met een van dese drie proeff stucken mogen gestaan. Item soo sullen die nieuwe aankomende meesters sweertvagers in hun reguarde tot een proeve gehouden syn te maken, en kunnen opveylen een kruysgevest met een plate, alsoo dat het selve in den Lemmer wel sluyt en wel past, met een paar sporen 't samen d'een, soo wel als d'andere op den snyde gecyfeleert, het sy dan vergult, off versilvert. De Nagelsmeden aankomende nieuwe Meesters sullen gehouden syn te maken voor een proeve twee verschyde nagelgaten, te weten een nagelgat tot eenen schoen nagel, ofte trafte doorgeslagen met doorflagen, ende een laseh nagelgat, welk in 't bysonder veirdig en op gemaakt sal moeten worden met drie hitten, alles bequaam, en nae behoren. Vorders off d'eeniger tyd nae dese bevonde wierde, dat eenige nieuwe aankomende Meesters soo ter reguarde van 't eene, als 't andere proeff stuck onbequaam gesacht wierden dese voorz. proeff stucken naer behooren te kunnen opmaken, soo sullen deselve onder 't voorz. Ampte geenints geadmiteert worden, dan sullen deselve soo lange leren, en hun oefenen, tot dat sy sulx wel sullen kunnen: Ook soo sullen alle nieuwe aankomende Meesters over het aanleggen van de voorz. respectieve proeff stucken gehouden syn aan de twee tydelyke Deken en voor vacatie aan een yder van deselve 't elke reyse

te geven twee kannen Wyns, en soo wanneer door de nieuwe aankomende meesters hun gemaakt werk sal gepresenteert worden tot keure, soo sullen de voorz. Deken en als dan tot haar assumeren vier andere meesters hun des voorz. werck wel verstaande, en sullen de voorz. aankomende Meesters daar over gehouden syn te betalen vyff guldens, waar van te bekeren eenen daalder voor de voorz. keurmeeesters eenen Rixdaalder voor den Here Scholtus deser Stadt, ende eenen gulden voor het Weeshuys, wel verstaande in reguarde van de Meesters sinnen, en borgers kinderen, en sullen de vreemdelingen by dese gelegenheyt gehouden syn nog eens soo veel te geven, schoon soo dat de voorz. proeff stucken worden opgenomen ofte niet; I-tem soo sullen allen soo oude als nieuwe Meesters, die welke de voorz. proeff stucken tot approbatie sullen konnen voltrecken, ende opmaken, ook naer advenant de voorz. handwerken mogen werken, en verkopen, Soo nograns dat die selve eenige andere meester knegten daar toe niet en sullen vermogen te employeren. Ook soo en sal niemant anders dan de respectie meesters binnen dese Stadt woonachtig vermogen op eenige seheren het Wapen deser Stadt te slaan op eene pene van. Gelyk dan ook alle Vreemdelingen het sy ketel buyters, ende andere hun genevende met allerley yserwerk langs de deuren te veylen en te verkopen, wel verstaande eenige Werken, die, by de voorz. Meesters onder het Gilde gemaakt worden, wort verboden nae desen deselve niet meer te mogen verkopen, ten sy die selve den Amte daar van hebben voldaan. Ende sullen dese hier voor gestelde keuren, pennen en breuken onder het voorz. Gilde door desen Stadts Gerigtsbode allen tyden paratelyk werden uytgepeynt.

Ende alsoo wy bevonden hebben dese voorgestelde keuren ende poincten te strecken tot goede intentie, welstant, ende beter gerieff, soo in 't reguarde van deser Stadts Borgeren, ende Ingesetenen, als van den voorz. Amte, soo hebben wy Amptman, Scholtus, Borgemeesters, Schepenen en Raad der Stadt Grave dese door des Stadts Secretaris in forma laten redigeren; ende ondertekenen, ende aan desen openen brieff tot waeren Oirconde des Welgемelcens Heren Amptmans, en desen Stadts secreet Zegel doen hangen. Gegeven in 't jaar onses Here een duisent ses hondert en twee en vyftig, op den drie en twintigsten der maandt Aprilis; onderstond ter Ordonnantie van welgem: Heren en was ondertekent A. Scheers; op de plicque stont; op huyden den negentiende May seltien hondert twee en vyftig, hebbe ik ondergefz: Richterbode deser Stede naer klokke luydinge ter puye van den Raadhuyse, en d'gerequisiteerde permissie, ter instantie van de eersame Johan Hubert genaamt Pay, ende Nicolaas Bloemarts respectie tydelijke Dekens van het smede Ampt dese opene brieven affgelesen ende gepubliceert, ten eynde sig een yder daar nae voorts aan reguleren, ende over den inhoud der selver niemant eenige ignorantie heeft te pretenderen, des t' oirconde hebbe ik ondergefz. Ridterbode op dese plicque myn relas gestelt, ende sulx ondertekent Grave in dato ut supra, was ondertekent Jan van Buill. De Wapens van welgem: Heren Amptman, en deser Stadt waren uythangende in rood wach gedruckt. Lasten en Ordonneren diensvolgens allen ende een yge-

ygelyk die, desen aangaan mag, haar naar den inhoud derzelver, ende yder poinct van dien stiptelyk te reguleren, ende denselven te houden, Als off die originelyk van ons tegenwoordig was verleent, ende uytgegeven, Alsoo wy sulx ten dienste deser stadt; ende het gem: smede Ambacht bevonden hebben, alsoo te behoren. Aldus gedaan ende gerenoveert op den Raadhuyse tot Grave als voorsz. staat, en tot waren omcunde des welgemelten Here Amptmans, en deser Stadts secreet Zegel hier onder aangehangen op den dertigsten Juny seventien hondert drie en dartig: *Onder send Ter Ordonnantie van Welgem: Heren was get: D. Ragay Sec. Waren onder aan den parquemensen brieff met twee Francyme Steerien uythangende twee Zegle gedrucks in roden wasche yder in een blecke Buffche.*

Accordeert met Zyn Origineel daar jegens gecollationeert. Grave den 17. Meert 1751.

Quod Attestor

(was getekent:)

F: H: ENGELN.

Nots. Publ.

Pag. 142. na reg. 26.) Van Meerbeeck *Chronyke van de gantsche Werelt* pag. 2. vers. Carolus den Stouen: Desen Adolphus hadde twee Sonen Carolus ende Philippus, die den Hertoge Carolus dede opbrengen.

Pag. 144. na reg. 10.) Vaderl. Hist. IV. deel XIII. boek. bladz. 139. Men sloot dan, op den dertigsten van Wintermaand des jaars 1472. een overeenkomst te Brugge, volgens welke „Gelder en Zutphen, voor driemaal honderd duizend Rynsche Guldens, aan Hertoge Karel, afgestaan werden, „om dezelve, in pandschap, naar Duitschen Regte, te bezitten, mits „datze, door het betaalen der gemelde somme en der verdere onkosten, „door Hertoge Karel, in en ten behoeve van deeze Landschappen, ge- „maakt, ten allen tyde, wederom zouden kunnen ingeloft worden“. Voor 't sluiten deezer overeenkomst, hadt Karel reeds tweehonderd en agtduizend guldens, op rekening der beloofde pandpenningen, betaald. De overige twee en negentigduizend guldens beloofde hy, ten zelfden dage, binnen de vyf naastvolgende jaaren, te zullen voldoen: 't welk sommigen, die alleen den brief, by welken deeze belofte gedaan werd, gezien hadden, heeft doen oordeelen, dat het geheele beloop der pandpenningen maar twee en negentigduizend guldens geweest is. Ondertusschen heeft Hertog Karel van deeze overige penningen niets betaald: want Hertog Arnoud over:

overleedt, nog geene twee maanden na 't sluiten der gemelde overeenkomst, op den drie-entwintigsten van Sprockelmaand des jaars 1473.

J M. van Hemert *korte levensbeschr. der Holl. Graven, bladz. 340. en 341.* In 't doorbladeren der schriften van PONTANUS en SLIGTENHORST zal men vinden, dat Arnoud, in 't jaar 1472., het Hertogdom Gelder en het Graaffchap Zutphen voor ene somme van 300000, of van 91000. Rhyn-guldens aan Karel verpande;

Ende in de aanteken. n. 5. De Chartres van Braband, in de Kasse getekent *Gelre*, gewagen van 300000. SLIGTENHORST spreekt van 92000. Rhynze goudguldens.

Pag. 149. reg. 12. van onderen, achter Spangien, by forme van aantekeninge.)

Op dit soogenaamde Privilegie hebben Nicolaes Peter Loo-de, Jan Hendrik Boeracker, Godefridus de Goey, en Jacobus de Haan alle bierbrouwers bin-nen de Stad Grave gefundeert haar requeste, het welke sy in de maand-May des jaars 1750, gemunieert met veertien annexe documenten, aan syn Doorl. Hoogheit, den Heere Prince van Orange en Nassau &c. &c. hebben o-vergegeven, en daar by, haar keerende met schuldige gehoorzaamheid tot syn Doorlugtigste Hoogheyd, als haeren Genadigsten Erfheer, seer ootmoedig gebeden, dat syn Doorlugtigste Hoogheyd de supplianten en de geheele Stad gelieve te maintaineren by het voorsz. considerabel Privilegie, doende cesse-ren alle opgekoo-me nieuwigheden en indragten daar tegens by die van den Landen van Cuyk van tyd tot tyd gepleegt.

Het appointement geseld op de voorsz. requeste luydt als volgt:

Die van den Raede ende Reeckenn: van Syne Hoogheyd den Heere Prin-ce van Orange ende Nassau, gelet op den inhoud deezes, en daar over in-genomen hebbende het goetvinden van syne Hoogheid verklaaren hier mede, dat in het versoeck by de nevenstaande requeste gedaan, niet kan worden ge-treden, en word het zelve mits dien afgeslagen. Actum ter Camere van oppem: Raede, en Reecken: in s' Gravenhage den 1. Decemb: 1750. onder-stand Ter Ordonnantie van de zelve, en was geteekende I. van Schinne.

Onder de gemelde veertien documenten vind men No. 7. het nabeschre-ve

*Extraet uyt een oud register berustende
ter Secretarye der Stad Grave, waer
in onder andere Fol. 198. staat als
volgt*

Item in Junio, ende in Julio 1536. heeft men overmits eenen geswooren Roeder, undt meter in tegenwoordighyd Burgermeesteren, Schepenen, en

H h h * * *

de

418 (* 18) BYVOEGSELS EN VERBETERINGEN.

de Gefwooren der Stad van den Grave doen yken en meeten de brouwkuy-
pen vanden Brouwers binuen der Stadt Grave.

1	—	Jacob van den Broek	—	—	} En syn niet gemeten; want zy op oeren ge- woontlycken accyns blyven staen.
2	—	Wouter Loeffis	—	—	
3	—	Jan van Aken syn getouw binnende Stad	—	—	
4	—	Derk van Erp	—	—	
5	—	Berent Vosch	—	XXJ.	vat.
6	—	Hermen van Velde	—	XXVJ.	vat.
7	—	Jan van Velp	—	XXIIJ.	vat.
8	—	Hendrik Janßen	—	XIIIJ.	vat.
9	—	Rynier van Breemt	—	XXX.	vat.
10	—	Gysb. Tingieters huys	—	XXI.	vat.
11	—	Willem Coebroekx	—	XX.	vat.
12	—	Hendrik Coebergh	—	XL.	vat.
13	—	Fees Vennen	—	XXVIJ.	vat.
14	—	Hendrik Goerts	—	XVIIJ.	vat.
15	—	Jan van Heler	—	XXIIJ.	vat.
16	—	Claes de Guliker	—	XXIIJ.	vat.
17	—	Jan Coebergs	—	XXIIJ.	vat.
18	—	Jan Bloemert	—	XXV.	vat.
19	—	Frans van Perwes	—	XIX.	vat.
20	—	Tomas Waltforster	—	XXXVIJ.	vat.
21	—	Jan Beetkens	—	XXIIJ.	vat.
22	—	Hendrik van Beugen	—	XXXVJ.	vat.
23	—	Peter Weimmers	—	XXVIIJ.	vat.
24	—	Gerrit Reynen	—	XVIIJ.	vat.
25	—	Jacob van Horn	—	XXX.	vat.
26	—	Jan Leydekker	—	XXIIJ.	vat.
27	—	Meeßer Sander	—	XXIIJ.	vat.
28	—	Jan vanden Velde	—	XXXIIJ.	vat.
29	—	Maas op den Dyk	—	XIIIJ.	vat.
30	—	Michiel int Camerik	—	X.	vat. fcherp.
31	—	Jan Reynkens	—	XIJ.	vat.
32	—	Jan van Aaken buyten in den hoff.	—	VIIJ.	vat. onderfont.

Accordeert met het voorfz. register quoad Es-
traatum. Grave den 25. April 1750. was ge-
teekent D. Ragay.

Hier uyt soude blyken datter alsdoen binnen de Stad Grave geweest zyn
tweeen dartig brouwerijen.

Pag. 151. reg. 20. *staat*, filios. *lees*, filio.

Diēa pag. reg. 10. *van onderen staat*, milibas, *lees*, millibus;

Op de zelfde pag. achter reg. 7. van onderen.) Wegens het recht van Gerard Hertog van Gulich op het Hertogdom Gelderland en Graafschap Zutphen kan int breede gesien worden de meeraangehaalde Assertio Juris Imp. Car. V. in vera & pura facti narratione fol. 10. vers. & 11. fol. 38. alwaar de infeudatio, & fol. 41. vers. alwaar de Venditio ac cessio Ducis Gerardi gevonden wordt.

Pag. 156. reg. 8. na, geworden.) (12.)

De zelfde pag. op Maximiliaan Aarts-Hertog van Oostenryk.) In de Vaderl. Hist. IV. deel. XIV. boek bladz. 126. op 't jaar 1483. vindt men, dat aan Maximiliaan, omtrent deezen tyd, door Keizer Fredrik den III., zynen Vader, de titel van Aartshertog, in stede van Hertog van Oostenryk, opgedragen was: En by Olivier de Wree Seghelen der Grauen van Vlaenderen. pag. 81. een brief beghinnende aldus: MAXIMILIAEN, byder gratien Godts, Hertoghe van Oostenryck, van Bourgoingne, van Lothr. enz. Ghegheven in onse Stede van Ghendt, den derden van Maerte, in 't Jaer ons Heeren M. CCCC. LXXXII. En de pag. 82. noch eenen anderen in 't Fransch: MAXIMILIEN, par la grace de Dieu, Archiduc d'Autriche; Duc de Bourgoingne de Lothier, &c. Donné en nostre Ville d'Alost, le vj. jour de Novembre, l'an de grace M. CCCC. LXXXII. Waar na voorz. de Wree segt: Hier neemt hy op, den titel van Ertlich-Hertoghe, die eertyds ghegheven is geweest aen Frederick den Tweeden, Hertoghe van Oostenryck, by FREDERICK den II. Keyser ende Koningh van Sicilien ende Hierusalem. Nochtans brengt hy onder de Seghelen fol. 41. een Segel, welkers omschrift aldus luyt: Sigillum MAXIMILIANI & MARIE, Dei gratia, Archiducum Austrie; Ducum Burgundie, Lotharingie, &c. en in de vertaelinghe Lit. c. 3. vers. Seghel van MAXIMILIAEN ende MARIE, by der gratie Gods, Ertlich-Hertoghen van Oostenryck; Hertoghen van Burgundien, van Lothryck, enz. Synde dit Zegel buyten tegenspraak van een vroeger datum, als van den 6. November 1482.

Pag. 157. reg. 3. na Ertshertoghe, by manier van aantekeninge.) Ter diertyd hadt Maximiliaan den titel van Ertshertoghe nog niet, volgens het voor verhaalde.

Op de zelfde pag. na reg. 14.) Van Hemert levensbeschr. der Holl. Grav. bladz. 362. en 363. Hoe zober het gestelt was met de Schatkist vanden Aartshertog, die door de aanstaande Bruid met de zomme van 100000. gulden moest voorzien worden, om zig als Bruydegom toeterusten; is deze magtige Vorstin, meer vertrouwen stellende op de uitmuntende hoedanigheden van Maximiliaan, dan op alle andere Minnaars, tot onderschraging van den Waggelenden Staat, op den 19. van Oogstmaand, des jaars 1477. met dien Prins in Egtverbond getreden.

Pag. 158. by reg. 6. van onderen.) Ziet Vaderl. Hist. IV. deel. XIV. boek; bladz. 206. en volg. de Dood van Vrouwe Maria.

Pag. 159. na reg. 14.) Vaderl. Hist. IV. deel. XV. boek. blad. 308. en volg: Voor 't einde des jaars 1493. hieldt hy (:Karel:) egter, een Befandt met de Hollanders beslooten hebbende, te Graave, een mondgesprek met Maximiliaan, die, onlangs tot de Keizerlyke waardigheid verheeven, en met Blanka

H h h a

Ma,

Maria, Dogter van *Galeas Maria Sfortia*, Hertog van Milaan, in Huwelyk getreden zynde, zig, min dan voorheen, met de Geldersche zaaken, scheen te zullen konnen ophouden. Ook kwam men hier overeen, dat het geschil, over het Regt op het Hertogdom Gelder, aan de uitspraak der Keurvorsten verbleeven zou worden. Doch deezen verklaarden, in 't volgend jaar, dat Karel, noch zelfs zyne Voorouders, geen Reght altoos konden hebben op Gelder en Zutphen, alzo deeze Landen, al na de dood van Hertog Reinoud den IV. aan 't Ryk vervallen geweest waren.

Op de zelfde pag. na reg. 10. van onderen.) Vaderl. Hist. *part. & lib. cis. bladz. 294. & seq.* De nieuwe Keizer, genoodzaakt zig dikwils in Duitschland op te houden, vont, in 't volgend jaar, geraaden, zig van de Regeeringe der Nederlanden te ontslaan, en dezelve zynen Zoon Filips, die nu in zyn zeventiende jaar getreden was, geheellyk op te draagen. Filips werd dan in Herfstmaand 1494. tot Hertog van Brabant, ingehuldigd.

Pag. 161. na num. 2.) Vaderl. Hist. *loc. cis. bladz. 303.* De btuid des Aartshertogs landde, in Herfstmaand des jaars 1496. te Arnhemuiden in Zeeland. Van hier, begaf zy zig naar Antwerpen, alwaar het Huwelyk op den eenentwintigsten van Wynmaand voltrokken werd.

Op de zelfde pag. na reg. 12. van onderen.] Vaderl. Hist. *bladz. 336. op 's jaar 1506.* Een heete koorts rukte hem, onverhoeds, te Burgos, uit het leeven, op den vyfentwintigsten van Herfstmaand, in het negenentwintigste jaar zyns Ouderdoms. Zyne fraaje uiterlyke gedaante heeft hem den naam van den *Schoonen* verworven.

Pag. 162. na reg. 14.) Vaderl. Hist. *bladz. 337.* Vyf Kinderen hadt Filips, by Joanna van Kastilie, verwekt: drie Dogters, van welken de laatste, omtrent vier maanden na zynen dood, ter weereld kwam, en twee Zoonen, Karel en Ferdinand.

Pag. 163. na reg. 3. van onderen.) Zie ook pag. 379. n. 12.

Pag. 165. na reg. 9.) Vaderl. Hist. *bladz. 317.* De rust, die het bestand met Gelderland, hier te Lande, te weeg bragt, veroorzaakte op verre na zulk eene algemeene vreugde niet, als de geboorte van den eersten Zoon des Aartshertogs, die, op den vyfentwintigsten van Sprockelmaand des jaars 1500, te Gend, ter weereld kwam.

Op de zelfde Pag. reg. 19. na *Sextus.*) Vaderl. Hist. *bladz. 339. en volg.* Adriaan Floris zoon van Utrecht, voorheen Priester te Goeree, en thans Hoogleeraar der Leuvensche Hoogefchoole, werd tot Leermeeester van den jongen Prins aangesteld,

Op de zelfde pag. na num. 6.) Vad. Hist. *bladz. 388.* De jonge Karel bereikte, in Sprockelmaand, slegts vyftien jaaren; doch hadt reeds zo veele blyken van iehraanderheid, deftigheid, naarftigheid, ervarenheid in taalen en geschiedenissen gegeven, dat de Landzaaten cenpaarig oordeelden, dat hem de Regeering behoorde toevertrouwd te worden. Hy werd dan, in Louwmaand, in Brabant, in Grasmaand, in Vlaanderen, ingehuldigd.

Pag. 167. na reg. 28.) Indien egter de kundige Lezer liever soude willen gelooven, dat Philippus Aertshertog van Oostenryk, Vader van Carel de V., de Stad Grave en Lande van Cuyk (: na dat Hertog Arnout het Land van Buy:

Buyren den voorigen Heer Willem hadt afgenoomen en hem verjaagt, ende daar door de voorfz. Stad Grave van het voorig pandfchap genoegzaam vry gemaakt:) wederom het eerfte aan den Grave van Buerent had verpant, toen hy naar Spangien vertrok; als wanneer hy, volgens Halma *Tooneel der Nederl. 2. deel. verb. Philippus de I. pag. 143. col. 1.* veel gelts lichte op syn Domainen of heerlyke goederen, die hy verpandde, verkocht en vervreemde, ofte wel hier omtrent een ander gevoelen hebbe, laate ik het zelve aan de Geletterden ter befliffinge over.

Pag. 170. reg. 3. op Frederik van Egmont, by manier van aantekeninge.) Vaderl. Hift. *bladx. 318. in not. n. 6.* 't Gemeen noemde deezen Heer van Yffelsteyn *feheelen Gys*. In de Friefche Kronyken, heet hy Gyze van Egmond.

Op de zelfde pag. na reg. 15. van anderen.) Smetius *Chronyk van Nymegen bladx. 109. op 't jaar 1465.* Alfoo Arnold aen Frederick van Yffelsteyn lyncs Broeders loom Bueren ende Beufecom verkocht hadde, is eyndelyck beflooten, dat men syn perfoon soude verfeeckeren.

Pag. 172. na reg. 4.) Men vindt in de Vaderl. Hift. rakende Floris van Egmont, het volgende, als *bladx. 332. op 't jaar 1506.* Doch het opperbevel der Vloote heeft, waarfchynlyk, gehad Floris van Yffelsteyn, die, ten deezen tyde, het Ampt van Zee-Admiraal bekleedde.

Bladx. 346. Alleenlyk bemagtigde Floris van Yffelsteyn het sterke Slot te Ravenswai, in de Betuwe.

Bladx. 398. Doch in Bloeiimaand des jaars 1516. werd't een goet gedeelte zyner (:Groote Pier:) Vloote, door den Hollandfchen Admiraal, Floris van Egmond, Heere van Yffelsteyn, voor Workum bemagtigd.

Pag. 182. laaste reg. floot, Fd. lees, Ed.

Pag. 183. reg. 22. staat, fucces, lees, fuccesf.

Pag. 195. voor reg. 2. van anderen.) Dit volgende verhaalt de Schryver der Vaderl. Hift. *V. deel. XVIII. boek. bladx. 135. op 't jaar 1536.* Middelerwyl, werd'te vredehandeling met den Hertog van Gelder, te Graave; voortgezet, en eindelyk op den vyftienden van Wintermaand, een Verdrag getekend, volgens welk „de Keizeren de Hertog beloofden, afstand te zullen doen van de verbindteniffen, ten nadeele van elkanderen, aangegaan. „de Keizer zou zig, by 't leeven van Hertoge Karel, geeu Hertog van „Gelder en Graaf van Zutfen noemen, en hem, binnen 't jaar, met die „Heerlykheden beleenen. Voor 't afftaan van Groeningen, Koeverden en „Dreute, waar van de Hertog zig insgelyk geen' Heer meer zou mogen „heeten, zouden hem vyfeadertigduizend Karelsguldens eens en vyfentwintigduizend gelyke guldens jaarlyks worden betaald. Die van Utrecht zou, „den hem, wegens zyn vermeend regt op hunne Stad, twintigduizend Karelsguldens voldoen“. De overige punten van dit verdrag waren van klein belang. Floris van Egmond, Graaf van Buuren, die, op aanmaaning van Holland, de voornaamfte hand gehadt hadt, in 't bewerken van deze Vrede, kreeg, federt, het gefchenck, welk hem beloofd was. Het beftondt in zesduizend Filipsguldens voor hem, en tweehonderd voor zyne Huisvrouw.

Bladx. 138. en 139. op 't jaar 1537. De Graaf van Buuren floeg, federt, Hhh 3 het

het beleg voor *Saint Pol* en overmeesterde de Plaats stormenderhand, op den vyftienden van Zomermaand. Ook nam hy *Montrenil* in, by verdrag, en belegerde Terouanne. Doeh terwyl dit Beleg duurde, werd't er, op den derugtsten van Hooimaand, een Bestand van tien maanden, tusschen Frankryk en de Nederlanden, geslooten. Volgens eene der voorwaarden van dit Bestandt, moest het Beleg van Terouanne worden opgebroken, gelyk terstond geschiedde.

Pag. 197. na reg. 4.) Vaderl. Hist. loc. cit. bladz. 193. Floris van Egmond, Graaf van Buuren, die lang Kapitein-Generaal geweest was, overleedt, te Buuren, op den vierentwintigsten van Wynmaand des jaars 1539. Zyn Zoon, *Maximiliaan*, volgde hem op, in zyn Graafschap.

Op de zelfde pag. num. 3. reg. 10.) Van Hemert korte levensbeschr. der Holl. Graven bladz. 436. Tunis wierdt aen de plonderinge van den krygsknecht overgegeven, niet tegenstaande Mulei Hassan den Keizer op de knien bad, de bloeiende Stad, uit de asche van Carthago geboren, te verschonen.

Hollandische historische Courant van Dingsdag den 11. July 1752. No. 83. De stad Tunis legt in een fraaye vlakke, aan een groot meir, 30. mijlen van 't aloude Carthago.

Na pag. 199. staat, 100. lees, 200.

Pag. 200. reg. 5. staat. werom, lees, wederom.

Pag. 201. reg. 17. staat, Juliz, lees, July.

Pag. 239. na reg. 15.) Vaderl. Hist. V. deel. bladz. 326. Eer nog 't jaar 1548. ten einde liep, verloorén de Nederlanden hunnen Kapitein-Generaal, Maximiliaan van Egmond, Graave van Buuren, die, op den drieëntwintigsten van Wintermaand, na eene zonderlinge ziekte van niet meer dan vier dagen, zittende en gekleed, den geest gaf. Hy liet zyne Heerlykheden Buuren, Leerdam, Yffelsteyn, St. Maartensdyk enz. zyne eenige Dogter, Anna, na, die zig, in 't jaar 1551. in de Egt begaf met den jongen Prins van Oranje, en hierdoor alle deeze Heerlykheden, in het Huys van Nassau-Oranje, overbragt.

Op de zelfde pag. reg. 3. van onderen na 24. Meert.] Vad. Hist. VI. deel. bladz. 39. Anna van Buuren Gemaalín vande Prins van Oranje was overleed, den den vierentwintigsten van Lentemaand 1558.

Pag. 264. laatste reg. staat, gevlochten, lees, gevlochten.

Pag. 292. reg. 6. van onderen op Grave van Nassau by forme van aantekeninge.) Hier uyt blykt dat Prins Willem Henrick op den 20. Feb. 1672. nog maar schreef Grave van Nassau: en aangesien hooggemelde Prins den 18. September deszelfden jaars schryft, Prince van Orange ende Nassau, zie Groot Holl. Placc. boek. III. deel. fol. 168. zoude men hier uyt mogen opmaken, dat de Linie van Nassau-Orange in den jaare 1672. de waardigheid des Ryksvorstelyken Stands bekoomen heeft.

Doorlugtige Weereld vertaald door S. Vries I. deel. pag. 664. Deeze vier hooghovorstlycke Linien, te weten de Siegensche, Dillenburghsche, Dietzische en Hadamarsche, hebben gefacmentlyk en elk in 't bysonder, van Keyser Ferdinand de III. bekoomen d'eer en waerdigheyd des Ryksvorstelycken Stands en syn ook door deffelfen bevordering geintroduceert by de Ryksvergadering te Regensburgh Anno 1654.

Stru,

Struvii corp. hist. Germ. tom. 2. pag. 3060. Nassoviis quoque bina vota, ratione Hadamar & Siegen, atque Dillenburg & Dietz, fuerunt concessa.

Pag. 317. reg. 11. van anderen, staat, July, lees, Juny.

Pag. 376. reg. 10. van anderen staat, ven, lees, van.

Pag. 377. reg. 8 na verbeurs.) Ziet Marcus sententien van en weegens den Hertoch van Alva. bladz. 70. en volg.

Pag. 378. na reg. 9.) Vaderl. Hist. VI. deel. bladz. 269. op 's jaar 1568. De stad Graave was, insgelyks, verraft, door eenige Nederlandfche Edelen, onder welken, ik Sander Tork genoemd vinde; ook het Huis van 's Heerenberg, door Arespyn van Zelibrugge, hier toe gemagtigd, door Willem, Graave van den Berg zelven. Doch Sanchio de Lodogno verdreef hem, eerlang, wederom van daar. Midlerwyl, hadden eenige vlugtelingen een getal van tweeduizend Knechten, Duitschers en Nederlanders, op de been gebragt, met welken zy, hoe slegt voorzien van geweer en gelchut, het beleg van Roermonde ondernamen: zeer tegen den zin van den Prins van Oranje, die bedugt was, dat de Spanjaards, die de Maaze vast naderden, hen overvallen en verslaan zouden. Hy waarschuwde hun, deswege; doch zy pasten weinig op zynen raad. Philips, Graaf van Everstein, met zes of zeven vendelen Knechten en eenige Ruiters, noodzachte hen, eerlang, Roermonde te verlaten, en de wyk te neemen naar Daalhem; by welke Stad, den vyfentwintigsten van Grasmaand, een hevig gevegt voorviel, ten naedeke derballingen, die, grootendeels, verslaagen werden. De voornaamsten, gelyk Jan van Montigni, Heer van Villers, de Heer van Huy en anderen werden, gevangelyk, naar Brussel gevoerd. Eenigen, die gevlugt waren, werden, ieder, met verbeurdverklaring hunner goederen, ten lande uit gebannen. Terstond na deeze nederlaag, verliep de bezetting uit Graave en Boxmeer, welke Plaatsen wederom van Spaansch Krygsvolk voorzien werden.

Pag. 412. reg. 13. en 14. van anderen staat, een een Vleeschal, lees, een Vleefhal.

Ik sal hier nog byvoegen, uyt het meermalen, in de aantekeningen, aangehaalde Naam-Register, de Mortificatie van het Regt van Issue of Exue de Stad Amsterdam compeerende vande Ingezetenen der Stad Grave over uytgaende Erffenissen &c.

Wy Burgemeesteren, en Regeerders der Stad Amsterdam als ten deese specyalyk geauthoriseert zynde by Resolutie van de Heeren sesendartigh Raden deser Stede, van dato 27. April 1682. doen Cond een ygelyk die 't behoort en desen aengaan sal, dat tot onderhoudinge van een Sincere en mutuele vrientfchap ende Correspondentie het regt van Issue, of Exue, 't welk dese Stadt onwederfpreckelyk van de Ingeletenen van de Stad Grave over uytgaende Erffenissen en nalatenschappen beneffens alle anderen met de welke daar over niet en is geacordeert ofte verdragen, mitgaders vande Ingeletenea van dese Stad naar Grave metter woon gaande wegens 't veranderen van haar Domicilie, is Compeerende Eeuwiglyk en Erfelyk sal syn en blyven gemortificeert en vernietigt, gelyk het selve gemortificeert en vernietigt wert by dese, sulx dat niemant vande Ingeletenen en Inwoonderen

OR-

onder het gefagh ende Jurisdicție van de Stad Grave behorende tot eenigen tyden gehouden fal syn nogh geconstringeert mogen werden om over het Regt van Exue of Issue iets te betalen, wegens de uytgaande Erffcniffen en nalatenschappen op hem 't zy ex testamento ofte abintestato, gedevolveert; gelyk ook niemandt vande Ingefetenen en Inwonderen deser Stede, ende Jurisdicție van dien, sigh metter woon naar Grave Transporterende gehouden fal syn wegens het veranderen van syn Domicilie iets te voldoen, hoe dikwils en menigmalen 't selve soude mogen geschieden; maar dat alle de voorsz. wederfydse Ingefetenen respectivelyk van het geene voorsz. staat fullen syn en blyven gelibereert. Des t'Oirconde hebben wy deser Stede Zegel hier onder gedrukt, en dese door eene van onse Secretarijfen doen onder tekenen, desen 28. February Ao. 1713. om laag in margine stonde met een agtcante pampire ruyte het Zegel der Stadt Amsterdamme, en lager onder 't selve, Geregisteert in 't 9. groot Memoriael fol. 161. berustende ter Secretarie der Stadt Amsterdamme, en was geteekent HEES.

Wegens 't Regt van Exue konnen gezien worden Alkemade en Vander Schelling *Beschr. van den Briel en Landen van Voorn. I. deel. pag. 41.* Binckershoek *Quas. Jur. publ. lib. 2. cap. 25. quæst. 7.* Van Loon *aloude Holl. Reger. wyze 4. deel. pag. 260. en 261.*

B L A D W Y Z E R,

Van de voornaamste Zaaken in de Beschryving
vande Stad GRAVE EN LANDE VAN CUYK.

Te voegen agter Hhh *** Pag. 428 (* 24) van de Byvoegzels en Verbeteringen.

A.

Albertus, Heer van Cuyk, ontfangt de Heerlykheid Herpen van den Hertog van Brabant als een Brabants Leen, 63. en 67. n. 7. wanneer geleefd heeft, 74. en n. 1. laat drie Zonen na ibid. wanneer gestorven, ib. 2.

Amptman van Cuyk heeft ook zyn gezag in de Stad Grave, 360. is mede Stadhouder van de Leenen, ib. qualificeert de Schepenen in 't Land van Cuyk, ib. profiteert en laft in alle crimineele breuken, ib. trekt een jaarlyks tantiesme uit de Domeinen van den Heer, ib. en 353. n. 2. lyft der Amptmannen 351. kan met autorisatie van den Heer een Stadhouder aanstellen, ib. n. 1. pointen contentieus tusschen den Schout en den Amptman gereguleert, 353. instructie voor denzelven, ibid. vervolg van de lyft der Amptmannen van den Lande van Cuyk, 360. n. 4.

Amsterdam mortificatie van het recht van Exuegecompetent hebbende deze stad van de Ingezeten der Stad Grave (* 23) 428.

Andreas, Bisschop van Utrecht, door Graaf Diederick van Holland verjaagt en wederom met den zelve bevredigt, 58. n. 4. en 60. n. 6.

Antonis Kerspel (St.) afgezondert van 't Land van Cuyk, 12.

Affen (die van) appelleren aan Schepenen van de Grave, 95. Verg. 99. n. 3.

B.

Bakkers Gilde te Grave door Wilhelmus II. geoffroyeert, 252.

Batenburgs Tol disput over het belang van denzelven tusschen de Stad Grave en den Grave van Hornes als Heer van Batenburg, 403.

Beers in 't Nederamt van Cuyk, 39.

Berg, (Graven van den) Heeren van Boxmeer, enz. 16. 18. n. 2. en 23. n. 15.

Beugen, halfheerig aan den Heer van Cuyk en den Heer van Boxmeer, 16. Verg. 19. n. 5.

—, de Predikant alternative en door den Heer van Cuyk en door den Heer van Boxmeer aangestelt, 16. en 21. n. 8.

—, stillen Schout van den Heer van Boxmeer alhier, ib. de officianten door den Heer van Cuyk aangestelt, ib.

—, gelegen in 't overamt van Cuyk, 39.

Bierbrouwers, Privilegie aan denzelven te Grave door Carolus Valesius gegeven in onbruik geraakt, 149. Request tot vernieuwing van het zelve 428. (* 17) getal derzelver ib. (* 18)

Boegen, Privilegie door Hertog Arnold

zels hoofdstad, ib. een ryksleen, 11. deszels hoge vierfchaar oordeelt over alle crimineele delinquanten van het gantsche Land, 12. uyt wie dezelve gecomponeert word, ib. & 15. n. 5. waar dezelve eertyds gehouden wierdt, ib. waar nu 16. n. 6. Heer van Cuik heeft de collatie der predikants plaatsen door 't gantsche land, 16. doch te St. Jansbeek en Beugen alternative met den Heer van Boxmeer, ib. afdeeling van het Cuykische en Boxmeersche, 17. heeft gemene rechten met Boxmeer, ib. deszels gelegenheid, 24. vrugtbareheid, 24. en 26. n. 1. Langte en breedte, 25. en 26. n. 2. Zyne Grenzen, ib. en 27. n. 3. en 4. Veen over de Maas in dit Land, 26. & 37. n. 6. wien dezelve toekomen, 27. en 37. n. 6. Verdeling in over en Nederampt, 38. wat tot het Overampt behoort, ib. wat tot het Nederampt behoort, 39. deszels Heeren eertijds Souverainen van niemand dependent, 41. naderhand Leenpligtig geworden, ib. Comes de Cuyk pincerna Episcopi Trajectensis, 42. verg. 428. (* 8.) deszels Heeren hadden wel eer de waardigheid van Graven, 42. Verg. 51. n. 10. 63. en 428. (* 2.) Wie de eerste Graaf gevonden wordt overleden te zyn, ib. en n. 3. deszels Heeren ingewikkeld in meest alle de oorlogen tegen de Graven van Holland, 47. n. 4. door Graaf Diederick van Holland gevestigteert, 55. en 58. n. 4. Graaf Herman van Cuyk Leenman van den Graaf van Hollandt, ib. onmiddelyk van het Roomsche Ryk te Leen gehouden, 77. Verleibrief van Keizer Ludovicus op Ottho als Heer van Cuyk, 92. n. 2. verkocht door Jan III. 101. onlusten daar over, ib. moet by accord van den Hertog van Brabant te Leen verheft worden; ib.

Cuyk (Land van) disputeren over het recht van successie in deze Heerlykheit na de doot van Jan, IV. 104. door Jan V. Zoon van Wemmer van den Hertog van Gelderland te leen ontfangen, 107. door den zelven van den Hertog van Brabant te leen ontfangen, ib. en 110. n. 5. rechten van den Lande van Cuyk geconfermeert door Wilhelm Hertog van Gulik en Gelre Heer van Cuyk, 113. als mede door Arnoud van Egmond, 125. reglement op de manier van procederen in den Lande van Cuyk door den zelven gemaakt, 126. privilegie van geen ander hier in den lande van Cuyk dan binnen Grave gebrouwen te mogen tappen door Carolus Valesius aande van de Stad gegeven, 149. het zelve voorrecht te niet gegaan, ib. door Maximiliaan van Oostenryk aan het Hertogdom van Brabant gevoegt, 154. het appellations gericht van dezen Lande door gemelden Hertog aan Schepenen van 's Hertogenbosch gesteld, 155. beloften door den zelven aan die van dezen lande gedaan, 155. separatie van dit Land beide van Gelderland en van Brabant en het zelve neutraal gehouden, ibid. door Carolus Roomsche Keizer aan Graaf Floris van Buuren verpand, 163. verg. 165. n. 8. manier van procederen door den zelven aan de rechtbanken in 't land van Cuyk voorgeschreven, 169. by de de blyde inkomste van Philippus belooft wederom te annexeren, aan het Hertogdom Brabant, 200. en 216. Art. 49. Pandschap dezes Lands ingeloft, ib. contributie van den Lande van Cuyk daar toe, ib. weder door Philippus aan Wilhelm Prince van Orange verpand, brieven daar af, 229. n. 8. dezelve als Pandheer dezes Lands, en Stad Grave ingehuldigt, 237. en 239. n. 2.

Cuik, (Lande van) lyst op den Cuykschen tol door Graaf Maurits uytgegeven, 241, en 250. n. 6. gerichtssloonen door denzelven gereguleert, ib. en 250. n. 8. en aan die van den Lande van Cuyk het verum beneficium appellationis gegeven, 241. de Pandfchap des Lands van Cuyk door de Staten Generaal in een Erfleen verandert, 248. de Pandfchap der Stad Grave en Lande van Cuyk door den Koning van Spanje aan het Huys van Oranje in Eigendom geconverteert, 251. en n. 2. placaat tegen de vagabonden en lediggangers in den lande van Cuyk, 254. reglement van zyne hoogh. Willem Hendrik, Pr. v. Or. op de manier van procederen, politie, enz. ib. verhoging van de gerichtssloonen in den lande van Cuyk, 255. Over en Nederampt hadt voor dezen ider een Schout apart, 361. Recht van togt tusschen de Echte Liederen in den Lande van Culk, 364. uytzondering daar van, ib. Verg. 366. n. 3. en 4. gebrek alhier aan een gereguleert Versterrecht, ib. & 418. lydt veel last in den oorlog van den Jaare, 1702. 365. quotisatie van het Land van Culk tot verval der onkosten van de fortificatien der stad, 393. verdeeling der lasten tusschen het Over- en Nederampt, 400. n. 6.

—, (Dorp) Veer alhier over de Maas, 26. en 37. n. 6.

—, legt in 't Nederampt van Culk, 39.

—, (Heeren van) derzelver regalia, 337.

—, gedeelte van het geslacht register der Heeren van Culk, 44. n. 1.

—, (familie van) onder die gewe of uitgestorven of vervallen zyn, 42. n. 1. of zy geeindigt is met Vrouw Johanna III. Verg. 112.

Curnede, Zie *Ceurmontse*.

D.

Doodslagen, voor defen zelfs op de Maagen van den Dader gewroken (* 9.) 428.

Drejsaard, Zie *Amptman*.

Duivenvoorde en Kralingen (Heeren van) Erf kamerlingen van Holland, 292.
Dykgraven wie, 344.

E.

Echtelieden, de langstlevende derzelver heeft het recht van tocht op den adelenschap van zyn overleden echtgenoot, 364. uytzondering daarvan, ib. Verg. 366. n. 3. en 4. concept reitres omtrent de tocht; ib. en 371. n. 8.

Echt reglement, voor de steden, landen, enz. van zyne Hoogheid den Prince van Oranje gelogen in Brabant onder de gehoorzaamheid van de Staten der Vereenigde Nederlanden, 268. register voor het zelve, 288.

Eesfcharen enz. in 't Nederampt van Culk, 39. permissie aan die van Eesfcharen door Graaf Floris van Buuren tot het verkopen van een stuk lands tot ondegheid van de Eesfchaarsche brug, 176. n. 5. ordonnantie, van Dykgraaf en Heemraden van Eesfcharen door de raden van Koning Philippus gereguleert en by prins Willem Hendrik geamplieert, 237.

Eikmeester der biertonnen reglement voor denzelven, 425. n. 6.

Egmond (het geslacht van) was van den Cabaljauschen anhang, 132. door Keizer Sigismund tot den Graaflyken stand verheven, ib. (Johan van) Heer van Furmerende geweest, ib. en eerste Graaf van Egmond ib. en volg.

— (Arnoud van) Heer van Cuyk, deszelfs geslachtsregister, 121.

Eg.

Egmond (Arn.vau) agterneef van Hertogen Willem en Reimoud, 125, wordt minder jarig zynde Hertog van Gulik en Gelre, ib. en 128. n. 2, dog niet geïnvesteert, 129. n. 4. rede daarvan, 428. (* 12.) confirmeert de Privilegien der stad Grave, ib. trouwt met de dochter des Hertogs van Cleve, ib. 129. n. 3. (* 11.) 428. wordt van Keizer Sigismund speciaal met zyn Hertogdom beleent, ib. Verg. 129. n. 4. Verkrygt Vrydom op de Tollen in Holland voor de Bergers der stad Grave, ib. geschenck door hem aan de stad gedaan tot Verbeteringen der Vesten, ib. Verg. 131. n. 5. Oefroyeert het smedenampt, aldaar, 126. en 428 (* 12.) maakt een Reglement op de manier van procederen in den Lande van Cuyk, ib. accordeert nieuwe Privilegien aan de Bergers der Stad Grave, ib. belooft de stad aan niemand te zullen verpanden, ib. confirmeert en oefroyeert de Vier stads Jaarmarkten, ib. Verg. 131. n. 6. geeft het snijdersampt keuren en privilegien, ib. wordt op instigatie van zyn Vrouw door zyn zoon overvallen en tot Buren gevangen gebracht, ib. en 133. n. 9, gedwongen de Landen aan zyn zoon te resigneren, 127. en 136. n. 10. tydt van zyne detentie te Buren, ib. en 136. n. 11. komt weder aan de Regeringe, 127. en 142. n. 15. wordt van die van de stad Grave met grote eer ontfangen, ib. door die van het kasteel resistentie geboden, ib. welke hy bemagtigt en straft, ib. pardonbrief en renovatie der stads privilegien van den zelve, ib. bezwaartzynne goederen, ib. verkoopt het Hertogdom Gelderland en Graafschap Zutphen aan Carel den Stouten van Bourgondien, behoudende het bezit zyn leven lang, ibid. en 143. n. 16. 428. (* 16.)

Egmond (Arnoud van) onterft zyn Zoon Adolf, en stelt Hertog Carel tot erfgenaam, 128. en 146. n. 18. zyn dood ib. en 147. n. 19. waar begraven, ib. deszelfs begeerte ontrent zyn begraafnis, ib. en 147. n. 2. Tombete Grave en inscriptie daar op, ib. en 148. n. 21. deszelfs kinderen, ib. n. 24. privilegien door den zelve aan die van Sambeek, Oplo, Catharinen in den Broek, enz. gegeven, 428. (* 10.) —, (Adolf van) overvalt op instigatie van zyn Moeder met behulp van die van Nymegen zyn Vader Arnoud en brengt hem te Buren gevangen, 126. en 133. n. 9. dwingt zyn Vader deszelfs Landen aan hem te resigneren, 127. en 136. n. 10. bevestigt de privilegien der Stad Grave, ib. ontboden zynde door Carolus Audax, wordt hy van denzelve gevangen gehouden tot de dood van dien Hertog, ib. 138. n. 13. door zyn Vader onterft, 128. en 146. n. 18. met wie getrouwt is geweest, 137. n. 12. is door middel der Gentenaars uyt zyne gevangenis verlost, 140. en volg. wordt door Maria dogter van Carel van Bourgondien over haar leger tegen de Franschen gestelt, ib. wordt door de *Franfchen* uyt Doornik overvallen en gedoodt, ib.

F.

Floris, Graaf van Buren Gouverneur en Droft der stad Grave en Lande van Cuyk, 163. door Karel Roomsck Keizer Pantheer geworden, 167. ten zynen tyde verscheide gebouwen herstelt of gemaakt, ib. reguleert en beneficeert de Cleveniers Doelente Grave, ib. & 168. verbiedt de voordelen der langstlevende van Echte luyden, 169. deszelfs Reglement op de Lyftogt en representatie, ib. en 179. n. 6.

a 3

Flor

Floris, Graaf van Buren, verbiedt de Geestelykheit eenige goederen te erven of verders aan te kopen, *ib.* in manier van procederen door den zelfven aan de Regtbanken in het Land van Cuik, als mede aan die van de stad Grave voorgeschreven, *ib.* door Prins Karel naar Vriesland gezonden, 171. daar hy verscheiden steden inneemt, *ib.* wordt in naam van den zelfden Prins Karel tot Heer van Vriesland gehuldigt, *ibid.* permissie aan die van Eesscharen tot het verkopen van een stuk Lands tot onderhoud van de Eesschaarse brug, 176. n. 5. wanneer gestorven, 196. n. 1. en 428. (* 22.)

Floris V, Grave van Holland, conspiratie tegens denzelven, 85. n. 11. en (* 5.) 428.

Frederik Henderik zoon van Wilhelmus Prince van Oranje, wanneer geboren, 240. wordt met het afsterven van zyn broeder Heer der stad Grave en Lande van Cuyk, 250. is nooyt solemneel gehult, *ibid.* de Pandfchap der stad Grave en Lande van Cuyk door den Koning van Spanje aan het huys van Oranje in Eigendom geconverteert, 251. en n. 2. wanneer overleden *ibid.* 252. n. 4. met wie getrouwt geweest, *ibid.* n. 1. deszelfs kinderen, 252. n. 5.

G.

G*assel*, enz. in 't Nederampt van Cuik, 39.

Gasthuis Kapel, ingestort, 404.

Geestelyke goederen by den Grondheer aangeslagen, 340.

Gelderland, door Hertog Arnoud aan Carel den Stouten van Bourgondien verkocht, 127. en 143. n. 16.

Gemaal een sestiende van 't gemaal is ten profyte van den Heer, 338.

Geniep naar een zeker geslacht aldus genaamt, 23. en 24. n. 2. van ouds een Leen van Gelderland, *ib.*

—, Brandt aldaar, 3. en 11. n. 2.
—, aan den Admirant v. Spanje overgegeven, 1599. 11. door Pr. Maurits veroverd, *ib.*

Gennipsen Tol door den Koning van Pruissen aan den Pr. v. Or. afgestaan 337. welke gemelde Koning zich naderhand weder eigent, *ib.* verg. 342. n. 12.

Gerichtsbanken in den Lande van Cuik, door wie geadministreert, 302. de namen derzelver, *ib.*

Gildens te Grave, 405.

Codefroy met den baarde, waarom dus genoemd, 56 n. 2.

Graaf, wat eigentlyk betekent, 344.

Grave, (Wapen der stad) 1. 3. n. 6. & 7. en (* 1.) 428. of zy eene dan twee Heerlykheden met het Land van Cuik uytmaakt, 4. 6. & Volg. en (* 1.) 428. Hoofdstad van het Land van Cuik *ib.* derzelver crimineele delinquanten worden geoordeelt by de hooge Vierschaar van het Land van Cuik, 12. Borgers der stad vry op den Cuikschen tol, 17. & 21. n. 10. Lyft van dezen tol waar te vinden, *ib.* Borgers dezer stad vry op den Hapschen tol, 21. n. 11. Veer alhier over de maas, 26. & 37. n. 6. wie stichter der stad is geweest en haren naam gegeven heeft, 56. als vry eigen goed bezeten, 77. & 80. n. 2. door Heer Jan I. gefortificeert, *ibid.* & 82. n. 8. de Cannoniksyde en Kerk van St. Elisabeth door wien gefoudeert, 78. Verg. 87. n. 14. reede der onzerkerheid daarvan, (* 7.) 428. getal der Kanoniken in St. Joris Kapel, 78. Verg. 88. n. 16. & (* 7.) 428. Poorters en Borgers der stad tol vry met hunne goederen door geheel Hollandt en Zeelandt, 79. door Heer Otho aan den Hertog van Brabant verkogt en

en van den zelven te Leen gehouden, 90. 92. n. 4. & 94. n. 5.

Grave, Privilegien der Stadt door denzelven Heer Otho geconfirmeert en vermeerderd, 90. limietscheiding tusschen de stad Grave en de goederen des Abts van Merrienweert, ib. keuren en Privilegien aan het Wollenamt binnen deze stad door Heer Otho gegeven, 91. keuren op het Wollenamt alhier door Heer Jan II. geconfirmeert, 95. die van Asten appelleren aan Schepenen der Stadt, ibid. verg. 99. n. 3. gelyk die van Hollanderbroek ook plegten te doen, ibid. verkogt door Jan, III. 101. onlusten daar over, ib. van den Hertog van Brabant ingenomen, ib. moet volgens accoort van den Hertog van Brabant te leen verheft worden, ib. de Privilegien der stad geconfirmeert door den voogt Jan van IV. 102. insgelyks door denzelven meerderjarig geworden zynde, 104. die nog verscheide andere beloften aan de borgers doet, ib. disputeren over het recht van successie op de stad na de dood van Jan IV, ib. privilegien der stad door Heer Wemmer geconfirmeert, 106. vrydom voor de borgers door den zelven op de tollén van den Hertog van Gelderland, ibid. door Jan V, zoon van Wemmer ingenomen, 107. van den Hertog van Gelderland te Leen ontfangen, ib. door den Hertog van Brabant belegerd en door die van Gelderland ontzet, ib. 108. n. 2. en (* 9.) 428. wederom van den Hertog van Brabant te leen ontfangen, ib. en 110. n. 5. Privilegien der stad door Heer Jan V. geconfirmeert, ib. als mede door Vrouwe Johanna, 110. ook door Wilhelm Hertog van Gulik en Gelre, 113. insgelyks door Hertog Reinoud Heer van den Lande van Cuyk, 116. onder wiens Regeringe de stad byna geheel

en al in de asche gelegd is, 117. verg. 118.

Grave, privilegien der stad door Hertog Arnoud van Egmond geconfirmeert, 125. vrydom op de tollén in Holland en Zeeland voor de Borgers door den zelven verkregen, ib. geschenk door hem aan de stad gedaan tot verbetering der vesten, ib. verg. 131. n. 5. liet smedenamt alhier door gemelden Hertog geostroyeert 126. en 428. (* 13.) nieuwe privilegien door denzelven aan de borgers geaccordeert, ib. belofte van de stad aan niemand te zullen verpanden, ib. confirmatie der vier stadsjaar markten, ib. verg. 131. n. 6. keuren en privilegien voor het snyders amt alhier door den zelven gegeven, ib. brief door den zelven aan de regering der stad wegens de resignatie zynér landen aan zyn zoon, 127. privilegien der stad door Adolf van Egmond bevestigt, 127. die van de stad ontfangen Hertog Arnoud, weder aan de regering gekomen zynde, met groote eer, ibid. en 142. n. 15. die van 't kasteel resisteren den zelven, ib. doch worden door den Hertog bemachtigt en gestraft, ib. pardonbrief en renovatie der stads privilegien van den zelven, ib. speciale conditie door hem voor die van de stad bedongen by den verkoop zyns Hertogdoms van Gelre, ib. privilegien der stad door Carolus Valerius geconfirmeert, 149. privilegien van geen ander bier in den lande van Cuijk dan alhier gebrouwen te tappen door den zelven gegeven, ib. het zelve voorrecht te niet gedaan; ib. andere door gemelde Hertog aan die van de stad gegeven, ib. privilegien der stad, door Frederik van Brunswyk, zich qualificerende voorstander des Hertogdoms Gelre voor de kinderen van Hertog Adolf, geconfirmeert, ibid. ook door Hendrik Bisschop van Mun-

Munster in voorz. qualiteit, 150.

Grave de stad door Maximiliaan van Oostenryk den voogden en adherenten der kinderen van Adolf van Egmond ontveldigt, 154. en 157. n. 4. weder door de Gelderschen by verrassing ingenomen, ib. en 157. n. 5. die van de Grave maken vrede met Maximiliaan, ib. conditien daarvan en confirmatie der privilegien, ib. ten tyde van gem: Hertog nog onder Gelderland gereforceert, ib. door den zelven aan het Hertogdom van Brabant gevoegt, ib. Verg. 157. n. 6. en hier van wederom zo wel als van Gelderland gesepareert en neutraal gehouden, 155. privilegie by Maximiliaan aan die van de stad gegeven, dat het gemaal der Graven niet aan een man of te samen zoude verpacht worden, ibid. hoe lang het zelve geobserveert is, ib. inconvenienten van de vernietiging deszelfs, ib. privilegien der stad door Philippus van Oostenryk geconfirmiert, 160. wanneer het hoog koor der Kathedrale Kerk alhier begonnen en voltooit, ib. Een Kasteel aan de Noordzyde van de stad op de Maaze gebouwt, 162. verg. 163. n. 3. rechten der stad door Carolus oudste zoon van Philippus geconfirmiert, 163. met het land van Cuik door denzelven aan Graaf Floris van Buuren verpandt, ib. verg. 165. n. 8. veele zaken zo politie als Justitie door Graaf Floris van Buuren verbeterd, 167. de waterput op de markt te Grave ontdekt, 168. vrouwen Klooster van de Augustiner order volgens sommigen de woning van Willem van Egmond broeder van Hertog Arnoud ib. het blaau hoeft ten tyde van Graaf Floris van Buuren gemaakt, ib. de cloveniers doele gereguleert en geheneificeert, ibid. manier van procederen door den zelven aan de gerechtsbank

van de stad Grave voorgescreven, 169.

Grave silver keteltje door Maximiliaan aan die van de stad geschonken, 196. by de blyde inkomste van Philippus belooft wederom te annexeren aan het Hertogdom Brabant, 200 & 216 art. 49 pandschap der stad door Keizer Karel, ib. contributie der stad daar toe, ib. confirmatie der stads privilegien door Philippus en vergunning van nieuwe beneficien, ib. weder door Philippus aan Wilhelm Prince van Oranje verpand, ib. brieven daar af, 229. n. 8. dezelve als pandheer der stad en land van Cuik ingehuldigt, 237, & 239 n. 3. contributie der stad aan gemelden Prince, ib. confirmatie van de vrydom der stad op de Geldersche tolln uitgenomen den markt tol by de sententie van den raad van Brabant, ib. veranderingen daar naderhand in voorgevallen, ib. verbod van Prins Wilhelm op remonstrantie van de Magistraat geen goederen te verkopen zonder de daar uit gaande lasten te specificeren, ib. verhoging door denzelven op de stads bier accyns tot behulp van de fortificatie kosten, 238. De stad door den Prince van Parma ingenomen, 240. & 242. n. 2. en door Graaf Maurits heroverd 241. Articulen door zyn Excellentie aan den Gouverneur, enz. geaccordeert, 242. n. 3. deselve als Heervan de stad Grave gehuldigt, 241. & 247. n. 4. Penningen op de verovering van de stad Grave geslagen, 248. de Pandschap der stad Grave en Lande van Cuyk in een Erfsceen geconverteert, ib. Reglement door Graaf Maurits gemaakt op de Echtzaken en Exercitie van de Paapse Religie, 241. Reglement voor de Weeskamer door denzelven voorgescreven, ibid. de Pandschap der stad Grave en Lande van

van Cuyk door den Koning van Spanje aan het Huys van Oranje in Eigendom geconverteert, 251. en n. 2. *Grave*, het bakkers en Timmermans Gilde alhier door Wilhelms II. geöfroyeert, 252. Schippers Gilde alhier door Willem Hendrik Prins van Oranje geërigeert en geprivilegeert, 253. verhoging der vrachten door de Magistraat dezer stad met die van Rotterdam aangesteld, doch welke nooit effect gehad heeft, 254. de stad door Prins Willem Hendrik van de Franschen, ib. en 294. n. 5. voorrechte der borgeren om door gantfch Brabant hair met hair en veeren met veeren te vangen, 254. en 295. n. 7. kramers Gilde alhier geërigeert, ib. placaat tegen de vagabonden en lediggangers in de stad Grave en Lande van Cuik, ibid. reglement op de administratie van de Weeskamer door Koning Willem gemaakt, 304. missive van Schout en Schepenen der stad Grave aan den raad v. staten over de betaling van den 20. en 40. penning, 315. maten te Grave en het verschil met andere, 318. Cuiksche Leenkamer, waar voor dezen plagtgehouden te worden, 337. en 341. n. 2. Ampman van Cuik heeft ook zyn gezag in de stad, 350. schildery van de stad waar, 371. & 375. n. 2. derzelver situatie en vorige iterkte, 372. en 375. n. 4. trouwe der Burgers aan hunne Heeren, ib. de stad door den Hertog van Alba geconfisqueert, ib. dezelve door eenen Sander Turk verrast en weder ontruymt, ibid. 377. n. 9. en (* 23.) 428. hoe zig dezelve van haaren Spaanschen Gouverneur ontlast heeft, 373. en 378. n. 11. & volg. door den Prince van Parma belegert en ingekregen, 374. en 379. n. 13. en volg. gezicht van het oude slot der stad waar te zien, 375. wanneer herwonnen, 382.

Grave, mutinatie binnen de stad, 383. en 385. n. 2. en volg. pestilentie binnen dezelve, ib. namen der Gouverneurs zedert den Jaaren, 1602. ib. en 386. n. 5. bloei der stad gedurende de Spaansche oorlogen, ib. privilege der burger dogters, 384. verg. 387. n. 6. Conventie in faveur van de Herbergen in de stad en derzelver vryheid, ibid. en 387. n. 7. valt in handen van de Franschen, 390. en 393. n. 1. door de Troupes van den staat belegert en ingenomen, 391. en 397. n. 3. en volg. Contract tusschen die van de Grave en s' Hertogenbosch nopens de Voerlieden, 392. tegenwoordige gedaante van de fortificatien der stad, 393. quotisatie der stad tot verval van de onkosten der fortificatien, ib. disput tusschen de stad en den Grave van Hornes over het belang van den Batenburgschen tol, 403. Lyft der stads accynsen gearresteert, 404. geringe inkomsten der stad, ib. gasthuys Kapel ingestort, ib. profiteerde wel eer van het servies van drie Compagnien Infantery tegens de verpondingen; en veranderingen daar in gemaakt, ibid. en 407. n. 3. & volg. een gedeelte van de stads muur ingestort, ib. vleeshal gemaakt, 405. verg. 411. n. 5. Zeehond alhier gezien, ib. welke de geöfroyeerde gildens zyn, ib. moeyelykheden aan de Burgers door het visiteren op den Oeyfchen tol aangedaan en wat daar op is gevallen, ib. redres op den ontfangst van het weggelt, 406. n. 2. Reglement voor de Vleeshouwers, 412. Regenten der stad en verdere beampten, 416. gasthuys door wie geregeert, 417. Weeshuys onder toezigt van de Magistraat, ib. broederschappen alhier, ib. plagt van schepen vonnissen geen provocatie te vallen, 418. verg. 427. n. 13. manqueert alhier een geschreve ver-

b

sterf.

sterrecht, *ibid.*

Grave, Syndicus der stad en deszelfs Commissie, 423. Crimineele vonnissen door wie ter executie gebragt, 425. Reglement voor den Eikmeester der Biertonnen, *ib.* mortificatie van het Regt van Exue gecompeteert hebbende de stad Amsterdam van de Ingezeten den dezer stad (* 23.) 428.

Grootlinden in 't Nederampt van Cuijk, 39.

H.

Haps behoort onder Boxmeer, 16. & 18. n. 2.

— deszelfs maaftol, half Cuyks en half Boxmeers, 17. de helft door de Heeren van Boxmeer van Cuyk te leen gehouden, *ib.* en 18. n. 3. onder de regalia der Heeren van Cuijk, 337. Borgers van Nimegen en de Grave vry van dezen tol, 17 en 21. n. 11. door Hertog Arnoud (Reinald) ten Zutphen (volgens de Leen brief ten Cuykschen) rechten afgeftaan, 17. en 22. n. 12. hoe weder aan de Geldersche Vorsten vervallen, 22. n. 12. hoe aan de Graven van den Berg, *ib.* de bediendens door den Heer van Cuyk aangestelt, 20. n. 6. legt in 't Nederampt van Cuijk, 39.

Heerswyk legt in 't Nederampt van Cuijk, 39.

Hendrik I. Heer van Cuijk wanneer geleefd heeft, 52. en *ib.* n. 1. deszelfs kinderen, 52. 53. n. 4. & 54. n. 5. en 6.

— *II.* Heer van Cuijk wanneer geleefd heeft, 62. 64. n. 1. en 65. n. 2. met wie getrouwt, 63. en 65. n. 5. resigneert de Heerlykheid Herpen aan den Hertog van Brabant, *ib.* & 67. n. 7. houd deszelfs party tegen den Graaf van Holland, *ib.* binnen den Bos gevangen genomen, *ib.* & 70. n. 8.

Hendrik II. door den Hertog van Brabant verloft, 63. tekent de verkiezing van Kelzer Ottho IV. als Grave van Cuijk, *ib.* & 73. n. 9. deszelfs kinderen, 73. n. 9.

— *III.* Heer van Cuyk wanneer geleefd heeft, 76. en n. 1. wie hem opgevolgt is, *ib.*

Herman, I. Heer van Cuijk, wanneer geleefd heeft, 43. heeft den Bisschop van Keulen en Luyk tegen Graaf Floris van Holland geafsteerd, *ib.* voor zyn particulier mede in oorlog geweest met Graaf Floris, *ib.* gifting waar over, 44. & 48. n. 5. heeft Graaf Floris verlagen, 44. en 48. n. 8. & 51. n. 9. is van de Dortenaars overwonnen, 44. & 51. n. 10. deszelfs nakomelingen, 44. en *ib.* n. 1. & 52. n. 11.

— *II.* Heer van Cuyk wanneer geleefd heeft, 55. & 56. n. 1. doodt Graaf Floris de Swarte en waarom, *ib.* en (* 3.) 428. berooft van den Tytel van Graaf, *ib.* & 58. n. 4. en 5. pys gemaakt tusschen den zelve en Graaf Diderick van Holland en Conditiën daar van, *ib.* zweert hulde aan den Gr. van Holland, 58. n. 4. verg. 60. n. 6. slicht Marienwaert, 55. & 60. n. 6. onthoudt zich tot Grave na de Distructie van het Kasteel van Cuyk, 56. volgens sommigen stichter der stad, *ib.* laat twee zoonen na, *ib.* en 62. n. 8.

Herpen deze Heerlykheid door Hendrik

II. Heer van Cuyk aan den Hertog

van Brabant afgeftaan, 63. en 67.

n. 7. door den zelfden Hertog aan

Albertus zoon van Hendrik II. als een

Brabants leen uytgegeven, *ib.*

s' Hertogenbosch door den Grave van Hol-

land ingenomen, 63. & 69. n. 8. con-

tract tusschen die van Grave en 's Hertogenbosch nopens de voerlieden, 392.

Holland wie eertyds des Graafschaps Erf-

voogden, Erfschenkers, Erfkamerlin-

gen

gen en Erfmarschalken, 293.

Hollanderbroek reſorteert onder Mil, 364. naams, oorsprong, ib.

Hoogſtraten voor dezen een Barony naderhand een Graaffchap, 81. n. 4. tans een Hertogdom, 428. (* 4).

Hulsbeek in 't Nederampt van Cuik, 39.

I.

Iaar, (het) wanneer hier te Landemet kersmis beginnen te rekenen, 428. (* 8.)

Jan 1. Heer van Cuyk onmiddelyk Leenman van het Roomſche Ryk, 77. deſzelfs eerſte huysvrouw, ib. word Heer van Hoogſtraten, ib. en 81. n. 4. forſificeert de ſtad Grave, ib. & 82. n. 8. houdt de Party van den Hertog van Brabant tegen den Grave van Gelder, ib. ſlaat de Gelderſche, 78. & 83. n. 9. mede geweest in den ſlag van Woeringe, ib. & 83. n. 10. correſpondeert met Gerrit van Vellen tegen Graaf Floris, ib. & 85. n. 11. & (* 5.) 428. in groot aanzien by den Hertog van Brabant, hebbende aldaar de eerſte zitplaats en ſtem, ib. deſzelfs tweede huysvrouw, ib. fondeert binneu Grave de Canonikſdye en kerk van St. Elifabeth, ib. verg. 87. n. 14. lof deſzelfs als ſtichter van voornoemde Canonikſdye, 79. doteert het Gaſthuys te Grave, 80. begiftigt de ſtad Grave misgaders de Dorpen, van Beugen Brakel, enz. met de Gemeente, ibid. blyft in de bataille tegens Koning Philippus van Vrankryk, 79. verg. 89. n. 17. & (* 7.) 428. deſzelfs kinderen, 77. 80. 81. n. 5. en 89. n. 19. deſzelfs oudſte Zoon door den Hertog van Brabant Ridder gemaakt, 78. welke binneu Maaſtricht door de Luykenars belegerd gebleven is, 77. & 82. n. 6.

— II. Heer van Cuyk, hoedezelve in deze Heerlykheit geſuccedeert is, 95.

en 96. n. 1. deſzelfs huysvrouw, 95. & 98. n. 2. Confirmeert de keuren op het Wollen ampt in de Grave, ibid.

Jan II. Heeren van Cuyk ten zynen tyde nog in veel aanzien, ib. hoe veel zonen hy gehad heeft, ib. 100. n. 6. 7. en 101. n. 8. is begraven hinnen s'Hertogenboſch, ib. verg. 101. n. 9.

— III. Heer van Cuyk verkoopt de Heerlykheit van Cuyk en ſtad Grave, 101. en 102. n. 1. geſchillen daar over met den koper dien hy verſlaat, ibid. deſzelfs accoort met den Hartog van Brabant om zyn ſtad en Heerlykheit van denzelven te leen te verheffen, ib. laat een minderjarigen zoon na, ibid. & 104. n. 2.

— IV. deſzelfs voogt confirmeert de Privilegien der ſtad Grave, 102. 't welk hy meerderjarig geworden zynde ook doet, 104. verſcheide andere beloften aan de borgers door hem gedaan, ib. ſterft zonder kinderen, ibid. & 105. n. 2. & 3. Diſputen over de ſuccellie in deſzelfs Heerlykheit van het Land van Cuyk en de ſtad Grave, ib. & 105. n. 3.

— V. neemt by 't leven van zyn vader de ſtad Grave in, 107. brengt zyn vader binnen Nymegen gevangen, ib. verg. n. 1. ontfangt de ſtad en het Land van Cuyk als een Leen van den Hertog van Gelderland, ib. raakt diſwegens met den Hertog van Brabant in onluſten die geaccomodeert worden, ib. & 108. n. 3. ontfangt dienvolgens zyn Heerlykheit en ſtad wederom van den Hertog van Brabant te leen, ib. & 110. n. 5. confirmeert de privilegien der Stad Grave, ib. ſterft zonder kinderen, ib.

Jansbeek, (St.) Zie Sambeek.

Johanna Vrouwe van Cuyk confirmeert de Privilegien der ſtad Grave, 119. geeft de Heerlykheit van Cuyk en ſtad Grave over aan Willem Hertog
b 2 van

van Gulik en van Gelren, 111. of met haar de familie van Cuyk geëindigt is, ib. verg. 112. n. 2.

K.

Katwyk, veer alhier over de Maas, 26. & 37. n. 6. legt in 't Neder-ampt van Cuik, 39.

Kessel, (laud van) waar gelegen, 38. en 40. n. 1.

Kleinlinden, in 't Neder-ampt van Cuik, 39.
Kloveniers, waar nagenoemt en derzelver oorsprong, 172. n. 4. een nieu vendel aan dezelve te Grave door Gr. Maurits van Nassau vereert, 241.

Kralingen en Duivenvoorde (Heeren van) Erfkamerlingen van Holland, 293.
Kramersgilde in de Grave geërigteert, 254.

L.

Landfchryver van Cuyk, pogingen van den zelve om de Emolumenten van zyn ampt te vermeederen, 311. n. 14. is de derde in rang, 361, & 363. n. 5.

Land-merkt-ossen en Veetollen tot Grave en in den Lande van Cuik behoren den Heer, 342.

Laten, de Schepenen van sommige gerichtshuizen in den lande van Cuik dus genoemd, 362. wat eigentlijk betekent, 363. n. 7.

Ledenacker en Berkenbos, gelegen in 't over-ampt van Cuik, 39.

Lediggangers, Zie Vagabonden.

Leenen, placaat tegen het verduisteren van de Leenen en Eed te doen by de Vassalen en Leenmannen der stad Grave en lande van Cuik, 292.

— (Cuikische) door wie geregeert, 337. en 341. n. 4.

Leenkamer van Cuik waarvoor dezen plagt gehouden te worden, 337. & 341. n. 2. is voor dezen beroemd geweest,

341. n. 3. aan dezen plagt men te voren te appelleren van de Hoofdbank van Cuik, 363.

Leide, (Burg Graaffschap van) eertyds vry eigen goed, naderhand Leenplichtig, 77.

Lexmonde door Graaf Floris de swarte verwoest, 58. n. 4.

Litsen tol onder de regalia der Heeren van Cuik, 337. wordt ook te Venlo betaalt, ib. door de staten aan Prins Maurits gelaten, ib.

Lyfswinsgoederen in den lande van Cuik, 339. welke waren, 350. n. 16.

M.

Maas, Veren in het Land van Cuyk over deze Rivier, 26. & 37. n. 6.
Maasbees en Holbees, een dorp in 't over-ampt van Cuik, 38.

Maria van Bourgondien dochter van Karel den Stouten Vrouwe van Cuik. ziet op Maximiliaan.

Marienwaert, (de Abdy van) gesticht door Graaf Herman II; en by wat gelegenheit, 55. & 60. n. 6. limietfchyinge tusschen de stad Grave en goederen des Abts, 90.

Markgraven, wie, 344.

Maten, verschil der Graaffche en Beekfche maten, 318.

Mauritius Grave van Nassau, wanneer geboren, 240. volgt zyn Vader in de Pandfchap by afentje van zyn broeder, ib. & 241. n. 1. neemt de Stad Grave in, 241. wordt ingehuldigt, ib. & 247. n. 4. verzekert de stads privilegien en werpt geld onder het volk, ib. & 248. n. 4. de laatste die als Heer van de Grave gehuldigt is, ib. maakt een ordonnantie op de Echtzaken en exercitie op de Paapse Religie, ibid. geeft een lyf uyt van den Cuykichen tol, ib. & 250. n. 6. geeft de Kloveniers te Grave een nieuw Vaandel, ib.

Maas

Mauritius Grave van Nassau, reguleert de Gerichtsloonen in den Lande van Cuyk, ib. & 250. n. 8. geeft aan die van den lande van Cuyk het Verumbeneficium appellationis, ib. schryft de Weeskamer te Grave een reglement voor. ib. is na de dood van zyn broeder Philips in 't Prinsdom van Oranje &c. opgevolgt, 242. wanneer gestorven, 241. & 250. n. 11.

Maximiliaan van Oostenryk, krygt den tytel van Aartshertog, (* 19.) 428. trouwt met Maria van Bourgondien dochter van Karel den Stouten, 154. & 156. n. 1. 3. & (* 19.) 428. succedeert zyn schoonvader als Heer van Cuyk, ib. heeft veel moeite met de voogden en Adherenten der kinderen van Adolf van Egmond, ib. ontweltigt hun de stad Grave, ib. & 157. n. 4. die weder door de Geldersche by verrassing ingenomen wordt, ib. & 157. n. 5. maakt vrede met die van Nymegen en de Grave enz. ib. conditien dierzelf, ib. voegt de stad Grave, het land van Cuyk en Oyen aan het Hertogdom Brabant, ibid. verg. 157. n. 6. stelt het appellations gericht van Cuyk aan Schepenen van s' Hertogenbosch, ib. separeert het zelve met de stad Grave hyde van Gelderland en van Brabant en houdt het neutraal, 155. wordt Roomsche Koning, ib. & 158. n. 10. privilegie by hem gegeven aan die van de Grave dat het Gemaal der Granen niet aan een man of te zamen zoude verpagt worden, ib. wordt door zyn zoon Philippus opgevolgt, 156. & 428. (* 20.) heeft tot zyn negende jaar niet kunnen spreken, ib. n. 1. zyne gemalin heeft het berugte groot privilegie gegeven, ib. n. 2. zy is op eene ongelukkige wyze omgekomen, 158. n. 11. Maximiliaen behaalt een grote Victorie op de Franken, 160. n. 1.

— Gave van Buren succedeert zyn

Vader Floris in de Panschap van de stad Grave en Lande van Cuyk, 195. silver keteltje door den zelve aan die van de stad Grave present gedaan, 196. wanneer gestorven, 197. n. 3. was Stadhouder van Vriesland, ib. n. 4. heeft Keizer Karel V. tegen de Protestantische Vorsten van het Smalcaldische verbond gedient, ib. was zeer gebelgt tegen den Keizer en den Hertog van Alva om het verzuymen van den vyand slag te leveren, en byzonderen Eed daar omtrent gedaan, ib. deszelfs gemeenzaamheid met den Keizer, 198. bedankt den Keizer die zyn Graafschap Buren tot een Hertogdom wilde verheffen, ib. deszelfs onbezweken moed op het uiterste van zyn leven, ib.

Mil, enz. in 't Nederampt van Cuik, 39.

N.

Naaldwyk, (Heeren van) Erfmarschalker van Holland, 293.

Nassau, (het huis van) wanneer den Ryksvorstelyken stand bekomen heeft, 428. (* 22.)

— (Adolf van) Namaals Roomsche Keizer gevangen in de slag van Woerden, 78. & 85. n. 10.

Neerloon een dorpje in 't Nederampt van Cuik, 39. of altyd Cuiks geweest is, ib. disput tusschen den Bisschop van Ruremunde en den Vicaris van 's Hertogenbosch over het aanstellen van den Pastoor alhier, 428. (* 2.)

Notarissen placaat van Koning William, waarby de notarissen tegen de Secretarissen worden gemaintineert, 255.

Nymegen Borgers dezer en andere geprivilegeerde steden zyn vry op den Cuikischen en Boxmeerschen tol, 17. & 21. n. 10. (die van) zyn Adolf van Egmond behulpzaam om zyn vader Arnoud te overvallen, 126. & 133. n. 9.

b 3

Oef.

O.

Oeffelt, wel eer Cuiks, 11. n. 2. & 23. nu
separaat van 't land van Cuik, 12.
op welke conditien aan de Heeren van
Gennipgegeven, 23. van Vonnissen daar
gewezen appelleert men aan het Hof
van Cleef, 24. veer alhier over de Maas,
26 & 37. n. 6. legt in 't overampt
van Cuik, 39. is nog Cuiks geweest
ten tyde van Wilhelm Hertog van Gulik
en Gelre Heer van Cuik, 113.

Oploo, eenigfins separaat van 't land van
Cuik, 12. een Cuiks leen, ib.

—, de Heer exercceert hoge en lage
Jurisdic tie, 12. het zelve in twyfel ge-
trokken, ib. verg. 14 n. 4. legt in 't
overampt van Cuik, 38. privilegie
door Hertog Arnold aan dit Kerspel
raakende de doodslagen gegeven,
428. (* 10.)

Oranje (Prinfen van) waarom Erfmar-
schalken van Holland, 293.

Otto I. Heer van Cuik met exclusie van
zyn ouderbroeder in deze Heerlykheid
gefuccedeert, 90. verg. 91. n. 1. heeft
twee vrouwen gehadt dog geen kinde-
ren nagelaten, ib. 92. n. 2. & 94. n.
6. verkoopt de stad Grave aan den
Hertog van Brabant onderbeding dat
hy ze van denzelven zoude te leen
houden, ib. 92. n. 4. & 94. n. 5.
confirmeert en verneerdert de privile-
gien van de stad Grave, ib. geeft de keu-
ren en privilegien aan het Wollen a-
mpt in de Grave, 91. wanneer gestor-
ven is, 94. n. 6. was naar Engeland
met der woon vertrokken, 428. (* 8.)

Oyen door Maximiliaan van Oostenryk
aan het Hertogdom Brabant gevoegt,
154.

Oyenfe Tel moeielikheden aan de Burgers
der stad Grave door het vifiteren aan-
gedaan en wat daarop is gevallen, 405.

P.

Palsgraven; wie, 344.
Philippus van Oostenryk succedeert

zyn moeder in alle hare staten, en
staat na haren dood onder de Voogdy
zynes Vaders, 156. en 159. n. 12. in-
gehuldigt als Heer van Cuyk, 159.
confirmeert de privilegien der stad Gra-
ve, 160. met wie getrouwt, ib. & 161.
n. 2. wordt Koning van Kastilien, enz.
ib. & 161. n. 3. sterft in Spanje, ibid.
161. n. 4. en 428. (* 9.) welke kinde-
ren hy nagelaten heeft, ib. 161. n. 4.
162. n. 5. & 428. (* 20.) wanneer gebo-
ren is geweest, 160. n. 1. deszelfs Erf-
genamen na zyn dood by procuratie
gehuldigt, 126. Conditien daar by
bedongen, ib. door astand van zyn
vader Carel den Keizer tot Erfheer
der Nederlanden ingehuldigt, 199. &
201. n. 1. wordt by procuratie als Heer
der stad Grave en lande van Cuik in-
gehuldigt, 200. verg. 228. n. 4. con-
firmeeft de stadsprivilegien en vergant
eenige nieuwe beneficien, ib. verpand
de stad Grave en lande van Cuik aan
Wilhelm Prince van Oranje, en voor
hoe veel, 250. & 229. n. 7. deszelfs
blyde inkomfte als Heere van de Ne-
derlanden, 202. additien van dezelve
220. en 223. vertrekt naar Spanje,
228. n. 6. brieven der opgemelte pand,
229. n. 8.

Philips, zoon van Wilhelmus Prince van
Oranje wanneer geboren, 239. n. 5.
wordt in Spanje gevangen gehouden,
241. n. 1. wanneer gestorven, 242.

R.

Raaphorst (Heeren van) Erfvoogden
van Holland, 293.

Recognitie lyft van de beamp ten te Grave
en den lande van Cuik, door zyne
Hoogh. Will. Hendr. pr. v. Or. dezel-
ve voor yder jaar geimponceert, 254.
& 302. n. 11.

Regalien, wat zyn, 340. n. 1.

Reinoud Hertog van Gelre en Gulik Heer
van Cuik confirmeert de Privilegien
der stad Grave, 116. grote brand ten
zy.

zynen tyde in de stad ontstaan, 117. verg. 118.

Reinoud is zonder kinderen overleden, ib. 120. n. 3. & (*9.) 428. door wien opgevolgt is, ib. & 120. n. 4. verbond tuschen die van Nymegen, Tiel &c. om in geval de Hertog zonder kinderen stierf geen anderen aan te nemen dan met de meeste stemmen, ib. & 120. n. 4. met wie hy getrouwt is geweest, ib. & 124. n. 6. oppositie van de Hertoginne uyt naam van den Hertog tegen, gemeld verbond en beloften de stad Grave niet van Gelderland te zullen separeren dan met gemeen consent ib. & 124. n. 7. is door Antonis Hertog van Brabant gedwongen geweest zyn Heerlykheid van den zelve ter Leen te ontfangen, 118. n. 1.

Rekom, of *Redicbem* oudtyds een beroemt Graafschap, 428. (*4.)

Richter onderscheid tuschen Richter en Schout, 15. n. 5.

Roomsche rechten, oorzaak van het inkruipen derzelver hier te lande, 365. n. 1.

Rotterdam verhoging der vrachten door de Magistraat dezer stad met die van de Grave aangefteld, doch welke nooit effect gehadt heeft, 254.

S.

S*ambeek* halfheerig, 12. n. 1. halfleenplichtig aan de Baronie van Cuik, 19. n. 4. stille schout van den Heer van Boxmeer, 16. halfheerig aan den Heer van Cuyk en den Heer van Boxmeer, 16. & 18. n. 2. de Predikant alternative en door den Heer van Cuyk en door den Heer van Boxmeer aangestelt, 16. & 21. n. 7. bediendens alhier dubbelt aangestelt, 21. n. 7. de Crimineele Jurisdic tie beurtswyze geexerceert, ib. Schepenen uyt naam van beide de Hoge Heeren aangestelt, ib. legt in 't overampt van Cuik, 38. groote en oude toren aldaar, 40. door wien volgens giffing gebouwt, 41. her-

stelt, ib. dezelve door onweer afgebrand, ib. privilegie door Hertog Arnold aan dit Kerspel raakende de doodslagen gegeven, 428. (*10.)

Schippers Gilde te Grave door Willem Hendrik prince van Oranje geerigeert en geprivilegieert, 253.

School reglement voor de stad Grave en lande van Cuik gedurende de minderjarigheid van Willem Hendrik prince van Oranje gemaakt, 256. n. 3. register voor het zelve, 265.

Schout onderscheid tuschen richter en Schout, 15. n. 5.

— *der Stad Grave* punten contentieus tuschen den selven en den amptman van den Lande van Cuik gereguleert, 353. is ook schout van 't overampt, 357. als mede schout en Dykgraaf van het Nederquartier van den lande van Cuik, ib. instructie voor denzelven, ib. is de tweede Regent, 361. verg. 363. n. 1. Over en Nederampt had voor dezen ieder een schout apart, ib. deszelfs tractement, ib. verg. 363. n. 3. zyne commissien, 419.

Smeedenampt, Gildenbrief voor het zelve (*13.) 428.

Specien (kleine) wat zyn, 403.

Stokbouders reglement van zyne Hoogheid Willem Hend. Pr. v. Or. voor dezelve, 254.

St. Jans Beek, zie *Sambeek*.

Syndicus te Grave en deszelfs commissie, 423.

T.

T*ienden* door 't gantche land van Cuik behooren den Heer, 339.

Timmermans Gilde te Grave door Willemus II. geestroyeert, 252.

Tongelaar voor dezen een sterk slot, 365. behoort thans onder Gassel, ib. & 371. n. 9. overblyffels daarvan, ib.

Thynsen lyst van specien om de pachten en Thynsen te regulen, 320.

Uitsche

U.

Utrecht, het Burggraafschap dezer stad door Arnoud van Cuyk aan Bisschop Ottho II. overgegeeven, 75. n. 5.
Uffelt Zie *Oeffelt*.

V.

Vacantien Ordonnantien rakende de Vacantien en de opdingen in de Banken van Boxmeer, 19. n. 5.

Vagabonden plaacaat tegen dezelve door Prins Willem Hendrik uytgegeeven, 254. & 296. n. 9.

Velsen (Gerard van) brengt Graaf Floris V. om het leeven en waarom, 86. & 428. (* 6.)

Versterrecht gebrek aan een gereguleert versterrecht in den lande van Cuik, 364. schaduwen van het oude, ib. consultatien daar over, 367. volg.

Vierlingsbeek deszelfs Wapen, 1. & 3. n. 5. Veer alhier over de Maas, 26. & 37. n. 6. een dorp in 't overampt van Cuik, 38. naams oorspronk, ib. privilegien der ingezetenen geconfirmceert door Udo de Boie, 113. blyk dat dit een separate seigneurie geweest kan zyn, ib. privilegie door Hertog Arnold aan dit Kerspel raakende de doodslagen gegeeven, (* 11.) 428.

Viesbouwers Ordonnantie voor dezelve in de Grave, 412.

W.

Waltgraaf des Heeren van Cuik, 339. derzelver ampt, 344. zyne commissie, ib. emolumenten, 346. en volg. Paltsgraven, wie, 344.

Wanroy in 't Nederampt van Cuik'eertyds een Capel nu een parochie, 39.

Weeskuis te Grave is onder toezicht van de Magistraat, 417.

Weeskamer reglement op de administratie

van Weeskamer te Grave door Koning Willem gemaakt, 304.

Wemmer Heer van Cuyk ontfangt de Heerlykheit van Cuyk en stad Grave van den Hartog van Brabant te Leen, 105. Confirmeert de privilegien der stad, 106. verkrygt vrydom voor de Borgers van Grave op de tolln van den Hartog van Gelderland, ib. laat twee kinderen na, ib.

Willem Grave van Cuik wanneer overleden, 42. & 43. n. 4.

Wilhelm Hertog van Gulik en van Gelre hy overgiften van Vrouw Johanna, Heer van Cuyk geworden, 113. heeft echter niet ten vollen daarvan gegau-deert, ib. & 114. n. 2. Confirmeert de privilegien der stad Grave en Lande van Cuyk, ib. sterft zonder kinderen, en wordt door zyn broeder Reinaut Hertog van Gulik en Gelre gesuccedeert, 114. & 115. n. 5.

Wilhelmus Prince van Oranje krygt de stad Grave en Lande van Cuik van Philippus Koning van Spanje in Pantfchap, 200. brieven daarvan 229. n. 8. wordt Erfgenaam van den Grave van Buren als in huwelyk hebbende deszelfs dogter 237. 238. n. 1. & 428. (* 22.) als Pantheer der stad Grave, en Lande van Cuik ingehuldigt, ib. & 239. n. 2. verbiedt op remonstrantie van de Magistraat der stad Grave geen goederen te verkopen zonder de daar uytgaande lasten te specificceeren, ib. verhoogt de stads bier accyns tot behulp van de Fortificatie kosten, 238. wanneer en hoe gestorven, ib. en 239. n. 5. Wie hem in de Pantfchap is gesuccedeert, ibid. hoe veel kindere hy hy zyn eerste vrouw heeft gehad, 239. n. 5. deszelfs tweede huwlyk en kinderen daar uit, ib. met wie deszelfs dogters zyn getrouwt, 240. wie zyn derde gemalin geweest is en hoe veel kinderen hy daar by gehad heeft, ib. deszelfs vierde huwlyk uit het welk Fre-

Fredrik Hendrik is geboren. ib.

Wilhelmus II. Prince van Oranje wanneer geboren, 252. n. 5. is nooyt gehuld geweest, ib. oetroyeert het bakkers en Timmermans Gild te Grave, ib. met wie getrouwt geweest, ib. & 253. n. 3. wanneer gestorven, ib. & 253. n. 4. laat zyn Huysvrouw op zyn afsterven zwanger, ib. & 253. n. 5.

Willem Hendrik, Prince van Oranje, na 's vader dood geboren, 252. deszelfs voogden gedurende zyn minderjarigheid, 253. & 256. n. 2. richt en privilegieert het schippers Gilde te Grave, ib. veroverd de stad Grave van de Franschen, 254. & 294. n. 5. maakt reglementen op de Jagt, ib. & 294. n. 6. erigeert het Kramersgilde, ib. met wie getrouwt, ib. & 296. n. 8. verscheide Placaten en Reglementen door zyn Hoogheid uytgegeven, ib. imponeert zyne beampten te Grave, en in den Lande van Cuik een Jaarlyksche recognitie, ib. & 302. n. 11. wordt Koning van Engeland, ib. & 302. n. 12. dood van zyne Gemalinne, ib. & 303. n. 13.

Verhoging van de Gerichtsloonen door zyne Majt. in den Lande van Cuik, 255. deszelfs overlyden, ib. & 321. n. 17. Zyne Testamentaire dispositie, ib. & 321. n. 18. schryvers van deszelfs opvoeding, deugden, dapperheid, enz. ib. n. 1. Verdrag over deszelfs nalatenschap tuschen den Koning van Pruysen en den Prince van Oranje, 322. Volmacht des Konings van Pruysen tot het aangaan van het zelve verdrag, 332. Volmacht des Prins van Oranje daartoe, 333. goedkeuring van zyne majesteit van Pruysen, 335. die des Prins van Oranje, 336.

Woude (Heeren van) Erfchenkers van Holland, 293.

Woudgraaf, Zie *Waltgraaf*.

Z.

Zutphen (graafschap) door Hertog Arnoud aan Carel den Stouten van Bourgondien verkocht, 127. & 142. n. 16.

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
VOLUME 10
PART 1
1880

